NAZIONALE
VITT. EMANUELE
ROMA
S
27 — B
12

8.27.B.12

[illegible]

BAP. PLATINÆ

CREMONENSIS DE VITA ET moribus ſummorum Pōtificum hiſtoria, cui aliorū omnium qui poſt Platinā vixerūt ad hæc vſq; tempora, Pōtificum res geſtæ ſunt additæ: interſerticq; ſunt canones inſtitutorū cœnobitarū qui maximopere deſiderabantur, adiecta etiam pontificum nomēclatura.

In ædibus Ioannis Parui. M.D.xxx.

Reuerendo in chriſto patri F. Petro Pariſeto
vndequaqꝫ virtutibus vallato: necnō ordinis
minimorū in ꝓuīcia Frācie digniſſimo ꝓuincia-
li F. Jo. T. minimitanus ꝓſperitatis augmētū.

VEteres illi Philoſophi quorū authoritas
cum ſapientia adhec noſtra vſqꝫ tēporū in-
terſtitia ī precio habita eſt R. pater et mihi
dulciſſime mecenas nō min9 ſcite ꝙ elegā-
ter treis grās (quas greci charites appelli-
tāt) ita pictura effigiabāt/vt vna earū velu
ti a nobis profecta auerſam teneret faciem: relique vero
ſcilicet due nos ītuerent. Quoqdē monemur archetypo
accepti bn̄ficij nuſqꝫ īmemores eſſe debere verū illud ali-
quo cum fenore rependere. Ego itaque priſcorū veſtigia
togatorū emulabūdus cū mecum attentiuſcule pēſitarem
quātū in me tua benignitas āttuliſſet ne alcā in igratū ꝓ-
feciſſe videaris/exigua cōpēſatiōe aut ſaltē aliq̄ argumēto
animū nr̄m tuis pene obrutū bn̄ficijs tātillū leuare ꝯſtitui.
Jdcirco cū ſuperiorib9 dieb9 a iuriſmaſtigū mcādris mētē
relaxarem ſacrum iſtud Platine volumen hiſtoriarꝫ di-
uerſarꝫ repetēs dij boni ꝙ multiplici eruditiōe repletū: ꝙ
lepidiſſimis ſalib9 cōcin..tū: iniuria tēporꝫ: ſeu (quod veri9
crediderī) auri cupidorū labe/tū multiſugis mēdis: tū mō-
ſtroſis erroribus defecatū (vt nemo ꝙtūuis mitis ī ipo ſta
tī hinīe nō ſtomacharet) ī priſtinū nitorē reducere curaui.
Quare me p̄ciū ope facturū exiſtiabā ſi illā nr̄is aſtericis
trāſuerſo calamo illinerem/ atꝫ vt emēdati9 exāiati9:
libratiuſqꝫ elaborarē. Etſi on9 ſupra vires/malebā tn̄ au-
dētior videri ꝙ māſuetiorib9 literis ſitu pedore atꝫ mar-
core ſqualētib9 ꝓ nr̄a vili operā nō p̄ſtare. Quapropter
illud nō tn̄ terſum emūctūqꝫ reddere conat9 ſū/verūetiā
nōnullis āplliatiōib9 vſqꝫ ad S. D. N. Clemētē vij. deco
rare. Accipe igit religiōis colūna literarꝫ ꝛ literatorꝫ em-
porū haſce igēioli nr̄i p̄mitias quas tibi liberaliſſimo pa
trono/fido cōterraneo dedico. Res eſt leuicula/nec īfici-
or/verꝫ (vt Plinianis vtar v̄bis) et dijs lacte ruſtici mul-
teqꝫ gētes ſupplicāt: ꝛ mola tn̄ ſalſa litāt q̄ nō hn̄t thura.
Quicq̄d ſit dij faxit/vt ſit mee erga te obſeruātie pignus
ſempiternū. Uale p̄ſidiū et dulce dec9 meū: et tuū thierry
in eorū albo cōſcribito q̄ te colūt et venerātur. Pariſijs.
Anno a virginis puerperio. xxx. ſupra M. et quigēteſimū.

AD SIXTVM QVARTVM PONT. MAX.

MVlta quidem in vita vtilia eſſe beatiſſime Pontifex, & humano generi cōmoda nemo eſt qui ambigat. Scripſere Philoſophi multa: ſcripſere Mathematici ex cogitata & inuenta ad ingenia hominum excolēda. Màgnū fuit (ne mētiar) ſecreta naturę rimari: & cœlos ſcandere: atq; inde ad nos doctrinā & artē earum rerū traducere quę auctor & parēs oīm deus procul ab oculis mortaliū collocauerat: vt cū tantam pulchritudinē, tantā ad perpetuū ordinē admirātes intueremur maieſtatē, diuini numinis merito collaudaremus. Negari certe non poteſt, quin ex hac philoſophādi ratiōe magna vtilitas ad homines peruenerit īgenio pręſertim vtētes: quippe pulchritudine diuinitatis cōmoti humana cōtēnētes vitā cœleſtē in terris ducere nitūtur. Verū (vt ait Poeta) Nō oīa poſſumus oēs. Inueniēda igitur via fuit quæ oībus aditū ad felicitatē præſtaret: ne ſolis philoſophis cōſultum videretur. Ea certe rerū geſtarū cognitio eſt: quas ipſa hiſtoria continet: ex qua nō quid vna, ſed quid oēs ætates egregie fecerīt colligētes magiſtrā vitæ nr̄æ vetuſtatē ipſam habituri: priuati etiā quouis īperio digni exiſtimamur. Præterea vero ex hac cognitiōe, ad prudentiā, ad fortitudinē, ad modeſtiā, ad oēs deniq; virtutes aī hoīm ita cōcitātur: vt laude ipā nil anti-

Hiſtoriæ commendatio.

quius turpitudine autē nil deteſtabilius exiſtimēt. Quod ſi veteres illi apud (quos virtus in precio fuit, celebrari maiorū ſuorum ſtatuas in foro collocatas: pro tēplis ac aliſ in locis publicis volebāt ad vtilitatem hominū reſpicientes, quanti a nobis facienda eſt hiſtoria, quæ non muta vt ſtatuæ, nō vana, vt picturæ, veras præclarorum virorum imagines nobis exprimit: quibus cum loqui, quos conſulere & imitari, vt viuos fas eſt? Addo præterea quod hiſtoriæ lectio, quæ vitā hominum continet, ac eloquentiam ad humanitatem, ad vſum rerum quauis facultate gerendarum confert plurimum: atq; adeo quidem, vt eos etiam qui rebus geſtis nequaquam inter fuere, dum aliquid compoſite atque eleganter narrant, ſupra cæteros ſapere & intelligere arbitremur. Tu itaque Theologorum ac Philoſophorum princep Maxime pontifex hac hominum vtilitate motus ſimulque dignitati eccleſiaſticæ conſulens, non fruſtra mandaſti vt res geſtas pontificum ſcriberem ne illorum benefacta perirēt negligentia ſcriptorum: qui ſuo ſudore & ſanguine hanc rempublicā chriſtianam tam amplam nobis, tamque præclaram reliquere: vtque deinceps haberent poſteri noſtri quo ad bene beateque viuendū incitarentur, cum legendo perdiſcerēt quid imitari, quidve fugere oporteret. Nō ſum tamē neſcius futuros quoſdā qui dicant me hoc onus fruſtra ſuſcepiſſe cum id antea a plęriſque factum ſit. Leguntur certe multi (Damaſum ſemper excipio) qui nullum florē orationis nullam compoſitionem & elegantiā ſequuntur: non de induſtria, vt ipſi iactitant, ornatum fugientes, quod eleganti ſtilo res ſacræ ſcribi nō de-

Hiſtoriæ lectio qd complectatur.

beant:ſed inſcitia & ignoratione bonarum litterarum. His autem obijcere Auguſtini, Hieronymi, Ambroſij, Gregorij, Leonis, Cypriani, lactantij eruditionem & doctrinam ſit ſatis. Qui hac in re Ciceronis auctoritatem ſequẽtes arbitrati ſunt nil eſſe tam incultũ & horridum, quod non ſplendeſceret oratiõe. Non negauerim tamen huic generi ſcribendi difficultatem quandam ineſſe cum nudis verbis interdum, ac minus latinis quædam exprimenda ſunt quæ in noſtra theologia continentur. Hæc autem ad latinitatem qui referat magnas perturbationes ingenijs noſtrorum temporum hac conſuetudine imbutis afferat neceſſe eſt: mutatis preſertim terminis vnde omnis diſputandi ac ratiocinandi ſeries colligitur. Sed habeat hanc quoque auctoritatem ætas noſtra vel chriſtiana theologia potius. Fingat noua vocabula, latina faciat: ne veteribus tantummodo id licuiſſe videatur. Verum iam tandem huic proœmio finem imponam vbi lecturos prius admonuero non eſſe mirandum ſi cum pontificũ vitas & mores ſcripturum me pollicitus ſum Imperatorum quoq; pricipum ac Ducum res geſtas inſeruerim: Adeo enim hęc ſimul connexa ſunt: ſi primos imperatores dum chriſtianis aduerſantur, ſi vltimos dum fauent inſpicis, vt alterum integre ſine altero exprimi nequiuerit. Legant ergo æquo animo: & ſi quid emolumenti ex hac ſcriptione noſtra perceperint tibi ſoli pontifex optime gratias agant: cuius ſanctiſſimo imperio libenter obtemperaui.

PLATINAE DE VITIS PONTIFICVM HISTORIA.

❧ Sequitur F. Io. T. minimitani auxeſis ad Platinam.

SCite refert Eutropius in Romuleorum annalibus quendam lentulum temporibus Octauiani Cæſaris in hūc modū de Ieſu Chriſto ſummo pōtifice noſtro romanis reſcripſiſſe. Apparuit tēporibus iſtis, & adhuc eſt homo magnę virtutis nomīatus Chriſtus Ieſus (qui dicitur a gentibus propheta virtutis: quem eius diſcipuli vocant filium dei) ſuſcitans mortuos, & ſanās omnes langores, homo quidam ſtaturę procerę mediocris & ſpectabilis, vultum habens venerabilem, quem intuentes poſſunt diligere & formidare, capillos habens nucis auellanę prematurę & planos fere vſq; ad aures, ab auribus vero cinnos criſpos aliquantulum ceruleos & fulgentiores, ab humeris vētilantes diſcrimen habens in medio capitis iuxta morem Nazareorum, frontem planam & sereniſſimam cum facie ſine ruga & macula aliqua, quam rubor moderatus venuſtat: naſi & oris prorſus nulla eſt reprehenſio, barbam habens copioſam & pubem capillis concolorem, non longam ſed in medio bifurcatam, aſpectum habens ſimplicem & maturū, oculis glaucis varijs & claris exiſtentibus, in increpatione terribilis, in admonitione blādus & amabilis, hilaris ſeruata grauitate: qui nunquam viſus eſt ridere, flere autē ſæpe: in ſtatura corporis propagatus, rectas manus habēs & brachia viſu delectabilia in colloquio grauis, rarus, & modeſtus, & ſpecioſus inter filios hominum.

NObilitatis maximā partē duçi ex his maioribus qui clari iuſtiq; fue re,quiq;ob ſingularē aliquā vir-tutē imperauerūt nemo eſt q am bigat niſi qui Platonis auctorita-tē nō adeo probat:cuius quadri-partitā de nobilitate diuiſionē,quantū ad genus pertinet Xp̄s rex noſter cōſecutus eſt.Quē em̄ ex Chriſti gentilibus habemus,qui gloria & nomine cū Da nobilitas. uid,& Salomone,quiq; ſapiētia, & doctrina cum Xp̄o ipſo cōferri merito debeat ac poſſit?Nemi-nem certe.Naſcitur Xp̄s ex tribu Iuda nobiliſſi-ma quidē ob vetuſtatē & imperium inter Hebræ os vnde propheta Iacob inquit: Non auferetur ſceptrū de tribu Iuda quoad venerit qui mitten-dus eſt,Is erit profecto expectatio gētiū.Quot au tē reges,vel duces,vel pōtificesin ea tribu fuerīt nō attinet dicere:cū libri,tū noui,tū veteris teſta-mēti huius nobiliſſimæ genealogiæ mentionē fa-ciāt.Verū cum poſt longiſſima tēpora inter Ari-ſtobolum & Hircanum Alexādri regis & ponti-ficis filios orta ſeditio de principatu eſſet tādē He rodi alienigenæ regnū Iudeorū a Romanis tradi tur:ex patre em̄ Idumæo & matre arabe natus,& Iudçorū regis peritos interfecit:& genealogias in cēdit ad integēdā generis ſui notā. Ceſſauit ergo ac merito quidē eorū vnctio, hoc eſt īperiū: quia ex Danielis ſnīa ſctūs ſctōrū venerat: quē Maria virgo angelo annūciāte ex ſpirituſctō cōcepit: & peperit ī Bethleem iudç,Cyrino tū ſyriç præſide: Anno ab vrbe cōdita dcc.iij.imperij vero Augu ſti cçſaris qui tū orbi īperitabat anno.xlij.impe- Quo tē-riū em̄ a Caio cçſare,tū propinquitatis,tum hçre- pore fue-

a iiij

vit Ieſus ditatis iure acciplẽs: vel potius pulſis ac ĩterfectis
cõceptus. parricidis tyrãniſq; rẽpu. vſurpare conãtibus mo
narchiã orbis terrarũ in meliorẽ formã redigens:
ſuis tẽporibus mirã fœlicitatẽ prę̃ſtitit. Nã paca-
tis rebus, tũ externis, tũ domeſticis, tãto ĩ honore
nõ ſolũ apud ſuos verum etiã apud exteros reges
fuit vt eius nomine ciuitates cõderent: quas ſeba-
Laus Au ſtas vel Cęſareas appellarunt. Venere etiã multi
guſti Cę- reges ad vrbẽ viſendi hominis cauſa quos ita co-
ſaris. miter & perbenigne ſuſcepit, vt ex amicis ſibi a-
micιſſimos redderet. Cum ciuibus autẽ ſuis huma
niſſime vixit ĩ deliquẽtes clemẽs erga amicos li-
beraliſſimus eſt habitus: in comparãdis amicis ra
rus ĩ retinẽdis cõſtãtiſſimus. Liberaliũ artiũ adeo
ſtudioſus fuit, vt nullus pene laberetur dies ĩ quo
nõ legeret aliquid, aut ſcriberet, aut declamaret.
Ingenio & doctrina Salluſtij, Liuij, Virgilij, Oratij,
Aſinij pollionis, Meſſalę Coruini Oratoris ĩſignis
delectatus eſt: quorũ ſcriptis etiã eius res geſtę im
mortalitati cõmendatę ſunt. Vrbem Romam ita
exornauit vt gloriatus ſit ſe vrbẽ lateritiam in-
ueniſſe marmoream relinquere. Hanc felicitatem
quæ (ne mentiar) magna fuit maiorẽ certe reddi-
dit ſaluberrimo ortu ſuo Xp̃s rex noſter. Interceſ-
ſere autẽ a creatione mũdi vſq; ad hũc feliciſſimũ
Natiuitas natalẽ diẽ anni quinque milia cẽtum & .xcix. Na-
Ieſu xp̃i. ſcitur puer ſine dolore matris: quippe qui diuinus
Oleum e erat non humanus partus: vnde mater integra ſta
terra eru tim ſurrexit: & infantẽ de more pannis inuoluit.
pit. E taberna autẽ meritoria in trãſtiberina regione
ex terra oleum erupit vt ait Euſebius: fluxitque
toto die ſine ĩteruallo Chriſtus gratiã gẽtibus o-
ſtendens. Narrat Oroſius Auguſtũ cęſarẽ eadem

die mādaſſe ne qſſe dn̄m deinceps vocaret. Diui
nātē credo verū principē orbis terrarū ac mundi
totius natū eſſe. Idē q̄q; mādauit, vt ī orbe Roma-
no oīm hoīm capita cēſu notarent, ac ſi maiori prī
cipi ratione gubernati īperij aliqn̄ redditurus eſ-
ſet: huic autē cēſui Cyrinū virum cōſularē ex ſena
tuſcōſulto p̄fecit. Pax p̄terea: & quies tāta fuit cū
domi tū foris quāta nunquā antea. Hunc em̄ iuſti-
tię, & pacis regē ꝓphetę appellarūt. Deferť autem Chriſti cir-
octaua die ad tēplū circūciſionis cauſa: neq; em̄ ve cūciſio.
nerat abrogare legē, ſed adīplere. Erat autē circū-
ciſio teſtamēti ſignū inter deū & hoīes: vt ait Au-
guſtinꝰ. Die ꝟo. xiij. adorať a magis & muneribus
donať, q ex oriēte Hieroſolymā eius rei cauſa ve-
nerāt. Magos em̄ qdā oriētales populi reges ſuos Magorū
& ſapiētes appellāt. Ne ꝟo legē Moyſeos p̄termit adoratio.
tere videreť mater purificationem ſumptura licet
intacta & incorrupta luſtratione minime indige-
ret, puerū ad tēplū defert. Hunc autē Symeon vir Purifica-
iuſtus & ſingularis religionis ī vlnis retinēs diuīo tio Marię.
numine afflatꝰ, regē ſuū & ſaluatorē ꝓfiteť: vnde
Ieſus Chriſtus appellatus eſt. Nā Ieſus nomē ſalua
toris eſt: Chriſtus ꝟo regis: q myſtico illo chriſma
te vnctus q̄ reges oēs: Meſſias Hebraice diciť. Vt
em̄ Romani īperatores purpura ſic Hebręorū re-
ges vnguēto, cęteris inſigniores habebanť. Idē fa
cit Anna ſpiritu ꝓphetico incitata. Quid de Chri
ſto ſenſerint Sibyllę, nō eſt cur ſcribamus cū om̄es
fere eius ſaluberrimū aduētū p̄dixerint. Celebra-
ta hac luſtratione recognitoq; iure primogenito-
rū ſecūdū legē diuinā in Nazareth patriā rediere
ciuitatē Galilęę, vbi p quietē Ioſeph exiſtimatus
Chriſti pater ab angelo admoneť, vt fugiēs ī ęgy

Ioſeph in ſomnis admonetur. Matth.ij.

ptū puerū ſecū & matrē deferat:futurū eñ paulo poſt,niſi id fecerit vt Herodes puerum occideret. Verū id agere tūc qd̄ deſtinauerat hō crudeliſſimus nō potuit:a filijs eñ ob ſæuitiā accuſatus Romā ad cauſam diſcēdā ꝓficiſcit,q ſimulata concordia ī ꝓuīciā rediēs ariſtobolū & Alexandrū filios adoleſcētes qdē egregios & doctos qppe q apud Cæſarē Auguſtū fuerāt educati ī Cęſarea laqueo peremit. Ad necē deinde puerorꝝ cōuerſus homo regnādi cupidus,ꝙ natū eſſe alterū regē Iudæorū ꝓphetis intellexerat:omēs q tū in Bethleē erāt, & finibus ſuis a bimatu & infra occidi iubet ſecundum tēpus qd̄ a Magis exqſierat: nec filio ꝓprio eius ætatis parcit. Vñ ferūt Auguſtum Cæſarem crudelitatē hoīs deteſtatū hoc dixiſſe. Maluiſſem Herodis porcus eſſe ꝙ filius. Iudæi eñ ex lege nō modo deguſtare,ſed tāgere etiā ſuillā carnē ꝓhibent:quare fit vt neqꝫ eos alant,neqꝫ comedāt:hāc ob rē in porcos clemētes dicunt. Ioſeph aūt ſeptēnio ī Aegypto cōmoratus,vbi Herodē tyrānum tabo & ſacro igne mortuū intellexit Hieroſolymā cū puero ꝓficiſcit:nec diu ibi īmorat⁹ qd̄ Archelaū Herodis filiū regnare intellexerat,ī partes galilęę alterius īperio obtēperantes receſſit:& Nazareth ciuitatē incoluit:vnde puer Nazareni nomē ſumpſit. Dū autē ī Aegypto eſſet cecidere (vt Hieronymus ait) deorū oīm ſimulachra ceſſarūt oracula,& mors quorūdā dęmonum ſubſecuta eſt ex vaticino ꝓphetę. Ecce inqt leuē nubē cōſcēdet:& mouebunt ſimulachra Aegypti ab eius cōſpectu: & cor Aegypti ī eius medio tabeſcet. Annū vero xij. agēs Hieroſolymā cum parētibus de more ad diē feſtū celebrandū ꝓficiſcit. Hi vero poſtea pacto

Herodis crudelitas ī filios ꝓprios & innocētes. Matth.ij.

Iudęi in porcos clemētes.

Chriſtus ānoꝝ.xij.

ſacro abeuntes cum puerũ ſubſeq nõ videret,ſolli
citudine pleni ad tẽplũ redeũt:eũq; doctores ſciſci
tãtẽ offendũt:qđ maxĩe adoleſcẽtẽ deceret.Supra
ætatẽ em̃ ſapiebat,q̃a(vt Euãgeliſta ait) dei gr̃a & virtus ĩ illo erat.Parẽtes deinde bene monẽtes ſecutus ĩ patriã reuertit.Quid vo egerit ĩ hac ætate vſq; ad.xxx.annũ q̃ a Ioãne Zachariꝫ filio aq̃ baptizatus eſt dicere p̃termittã:cũ nõ ſolũ euangelia & epiſtolꝫ rebus a ſe optime ac ſanctiſſime geſtis plenæ ſint. Verũetiã eoꝝ libri q ab ei⁹ vita moribus & inſtitutis abhorruere. Flauius ille Ioſephus q lĩgua græca antiq̃tatẽ iudaicã.xx.libris conſcripſit,cũ ad Tyberij prĩcipis ĩperiũ veniſſet. Fuit (ĩquit) eiſdẽ tẽporibus Ieſus vir q̃dẽ ſapiẽs,ſi tñ virum eũ noĩare fas eſt. Erat em̃ mirabiliũ operũ effector,ac hoĩm doctor eoꝝ maxime q q̃ va ſunt libẽter audiũt:hãc ob rẽ multos tũ ex Iudæis,tũ ex gẽtibus ſibi adiunxit Chriſtus hic erat. Hunc autẽ cũ Pilatus a prĩcipibus noſtrꝫ gentis inſtigatus in crucẽ agẽdum cẽſuiſſet,nõ tñ ij deſeruere q eũ ab initio dilexerãt. Eiſdẽ p̃terea die tertio poſt mortẽ viuus apparuit queadmodum diuinitus inſpirati ꝓphetæ,& hæc & alia de eo innumerabilia miracula futura eſſe p̃dixere. Perſeuerat & vſq; in hodiernum diem celebre chriſtianoꝝ nomẽ ab ipſo ſumptum:pſeuerat & genus. Idẽ q̃q; Ioſephus Ioãnem baptiſtã verum ꝓphetã:& ob eã rem ab oĩbus ĩ precio habitũ iuſſu Herodis magni Herodis filij paulo ante mortem Chriſti cæſum fuiſſe affirmat in caſtello Macherunta,non qđ ſibi & regno timeret(vt idem ait)ſed qđ Herodiadꝫ Agrippæ ſororẽ,ac Philippi fratris viri optimi vxorem inceſtis nuptijs ſibi coniunxerat. Hic eſt ille Ioannes

Lucꝫ.ij.

Deſcriptio xp̃i p̃ Ioſephum

Ioãnes baptiſta verus ꝓpheta.

quo nemo maior inter natos mulierũ fuit ſaluato-
ris nr̃i ſententia interficit:& Chriſtus verus dei fi
lius ỽ'itatis iuſtitię pietatis religionis aſſertor an-
no.xviij. Tyberij Cæſaris:ætatis vero ſuæ anno
xxxiij.& eo magis qđ ei vita ꝓpagata eſt ab.vii.
Kał.Ianuarii vſq; ad.viii.Kał.Aprilis:quo die cõ
ceptus ĩ virginis vtero eſt de ſpiritu ſancto. Accu
ſatus a Iudęis qđ ſabbatis nõ vacaret,ſaluti hoĩm
quouis tẽpore cõſulẽs,& qđ baptiſmũ circũciſio-
ni anteferret,& ꝙ abſtinẽtiã ſuillę carnis auferret:
q̃bus in rebus Iudaicę religionis ſacramẽta cõſiſte
rẽt:cędis autẽ tã nepharię etiã cœli ipſi ſigna dede
re.Nam & ſolis tanta defectio facta eſt hora ſexta
diei,vt & dies ĩ obſcurã noctẽ verſus ſit:& Bythi-
nia etiã licet mł'tũ ab Hieroſolymis diſtet terręmo
tu cõcuſſa,& multa Nicenę vrbis ædificia corrue
re:& velũ tẽpli qđ ſeparabat duo tabernacula ſciſ
ſum:audita & vox ex adito tẽpli Hieroſolymita-
ni trãſmigremus ciues ex his ſedibus. Admonitus
Tyberi⁹ a Pilato de Chriſti morte ac dogmate ad
ſenatũ retulit:cẽſuitq; Chriſtũ in deos referẽdum,
ac tẽplo honorãdũ.Fieri id nõ modo ſenatus ve-
tuit,qđ nõ ad ſe prius ſed ad Tyberium ſcripſiſſet
Pilatus:verũetiã pellendos vrbe tota chriſtianos
cẽſuit:ꝓpoſita ſunt accuſatorib⁹ pręmia,quos Ty
berius a tãto ſcelere minis & morte ꝓhibuit. Au-
ctores autẽ tã nepharii parricidii pœnas dedere.
Nã & Iudas laqueo vitã finiuit:& Pilatus maxi-
mis calamitatibus vexatus ſibi manũ iniecit:licet
ſint q̃ ſcribãt eũ ſceleris pœnituiſſe:ac veniã a deo
meritũ.Iudęi autẽ amiſſa libertate iuſti ſanguinis
meritas pœnas adhuc luũt.Hæc ſunt fere q̃ de vi-
ta Chriſti regis ac põtificis nr̃i q̃ breuiſſime ſcribẽ

Bithinia corruit die mortis chriſti.

Pilati mors.

da cēſui:quo & mihi facilior aditus ad opus men-
te cōceptum daret:& legentibus gratior fieret le-
ctio,quę tāquā irriguus fons ab imperatore Chri
ſtianorum in pontifices Romanos per ordinē vſq;
ad tempora Sixti.iiii.deriuaretur.

Petrus. Actuū. ii.

POſt xp̄i mortē & reſurrectionē cōpletis iā
diebus. Pētecoſtes ſpiritū ſanctū accepere
diſcipuli:quo ībuti variis līguis res geſtas
ſummi dei locuti ſunt: etſi plærīq; eorū ſine vlla
eruditiōe ſint habiti,maxime vero Petrus & Ioan
nes. Eorū autē vita ad vtilitatē cōmunē reſpicie-
bat,nil ꝓprii habebāt:quicqd ante pedes eorū ob
religionē ponebat id totū vel partiebant īter ſe ad
cōmoda naturæ:vel paupibus erogabant. Ii vero
ꝓuīcias partiti ſunt. Thomas Parthos ſortitus eſt:
Matthęus Aethiopiā, Bartholomæus Indiā cite-
riorē, Andrea Scythiā,Ioannes Aſiā. Vn̄ & apud
Epheſum cōmoratus poſt lōgos labores & diuti-
nas ſolicitudines e medio ſublatus eſt. Petro autē Prima pe
principi Apl'orū pōtus Galatia Bithinia capado- tri ſedes.
cia obtigit. Apl's em̄ natiōe Galilęus ex bethſaide
ciuitate Ioānis filius Andreę apl'i frater,prim⁹ ſe-
dit annis.vij.ī epiſcopali ſede apud Antiochiā Ty
berij tēpore:qui Auguſti priuignus & hęres annis Tyberij
xxiij.varie īpauit. Neq; em̄ inter malos oīno,neq; geſta.
inter bonos prīcipes numerari pōt:ī hoīe fuit mul
ta literatura & grauis eloquētia bella per ſe nunq̄
ſed p legatos geſſit:tumultus exortos prudenter
ſuppreſſit. Multos reges a ſe blanditijs euocatos
nunq̄ remiſit:maxime vero Archelaū cappadocē
cui⁹ regnū ī ꝓuīciā vertit. Multos ſenatores ꝓſcri
pſit,quoſdā etiā īterfecit:magnis q̄q; ſupplicijs ab

eodem necat̃ C. Aſini⁹ gallus orator Aſinij pollio nis filius. Morit̃ & vocienus mõtanus Narbonẽſis orator ĩ balearibus: eo eñ relegat⁹ a Tyberio fue rat. Fratrẽ q̃q; Druſum veneno eius iuſſu necatũ tradũt hiſtorici. Hac tñ moderatiõe vſus eſt: vt pu blicanis qbuſdã & p̃ſidibus puĩciarũ augẽda eſſe vectigalia dicentibus reſpõderit. Boni paſtoris eſ ſe tõdere pec⁹ nõ deglubere. Mortuo Tyberio C.

Claudius calligula ĩperiũ occupat.

Claudius cognomẽto calligula a caſtrẽſi ioco ducto ĩperiũ occupat. Filius eñ Druſi Auguſti Cęſa ris priuigni, & ipſi⁹ Tyberij nepos habebat̃ hõ oĩm ſceleſtiſſimus. Nil eñ vel domi, vel foris ſtrẽnue geſſit. Auaritia oĩa expilauit. Tãtę libidinis fuit vt etiã ſororibus ſtuprũ ĩtulerit. Tãtę crudelitatis vt ſępius exclamaſſe dicat̃, vtinã pp̃ls Romanus vnã ceruicẽ haberet: exules q̃q; oẽs ĩterfici iuſſit. Nã cũ vnũ ab exilio reuocaſſet, quęreretq; qd potiſſimũ exules optarẽt, cũ ille ĩprudẽter rñdiſſet, mortem prĩcipis omẽs paſſim ſuſtulit. De cõditiõe tẽporũ ſuorũ ſæpe & iam queſtus eſt: qđ nullis calamitati bus publicis inſignerent̃, velut Tyberij tẽpora, q bus obtrita ferunt ad. xx. milia hoĩm caſu theatri apud tarracinã. Ita autẽ Virgilij & Liuij gloriæ ĩ uidit, vt paulũ abfuerit quin eoꝝ ſcripta & imagi nes ex oĩbus bibliothecis amoueret: quorũ alterũ vt nullius ĩgenij minimęq; doctrinę: alterũ vt ver boſum ĩ hiſtoria negligentẽ carpebat. Dicebat Se necã harenã eſſe ſine calce. Præterea Agrippam

Agrippa rex efficit̃

Herodis regis filiũ a Tyberio ĩ carcerẽ cõiectũ, q Herodem accuſauit liberat: & regem Iudęę facit: ipſum autẽ Herodẽ ꝑpetuo exilio Lugdunũ relegat: ſeipſum ꝓ oĩ deos trãſfert: imagines ĩ templo Hieroſolymitano collocat. Poſtremo aũt a ſuis tã-

dem necat,iperij anno.iij.mēſe.x.Duo libelli ī ſcriptis ei⁹ reperti ſunt:q̄rū alteri pugio,alteri gladius ꝓ ſigno erat ĭpreſſus. Ambo lectiſſimorū virorū vtriuſq; ordinis ſenatorij & equeſtris noīa & notas cōtinebāt morti deſtinatorū.Inuēta eſt & īgēs arca varioꝝ venenoꝝ q̄bus mox Claudio Cæſare iubēte demerſis infecta maria tradunt:nō ſine magno piſciū īteritu q̄s euectos ī ꝓxīa littora paſſim ęſtus eiecit.Libuit hęc hoīm mōſtra pſcribere q̄ facilius appareret deum vix potuiſſe tū retineri ab excidio orbis terrarū mūdiq; totius,niſi & filiū miſiſſet & apl'os:quorū ſanguīe humanū gen⁹ Lycaonē imitatū ab īteritu redimeret.Horū itaq; tēporibus fuit Petrus ille quē his v̄bis Chriſtus allocutus eſt.Beatus es Simon Bariona:qa caro & ſanguis nō reuelauit tibi,ſed pater meus q ī cœlis eſt: & tu es petrus:& ſuper hāc petrā ædificabo eccleſiā meā:ac tibi dabo claues regni cœleſtis:poteſtatemq; ligādi & ſoluendi.Is v̄o oīm diligētiſſimus vbi Aſiaticas eccleſias ſatis cōfirmaſſet cōfutatis eoꝝ opinionibus q circūciſionē approbabāt,ſecūdo Claudij anno ī Italiā venit.Claudius em̄ C.caligulæ patruus,quem nepos ī ludibrium reſeruauerat īperium accipiens quintus ab Auguſto Britāniā,quā neq; ante Iulium Cæſarem,neq; poſt eū quiſq; attingere auſus eſt in deditionem accepit. Orcadas inſulas Romano adiecit īperio: Iudæos tumultuātes Roma expulit:cōpreſſit & ſeditiones in Iudęa a q̄buſdā pſeudoprophetis cōcitata.Obtrita etiā ſunt.xxx.milia Iudęorū ī portis Hieroſolymitani templi Azimoꝝ diebus cumano eius iuſſu ꝓcurante Iudęam.Laboratum eodē quoq; tēpore annonę charitate vbiq; eſt,Agabo ꝓpheta tā-

Mors calliguIæ.

Mare venenis inficitur.

Matt.xvi.

Aduētus Petri ī Italiam.

tā calamitatē p̄dicente. Ab externo hoſte ſecurus p̄fecit aquęductū cuius ruinas apud lateranū cernim⁹ a Caio inchoatū. Emittere q̄ꝗ̄ fuſcinū lacū eſt aggreſſus nō minus cōpēdij ſpe q̄ glorię, cū q̄dā priuato ſūptu emiſſurū ſe polliceret, ſi ſibi ſiccati agri cōcederent. Per tria aūt paſſuū milia partim effoſſo mōte, partim exciſo, cuniculū ęgre abſoluit poſt.xi.annos.xxx.milib⁹ hoīm ibi ſine īntermiſſione elaborantibus. Portū ꝗ̄ꝗ̄ Hoſtiēſem quē adhuc cum admiratiōe intuemur extruxit: ducto dextra leuaꝗ̄ brachio ad coercēdos maris fluctus. Meſſalina vxore cōuicta ꝓbri & interfecta Agrippinā germanici fratris ſui filiā cōtra ius faſꝗ̄ ducit vxorē: a q̄ poſtea īperij.xiiij.anno boletis veneno illitis necat. Petrus itaꝗ̄ Romā caput orbis terrarū tūc venit: & q̄ hāc ſedē pōtificali dignitati cōuenietē cernebat, & huc ꝓfectū intellexerat Simonē Magū Samaritanū quēdā q̄ p̄ſtigijs ſuis eo erroris iam deduxerat populū Romanū vt deus crederetur. Romæ eīm iam titulū adeptus erat inter duos pontes poſitū, ac latinis literis ſic ſcriptum: Simoni deo ſancto. Hic dum in ſamaria eſſet, tā diu ſe credere in Chriſtū ſimulauit, quoad baptiſmū a Philippo vno ex.vij.diaconis acciperet: quo quidem poſtea in malā partē vtēs, multarū hereſum fundamēta iecit: cū Selene impudica muliere quā ſceleris ſociā habuit, prouocare Petrū miraculis morte pueri homo nefarius auſus eſt: quem eius carmina primo mouere viſa ſunt. Verū cū poſtea nihilominus puer iaceret in nomine Ieſu petro iubēte ſurrexit. Hāc ob rē indignatus Simon vidente populo ſe volaturum ex Capitolino monte in auentinū pollicet, ſi Petrus ſubſeq̄ vellet ea ratione digno-

Port⁹ Hoſtienſis cōſtruitur.

Simon Magus.

Selena mulier impudica.

ſci poſſe vter ipſorū ſanctior haberetur & deo charior. Cum iam volaret rogatum petri ad cœlum magnum tendentis ac rogantis deum, ne deludi magicis artibus tantum populum ſineret, Simon decidit:ac crus infregit: cuius dolore non ita multo poſt Aritiæ mortuus eſt. Nam eo poſt tantam ignominiam delatus a ſuis fuerat. Hinc ſimoniaci heretici originem habent:qui donū ſpiritus ſancti emere ac vendere conſueuiſſent, quique affirmabant creaturam non a deo eſſe ſed ex ſuperna quadam virtute prouenire. Cōuerſus deinde ad propagandum verbum dei Petrus ſermone & exemplo rogatur a romanis vt ioanni cognomēto Marco eius in baptiſmate filio conſcribendi euangelij negocium tradat. Probata namq; erat eius vita, probati mores. Is enim vt Hieronymus ait in hiſrael ſacerdotium agens ſecundum carnē leuita.i. additus vel appoſitus ad chriſti fidem conuerſus in italia euangelium ſcripſit oſtendens quid generi ſuo deberet & chriſto. Extant eius euālia teſtimonio Petri comprobata. Deinde vero in ęgyptum miſſus(vt ait philo iudęus)ſcriptor egregius vbi docendo & ſcribendo alexandrinam eccleſiam optime cōſtituiſſet doctrina ac moribus inſignis. viij. Neronis anno alexandriæ moritur & ſepelitur. In locumq; demortui anianus ſufficitur. Anno vero ante moritur & iacobus cognomento iuſtus domini frater. Nam ex ioſeph & alia vxore natus erat vel vt alij volūt ex ſorore Marię chriſti matris. Hic.n. vt Hegeſippus ait apoſtolorum temporibus vicinus in vtero matris ſanctus fuit vinum & ſiceram non bibit: nil carnis deguſtauit, vnquā intonſus nec balneo nec vnguento, vſus eſt veſtibus lineis tantūmodo indutus ſancta ſanctorum ingreſſus:ita aſſidue flexis genibus pro ſalute populi orabat;vt eius genua camelorum more occaluerint. Ve-

Mors ſymonis magi.

Marci euangeliſtę deſcriptio.

Iacobus Iuſtus.

rum abeūte ex iudæa feſto ipſius prouinciç gubernato re:priusq̃ ei Albinus ſuccederet pōtifex Auanus Auani filius compellens publice Iacobum Chriſtum dei filium negare recuſantem lapidibus obrui iuſſit, qui cū præceps de pinna templi deiectus eſſet, ſemiuiuus adhuc,& manus ad cœlum tendens,pro ſecutoribus oraret, fuſte quo fullones vtuntur, tandem necatur. Refert autem Ioſephus hunc tātę ſanctitatis fuiſſe,vt propter eius necem publice creditum ſit hieroſolymam eſſe ſubuerſam. Hic eſt ille Iacobus cui dominus poſt reſurrectionem apparuit, cuique panem benedicens, ac frangens dixit. Mi frater comede panem tuum, quia filius hoīs e morte reſurrexit. Annis vero.xxx. hieroſolymitanæ eccleſiæ præfuit.i. vſq; ad.vij.Neronis annum,Cuius ſepulchrū iuxta templū,vnde deiectus fuerat cū titulo Adriani tēporibꝰ adhuc extabat.Mortuū quoq; Barnabā cyprium qui Ioſeph leuites cognominatus eſt ante Petri martyriū cōſtat.Hic.n.cum Paulo gentiū apoſtolus electus vnā tātum epiſtolā ad eccleſiā pertinentem cōſcripſit,licet ea quoq; inter apocriphas ſcripturas habeatur.Diſſentiēs item a Paulo ob Marcū diſcipulū in Cyprū proficiſcit̃ Marco comite,vbi Chriſti fidem prędicās martyrio coronatur. Paulus autem qui antea Saulus dicebatur,ex tribu Beniamin,& oppido iudęę Giſcalis originē ducebat:quo a romanis bello capto,cum parētibus ſuis Tharſum Cicilię commigrauit: inde hieroſolymam ob ſtudia legis miſſus a Gamaliele viro doctiſſimo eruditur. Acceptis deinde epiſtolis a pontifice templi eos perſequens qui chriſtū verum deum eſſe profiterētur Stephani protomartyris neci interfuit. At vero cū damaſcū pergeret ſpiritu diuino ad fidem compulſus, vas electionis vocari meruit, nomen q; a Paulo procōſule cypri accepit,quem prędicatiōe ad

Mors Iacobi iuſti.

Bernabę mors.

Pauli deſcriptio.

ſidem redegerat. Vna deinde cum Barnaba multis vrbibus peragratis, hieroſolymam rediens a Petro Ioanne Iocoboq; gentiū apoſtol⁹ eligitur. Hic aūt poſt chriſti mortē anno.xxv.i. Neroniani impīj.ij.eodē tēpore quo Feſt⁹ procurator Iudęę felici ſucceſſit Romā vinct⁹ Plutarcho concaptiuo comitante, vt ciuis romanus mittitur, vbi biennio in ſatis libera cuſtodia manens cum Iudæis quottidie diſputabat. Dimiſſus tandem a Nerone, & prædicauit multa & ſcripſit, extant & eius x.ac.iiij.epiſtolę, ad romanos vna ad Corinthios duę, ad Galathas vna, ad Epheſios vna, ad Philippenſes, ad Coloſſenſes vna, ad Theſſalonicenſes duę, ad Timothęum duæ, vna ad Titū, ad Philemonē altera. Quę ad hæbręos eius nomine fertur incerta habebatur ꝑpter ſtili ſermoniſq; differentiā, erant etiam olim, qui hanc & Lucæ, & Barnabæ, & Clementi aſcriberent. Scripſit & Petrus duas epiſtolas quę cononicæ nominātur. Secunda a pleriſq; eius eſſe negatur, q̄ a ſtilo primæ diſſideat, verū quia pluribus intētus eſſe non poterat, cum orationi & prędicationi vacaret, duos epiſcopos ordinauit Linum.ſ.& Cletū, qui ſacerdotale miniſteriū romano populo & aduenis bene ſentientibus exhiberēt. His rebus intētus vir ſanctiſſimus tantū nōis ſibi apud omnes comparauerat, vt iam fere pro deo coleretur. Hāc ob rem indignatus Nero mortē hominis quęreret, vnde Petrus monentibus amicis, ad declinandam inuidiam & iram principis via appia ab vrbe diſcedens ad primum lapidem chriſto (vt verbis Hegeſippi vtar) ſit obuiā, quem quidem adorās rogat domine quo venis. Tum chriſtus romā iterum crucifigi: Extat ſacellū eo loci vbi hęc verba ſunt habita. Tū Petrus de martyrio ſuſpſius demū exiſtimās, quid in ſe chriſt⁹ paſſurus videretur ad vrbem redijt, ac ſtati Clemētē epiſcopū

Epiſtolæ Pauli.

Clemens Epiſcopus ordinatur.

conſecrat: eiq; cathedram & eccleſiam dei commendat his verbis. Eandē ego tibi poteſtatē ligandi & abſoluēdi trado: quam mihi Chriſtus relqiuit. Spretis ac cōtemptis rebus omnibus, tum corporis tum fortunæ: oratione & prædicatione ſaluti hominum vt bonum paſtorem decet conſule. Cum hic autem ita diſpoſuiſſet: non multo poſt vna cum paulo iuſſu Neronis necatur. vltimo eius anno diuerſis tñ cruciatibus. Petrus enim cruci affigitur capite in terrā verſo eleuatiſq; in ſublime pedib⁹: ita. n. voluit: quod dixerūt ſe indignū eſſe qui mortē ſaluatoris imitaretur. ſepultus eſt autem in vaticano via aurelia ſecus ortos Neronis non longe a via triumphali quæ ad Appollinis templū ducit. ſedit autem an. xxv. Paulus vero eodem die capite mulctatus funeratē via oſtiēſi anno poſt mortē Chriſti. xxxvij. hic idē approbat. C. hiſtoricus in proculum quēdā cataphrygū diſputans, ego inquit, trophęa apoſtolorum habeo quæ oſtendā: ſiue. n. via regali pergas quę ad vaticanū ducit ſiue oſtienſi trophęa eorū inuenies: qui hāc ſtabiliuere eccleſiam. Duo certe fuere petrus & Paulus, præterea vero in eiſdē Neronianis ortis multi cineres ſanctorū martyrū cōditi ſunt. Nā cum incēdiū tēpore Neronis a Diuo Scauri ad exqlias vſq; vi. diebus vagatum, multas fortunas ciuiū cōſumpſiſſet ac omnis culpa principi aſcriberet. ipſo (vt ait Cornelius Tacitus) abolēdo rumori intētus falſos teſtes ſubornauit: qui id factū a Chriſtianis cauſarētur: vnde tot capti & interfecti ſunt, vt ex eorū cadaueribus per aliquot noctes lumina cōtinuata dicanē. Sunt tamē qui dicant illud incendiū ab eo excitatū fuiſſe vel vt rotæ ardentis ſimilitudinem cerneret, vel offenſus deformitate veterum ædificiorum & anguſtijs flexibusque vicorū homo libidinoſus intemperans ſæuus & auī-

Mors Petri.

Incendiū vrbis.

cē

culo calliculæ omnibus rebus nequior ac ſceleratior. Nam & magnam partem ſenatus interfecit:& turpiter in ſcęna videntibus omnibus cecinit ac ſaltauit. Tātæ præterea luxuriæ fuit; vt frigidis lauaretur vngentis;retibusque aureis piſcaretur,quæ attrahere funibus purpureis conſueuerat.Hæc omnia vitia principio imperij ſui ita occultauit:vt bonā ſpē omnibus prę ſe ferret. Nā cū admoneretē vt i ſupplicio cuiuſdā capite dānari ex more ſubſcriberet; q̄ vellē inq̄t neſcire literas. Splēdide tñ cum in vrbe tū foris ędificauit. Nā & thermas ſuo nomine ratione & domū aureā & porticū triū miliū paſſuū mira celeritate perfecit,& portū ancij quē ego nuper mira cū voluptate inſpexi ſumptuoſiſſimis operis extruxit Ad ſcęuitiam eius redeo qua in Senecam pręceptorem in.M. Anneum Lucanum poetam egregium in matrem agrippinam,in vxorem octauiā in Cornetō philoſophum præceptorē Perſei quem in exiliū egit in Piſonem,in omnes denique qui aliquo in precio apud ciues ſuos erāt, vſus eſt. Tandem vero populi Romani iram & odiū ita in ſe cōcitauit, vt ad poenas queſitus q̄ diligentiſſime ſit. Quę tales profecto erant, vt vinctus in publicū ſub furca duceretur & virgis vſq; ad necem cęſus, in tyberim proijceretē, Verū is fugiens ad. iiij. miliariū in ſuburbano liberti ſui inter ſalariā & nomētanā viā ſemetipſum interfecit, ætatis ſuę anno.xxxij. imperij vero,quartodecimo.

Neronis dirā crudelitas.

Mors Neronis.

Linus. I.

LInus natione tuſcus patre Herculaneō: ab vltimo Neronis anno vſque ad Veſpaſiani tēpora peruenit: a cōſulatu Saturnini & Scipiōis vſq; ad Capitonē & Rufum conſules hoc autē interuallo imperarūt, ſed breui tempore Galba, Otto, Vitellus, Galba.n. vir antiquiſſimę nobilitatis in hi-

Mors Galbæ.

beria. Imperator a militibus creatus vbi Neronis mortē cōperit Romā confeſtim venit. Verū cū omnes auaritia ac ſegnitia affenderet inſidijs ottonis ratione ad lacū Curtij iugulatur. vij. imperij ſui menſe cum Piſone nobiliſſimo adoleſcente, quem in filiū per adoptionē ſuſceperat. Vir certe fuit vita priuata inſignis militaribus ac domeſticis in rebus. Sępe tamē conſul ſæpe pro conſul: frequenter dux fuit grauiſſimis bellis. Hunc vt laudē facit. Mar. Fabij Quintiliani doctrina quē ſecum Galba ex Hiſpania Romā duxit. Otto vero materno genere q̄ paterno nobilior; vita priuata mollis quippe qui Neronis familiaris fuerat inter tumultus vt dixi cædeſque inuaſit, imperiū. Cū autē ciuile bellū contra Vitellium in Germania imperatorem creatū molitus tribus leuibus prælijs ſuperior fuiſſet: vno ad alpes: alio apud placentiam, tertio ad Caſtorem. iiij. apud Bebriacum ſuperatur: vnde rerum deſperatione ſibimet manū iniecit imperij ſui menſe tertio. At Vitellius familia magis honorata q̄ nobili, Romā veniēs ac imperio potitus in omnem nequitiam ſęuitiam & ingluuiem prolapſus eſt. Nam tantę voracitatis fuit: vt & ſæpius in die cōmederet: & vna cœna ſuo iuſſu duo millia piſcium, & ſeptē millia auium appoſita ſint. Verum vbi cōperit Veſpaſianum apud Iudęam paleſtinæ ab exercitu imperatorē creatum cum legionibus aduentare: primum deponere imperium conſtituit: poſtea vero a quibuſdā animatus ſumptis armis Sabinū Veſpaſiani fratrē cū Flauianis in capitolium compulit: quo quidem ſucceſo omnes concremati ſunt. Quare ſuperueniente Veſpaſiano, cum nullum venię locum ſibi reliquiſſet, e cella palatij, in qua delituerat turpiſſime tractus per vitā ſacram nudus ad ſcalas genonias ducitur: vbi excarnificatus in tyberim

Ottonis vita & geſta.

Vitellij acta.

Crapula Vitellij.

proijcitur.Hoc itaq̧ tēpore Linus fuit Petri ſucceſſor,
ſunt qui hunc locum Clementi aſcribant & Linum ac
Cletū prætermittant: quos nō ſolū hiſtoria, verū etiā
Hieronymi auctoritas reprehēdit quartus inquit poſt
Petrū Romę epiſcopꝰ Clemēs fuit:ſiquidē Linus ſecū
dus Cletus tertius ſunt habiti: tāetſi latinorū plęrique
poſt Petrū ſtatim Clementē numerēt:quē certe cōſtat
(tantæ modeſtiæ fuit) coegiſſe Linum ac Cletum an
te ſe munus pontificatus obire: ne poſteris hic princi-
patus ambitio pernicioſi exempli haberetur: licet ei-
dē Petrus quaſi ex teſtam ſucceſſionis locū tradiderit,
Linus vero ex mandato Petri conſtituit:ne qua mulier
niſi velato capite templū ingrederetur . Præterea ve-
ro ex ſacris ordinibus his in vrbe habitis preſbyteros
x.&.viij.epiſcopos.xi.creat. Scripſit & res geſtas Petri
maxime vero eius contentionē cū Simone mago.Hu
ius autē tēporibus fuit Philo iudęus natione Alexan- de philone
drinꝰ:q multa ita elegāter & grauiter ſcripſit:vt dictū iudęo.
merito ſit,aut Plato Philonē ſequitur, aut Platonē phi
lo.Is autē ſua doctrina & elegantia Appionis temerita
tē contra iudæos ab alexandrinis miſſam compeſcuit
Romæ vero imperante Claudio conſuetudinem cū
Petro habuit , Inde multa de laudibus chriſtianorum
conſcripſit.Ioſephus quoque Matthiæ filius ex Hiero- Ioſephi
ſolymis ſacerdos a Veſpaſiano captus ac cū Tito filio hyſtorio-
tantiſper relictus donec hieroſolymæ caperentur Ro- graphi ca-
mā veniens iudaicæ captiuitatis libros ſeptē , patri ac ptio.
filio obtulit, Lini pontificatu, qui etiā in bibliothecā
publicā repoſiti ſunt , & auctor ipſe ob ingenij gloriā
ſtatuta ac merito certe donatus eſt. Scripſit & alios vi-
gītiquatuor antiqtatū libros a principio mūdi vſq; ad
xiiij.Domitiani cęſaris annū.Linus aūt cū ſanctitate & Linij mi-
moribus ī pcio haberet, demōes fugaret & mortuos ī racula.

vitã reduceret a Saturnino cõſule cuius filiam a demonibus liberauerat capitali ſupplicio afficitur. Sepeliturq́ in vaticano iuxta Petri corpus die. xi. kal. octob. cũ ſediſſet in pontificatu an. xi. mẽſes. iiij. dies. xij. Sunt qui ſcribant Grego. epiſcopum Oſtienſem corpus ſanctiſſ. ponti. Oſtiam ex voto tranſtuliſſe & in templo diui Laurentij magnifice collocaſſe.

¶Cletus. .I.

¶ Cletus peregrinationes ad limina ſanctorum approbaſſe narratur dicens, q̃ validior eſt ad ſalutẽ viſitatio ſancti petri quã duorũ annorũ Ieiuniũ, Et cẽſura excõmunicationis alligauit qui huiuſmodi peregrinationes aut impedirent aut diſſuaderent. Et illius tempore inſurrexit fęda nicolaitarũ herẽſes qui indifferẽter vxoribus vtebãtur dicẽtes omnia chriſtianorũ bona fore cõia. Et alia hebioniſtarum qui aſſertione affirmabãt Chriſtum purum hominẽ fuiſſe & Paulum legis apoſtatã.

Cletí commendatio.

CLetus patria romanus de regiõe vico patricij: patre æmiliano adhortãte clemẽte põtificatus onus inuitus ſuſcepit. Licet doctrina moribus & dignitate plurimum apud ſuos valeret, fuit aũt temporibus veſpaſiani & titi a conſulatu veſpaſia. vij. & domitiani. v. vſq́ ad domitianũ & ruffum cõſules, vt Damaſus ſcribit. Veſpa. n. vt antea dixi vitellio ſucceſſit, bellũq́ iudaicũ biennio ante ꝑtractũ tito filio cõmendauit, quod quidẽ biẽnio poſt cõſtantiſſime abſoluit. Nã capta iudęa euerſis hieroſolymis tẽploq́ ſolo ęquato ad D. c. milia hominũ interfecta referũtur, licet Ioſephus iudæus eo bello captus ac vita donatus, quod & mortẽ Neronis, & veſpaſianũ imperatorẽ breui futurũ prędixerat, vndecies cẽtena milia ferro ac fame eo bello periſſe ſcribat, captaq́. lxxxi. Iudęorum milia ac

Clades Iudęorũ.

publice venũdata. Nec id vero diſſonũ videri cũ referat azimorũ dies tũ fuiſſe quo tpe ex oĩ iudęa hieroſoly. tãquã in publicũ carcerẽ, tũ vel maxime die phaſæ quo chriſtũ occiderũt ſunt profecti, daturi pœnas & frequẽtis contra populum Romanũ defectionis, & ſceleris atq̃ perfidię qua xp̃m innocẽtẽ peremere. Deuictis itaque iudęis triũpharunt pater & filius eodẽ curru vecti: ſubſequente Domitiano equo albo inſidẽte. Extãt adhuc in via noua huius triumphi monimenta: apparent inſculpta candelabra, apparent tabulę veteris legis e tẽplo ablatę: & in triumphũ ductę, hanc eſſet inuictos humanitatis vſus vt oẽs qui ex familia dauid ſuperfuiſſẽt vel ex regia ſtirpe coronatos in precio habuerit. Idem quoque imperio ſemper modeſtiſſime vſus eſt. Tantæ enim lenitatis & clementię fuit, vt reos etiam maieſtatis verbis tantum caſtigatos dimitteret, petulantium & loquatium dicta contemneret, offenſarum & inimicitiarum immemor. Colligendarum tamen pecuniarum nimium ſtudioſus habitus eſt, licet ex alieno non raperet eiſdemque pecunijs ad liberalitatem & magnificentiam vteretur. Nam & templum pacis foro proximum diui Claudij cæptum perfecit, & amphitheatrum cuius partem cum admiratione adhuc cernimus, inchoauit. Virtutem autem Titi filij tanti ſemper fecit, vt tumultuantibus quibuſdam ob cupiditatem imperandi dixerit, aut neminem aut filium imperio potiturum, & merito quidem cum ob virtutem & integritatem animi Titus amor & delicię humani generis haberetur. Nam & eloquẽtiſſimus in pace & fortiſſimus in bello & clementiſſimus in delinquentes eſt habitus. Ita comis & liberalis, vt nulli quicquam negaret. Hoc cũ reprehenderent amici reſpondiſſe fertur. Neminem a vultu principis triſtem diſcedere oportet. Addidit &

triũphus veſpaſiãi, & Titi de euerſione hieruſalẽ.

perfectio templi pacis.

Titi laudes.

illud recordatus ꝙ nihil cuiquā muneris dediſſet amici diē perdidi.nemo ante ſe magnificentia maior fuit abſoluto atqꝫ dedicato amphiteatro thermiſqꝫ: ędita venatione ferarum.v. milium. Reuocauit etiam ab exilio muſonium ruffum philoſophum inſignem & aſconij pediani viri doctiſſimi familiaritate delectatus eſt. Perijt autem anno imperij ſui ſecundo: delatuſqꝫ ad ſepulchrum eſt publico luctu ac ſi parente orbati omnes eſſent.Sūt autem qui ſcribant anno.ij. Veſpaſiani qui annis.x.imperium obtinuit Cletū Lino ſucceſſiſſe. Vtcūqꝫ ſi conſtat Cletum virum optimum ac ſanctiſſimum fuiſſe nihilque prętermiſiſſe quod ad augēdam eccleſiā dei pertineret.Huius autem temporibus fuit lucas medicus antiochēſis graeci ſermonis apprime doctus pauli apoſtoli imitator & omnis peregrinationis eius comes ac ſocius; Scripſit autem euangelium quod a paulo laudatur. Vnde merito euangelium illud, ſuum eſſe paulus dicit, Apoſtolorum vero res geſtas quemadmodum viderat conſcripſit. Vixit an. octuaginta tres vxorem habuit in bithynia: ſepultus eſt conſtantinopoli, ad quam vrbē. xx. conſtantij anno eius oſſa cum reliquijs andreae apoſtoli de achaia tranſlata ſunt. Philippus quoqꝫ eadem tempeſtate ex ſcithya quam.xx. annis in fide exemplo prędicatione retinuit in aſiam rediens hieroſolimis moritur. Cletus autem cum eccleſiam dei optime pro tempore conſtituſſet redactis in ordinem ex mandato Petri .xxv. preſbyteris ſub domitiano martyrio coronatur,ac ſepelitur apud beati petri corpus in vaticano.v.kalen. Maij. Affecti & alij multi martyrio inter quos eſt habita & flauia domicilia flauij Clementis conſulis ex ſorore neptis in inſulam pontiā relegata: quia chriſtianam ſe feſſa eſt.Sed autem Cletus annis.xij.menſe.i. diebus.xi. ſedes autem huius morte

Lucę euāgeliſtae cōmendatio.

Philippus apoſtolus.

Flauia domicilia.

diebus.xx.vacat.

¶Clemens .I.

¶Clemens ſtatuit vt cathedra epiſcopalis in eminentiori loco poneretur. Quodque baptizatus prout citius fieri poſſet, confirmaretur.

Clemens patria romanus de regione Celij mōtis: Patre fauſtino domitiani temporibus fuit, qui ab Auguſto nonus Tito ſucceſſit, Neroni aut caliculæ ſimilior, quam patri Veſpaſiano aut fratri Moderatior tamen primis annis eſt habitus, Mox in ingentia vitia prorupit, libidinis, deſidię, iracundiæ, crudelitatis, quibus criminibus tantum odij in ſe conſcitauit vt pene patris ac fratris nomen oboleuerit. Multos autem ex nobilitate interfecit, pleroſq; in exilium miſit: eoſq; in loco trucidari iuſſit. Tantę vero deſidiæ fuit vt in cubiculo ſolus muſcas præacuto ſtillo configeret, vnde quidam prodiens interrogatus eſſet ne quiſpiam cum cæſare? Reſpōdit per iocum, Romæ cōne muſca quidem. Eo præterea dementiæ & iactantiæ ſtruxit. venit vt ſe dominum ac deum vocari ſcribi coliq; iuſſerit. Hic autem ſecundus poſt Neronem chriſtianos perſequitur. Exquiri quoque quæſtionibus & tormentis genus dauid inter iudęos mādauit, conquiſitūq; funditus perdi ac deleri. Tandē vero diuina ſuperueniente vltione in palatio a ſuis interficitur, anno imperij. xv. Huius vero cadauer per veſpilones delatum igno miniose ſepelitur. Philix enim in ſuburbano ſuo latina via illud funerauit. Clemens autem quartus vt dixi tū erat Romæ poſt Petrum epiſcopus. nam Linus ſecundus eſt habitus, tertius Cletus, tametſi pleriq; latinorū ſecundū poſt petrū putauerint Clemētem fuiſſe quod etiam epiſtola ad Iacobū hieroſolymitanū epiſcopum plane ſignificat, Simon Petrus vbi finē vitæ ſuæ adeſſe

Scæuitia domitiani qui pantheon

Mors domitiani turpiſſima

Clemētis cōmendatio.

ſenſit in corona fratrum poſitus apprehẽſa manu mea hũc inquit, vrbis epiſcopũ cõſtituo, qui mihi in rebus omnibus poſtea quam Romã veni comes fuit ſubter fugiebã ego tantũ onus. Tum ille tibi tantum modo conſules populum dei in fluctibus ambulantem deſeres, cum periclitanti ſubuenire poſſis. Verum hic omnium modeſtiſſimus, vt dixi Linum & Cletũ ſponte ſibi in tanto honore prætulit. Scripſit item Romanæ eccleſię nomine ad corinthios epiſtolã quidẽ perutilẽ, nec characteri epiſtolę differentem, quæ ſub Pauli nomine ad hebręos fertur, legitur hęc publice a nonnullis, extat & ſecunda eius nomine quam veteres non adeo probarunt, diſputationem quoq; Petri & Appionis longo ſermone ab eodem conſcriptã Euſebius in.iij.hiſtoriæ ſuæ volumine coarguit. Perueniſſe autẽ ad hæc vſque tempora Ioannem apoſtolum conſtat Zebedei filium Iacobi fratrem. Hic vero omniũ nouiſſimus euangeliũ ſcripſit, ac ea confirmauit quæ a Matthęo, Marco, Luca, conſcripta fuerant. Ferũt & id ob eam rem a Ioanne poſtremo factũ, quo ebionitarum dogma conſurgens infringeret, qui aſſerebant & impudenter quidẽ Chriſtũ ante Mariam non fuiſſe. Eius enim diuinã naturã Ioannes explicat. Scripſit & alia multa tum vero apocalipſim, relegatus a Domitiano in pathmos inſulam quo poſtea interẽpto & actis eius ob nimiam crudelitatem a ſenatu reſciſſis imperante Nerua Epheſum rediјt, ibique vſq; ad traianum principem conſilio & ſcriptis eccleſias aſiæ ſubſtentans ſenio cõfectus.xxviij. poſt paſſionẽ Chriſti anno in domino quieuit. Clemens autẽ pietate religione doctrina multos ad fidẽ Chriſti quotidie traducebat. Quam ob rem. P. Tarquinius ſacrorum princeps cum Mamertino vrbis pręfecto Traianum in Chriſtianos cõ

Ioannis euãgeliſtę acta.

citat. Cuius imperio in inſulam Clemens deportatur Relegatio vbi ad duo milia chriſtianorum ad ſecanda marmora Clemẽtis. damnatorum inuenit. Dum ibi vero aquæ penuria laboraretur: quam ſexto miliario repetebant: Clemens collem haud longe poſitum cõſcendens, agnum vidit ſub cuius dextra pede fons diuinitus abundantem aquam ſcaturiebat: qua quidem & recreati omnes ſunt & multi ad fidem Criſti conuerſi. Hanc ob rem motus Traianus ex ſatellitibus ſuis quoſdam mittit, qui Clementem in mare proijcerent, alligata ad collũ anchora, cuius ſacratiſſimum corpus non ita multo poſt littus delatum eſt, atque eo loci ſepultum extructo tẽplo, vnde fons diuinitus emanauerat. Hoc autem factum narrant decimo nono kalend. Decembris anno tertio Traiani principis. Sedem vero Petri retinens annis nouem, menſibus duobus, diebus decem, & regiones ſeptem, notarijs diuiſit, qui diligenter res geſtas martyrum ſcriberent, & habitis quoque de more ſacris ordinibus decembri menſe preſbyteros decem, diacones duos, epiſcopos quindecim creat. Eius autem in morte dies vigintiduo, ſedes vacat.

¶Anacletus.

¶Is Traianus de quo hic agitur ſ[illegible]do falſorum deorum Chriſti fidem exterminare conatus eſt, arbitrans ſe per hoc obſequium præſtare deo, vt refert Auguſtinus libro decimo octauo de ciuitate Dei, cuius pietate commotus beatus Gregorius orationem lachrymoſam domino fudit vt ab infernorum diris cruciatibus immunem redderet. Tamen in hoc adhuc ſub iudice lis eſt, qppe apud doctos adhuc dubitatur an fuerit ſaluatus necne, nec aliquid propheticę modernorum declararunt.

Neruę imperatoris applauſio.

Traiãi imperium.

Anacleti conſtitutiones.

ANacletus natione grecus patria Athenienſis Antiocho patre natus, Clementi ſuccedit Neruę Traiani temporibus. Nerua enim moderatæ vitæ tũ publicæ tũ priuatæ princeps, ęquiſſimũ ſe atq; vtilẽ reip. pręſtitit. Pręterea vero eius opera ex ſenatus decreto Domitiani acta abrogata ſunt, vnde multi ab exilio rediere. Plærię; vero bona ſua quibus antea ſpoliati fuerant huius beneficio recepere. At nerua cũ iam ſenio premeretur & mors inſtaret, reipublicæ cauens. Traianũ principem in filiũ per adoptionẽ accipiens ſecundo & ſeptuageſimo ætatis anno moritur, imperij vero ſui anno primo & menſe iiij. Nerua itaq; Traianus genere Hiſpanus cognomento vulpius crinitus imperiũ accipiens militari gloria vrbanitate & moderatione omnes principes ſuperauit. Nam fines imperij longe & late diffudit. Germaniã transrhenanã in priſtinum ſtatum reduxit. Daciam & multas tranſdanubium gẽtes imperio Romano ſubegit. Parthos recepit, Albanis regẽ dedit, Euphratẽ & tygrim prouincias fecit. Armeniã Aſſyriã, Meſopotamiã, Seleuciam, Cteſiphontem, Babyloniã vicit & tenuit, vſque ad Indiæ fines & Mare Rubrũ acceſſit, in quo etiã claſſem conſtituit: qua indiæ fines vaſtaret. Anacletus autẽ inſtitutus & moribus eccleſiam Romanã confirmaturus conſtituit, ne præſul neue clerici barbã vel comã nutrirent, neue epiſcopus a paucioribus q̃ a tribus epiſcopis ordinaret, vtq; clerici publice non priuatim ad ſacros ordines aſciſcerentur. Omnibus quoque fidelibus præcepit: vt peracta conſecratione cõmunicarent: qui vero nollent a ſacris ædibus eliminarentur. Augebatur hac ratione mirũ inmodũ chriſtiana reſpublica, quare Traianus veritus ne quid detrimenti Romanũ imperium inde

caperet tertiam perſecutionem in chriſtianos conceſ-
ſit, qua quidem multi interempti ſunt, maxime vero Perſecutio
ignatius antiochenæ eccleſiæ tertius poſt Petrum epi- in chriſtia
ſcopus, qui captus & damnatus ad beſtias dum romã nos.
a ſatellitibus traheretur quos.x.leopardos vocat, om- Ignatij
nes chriſtianos in itinere oratione vel litteris in fide martyriũ.
confirmabat. Sic inquiens, vt ieſum chriſtum inue-
niam ignis crux beſtiæ confractio oſſium & totius cor
poris contentio & tormenta diaboli in me veniant,
dummodo chriſto fruar. Cum autem iam audiret leo
num rugitum, frumentum ſum inquit, dentibus be-
ſtiarum molar: vt panis mundus inueniar. Moritur
autem.xi.traiani anno eiuſq; reliquiæ antiochiæ iacent
extra portam daphnicam. At vero. Pli.ij.qui tum pro-
uinciam gabernabat, miſericordia ob multitudinem Plinius ſe-
interemptorum motus, ad traianam ſcripſit innumera cundus
hominum millia quottidie obtruncari, in quibus ni- philoſo-
hil omnino ſceleris deprehenderetur, aut aliquid quod phus &
romanas leges offenderet, niſi hic ſolum quod ante lu- orator.
canos hymnos chriſto cuidam canerent deo, adulteria
vero aut huiuſmodi crimina apud eos illicita haberi.
Vnde permotus traianus reſcribit, chriſtianos quidẽ
non eſſe requirendos / oblatos tamẽ puniri oportere.
Perijt etiam illo tumultu ſimeon domini conſobrinus Simeon
hieroſolymitanus epiſcop⁹ in cruce poſitus filius cleo- Chriſti cõ
phę qui.c.&.xx.compleuit annos. Hęc autem quæ dixi ſobrinus
ſub hoc pontifice geſta ſunt, non autẽ ſub Cleto, vt eu- martyrio
ſebius in iij. hyſtoriæ ſuæ libro oſtendit. Damaſus em̃ corona[illegible]
Cletum ab Anacleto patria & genere mortis differre Reprehen
oſtẽdit. Nã Cletus natiõe rõanus ſub domitiano. Ana ſio Euſe-
cletus vero Athenienſis ſub traiano principe moritur.
Hic autem & memoriam patri cõpoſuit, & ſeorſum a

plebe loca vbi matyres ſepelirentur, aſſignauit, & ſacris ordinibus ſemel menſe decembri habitis preſbyteros, v. diaconos, iij. epiſcopos diuerſis in locis ſex numero creauit: quo quidem vltimo ſupplicio perempto, vacat epiſcopatus diebus. xiij. Sedit autem annis. ix. mēſibus. ij. diebus. x.

¶Euariſtus. .I.

¶Hic Euariſtus inſtituit quod cōiuges publice ſponſentũr a parentibus, & a ſacerdote ſolenniter benedicentur.

Traiani cōmētatio

EVariſtus natione græcus parte iudęo nomine iuda ex bethleē ciuitate ad Traiani tēpora peruenit cuius principis ob ſingularem iuſticiam & humanitatē libenter mētionē facimus. nam vbiq̨ terrarum ita ſe ęqualem omnibus prębuit: vt vſque ad iuſtiniani tempora in creatione principũ ſit acclamatũ. Fœlicior ſit auguſto, ac traiano melior. Pręterea vero tātę comitatis, & humanitatis fuit in viſendis ęgrotis ſalutandis amicis celebrādiſq̨ paſſim feſtis diebus inuitantiumq̨ conuiuijs, vt ei tanta benignitas vitio daretur. vnde dictum illud imperatore dignũ prodijt. Talem priuatis imperatorem eſſe oportere quales ſibi priuatos optat habere. Honores autem diuitias, facultates, pręmia benemerentibus ęque diſtribuit. Nulli quicquā iniuriarũ fecit augendi ętati gratia: Imminunitates ciuitatibus inopia laborātibus dedit. Fluminũ traiectiones ac itinera periculoſa tuto & ſaluberrimo opere compoſuit. Portum Anconitanum ducto præalto & lato muro ad coercēdos maris fluctus muniuit. Nihil in vita agens nihil cogitans quod ad communē vtilitatem non pertineret. Hac tanta gloria belli domique parta apud ſeleuciam Iſauriæ ciuitatem profluuio ventris perijt anno imperij eius. xviij. menſe. vi. cuius oſſa

Portus anconitanus cōſtruitur.

Romam poſtea delata ſunt, & in vrbe ſepulta vrna aurea in foro quod ipſe ſtruxit ſub columna Coclide quam adhuc cernimus, cuiuſq; altitudo cētum. &.xl. pedū eſt. At Euariſtus vt Damaſus ait. Titulos in vrbe Roma preſbyteris diuiſit & ſeptē diaconos in ordinē redegit, qui cuſtodirēt epiſcopum prædicantem propter ſtilū veritatis. Idem cōſtituit ne plebs in epiſcopū accuſatio reciperetur. Ordinationes ter habuit mēſe decembri. ac preſbyros ſex, diaconos duos, epōs per diuerſa loca numero quinq; creauit. Hui⁹ tempore papias fuit Ioānis auditor hieropolitan⁹ epiſcopus qui nō tantū hiſtorię veterum diſcipulorū dn̄i quantum voce Ariſtonis & ſenioris Ioānis adhuc viuentis delectatus eſt. vnd apparet ex ipſa nominū dinumeratione cum oīem fere apoſtolorum mētionē feciſſet, alium eſſe Ioānem qui inter apoſtolos locatu?, alium ſeniorem Ioannem quem poſt Ariſtonem numerat qui certe doctiſſim⁹ eſt habitus, quemq; etiam multi ſecuti ob doctrinā ſunt vt hereneus: Apolinaris, Tertullianus, Victorianus Pictauiēſis: Lactantius firmianus. Quadratus quoq; apoſtolorum diſcipulus eccleſiam dei tum periclitātem fide & induſtria ſua quoad fieri potuit ſuſtētauit. Nam cum Hadrianus tum Athenis hyemē agēs ſymiſteſq; eleuſine om̄ibus pene ſacris initiatus occaſionē ſeçuiēdi in chriſtianos dediſſet. Quadratus ipſe librum Hadriano porrexit de honeſtate relionis chriſtianę compoſitum, plenum fidei & rationis. Idem fecit Ariſtides Athenienſis philoſophus ſub priſtino habitu chriſti diſcipulus: volumen namq; noſtri dogmatis rationem continens eodem tēpore quo & quadratus Hadriano principi obtulit. His aūt apologeticis libris factum eſt, vt Hadrianus iniuſtū fore exiſtimans chriſtianos indicta cauſa

Sepulchrū Traiani.

Titulos diuiſit.

P. pias.

Lactātius.

Quadrat⁹.

Apoſtorū diſcipulus.

Ariſtides

Hadrianus,

vbiq; occidit. Minutio fundão Aſię procõſuli ſcripſerit, Neminem occidendum, niſi de accuſatore & crimine cõſtaret. Euariſtus autem vt quidã tradũt, martyrio coronatur vltimo Traiani principis anno, ſed melius cenſent, qui ſub Hadriano nõdum in chriſtianos placato, id ei contigiſſe ſcribunt. Annis enim .ix. ſedit menſibus decem, diebus duobus. Sepultus eſt autem Euariſtus in vaticano apud beati petri corpus. vi. Kal. nouembris. Vacat tũ ſedes dies .xix.

Alexander .I.

Hadrianus

ALexander patria Romanus, patre Alexandro, ex regione capite tauri iuuenis ætate, moribus ſenior vſque ad Helij Hadriani tẽpora peruenit. Hadrianus enim conſobrinæ Traiani filius imperium accipiens, Primo quidẽ chriſtianis aduerſatus eſt, poſtea, vt deinceps dicetur, cognita eorum relligione & pietate, in eos admodũ beneficus fuit. De populo Romano benemeritus pater patriæ ſtatim appellatur, eiuſque vxor Auguſtæ nomen ſuſcepit. Vtraque vero lingua erudiriſſimus, & leges multas compoſuit, & bibliothecã inſignã athenis rettulit. Plutarchi Cheronei, Sexti, Agathoclis & Oenomai philoſophi doctrina, ac familiaritate delectatus. Athenienſibus autẽ leges petentibus ex Draconis & Solonis ſententia iura compoſuit. Item quoque ſacris Eleuſinæ initiatus multa Atheniẽſibus dona contulit, eorumq; pontem reſtituit, quem cephyſus fluuius inundans, alluuione diſſoluerat. Fecit & Romæ ſui nominis pontem, qui adhuc extat & ſepuchrum in vaticano apud Tyberim, quo nunc põtifices pro arce vtuntur. Tyburtinam quoq; villam muro ſumptu ædificauit, quæ quidem hodie tybur vetus appellatur, in eaque prouinciarum, & loco-

Pons & ſepulchrum Hadriani. Villa Tyburtina.

rum celeberrima nomina inſcripta erant. Peluſiū autem veniens Pompei tumulum magnificentius extulit. Murum duxit in britannia octoginta millia paſſuum qui barbaros romanoſq; diuideret. Septo claro prætorij ſui tum præfecto & Suetonio trāquillo epiſtolarum magiſtro. At vero Alexander roman⁹ pōtifex primus ob memoriā paſſionis chriſti in ſacrificio addidit, qui pridie q̄ pateretur vſq; ad hanc clauſulam hoc eſt corpus meū. Inſtituit item vt aqua quam ſanctam appellamus ſale admixta interpoſitis ſacris orationibus & in templis & in cubiculis ad fugiēdos demones retineretur. Voluit quoq; aquam admiſceri vino in conſecratione ſanguinis & corporis Ieſu chriſti, quo ſignificatur chriſtum eccleſiæ coniunctū eſſe. Oblationem quoq; ex azimo, non autem ex fermētato, vt antea fieri mandauit, quia hoc modo purior, ac potior haberetur, & vt ebionitis hæreticis calumniandi occaſio auferetur. Huius vero temporib⁹ fuit Agrippa cognomento caſtoris, qui Baſilidis hæretici volumina in euangeliū ſcripta ſua doctrina mirifice confutauit, barabam & barthecab eius prophetas confictа.ſ. ad errorem nomina, & deum maximū eiuſdem abraxas deridens. Mortuus eſt autē ea tempeſtate Baſilides, qua & Chocebas dux iudaicæ factionis chriſtianos varijs ſupplicijs perſecutus eſt. Huius vero atq; iudęorum omnium pertinaciam hadrianus imperator vltima cæde perdomuit, præcepitque, ne cui iudæo facultas introeundi Hieroſolymam daretur, chriſtianis tantummodo ciuitate permiſſa quam mœnibus & ædificijs inſtaurans de ſuo nomine Heliam appellauit. In eadem vero ciuitate Marcus ex gentibus primus epiſcopus conſtituitur ceſſantibus his, qui fuerant ex iudæis. Huius quoque

Alexādri cōmēdatio

Et iſta refe rū.ur in .c. a qua de cō ſecra. diſti. iij. & in .c. i. de cōſecr. diſtinc. ij.

Iudęi prohibiti Hieroſolymā ingredi.

Saphyra Sabina martyriū paſſę.

pontificis tēpore martyrium pro fide chriſti Saphyra/ Antiochena/ & Sabina romana mulier paſſę ſunt, & Fauorinus Palemon, Herodes Athenienſis, Marcus Byzantius rhetores inſignes habentur. At Alexāder poſt ordinationes tres quas habuit mēnſe decembri quibus preſbyteri quinque, diaconi tres, epiſcopi per diuerſa loca quinq; creati ſunt. Martyrio coronatur cum Euētio Theodoro diaconis/ ſepeliturq; in via numentana vbi interfectus eſt ſeptimo ab vrbe miliario.v.nonas Maīj. Sedit annis decem, menſibus ſeptē: diebus duobus. Vacauit autem ſedes dies.xxv.

Et poſtea fuit trāſlatus ad eccleſiā ſanctę Sabinæ.

Sixtus .I.

Sixtus natione romanus patre paſtore: vel vt alij volunt heluidio / fuit Hadriani tempore vſq; ad verum & anniculum conſules quem quidem Hadrianum inter bonos principes numerandum cenſuimus. Liberalis enim ſplendidus magnificus ac Clemēs fuit. Nam & ſirileum in ſe gladio furentem medicis curandum tradidit, & ægros bis ter ve in die inuiſit: & alexandriā a Romanis euerſam ſua inſtaurauit impenſa Romæ Pantheon reſtituit ac munera Aromatica populo dedit, Moriēs hos verſus feciſſe dicitur, Animula vagula blandula hoſpes comeſq; corporis. Quo nunc abibis in loca pallidula rigida nudula, nec vt ſoles dabis iocos. Moritur autem morbo intercutaneo vigeſimoſecundo imperīj ſui anno: ac ſepelitur Puteolis in villa ciceroniana. Sixtus autem rei diuinæ vt pareret curam gerens cōſtituit ne a quoquam niſi a miniſtris ſacrorum myſteria & vaſa ſacra tangerentur, maxime vero a fœminis, neue quod ſacerdotes corporale vocant ex alio quā ex lineo panno & quidem puriſſimo fieret. Idem

Hadriani humanitas

ępittaphiū Adriani.

cōſtitutio ſixti de qua in ca. in ſancta cōſce. diſt. .i.

ſenſuit ne epiſcopi ad ſedem apoſtolicam vocati redeuntes: a ſuis reciperentur: niſi ſecum deferrent literas pontificis plebem ſalutantis. In celebratione vero mādauit: vt ſanctus ſāctus deus ſabbaoth cātaretur. Nuda primo hæc erant & omnia ſimpliciter tractabantur. Petrus enim vbi conſecrauerat: oratione Pater noſter vſus eſt. Auxit hæc myſteria Iacobus epiſcopus hieroſolymitanus: auxit & Baſilius: auxere & alij. Nam celeſtinus miſſæ introitum dedit. Gregorius Kyrieeleyſon. Gloria in excelſis deo. Teleſphorus orationes. Gelaſius primus Epiſtolam, & Euangeliū Hieronymus. Alleluya vero ſumptum eſt ex eccleſia hieroſolymitana. Symbolum in concilio Niceno. Mortuorum autem commemorationem Pelagius innuenit. Titus Leo tertius Oſculū pacis. Innocentius primur. vt caneretus Agnus dei. Sergius pontifex īſtituit. Cum vera Sexti temporibus propter frequentes cædes pauci reperirentur qui nomen Chriſti profiteri auderent & Galli chriſtiani præſulem ſibi depoſcerent: eo peregrinum Romanum ciuem, miſit. qui cōfirmatis in fide gallis Romam rediens vltimo ſuplicio afficiturī via Appia eo loco vbi Chriſtus diſcedēte Petro apparuit, vocitato dn̄e quo vadis. Eius corpus in vaticanū per fideles delatū apud ſepulchrū Petri recōdit. Aquila quoq; iudeus natiōe Pōticus cum priſcilia vxore edicto Claudij diſcedēs vſq; ad hęc tēpora: vt nōnulli aiūt ſuperuixit ſecūd⁹ moſaicę legis īterpres poſt illos. lxx. qui Philadelphi tēporibus fuere. At vero Sixtus vbi ordīationes ter mēſe decēbri habuiſſet: quib⁹ preſbyteros. xi. Diaconos, vndeci epiſcopos per diuerſa loca quatuor creauit, martyrio coronatur. & ī vaticano apud Petrū ſepelitur. Sedit autem annis. x. menſibus. ij. diebus,

Prima ordinatio miſſæ.

Aquila interpres Moſaicæ legis.

xx. vacat tum ſedes biduo tantum.

Telephorus. .I.

Origo antonini pij & comitas

TEleſphorus natione græcus ex patre Anachorita Antonini pij temporibus fuit, cuius quidē imperatoris paternum genus e gallia ciſalpina originem habuit. Imperauit aūt cū filijs Aurelio & Lucio annis duobus. ac. xx. mēſibus tribus; tanta cum modeſtia & benignitate vt merito pij cognomentum adeptus ſit, ac pater patriæ appellatus. Nulli. n. vnquā tum priuatim tū publice acerbus fuit, aut in redimendis pecunijs, aut exactione tributi quod quidem interdum ita remiſit vt cautionibus incenſis omnium debita relaxaret. Quid plura de hoc principe dicam? Qui religione, pietate, gratia, humanitate, clementia, iuſticia, modeſtia cū Numa pomphilio bonorum omnium ſententia comparari poteſt. Is præterea cum tyberis inūdatione plurima Romę vexaſſet ędificia tum priuata tum publica ſua impenſa ciues in reſtituenda vrbe liberaliſſime iuuit. Tarracinenſem quoq; & Caietanum portū miris operibus, vt nunc etiam apparet reſtituit. Eius quoq; impenſa erectam eſſe columnam illam cocleā putarim a qua vrbis celeberrima regio nomen accepit Theleſphorus autem quē diximus ſixto ſucceſſiſſe cōſtituit: vt ſeptem hebdomadibus ante paſcha ieiunium obſeruaretur, vtq; in natali Ieſu chriſti noctu tres miſſæ celebrarētur, prima in dimidio noctis quo chriſtus in Bethleem naſcitur, ſecunda illuceſcente aurora quando a paſtoribus cognitus eſt, tertia eadē hora diei qua nobis dies redemptionis & veritatis illuxit, cum omi reliquo tempore ante horam tertiam celebrare interdictum eſſet, qua hora dominus noſter in crucem ponitur, vt Marcus ait. Cōſtituit item

tarracinenſis & Caietanus portus.

Ieiunium theleſphori. quatragesima

Mar. xv.

vt ante ſacrificium hymnus ille caneretur. Gloria in
xcelſis deo . Huius temporibus multum elaborauit
profide chriſti Iuſtinus philoſophus ex Neapoli vr-
be paleſtinæ, qui & Antonino pio principi: ac filijs
ius librum dedit contra gentes ſcriptum ,& Dialo-
gum contra Triphonem principem iudæorum ha-
uit. Inuectus eſt & in Martionem qui cerdonis do-
gma ſecutus alterum bonum: alterum iuſtum domi-
nũ aſſeruit , tanquã duo cõtraria principia creationis
& bonitatis, impugnauit & creſcentẽ cynicum & gu-
oſum. Mortis timidum, luxuriæq; ac libidinum ap-
etentiſſimumq;, chriſtiq; blaſphemum, cuius inſidijs
d extremum circumuentus pro dignitate chriſtiani
ominis ſanguinem fudit. Hunc autem Iuſtini hoſtẽ
on philoſophum fuiſſe, ſed philopompũ id eſt ama-
orem arrogantiæ ſcribit Euſebius. Eodem quoq; tẽ-
ore inualuiſſe Valentianam hęreſim conſtat. Ii qui-
em Valentiniani cuiuſdã ſectatores dicebãt chriſtũ
e corpore virginis nil ſumpſiſſe: ſed per eam tanquã
er fiſtulam quendam purum tranſiſſe. Photinus
utem tum Lugdunenſis epiſcopus vir certe ſingula
s virtutis & doctrinæ, vt ait Iſidorus iã Nonagena
us martyrij coronam conſtanti animo perpeſſus eſt
t vero Teleſphorus cum ordinationes. iiij. menſe
ecembri habuiſſet: creaſſetq; preſbyteros. xv. diaco
os octo: epiſcopos. xiij. martyriũ ſubiens apud beati
e. corpus in Vaticano ſepelitur. Sedit annis. xi. mẽ-
bus tribus; diebus. xxij Vacat tum ſedes dies. vij.

Iuſtinus philoſophus.

Valẽtiani hæretici.

Photinus lugdunenſis eps.

Higinius. I.

HIginius natione græcus patria athenienſis
patre philoſopho Antonino Pio imperãte
Teleſphoro ſucceſſit. Addere vero aliquid
etiã de laudibus Pijanteq̃ ad higiniũ veniã

Laus Antonini. hominis virtus me cogit. Qui adeo moderatæ gloriæ fuit in re militari, vt defendere magis prouincias q̃ augere ſtuderet, vtq; hanc Scipionis ſententiam ſæpius vſurparet, ac diceret male ſe vnum ciuem ſeruare, quam mille hoſtes occidere, contra Domitiani inſtitutum qui populi Romanni exercitum hoſtibus obiiciebat, quo ratior in patriã reuerteret̃ adeo multitudinem oderat & reformidabat ob eius ſæuitiã. Tantæ autem iuſtitiæ pius fuit vt multi reges multæque nationes poſitis eius iuſſu armis ad hominem cõtrouerſias ſuas liteſque deferrent, eiuſdemque ſententiæ ſtatim parerent. Ob hæc autem merita quæ maxima ſunt populus Romanus mortuo & flamminem & circenſes & templum & ſodales Antonianos lachrymãtibus omnibus conſtituit. at Higinius vrbis Romæ

Higinii cõmendacio. epiſcopus tum maxime clerũ prudẽnter in ordinem redegit, gradus diſtribuit inſtituitque, ne templa ſine celebratione dedicarentur, neue augerentur diminuerenturque ſine arbitratu metropolitani vel epiſcopi. vetuit item ne tigna reliquave materies ad ædificanda templa congeſta in prophanos vſus conuerteretur, poſſe tamen ad ſtructuram alterius templi, vel cœnobii concedente epiſcopo transferri. Voluit item vnum ſaltem patrimum hunc anadochum appellamus, vnamve matrimam baptiſmo intereſſe, ſic enim eos appellant qui infantes tenent dum baptizantur. Licet re vera patrimus & matrima aliud ſignificent. Eſt enim patrimus, teſte Feſto, qui cum pater ſit patrem adhuc habeat, idem de matrima dicendum eſt. inſtituit preterea ne metropolitanus, epiſcopum prouinciæ ſuæ alicuius criminis reum faceret, & damnaret, niſi prius a prouincialibus epiſcopis cauſa diſcuſſa & cognita fuiſſet, Sunt tamen qui hoc poſtre

mum Pelagio pontifici aſcribunt. Huius quoque tē-
pore fuit & Polycarpus, Ioannis apoſtoli diſcipulus Polycarp
ſmyrneus epiſcopus ab eo creatus ac totius Aſię reli-
gione & doctrina tum facile princeps. Is autem Ro-
mam veniens plurimos fidelium Martionis & Va-
lentini falſa perſuaſione deceptos ad fidem reduxit. Martion
Cum autem Martion forte huic abuiam factus dice- herętícus.
ret me ne cognoſcis? Reſpondit cognoſco quidem
primogenitum diaboli. Negabat enim patrem chri
ſti deum eſſe creatorem qui per filium mundum fe-
cerat, poſtea vero imperante M. Antonino & L. Au
relio commodo quarta poſt Neronem perſecutione
Smyrne ſedente pro conſule igni crematus eſt. Meli- Melito
to quoque Aſianus ſardenſis epiſcopus Frontoniſ- Tertulianꝰ
que oratoris diſcipulus librum de doctrina chriſtiana Theophilꝰ.
M. Antonino tradidit. Huius ingenium Tertulia- Hermoge
nus mirum inmodum laudat, dicitque a pleriſque nes here-
noſtrorum prophetam habitum eſſe ſcripſit & Theo ticus.
philus Antiochenſis Eccleſiæ epiſcopus librum con-
tra Martionem imperante M. Antonino ſcripſit & li
brem contra Hermogenis hæreſim, qui materiā nō
naturam introducens deo, non autē naturæ eandem
cōparauit materiā elemētorū & deū appellās. Higinꝰ
aūt bene de eccleſia dei meritꝰ cū ordinatiōes ter de-
cēbri mēſe habuiſſet creaſſetqꝫ preſbyteros. xv. diaco
nes. v. epiſcopos. vi. martyrio coronatꝰ, & apud beati
Petri corpꝰ i vaticano ſepelitꝰ. iiij. idꝰ Ianuarij. Sedit an-
nos. iiij. mēſes. iij. dies. iiij. ſedes aūt quatriduo tū vacat

¶ Pius .I.

PIus natione Italus, patria Aglēſis, patre Ruf
fino. M. Antonini veri tempora attigit: qui
cum vna cum L. Aurelio commodo fratre
annis. xix. imperium æquo iure adminiſtra-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

uir. Bellum autem contra Parthos ſimul ſuſceptum admiralili virtute & felicitate geſſerunt de hoſtibus que triumpharunt. verum non ita multo poſt apoplexiæ morbo e medio ſublato: cōmodo fratre: Antoninus ſolus imperium obtinet, quem certe ob eius præſtantem in omni genere virtutis animū Mirari facilius quam laudare licet. Hic enim & quia a teneris annis eiuſdem animi eiuſdemque vultus in qua vis fortuna ſemper eſt habitus: & quia benignitas naturæ cum doctrina a Colatino Frontone oratore habita in eodem viro certabat: ab omnibus philoſophꝰ merito appellatus eſt. Platonis ſententia quam ſemper Capitolia teſte in ore habuit ſæpius repetita: tū demū florere ciuitates. Si aut philoſophi imperarent aut imperantes philoſopharētur. Adeo aūt doctrinę auidus fuit. vt imperator etiam Apolloniū philoſophum & Sextum Plutarchi nepotem legentem audiuerit. Frontonis quoque præceptoris ſtatuam honoris cauſa in ſenatu collocauit. Hoc tempore Pius Pontifex conſuetudinem & quidem magnam cum Hermete habuit: qui librum ſcripſit titulo paſtoris inſignitum, quo quidem in libro Angelus paſtoris perſonam induens ei mandat, vt omnibus perſuadeat paſcha die dominico celebrari quod etiam fecit. Cōſtituit item Pius ne hæreticus quiſpiam ex iudæorum hæreſi ſuſciperetur & baptizaretur. Rogatu vero praxedis ſanctiſſimæ fœminæ thermas nouati in vico Patricij in honorem ſororis ſuæ Diuæ Pudentianæ dedicauit. Multaque dona huic templo obtulit, ac ſæpius eodem in loco ſacrificium Deo præſtitit. Vbi & fontem baptiſmi conſtituit ac benedicens conſecrauit: multosque venientes ad fidem in nomine trinitatis baptizauit. Illis quoque pœnam

Frontonis ſtatua.

Hermes.

Cōſtitutiones Pij.

cōſtituit qui negligentes ſunt in attractando Chriſti ſanguine & corpore: penitentiam inquit agant.xl.diebus quorum negligentia in terram aliquid deciderit: ſi ſuper altare tribus diebus: ſi ſuper linteum quatuor, Si aliud lintheum.ix. diebus. Vbicunque deciderit ſi recipi poteſt lambatur: ſin ſecus aut lauetur aut radiatur: lotum & raſum aut comburatur aut in ſacrarium reponatur. Huius tempore in pręcio eſt habitus Apollinaris Aſiæ hieropolitanus epiſcopus, qui inſigne volumen de fide Chriſti.M. Antonio ſecundo tradidit. Scripſit & in Cataphrigas qui nunc etiam cum priſca & Maximilla inſaniebant vaticinantes, incipiente tamen Montano, quorum omnium hæc erat opinio aduentum ſpiritus ſancti nō in Apoſtolis, ſed in ſe traditum fuiſſe. Illis quoque temporibus laudabatur, & Tatianus vir doctiſſimus quādiu ab opinione Iuſtini martyris præceptoris ſui non diſceſſit. Nam poſtea inflatus opinione ſui nouam hæreſim condidit, quam poſtea ſæuerus auxit, Vnde ſæueriani appellati. Ii vinum non bibunt, carnes faſtidiunt, & vetus teſtamentum, ac reſurrectionem non recipiunt. Præterea vero Philippus Cretenſis epiſcopus præclarum contra Martionem librum hoc tempore edidit. Nam ſicuti dixi Martioniſtæ cerdonis dogma ſequebantur. Scripſit & muſanus librum contra quoſdam qui ad Eucratiatarū hæreſim declinabant, horum quidem opinio cum ſeuerianis cōuenit omnem niſi coitum ſpurcum putabāt ciboſq; damnabant, quos deus generi humano propoſuit. At vero Pius vbi in ordinationibus ſuis, quæ quinq; fuere mēſe decēbri presbyteros decē, & nouē diaconos vnū & .xx. epiſcopos .x. creaſſet martyrio coronātur & apud B. petri corp⁹ in Vaticano ſepeliē

Hæc pœna infertur in c.ſi p negligentiā de cōſec.diſt. ij.

Apollinarius.

Cataphriges.

Philippus

v.idus Iulij. Sedit vero annis vndecim mēſibus quatuor, diebus tribus; Vacauit tum ſedes dies.xiij.

Anicetus .I.

ANicetus natione Syrus, patre Ioanne de vico Murco vel vt Damaſo placet, Humiſia eiuſdem Antonini viri tempore fuit de quo in Pio diximus, quem quidem Antoninū philoſophia nequaquam a rebus in bello gerendis retardauit, Nam Germanos marcomamos ſquados ſarmatas ingenti virtute & felicitate vna cum filio Cōmodo Antonino ſuperauit, ac triūphū egit. Iturus autem ad hoc bellum cum non haberet, vnde ſtipendia militibus præberet ex hauſtu ærario omnem imperatoriam ſupellectilem omnemq; ornatum vxoris in foro Traiani haſtę ſubiecit. Verum cum poſtea ſuperato hoſte in patriam rediſſet emptoribus precia reſtituit. Nemini tamen moleſtus fuit qui reddere empta noluiſſet, parta victoria in omnes de republica, meritos liberalis fuit. Tributa quibuſdam prouincijs remiſit. fiſcalium titulorum monumenta in foro congeſta cremari iuſſit, leges ſeueriores nouis conſtitutionibus tēperauit, His rebus geſtis factū eſt vt ab oībus ita diligeretur, amareturq; vt ſacrilegi nomē incurreret, qui eius imaginē domi nō habuiſſet. Anicetus autē Eccleſię Romanę cōſulēs ne moribus petulantium quorūdam labefactaretur, inſtituit ne clericus vllo modo comā nutriret ſecundū Apoſtoli præceptum neve episcopus conſecrari poſſet a paucioribus q̄ a tribus eiuſdem ordinis viris, quod poſtea Nicena Synodus cōfirmauit. Vbi vero metropolitanus cōſecrandus eſt omnes prouinciales intereſſe debēt, Satuit pręterea, vt Ptolomeus ait, ne epiſ-

Imperatoris liberalitas.

De eo agit apud canoniſtas in .c. violatores xxv.q.i.

corpus crimē Metropolitani ſui ad alium quā ad primatē, aut ad ſedem apoſtolicam deferret, quod & dicta ſynodus: & auctoritas ſummorum pontificū deinceps confirmauit. Eiuſdem etiam inſtitutum fuit ne archiepiſcopi niſi ex ſingulari titulo primates nominarentur. Ii autem merito patriarchę vocantur, Cęteri autem archiepiſcopi nominētur, vel vt quidā volunt metropolitani. Huius temporibus Hegiſippus laudator fidei noſtræ fuiſſe dicitur qui omnem a paſſione domini vſq; ad ſuam ætatem eccleſiaſticorum operum texuit hyſtoriam ſermone ſimplici, vt quorum vitam quā diligētiſſime obſeruauit eorū quoq; dicēdi genus imitaretur. Affirmat autem ſe Romam Aniceti tēpore decimi poſt Petrum epiſcopi perueniſſe, ac perſeueraſſe vſq; ad Eleutheriū: qui Aniceti quodam diaconus fuerat. Multa vero in idolatras ſcripſit. quid tumulos mortuis templaq; facerent, vt Hadrianus qui in honorem Antinoi ſerui quem in delitiis habuerat gymniacum agona cōſtituit apud Antinoum ciuitatem, quam de nomine ipſius conditam vocauit, ac prophetas in tēplo ſtatuit. Sūt qui & Dionyſium huius ætate fuiſſe dicant. Variantur hoc loco tempora cū alii Pium: alii anicetum præponant. Variantur & hyſtoriæ, vtcunq; ſit in tam remota hyſtoria tantaq; maiorū negligentia ſatius erit res ipſas pauloāte vel poſt geſtas aliqua ex parte attingere quā eas omnino prætermittere. Anicetus autē vbi ex ordinationibus quinq; quas menſe decembri habuit preſbyteros. xix. diaconos quatuor, epiſcopos nouē creaſſet, martyrio coronatus ac ſepultus eſt in calixti cœmiterio via appia. xv. kal. Maii. Sedit annos menſes. iiii. dies tres. Sedes vero dies. xvii. poſt eius mortē vacat.

¶Soter

Oter natione Campanus patria fundanus ex patre concordio. L. Antonino commodo imperante fuit. Hic enim omnibus incommodus, vt Lãpridius ait nil cõmune cũ patrię habuit niſi quod & ipſe cõtra Germanos adiuuantibus chriſtianis militibus feliciter pugnauit, In eo bello cũ exercitus commodi penuria aquæ laboraret ferunt præcibus chriſtianorũ militũ aquam diuinitus e coelo miſſam pluraqꝫ fulmina in Germanos & Sarmatas cecidiſſe/ quod etiam imperator ipſe accidiſſe literis ſuis teſtatus eſt. Cæterum ad vrbem rediens, in omnia luxuriæ & obſcęnitatis dedecora prolabitur nihil virtutis & pietatis habens. Gladiatorijs quoqꝫ armis in ludo neronẽ imitatus depugnauit. In amphiteatro feris ſeſe frequẽter obiecit. Plurimos quoqꝫ Senatores interfecit, & eos maxime quos nobilitate induſtriaque excellere animauertit. Soter autem a tantis malis animam ad rem diuinam conuertens/ inſtituit ne monachaylla pallam attrectaret neue thus in acerram poneret dum ſacrificia fierent. Eius extabat epiſtola hac de re ſcripta ad epiſcopos italiæ. Inſtituit itẽ ne legitima haberetur vxor niſi cui ſacerdos ex inſtituto benedixiſſet, & quam parentes ſolẽdi põpa more chriſtiano nõ marito collocaſſent, quamqꝫ etiã paranymphæ de more cuſtodiuiſſent. Hoc autem conſtituit multa pericula rejciens quæ in nouas nuptias cadere ſolent: ex pręſtigijs & magicis artibus quorũdam improborũ. Gracianus tamen hoc decretũ Euariſto aſcribit. Veri vero ſit attribuendũ legẽtes dijudicent. Non enim multum refert illi, ne an hinc attribuatur Soteris temporibus fuiſſe. Dionyſium corinthiorum epiſcopum ſcribit Euſebius qui tãtę eloquẽtię & induſtrię fuit, vt non ſolũ ſuę ciuitatis & prouin-

Antonius cõmodus.

Soteris cõmẽdat⁹

Mors nubendi.

Dionyſi⁹.

ciæ populos verũ etiam aliarũ vrbiũ ac prouinciarũ epiſcopos ſuis epiſtolis erudiret. Inſtructus enim Pauli apoſtoli doctrĩa. Facillime potuit ſanctitate & eruditione alios in officio continere. Multa & Theodocion genere Aſianus Tatiani diſcipulus ad laudẽ religionis noſtræ tũ ſcripſit, Maxime vero appellẽ hæreticũ ſcriptis ſuis percõmode irridet: quid deũ quẽ coleret ignorare ſe diceret. Affirmabat eñ Chriſtũ non deum in veritate, ſed hominẽ in phantaſia apparuiſſe. Non deſunt qui dicant cataphrygarum hæreſim hoc tẽpore ortã auctore mõtano. Clemens prę terea Alexãdrinæ eccleſię presbyter multa cõſcripſit e quibus illa ſunt ſtromatũ id eſt varietatũ libri octo. hypotypoſeon, id eſt, in formationũ libri totidẽ. Cõtra gẽtes vnum. Huius autẽ diſcipulũ originẽ fuiſſe conſtat. Huius quoq; ætati, & Pinetum Cretenſem virũ eloquẽtiſſimũ, & Oppianũ qui alieutica ſcripſit poetam inſignem, & Herodianum grammaticum, quidam aſcribũt. Soter antem vbi per ordinationes quinque, menſe decembri habitas presbyteros octo, diaconos nouem, epiſcopos. xi. creaſſet, moritur, ac ſepeliturvia appia in cœmiterio Calixti, Sedit annos nouem, menſes tres, dies vnum &. xx. vacat tum ſedes dies totidem.

Theodocion.

Clemens.

Pinetus.

Eleutherius .I.

ELeutherius natione græcus patria Nicopolitanus patre Abundio temporibus. L. Antonini cõmodi fuit; cuius flagitioſæ vitæ vrbs ipſa pœnã tulit. Nam capitoliũ fulmine ictũ vna cum egregia illa Bibliotheca maiorum cura parata concrematur. Aedes quoq; in proximo ſitæ eã dem calamitatem ſenſere. Exortum eſt deinde aliud incendium quo & ædes veſtæ & palatiũ bonaq; vr-

Capitoliũ, Vulcani ictibus concutitur.

bis pars exuſta eſt, ac ſolo æquata. Tantæ præterea temeritatis fuit, vt & ſuæ imaginis caput coloſſo per magno & egregio priore detracto imponi iuſſerit, & menſem decembrem ac imitationem Augusti Cæſaris cõmodũ appellari voluerit: quę omnia poſt mortẽ eo abrogata ſunt. Ipſeq; mortuus etiã humani generis hoſtis adiudicatus eſt. Adeo eius vita flagitijs contaminata oĩbus erat odio. Strãgulatus in domo veſtaliũ duodecimo ĩperij ſui anno & mẽſe ſeptimo e medio ſublatus eſt. Eleutherius aũt quem diximus ſoteri ſucceſſiſſe initio pontificatu ſtatim epiſtolã accepit a Lucio rege Britanno qua rogabatur, vt ſe ac ſuos in chriſtianorum numerũ reciperet. Quare fugatium, & Damianum viros optimos eo miſit qui regẽ ipſum, ac populũ baptizarent. Erãt tũ in Britannia pontifices quinq; & .xx. Flammines vocabant. Inter hos autem tres archiflammines habebantur: quorum in loco archiepiſcopi tres cõſtituti ſunt, vt Ptolomeus ait. Pro toflamminũ vero loco primitiua eccleſia patriarchas inſtituit. Idẽ etiam ſtatuit ne quis ob ſuperſtitionem, cibi genus vllum reſpueret, quo humana conſuetudo veſceretur. Noluit prętera quempiam de gradu ſuo deijci, niſi accuſatus reus criminis couinceretur. Exẽplo ſaluatoris qui errorem iudæ licet rei nondum tamen conuincti ita ęquo animo tulit, vt quicquid interim egiſſet pro dignitate apſtatus ratũ firmumq; mãſerit. Prohibuit etiam ne abſcente eo quem accuſator rerum facit vlla in cauſa decerneretur, quam quidẽm ſententiam & Damaſus Pontifex, & ius pontificium poſtea confirmauit. Huius autem pontificatu: & eccleſijs pax data eſt ac quies, & nomen chriſtianum per omnem terram mirum inmodum auctũ, Romę potiſſimum vbi multi ex nobilitate romana cum cõiu-

Mors Imperatoris.

Eleutherij cõmendatio.

Damaſus Pontifex.

gibus & liberis in fidem recepti baptiſmi characte re notati ſunt. Solus vero Appollonius orator inſignis martyrium tũ paſſus eſt, habita prius oratiõe de laudibus chriſtianæ fidei, quod illis tẽporibus capitale habebatur. Mortuo Appolonio multæ hæreſes inualuere. Martionis quippe ſecta varie diuiſa eſt. alĳ n. vnum principium fatebãtur. alĳ duo. alĳ tria, & tres naturas confirmantes fidem prophetis abrogabant. Florinus quoq; & Blaſco noua contra veritatem machinabãtur figmenta. Deum creaſſe mala contra illud Deus om̃ia bona fecit. Contra hos ſenſere Quo litiani affirmantes deum non creaſſe mala, contra id quod ſcriptum eſt, ego ſum Deus creans malum. Sũt qui dicant & Gallenum Pargamenũ medicũ inſignẽ & Iulianum legumlatorem, & Frontonem rhetorem his temporibus fuiſſe, quod ego in tanta perturbatione tẽporum & hyſtorię, nec affirmo, nec refello. De Modeſto vero & Bardeſane affirmare auſim, quorum alter in martionẽ ſcripſit, alter vero in Valẽtinũ. Nã cuius primum ſectator fuerat eius, poſtea confutator factus eſt. Hunc Hieronymus concitatiſſimum indicendo fuiſſe affirmat, cũ eius ſcripta ex Syria lingua in gręcam conuerſa vidiſſet, & ſi inquit, tanta vis eſt interpretatione quantam putabimus eſſe in ſermone proprio. Eleutherius autẽ vbi ex tribus ordinationibus menſe decẽbri habitis presbiteros. xĳ. diaconos octo. epiſcopos. xv. creaſſet, moritur, & apud B. petri corpus ſepelitur. vĳ. kal. Iunĳ. Sedit aũt annos quindecim menſes. iĳ. dies duos. Vacat tum ſedes dies. v.

Appollonius martyr

Turba hæreticorum Modeſtus Bardezane

Victor .I.

VIctor natione apher patre felice. Fuiſſe Helĳ Pertinacĳ tempore creditur, qui quidem helius cum grandis natu eſſet (ſeptuageſimum

Helius imperator.

enim agebat annū)ex prǫfecto vrbis quē magiſtratum tum gerebat,Senatus conſulto imperator creatur.Rogatus deindevt & vxorē auguſtam faceret,& filium cæſarē appellaret, id facere recuſauit teſtatus ſufficere qđ ipſe imparet inuitus. At vero qm̄ in imperatore nihil auaritia turpius eſt,cū illiberalis ac ſordibus haberetur qđ dimidiatas lactucas & cardos cōuiuis apponeret,nemine contradicēte. A iuliano iuris perito in palatio occiditur,īperij ſui menſe ſexto.Hic eſt ille Iulianus qui perpetuū edictū cōpoſuit, quiq vij.mēſe poſteaq̄ īpare cœperat apud Pontē miluiū vict⁹ a Seuero ciuili bello & īterfectus eſt. At victor pōtifex reipu.Chriſtianǫ vt par erat curā gerēs cōſtituit vt paſcha dominico die celebrarēt ex Eleutherij ſentētia vt Damaſus ait a.xiiij.Luna primi mēſis vſq in.xxi.cuius decretis obtēperās Theophilus Paleſtinǫ vrbis eps cōtra eos ſcripſit qui.xiiij.luna cum iudǫis paſcha celebrabāt.In hancvero opinionē inuectus eſt Palycrates epheſiorū epiſcopus qui ex vetere cōſuetudie.xiiij. luna cū iudǫis paſcha celebrabat. Se em̄ apoſtoli Ioannis & veterum auctoritatē ſecutum oſtendit.Nos inquit inuiolabilē celebremus diē neq addētes quicquā nec diminuētes. Hāc vero opinionem ſecutus eſt Philippus hierapoli mortuus:hāc Ioannes qui ſupra pectus domini recubuit & pōtifex eius fuit auream laminam in fronte portans.Hāc polycarpus,Traſeas,Melito,& narciſſus hieroſolymitanǫ eccleſiǫ epiſcopus.Idē quoq Victor decreuit vt in quauis aqua baptiſmum petentes baptizarētur ſi neceſſitas inſtaret, hanc obrem quidam exiſtimāt cōciliū in alexādria palǫſtinǫ habitum eſſe, cui theophilus berenius,Narciſſus,Polycarpus,Bacillus, Aſianǫ prouinciæ inſignes epī interfuere. Res tn̄ integra in

Iulianus iureconſultus.

Damaſus Theophilus.

Polycrates.

decretum victoris.

nicenũ cõciliũ trãſlata ĩ q̃ etiã cõſtitutum eſt vt paſcha poſt quartã decimã lunã celebraret ne iudæos imitari videremur. Fuere hui⁹ põtificis tpe multi doctiſſimi viri. Nã & appion tũ hexamerõ fecit, & Paulus ſamoſetanus vna cũ Theodoto coriario exiſtimauit ſaluatorẽ purũ hominẽ fuiſſe: & Sext⁹ de reſurrectiõe cõſcripſit & Arabianus opuſcula ędidit ad xp̄ianã doctrinã pertinẽtia. Iudas quoq̃ chriſtoriographiã ſuperiorũ temporũ vſq̃ ad decimũ ſęueri annũ cõſcripſit in quantum erroris arguitur q̄ aduentũ Antichiſti ſuis tẽporibus futurũ dixerit. In quem errorem ideo incurriſſe putamus quod & vitia hoĩm & crudelitatẽ eo perueniſſe cernebat, vt diutius tolerari humanũ genus a deo nõ poſſet. Quæ res & Lactantiũ poſtea & Auguſtinũ fefellit. Victor aũt cõpoſitis etiã qbuſdã de religione voluminibus martyrio coronatus, & apud beatũ Petrũ in vaticano ſepelitur, cuius diẽ feſtũ. v. kal. auguſti celebramus. Sedit aũt annis. x. mẽſibus tribus, diebus. x. At ſedes dies. xij. tum vacat.

Cõſtitutio paſchæ
Appion.
Paulus ſamoſetanus.
Sextus
Arabian⁹.

¶Zepherinus .I.

Zepherinus natione romanus ex patre habũdio Sęueri tẽporibus fuit, Qui gñe Apher ex oppido lepti vna cũ imperio cognomentũ pertinacis a Iuliano cęſo accepit. Is enim fiſci procurator: mox tribunus militaris per gradus alios vſq̃ ad imperium peruenit. Parcus admodũ, natura ſæuus. Multis bellis acceſſitus fortiſſime quidem rempu. licet laborioſiſſime gubernauit. At bellicam gloriam laudem quoq̃ literarum addidit, philoſophiæ admodum ſtudioſus. Foris parthos & Adiabenos ſuperat. Arabas autẽ interiores ita cecidit vt regione eorum prouinciam romanam faceret. Hanc obrem triũphãs, vt in eius arcu ſub capitolio poſito adhuc

Sęuerus Imperator.

apparet Parthicus Arobicus Adiabenicus cognomi natur. Aedificijs præterea publicis vrbem exornauit. Nam & thermas Sæuerianas & ſeptizoniũ extruxit nõ longe a Circo maximo palatinum inter & cælium montem. Paulũ autem abfuit, quin pauli.ij. pontificis iuſſu lapicidæ quidem ſuperioribus annis eam partem ſeptizonij, quæ adhuc extat, demolirentur.

ſeptizoniũ

Seuerinicõ mendatio.

At zepherinus põtifex rei diuinæ magis q̃ humanæ intentus conſtituit, vt aſtantibus clericis & laicis fidelibus & leuita & ſacerdos ordinaretur, quod poſtea ĩ chalcedonenſi concilio confirmatum eſt. Statuit item vt conſecratio diuini ſanguinis in vitreo vaſe, nõ autem in ligneo, vt antea fieret. Hæc quoque inſtitutio ſequentibus temporibus immutata eſt, vetitum enim eſt, vt neq; in ligno fieret, propter raritatẽ quã ſacramentum inhibitur. Neq; in vitro propter fragilitatem, neq; ex metallo ob tetrum ſaporem, quem inde cõcipit, ſed fieri voluere ex auro argẽtove, aut ex ſtanno, vt in Triburienſi, & renenſi concilio ſcriptum apparet. Idẽ præterea inſtituit, vt omnes chriſtiani annos pubertatis attingentes, ſingulis annis ĩ ſolẽni die paſcæ publice communicarẽt, quod quidem inſtitutum innocẽtius tertius, deinceps non ad cõmunionem ſolũ, verũ etiã ad cõfeſſionem delictorũ traduxit. Mandauit itẽ, ne eps̃ vel a patriarcha, vel a primate, vel a metropolitano ſuo in iudicium vocatus ſine auctoritate apoſtolica damnaretur. Voluit poſtremo presbiteros om̃es adeſſe celebrãte ep̃o, quod etiam, vt dictum eſt, Euariſto placuit. Hui⁹ autẽ temporibus fuere & heraclitus, qui in apoſtolum cõmentarios ſcripſit. Et maximus, qui famoſam queſtionem inſigni volumine diſcuſſit, & Candidus qui hexametron compoſuit, & Origines, qui decimo Sæueri Per

Iſtud ẽ trãslatum in.c. vaſa de cõſecra. diſt.i.

Heraclitus

Maximus

Candidus.

Originis laudes.

tinacis anno perſecutione in xp̄ianos mota leonida patre interempto, quem ipſe adoleſcens ad martyriū adhortatus eſt: cum ſe fratribus & matre vidua pauper relinquitur, redactis in fiſcū paternis bonis quod chriſtum verum deum profiterentur. Vnde grammatica ſibi ac ſuis victū queſiuit. Diſcipulū autē Plutarchum habuit, qui poſtea martyrio coronatus eſt. Totus deinde ad religionem conuerſus catechizandi hoc eſt prædicandi officium habuit. Tanti autem ingenij fuit vt nulla eum lingua nulla literatura latuerit, Mira vt ebatur continentia in cibo & potu, abſtinētia in rebus alienis. Nam & paupertatem chriſti imitatus eſt, & multis annis nudis ambulauit pedibus, illud quoq; quod in euangelio dicitur ſecutus eſt, & ſi puerile habetur, quia ſunt eunuchi qui ſeipſos caſtrauerūt propter regnum dei. Huius virtutem plerīq; imitati martyrium pro fide chriſti æquo animo paſſi ſunt, maxime vero potamiena mulier, calida pice in caput eius fuſa. Zepherinus autem cū ex ordinationibus .iiij. menſe decembri habitis p̄ſbyteros .xiij. diaconos. vij. ep̄os. xiij. creaſſet. Martyriū paſſus tēpore ſeueri in via Appia non longe a cœmiterio Calixti ſepelitur. vij. kal. Septēbris. Sedit autem annos octo mēſes ſeptem, dies decem. Vacat tum ſedes dies. vi.

Potamiena.

❡Calixtus .I.

CAlixtus natione romanus patre Domitio ex regione vrbis Rauennatum vſq; ad ſeueri tempora peruenit, cuius cū animo fortuna mutata eſt. Nam vbi quintus a Nerone perſecutionem in xp̄ianos mouet continuo varijs periculis & bellis diſtrahitur, hinc a poſcennio nigro qui magnos in Syria motus concitauerat: hinc a Clodio albino quē tamē in gallia nō incruento prælio ſupe-

rauit. inde vero in Britanniã profectus deficientibus fere ſocijs omnibus varijs caſibus afflictatus apud Eburacum Galliæ moritur: anno imperij ſui. xvii. Duobus filijs relictis. Baſſiano & Geta: quorum Geta hoſtis publicus iudicat⁹ eſt, ac interfectus, cũ ob vitã eius omnibus probris cõtaminatum, tam vel maxime, quia papynianum iuris ciuilis, alterũ aſyllũ ſua manu necauerat. At Baſſianus ſumpto a ſenatu Antonini nomine imperio potitus eſt, ac caracallæ cognomen, tũ accepit a genere veſtis quam populo dono dedit. Is autem patre aſperior & oĩm libidine intẽperantior, nullum genus facinoris in vita prætermiſit. Nam & fratrem Getã occidiſſe putatur, licet Geticum triumphum eius nomine duxerit, & nouercã ſuam iñ vxorem duxit. Nihil egregium de ſe reliqt præter thermas Antoninas, quas ipſe incoauit, & Alexander perfecit. Muniuit & viam nouam. Eos præterea capitali pœna affecit, qui remedia quartanis ac tertianis collo geſtarent, Dãnati præterea ab eo ſunt, q ad ſtatuas minxiſſent. Hic poſtremo dũ bellũ in parthos mouet inter Edeſſem & Caras ab hoſtibus circũuẽtus occidit. Septimo impꝫij ſui anno dũ leuãdæ veſicæ cã ex equo deſcẽdiſſet. Calixt⁹ aũt pontiꝭ in tãta rerũ ꝑturbatiõe tãq̃ ſceleratis impatorib⁹ nequaq̃ ab inſtituto ſuo diſcedẽs cõſtituit, vt ter ĩ anno ieiunaret die ſabbati ꝓ ſerti frumenti vini & olei gr̃a ſecũdũ ꝓphetã, videlicet. iiij. mẽſe. vij. & .x. anno inchoãdo annũ hebræorũ more, verũ poſtea mutata ſẽtẽtia id in. iiij. anni tẽpora trãſtulit, in vernale. ſ. eſtiuale autũnale & hyemale: q̃bus tẽporibus deinceps ratio ſacrorũ ordinũ habita eſt cũ antea id quidem tantum modo decembri menſe fieri conſueuiſſet. Idẽ quoq; inſtituit, ne clericorũ delatores, & accuſa-

Papinian⁹ iurecõſult⁹

Baſſianus. caracalla.

Geta.

Calixti cõſtituta.

Ieiunium. Quatuor tẽporũ inſtitutio.

tores vel infantes, vel ſuſpecti, vel inimici in accuſa tionib⁹ & iudiciis reciperētur. Eos vero hęreticos pu tauit, qui arbitrantur ſacerdotes poſt crimen admiſ ſum etiam, ſi dignā pœnitētiam ſubiiſſent ad priſti- nos honores redire nō poſſe. Hūc ædificaſſe baſilicā in tranſtyberina regione in honorē beatę virginis: Damaſus ſcribit, Non tamen crediderim hanc illā eſſe quā hodie tā celebrem & amplā cernimus, cum ea tēpeſtate ob crebras perſecutiones occulta eſſent omnia & ſacella potius atq; eadē abdita & plerunq; ſubterranea q̄ apertis in locis ac publicis fierent. Cę miteriū quoq; de ſuo nomine condidit via appia, eo loco vbi multorum martyrum cineres antea repo ſiti fuerant. Vnde mirum cuipiā videri nō debet ſi prius multos eiſdem in locis ſepultos diximus, cum nomē illud poſtea a notiore perſona traxerit. Inuiſi ego hęc loca cū amicis quibuſdā religiōis cauſa. Vi- ſunt adhuc cineres & oſſa martyrū, viſuntur ſacella vbi priuatim ſacrificia fierēt, q̄ publice quorūdā im peratorū ædicto exhiberi deo nō poterāt. Huius tē- poribus fuit Tertullianus apher centurionis ꝓcōſu- laris filius, quē hieronymus primū poſt victorem & appolloniū inter doctos latinos cōmemorat, acris enim ingenii fuit, multa volumina ſcripſit. vidi ego hieronymus inquit, paulū quēdā concordię q̄d op- pidū Italiæ eſt, qui ſe B. petri Cypriani notariū cum ipſe admodum adoleſcēs eſſet romę vidiſſe diceret, referretq; cyprianū nunq̄ abſq; tertulliani lectione vnā diē prętериiſſe. Is vero cū vſq; ad mediā ętatem presbyter māſiſſet inuidia deiceps & cōtumeliis cle ricorū rōanę vrbis ad mōtani doctrinā lapſus cōtra eccleſiā volumīa cōpoſuit, maxime vero de pudici tia, de mōogamia, de ieiuniis. ſcripſit & cōtra apolli

Tertullia- nus.

num lib. vi. Eiſdem quoq̧ tẽporibus multa pręclare geſſit origenes. Nã & hebioniorũ hęreſim impugnauit: qui & Chriſtũ ex Ioſeph & maria natũ puerũ eſſe hominẽ dicebãt & legem iudaico ritu ſeruandã pręđicabãt. Hoc idem & Symachus ſentiebat. Traduxit etiam ſua doctrina ad veram fidẽ Ambroſium quẽdam Valẽtiniani dogmatis: vt ait Euſebius imitato rẽ vel vt Hieronymo placet. Martionitẽ cui pro theo Chriſto preſbytero liber origenis de martyrio inſcribit. Hũc quidẽ & ſi hoſtem ſibi porphyrius deſumpſerit chriſtiani nominis acerrimus perſecutor: ita tamẽ interdum laudat: vt nunc doctiſſimum philoſophorum principẽ vocet: & cũ dicat eũ omnia Platoni ſecreta cõſecutũ: carpit tamẽ quod religioni Chriſtianæ ſe addixerit. Scripſiſſe Origenẽ ad ſex millia volumina librorũ Hieronymus ipſe refert. Errauit tñ vt eidẽ & Aguſtino placet in plæriſq̧ maxime vero in libro de principatu: quẽ periarchõ appellauit, hũc vero & Pãphylus martyr & Euſebius & Ruffinus Aquilienſis preſbyter mirifice commendant. At Calixtus vbi ex ordinibus quinquies per menſem decembris actis preſbyteros. xvi. diaconos quatuor, epiſcopos octo creaſſet, martyrio coronatus eſt ac ſepultus in cęmiterio calopodij via aurelia, tertio ab vrbe miliario, pridie idus octobris. Sedit annos ſex, menſes decem, dies decem. vacat tum ſedes dies ſex.

Origenis Scripta & errata.

Alij tenẽt eum in ſuo ſepultũ cœmiterio;

Vrbanus .I.

Vrbanus natione Romanus, patre Pontiano M. Aurelio Antonino imperante fuit, Chriſti. ccxxvi. ab vrbe vero cõdita. D. cccc. & lxx. Hic autẽ putabatur Caracalleæ filius, erãt enim qui dicerent eum vulgo conceptum, Romam veniens magna omniũ expectatione imperiũ adeptus

Heliogabali nomẽ ſumpſit a ſole, cuius ſacerdos erat Helioga-
ędito tẽplo Fœnices enim Heliogabalum ſolem vo balus.
cãt. Verũ ita pręter expectationẽ is vixit, vt nullã de
ſe niſi flagitiorũ totiuſq; obſcęnitatis memoriam reli-
querit. Nam & in virgines veſtales icœſtũ cõmiſit &
probroſas mulieres ſemper domi habuit. & iracũdia
incitatus ſabinũ cõſularẽ virũ ad quem vlpianus ſcri
pſit e medio tolli iuſſit. Dignitates autem & honores
malis ac flagitioſis cõmittebat, quos q̃dẽ ita aliquã-
do deridebat, vt cũ ſecum accubuiſſent ſtratis folli-
bus in cœna eiſdemq; reflatis ſubito ſub menſa omes
reperirẽtur. Ita autẽ inhoneſte ridebat, vt publice in
theatro ſolus audiretur. primus romanorum holoſe
rica veſte, menſis ac capſis argẽteis vſus eſt. Admo-
nentibus amicis caueret ne ad inopiam redigeretur,
reſpõdit quid melius q̃ vt ipſe mihi hęres ſim & vxo
ri meæ? Eo veſaniæ interdũ prouectus eſt, vt .x. m.
põdo arachnearum collegerit, qua ex re dicebat ma
gnitudinẽ vrbis Romę comprehẽdi poſſe exhibuit,
prætere a .x. M. murum, mille muſtelas, mille ſorices.
Hac vero inſania adeo cõ[illegible]ni ceptus eſt, vt tumultu
militari ex ortu ipſe cũ matre necaretur. aiũt cũ ei a
ſacerdotibus ſyrijs dictum eſſet vi moriturum, eum
paraſſe funẽ ſerico & cocco intortũ, quo vitã laqueo
finiret. moritur autẽ. iiij. imperij ſui anno. quo tẽpo-
re in palæſtina nicopolis vrbs, quæ prius Emaus di- Vrbs
catur condita eſt, legationis induſtriã eius rei gratia Emaus nũc
ſuſcipiente Africano rerũ ac tẽporum ſcriptore V- Nicopolis
banus vero qui huius mõſtri tẽpore fuit, nõ autẽ Dio
cletiani, vt quidã volũt multos ſanctitate vitæ & do
ctrina ſingulari ad fidem traduxit, inter hos autẽ va
lerianum virũ præſtãtiſſimuũ beatę Cecilię ſpõſum,
& Tyburtiũ eiuſdẽ Valeriani fratrẽ qui poſtea mar

tyriū cõſtãti animo tulere, qui conditionē etiā vir-
go ipſa ſubījt in domo paterna:iam anteaſuo rogatu
ab vrbano deo dicata. eiuſdē quoq; vrbani inſtitutū
fuit,vt eccleſia prędia ac fundos a fidelibus oblatos
reciperet partireturq; prouētus clicis oībus viritim
nihilq; cuiuſpiā priuatū eſſet ſed in cõe bonum, quod
hodie obſoleuit, tãta eſt hominū rapacitas & libido.
Sūt qui huic attribuūt diſtinctionē.iiij. tēporū ac ieiu
nij, quę antea confundebātur hoīm imperitia.Huius
tēporibus triphonē Origenis auditorē fuiſſe conſtat
qui librū pręcipue cõpoſuit de vacca ruffa in deute-
ronomio.Minutius itē felix inſignis tū romę cauſidi-
cus dialogū ſcripſit,quo Chriſtianū & ethnicū diſpu-
tantes inducit. Scripſit & cõtra mathematicos,cuius
etiā lactātius meminit: Alexander quoq; hieroſoly-
mitanus eps bibliothecā illā hieroſolymis tū inſtituit,
vnde tm̄ laudis cõſecutus eſt Atvbi ex ordinationi-
bus qnqes mēſe decēbri habitis, presbyteros. ix. dia
conos.v.epiſcopos.ix.creaſſet martyrio coronatus
eſt,& ſepultus in cęmiterio prętextati via tyburtina.
Sedit annos.iiij.menſes.[illegible].dies.xij.Sedes autem dies.
xxx.tum vacat.

¶Pontianus .I.

¶Statuit pontianus vt pſalmi die noctuq; per om
nes eccleſias decantarentur & vt ante miſſę ce-
lebrationem ſacerdos confiteor deo omnipo-
tenti &c.pręmitteret.Et poſt hunc vt refert col
lector in ſuo tēporali faſciculo ſucceſſit Cyria-
cus qui papatus ſublimitatem deſeruit,vt cum
xi.M.virginum ad palmam martirij couolaret
quamuis tamē temporis ratio hoc neutiquam
ſinat,vti legenti patebit in hiſtoria pręlibatarū
virginum.

Pontianus natione roman⁹ patre calphurnio temporibus Alexandri imperatoris fuit anno ab vrbe cōdita.d cccc.lxxiiij. anno vero chriſti.cc.& xlv.inter imperiū vero heliogabali & alexandri tres impatores ſunt habiti Diadumenus,Macrin⁹, & albinus, quorū nōia ꝑtermittere inſtituit, cū quia parū imperarunt:tum vel maxime quia nihil memoria dignū geſſere.Solus tñ albin⁹ ob edacitatē nomē aliquid apud poſteros cōſecutus eſt, vt ait codrus qui cētū pſica cāpana, decē melones hoſtieſes quīgētas ficos paſſarias.cccc. oſtrea vna cœna cōedebat. Sed omittamus hęc mōſtra. ad Alexādrū venio vnicū virtutis exēplar,q ſenatus ac militū ſtudio imperator creatus ad cōponendā rēp.vitio ſupio rū principū labefactatā aīam adiecit, adiutores autē ad hanc rē habuit & iuliū frontinū virū doctiſſimum vlpianū & Paulū viros in iure ciuili pręſtantiſſimos. Iuſtitiam vero ita coluit,vt nemo nūquā de illata ab eo iniuria quęſtus ſit. procul ōmi pōpa & ambitione vixit, vnde ſemel tantū dū cōſuleſſet picta toga vſus eſt.Si quis aūt inter ſalutandū capvę flexiſſet,aut blādi⁹ aliquid dixiſſet vt adulator reijciebatur,erat pręterea tātæ prudentię,vt a nemine decipi poſſet.vnde turinū qui munera acipiebat quod magnę eſſe au ctoritatis apud imperatorem videretur in foro trāſitorio ad palū alligatū fumo necari iuſſit, ꝑcone clamāte fumo punitur,qui fumū vendidit pecunias aūt quarū mater Mamea,vt mulier ſtudioſa fuit oīno cō tempſit gēmas reiecit vt res muliebres.Dictitans in Virgilio quē Platonem poetarū vocabat plures & meliores gēmas eſſe. Lenonū vectigal & meretricū & exoletorum in ſacrū erariū inferri vetuit idq; ſumptibus publicis aſſignandū cenſuit:quo & theatrū &

Alexādri imperij geſta præclariſſima.

Albini voracitas.

Contra adulatores.

circus & amphiteatrũ & ſtadium inſtaurarentur. Statuas ſummorũ virorũ vndiqꝫ cõquiſitas in foro trãſitorio locauit. Thermas vero antonini caracallæ: qui hodie antonianæ vocãtur perfecit & ornauit. Templũ xp̃o ædificare voluit eũqꝫ inter deos recipere. Habuit p̃terea xp̃m ipſum abrach & orpheũ ĩ lario ſuo. Alexãder igit̃ tot virtutibꝰ inſignis iuuenis admodũ imp̱ator creatꝰ, bellũ ſtatim contra perſas ſuſcepit, ac xerxẽ eorũ regẽ cõſtantiſſime vicit. diſciplinæ vero militaris adeo ſęuerus emendator fuit, vt quaſdã etiã integras legiões exauctorauerit, quã ſęueritate factũ

Põtianus. eſt. vt militari tumultu apud magũtiacũ ĩ galliã occĩderetur. Pontianus aũt pontifex romanus inſtigantibus ſacrificulis idolorum, mãdato principis ab vrbe roma in ſardiniã inſulã cum philippo preſbytero deportat̃: eo potiſſimũ tẽpore quo Origenes Germanũ

berillus ad fidẽ cõuerſus. preſbyterũ antiochenũ & Berillum arabiæ epiſcopũ ab hæreſi ad veritatẽ reduxit. Negabat berillus chriſtũ ante incarnationem fuiſſe aliqua opuſcula hic ſcripſit maxime vero ep̃las aliquot quibus origeni ꝓ ſana doctrina gratias agit. extat & dialogus origenis &

Origenis commendatio. berilli in quo berillũ hęreſeos arguit. Tanti autẽ ingenĳ fuit origenes & doctrinę vt ſeptem notarĳ ſibi inuicẽ ſuccedẽtes hoĩ vix ſufficerẽt. librarios habuit totidẽ & puellas apprĩe eruditas, quos oẽs ingenĳ copiã & vbertatẽ effũdẽdo defatigabat ab ãtiochia vero acceſitus romã ad mãmea alexãdri mr̃e in quã filiꝰ vnicepius fuit, in p̃tio hitus origenes, mulierẽ xp̃ianã fidẽ edoctã relinquẽs: antiochiã redĳt. Pontianus vero multas calamitates & grauia tormẽta pro fide chriſti in Sardina paſſus tandẽ moritur, cuius corpus poſtea a fabiano pontifice Romam cum magna veneratione ac totius cleri ſupplicationibus reportatum eſt, ac

ſepultum via appia in Calixti cœmiterio. Hic autē ex ſacris ordinibus bis mēſe decēbri habitis, ſex pſbyteros, diaconos. v. epos ſex creauit. Vixit autē in pontificatu annis. ix. mēſibus. v. diebus. ij. vacat tū ſedes in martyrio eius dies. x.

Antherus .I.

ANtherus, vel alijs placet Antheros natione grecus, patre romulo Pōtifex creatur. Maximino imperāte, qui anno ab vrbe cōdita. d.cccccclxxxviij. ex corpore militari, poſteaquam bellum in germania proſpere geſſerat ſine vlla ſenatus auctoritate imperator electus eſt. Fuit autē ingētis ſtaturę vir, adeo, vt pedes. viij. excederet, pedem habuit tantę magnitudinis, vt poſtea ī prouerbij locum ceſſerit, cum de lōgis & ineptis hominib⁹ loquimur. Maximini caligā requirit, ꝑannulo autē vxoris dextrocherio vtebat. Tantę vero bibacitatis erat, vt vini amphorā vna cœna biberet, verū cum Sextus a Nerone chriſtianos cędib⁹ ꝑſequeret. iij. anno, poſteaq̄ regnare cęperat a pupiēno aqlię quā obſidebat vna cum filio Maximino interfectus perſecutioni ſimul & vitę finem impoſuit, māmeę mulieris chriſtianę & origenis mortē ꝑmaxime cupiēs. Ferūt in ea obſidiōe aquileienſes fœminas funes ex capillis ſuis feciſſe, cum neruí deeſſent, ad emittendas ſagittas, vnde in honorem matronarū templum Veneri caluę ſenatus dedicauit. Antherus autem prim⁹ ſtatuit, vt res geſtæ martyrum diligenter exquiſitę a notarijs ſcriberetur. Conſcriptas recōdi in ęrario eccleſiæ mandauit, propter maximū quēdā, qui martyrio coronatus eſt, ne vna cū vita bene agentiū memoria aboleretur, cēſuit item epm omiſſo primo epiſcopatu ad alium neceſſitatis cauſa, & vtilitatis non ſuiipſius, ſed creditarum ouiū poſſe transferri, interpo-

Maximin⁹

Bibacitas Maximini.

Virilitas mulierū aquileienſiū

ſita ſummi pontificis auctoritate, quod hodie a ple riſq; cõtra fit, ad vtilitatem em̃ propriã reſpicientes immo voluptatẽ vt habeant vnde expilent advberiorem ſemper reſpiciũt, nõ quod oues & qua ratione paſcẽdę ſint quęrẽtes, quod eſt officiũ boni paſtoris, ſed ſciſcitantes quãtum ſingulis annis, inde exerpi poſſit, de cura animarũ parua fit mẽtio, de augendis prouentibus magna quo multa iumenta & p̃res ſeruos, ac eos quidẽ ignauos, & ſtolidos domi alant.

Iuli⁹ aphricanus. Huius autẽ tẽporibus Iulius aphrican⁹ fuit iter ſcriptores nobilis, cõſtituta etiã, vt euſebi⁹ ait cęſare ſuo nomine inſigni bibliotheca, hęc ſub. M. Aurelio Antonino legationẽ ſuſcepit pro inſtauratione Emaus q̃ poſtea nicopolis appellata eſt, vt añ dixim⁹. ſcripſit itẽ epiſtolã ad originẽ qua oſtẽdit fabulã ſuſannę apud hebręos non haberi, cõtra quem poſtea ori

Suſannę fabula, genes ob hanc rem grãdem epiſtolã ſcripſit. Genin⁹ quoq; antiochenę eccleſiæ presbiter & heraclias alexandrinę eccleſię põtifex, tum quidem in precio ſũt habiti. Anther⁹ vero vno tãtũmodo epiſcopo creato martyriũ ſubiẽs in cœmiterio calixti, via appia ſepelitur tertio nonis Ianuarĳ. ſedit annis. xi. mẽſe. i. diebus. xĳ. vacat tũ ſedes dies. xiĳ.

¶Fabianus .I.

Scite enarrat Io. le mayre in tractatu ſuo ſciſmatũ hos philippos Imperatores poſt interitionẽ pricipis eorũ gordiani cęſaris tyrãnidẽ decĳ eorũdẽ vaſſalli formidaſſe. quapropter vnanimi cõſenſu gazas imperatorias Fabiano erogauere. Q̃d factũ deci⁹ indigne ferẽs, ſecũdã in chriſticolas perſecutionẽ eſt aggreſſus. Ex quo actũ fuit, vt multa ſanctorũ corpora martyrio coronẽtur, & de eo habetur in. c. ſi quis contriſtatus. xci. diſtinct.

FAbianus natione romanus ex patre Fabio a gordiano & philippo, vſq; ad Decium imperatorem peruenit. Gordianus enim ipe-rium adeptus, cum parthos iam erumpentes ingenti clade ſuperaſſet ad triumphum rediẽs a philippis necatur, cuius hic fuit pręcipua laus, quod ad.lx. duo milia librorum in bibliotheca habuiſſe dicitur. Philippus autẽ anno ab vrbe condita.D.cccc-xcvi. reductis militum copiis e ſyria in italiam vna cũ filio philippo annos.v.imperat. hunc autem primũ imperatorẽ chriſtiani habuere, qui quidẽ myſteria adire nunq̃ eſt auſus niſi cõfeſſus, poſt tertiũ vero imperii ſui annũ, mileſimus ab vrbe cõdita ann⁹ impletus eſt, vnde & ſęculares ludi celebrati ſunt. q c. quoq; anno repetebant, inſtituti a valerio publicola poſt exactos reges, a ſęculo nomẽ ducẽtes, q̄d eſt humanæ vitę ſpaciũ. Hi tñ decii fraude licet diuerſis in locis interfecti ſunt. Nã philippus pater Veronę romæ filius occiditur. Fabian⁹ aũt põtifex.vii. diaconis regiões diuiſit, qui a notariis, martyrũ res geſtas colligerẽt ad cęterorũ exemplũ qui chriſti fidẽ profitebãtur. Itẽ quoq; in cœmiteriis pro dignitate martyrũ ædificauit. ſtatuit pręterea, vt ſingulis quibuſq; annis in cœna domini, chriſma renouaretur, ac vet⁹ in eccleſia combureretur. hui⁹ tẽpore exorta eſt nouatiana hęreſis nouatius enim vrbis romæ presbiter ob cupiditatẽ ẽpatus oĩa diuina atq; humana miſcebat, ne in manus cornelii, qui fabiano ſucceſſit põtificatus deueniret. ab eccleſia enim ſeparatus ſemet ac ſuos puros.i. mundos appellabat. negabat apoſtatas etiã pœnitentes recipiendos eſſe, hanc ob rem ratione cõcilium.lx. epiſcoporũ totidẽ presbyterorum cum diaconis pluribus habitũ eſt, quo nouatii

Gordian⁹.

Philippi imperatores chriſtian⁹.

Hęc trãslata ſunt i.c. literis de cõſecr. di. ſinc.iii.

opinio vt falſa improbatur, quod ſaluatoris exemplo nemini penitenti deneganda ſit venia. eiuſdē quoq; temporibus origenes hæreſim quorundam ſuſtulit affirmantium animos hominū vna cum corporibus interire, rurſumq; in anaſtaſi quā noſtri reſurrectionē vocāt vna cū corporibus ſuſcitari ſubſtulit & hæreſim belcheſatarum qui paulum apoſtolū omnino reſpuunt, quiq; aſſerunt negātem in tormentis chriſtū nihil criminis habiturū, modo integri & recti ſit cordis, ſcripſit etiam idē autor in celſum epicurū chriſtianos impugnantem, litteras quoq; de fide ad Philippū & Seuerā eius vxorem dedit. At Fabiano poſtremo de ordine fidei multa cōnſcripſit. Alexāder vero cappadoxiæ epiſcopus cum deſiderio ſacrorum locorū hieroſolymam perrexiſſet: cogitur a narciſſo eiuſdē vrbis epiſcopo iā ſene adminiſtrationē epiſcopatus ſecū ſuſcipere. Verū ſub Decio ardente perſecutione quo tēpore babylas. Anthiochiæ martyriū paſſus eſt cæſaream ductus ob cōfeſſionem Chriſti necatur, at fabianus pontifex: cui dum anthero ſucceſſor quæreretur, colūba vt creditum eſt ſupra caput aſtitit eiuſdem formæ qua illa viſa eſt quæ ſpiritum ſanctum ſupra caput ieſu apud Iordanem detulit. martyrio conatur vbi ex quinq; ordinationibus menſe decembri habitis preſbyteros. ij. & . xx. diaconos. vij. epiſcopos xi. creaſſet, Sepult⁹ eſt aūt ī cœmiterio Calixti via appia. xiiij. kal. Februarij. Sedit an. xiiij. men. xi. dies. xi. Vacat autem ſedes diebus ſex

¶Cornelius.

¶Hic cornelius ſanxiuit vt ſacerdotes pro certa cauſa iurare poſſent ſi vellēt q etiā tātæ fuit ſanctitatis vt ſuper morbū herculeū ſiue cadūcū ſingularem a domino acceperit poteſtatem;

CORnelius natiõe romanus patre caſtino Decij temporibus fuit: qui e pãnonia inferiore ciuitate budę budalię vel nat⁹ interfectis philippis imperiũ ſumpſit: odio in xpianos exardẽs ꝓpter philippos eiuſdẽ ſectę imitatores. Verũ cum poſtea biẽnio cũ filio cęſare imperaſſet: a barbaris opprimitur adeo vt eius cadauer nuſq̃ reptũ ſit. Digno certe dãnatus iudicio q̃ ſeptimã poſt neronem ꝑſecutionẽ in xpianos mouens multos ſanctiſſimos viros interemit. Atvero ſub epiſcopatu cornelij qui apoſtatas recipiendos cenſebat penitẽtes pręſertim: nouatus nouatianũ extra eccleſiam ordinauit, & in Aphrica Nicoſtratum, quamobrem cõfeſſores, qui a Cornelio ſeceſſerant cũ maximo preſbytero ac moyſe ſentiẽtes ad eccleſiam reuerſi veri cõfeſſoris nomen adepti ſunt Verũ poſtea inſtantibus hęreticis cornelius centũcellas in exilium mittitur. Ad quem Cyprianus carthaginẽſis eps in carcerem coniectus literas mittit, quibus intellexit & amici calamitatem & exilij ſui confirmationẽ. Extanẽ & alię cypriani ad cornelium epiſtolę plenę religionis & fidei, ſed illa potiſſimum elegans habetur, quia nouatum diſcipulũ quẽdã ſuum accuſat & dãnat. De eadẽ quoq; hęreſi & Dionyſius alexandrinę vrbis epiſcop⁹ origenis olim auditor ad corneliũ ſcripſit. Nouatum pręterea alia epiſtola reprehẽdit quod a cõmunione romanę eccleſiæ diſceſſiſſet, quod etiã ſe inuitum ad pontificatũ obeundũ diceret eſſe deductum. Tum ille. Si inuitus nouate vt dicis deſignat⁹ es, ꝓbabis, cũ voles ſeceſſeris. Cornelius autẽ priuſq̃ in exiliũ mitteretur inſtãte lucina matrona ſanctiſſima corpora Petri & Pauli e cathecũbis vbi min⁹ tuta eſſe videbantur noctu leuant, paulũ lucina in pręDdd

Nouatiorum error

Primũ eccleſię ſciſma.

Cornelij cõmendatio.

dio ſuo via hoſtienſi collocat eo loci vbi interfect⁹ fuerat. Petrum vero Corneli⁹ apud locum reponit vbi crucis martyrium ſubierat, in tēplo apollinis ad radices aurei mōtis in vaticanio. iij. Kal. Iulij. At vero Decius vbi itellexit Cornelium litteras a Cypriano accepiſſe eū a centum cellis romā perduci iubet, quē ita in telluris tēplo aſtāte vrbis pfecto alloquit ſic inquit, obſtinate vitā ducere inſtituiſti: vt neq; deos cures neq; pcepta vel minas pricipum timeas, & contra rēp. litteras accipias ac mittas. Huic corneli⁹. De laudib⁹ chriſti de rōne redimēdorū animorū, nō de imminutione iperij litteras accepi & reddidi. Tū decius iratus ſanctiſſimū virū plūbatis cędi: gen⁹ id flagelli eſt, atq; deiceps ad templū martis duci iubet, vt ſimulachrū ei⁹ adoraret. id ſi facere abnueret poena capitali afficeretur. At vir ſctūs dū ad ſuppliciū duceretur, oīa bona ſua ſtephano archidiacono cōmiſit. Poſt hoc vero tertio nonas Maij obtrūcatur: Huius corpus btā lucia vna cū qbuſdam clericis nocte ſepeliuit in arenario pdij ſui via appia non longe a coemiterio calixti. Sunt qui ſcribant hunc pōtificē ſub Gallo & voluſiano paſſum. At ego multo magis Damaſo credo q Decij iuſſu hoc factū affirmat: Cornelius autē menſe decēbri ſacrorum initiādorū poteſtatē bis fecit. Vnde presbyteros. iiij. diaconos iiij. epōs. vij. creauit. Sedit annis duobus, men. ij. diebus tribus. Sedes autem diebus quinque. &. xxx. vacat.

¶Lucius. .I.

Hic lucius ſtatuit vt duo pręsbiteri & tres dyaconi ſemper eū ſequerētur propter probitatis teſtimoniū q̄uis conſcientię ſecuritas ad ſalutē ſufficiēs eſſet, de eo late eſt tractatū i. c. Iubem⁹

de conſecrat.diſtin.i.

LVcius natiōe romanus patre porphirio im perāte Gallo vibio pontifex eligitur. Gallus ẽm cū voluſiano filio imperiū obtinuit, quorū tẽporibus in vltionem xp̄iani nominis tāta peſtis exorta eſt vt paucę domus nedum ciuitates & prouinciæ extiterint, quę non tantā calamitatem ſenſerint. Verum Gallus & voluſianus dum cōtra emylianū res nouas agitantem bellum ciuile moliūtur interamine necātur, nōdūcōpleto imperij ſui biennio. Aemilianus vero obſcuro loco natus tertio menſe occupatæ tyrannidis opprimitur. Mox autẽ Valerianus in rhetijs & norico ab exercitu Gallienus Romę a Senatu īperatores eligūtur, quorū īperium pniciosum romāo nomini fuit, principiū ignauia & in xp̄ianos ſęuitia. Nā & Germani Rauēnam vſq; peruenere, ferro ac flāma omīa vaſtātes. & Valerianus in Meſopotamia bellum gerēs a parthis captus in ſeruiture turpiter vixit, eo eṗn vt ſcabello Pacorus pſarū rex equū inſcenſurus vtebatur, ac merito quidē cū ſtatī vbi imperiū arripuit octauus a Nerone adigi tormētis xp̄ianos idola colere abnegātes ꝙ īterfici vbiq; iuſſerit. Territus aut tā claro dei iudicio Galienus pacē eccleſijs tribuit. Sero tñ iam enim dei voluntate barbari oēs in fines romanos eruperāt, & tyranni quidā pnitioſi exorti ſunt, qui qd̕ domi relictū erat ab extermo hoſte peſſundarēt. Galienus vero cū rēp. deſeruiſſet ac Mediolani libidinibus operā daret occiditur. Lucius igitur mortuo. voluſiano exili pœna liberatus romā veniēs, cōſtituit vt duo presbyteri, diaconi tres vbiq; locorū epm comitarentur, eius vitę & actionis teſtes. Huius autem tēporibus martyriū paſſus eſt Cyprianus, q primo re-

Gallus vibius.

Valerianus

Pacorus.

Octaua pſecutio. xp̄ianorū

Mors Galieni.

thoricam docuit, deinde ſuadēte presbytero cæcilio, vt Hieronymus ait, a quo & cognomē ſortitus eſt, ad xp̄ianos tranſiens oēs facultates ſuas pauperibus erogauit. Presbyter primo deīde Cartaginēſis ep̄s creatus ſub Gallo & Voluſiano martyrij pœna afficitur, Cuius vitā & martyriū Pōtius eiuſdē cypriani p̄sbiter & exilij comes egregio volumine cōpoſuit. Ante vero q̄ moreret ciprianus venerat in ſnīam eccleſiæ romanæ. Nō eſſe rebaptizandos hæreticos, ſed ſola manus impoſitiōe in gratiā recipiēdos. Hac em̄ de re inter Ciprianū & Corneliū magna fuerat olim cōtētio. Lucius vero anteq̄ ad matyriū iubente Valeriano duceretur, omnē poteſtatē eccleſiæ Stephano archidiacono ſuo permiſit. Ter aūt dandis ordinibus ſacris vacauit decēbri menſe, vnde presbiteros. iiij. diaconos. iiij. ep̄os. ſeptem creauit. Sepultus eſt in cœmiterio calixti via appia. viij. Kalē. ſeptembris. ſedit annis tribus menſi. iij. diebus. iij. Dies quinq̄. &. xxx. ſedes, tum vacat.

Cypriani martyriū

Pontius.

Lucij Marcirizatio.

❡Stephanus I.

STephanus natione romanus patre Iulio; cum iam de imperio Romano actum videretur, pōtifex eligitur, eo potiſſimum tēpore quo Poſthumus in Gallia tyrannidē occupat cū maximo reip. emolumēto. Nā annis. x. ingēti moderatiōe vſus pulſis hoſtibus, ꝓuinciā ī priſtinā formā redegit. huic deīde militari tumultu apud Magunciacū interfecto Victorius ſucceſſit vir quidē in rē militari ſtrenuus, ſed dū nimię libidinis eſſet, & aliena matrimoīa corrūperet Agrippinę occidit. Stephanus aūt ad ordinandā eccleſiā cōuerſus inſtituit ne ſacerdotes & leuitę veſtibus ſacris alibi q̄ in eccleſia & peragēdis ſacris vterēt, ne ſi ſecus facerēt pœnā Balthesſar regis Baby

Victorinus cæſar.

Hęc cōſtitio tranſlata, in, c. vc

lonis ſubirēt qui vaſa ſacra ꝓphanis manibus attige rat. De rebaptizādis aūt his qui ad fidem rediſſēt ea dē ſenſit ꝙ Cornelius pontifex, neqꝫ vllo modo his re cōmunicādū eſſe qui rebaptizarēt. Vnde Dionyſius qui antea hac de re cū chartaginenſibus & orientalibus ſenſerat mutata ſententia ad Stephanū ſcribens: cum bono eſſe animo iubet cū ecclesiæ tam Aſianæ quā aphricanę mutata opinione in ſententiā romanę ſedis iam veniſſent. Iuuit & eccleſiā dei illa tēpeſtate Malchion eloquētiſſimus Antiochenę eccleſię preſbyter. Hic enim contra Paulū Samoſatenū epiſcopū Antiochenū ſcripſit, ꝙ dogma Artemonis inſtaurare conaretur, affirmātis Chriſtū cōmunis naturę hominē tantūmō fuiſſe, nec ſemꝑ fuiſſe, ſed a Maria ſūpſiſſe principiū. Quę opinio poſtea in antiocheno cōcilio oīm cōſenſu inprobata eſt. Hac aūt de re, Idem Malchion grandē epl'am noīe Sinodi ad chriſti fideles ſcripſit. Stephanus aūt cū opere & verbis multos gentiles ad fidem chriſti conuertiſſet, Conquiſitus a Gallieno, vt quidā volunt, vel ab his qui ex deciano edicto chriſtianos perſequebantur vna cum plæriſqꝫ ſuorum ad martyriū rapitur. Capite enim mulctatus in Calixti cœmiterio via appia ſepelitur. iiij. nonas Auguſti. cum iam ex ordinibus ſacris bis menſe decembri propoſitis presbyteros ſex, diaconos quinqꝫ epiſcopos tres creaſſet. Sedit annis. vij. mēſibus quinque, diebus duobus. Sedes autem ad dies duos &. xx. tum vacat.

ſtimenta de cōſecra diſtinct.

Malchion

Paulus ſamoſatenus.

Sixtus .I.

Hic Sixtus ędicto ſtatuit, quod miſſa ſuper altare fieret quod antea non obſeruabatur & martyrio coronatur ſub gallieno alio nomine decio vocitato.

SIxtus ſecũdus natiõe græcus patria Athenię̃ſis ex philoſopho Chriſti diſcipulus factus eſt durãte adhuc Deciana & valeriana perſecutione. Sed nõ erit a re noſtra alienum reliquos tyrannos, vt cœpimus ſparſim ſcribere, quoad verũ principem attigerimus. Nam victorino in Gallia interempto, Tetricus ſenator, qui tum Aquitaniã gubernabat abſens a militibus imperator creatur. At vero dum hæc in galliam agerentur per Odenachũ perſæ victi, defenſa ſyria Meſopotamia vſq; ad theſiphontẽ recepta eſt. Eaq; tempeſtate exorta doctrina eſt apud Ptolemiadẽ quæ olim barcę vocabatur pentapoleos ciuitatẽ plena blaſphemijs in deũ patrẽ & in chriſtũ quẽ ſummi dei filiũ eſſe negabat primo genitumq; omnis creaturæ. Simul etiã ſpiritus ſancti intellectum auferebãt. Ii ſabelliani a ſabellio auctore tam peruerſę ſectę inuentore vocati ſunt, quid dicam de ſpurciſſimo cherinti dogmate? Qui poſt mille annos futurã anaſtaſim & regnum chriſti in terris dicebat vnde chiliaſtos a græcis vocatus eſt. Is aũt quia libidinum & cupuditatũ impatiens erat, voluptates ipſas in ꝓmiſſionibus futuri regni ſanctis ꝓponebat, abundantiã ciborũ & mulierũ copiã. Idem ſentiebat & nepos in partib⁹ ęgypti ep̃s. In delitijs em̃ corporis & voluptatibus oĩbus regnaturos in terra ſanctos cũ chriſto dicebat, hinc nepotiani tam turpis ſectę imitatores vocati ſunt. Confutare & extinguere has opiniones ſixtus aliquando meditabatur, verum accuſatus quod chriſti fidem contra imperatorum decreta prędicaret captus ad martis tẽplũ ducitᷣ vt aut Marti ſacrificet, aut ſi id facere noluerit pœnam capitis ſubęat. Euntem ad ſupplicium Laurentius archidiaconus ita alloquitur. Quo inquit progredieris ſine filio

Tetricus.

Sabelliani

Cherinti hęreſis.

Nepotiani

Laurẽtius

pater. Quo ſacerdos optime ſine miniſtro properas Cui ſixtus, ego te non deſero fili. Maiora tibi pro fide chriſti ſuperſunt certamina. Poſt triduum me ſequeris ſacerdotem leuita. Interim autem ſi quid in theſauris habes id pauperibus diſtribue. Eodem vero die vna cum ſixto diaconi ſex interficiuntur. Fœliciſſimus, Agapitus, Ianuarius, Magnus Innocẽtius, Stephanus. vi. idus auguſti. Laurentius vero triduo poſt vna cum claudio ſubdiacono & Seuero presbytero & Creſcentio lectore, & romano hoſtiario varis cruciatibus necatur. iiij. idus Auguſti. Exuſtũ igni Laurentium ferunt. Vincentius vero quem ſixti diſcipulum fuiſſe conſtat in hiſpaniam profectus huic martyrio intereſſe non potuit. Sixtus autem in pontificatu ſuo ſacrorum ordinum poteſtatem bis fecit menſe decembri, vnde & presbyteros. iiij diaconos. vij. epiſcopos duos creauit. Sixti corpus in cœmiterio calixti via apia ſepelitur. Reliqui vero martyres iacent in cœmiterio prætextati in agro veranio via Tyburtina. Sedit autem Sixtus annos duos. mẽſes. x. dies. iij. & xx. Vacat tum ſedes dies quinq; et xxx.

Vincẽtius

❡Dionyſius. .I.

Dionyſius cuius originem Damaſus inueniri potuiſſe negat ex monacho pontifex creatus presbyteris eccleſias et cœmiteria in vrbe Roma ſtatim diuiſit, Parochias et Dioceſes foris diſtribuit, quo quiſq; finibus ſuis limitibuſue contentus eſſet. Huius tẽporibus fuiſſe Claudium exiſtimauerim qui vbi ex volũtate Senatus ĩperiũ ſuſcepit Gotthos annis iã. xv. illyricũ macedoniãq; vaſtãtes bello adortus ĩcredibili clade ſupauit. Hãc ob rẽ in curia aureus clypeus ĩ capitolio aurea ſtatua eidem a Senatu decreta eſt. Morbo autem correptus

De eo latiſſie exaratur in. c. eccleſias. xiij. q. i.

Claudius.

apud ſyrmiū moritur nondū expleto biennio in im-
Quintili⁹. perio,quo mortuo ſtatim Qintili⁹ frater ab exercitu
imperator eligitur,vir quidē vnicæ moderationis &
qui ſolus fratri p̄ferri poſſet.Is quoq̧.xvij.imperij die
Paulus ſamoſaten⁹. interficitur.Dionyſij vero tēporibus,paulus Samoſa
tenus ab ortodoxa fide deſiſcens artemonis hæreſim
Artemon ſuſcitauit.Nā idē mortui locū Anthiochenus eps̄ cre
atus,ſuperbe nimiū ſeſe habebat.intereundum enim
præ ſuperbia & literas relegebat,& dictabat epiſtolas
multis cōſtipato agmine præcedētibus,ac ſubſequen
tibus. Vnde ꝓpter hominis arrogantiam chriſtianā
religionem plærıq̧ deteſtabantur.Sed quid facerent
In pompā ſacerdotū noſtra tempeſtate,qua nil vel ſuperbiæ vel pompæ
nolo dicere luxriæ addi pōt?Si tot adoleſcentes ante
ambulões feriatcos &coccinatos in equis pręferocib⁹
ac phaleratis viderent.Si quæ ſubſequentium presbi
terorum turbam cernerēt.clamydibus optimi cuiuſ-
q̧ coloris,hinc inde ab equis deauratis pendentibus.
Execrarentur eos ſat ſcio , dicerent nil eis cū chriſto,
Hæreſis. pauli. præter ſimilitudinem quādam religionis cōmune eſ
ſe.Ad paulum redeo,quē tutius reprehendere licet,
Is enim inflatus opinione ſuiipſius, ac tribunal altius
q̄rens,negabat dei filium e cœlo deſcēdiſſe,ſed a Ma-
ria cœpiſſe originem,& initium e terra habuiſſe.Hāc
ob rem in concilio anthiocheno omniū epiſcoporū,
qui aderant conſenſu publice damnatus eſt,maxime
Gregori⁹. cæſariēſis vero Gregorij cęſarienſis epiſcopi viri ſanctiſſimi ſē-
tētia,qui tāto concilio interfuit, & poſtea ꝑ fide chri
ſti martyrij pœnā ſubijt.In paulū vero malchio antio
chenus presbyter multa diſſeruit & ſcripſit,quia Ar
temonis hæreſim, vt dixi īſtaurare conabatur. Huic
aūt cōcilio ꝓpter ſeniū intereſſe Dionyſius nō potuit
Ea tamen de re ad eum per maximum Alexandrinū

epiſcopũ late perſcriptum eſt.Martyriũ autẽ paſſus
Dionyſius ſepelitur in cœmiterio calixti,vbi ex in-
ſtitutionibus duabus mẽſe decẽbri habitis presbite-
ros.xij.dyaconos ſex epõs ſeptẽ creaſſet.Sedit annis
ſex.mẽ.duobus.diebus.iiij.vacat tum ſedes dies ſex.

¶Fœlix. .I.

¶Hic felix feſta dedicationis eccleſiarum ſecu
lis annis celebrare conſtituit.

FOelix natione Romanus patre Conſtanti- Aurelia
no,Aureliani tempore fuit,qui anno ab vr nus.
be condita milleſimo,ac.xxvij.imperiũ ade
ptus.Vir militari diſciplina clarus Gotthos
apud Danubium graui prælio ſuperat In Aſiam de
inde traijciens Zenobiã quę occiſo Odenacho mari
to orientis tenebat imperium apud Thymas haud
longe ab Antiochia terrore magis quam prælio vi
cit,eamq́ in triumphũ vna cum Tetrico ducit,quo
apud Catalaunos ſuperato Gallias receperat.Aure
liani tamen clementia,& humanitate Zenobia ho-
norifice in vrbe cõſenuit,vnde Zenobia familia ro Zęnobia
mana originem habuit,& Tetricus conſeruatus Lu Familia
canis deinde pręfuit.At pacis vero opera cõuerſus
imperator & templũ Apollinis & muros vrbis ma
gnificentiſſimis operibus extruit.Hic autem poſtea
mota in chriſtianos perſecutiõe nonus a Nerone de
cœlo tactus inter conſtantinopolim & Heracleam Aetricus
in Zenophrurio occiditur.Fœlix autem martyrum Nona p-
gloriæ conſulens,ſtatuit vt quotannis ſacrificia eo- ſecutio.
rum nomine celebrarentur,vtq́ nullibi q̃ in ſacro
loco & a viris ſacris & initiatis ſacrificiũ qd miſſam
appellant celebraretur,neceſſitatem ſemper excipi
ens.Quod ſi de conſecratione templi ignoratũ fue-
rit,vt pote vetuſtate & abolitione monumẽtorum

conſecrari denuo mandat. Neq̧ enim vt ipſe aiebat iteratum dicitur quod factum eſſe neſcitur. Huius tempore Manes quidam gente perſa, vita & moribꝰ barbarus, ꝓfiteri ſe chriſtum auſus eſt, aſcitis in ſocietatē duodecim diſcipulis quo fidem rebus in omnibus faceret. Vt autem tum impugnatur. Manes ob impietatem & ſuperbiam ita maxime laudatur Anatolius laudicenus ep̄s, propter religionē & doctrinam. Auſus etiam eodem tempore Saturninus eſt, nouam Antiochiā condere exercitus opera fretus. Verū dum audacter nimiū imperiū quoq̧ molitur inuadere apameæ tandē occiditur. Fœlix autē vbi repetitis ſacris ordinibus menſe decembri preſbyteros .ix. diaconos quīq̧ ep̄os quinq̧ creaſſet martyr via aurelia ſepelitur .iij. Kal. Iunij in baſilica quā antea in honorem dei condiderat, ſecundo ab vrbe miliario. Sedit autem an. iiij. men. iij. dies .xv. Vacat tum ſedes dies quinque.

Manes pſeudo xp̄s ſe ꝓfitetur

Anatolius. Saturninꝰ

Eutichianus. .I.

EVtichianus natione thuſcus patre Maximo temporibus aureliani fuit, cui quidem interēpto tacitus ſuccedit vir certe idoneus reipu. gubernādę, ob eius virtutē & integritatem. Verū in ponto ſexto menſe poſt adeptū imperium occiſus eſt. Florianus quoq̧ qui Tacito ſucceſſit, tertio demū imperij ſui menſe apud tarſum occiditur. Eutichianus autē inſtituit, vt in altari frugibus benediceretur, maxime vere fabę & vuę. Cōſtituit item ne q̄ martyres ſepelire vellēt ſine Dalmatica collobione purpureo id facere auderent, ſe neſciēte p̄ſertim. Sūt q̄ ſcribant huius tēporibus Dorotheū Eunuchum fuiſſe virū certe gręca, & hebraica lingua doctiſſimū, cuius doctrina mirifice delectatū Aurelia-

Tacitus.

Eutichiāi conſtantia

Dorotheꝰ

num ferunt. Nã ita primis īperij ſui annis christianis fauit, vt Pauli ſamoſatẽi ſectã ab eccleſia ſeparauerit. Verũ poſtea malis cõſilijs ſubornat⁹ ĩ chriſtianos vt dixi perſecutionẽ mouẽs ſcriptis iam ea de re ad prę ſides prouinciarũ literis diuino iudicio interimitur. Ipſius aũt Dorothei ſcripturas ſacras exponẽtis auditor Euſebius etiã adoleſcẽs fuit. Anatoli⁹ quoq; alexandrinus laodiceæ Syrię epiſcopus multæ doctrinę vir plæclara quędam in mathematicis & ſcriptura ſacra tum compoſuit. Inuectus eſt & in manicheorũ hęreſim, quæ tum maxime inualuerat. Ii ad reliquos errores & duas ſubſtantias introduxerũt, bonam & malã, dixereq; animas ex deo quaſi ex aliquo fonte manare. Teſtamentũ vetus oĩno reſpuebant, nouũ vero aliqua ex parte recipiebãt. At Eutichianus vbi ex ſacris ordinibus menſe decẽbri habitis presbyteros. xiiij. diaconos. v. epõs nouem creaſſet, martyrio coronatur. & in cœmiterio calixti via appia ſepelitur viij. kalen. auguſti. Sedit an. vnum, menſem vnũ, diẽ vnum. Vacat tum ſedes dies. viij. Sunt tñ qui ſcribãt eum annis octo menſibus decẽ in pontificatu vixiſſe Sed ego multo magis Damaſo credo, qui primę ſententiæ auctor eſt.

Euſebius.

Hæreſis manicheorum.

ℭ Caius .I.

Caius natione Dalmathęus patre Caio ex genere Diocletiani imperatoris, primum Probi tempore fuit, deinde Caio & Carino imperantibus. Probus aũt rei militaris gloria iſignis, ſuſcepta reip. adminiſtratiõe gallias a barbaris occupatas ingenti felicitate reſtituit. Saturninũ imperium vſurpare conãtem in oriente. Proculũ & Bonoſũ agripinę magna celeritate oppreſſit. Apud Sirmum tamẽ vir acer & iuſtus, tumultu militari &

Probus.

licentia occiditur anno imperij eius ſexto, poſt quem carus Narbonenſis imperium ſuſcepit, ac biennio tenuit. Hic cũ filios duos carinum & numerianũ ad gubernacula imperij traduxiſſet, bello parthico capitis etiã cœlenis & Cteſiphonte nobiliſſimis vrbibus ĩ caſtris fulmĩe ictus cõcidit. Numerian⁹ vero qui tũ cũ patre erat rediẽs apri ſoceri ſui fraude necat. Carin⁹ aũt probris oĩbus cõtaminatus, a diocletiano difficili tñ bello in Dalmatia victus ſcælerũ ſuorũ pœnas tandem luit. Caius vero ordines in eccleſia diſtinxit quibus tanq̃ gradibus quibuſdã ad epiſcopatũ aſcẽderet. Ii erãt Hoſtiarius, lector, exorciſta, accolitus, ſubiaconus, diaconus, presbiter, epiſcopus. Idẽ quoq; vt quõdam Fabianus regiões diaconis diuiſit, qui res geſtas martyrum conſcriberent. Conſtituit etiam ne ꝓphanus quiſpiã ſacris initiatum in iudicium vocaret, neue paganus, aut hæreticus accuſandi chriſtianũ hominem poteſtatem haberet. Huius tẽpore fuiſſe victorinũ Petabionẽſem epiſcopũ cõſtat, qui multa cõmẽtaria in ſacros codices ſcripſit. Inuectus eſt etiã in hęreſes oẽs licet nõ æque Græcã linguã nouerit, vt Hieronymo placet, & qui affirmat eius eius ſcripta grandia ſenſu, cõpoſitiõe vltima apparuiſſe. Pãphil⁹ vero pſbiter Euſebij Cæſarienſis epĩ neceſſarius, adeo diuinorũ voluminũ cupidus fuit, vt magnã partẽ librorũ origenis ſua manu deſcripſerit, quos quidẽ libros Hieronymus affirmat ſe vidiſſe in bibliotheca cæſariẽſi tãta auiditate, vt Crœſi diuitias conſecutũ ſe arbitraretur. Scripſit idem Pãphilus apologeticũ pro origene: Quod etiam Euſebius nõ multo poſt fecit. At vero Caius orta in Chriſtianos tẽpore Diocletiani tãta ꝑſecutiõe q̃nta nũquã ãtea ĩ ſubterrãeis locis q̃s cryptas vocant diu latuit, Captus deinde a perſecutori

Carinus.

Caij pon. cõmendatio.

Victorin⁹

Panphili cupiditas commendanda.

buſvna cum Gabinio fratre eiuſq; filia ſuſanna mar tyrio coronatur, & via appia ĩ cœmiterio calixti ſepe litur.x.kalẽ.Maij.Sũt etiã qui ſcribãt Luciã, agatham agnetẽ non multo poſt martyriũ paſſas fuiſſe. Sedit autem Caius annis.xi.men.iiij.diebus.xij. Quo quidem tẽpore presbyteros quinq; &.xx.diaconos octo, epõs.v.creauit.Quater ordinibus ſacris mẽſe decembri habitis.Vacat tum ſedes dies.xi. Gabinius. Suſanna.

Marcellinus .I.

MArcellinus natione Romanus patre proiecto Diocletiani dalmatæ obſcuro loco nati & Maximiani tẽporibus fuit. Diocletianus Diocletia nus. em̃ anno ab vrbe cõdita.m.xli.ab exercitu imperator elect⁹ aprũ qui Numerianũ interfecerat ipſemet occidit. Verũ mortuo ĩ gallia tumultu poti⁹ q̃ bello eo cũ exercitu maximianũ cognomẽto, herculeũ miſit, qui agreſtes facile cõpeſcuit. At vero circũſtrepẽtib⁹ vndiq; bellis cũ ſol⁹ diocletianus reſiſtere tot periculis nõ poſſet, maximianũ Auguſtũ cõſtãtiũ vero & maximianũ galerũ cęſares creat. Maximi anus autẽ caruſio fraude allecti interempto Britanniam poſt annos.x.recepit, at Conſtantius herculeus cum primo in gallia male pugnaſſet, renouata ſecundo pugna, multa milia alemãnorũ occidit, qui eo venerant mercede conducti, ac gallias placatas reddidit Diocletianus interim captam alexãdriam quã Achilleo reſiſtente menſibus octo obſederat diripiendam militibus dedit. Præterea vero maximianus galerius quum duobus prælijs contra Narſeum bene pugnaſſet, poſtremo inter galietium & caras ſuperatur. Atque tam ſiniſtra pugna amiſſis copijs ad Diocletianũ cõfugit, a quo ita arogãter exceptus eſt, vt ꝑ aliquot millia paſſuum purpuratus añ currũ eius cucurriſſe maximianus. Conſtantius.

dicatur, is aũt cõtumelia motus repetito bello hoſtes ſuperat ac domat. Pacatis hoc mõ vndiq; reb⁹ Diocletianus in oriẽte, Maximiam⁹ vero herculeus in occidẽte. Veſtari eccleſias chriſtianos affligi interficiq; mãdãt, decima poſt nerone perſecutione, quæ certe oĩbus diuturnior & ĩmanior eſt habita. Nã & ſcripturę ſacrę igni exhauſtę ſũt, & ſi quis chriſtianus in magiſtratu fuiſſet eo ſublato remanebat infamis. Prę terea vero ſerui qui in chriſtianiſmo perdurabãt libertatem conſequi non poterant. Milites itẽ Chriſtiani cogebãtur aut immolare idolis aut militiã pariter vitamq; deponere ędicto principis in foro poſito. Hoc vero quidam lacerare auſus pelle nudatus ſuperfuſo aceto & ſale tãdiu cruciatur quoad vita ſupfuit. Hũc in fide cõfirmarũt Dorotheus & Gorgonius viri clariſſimi. Hiſdem diebus forte fortuna in vrbe nicomedię regia domus incendio cõflagrare cæpit. vnde imperator a chriſtianis id factum falſa ſuſpitione exiſtimans multos interfici pleroſq; viuos in ignem cõijci iubet. Eadem quoq; ſæuitia vſi ſunt qui in militene prouincia in Syra in Aphrica, in thebaide, in ęgypto cum imperio erant. In planitię vero paleſtinę & Tirij multi ſæuiſſimis beſtijs expoſiti ſunt. Nullum autẽ genus tormẽtis chriſtiani tũ non adhibitum eſt. Pro vngulis enim teſtas fictiliũ vaſculorum adhibebant. Quibuſdam vero harũdines acutæ ſub vnguibus ſigebantur. Hoc etiam tormẽto vexatæ mulieres ſunt harundinibus ipſis per pudenda corporum adactis. Vrbs quædã in phrigia tota combuſta eſt quia ciues idolis ſacrificia exhibere recuſarũt. Adaucto Romano viro ſanctiſſimo eos in fide retinẽte. Ad hæc poſtremo venere ſæuiſſimi tortores, vt oculis effoſſis ac cauterio aduſtis ſæuirẽt. Paſſi etiã martyriũ ſunt

Decima perſecutio & magna

Dorothe⁹ Gorgoni⁹

immaniſſimũ gen⁹ fermẽti in mulieres.

Anthimus Nicomedæ epiſcopus. Lucianus presby Anthim⁹
ter antiochenus vir doctiſſimus, Pamphilus Cęſari- Lucianus
enſis, Hileas ęgyptius qui & thyn⁹ vocabatur. Is em̄ pāphilus
capitali pęna afficitur, qui & librum de laudib⁹ mar- Hileas.
tyrum cōpoſuit, & impugnare iudices male iudican-
tes auſus eſt. Quid plura: cū Damaſus referat. xvij.
milia hominum vtriuſq; ſexus dieb⁹. xxx. per diuer
ſas prouincias martyrio coronata fuiſſe. Omitto eos
qui in īſulas relegati ſunt, vel ad metallū, vel ad op⁹
metalli, vel ad fodiendas harenas excidēdoſq; lapi-
des damnati. Quæ multitudo prope infinita eſt habi
ta. At marcellinus pontifex ad ſacrificia gētiū duct⁹ Marcellini
cum nimis inſtarent carnifices, vt thura dījs exhibe- incōſtātia.
ret, metu perterritus deos alienos adorauit. Habito
deinde non ita multo poſt cōcilio centū &. lxxx. epi-
ſcoporū in Sinueſſa vrbe Cāpaniæ, eo & marcellin⁹
ſquallidus & puluerulentus ac cilicio indutus profici
ſcitur, petitq; vt ſibi pro incōſtātia debita pœna tribu
atur. Qui eū dānaret in tāto conſilio nemo vnus in- Cōtra eos
uentus eſt. Cū dicerēt omnes: ea ferme ratione petrū qui in ſen
peccaſſe ac flendo peccati pænā fuiſſe. Rediit Romā tētiā ſunt
marcellinus iratus Diocletianum adījt, hominēque prępipites
increpat, qui ſe impulerit Dījs gentium immolare.
Ducitur ad martyrium Diocletiani iuſſu marcelli-
nus cum Claudio Cyrino Antonino xp̄i fidelibus.
Intereundum vero marcellum presbyterum admo Claudius
net ne Diocletiani præceptis obtēperet in reb⁹ maxi Cyrinus
me ad fidē pertinētibus, neue corp⁹ ſuū ſepulturę tra Antoni-
deret, quod diceret ob negatū Saluatorē ſe id nequa
q̄ mereri. Horū aūt ſimul interēptorū corpora Dio-
cletiani iuſſu ad dies ſex & xxx. inſepulta iacuerunt
via publica. Vnde petri apoſtoli iuſſu marcello in
ſomnis apparuit via ſalaria ī cęmiterio qd̄ priſcillę de

Appari- inceps nomē habuit,ſepeliuntur.vi. kalē. maias apd̄
tio b.petri beati Creſcentionis corpus.Tandē vero aperuit ocu
marcel. los deus,vt euſebi⁹ ait,& eo Diocletianum cōpulit,
vt depoſita īperio priuatus viueret. Idē fecit & ma-
ximianus eius collega acerrimus pſecutionis xp̄ia-
nę auctor.Qui poſt aliquot ānos multis varijſq; mor
bis vexatus ac poſt longos cruciatus inſania mentis
percitus furijſq; ſcęlerum agitatus ſeipſum tandē pe-
remit.Hanc autē calamitatem quā noſtri paſſi ſunt a
deo pmiſſam refert Euſebius,propter corruptos ni-
mia libertate & indulgētia chriſtianorum mores:ma
Perſecu- xime vero eccleſiaſticorum quorū peruerſitatē diui
tio xp̄ia- na iuſticia frenare hac perſecutione inſtituit,dū ſimu-
norū pro- latione in vultu,dolū in corde fallaciam in eorū ver-
pter q̄d cō bis cerneret.Ii enī liuore ſuperbia inimicitijs odijs īter
tigerit. ſe certantes tyrānidem potius q̄ ſacerdotiū ſapere vi-
debantur chriſtianę pietatis omnino obliti ac diuina
miſteria prophanātes potiuſq̄ celebrātes.Sed qui fu-
turum noſtra ætate arbitramur, quo vitia noſtra eo
creuere,vt vix apud deum miſericordiæ locū nobis
reliquerint? Quanta ſit auaricia ſacerdotum & eorū
maxime qui rerū potiūtur quanta libido vndiq; cō-
quiſita,quanta ābitio & pōpa, quanta ſuperbia & de
ſidia,quanta ignorātia tū ſui ipſius tūm doctrinę xp̄ia
næ q̄ parūa religio & ſimulata potiuſq̄ vera, q̄ corru
pti mores vel in prophanis etiam hominibus quos
ſeculares vocant deteſtandi nō atrinet dicere; cū ipſi
ita aperte & palā peccēt ac ſi inde laudem quærerēt.
Veniet mihi,credita,vtinam falſus ſim vates veniet
Thurcus hoſtis xp̄iani nominis Diocletiano & Maxi
Prophecia miano violentior Italiæ clauſtra iam pulſat.Nos de-
ſides & ſomnculo ſi interitum cōmunē expectamus
voluptati priuatæ potius q̄ communi vtilitati con-

ſulētes. Ad marcellinum venio, quē vtinam aliquā do imitati ad ſanitatē redeamus. Hic enim vt dixi cognito errore ſuo quo a fide defecerat ad ſe rediens martyrium pro fide chriſti cōſtanti aīo paſſus eſt. Vbi ex ſacris ordinibus bis menſe decembri habitis preſbyteros .iiij. diaconos duos, epōs quinq; creaſſet Sedit autem an. ix. men. ij. diebus. xvi. Vacat tum ſedes, quinq; dies & .xx.

¶Marcellus. .I.

¶Marcellus de quo hic agitur cū maxētio maximum adortus fuit inſultū, dicens æquiſſimum principem decere eccleſas dilapidatas reſtaurari & dei omnipotentis ſacerdotes venerari vt eſt exaratum in. c. boni. q eſt cano. finalis. xcvi. diſt. Et ſtatuit q̄ conciliū generale non poſſit celebrari ſine ſummi pontificis auctoritate.

Marcellus natione Romanus patre benedicto ex regione viæ lataæ Conſtantio & Galerio vſq; ad Mazentium peruenit. Conſtantius enim & Galerius abdicantibus ſe ab imperio Diocletiano & maximiano imperij guberna cula ſuſcipiētes prouincias interſe ptiti ſunt. Nam Galerius illyricum Aſiam & orientē ſortitus eſt. Cōſtantius vero ſingulari moderatione vſus Gallia tātum & Hiſpania contentus fuit, licet ei & italia ſorte obtigerit. Vnde Galeri⁹ duos cæſares legit maximianū quē orienti prefecit. & Seuerum cui italiam commendauit. Illyricum ipſe retinuit, quod ea barbaros hoſtes populi Romani iter facturos ſentiebat. At Cōſtātius vir ſingularis māſuetudinis & clementiæ Gallis omnibus cariſſimus fuit, precipue veroq; & Diocletiani vaphrum ingeniū & maximiani crudelitatē non ſine magno diſcrimine euaſerant. Mo-

Mazenti⁹. Cōſtātius. Galerus.

Marcelli cõmendatio. ritur autẽ Conſtantius boraci in britannia principatus ſui anno.xiiȷ.atq; in diuos ſummo omniũ conſenſu refertur.at Marcellus diuino cultu intẽtus,vbi Priſcilla. priſcillam Matronã romanã impuliſſet, Cœmiterium ſuis ſumptibus via ſalaria conſtruere,titulos quinq; &.xx.in vrbe Roma cõſtituit quaſi Dioceſes ad cõmoditatẽ baptiſmi & opportunitatẽ eorũ qui ad fidem ex gentibus quotidie veniebãt.Conſultũ iri & eo modo ſepulturis martyrũ videbat. Mazẽtius ve Lucina. ro vbi Lucinam matronã romanã inſtituiſſe eccleſiam dei rerũ ſuarũ hęredẽ intellixiſſet,iratus & mulierem ipſam relegauit ad tempus,& Marcellum captum impellere minis conatus eſt,vt & ẽpatu ſe abdicaret,& xp̃ianũ nomẽ deponeret,quẽ vbi cõtẽnere & deridere ſua pręcepta vidit,in cacabulũ ad cuſtodiẽda animalia publica vt quidã volũt ſtatim inclusit,quo in loco nec oratiões vnquã nec ieiunia p̃termiſit,Parochias item nõ ſecus ac ſi liber eſſet epiſtolis gubernabat.Menſe autẽ nono captiuitatis ſuæ a clericis noctu e cacabulo liberat⁹ eſt.qua ex re maiore percitus ira,Mazentius ſanctiſſimum virũ in cacabulum redegit,vbi cũ fœde & incommode habitaret pedore & ſitu mortuus eſt. At vero lucina ſan Cœmiteriũ priſcę. ctiſſimi viri corpus via ſalaria in cœmiterio priſcillæ cõcludit.xviiȷ.Kalen.Februariȷ Poſtea autem re xp̃iana creſcẽte cacabuli domus in eccleſiã erigitur beati Marcelli noĩe quæ etiã ætate noſtra inuiſitur. Sunt autẽ qui ſcribãt Mauritiũ cũ vna xp̃ianorũ legione apud Rhodanum flumẽ a pſecutoribus cęſũ. S.marcellus. his additur,Marc⁹,Sergius, coſmus,Damian⁹,aliȷq; complures qui vbiq; terrarum cædebantur.Marcellus autem annis quinq; ſedens mẽſi ſex, diebus vno &.xx.ex ſacris ordinibus mẽſe decẽbri habitis p̃sby

teros ſex &.xx.diaconos duos,ẽpos vnũ &.xx.creauit. Vacat tum eius morte romana ſedes dies.xx.

¶Euſebius .I.

EVſebius natione græcus,patre medico, Pōtificatũ adijt cōſtantino & mazẽtio imperātibus.Nā mortuo conſtātio ſicuti dixi claudij ex filia nepote Conſtantinus eius & helenæ in gratiam herculei repudiatę filiꝰ occidentis imperium maximo omniũ cōſenſu adeptus eſt.Romæ interea prętoriani excitato tumultũ,Mazentiũ maximiani herculei filium auguſtum nuncupāt. Vnde Maximianus ſpe recuperandi imperij ex ſolitudine Lucanię romā venit litteris Diocletianum adhortatus,vt idē ipſe faceret. Contra hos motus miſſus a Galero ſęuerus cũ exercitu dum vrbē romam obſidet fraude militum qui cũ Mazentio ſentiebant, circunuentus fugiens,demum Rauennę occiditur.Paulum etiam abfuit quin Maximianus pater militũ beniuolentiam pollicitationibus & largitione quęrens a filio Mazentio occideretur. Is autem in Gallias ad conſtantinum generũ ꝓfectus dum circũuenire hominē ſtudet detecto per fauſtā eius filiam dolo,quæ rem omnem marito aperuit,fugiens ac Maſſiliæ oppreſſus ſuorũ ſcelerũ pœnas tandem luit, vel ſeipſũ vt quidam volunt deſperatis rebus interfecit.Dum autem Euſebius in pōtificatu viueret crux domini inuenta eſt.v.nonas maij, & ab helena conſtantini matre exornata,ac in magna veneratione habita. Baptizatur & iudas crucis inuentor,quē poſtea mutato noīe Kyriacũ vocarũt Hęreticos quoq; idē pōtifex reconciliauit,impoſita tm̄mō manu.Iſtud habet in.c.laicos.i.q.vij.Inſtituit,prȩterea ne ꝓphani quos

Cōſtantinus. Mazẽtius.

Crux chriſti ab Helena inuēta.

laicos vocant epiſcopum in iudicium vocarent. Hu
Firmian'. ius vero temporibus fuiſſe Lactantium firmianum
conſtat Arnobij diſcipulum. Hic cum rhetoricā Ni-
comediæ doceret in frequentia diſcipulorum motus
quod id in græca ciuitate ageret ad ſcribendū ſe con
tulit, qua in re tantum valuit, vt poſt tempora Cice-
ronis ab eo ſecundus habeatur. Multa ſcripſit ſed illa
potiſſimum extant, quę contra gentiles, de opificio
hominis de ira dei cum ſcripſit in extrema ſenectute
conſtitutus cæſaris criſpi filij conſtantini præceptor
Euſebius pāphilus fuit in Gallia. Euſebius quoq; cæſareę paleſtinæ eps
ac bibliothecæ diuinę cum pamphilo martyre dili-
gentiſſimus inueſtigator multa eiſdem temporibus
ſcripſit, maxime vero libros euangelicę præparatio-
nis, eccleſiaſticæ hiſtoriæ. In porphyrium chriſtiano-
rum hoſtem acerrimū, Apologias item ſex pro Ori-
gene cōpoſuit, De vita pamphili martyris a quo ob
amicitiam cognomentū accepit libros tres. Euſebius
autem pontifex habita ſemel ratione ſacrorum ordi-
num mēſe decembri, cum presbyteros, xiij. diaconos
tres, epiſcopos. xiiij. creaſſet, Romę martyrio coro-
natur, ac in cœmiterio calixti via appia ſepelitur ſex
to nonas octobris. Sedit autem annis ſex, menſe vno:
diebus tribus, Vacat tum ſedes diem vnum.

¶Melciades .I.

¶Huius pontificis ſanctiſſimi ſanctiones a cō
ſtituta habentur in c. ieiunium, de conſecra.
diſtinct. iij. Et hic fuit vltimus martyrum a
beato Petro in ordine cōſequutiuo ponti-
ficum Romanorum. Et tunc laudabile erat
ſecundum Grego. dictum pauli, affectare ſci
licet epiſcopatum tanquam bonum opus.

Melciades natione Apher Mazētij Licinij Maximini temporibus fuit. Licinius enim ex Dacia oriūdus a Galero in partem imperij recipitur. propter eius in re militari præſtātiam. Ii ꝙ conſtantinū videbāt apud omnes magno eſſe in precio chriſtianis parcebant. Mazentius tamē milites clāculum mittebat, qui obuiū quemqꝫ cæderēt arte quoqꝫ magica delectatus: grauidas maxime vero chriſtianas funeſtis ſacris adhibitas ſcīdebat infantum cauſa, quorum cineribus in magia vtebatur, vt oſtenderet tyrannidem ſeruari etiam per nephas poſſe ſimili veſania crudelitate. Maximinus quoque in oriente vtebatur, qui magorū magiſtris & malarū artiū doctoribus pręmia etiā decernebat, augurijs diuinatiōibus fidē pręſtās. Sæuior cæteris in chriſtianos hæc omnia contēnentes eſt habitus. Vetera aūt delubra renouari ac more veterū ſacra dijs exhiberi iubet. In hos vero conſtantinus mouēs & Mazentiū graui prælio victum apud Pontem millium ita ſuperat, vt dum prę dolore ſuarum fraudum oblitus pōtem ad decipiendum hoſtem ſtructum decipulis trāſit cum magna parte ſuorum ſatellitū ſubmergitur. Et Licinium Sororiū nauali ac terreſtri prælio victū apud Micomediam dedere ſeipſum coegit, vitamqꝫ theſſalonicæ priuatum ducere ac merito quidem cū a fide ob inuidiam deficiens chriſtianos Conſtantino fauētes grauibus ſupplicijs perſequeretur. Maximinus vero diuina vltione inflatis ſubito viſceribus ſuppuratiſqꝫ inteſtinis ita diſtēditur, vt inter ſe & putridum cadauer nil intereſſet. Scatētibus vndiqꝫ vermibus & tabo ſerpente, tāto pudore vt ſubſtineri fetor nō poſſet. Hoc volebāt eius merita qui & noſtros ad cœmiteria cōuenire vetabat, & ſimulachrū An-

Licinius.

Sæuitia Mazentij

Maximinus.

Conſtantinus.

Maximini punitio.

tiochię conſecratum,ſubornatis ſacerdotibus,qui ex adytis id enunciarent clamaſſe dicebat,pellendos ab vrbibus christianos,& præmia in ꝓuinciis diſtribuit ſacerdotibus ſimulacrorum qui contra xp̄ianos agerēt. Tandē vero tyrānus pęnitētia ductus,medio verū dicēte decreto publico vetuit chriſtiãos lędi,eoſq́ ſuis legibus vti ſinit.Sed hoc nil ei profuit cū vi fierēt omnia. Nā grauiſſimus morbis diutius cruciatus viuendi finem tandē fecit,homo ſæuus & varius nunc enim in christianos,nunc pro christianis agebat. His aūt cladibus multi christiani interfecti ſunt,maxime

Dorothea. vero Dorothea virgo ſãctiſſima & pulcherrima quę mortē potius quā ſtuprū tyrāni pati voluit. Sophronia quoq́ a Mazentio ſæpius de ſtupro appellata cū

Sophronię dira mors. diutius,vitare periculū non poſſet ſeipſam interfecit Lucretiam imitata. Melciadis autem inſtitutum fuit:

Hæc inſtituta. ne die dominico neue quinta feria ieiunaretur, quia hos dies pagani quaſi ſacros celebrāt.Multa quoq́ in oblationibus faciēdis cōſtituit, quod Manicheorū hęreſis in vrbe Roma tū maxime inualeſcebat.His autē peractis Maximini iuſſu martyrio coronatur. Idē fatum ſubiere & Petrus Alexandrinus ep̄s,& Lucianus Antiochenus presbyter vir moribus & dictrina inſignis. Et Thimotheus presbyter romanus,aliiq́ cōplures ep̄i & ſacerdotes. Sepultus eſt autem Melciades via appia calixti crypta. iiij.idus decēbris. Viuēs adhuc ex ordinibus ſacris ſemel habitis,presbyteros ſeptem.diaconos ſex.epiſcopos.xij.creauit.Sedit annis.iiij.men.vij.diebus.ix. Vacat tum ſedes dies.xvij.

Syluester .I.

¶ Fertur quod eo dierum interluuio, quo Imperatoris patrimonium ab eccleſia receptū fuit,quod vox clangoroſa in cœlo intonuit

dicens,hodie venenum in eccleſia dei ſeminatum,de quo per Lauren. Vallen. in tracta.de donatione conſtantini.

SYlueſter natione romanus patre Ruffino, cõſtantini temporibus fuit. Anno ab vbe condita milleſimo nonageſimo primo. Domini vero anno. ccc.xxx viij. Sub hoc tãdẽ principe chriſtiani a tyrãnis antea oppreſſi nõ nihil reſpirare incipiũt. Nam corporis ac animi dotibus cũ optimo quoq; principe comparari Cõſtãtinus potuit. Militaris enim glorię appetẽtiſſimus fuit, in bello fortunatus. Pacem petẽtibus libenter dedit, liberalibus ſtudijs vbi per ocium licebat delectabatur, liberalitate & gratia omniũ beniuolentiã ſibi cõparabat. Multas leges ędidit ex ęquo & bono. Superfluas abſcidit. Sęueras nimium emẽdauit. Vrbem in Byzantij, ruinis de nõie ſuo condens, eã Romæ magnitudine ędificiorum parem facere conatus. Secundã romã vocauit vt literæ ſub equeſtri eius ſtatuta indicabãt. Is igitur tantus princeps oĩa circũſpiciens, omnia conſiderans, vbi honeſtatẽ xp̃ianæ religionis intellexit, quia ſeruare parſimoniã, paupertate gaudere, mãſuetudinẽ colere, paſſim ſtudere, ſimplicitate & cõſtantia vti iubemur, eam ita cõplexus eſt, vt iturus ad bellũ non alio quã crucis ſigno vteretur, quod ſereno coelo, dũ in mazẽtiũ tyrannũ copias mouet: & viderat & adorauerat, Aſtenteſq; Angelos audierat dicentes. Conſtãtine in hoc ſigno vinces, qđ etiam fecit, ac tyrãnos omnes a ceruicibus populi Ro. xp̃ianorumq; omniũ depulit, maxime vero Licinium qui chriſtianos & domo & militia pulſos aut relegatiõe aut carcere vt dixi ad mortẽ vſq; macerabat, aut leonibus obijciebat, aut ſuſpenſos tanq̃ porcos membratim lacerãs diſſi-

Conſtantinus.

Conſtantinopolis.

pabat. Tantum itaq; principē ac tam humanū Sylueſter nactus relictos ſoracte mõte quo a tyrānis ſequientibus relegatus fuerat, vel vt quidam voluīt ſeceſſerat Romā veniēs Conſtantinum erga chriſtianos bene animatum promptiorem ad optime de ecclesia dei promerendum reddidit. Nam & pontificibus diadema aureū diſtinctum gemmis concedebat quod quidem Sylueſter aſpernatus, tanq̄ religioſo capiti minime conueniens, phrygia mitra & cādida tantummodo contentus fuit. Permotus autē Cōſtātin⁹ ſanctitate Sylueſtri, eccleſiam in vrbe Roma cōdidit in ortis Equitijnō longe a thermis Domitianis quę titulū Equitij vſq; ad tēpora Damaſi præſe ferebat. Cui quidem eccleſiæ Imperator munificus hęc etiam dona pręſtitit, Patenam argenteam librarū. xx. Scyphos duos. xx. librarū, Calicem aureū duarū librarum, & alia vaſa tum argentea tum aurea quæ enumerare longum eſſet. Fundum quoq; Valerianum dono dedit in agro Sabino poſitū, vnde quotannis ſolidos. lxxx. capiebat. Hortū intra vrbem ad regionem duorum Adamātum. vnde ſolidi. xv. capiebantur. Domum in regione orphea intra vrbem vnde ſolidi octo &. l. proueniebant. Verum dū hæc Romę agerentur apud Alexandriam presbyter q̄dā Arrius nomine vir ſpecie & forma magiſq̄ virtute inſignis & laudis ac glorię potiuſq̄ veritatis cupidus, ſerere diſcordiā in fide chriſti cœpit, Separare .n. filium ab eterna & ineffabili dei patris ſubſtantia conabatur his verbis. Erat aliquando quando non erat, non intelligens filium patri coeternū eſſe & eādem in trinitate ſubſtantiam. Cū dictū ſit ego & pater vnū ſumus. Cū autē Alexander Alexādrinę vrbis eps̄ fruſtra reuocare Arrium ab errore tentaſſet

Equitius.

Arriana hęreſis.

Conſtantini mandato adhibita etiam impenſa mu nifice quidē apud Niceā vrbē Bithyniꝰ cōciliū ge nerale indicitur.cui.ccc.&.xviij.epi interfuere. Di ſputatū eſt in eo loco aliquādiu et quidā acriter.Nā viri aliquot in queſtionibus callidi Arrio tū quidem fauebāt ſimplicitati fidei noſtrę aduerſantes, licet ex his quidā doctiſſim⁹ philoſophus diuino ſpū motus vno momēto fidē noſtrā quā antea impugnabat vt ſanctā & integrā ſtatim amplexus ſit. Tādē vero re ipſa in cōcilio diligēter diſcuſſa cōcluditur homuſiō ſcribere debere.i.eiuſdē cū patre ſubſtantię filiū con fiteri.Qui vero cū Arrio ſentirēt fuere ad decē & ſe ptem affirmātes extrinſecus creatū eſſe dei filiū & non ex ipſa patris diuinitate progenitū.Cognita au tem tantæ cōtrouerſiæ veritate Cōſtantinus decre tum cōcilij affirmat,ꝓpoſito cōtradicētibus exilio, vnde ſex tm̄ cū Arrio exulauere,reliqui.n.in ſniam bene iudicantiū venere. In eodē cōcilio dānati fue runt & photinianos a phonito epo gallo grecię no men ducētes,q ebionitarū hęreſim imitati,affirma bant xp̄m a maria pio coitu fuiſſe cōceptū. Dānati & ſabelliani qui vnā tm̄ pſonā patri filio & ſpūi ſan cto aſcribūt.In eodē vero cōcilio querimoniarū li bellos vt ſit epi ipſi Cōſtantino dabāt,ſe inuicem ac cuſantes expetentesq; a principe iudiciū, quibus ita imperator optimus reſpondet,combuſtis eorum li bellis,eos dei tantummodo & nō hominū iudicium expectare debere.Præterea autem in eodē concilio decretū eſt,ne qui ſe in patientia libidinis caſtrarent in clerū amplius reciperentur,neue Neophytus an teq̄ cautius examinaretur clericus fieret,& ne in mi litiam dei aſcitus cum extraneis mulieribus habitet, cum matre vero ſorore amita id tm̄modo licere,ne

Conciliū Nicenum

Photiniani.

Ebionitæ.

Sabelliani

Cōtra eunucos.

Neophytus.

epiſcopus in ordinem aſciſceretur, niſi ab omnibus, vel ſaltem a tribus prouincię epiſcopis, & ne quē alius epiſcopus expulerit, vel clericum, vel laicū alius ſuſcipiat. Decernitur etiā ac quidē ſancte, ne cuiquā fieret iniuria vt ſingulis annis cōciliū in prouīcia habeatur. Quare hoc ſanctū inſtitutū aboleuerit noſtrę ætatis pōtifices nō video, niſi cēſuras bñ viuentiū ac ſentiētiū reformidabāt. Cōſtitutū quoque eſt, vt qui abſq; tormentis in pſecutionibus lapſi fuerint annos quinq; inter cathecuminos vitā ducant. Poſtremo vero decernitur ne qs de minore eccleſia ad maiorem trāſeat ambitionis & auariciç cā, qđ certe non obſeruatur, cū ſiccis faucib⁹ tāq̄ lupi famelici p̄cibus pollicitatiōibus mūerib⁹ largitiōe vberiores cp̄arus omiſſis primis oēs quęrant & efflagitēt. Syluestri aūt con-

ſiluestri ſtatuta.

ſtitutiões hę ſunt habitæ, vt chryſma ab epiſcopo tātū cōſecraretur, vt epi baptizatū ſignarent, ꝓpter hęreticā ſuaſionem. vt baptizatum chryſmatæ liniat presbyter occaſione mortis. Addit p̄terea laicus clericum in iudiciū ne vocet. Diaconus in eccleſia celebrandi cauſa dalmatica induaī, & palla linoſtima leua eius tegatur. Cleric⁹ cauſas ī curia ne agat: nec ante iudicem ſęcularē cauſam dicat. Presbyter celebraturus, neq; ſerico, neq; pāno tincto vtatur, ſed lineo & quidem albo. Sic in albis celebrādū eſſe dicebat, quēadmodum in linea ſyndōe & alba chriſti corp⁹ ſepultum fuit. Gradus quoq; in ordinibus eccleſiaſticis cōſtituit, vt vnuſquiſq; vno tantū ordine cōtentus ſit, & vnius ſolum vxoris vir. Cōſtantinus autem augē-

Baſilica cōſtātiniana.

dę chriſtianæ religionis cupidus baſilicam cāſtātinianam, quam lateranenſem vocāt, ædificauit, doniſq; plurimis eādem exornauit. Nam & faſtigiū argēteū templo obtulit, habens in fronte ſaluatorē ſedētem

in ſella quinq; pedũ centum &.xxx.librarum & duo decim apoſtolos ĩ quinis pedibus librarum nonaginta cum coronis argenti puriſſimi.Saluatorem quoq; addidit reſpicientẽ in apſida,ſedẽtem in trono quinq; pedum cuius pondus centũ.xl.librarum erat. Angelos.iiij.ex argento ponderis cẽtum & quinq; librarũ: coronas.iiij.ex auro puriſſimo cum delphinis.xx.librarum . Altaria ſeptem ex auro puriſſimo.cc.librarum.In vſum vero luminũ,maſſę gargillanæ ,puentum ex agro ſueſſano cõſtituit ſolidos.cccc.Additur & maſſa vrbana,q̃ in agro Antiati eſt.Sacrumq; pręterea fontẽ inſtituit apud eãdẽ Baſilicã ex lapide porphiretico,cuius tota pars illa quæ aquam cõtinet ex argento erat.In medio autem fontis colũna porphyretica poſita erat,in qua aurea phiala.l.librarum balſamo plena in celebritate paſcæ vſum nocturni luminis præſtabat.In labro fontis ſtabat agnꝰ auri puriſſimi,vnde aqua fundebat̃.Nõ longe ab agno erat Saluatoris ſtatua argenti puriſſimi cẽtũ &.lxx. librarum.Ad alterã partẽ ſtabat ioannis Baptiſtæ ſtatua argentea centum librarum.hũc titulum præ ſe ferẽs Ecce agnus dei,ecce qui tollit peccati mũdi. Septem vero cerui aquam fundebant,quorũ ſinguli. lxxx.librarum erãt.Prouentus aũt ſacri fontis ex maſſa ſtatiliana in agro corano,ex fundo Baſſi, ex domibꝰ & hortis aliquot in vrbe poſitis,ex quibuſdam fundis ĩ aphrica.Numida,græcia ſitis. Idem etiam Conſtantinus rogatu beati Syluestri petro apoſtolorum principi Baſilicam in vaticano ædificat,nõ longe a tẽplo Apollinis,quo in loco eiuſdem apoſtoli corpꝰ ſplendide ac mirifice collocauit,ex ære em̃ & cupro vndiq; cluſum erat . Supra beatiſſimi apoſtoli ſepulchrũ, crux centum &.l. librarũ extabat ex auro puriſſimo

Fõs ſacer.

Baſilica petri in vaticano.

Aderant circunquaq; candelabra.iiij. argento cõclu ſa,cum ſigillis argenteis,vnde apoſtolorũ actus cernebantur.His addidit calices aureos. iiij.librarum.xiij calices argẽteos.xx.quorũ ſinguli.x.librarum erant Metretas argẽteas. iiij.cc. librarum. Patenã auream cum thure &columba ornatã gẽmis hiacynthinis,& margaritis.xxx.librarũ.Ipſum aũt altare erat clauſum argento & auro diſtinctũq; plurimis gẽmis, hos vero pũctus huic Baſilicæ addidit.In anthiochia:domum Datiani ſolidos.c.&.l.pręſtãrẽ.Cellã in Aprodiſia ſol.d.xv.pręberẽ.Ortum Maronis thermas cõplures,popinas priſtinas cõdonauit,vnde multũ colligebatur ad vſum ſacerdotum. Idem quoq; conſtantinus inſtante ſylueſtro Baſilicam pauli via hoſtienſi

Baſilica Pauli.

extruxit,corpus vero apoſtoli ita cõdidit, vt de Petro diximus. Vaſa etiam aurea argẽtea ænea totidẽ donauit,quod diuo petro.maxime autem crucẽ auream.c.l.librarũ ſupra locũ beati Pau.collocauit. Venere prouentus ad eandẽ baſilicã ex Tarſo ciliciç, ex poſſeſſione tyri,venit oleũ. Venere aromata & Caſſiæ.venit balſamum ex locis hæc eadem ferentibus. Venit crocum,ſal,piper,cinama. Aedificatur etiam imperatoris iuſſu baſilica in atrio ſeſſoriano ſub titulo ſanctæ crucis in hieruſalẽ,vbi ſanctę crucis partem

Crux ĩ hierulalem.

aliquã repoſuit, inuẽtã ab helena matre fœmina incõparabilis fidei & religionis. Hæc.n.magnitudine animi mota& viſis nocturnis hieroſolymã petiit,vt lignum crucis perquireret,difficile id quidẽ erat,quia

Helenę religio.

ab antiquis perſecutorib⁹ eo loci ſimulachrũ veneris collocatum fuerat,vt chriſtiani venerẽ ſaluatoris loco adorarent. At mulier religiõe pcita vbi locũ ipſũ ruderibus purgaſſet,tres cõfuſo ordine cruces reperit in vna inſcriptio illa legebat tribus linguis. I.N.R.I.

Aſtabat autem Macharius illius vrbis tum epiſcop⁹ qui vnam ex his manibus cum religione retinẽs ve ram eſſe dicebat. At tertia mulieri mortuæ admota, eidem vitam reſtituit, hanc ob rẽ Cõſtãtinus motus, ædicto vetuit, ne quiſpiam deiceps eo ſupplicio vte retur. Helena vero ædificato eo in loco templo, vbi crucem repererat, abiens clauos quibus Chriſti cor- pus cruci affixũ fuerat, ſecũ ad filiũ portat. Horũ ille vnũ in frenos equi trãſtulit, quibus in prælio vteretur, alio pro cono galeæ vtebatur, tertiũ in mare hadria ticum: vt ait Ambroſius, ad cõpeſcẽdas ſæuiẽtis ma ris procellas deiecit. Illa autem crucis pars quã eadẽ mulier ſecũ in thecis argẽteis detulerat gẽmis & au- ro diſtincta in baſilica ſeſſoriana collocatur. Huic hęc munera adduntur, argẽtea candelabra. iiij. argentei Scyphi. iiij. calices aurei, decem. Patena argentea au- ro clauſa librarum. l. Altare argenteum. cc. l. libra- rum. Agros quoq; circa palatium poſitos eccleſię do no dedit. Ex faliſcis autem & Nepeſino agro fundos quoſdam donauit. Sunt qui ſcribant, & baſilicam ſan ctæ Agnetis conſtantini iuſſu ædificatam eſſe, roga- tu cõſtãtiæ eius filiæ & baptiſterium eccleſiæ additũ vbi & filia & ſoror Cõſtãtini eiuſdem nominis bapti zatæ ſunt. Huius baſilicæ hæc fuere munera patena aurea librarũ. xx. Calix aureus librarũ. x. calices ar- gentei quinq;. Fundus ex agro Fidenatium. Fundus ex vico Piſonis. Idem quoq; imperator baſilicã ſancti Laurentij extra muros ædificat in agro veranio ſu- per Arenarium cryptæ. Graduſq; extruxit qb⁹ aſcẽ ſus ac deſcenſus his daretur qui ad viſendũ beati Lau rẽtij corpus accederẽt. Templi ornamẽtum erat ap ſis argento & porphireticis lapidibus ornata. In adi- tu cryptæ lucerna erat ex auro puriſſimo librarũ. xx

Macharius.

Claui chri ſti.

Baſilica Agnetis.

Laurentij templum extra mu ros.

Cyriacetis. Ante corpus martyris erant lucernæ.x.argẽteæ librarũ.xv.Fũdus aũt Cyriacetis fœminę quẽ,fiſcus perſecutionũ tẽpore occupauerat .Huic baſilicę aſſignatur.Fũdus item Veranius vnde ſolidi.lx.veniebãt.Via etiã lanicana idẽ impator iter duas lauros baſilicã btis martyribus Marcellino pſbytero & Pe-

Marcellinus. Petrus exorciſta. tro exorciſtę ędificat.Nõ lõge vero mauſoleũ erexit i honorẽ matris q̃ ſepulcro porphiretico icluſit, huic tẽplo martyrũ & matris gratia hæc dona data ſunt.Patena ex auro puriſſimo librarũ quĩq̃&.xxx. candelabra argẽtea.iiij.auro cluſa in pedibus.xij.calices aurei tres cũ gẽmis praſinis&hiacynthinis,amę aureę duę. Ara ex argẽto puriſſimo librarũ.cc. Scyphus ex auro puriſſimo librarũ.xx.Fũdus Laurẽtinus cũ balneo iuxta formã pdeũtis aquę poſito.Fũdus auguſtę helenę vnde ſolidos.ccc.&.xx.ſacerdotes quotannis habebãt.Sunt qui ſcribãt ſine auctore tñ ſardiniã cũ fundis ſuis & Meſanã & Matiniam,cũ monte argentario ac fundis oĩbus huic eccleſiæ do-

Tẽpla hoſtiæ ędificata. nodatã.Ad has Baſilicas in vrbe Roma ædificatas, alias quoq̃ foris extruit.Nam & Hoſtiæ nõ longe a portu eius mãdato tẽplũ ædificatur in honorẽ beatorum apoſtolorũ Petri & Pauli ac Ioãnis baptiſtæ, quibus etiã hæc dona eius munificentia oblata ſunt. Patena argentea librarũ.xxx.Calices argẽtei.x.Patena argentea chriſmalis librarũ.x. peluis ex argẽto ad vſum baptiſmi librarũ.xx.His muneribus additi & Graccorũ fundi Ardeatini agri.Fũdus Quirini

In albano in agro hoſtienſi in albano quoq̃ Ioãni baptiſtæ templum ædificat.Cui hæc dona obtulit patenã argenteam librarũ.xxx.Scyphũ argenteũ deauratũ librarum.xij.A .nas argenteas librarũ.xx.Fundũ Laurẽtinum cũ adiacentibus prędijs. Fũdũ cũ lacu Alba

no fundũ Tyberij Cæſaris. Capuæ etiã Baſilicã apo ſtolorum cõdidit, quã ciues Conſtantinianã appellarunt. Cui & hæc dona oblata. Patenæ argẽteæ.xl. librarũ. Candelabra greca.iiij.cũ pedibus.x. His additur fundus ex agro Caietano & fundus paternus ex agro Sueſſano. Aliam poſtremo baſilicã Neapoli ędificauit, vt ait Damaſus in cuius honorẽ eã erexerit nõ ſatis conſtat. Proinde reticere donaria templo dedicata inſtitui, ne videar cũ alijs errare. Sunt etiã qui ſcribant Syluestrũ titulũ ſuũ in tertia regione vrbis apud thermas domitianas inſtituiſſe, equitium quidã vocant. Huic titulo multa dona cõſtantinus obtulit. Vt patenam argenteã librarũ,xx. Ce roſtrata ænea.xvi. fundum barbatianũ ex agro Ferentiniani, fundum ſulpitianũ ex agro corona. Ne autem nouę romę ſacerdotes imperatorię munificentię expertes eſſent, duas itẽ baſilicas Cũſtantinopoli ædificat, quarum altera hirenę, altera apoſtolorum vocatur. euerſis prius paganorum templis, aut in vſum chriſtianorũ trãſlatis ſublatiſq; e medio tripodibus delphicis vnde infinita mala oriebantur. hæc ſunt cõſtantini dona, quæ antea narramus, quibus hoc etiã addit. Fuere autẽ & ſyluestri tẽporibus multi pręclari viri quorum opera & labore gentes & nationes pleræq; ad fidẽ noſtrã venere, maxime vero Iuliani Frumẽtij & Ediſij prędicatiõibus, quos philoſophi quidam alexandrini eo perduxerãt. Iberorum quoq; gens quæ ſub axe pontico iacet fidem chriſti intelligunt a captiua muliere, & credũt Baccurio rege omnes ad id cohortãte. Valuit etiã multũ illis temporibus admonendos homines Antonij hæremitę ſanctiſſimi auctoritas, cui litteris & nũcijs Helena ſe ac filios ſæpius commẽdauit, eius cibus ſolus

Capua.

Neapoli.

Equitius.

Iulianus.

Frumẽti⁹.

Ediſius.

Antonius hæremita

panis erat,aqua potus,nec vnq̃ niſi in occaſu ſolis cõmedebat,Homo ægyptius omnino cõtẽplationi deditus.Huius quidem vitam Athanaſius alexãdrinæ vrbis epiſcopus inſigni volumine perſcripſit.Syluester autem vbi ex ſacris ordinibus ſepties menſe decẽbri habitis presbyteros duos &.xl. Diaconos ſex &.xxx.epiſcopos quinq; & ſexaginta creaſſet. moritur ac ſepelitur in cœmiterio Priſcillę via ſalaria.tertio ab vrbe miliario,pridie Kalen.Ianuarij.Sedit autum annos.iij.&.xx.menſes decem, dies vndecim. Vacat tum ſedes dies.xv.

Marcus. .I.

Marcus natiõe roman⁹ patre priſto Magni conſtantini tẽporib⁹ fuit,de quo varia ſcribunt hiſtorici.Sũt enim qui affirmãt cõſtãtinũ vltimis perrã ſui annis ĩſtigante ſorore Annium ab exilio reuocaſſe,quod inuidia dãnatũ hominẽ mulier diceret in eiuſq; dogma declinaſſe. Hos ego deceptos ſimilitudine nominis puto,& patri illud aſcribere quod filij ſcęlere factũ eſt. Neq; eñ ſimile veri eſt principẽ illũ ſapientiſſimũ quos ſemper improbauerit,ea potiſſimum ætate qua ſapere datur illud idẽ collaudaſſe.Scribũt prętere a cõſtantinũ ab Euſebio Nicomediæ ẽpo arriani dogmatis imitatore baptizatũ eſſe,quod quidẽ falſum eſſe & religio principis oſtendit,& baptiſteriũ huius rei cauſa Romę ab eo magnificẽtiſſimis opis ędificatũ. A Syluestro eñ vna cũ Criſpo filio baptizatur pulſis ab vrbe tyrãnis fideq; edocetur. Aiunt qui aliter

Cõſtãtini baptiſma. dictum ſentiunt conſtantinũ tãtã rem diſtuliſſe quo ad ei ad iordanem peruenire contingeret, in quo ad imitationem ſaluatoris baptizari cupiebat. Verum dum in Parthos proficiſcitur Meſopotamiã incurſio

nibus vaſtantes vno &.xxx.imperij ſui anno: ætatis vero ſexto &.lx.apud Nicomediam villa publica diē extremū obijſſe:nec ad iordanē baptiſmi cauſa peruenire potuiſſe. Atq̧ illic tū demum extremo vitæ tēpore baptizatum fuiſſe. Miſceāt iſti vt volunt rē hanc:& nos quod oēs ferme ſentiunt credamus:Conſtantinum qui in ſigno crucis totiens hoſtes vicerat:qui tot templa in honorē dei ædificauerat: q ſacris concilijs interfuerat: qui totiens cū ſanctis patribus in myſterijs orauerat baptiſmatis charactere vbi ſapere cœpit muniri etiam contra hoſtem humani generis voluiſſe:latet me certe quod Socrates & Sozomenes in tripartita ſua velint quidq̧ alij plęriq̧ veritatem ſequor optimi principis religioni & pietati cōuenientem.Quod vero in leprā inciderit vulgo dicitur baptiſmoq̧ mūdatus ſit cōficta prius de ſanguine infantū neſcio qua fabula nullo modo credo:Socratē hac in re ſecutus:q affirmat cōſtātinū ipſum vbi ſexageſimū quintū ętatis annū attigiſſet ægritudine captū ex vrbe cōſtātinopoli ad aquas calidas egreſſum valitudinis cauſa nulla de lepra mētione habita,p̄terea vero hac de re a nullo ſcriptorū fit mētio: nō dico ab his q ethnici fūt habiti:ſed ne a noſtris quidem nō retinuiſſet hoc Oroſius,nō Eutropius:non illi qui conſtantini res geſtas q̄ diligentiſſime ſcripſere. Ante vero tanti principis mortem Stellam crinitam inuſitate magnitudinis quā Gręci cometē appellant: fulſiſſe aliquādiu cōſtat,Marcus autem Romanus pōtifex ad curā chriſtianę religiōis cōuerſus inſtituit: vt ep̄s Hoſtienſis a quo romanus cōſecratur pallio vteretur. Voluit pręterea diebus ſolemnibus

ſtatim poſt euangelium ſymbolū a clero & populo magna voce decātari. & eo modo quo fuerat ī Niceno cōcilio declaratum. Duas item eccleſias Romæ cōdidit: vnā via Ardeatina in qua ſepultus eſt. alteram in vrbe Roma ad Palatinas quas quidem Conſtantinus his muneribus exornauit & auxit: Fundo Roſarū cum omni agro cāpeſtri: patena argētea librarum. xx. Scypho argēteo. x. librarum. Corona argentea librarum. x. Fundo Antoniano qui eſt via claudia: fundo ab bacchanas via appia. Fūdo marmoreo via Ardeatina. Huius autē & conſtantini temporibus fuit Iuuencus hiſpanus preſbyter genere nobilis qui tetrauāgelia hexametris verſibus fere ad verbū trāſferens quatuor libris compoſuit. Scripſit & quędam eo genere metri ad ſacrorum ordinē pertinentia. Marcus autem poſtea quam ex ſacris ordinibus bis mēſe decembris habitis preſbyteros quinq; & .xx. diaconos ſex epiſcopos octo & .xx. creaſſet. moritur ac ſepelitur in cœmiterio Balbinę via Ardeatina. iiij. nonas octobris. Sedit autem annis duobus: menſibus octo: diebus. xx. Vacat tum ſedes dies. xx.

Iulius. I.

IVlius natione Romanus patre Ruſtico temporibus conſtantij fuit qui cum conſtantino & cōſtante fratribus imperium adeptus annis. iiij. & .xx. imperauit. Habitus eſt etiam inter ſucceſſores Magni cōſtantini Dalmatius Cæſar fratris filius adoleſcens ſane pręclare indolis: qui haud ita multo poſt: tumultu militari opprimitur. Sinente potius conſtante q̄ iubente. Interea vero Arriana hæreſis

Conſtās. dalmatiꝰ.

inualuit fauente conſtantio qui noſtros cogebat Arrium recipere. Secundo itaque Conſtantij an- Arriani. no apud Laodiceam vrbem ciriæ vel vt alij vo lunt: apud Tyrum conſilium indicitur. Eo conuenere catholici & Arriani: diſputatur quotti- Conſiliũ. die homuſion ne an ſecus chriſtum cum patre vo carent. Inſtabat Athanaſius alexandrinus epiſco Athanaſius. pus rationibus & argumentis affirmans filium patri homuſion eſſe. Id cum refellere Arrius nõ poſſet ad comitia verſus: magicas artes athanaſio viro ſanctiſſimo obijcit prolato in loculis arſenij bracchio. Damnatur itaque violenter iubente conſtantio Athanaſius qui quidem fugiens ſex continuis annis in lacu ciſternæ carentis aqua ita delituit: vt ſolem nunquam viderit. Indicante deinde ancilla quadam: cum in eo eſſet vt caperetur dei monitu ad conſtantis partes cõfugit: qui fratrem conſtantium minis certe coegit Athanaſium recipere. Arrius interim epiſco Mors arrij. porum & populi frequentia ſtipatus dum leuandi ventris cauſa ad publicum locum declinat: egerere conatus inteſtina omnia in cuniculum latrinæ demiſit mortem certe paſſus vita turpiſſima condignam. Iulius autem pontifex multis Iulij acta. incommodis vexatus in tanta rerum perturbatione tandem poſt menſes. x. Romam ab exilio redijt audita præſertim Conſtantini morte: qui bellum fratri conſtanti inferẽs dum apud Aquileiam inconſulte dimicat occiditur. Non deſtitit tamẽ Iulius oriẽtales epiſcopos reprehẽdere: maxime vero arrianos: qui in iuſſu romani põtificis antiochiæ conciliũ indixerãt cum id ſine eius auctoritate fieri nõ poſſet: ꝙ romana eccleſia cęteris

præeſſet.cõfutabãt id oriẽtales non ſine ironia ꝙ dicerẽt a ſe ad occidentẽ xp̃ianæ religionis principiũ cõmigraſſe:hanc ob rem ſuã eccleſiã tanꝙ perennẽ fontẽ:vnde tanta gratia manauerat cæteris præferendã. Conſtat autem Iulium ipſum omiſſis is contẽptionibus duas ædificaſſe baſilicas:vnam iuxta forũ Romanum: aliã in tranſtyberina regione. Tria item cœmiteria extruxit: vnũ via Flãminea:aliud via Aurelia: tertiũ via Portuẽſi. Conſtituit præterea ne ſacerdos alibi: ꝙ apud iudicẽ eccleſiaſticũ cauſam diceret. Voluit item vt omnia ad eccleſiam pertinẽtia per notarios:aut p Primiceriũ notariorũ conſcriberẽtur:hos hodie vt arbitror ꝓtonotarios vocamus quorum officiũ eſt res geſtas præcipue cõſcribere. Verũ noſtra ætate adeo plæriq; nũc dicere oẽs literarũ ignari ſunt:vt vix ſciant nomen ſuũ latine exprimere:nedũ aliorũ res geſtas pſcribere. De moribus nolo dicere:cum e lenonũ numero & paraſitorum quidã in hunc ordinẽ relati ſint. Conſtãtini autẽ & cõſtantĳ tẽpore in precio fuit Marcellus Anticyranus eps̃ q multa ſcripſit:maxime vero cõtra Arrianos. Feruntur tñ contra hũc Aſterĳ & appollinaris libri eũ Sabellianæ hæreſis arguentes:eiuſdẽ quoq; erroris cũ Hilarius arguere conatur: quẽ certe Marcellus refellens:ſe tñ nequaꝙ cũ Iulio & Athanaſio ſentire oſtendit. Cõtra hunc pterea ſcripſit & Baſilius anquiranus eps̃ librum vnum de virginitate. Nam Baſilius Macedoniæ partis vna cum Euſtaſio Sebaſteno princeps fuit. Theodorus quoq; Heracleæ thraciarum epiſcopus elegantis copioſæq; elocutionis vir:multa tum ſcripſit:maxime

Primiceriĳ prothonotarĳ dicuntur.

Marcellus

Baſilius

vero commẽtarios in Matheũ in Ioannẽ in pſalterium: in Apoſtolum. Iulius vero, cũ ex ſacris ordinibus ter mẽſe decẽbri in vrbe habitis: preſbyteros.xviij. diaconos tres. epos nouẽ creaſſet. moritur ac ſepelitur via aurelia in cœmiterio callopodij. ab vrbe Roma miliario.iij. pridie idꝰ Auguſti. Sedit annos.xv. men. duos, dies ſex. Vacat tum ſedes dies quinq; & xx.

Liberius. .I.

Huius tempore ſecundum eccle. ſciſma ortũ habuit propter arrianos quibus ſuppetias dabat liberius. Qui primus in romana eccleſia infamis pape nomen eſt nactus.

Liberius natiõe Romanus patre Auguſto conſtantij & cõſtãtis tẽporibus fuit. Cõſtantinus em̃ vt ante dixi dum conſtantem fratrem bello incautius perſequitur ab eius militibus opprimitur.

Conſtãtinus.

Conſtãs autem vana fortuna contra Perſas vſus cum nocte intẽpeſta ſeditione militum ſuſcipere preliũ cogeretur tandem vincitur. Verũ poſtea cũ de ſeditioſis militibus ſuſcipere pœnas inſtituiſſet: Magneti dolo ac fraude in oppido helena interficitur: anno imperij ſui.xvij. ætatis vero.xxx. Mortuo autem conſtante rurſum in Athanaſium cõſurgunt veteres illi Arrianæ hæreſis ſuſcitatores. Nam concilio apud Mediolanum habito omnes qui Athanaſio fauebant in exilium pelluntur.

Conciliũ mediolanenſe.

Præterea vero cum in Synodo Ariminenſi orientales ſacerdotes callidi homines & acuti occidentales ſimplices & imperitos argumentis ac fallacijs conuicerent: pretermittere eam diſputationem pro tempore ſatius viſum eſt. Chriſtum

enim cũ patre homuſion eſſe negabant. Hoc autem quia primum liberius põtifex aperte impugnabat. quodq; etiam damnare Athanaſium iubente imperatore nollebat in exilium ab Arrianis pellitur: atque ita triennio ab vrbe abſuit. At vero ſacerdotes congregata ſynodo in Liberij locum Fœlicem preſbyterum virum optimum pontificem crearũt qui ſtatim octo & xl. epiſcoporum cõuentu duos preſbyteros Vrſatium & Valentẽ ab eccleſia ſeparauit: quod cum Conſtantio auguſto in fide ſentirent. Hanc ob rem rogatu & præcibus eorundẽ Conſtantius liberium ab exilio reuocat. Qui imperatoris beneficio motus cum hæreticis in rebus omnibus vt quidam volunt ſentiens illud tamẽ cum catholicis tenebat hæreticos ad fidem redeuntes non eſſe rebaptizandos. Ferunt liberium apud cœmiterium ſanctę Agnetis aliquandiu habitaſſe. cum conſtantia conſtantij ſorore quo eius rogatu & auxilio vrbem tutius ingrederetur: ſed mulier catholica dolum ineſſe ſentiens id ſe facturam omnino recuſauit. Tandem vero Conſtãntius inſtigantibus vrſatio & Valente pulſo Fœlice Liberium introduxit: Vnde perſecutio ita vehemens exorta eſt vt in eccleſijs ipſis preſbyteri & clerici paſſim necarentur. Sunt tamen qui ſcribunt mulieres romanas in circẽſi ſpectaculo reditum Liberij ab imperatore precibus impetraſſe. Pontifex autem tameſi cum Arrianis ſentiebat eccleſias dei quàm diligenter exornauit: maxime autem ſepulchrum beatæ Agnetis & baſilicam quam de nomine ſuo fecit apud Marcellum Lydiæ. Fuit autem hac miſera tempeſtate Euſebius Emiſe-

Felix loco. Liberij introducitur.

Conſtantius ĩtroducit iterato liberium.

nus epiſcopus qui multa contra Iudæos gẽtes & nouatianos docte admodum & eleganter ſcripſit. Eriphylus quoque Cyprilectrenſis ſiue leuconiæ epiſcopus: in cantica canticorum copioſe & accurate commentarios compoſuit. Præterea vero Donatus apher a quo Donatiani nomen ſumpſere. Multa in catholicos ſcribens totam pene aphricam & Iudæam ſua perſuaſione decepit. Affirmabat enim patre minorem eſſe filium & ſpiritum ſanctum minorem filio: catholicoſque rebaptizandos eſſe. extabant autem Hieronymi tẽpore eius multa ſcripta ad hæreſim pertinentia: & de ſpiritu ſancto liber Arrianæ doctrinæ conueniens: Et ne quicquam Arrianæ perfidiæ tum deeſſet. Aſterius eius factionis philoſophus imperante conſtantino multa ſcripſit ad Romanos in euangelia in pſalmos quæ ab hominibus ſuæ hæreſis ſtudioſiſſime leguntur. Lucifer præterea Caralitanus epiſcopus cum Pancratio & Hilario Romanis clericis ad Conſtantiũ a liberio miſſus cum nollet ſub nomine Athanaſi Nicenam dãnare fidem relegatus contra conſtantium imperatorem ſcripſit librũq; ei legendum miſit, moritur tamẽ ſub Valẽtiniano prĩcipe. Ferunt autẽ Fortunatianum Aquilienſem epiſcopum liberiũ fidei cauſa in exilium pergẽtem: vt in hæreſim & diſcordiã laberetur ſolicitaſſe. Serapion quoq; qui ob elegantiam ingenij ſcholaſtici cognomen meruit. Edidit tum aduerſum Manicheum librum egregium: nec vnquam cõſtantij minis a confeſſione veritatis deſtitit Ad hominem enim profectus quo eum pacatiorem magno Athanaſio redderet minis tãti principis

Eriphil⁹. Donatianus. Aſterius. Lucifer. Serapionis cõſtãtia.

e gradu cōſtantiæ nūꝗ̄ decidit. Ideo autē Atha-
naſius magnus eſt habitus ꝙ paganis & hereticis
cōſtāti animo ſemper reſtitit. Liberius vero vbi
ex ſacris ordinibus bis ī vrbe Roma habitis preſ
byteros.xviij.diaconos quinque:epiſcopos.xix.
craſſet.moritur:ac ſepelitur via ſalaria in cœmi-
terio priſcillę.ix.kalēd.Maij.Sedit autē annos ſex
menſes tres. dies quatuor. Vacat ſedes dies ſex.

Felix. II.

FOelix ſecūdus natiōe Romanus pa-
tre Anaſtaſio Conſtantij tēporibus
fuit: qui ſolus poſt interfectū a Ma-
gnetio cōſtantē imperio potitus eſt.
Mox Iulianū patruelem ſuum quip
pe qui ex Cōſtantio patris conſtan-
tini fratre natus erat Cæſarē creatum in Gallias
ſeditione quorūdam tyrannorū tumultuātes mi
ſit:qui breui & gallorū & germanorū motus vir
tute ſua cōpeſcuit: vnde militū omnium cōſenſu
Auguſtus appellatur. Quo audito Cōſtantius re
bus Parthicis occupatus ad bellū ciuile cōuerſus
appoplexia in itinere obijt inter Ciliciā cappado
ciam in Mopſocrem oppido.anno imperij quar-
to & vigeſimo ætatis quinto & quadrageſimo.
hoc autē morbo dixerūt medici hominē interijſ
ſe ob dolorē animi & grauē cogitationem in quā
rebellāte iuliano inciderat. Ob eius autē mode-
rationē:chriſtianorum cauſam ſemper excipio in
qua vnice impius fuit & comitatem inter diuos
more veterū referri meruit. Nam poſt ſuſceptū
imperium:Romam cum triumpho via Flammi-
nea ingreſſus aureo carpēto ciues obuiam factos
mira benignitate inſpexit & veneratus eſt:dicti-

tans illud Cyneæ Pyrrhi legati verum eſſe:tot ſe videre reges ĩ vrbe Roma quot ciues. In vna tamen re Popu.Ro. ad riſum potiuſquam ad indignationem cõcitauit: ꝙ portas Vrbis ingrediẽs celſas & faſtigatas arcuſq; triũphales pręaltos & latos homo paruæ ſtaturæ caput incuruaret more anſerum leſionem veritus. Is præterea campũ martium cum admiratione inſpiciens ſepulchrũ Auguſti Cæſaris tot ſimulachris marmoreis & æneis ornatum. Forũ Romanum. Iouis tarpei delubra. Thermas: porticus: in prouinciæ modum auctas. Amphiteatrum tyburtino lapide extructum: tãtæ altitudinis vt eo vix inſpicere humanus oculus poſſet: pantheon mira altitudine ſpatioſis molibus fornicatum. Templum pacis. Pompei theatrum: Circũ maximũ: Septiſolium: Tot arcus triũphales: tot aquæ ductus tot ſtatuas per vrbem ad ornatũ poſitas obſtupuit: ac tandẽ dixit naturã vires omnes in vnam vrbẽ effudiſſe. Stabat Traiani equus ęneus in Atrio: cuius inſtar alterum ſibi fieri cõſtantinopoli conſtãtius petebat ab ormiſda architecto: quem ſecum duxerat. Hormiſda. Cui hormiſda ſtabulum quoq; tale cõdas oportet ſi voles equũ late ſuccedere. Idem quoq; hormiſda a cõſtãtio interrogatus quid de vrbe Roma ſentiret. Id tantũ ſibi placere reſpondit quod didiciſſet ibi quoq; homines mori: vt philoſophũ decebat locutus. Felix autẽ quẽ diximus in liberij locũ a catholicis ſubrogatũ eſſe (licet id factũ ab hæreticis Euſebius & Hieronymus affirment quod certe miror) ſtatim vbi Põtificatũ inijt cõſtantinum magni conſtantini filium hæreticum: & ſecũdo rebaptizatum promulgat ab Euſebio

Nicomedienſi epo in aquilone villa nõ longe a Nicomedia. Hinc autem deprehẽdi error poteſt quo ducũtur nonnulli qui hanc hæreſim magno conſtantino aſcribunt. Quod profecto vt ex hyſtoria vides in tm̃ principẽ tamq; religiõis chriſtianæ amãtiſſimum nec debuit cadere nec potuit. Dum autem altercatio eſſet & quidem magna vt diximus inter liberiũ & Fœlicem. Arriana hęreſis biffariã diuiditur. Nam Eunomius vnde Eunomiani vir corpore & aĩo leproſus: nec ſecus interius q̃ exterius morbo regio correptus: affirmabat in rebus oĩbus & filiũ diſſimilem patri: & ſctm̃ ſpm̃ cum patre & filio nil habere cõmune. Macedonius autem quẽ noſtri ante errorem: cõſtantinopolitanũ epm̃ fecerant ab arrianis expellitur: quia filiũ patri ſimilẽ fatebatur: licet ſpm̃ ſanctum nõ ſecus atq; illi blaſphemaret. Aiũt qdã fœlicẽ cõciliũ. viij. & xl. eporũ habuiſſe in quo decernitur: vt epi oẽs aut conciliũ generale veniant. aut literis rationẽ reddãt quare id facere nequeant: quod quidem inſtitutũ carthagineñſi cõcilio poſtea renouatũ eſt. Huius aũt temporibus fuit Achatius quẽ quia luſcus erat monophtalmon vocarunt. Hic vero cæſarieñſis eccleſiæ in paleſtina epũs: multa in eccleſiaſticẽ conſcripſit tantæq; auctoritatis ob eloquentiam & verſutiam apud cõſtantiũ fuit queãdmodũ Hieronymus ait (quid ergo certe miror) vt Romæ in liberij locũ Fœlicẽ Arrianum epm̃ conſtitueret: quẽ profecto catholicũ fuiſſe cõſtat vt ſcripſimus & Arrianos ſemper dãnaſſe. Fœlix autem poſtremo cum nulla in re orthodoxe fidei deeſſet ab aduerſarijs captus vna cum multis ſecum

Error de hæreſi cõſtantini

Eunomi⁹ hæretic⁹.

Macedonius. Hæreticus.

Achatius Monophtalmon.

bene functiẽtibus interficitur:ſepeliturq́ʒ in Baſilica quã ipſe ædificauit via Aurelia ſecũdo ab vrbe Roma miliario.xij.Kal.decẽbris.Sedit aũt tãtũmodo annũ vnũ.mẽſes quattuor:dies duos ꝓpter ſeditionẽ a liberio motã:quẽ damaſũ ſecut⁹ licet imerito iter põtifices nũeraui. Damaſus .I.

Is Damaſus conciliũ ſecũdũ vniuerſale hoc eſt cõſtãtinopolitanũ cõtra macedoniã celebrare iuſſit, Cuius tpib⁹ burgũdi ſanctũ baptiſmatis ſacramẽtũ ſuſcipere.Et ortũ fuit tertiũ ſciſma inter eũ & vrſicinũ Cardinalem Diaconum.

DAmaſus natiõe hiſpanus pr̃e antonio Iuliani tpib⁹ fuit viri certe egregij ſi domi foris eius ingeniũ reſpicis. Nã & Eubolo ſophiſta: libanio phĩo p̃ceptoribus vſus liberalibus diſplinis ita erat imbutus tum græce tũ latinævt cuiuis optimo principi cõparari poſſet.Multæ erat memoriȩ ingẽtis facũdiæ:inamicos liberalis:ꝓuincialibus iuſtiſſimus: gloriȩ cupidus. Verũ hȩc omnia ad extremũ euertit dum chriſtianos perſequitur. Callidior tamen cæteris perſecutor: nõ vi nec tormẽtis primo:ſed p̃mijs honoribus blãditijs perſuaſionibus maiorẽ fere populi partem quã ſi atrocior fuiſſet elicuit. Vetuit aũt ne chriſtiani auctorũ gentiliũ ſtudia adirẽt:neue ſcholȩ niſi his qui deos deaſq́ʒ venerarẽtur paterẽt. Vni tamẽ ꝓhæreſio viro doctiſſimo conceſſum eſt:vt xp̃ianus publice doceret: quã gr̃am ipſe indignatus contẽpſit.Militare cingulũ dari niſi gẽtibus vetuit.Statuit prȩterea procuratiões ꝓuinciarũ viriſq́ʒ dictionẽ xp̃ianis nõ debere p̃mitti quippe quib⁹ lex ipſa xp̃iana ꝓprio vti gladio vetat. Athanaſiũ tñ apte oppugnat

Iulianus apoſtata.

Prohæreſius.

atq; in exiliū mittit a magis: ab auguribus inſtigatus:quorū artibus maxime delectabatur : qđ diceret Athanaſiū obſtare quo minus eorū artes in precio eſſent: Cum Daphnius quoq; in ſub urbano Anthiochiæ iuxta fontē caſtaliū litaret apollini:& nulla ex his quæ querebātur reſponſa ſuſciperet:cauſaq; ſilentij percon̄ctaretᷓ a ſacer dotibus:demones aiunt ſepulchrū Babylle martyris ꝓpe aſtare & ideo reſponſa nō reddi. Tum Iulianus Galilæis imperat(hoc. n. nomine xp̄ianos appellabat) vt ſepulchrū martyris inde auferant. Qui dum ſepulchrū mira exultatione traherent dicentes. Confundātur omnes qui adorāt ſculptilia:& qui gloriātur in ſimulachris ſuis: ita iram Iuliani principis concitarūt : vt multos pręter inſtitutum ſuum interfici iuſſerit. Miror ego id a Iuliano factū cum diaboli artes iam vanas eſſe cognoſceret. Semel.n. Magum quendam in ſpeluncā ſecutus cū voces demonū perhorreſceret ſigno crucis vſus eſt quo fugati ſunt demones:cū vero Iulianus diceret ſigno crucis aliquid mirū ineſſe rn̄dit Magus demones etiā genus illud ſupplicij formidare:hāc obrem Iulianus ꝓtinacior q̄ antea factus eſt adeo vanitati magicæ deditus erat. Licet prius xp̄ianā religiōnē ſimulato aīo amplexus fuiſſet vt cōſtantij odiū vitaret: legiſſetq; publice diuinos codices ac baſilicā nomine martyrū ædificaſſet. Prætereа vero diē imperator quo noſtris ſtomachū faceret iudæis tēplū hieroſolymitanū reſtituit : cū dicerēt ſe alibi ſacrificare nō poſſe. Qui certe tāta arrogātia elati ſunt vt maiore impēſa q̄ antea reſtituere tēplū conarētur. Verū nō ita multo poſt terremotu tē

Babylla Galilæi antiquit9 nūc xp̄ianus:

Signi crucis victus etiā apud ethnicos.

plũ corruẽs & multos iudæos ſimul oppreſſit:& illud approbatũ eſt lapidẽ ſupra lapidẽ poni nõ debere. Sequenti autem die incendio diuinitus immiſſo: & ferramenta ipſa conſumpta ſunt:& eo miraculo multi iudęi perterriti ad fidem chriſti venerare. In perſas vero proficiſcẽs Iulianus quos intellexerat res nouas moliri ĩ reddiru ſuo malam quidem rem chriſtianis minatur. Cũ autem ſuperatis hoſtibus incompoſito agmine victor rediret apud ctesiphontem confoſſus perijt. A ſuis, aut ab hoſtibus id factum ſit incertum eſt: quanq̃ ſunt qui ſcribant ſagitta ex incerto miſſa transfixum fuiſſe eundẽq; exclamaſſe manu ad cœlum extenſa viciſti Galileæ viciſti: nam xp̃m galileum appellabat & fabri filium: vnde illud adoleſcentis in libanium ſophiſtam interrogantem quid ageret fabri filium iuliano inquit locellum cõponit: nam paulopoſt eius cadauer locello auectum eſt. Sunt etiam qui ſcribant hunc antea clericum fuiſſe ac poſtea a fide noſtra defeciſſe: vnde hominem apoſtatam vocãt. Perijt autẽ poſt annũ & octo imperij ſui menſes. anno vero ætatis. ij. &. xxx. Huic deinde ſuccedit Iouinianus qui ab exercitu imperator electus nõ prius profiteri imperatoris nomen voluit q̃ omnes cõclamarũt ſe chrriſtianos eſſe. Quibus collaudatis & imperium ſuſcepit & exercitum e manibus barbarorum liberauit. Niſibi ac magna Meſopotamiæ parte Sapori regi perſarum relicta. Hic autem octauo imperij ſui mẽſe cruditate ſtomachi ſiue tetro odore prunarum moritur. Damaſus autem electus ad pontificatum obeundũ. Vrciſcinũ diaconũ competitorẽ habuit in baſili

Templũ iudęorũ terremotu deſtruitur.

Mors Iuliani.

Iouinianus xp̃ianus imperator.

Damaſi geſtus

ca quę ſiccinini appellatur: vbi multi vtrinq̃ ce
cidere in ipſo tēplo cum res non ſuffragijs tantū
ſed vi & armis tractaretur. Verum nō ita multo
poſt ſacerdotū ac populi conſenſu Damaſus eps
cōfirmatur: & Vrſicinus ad Neapolitanā eccle-
ſiam traducitur. Damaſus autem adulterij accu
ſatus publico cōcilio cauſam dixit: vbi & Inno-
cens abſoluitur: & Cōcordius atq̃ Calixtus dia-
coni falſi accuſatores dānati ac reiecti ab eccleſię
ſunt: cautūq̃ lege eſt: vt deinceps pœnā talionis
ſubeant qui aliquem falſo accuſauerit Paccata tā
dem eccleſia Damaſus ocio literario delectatus
vitas pontificū omnium: qui ante ſe fuere con-
ſcripſit: eaſq̃ ad Hieronymum miſit. Nō deſtitit
tamen & tēpla & cultū diuinum augere. Duas.n.
baſilicas ædificauit: vnā iuxta theatrū: alteram
via ardeatina ad cathecūbas dedicauit: & plato
niā vbi corpa Petri & Pauli aliqñ iacuerāt. Ver
ſibus quoq̃ elegātibus ſanctorū corpora eo loci
ſepulta exornauit ad memoriā poſteritatis. Præ
terea vero baſilicā quā ipſe in honorē diui Lau-
rētij nō lōge a theatro pōpeano conſiderat maxi
mis muneribus ornauit. Patena argēta librarū
xx. Arma argētea librarū. xv. Scypho argēteo
anaglipho librarū.x. calcibus argēteis.v. Coro-
nis argēteis.v. Domos quoq̃ circa baſilicā poſi-
tas dono dedit. Fūdū etiā papyrianū agri ſereti-
natis fundū Antoniū. Balnea nō lōge a tēplo po
ſita. Vt pſalmi quoq̃ alternis vicibus in eccleſia
canerentur: in fineq̃: eorū verba hęc ponerētur.
Glia prī & filio & ſpūi ſctō inſtituit. Primus etiā
Hieronymi ſcriptis auctoritatē dedit cū pri⁹.lxx
interp̄tū ſcripta tm̄modo in p̄cio eſſent. Nā & bi

Concordius Calixtus. Falſi accuſatores

Hieronymi ſcripta approbātur.

blia Hieronymi legi cæpta eſt & pſalmi eiuſdem fideliter ex hebraico traducti cũ antea apud Gallos potiſſimum incõpoſite legeretur. Mandauit item vt in principio celebrationis quam miſſam vocãt cõfeſſio diceretur vt hodie fit. Idem vero Damaſus vbi ex ſacris ordinibus quinquies habitis p̄ſbyteros vnũ & .xxx. diaconos .xi. ep̄os .ij. & .lx. creaſſet: moritur ac ſepelitur via ardeatina cũ matre & ſorore in baſilica a ſe cõdita. iij. Idus decẽbris. Sedit annis .xix. menſes .iij. dies .xi. Vacat tum ſedes dies vnum & .xx.

Syricius. .I.

Valentinianus

SIricius natione romanus patre Tyburtio Valẽtiniani t͞pibus fuit. qui a Iuliano multa incõmoda ob fidẽ xp̄i paſſus pluſq̃ militia cum Scutatorum princeps eſſet. mortuo autem Iouiano militum omniũ cõſenſu imperator electus valentẽ fratrẽ in partẽ imperij accipiens eidem oriẽtem aſſignat. Poſtea vero imperij ſui anno tertio Gratianũ filium necdũ bene puberẽ ſocrus & vxoris hortatu Auguſtũ creat. P̄copiũ quidem apud cõſtantinopolim res nouas moliẽtem cũ ſatellitibus ſuis mira celeritate opprimit.

Eudoxiꝰ

Sed valẽs ab Eudoxio Arriani dogmatis ep̄o baptizatus in ſæuiſſimã hæreſim declinans noſtros perſequitur: & in exilium pellit. mortuo pręſertim Athanaſio quo viuente res chriſtiana ſex & xl. annis mirifice ſubſtentata eſt. Inſtabat Lucius hæreticus hoſtilem in modũ noſtros perſequens: neq̃ illis quidem parcẽs qui in hæremo erãt. eos .n. immiſſis militibus aut trucidabat: aut in exilium mittebat. Magnę auctoritatis tunc erũt An

tonij diſcipuli Macharij duo in ſyria, quorũ alter in ſuperiore:alter in inferiore habitabat heremo Iſidorus quoq; tum in precio erat Panucius: Pãbos:moſes Beniamin: Paulus apheliotes, Paulus phocẽſis Ioſeph qui mõs Antonij dicebatur. Hos cũ exilio vexaret lucius mulier phanatica proclamat:viros dei in inſulã egypti nequaquã mittẽdos eſſe.mãnia quoq; ſaracenorũ gentis regina cum frequẽtibus prelijs romanorũ opes attriuiſſet Paleſtini & arabici limitis oppida vaſtãs.orata pacẽ nõ aliter repromittit: niſi Moſem xp̄ianũ virũ ſanctiſſimũ gẽti ſuæ ep̄m deſignarẽt. id agere Lucius conabatur: verũ Moſes inclamat. Arguũt te o luci per metalla dãnati xp̄iani ĩ inſulas relegati & carcere incluſi: quare manus tuas ad me cõſecrandũ nunq̃ inicies. Reuocatus itaq; ep̄s qui ſe cõſecrarẽt datur reginæ pręſul ac pax Romanis redditur. Sæuiebat in chriſtianos Valens & Lucius licet themiſtij philoſophi litterę valentem aliquãtulum mitiorẽ reddiderint. Sæuiebat & Thanaricus Gotthorũ rex qui plurimos barbarorũ martyrio affecit. Interĩ vero Valẽtinianus ſaxones gentẽ in occeani littoribus poſitã locis inuijs & Burgõdiones virtute ac rei militaris ſciẽtia oppreſſit. At vero dum Sarmatæ ſeſe per Pãnonias effudiſſent bellumq; in eos parat ſubita ſanguinis effuſione apud Brigionẽ oppidum moritur. Tũ Gotthi ſedibus ſuis pulſi per omnes ſe tracias effundũt:quibus dum Valẽs ire obuiã cũ exercitu parat:reuocatis prius ſed ſero ab exilio ep̄is & monachis quos etiã militare coegerat pręlio victus igni exuritur. Hęc quidẽ clades romani imperij ac totius Italiæ exitiũ fuit. Siricius

Moſes. Tanaicus gottho-rum rex. Gotthi. Valentis mors.

autem dum hæc agerētur:cēſuit monachos quorum vita probata eſſet poſſe ſacris initiari a primis ordinibus vſq; ad epatū.Cenſuit itē ordines per interualla dandos.Manicheos p̄terea qui in vrbe erant vetuit cōicare cum fidelibus:penitētes aūt & redeūtes ad gremiū orthodoxæ fidei recipiendos eſſe cenſuit:ſi monaſterium ingrederentur atq; ibi ieiuniȷs & orationibus ſe toto ſuæ vitæ tēpore macerarēt. Viaticū ſiquidē tum demum ab eccleſia recipiebāt vbi de optima eorū vita conſtaret.Cōſecrari autē preſbyterū ab epo tantum cēſuit.Inſtituit itē vt quicūq; aut viduā aut ſecūdam vxorem duxiſſet ab officio eccleſiaſtico pelleretur.Hæreticos quoq; p manus impoſitionem recipiēdos cēſuit.Huius tpibus Hilarius fuit vrbis pictauiorū Aquitaniæ eps qu. & cōtra Arrianos.xi̇j.libros ſcripſit:& alterū cōtra Valentē & Vrſatiū:atq; nō ita multo poſt pictauiȷs moritur.Victorinus autē natiōe apher romæ tū primum rhethoricā docuit.poſtea vero in extrema ſenectute fidei noſtræ ſe tradēs:cōtra arrium libros more dialectico ſcripſit. Multa quoq; compoſuit ad cōmēdationē fidei noſtræ Grægorius lacticus hiluerti eps.Photinus autem gallogræcus Marcellini anticyrani epi diſcipulus Hebionis hæreſim inſtaurare tū conatus eſt.Hebion.n. xpm pio coitu Mariæ natū,virū iuſtū putauit. Is quidē a Valētiniano impatore pulſus plura ſcripſit volumina ad pręcipua cōtra gētes At Didymus Alexādrinus a teneris annis oculis captus: & ob id etiā primarū literarū ignarus ita geometriā & dialecticā:quę magno vſu indigēt:iā grādis natu cū primis elementis didicit:vt pręclara

Hilarius eps pictauieñ.

Victorinus

Rhetoricus

Hebionis hæreſis

dydimus

quęđam opa in mathematicis ſcripſerit in pſal-
mos quoq; & in euangeliū Matthei ac Ioannis &
contra arrianos multa edidit. Optatus quoq; a-
pher eps̄ miluetanus libros ſex contra donatia-
nos compoſuit. Seuerus autem Cecilius hiſpanus
agnationē ab illo Seuero ducens ad quam Lactā
tij.ij. exſtāt epiſtolarū libri: volumen compoſuit
quod cataſtrophen vocauit. Syricius vero cōpo
ſitis eccleſiæ rebus ac creatis ſex &.xx. preſbyte-
ris. diaconis.xvi. epis̄.ij.&.xxx. ex ſacris ordini-
bus quinquies habitis: moritur ac ſepelitur in cœ
miterio priſcillæ via ſalaria. viij. Kalē. martij. Se
dit.n. annos xv. mēſibus vndecim. dies. v.&.xx.
vacat tum ſedes dies.xx.

Anaſtaſius .I.

ANaſtaſius natione romanus patre ma-
ximo impante Gratiano vrbis romæ
(Gratian9) eps̄ creatur. Nā Gratianus adoleſcēs re
ligione clarus: militia ſtręnuus apud ar
gentariam oppidum Galliæ vno pręlio ad.xxx.
millia alemanorū fines romanorū vaſtātes cum
minimo ſuorum incōmodo interfecit. In Italiam
deinde rediens pulſa Arriana hæreſi totam pro
uinciam ad verā xp̄i fidē redegit. At vero cū in
ſtātibus Gotthis rempu in magno diſcrimine vi
(Theodo-xius.) deret Theodoſium ex hiſpania oriundum virū
clariſſimum ſocium ac imperij comitem ſibi de-
legit: qui ſuperatis alanis Hunnis & Gotthis oriē
tale imperium reſtituit icto cum athalarico rege
Gotthorum fœdere: quo quidem mortuo ac Cō
ſtantinopoli egregie ſepulto omnes eius milites
Theodoſium virum optimum ſecuti ſunt. Inte-
rim vero Maximus in Britānia tyrānidem occu

pans ac in galliam traijciēs apud Lugdunū gratianū interfecit:qua re Valētinianus iunior frater metu perterritus ad Theodoſium in orientē cōfugit.Sūt autem qui ſcribāt hos quidē fratres in tantam calamitatē incidiſſe matris iuſtinæ crimine:quæ Arrianā hæreſim fouens xp̄ianos pſequebatur.Maxime vero Ambroſium quē etiam inuitum populus Mediolanēſis tum ep̄m delegerat.Mortuo.n.Auxētio hęreticorū ep̄o ſtatim ſeditio Mediolani exorta eſt.Cum hāc itaqꝫ reprimere Ambroſius conaret̄:qui tū conſularis eiuſdem prouinciæ faſces regebat:eccleſiāqꝫ ingreſſus multa de concordia partium diſſeruiſſet:ab oībus ſucclamatū eſt nō alteri qꝫ Ambroſio ep̄atum cōmitti debere:quid etiam factū eſt.Ex cathecumino.n.xp̄ianus factus:& ſacris initiatus Mediolanēſis ep̄s creatur, cuius doctrina & ſanctitas quanta fuerit eius vita ac opera doctiſſime elegantiſſime ſcripta oſtendūt.Tunc autem Anaſtaſius rei diuinæ cauēs conſtituit ne ſacerdotes vllo modo ſederent:ſed curui & venerabundi ſtarent cum ſacrum euangelium:aut canеretur,aut legeretur in eccleſia dei.Neue peregrini maxime autem tranſmaritimi in clerum reciperentur:niſi quinqꝫ ep̄orū præ ſe ferrēt chirographa.Hoc aūt factū eſſe aiūt ꝑpter Manicheos qui tum in aphrica magno in præcio erant:& ad corrūpēdā fidē de ſuis quoquo verſum mittebāt.Cōſtituit itē ne debiles & māci neue aliquo mēbro carētes in numerū clericorū reciperētur. Baſilicam quoqꝫ quæ creſcentina vocatur in regione ſecunda via Mamertina dedicauit.Huius & Damaſi & Syricij tp̄a illuſtrarūt nō modo op-

Ambroſij geſta.

Anaſtaſij geſta.

t'mi ĩperatores Iouinianus Valentinianus Gratianus Theodoſius: verũetiã ſanctiſſimi atq; excellentes in quauis facultate doctores tũ gręci tũ
Gregorius. latini. Gregoriũ nobis xp̄ianis cum Baſilio capadocia genuit vt ait Euſebius. Ambo fuere no-
Baſilius. biles: ambo Athenis eruditi. Baſilius.n. cęſarę capadocię que prius Maza vocabatur ep̄s cõtra Eunomum egregios libros ędidit. Scripſit & volumen de ſpiritu ſancto: & monachorum inſtituta. Duos habuit fratres: Gregorium: & Petrum vi-
Gregorius. ros doctiſſimos. Gregorĳ extabant Euſebĳ temporibus aliqua volumina. At Gregorius Naziã-
Naziãzenus. zenus qui Baſilium ad monaſteriũ perduxit Hieronymi pręceptor multa ſcripſit: maxime vero in laudẽ Cypriani Athanaſĳ maximi philoſophi Scripſit & contra Eunomium libros duos: cõtra Iulianum imperatorem librũ vnum. Laudauit & nuptias & virginitatem hexametro verſu leuauit & Conſtantinopolitanos ab hæreſi ratiõibus & ſuo elegantiſſimo dicendi genere in quo polẽnonum virũ eloquẽtiſſimum ſecutus eſt. Is poſtremo dum ſenex admodum eſſet ſucceſſorẽ ſibi diligens ruri vitam monachi duxit. Baſilius autẽ ſub Gratiano hic vero ſub Theodoſio mo-
Epiphanius. ritur. Epiphanius quoq; Cypri Salaminæ ep̄s hæreſes omnes elegantiſſimis voluminibus impu-
Ephren. gnauit. Cõpoſuit tum etiam multa ſermone Syro ephren ediſſenæ eccleſiæ diaconus: qua ex re ad tantam venit dignitatem, vt poſt lectionem ſcripturæ ſacræ publice, in quibuſdam eccleſĳs eius ſcripta legerẽtur. Anaſtaſius autem vbi ex ſacris ordinationibus bis in vrbe menſe decẽbri habitis: p̄ſbyteros octo diaconos quinq; ep̄os. x.

creaſſet.moritur & ſepelit in cœmiterio ad Vrſum pileatū.v.Kalen.Maij. Annos vero.iij.dies x.ſedit. Vacat tum ſedes dies vnum &.xx.

Innocentius. .I.

De hoc Innocētio tractatur in.c. nunquid.xxviij.q.i.&.xxiiij.q.i.Et circa hęc tempora Talmud Iudæorū a duobus rabbinis cōponitur

INnocentius natione Albanus patre Innocentio particeps Theodoſij temporū fuit:qui ſingulari celeritate & conſilio vſus maximum tyrannum Gratiani interfectorem apud Aquileiam occidit.Hanc calamitatem maximo ipſi martinus vir ſanctiſſimus antea prędixerat dum Britanniā militaribus copijs ſpoliat in Italiam contra ius faſq; venturus. Tūc enim a circio Scoti aquilone picti:inſulā vacuam militibus ingreſſi longe ac late omnia vaſtarūt. Theodoſius autem diuino auxilio fretus & Androgatiū Maximi comitē: & victorē eiuſdem tyrāni filium & Abrogaſtem & eugenium tyrannus mira celeritate vſus opprimit. Vnde merito claudiani poetæ carmina in laudē Theodoſij extant. O nimium dilecte deo: tibi militat æther.Et coniurati veniunt ad claſſica venti. Accedit theodoſio ad diſciplinam militarem laus ingenij: quo plurimum valuit & religionis. Nā cum Mediolani ingredi eccleſiam vellet myſteria viſurus prohibitus ob quoddā facinus vt fieri ſolet ab ingreſſu eccleſiæ niſi pœniteret:ita æquo aīo id tulit: vt vltro ipſi Ambroſio gratias egerit:atq; pœnituerit.Hui⁹ vxor Facilla fuit ex qua Archadium & Honorium ſuſcepit.Iratus ſemel Theodoſius quod Theſſalonicenſes in thea-

Theodoxius.

Martinus

Claudianus poeta

tro militem occidiſſent vel vt alij volunt iudicē ſuum: ægre retentus a ſacerdotibus italicis eſt: quominus omnes Theſſalonicenſes occideret: qui poſtea ad ſe rediens re cognita: & lachrymis pœnitentiam prope patrari ſceleris egit: & legē tulit vt ſententiæ principum ſuper animaduerſione prolatæ in tertium diem differentur: quo miſericordiæ vel pœnitentiæ locus daretur. Ferunt principem ipſum ſi quādo ira percitus fuiſſet hac deinceps cunctatione vſum. vt notas omnes literarum expreſſe recenſeret: quo interim iræ daretur locus. Affirmant quidam principē ipſum familiaritate cuiuſdam Ioannis monachi Anachoritæ in thebaide vſum cuius conſilio: tū bellum tum pacem gerebat. Theodoſius autem quinquageſimum ætatis agens annum Mediolani moritur. Innocentius vero tanta imperij tranquillitate & benignitate pricipis vſus: multa ad religionem chriſtianam pertinentia meditatus eſt. Conſtituit enim vt ſabbato ieiunium celebraretur: & ꝙ tali die xp̄s in ſepulchro iacuiſſet: & ꝙ eius diſcipuli ieiunaſſent. De iudæis quoqꝫ & paganis deqꝫ monachis regulas quaſdam tulit. Cataphrigas autem hereticos quorum auctores fuere mōtanus Priſca & Maximilla: vt ante dixi ab vrbe expulit Theodoſio annuente vel in monaſteria. vt alij volunt relegauit. Preterea vero Pelagium monachum & celeſtinum hereſeos dānauit: ꝙ liberum arbitrium diuinæ gratiæ anteferrent: & quod dicerent ad implenda diuina iuſſa voluntatem per ſe ſufficientem eſſe. Contra hos quoqꝫ multa ſcripſit Auguſtin⁹. Pelagius autem in Britanniam proficiſcens totam inſulā

Sententię pricipū i diē tertiū differri debent.

Mors Theodoſij.

Cataphrige.

Pelagiū.

errore ſuo infecit adiuuāte Iuliano tanti mali comite & ſocio, Baſilicam vero Geruaſij & Prothaſij dedicauit veſtinæ mulieris impenſa ſtructā & ornatam: diuēditis eius bonis ex teſtamento relictis iuſto precio Tēpli dona hæc fuere Paternę argēteę duę.xl.librarū: coronæ.xij. ceroſtrata argētea iiij. Ad ornatū baptiſterij ceruū obtulit quinq; &.xx.librarum fundētem aquam. Vas chriſmatis ex argento librarum.v. Scyphos duos argenteos. Anaglyphos.xx.librarum. Dos autem templi erat domus ad baſilicam blinam Balneū ad templum mamuri. Domus item in cliuo ſalutis balneatæ. Fundus in agro cluſino: alter fundus in agro fundano. His addita domus emeriti ī cliuo mamertino. Domus altera in vico longo: Balneū quoq; eodem vico. Curam vero & adminiſtrationem huius baſilicæ & ſanctę Agnetis Leopardo ac Paulino preſbyteris cōmiſit. Huius tēporibus fuit Apollīaris Laodiceæ Syriæ eps̄ vir ſane in diſputando vehemēs & ita acutus: vt auſus ſit dicere corpus non animā a dn̄o in diſpenſatione ſuſceptū: poſtea vero cum rationibus vrgeretur: ait eum quidē habuiſſe animam non tamen ex ea parte qua rationabilis eſt: ſed ex ea ſolū qua corpus viuū reddit. Ad ſupplemētū vero rationabilis partis ipſum verbū dei fuiſſe phibeat. Quæ quidē ſn̄ia & a Damaſo antea & a Petro Alexādrino xp̄o exploſa eſt. Hinc apollinariſtæ originē habuere. Martian9 aūt Barcilonę vrbis eps̄ caſtitate & eloquētia inſignis bene cū fide ſenſit & Nouatianos ſcriptis ſuis īpugnauit. Cyryllus vero hieroſolymitanus eps̄ ſępe pulſus eccleſia: & recept9 ad extremū ſub Theodoſio prin

Baſilica geruaſij & ꝓthaſij.

Apollinariſtæ.

Cyrillus

cipe annis octo epatū tenuit multaq̧ ſcripſit. Eſi-
cius item apud Teſpheſiū rhetorē cum Gregorio
Nazianzeno epo adoleſcens cæſareæ eruditus
plurimo labore Origenis & Pamphili corruptā
bibliothecā membranis inſtaurare conatus eſt:
Hierony-mus. ſcripſit & ipſe multa. Eodem quoq̧ tēpore Hiero
nymus preſbyter in bethleem habitās ingenio ac
facundia ſua xpi fidē mirū immodū auxit: quod
etiam eius ſcripta declarāt. Improbatur itē eo tē
pore in ſynodo burdegalenſi priſciliani dogma
Cnoſtici. ſumptū ex Cnoſticorū & manicheorū hæreſi de
qua ſuperius diximus. Innocentius vero vbi per
ſacros ordines quater in vrbe habitos preſbyte-
ros.xxx.diaconos.xij.epos.iiij.&.l. creaſſet mori
tur ac ſepelitur in cœmiterio ad vrſum pileatum
v.Kalē. Auguſti. Sedit an.xv .mē.ij. diebus quin
q̧ &.xx. vacat tum ſedes dies.ij.&.xx.

Zozimus. .I.

ZOzimus natiōe græcus patre Abraha
mo Mortuo Theodoſio: arcadij & ho-
norij qui patri imperio ſucceſſere tem
poribus fuit. Ii quidē gubernacula im-
Arcadiuſ honorius perij ſuſcipientes tpibus auſpitijs illud rexere di-
uiſis tantūmodo adminiſtrationibus: Arcadius
enim orientem Honorius vero occidentē guber
nabat: licet Theodoſius filijs adhuc adoleſcenti
bus tres duces reliquerit: qui romanū guberna-
rent imperium Ruffinum qui orientem: Stilconē
qui occidentē Gildonem qui Aphricā regerent.
Qui deinceps cupiditate imperādi moti ſpretis
paruulis regnum occupare conati ſunt. Gildoni
res nouas in Aphrica molienti Maſcelger frater

eius crudelitatem veritus cum exercitu obuiam factus hominem fundit fugatque qui vel dolore animi vel veneno nõ ita multo poſt moritur. Idẽ quoq; Maſcelger tãta victoria elatus cũ nec deo nec hominib⁹ parceret a militibus occiditur. Ruffinus vero ab Archadio opprimitur dum oriẽtale imperiũ conatur inuadere. Ingreſſus tũ Italiã Rhadagaſius Gotthorum rex immaniſſimus ferro ac flãma omnia vaſtabat. Verum romani cõparato exercitu Barbarum in Feſulanis mõtibus opprimũt duce ſtilcone. Huic vero ſucceſſit Alaricus: quẽ Stilco regni cupidus cum ſuperare poſſet & fouit & iuuit. Verũ poſtremo cum Alaricus in Galliam proficiſcens cõcedente eo loci ſedes ad incolẽdum Honorio apud pollentiã cõcediſſet: Saulum gẽte & religione hæbreum a Stilcone cũ militibus immiſſum quo fœdus turbaretur hoſtẽ ſenſit. Facile enim fuit barbaros nil tale ſuſpicãtes & diem phaſcæ obſeruãtes incautos perturbare. Verum ſequẽti die ſumptis armis & Saulum cum exercitu ad internetionem cedit: & omiſſa Gallia ĩ Stilconẽ & Romanos mouet: quibus ſuperatis vrbẽ romam poſt lõgam & grauẽ obſidionẽ capiunt. Anno eiuſdem cõditæ mileſimo ac centeſimo & ſexageſimo quarto. Salutis vero chriſtianæ anno. xij. &. cccc. Hac tamen moderatione Alaricus vſus eſt & clementia: vt ſuis mãdauerit a cæde & ſanguine quoad fieri poterat abſtineri: vt ve confugientibus ad Baſilicas Petri ac Pauli parceretur Rex vero tertia die ab vrbe diſcedẽs minus calamitatis q̃ putareẽ perpeſſa. parũ em̃ incẽdij ſenſerat: in lucanos & Brucios proficiſcitur: vbi apud luſentiam vi captam

Radagaſius rex Gottorũ.

Alaricus.

Capitur Roma.

Eccleſiarũ immunitas.

& directã moritur. Cui ſtatim omnium Gottho- rum cõſenſu Athaulphus ob affinitatẽ & genus ſuccedit: quẽ quidem ad vrbẽ Romã cum exercitu redeuntẽ Galla placidia ſuperioris Theodoſij filia eius vxor ita placuit: vt a cædibus & rapinis temperatum: & ſuis magiſtratibus vrbis dimiſſa ſit. In animo certe ei prius fuerat vrbẽ Romam delere ac nouam condere: eamq; Gotthiã appellare & ĩperatoribus nomen de ſe relinquere: vt non Auguſti deinceps: ſed athaulphi vocarentur. Mentẽ hominis placidia non modo a tanto facinore auertit: verũetiam fœdus inter Ataulphum Honoriũ & Theodoſiũ iuniorẽ cõpoſuit Arcadij iam mortui filium.

Athaulphus. Galla placidia.

Zozimus autem in tanta rerum perturbatiõe rem diuinã nunq̃ã omiſit. Cõſtituit enim vt diaconi dum celebraretur leuas tectas haberẽt linoſtimis. Cõceſſit itẽ vt in parrochijs cerei ſancto ſabbato bñdici poſſent. Bibere autẽ in publico clericis vetuit. In cellis fidelium id fieri poſſe nõ negauit Vetuit etiã ne ſerui ĩ clerum reciperẽtur: q̃ huiuſcemodi viros liberos & ĩtegros eſſe oporteret. Aſciſcũtur nũc nõ modo ſerui: & vulgo cõcepti ac nati: verum etiã flagitioſo quoq; geniti: quorum ſceleribus eccleſia dei magnũ aliquod ĩcommodũ tãdem capiet.

Zozini commendatio.

Ferunt tamen Zozimum miſiſſe ad carthaginẽſe concilium Fauſtinum epiſcopum: duoſq; vrbis Romæ præſbyteros: vt oſtenderet nil vſquam publice agi debere ſine conſenſu eccleſiæ Romanæ.

Fauſtinus.

Huius autem pontificatu fuit Lucius Arrianæ partis epiſcopus qui variarum hypotheſeon libellos ſcripſit. Diodorus quoq; tarſenſis epiſcopus dum Anthiochiæ præſbyterieſ-

Lucius.

ſet multa tum ſcripſit. Euſebij ſnias non autē eloquētiam imitatus propter ignorantiā ſæculariū litterarum. Scripſit & Tyberianus apologeticū ob ſuſpitionē hæreſeos quia cum Priſcilliano accuſabatur. Euagrius præterea acris & feruētis ingenij vitam bti Antonij de græco Athanaſij in ſermonē noſtrum trāſtulit. Scripſit & ambroſius alexādrinus auditor Didymi ī apollinarē volumen prȩclarum. Fuere tum etiam ī prȩcio Ioānes cōſtantinopolitanus & Theophilus alexādrinus illuſtres epiſcopi: hūc ego arbitror Ioānem chryſoſtomū fuiſſe qui ob elegantiam dicēdi hoc cognomētum merito adeptus eſt. quiq; Theodorū & maximū cum diſcipulos ſuos ad fidē xpi traduxit relictis prȩceptoribus libanio & Andragathio philoſopho. Interrogatus libanius iā morti propīquus quē potiſſimum ī ſchola ſucceſſorē relīquere vellet nō aliū ꝙ chryſoſtomum dixit niſi hoīem xpiani ad ſe traduxiſſent. Perlata tū etiā ſunt ad Zozimum ſynodalia decreta: quibus cōfirmatis pelagiana hæreſis vbiq; damnatur. Sunt q ſcribāt & Petroniū bonīēſem epm vir ſctiſſimū & Poſſidoniū Aphricæ ꝓuīciæ epm magnā ſanctitatis opinionē de ſe tū cōcitaſſe. Scripſit & multa cōtra hæreſes primatius ad fortunatum epm. Sunt qui ſcribant probam Adelphi proconſulis vxorem Centonas Vergilij in laudē chriſti cum compoſuiſſe. Hanc certe laudem quidam Eudochiæ aſcribunt Theodoſij iunioris vxori. Auguſtinus vero beati Ambroſij in fide diſcipulus homo certe omnium qui tum fuere doctiſſimus hippone in Aphrica epiſcopus fidem noſtram ſcriptis & diſputationibus tum maxime tuebatur.

Euagrius vitam. b. Antonij cōſcribit.

Eudochia

Auguſtinus.

At Zozimus creatis in vrbe roma præſbyteris
decem:diaconis tribus epiſcopis.viij.moritur:ac
ſepelitur via Tiburtina apud corpus btī Laurē-
tij martyris.vij. kalēd. Ianuarij. Sedit annū vnū.
men.iij.dies.xij. Vacat tum ſedes dies.xi.

Bonifacius. I.

BOnifacius natiōe Romanus patre iucū-
do præſbytero Honorij tēporibus fuit.
Orta quidē tum ī clero ſeditio eſt. Nam
dū Bonifacius in baſilica Iulij vrbis Ro-
mæ ep̄s creatur. Eulalius in cōſtantiniana electus
Sciſma huic ſtatim obicitur. Quod vbi Honorius qui tū
quantum Mediolani erat intellexiſſet:inſtāte Placidia cum
ecclesie. filio Valētiniano ambo ab vrbe pelluntur. Reuo
catur tamē.vij.mēſe poſt Bonifacius:& ſolus vr-
bis præſul cōſtituitur. Interea vero mortuo At-
Vallias. haulpho gottorū rex Vallias decernitur qui dei
iudicio perterritus Placidiā apud ſe tamē hone-
ſte habitam Honorio fratri reddidit:pacēq; cum
eo datis lectiſſimis obſidibus inijt. Idē fecere Ala
honorius ni vandali & Sueui. Placidiā vero Honorius cō-
Placidia. ſtātio quem Cæſarem declarauerat in matrimo
nium collocat:vnde cōſtantius Valentinianum
filium ſuſcepit:quæ poſtea a fratre pulſa ad oriē-
tem cum filijs Honorio & Valētiniano proficiſ-
Bonifacij citur. Bonifacius autē pontifex tum conſtituit ne
conſtitu- mulier vlla aut monacha ſacratam pallam attre
tiones. ctaret:aut thura cōtingeret:neue ſeruus aut ob-
noxius vel obæratus in clerum reciperetur. Cō-
didit præterea Oratorium in cœmiterio ſanctæ
Fœlicitatis maryris:eiuſque ſepulchrum ornauit
marmoribus & argento. Nam & patenā argen-
team dono dedit librarū.xx.& ciphū argenteū

librarum decem. & coronas argenteas tres calices minores duos. Huius quoq; pontificatum inſignem reddidere mihi prçclari viri: maxime vero Hieronymus praeſbyter patre Euſebio natus oppido Strydonis quod a Gotthis euerſum Dalmatię quōdam Pannoniaeq; in finibus fuit. Quātum iſte iuuerit eccleſiam dei vita & ſcriptis non attinet dicere: cū & vita eius ſanctiſſima omnibus prçluceat & ſcripta eius ita in precio & in honore ſint: vt nemo magis legatur ab eruditis doctior. Moritur autem Hieronymus in bethleem aetatis ſuae anno. lxxxxi. pridie kalend. octobris. Laudatur & Gelaſius caeſareae paleſtinę poſt Eunomium epiſcopus vir accurati elegātiſque ingenij. Scripſit & hyſtoriam Dexter Patiani filius ad Hieronymum. Laudauit & ſpiritum ſanctum Amphilotius eleganti ſtilo laudat & Sophroniū Hieronymus ꝙ de euerſione Serapis librum copioſe ac docte ſcripſit. Aiūt & Lucianum prçſbyterum deo iuuente: tum quidē reliquias Stephani ꝓthomartyris & Gamalielis Pauli praeceptoris inueniſſe: deq; ea re ſermone grçco ad omnes eccleſias ſcripſiſſe: quam ſcriptionem poſtea Habūdius praeſbyter hyſpanus latinā fecit: ad Oroſium prçſbyterum. Sunt etiam qui huic aetati addant Ioannem Caſſianum: & Maximinum viros doctiſſimos. De Eutropio autē Auguſtini diſcipulo nō ita ambigitur: qui hyſtoriae Romanę Epithomem fecit ab vrbe condita vſq; ad tempora ſua: ſatis eleganti ſtilo & oratione. Scripſit & ad duas ſorores chriſto dedicatas de pudicitia & amore religionis. Laudatur & Iuuenalis qui tum conſtantinopolitanus epiſcopus erat. Fuit etiam

Hieronymus.

Gelaſius.

Sophronius.

Stephani reliquiarum inuētio.

in precio Hæros vir ſanctus:ac bti Martini diſcipulus Arelateſis epiſcopus iniuria pulſus. Bonifacius autem vbi ex ſacris ordinibus ſemel habitis præſbyteros.xiij.diaconos.iij.epiſcopos. vi.& xxx.creaſſet.morit ac via ſalaria ſepelitur: apud corpus ſanctæ Fœlicitatis martyris.viij.kalend. Nouembris.Sedit annis tribus,men. viij. diebus vij. mortuo bonifacio clerici quidam Eulalium ſtatim ad vrbem reuocant qui vel indignatione vel contemptu rerum humanarum reuocationē ſpernens.anno poſt Bonifacium moritur. Vacat tum ſedes dies.ix.

Mors Bonifacij.

Celeſtinus. I.

Theodoſius Iunior.

CEleſtinus natione Campanus Theodoſij iunioris temporibus fuit. Hic n. mortuo Honorio principe clariſſimo Valentinianum Placidæ amitæ ſuæ filium Cæſarem creatum ad regendum occidentale imperiū mittit. Qui ſtatim totius Italiæ conſenſu imperator creatus gubernacula imperij apud Rauēnam ſuſcipiens hoſtes Romani nominis.maxime vero Ioannem tyrannum mira fœlicitate in Italia compeſcuit. Interea vero Vandalorum Alemanorum & Gotthorum effera gens: ab hiſpania in Aphricam Ganſerico rege traijciens prouinciam ferro:ac flamma depopulata fidem quoque catholicā Arriana impietate fœdauit: pulſis etiā in exilium quibuſdam epiſcopis bene ſentientibus: in qua perturbatiōe beatus Auguſtinus Hipponenſis epiſcopus:.tertio obſidionis.menſe. v.

Ganſericus.

kalend.Septẽbris.moritur.viij. &. lxx. ætatis anno. Vandali autem capta Carthagine in Siciliam traijcientes inſulam depopulãtur & vaſtã. Idem fecere pictauij:& Scothi inſulam Britanniam occupãtes. Accitus autem a Britannis in auxilium Etius patricius vir bellicis artibus inſignis non modo laborantibus auxilium non fert: verumetiam regnandi cupidus Hunnos ad inuadendam Italiam ſolicitat. Vndè Britãni ab Etio deſtituti ab Anglis auxilium petiere: quos hoſtes deinceps non auxiliares ſenſere. Ab his.n.oppreſſi & patriam ſimul & nomẽ amiſere. Interim vero Theodoſio Conſtantinopoli mortuo ſeptimo & vigeſimo imperij ſui: ac patrui honorij anno. Belda & Attila fratres Hunnorum reges illiricum ingreſſi: omnia incendunt & vaſtant. At Celeſtinus diuino cultui intentus. conſtituit vt pſalmi Dauid ante ſacrificium antiphonatim ab omnibus canerẽtur: quod ante fieri non conſueuerat. Perlecta enim epiſtola & euangelio: finis ſacrificio imponebatur. Refert Martinus Caſſinas. Iudica me deus & diſcerne cauſam meam. quod in principio ſacrificij dicitur. eius inuentũ fuiſſe. Graduale quoq; huic aſcribitur. multa prærerea conſtituit de omni eccleſia quę tum in archiuis legebãtur. Dedicauit & Baſilicam Iuliam: cui etiã hæc dona obtulit. Patenam argenteam librarum quinq; & .xx. ſcyphos duos argẽteos .xx. librarũ: aquamannulos argenteos. xv. librarum. candelabra argentea duo. xx. librarũ. Cãtharos. Ceroſtrata ænea. iiij. & .xx. magni ponderis. Neſtorius autem Cõſtantinopolitanus epiſcopus nouũ tum errorem inducere conatus eſt, Prædicabat enim

Vuãdalo riũ iſulas.

Belda, & attila hũnorũ reges.

celeſtini cõſtituta.

Inuentio p̃i Iudica me deus ĩ miſſa.

neſtorius hereticus

chriſtum ex Maria hominem tãtum & nõ deum natum:eiq; diuinitatem collatam eſſe pro meri-
Cyrillus. tis:cui impietati & Cyrillus Alexandrinus epiſcopus:& Celeſtinus pontifex mirumimmodum
Synodus epheſina. aduerſati ſunt. Nam habita apud epheſum ſynodo.cc.epiſcoporum impius Neſtorius cum hæreſi nominis ſui: cumque pelagianis omnibus qui dogma illud prope cognatum iuuabant: omniũ conſenſu.xiij.canonibus eorum ſtultitiam impu-
German⁹ gnantibus damnantur. Præterea Germanũ Antiſiodorenſem epiſcopum in Britanniam mittit qui de turbatis hæreticis inſulares ad catholicam fidem redigeret. Miſit & ad Scotos chriſti fidem optantes:palladium quem ipſe epiſcopum creauerat. Huius certe atq; ſuorũ opera magna pars occidentis ad veram chriſti fidem conuerſa eſt. Ferunt hoc tempore dyabolũ perſonã Moyſi indutum: multos iudęos decepiſſe:dum eos ex creta in terram promiſſionis ad ſimilitudinẽ hiſtoriæ veteris ſicco pede per mare deducere polli-
Falſus Moyſes. cetur multi.n.ex his falſum Moyſen ſecuti in vndis periere. aiunt autem illos ſolos euaſiſſe:qui tũ chriſtum verum eſſe deum credidere. At Celeſtinus vbi ex ſacris ordinibus ter in vrbe: menſe decẽbri habitis:preſbyteros duos &.xxx. diaconos.xij.epiſcopos.ij.&.xl.creaſſet: moritur ac ſepelitur ĩ cœmiterio Priſcillæ via ſalaria.viij.Idus Aprilis. cõſederat annis octo. mẽſibus decẽ.diebus.xvij. Vacat tum ſedes dies vnum & viginti

Sixtus. III.

SIxtus tertius natiõe Romanus patre Sixto Valẽtiniani tẽpora attigit: qui occidentalis imperij gubernator pacem cũ

Gāſerico Vandalorū rege iniit: ac certis finibus Aphricam ſibi a ganſerico diuiſam vuādalis incolandam dedit. Subornatus deinde ganſericus ab Arrianis eorum impietatem extollens variis terroribus epos noſtros perſequitur. Interim vero dum Valentinianus Conſtantinopolim proficiſcitur: & Theodoſii filiam in vxorē ducit vuādali Ganſerico duce Carthaginē iterum capiunt ac diripiunt anno quingenteſimo &. lxxxiiii. poſtea quam romanorum eſſe cœperat. Dum hæc autem in Aphrica gererentur Attila cum bleda fratre Hūnorum reges nō contenti occupaſſe Pannonias: macedoniam: myſiam: achaiam: & vtraſq; thracias ferro ac flāmma deuaſtat. Bledā q; fratrem obtruncat: quo ſolus regno potiretur. Inde vero animos ſumens ad occupandū occidētale imperium: copias vndiq; celeriter colligit atq; iter ſtatim capit. Quod vbi Etius intellexiſſet legatos de pace ſtatim Toloſſam ad Theodoricū regem mittit: cum quo fœdera ita ſunt inita vt communi impenſa & paribus copiis bellum contra Attilam gereretur. Romanorum ac Theodorici auxiliares copiæ fuere: Alani: Burgundiōes Franci, Saxones, atq; omnes fere occidentales populi. Tandem vero ſuperueniente Attila in cāpis catalaunenſibus: magno ardore animorū prælium vtrinq; cōmittitur pugnatum erat aliquādiu atq; acriter, cum Vxor ſuperueniens incerto auctore certamini finem impoſuit. Ad centum &. lxxx. milia hominū in eo prælio vtrinq; cecidiſſe conſtat: neutro inclināte acie, aut cedēte. Ferunt tamē Theodoricū Thuriſmōdi regis prēm eo plio cęcidiſſe. at Sixtus pōtificatū iniēs, a Baſ-

Valentinianus.

Carthago a vuādalis capitur.

Blede mors per fratricidium.

Theodoricus.

ſo quodam reus in iudiciũ accerſitur. Hic autem congregata ſeptẽ & .l. ep̃orũ ſynodo, ita cauſam dixit vt ab omnibus vno cõſenſu abſolueretur. Damnatur Baſſus calũniator iniquus, annuente Valẽtiniano & Placidia eius matre in exiliumq; mittitur, ita tamẽ vt vltimo die viaticum ei ob pietatẽ eccleſiæ nõ negaretur. Eius autem prędia nõ fiſco ſed eccleſiæ aſcribuntur. Aiunt baſſum poſt exilium nõ multũ vixiſſe. Tertio. n. menſe: diem extremum obijt, cuius corpus Sixtus ep̃s linteaminibus inuolutum & aromatibus cõſparſum proprijs manibus ad ſanctum Petrum ſepeliuit in loculis parentum. Aedificauit autem Sixtus Baſilicam beatę Marię virginis quæ ab antiquis Liberij cognominabatur iuxta macellum libyæ. Accepit deinde nomen ad præſepe. poſtremo vero ſancta Maria maior vocata eſt. Sixtum autem huius templi auctorem fuiſſe titulus ipſe in frontiſpicio primi fornicis declarat his verbis. Sixtus epiſcopus plæbi dei. per. x. enim in principio & y ſcribitur græca orthographia, licet noſtra ætas conſuetudini ſeruiens Siſtum ſcribat p̄ s & iota. Huic quoq; tẽplo idem põtifex hæc dona obtulit altare argenteũ puriſſimum tricentarum librarum. Patenas argenteas tres cẽtum & xx. librarum. Scyphos argenteos quinq;. Calices x. Coronas argenteas. viij. & xx. Cãdelabra argẽtea. iij. Thynna matarium librarũ. xv. Fũdum ſcauri in agro caietano. Fundũ celeris. Cereũ argenteum fundẽtem aquã in fontẽ baptiſterij. Ornauit & ambonẽ eccleſiæ porphyreticis lapidibus: quẽ nos ſuggeſtũ appellamus: vbi euãgeliũ & ep̃la canitur. Præterea vero rogatu Sixti Va-

Sixtus accuſatus a baſſo.

Mira pietas Sixti

Eccl̃ia ſanctę marię maioris.

lentinianus tẽpla quędã ſanctorũ mirifice excoluit. Nã & ſupra cõfeſſionẽ beati petri aureã ſaluatoris imaginẽ gemmis aureis diſtinctã collocauit, & faſtigiũ argenteũ Baſilicæ cõſtantinianę a barbaris ſublatum reſtituit. Ornauit & cõfeſſionem beati Petri ex argẽto. Aiũt præterea huius tẽporibus Petrum epm natiõe illiricum ædificaſſe templum diuæ Sabinæ in mõte Auentino nõ lõge a monaſterio ſancti Bonifacij: in quo diuus Alexius iacet. Quod ego factũ celeſtini primi tempore crediderim, vt etiã carmina heroica indicant: quæ adhuc leguntur his fere verbis. Culmen apoſtolicum cum Celeſtinus haberet. Primus & in toto fulgere eps orbe. Hæc que miraris fundauit preſbyter vrbis, Illirica de gente Petrus vir nomine tanto, dignus ab exortu xpi nutritus in aula. Pauperib9 locuplex ſibi pauper qui bona vitæ. Præſentis fugiens: meruit ſperare futura. Sunt etiam qui ſcribant huius tẽporibus fuiſſe Euſebium Cremonenſem & Philippũ Hieronymi diſcipulos: qui plæraq; eleganti oratione ſcripſere. Laudatur & Eucherius Lugdunenſis eps doctrina & dicendi copia. Non improbãtur poſtremo Hilarius Arelatenſis eps: vir ſanctitate & doctrina ea tempeſtate inſignis: Sixtus autẽ cum omnia quæ habuerat: aut in edificijs & ornamentis eccleſiarũ: aut pauperibus erogaſſet creatis præſbyteris octo & .xx. dyaconis .xij. epis duobus & .l. moritur ac ſepelitur in crypta viæ tyburtinæ apud corpus beati Laurentij. Sedit autem annis .viij. diebus .xix. Vacat tum ſedes dies duos & xx.

Leo, .I.

Huiuſtpe claruit apud inclitã piſiorũ virgo genoueſa.

LEo natiõe thuſcus:patre Quintiano eo tẽpòre fuit:quo Attila a pugna catalaunica rediens in pãnonias comparatis magnis copiis Italiã hoſtili manu ingreſſus:ac primo Aquileiã in limitibus prouinciæ poſitã triẽnio obſedit. Verum cum iam deſperatis rebus ĩ eo eſſet.vt ſtatiua moueret:vidiſſetq; Ciconias ex vrbe ĩ agros pullos ſuos deferẽtes auſpicio motus adhibitis machinis miſerã ciuitatem acriter oppugnatam tandem capit,diripit & incendit:nec illi generi hominem parcit flagellũ dei ſe vocitãs.Inde Hũni veluti ruptis clauſtris per totam venetiam ſede effundẽtes: vrbes omnes occupant.Mediolanũ ac Ticiniũ diripiũt Iturus deinde Romã infeſtis ſignis:cum eo loci conceſſiſſet,vbi Mincius padũ influit amnẽ traiecturus:vir ſanctiſſimus Leo pontifex calamitatẽ Italię & vrbis Romæ miſeratus, adhortante etiã Valẽtiniano ei fuit obuiã,perſuadetq; alarici exẽplo qui ſtatim dei iudicio poſt captam vrbẽ mortuus eſt:ne vltra progrediatur.Monitis pontificis optimi obtemperans Attilla: q dum ſimul loquerentur cernere duos viros ſupra caput ſuũ ſtrictos tenentes gladios, ac mortem minitãtes, niſi pareret viſus eſt:ſi Petrus & Paulus apoſtoli putati ſunt,inde mouens Pannonias repetit, vbi non ita multo poſt effundente ſe vbertim propter ebrietatẽ e naribus ſanguine moritur. Leo vero ad vrbem rediens, totus ad confirmandã catholicam fidem couertitur quę tum potiſſimũ a multis hęreticis impugnabatur. Maxime autẽ a Neſtorianis.Neſtorius enim Conſtantinopolitanus eps virginem non dei ſed hominis tm̃mo-

Attilla Flagellũ dei.

Sanguis fluxu attilla morit̃ per ebietatem.

genitricem dixit:vt aliam carnis: aliam diuinitatis perſonam faceret:& ſeiūctim alterum eſſe dei filium,alterum hominis oſtēderet. Euthiches autem Cōſtantinopolitanus abbas: ne ſentire cum Neſtorio videretur,diuinā cū humana natura in idē cōpoſitū recidiſſe affirmabat vnūq; factū,nec vllo modo inter ſe diſtingui debere. Hanc hęreſim cū flauianus conſtātinopolitanus eps dānaſſet. Teodoſio annuēte Synodus Epheſina indicit: in qua Dioſcoro Alexandrino epo pſidente euriches reſtituitur.flauianus vero damnatur. At Leo mortuo Theodoſio in eiuſq; locū ſuffecto Marciano principe catholico cōciliū chalcidoniē ſe icidit,in quo.Dc.&.xxx.epōrū auctoritate decernitur credendū,duas naturas in xpo fuiſſe:vt q; vnus idemq; xps deus & homo crederetur,ac ſtatim neſtorius & Eutichius nephandus manicheorum pręſul dānarētur. Cōbuſtietiā publice ſunt manicheorū libri,calcata & depſſa eſt Dioſcori ſupbia atq; hęreſis.Interim vero mortuo a ſuis Valētiniano,maximus tyrannus imperium occupat.Eudoxamq; quondā Valētiniani vxorem ſibi violētis nuptīs adiūgit.Hāc ob rē Vandali ex Aphrica acciti Cāſerico duce romā hoſtili manu ingreſſi:Maximū in illo tumultu ab Vrſo milite Romano occiſum in tyberim proīciūt: vrbē diripiunt atq; incendūt templa & ſacraria ſpoliant.Nec Leonem pontificem exaudiūt clamantem,vt vrbi & templi parcētes,prædā quo vellent abigerēt. Abeūtes.xiiī. die poſt vrbem çaptam atq; Eudoxā cum filia & ingenti captiuorum numero ſecum trahētes,in Aphricā reuertuntur. At Leo ad reparandā vrbē & tēpla con-

Synodus Epheſina.

Conciliū chalcidonienſe

Manichei.

vādali vrbē capiūt & incendunt.

uerſus demetriam ancillã dei impulit: vt Baſili cã beato Stephano via latina tertio ab vrbe mil liario in fundo ſuo cõcedet. Ipſe vero in honorẽ beati Cornelij epĩ baſilicã via Appia ędificauit. Tẽpla diffracta reſtituit. ſacrorum vaſa cõminu ta aut ablata vel denuo renouauit. vel ex inte-gro quo ad fieri potuit reſtituit. Cameras pręter ea tris cõdidit in tribus baſilicis Ioannis Petri ac Pauli. Sepulchris quoq; apſorũ cuſtodes addidit ex clero romano: hos cubicularios appellauit. Prӕterea vero monaſteriũ ꝓpe ſctm̃ Petrũ cõdi dit. Cõſtituitq; vt intra actionẽ myſterij diceret. Hoc ſctm̃ ſacrificiũ: neue vlla monacha velamẽ capitis benedictũ accipet niſi approbatũ fuiſſet eã xl. annis caſte & integre vixiſſe. dũ aũt his curis vir ſanct9 intẽtus eſſet, ſubito exorta eſt Acepha lorũ hęreſis: qui ideo Acephali vocati ſunt: qa ſi ne cerebro & ſine auctore habebant. ij aũt calce doncẽſe cõciliũ improbãtes, proprietatẽ duarum ſubſtãtiarũ in xp̃o negant vnã tm̃ in eiuſdẽ pſo-na naturã prӕdicãtes: quã quidẽ hęreſim epiſto-lis ſuis eleganter & docte ad xp̃i fideles ſcriptis accerrime cõfutauit. Sũt qui ſcribãt. Paulinũ No lanӕ vrbis epm̃: proſperũ Aquitanũ virũ doctũ Mãmercũ Vienenſem epm̃ in ꝑcio tum fuiſſe: primus em̃ Mãmertius (vt aiunt) ſupplicationes quas grӕci letanias vocant inſtituit: ob frequen-tes terręmotus q tũ maxime Gallias vexabant. Leo poſtremo creatis ex iſtitutõe ſacrorũ. lxxxi. pręſbyteris, diaconis. xxxi. epĩs ſex & .lxxx. mori tur ac ſepelit apd̃ ſanctũ Petrũ in Vaticano. iiij. idus Aprilis. Sedit annis vno & .xx. mẽ. vno. die bus. xiij. Vacat tum ſedes dies. vij.

Velamẽ qñ mona cha acci-pere poſ-ſit.

Acepha-lorũ hӕre ſis.

Mammer tus. v.eñ

Letaniӕ

Hilarius natione Sardus: patre Criſpino, ad Leonis tempora peruenit. Leo em̄ primus ex Græca natiõe in locum Martiani imperatoris demortui ſufficitur, qui ſtatim filium ſuum eiuſdē nominis Auguſtū creat. Sub hoc quidem imperatore reſp. Romana magnas calamitates paſſa eſt: ſubortis quibuſdā tyrānis imperium vſurpare conantibus. Hac vero opportunitate illectus Gāſericus vādalorum rex ex Aphrica in Italiam ſtatim nauigat Romanum imperiū inuaſurus. Quod vbi intellexit leo Baſilicum patricium cum valida claſſe in auxilium Anthemij Principis Romani mittit. ij coniūctis copijs & animis ad Populoniam Ganſerico fiunt obuiā: hominemq; claſſe decernere impellunt, qui quidem ſuperatus ingēti clade turpi fuga in aphricā redijt. Vexare interea Vrbē Romā parabat Richemer ille patricius, qui biorgū Alamanorum regem in mõtibus tridentinis ſuperauerat elatus tāta victoria, in Epiphanius ticinenſis epiſcopus hominē Anthemio Vrbem defendendi conciliaſſet. Hilarius autem in tāta perturbatione rerū diuinā rem intermiſit nunq̄. Preter ea vero inſtituit ne pontifices deinceps ſucceſſorem ſibi deligerent, quę inſtitutio ad omnes eccleſiaſticos gradus pertinet. Fecit & decretalem ac per vniuerſum orbem ſparſit Epiſtolas quoq; cõſcripſit de fide catholica: tres ſynodos cõfirmātes. Nicenā: Epheſinam: & chalcidonenſem: quibus itē Euricheē: Neſtoriū & Dioſcorium cum ſectatoribus dānat. in baptiſterio autē conſtantinianæ baſilicę tria oratoria ædificauit auro & precioſis lapidib9 diſtincta: tribus ſanctis dedicata. Ioāni

Richmer in Epiphanius.

Et ē iſtud trāſlatū in c. plerīq; viij. q. i.

Baptiſtæ, Ioanni euãgeliſtæ: & ſanctę cruci quo rum Ianuæ erant æneę argento cælato cauſæ. In oratorio autẽ τοῦ σταυροῦ erat lignũ crucis auro clauſum, & ornatũ gẽmis. Stabat & eo loci agnus aureus. ij. librarũ in colũna onychina. Ante ora- torium erãt colũnæ miræ magnitudinis: quæ di cũtur hecaton. In fonte Ioãnis erat lucerna aurea librarum. x. cerui argẽtei tres. lxxx. librarũ aquã fundentes, colũba aurea duarũ librarũ. Addidit & oratoriũ ſancti Stephani baptiſterio lateranen ſi. Duas quoq; bibliothecas apud eũdem locum ædificauit Ad lunã vero monaſterium in vrbe ſtruxit Omitto dona tẽplis oblata: quę quidẽ pro pe infinita fuere ex auro: argẽto marmoribus, & gẽmis. Sunt qui ſcribãt Germanũ Altiſiodoren- ſem & lupum Trecharẽ. ẽpos huius tpib. fuiſſe: qui tum multũ viuere xpianã fidẽ: gentiliũ ac pe lagianorũ opera plurimũ labefactatã. Gẽnadius præterea Cõſtantinopolitanus ẽps ingenio, do- ctrina, & moribus eccleſiæ catholicæ multũ pro fuit. Victorinus autẽ natione Aquitanus, arith- meticus inſignis, rationem paſchæ ad curſum lu næ tum redegit. Euſebiũ & theophilũ ea in re ſu- perans. Sunt qui merlinũ Anglũ vatem inſignẽ his tẽporib9 aſſcribãt, de quo plura fortaſſe, quã ſatis eſt ſcribũtur. Hilarius autẽ vbi ea peregiſ- ſet, quę ad optimũ põtificẽ ptinebãt, tũ in extruẽ dis tẽplis ornãdiſq;, tum etiã docẽdo, caſtigãdo, elemoſynaſue, vbi erat opus pbẽdo. morit: crea tis prius de more quinq;. &. xx. pſbyteris diaco- nis quinq;, ẽpis duobus. &. xx. Sepelitur autẽ in crypta ſancti Laurẽtij apud corp9 Beati Sixti. Se dit ãnos. vij. mẽ. tres dies. x. vacat tũ ſedes dies. x.

German9 & lupus ẽpi.

Paſcha ſecũdum lune curſũ.

Merlinus hoc tpe ꝓphetizat.

SImplicius patria tyburtinus:patre caſtino imperante Leone ſecundo & Zenone fuit.Nam leo primus valitudine correptus:Leonē ſecundū ex Mariagene ſorore ſua nepotē: & Zenonis Izaurici filium ſucceſſorem īperij deſignauit:qui nō ita multo poſt graui morbo oppreſſus:cum finē vitæ ſibi adeſſe cerneret:patri Zenoni īperium reliquit.Interim vero Odoacer cum maxima Turciligorū & herulorum manu Italiā ingreſſus Horenſtē patricium apud Ticinum ſupatum & captū Placentiæ inſpectāte exercitu īterfecit. At Zeno calamitates Italię miſeratus, Theodoricum Gotthorū regē iā antea apud ſe ī honore habitū cōtra Odoacris nō procul, Aquileia ad fontium amnē graui prelio ſuperat.Eadē quoq; fortuna cōtra Odoacrē:ſæpius vſus hoīem triēnio Rauēnæ obſeſſum eo perpulit hortāte etiam Ioanne epō:vt ſe imperij ſocium acciperet. Verum ſequēti die cum filio cōtra datā fidem interficitur:vnde ſtatim nomine aduerſante Theodoricus totius Italiæ īperio potitus eſt.Sīplicius autē vir ſanctiſſimus has baſilicas interim dedicat Baſilicā Stephani prothomartyris ī cœlo mōte Baſilicam Andreæ apoſtoli nō longe a tēplo ſanctę Marię maioris:in q̄ adhuc veſtigia quædā antiquitatis apparet:quę p ſæpe flēdo etiā inſpexi ob incuriā eorum quibus ipſa tēpla iam ruinam minātia cōmiſſa ſunt.Hoc autē in tēplo hęc carmina legiſſe me memini muſaico opere deſcripta.Hæc tibi mens validæ decreuit pdia xpi.Cui teſtator opes detulit ille ſuas. Simpliciuſq; papa ſacris cœleſtibus aptans. Effecit vere muneris eſſe tui Et quod apoſtolici deeſ-

Zeno imperatoris

Odoacer

Theodoricus.

Verſus.

ſent limina nobis:Martyris Andreæ nomine cõpoſuit. Vtitur hæc hæres titulis eccleſia iuſtis:Succedenſq; domo myſtice iura locat. Plebs deuota veni perq; hæc cõmertia diſce. Terreno cenſu regna ſuperna peti. Dedicauit & aliam baſilicã Stephani ſimplicius apud ſanctum Laurẽtium Baſilicam quoq; Viuianæ martyris ad palatium Lucininum:vbi corpus virginis repoſitum eſt. Hebdomadas quoque inſtituit: vt præſbyteri tum ad Petri,tum ad Pauli, tum ad Laurentij marty ris templa viciſſim manerent, propter pœnitentes & baptiſmum requirentes. Vrbem prẹterea præſbyteris ĩ quinq; regiones diuiſit: prima erat Petri,ſecunda Pauli, tertia Laurentij, quarta Ioannis lateranenſis,quinta ſanctæ Mariæ maioris. Inſtituit poſtremo,ne clericus vllus poſſeſſionem bñficij a laico recognoſceret:quod poſtea a Gregorio & alijs pontificibus confirmatum eſt. Romanam autem ſedem eſſe primam omnium eccleſiarum declarant acatij epiſcopi conſtantinopolitani,& Timothei viri doctiſſimi ſcripta,quibus rogatur Simplicius põtifex maximus, vt Petrum alexãdrinum epiſcopum Eutichetis imitatorem hæreſeos dãnet. Quod etiam factum eſt, hac conditione tamẽ,vt pœnitenti tempus aſcriberetur.Sunt qui dicant huius temporibus fuiſſe Remigium Remenſem epiſcopum virum ſanctiſſimum qui Clodoueum(vt hiſtoriæ referũt)Regem Frãcorum baptizauit. Scripſit etiam multa eo tẽpore contra Euticherẽ Theodorus ſyriæ epiſcopus edidit &.x.libros eccleſiaſticẹ hiſtoriẹ: Euſebium Cæſarienſem imitatus. Tum vero omnes fere ẹgyptij declinarũt in Dioſcori hẹretici erro-

Vrbs p̃ſbiteris diuiditur.

Remigius remenſis antiſtes.

rem:de quo multa ſuperius diximus. Vexauit & catholicos in aphrica himericus Vuandalorum rex arrianos imitatus:quā ob rem Eudoxa Theo doſij nepotis:mulier catholica eius vxor ſimulās ſe hieroſolymam voti cauſa ituram a marito hę- retico diſcedens hieroſolymis poſt longam pere grinationem & mulieri præſertim grauem mo- ritur. Ferunt ea tempeſtate & eliſei oſſa in alexā- driam tranſlata eſſe:& corpus Barnabæ apoſtoli cum euangelio eius manu ſcripto repertum. At Simplicius cum eccleſiam Romanam non inſtitu tis ſolum verum etiam donis auxiſſet: creaſſetq; ex ordine ſacrorum præſbyteros.viij.&.l.diaco- nos.xi.epiſcopos ſex.&.lxxx. moritur ac ſepeli- tur in Petri baſilica.vi.nonas Martij.Sedit autem annos.xv.menſem vnū,dies.vij. Vacat tum ſe- des dies ſex &.xx.

Eudoxa mulier aſtuta.

Eliſei oſſa trāſferūtur cum corpore barnabę.

Fœlix. III.

Iſte fœlix fuit attauus & ſanctus vt patet ī quo- dem ſermone. b. Gregorij vbi narrat de tri- bus ſororibus matris ſuæ,Et ſtatuit ꝙ accuſa- to darentur induciæ ad reſpondendum & ꝙ accuſatores omni deberēt carere ſuſpitione & de eo habetur in. c. oſius.lvi. diſt.

FOelix.iij.patria romanus:p̄re Fœlice præſbytero ex regione faſciolæ a rege Odoacre:q̄ annis.xiiij.Italiæ īperauerat vſq; ad Theodoricū peruenit.Qui etſi Rauēnam ſedē regni feciſſet tamē vrbē romā quo ad fieri potuit exor nauit. Nā & ſepulchrū Octauij īſtaurauit:& ſpe- ctacula de more exibuit: & ædificia ac baſilicas plęraſq; reſtituit nihilq; omiſit:q̄d ad optimū prīci pē ptineret. Ac vero vt regnū aliq̄n ſtabiliter: &

Laus theodorici.

Clodouei franciæ regis filiã Andefledam ĩ vxorem duxit:& ſororem Honorico Vuãdalorum: & filiarum ſuarum alterã Alarico Veſogotthorum:alterã Gundebaldo ĩ matrimonium collocauit. Fœlix autẽ tum maxime ĩtellexerat Petrũ Eutichianum:quem antea diximus ob hæreſim ĩ exilium pulſum:Inſtigãte Achatio tunc demum ab eodẽ reuocatum eſſe Quare ſanctus pontifex fraudem ſubeſſe veritus ex auctoritate ſedis apoſtolicæ cõcilio bene ſentiẽtium approbata:Petrũ & Acatium dãnat.Poſt annos vero tres cum Zeno fidẽ faceret hos homines pœnitere. Fœlix eo miſit ep̃os duos Meſſenũ & Vitalẽ:qui re cognita dãnatos abſoluerent, ſic itaq; heracleam ciuitatem ĩgreſſi:pecunia corrupti:nihil ex ſentẽtia fœlicis ægere, Vnde Põtifex merito indignatus habita de more ſynodo: hos vt præuaricatos & ſimoniacos a cõmuniõe deiecit.Meſſeno tamẽ pœnitentiæq; tẽpus aſcriptum eſt:quia errorem ſuũ faſſus eſt:pœnitendiq; tempus petĳt. Idem quoq; Fœlix baſilicã ſancti Agapiti ædificauit non lõge a baſilica Laurentĳ martyris. Conſtituit item vt eccleſiæ non niſi ab epiſcopis conſecrarentur. Aiunt autem huius tẽpore Theodorum prẽſbyterum græcum librum contra hæreticos ſcripſiſſe de conuenientia veteris ac noui teſtamẽti. Sũt etiam qui huic ætati aſcribant Ioannem Damaſcenum virum doctiſſimũ ac Theologum ĩſignem. Hic enim librum ſententiarũ compoſuit:ĩ quo Grægorium Nazianzenum, Grẽgorium Enizenum:Didymum Alexandrinum imitatus eſt libros quoq; medicæ artis compoſuit:quibus morborũ cauſas & medelas deſcribit, At fœlix cum

Petrus & Acatius dãnãtur.

Theodorĳ ſcripta.

Ioãnes damaſcenus

ex inſtitutione ſacrorum ordinum:quos in vrbe Roma menſe Decēbri bis habuit:prēſbyteros octo,& .xx.diaconos quinq; ep̄os.xxx.creaſſet:moritur & ſepelitur ī Pauli baſilica Sedit an.viij.mē.xi.dies.xvij. Vacat tum ſedes dies.v.

Gelaſius. I.

De gelaſio habetur tex.in.c.eleutherius.xci.diſtinctiōe. vbi. corripiuntur clerici qui officijs matutinis vel veſpertinis ſe ſubſtrahunt.

Gelaſius natione apher,patre Valerio: eo tēpore fuit quo Theodoricus Clodoueo ſocero ſuo Frācorū regi bellum ītulit:q̄ Alaricū generū veſogotthorū regē ī agro Volgadēſi īterfeciſſet: Vaſconiāq; occupaſſet Vterq; affinis erat.Iuſtior hēbatur Alarici cā vnde ſocerū genero p̄tulit.Supatis itaq; Frācis īgēti p̄lio, Vaſconiā recipit:receptāq; ꝑ Almarico Alarici filio donec adoleſceret gubernat. Idē Theodoricus,Siciliā Dalmatiā Liburniā, Illyricū,narbonēſem,Galliā,Burgūdiā, ſuo regno adixit. Tridētum vrbē ī alpibus muro cinxit & Italiā ab externo hoſte tutatus eſt collocatis Erulis ī extremis Italiæ p̄tibus apud p̄toriā Auguſtam: quorum regē adhuc adoleſcētē ī adoptionē ſuſcē perat.,Gelaſius autē Manicheos ī vrbe dep̄hēſos: exilio dānat:eorūq; libros apud baſilicā diuę Marie publicæ cōburit. Inſtāte præterea ſynodo cognita Meſſeni pœnitētia:eum libello prius ſatiſfacientē purgatū eccleſiæ ſuę reſtituit. Cū vero itellexiſſet Petri & Acatij ſeditionibus multa flagitia & parricidia ī eccleſijs Græcię cōmitti: cōfeſtī pœniterēt īperpetuū dānarēt.Erat autē cōſuetudo primitiuæ eccleſiæ diutius expectare ad gre-

teodorici regn.aug mentum.

Manichei exulātur.

mium pietatis ſuæ aliquãdoredituros. Cõfugerat tum Ioãnes alexãdrinus eps̃ vir catholicus illorũ ſeditiõibus vexatus ad pontificẽ Romanum a quo perbenigne & comiter ſuſceptus eſt. Dedicauit Gelaſius eccleſiã Euphemiæ martyris ĩ ciuitate tyburtina. Dedicauit & baſilicã ſctõrum Nicãdri & Eleutherij via lauicana: & baſilicã ſanctę Mariæ via Laurentina ĩ fundo chriſpi vigeſimo ab vrbe lapide. Clerũ quoq; amauit & auxit. Pauperes ſemper mira beniuolẽtia & charitate complexus eſt. Ciuitatẽ Romanã a multis periculis liberauit: maxĩe vero ab inopia rerũ & fame. Hymnos etiã compoſuit ad imitationẽ btĩ Ambroſij. Edidit & libros quinq; cõtra Eutichem & Neſtorium. Duos itẽ cõtra Arriũ. Oratiões habuit elegãtes & graues, Epiſtolas præterea ad amicos & domeſticos fidei ſcripſit: nõ minus graues q̃ doctas: quæ opera in publicis bibliotecis tũ legebãtur. Sunt qui ſcribãt Gelaſiũ excõicaſſe Anaſtaſium ĩperatorẽ cõſtantinopolitanũ Zenonis ſucceſſorẽ: qꝑ hereticis & Acatio fuerat. Vnde cõſtat imperatorẽ errãtẽ ĩ fide: & monitum ſi nõ paruerit a põtifice Romano excõmunicari poſſe. Eadẽ auctoritate vſus eſt etiã cõtra Vuãdalos: eorũq; regem qui Arriana infecti hęreſi catholicos cruciatibus & ſupplicij ꝑſequebãtur. Fuere etiã ĩ primo huius põtificis tẽpore Germanus & Epiphanius: quorũ alter Ticinẽſis: alter vero campanus eps̃ fuit. Ii multũ auctoritate & ſctĩtate ſua Italiã a barbaris vexatã iuuere oratiõibus & blãditijs barbarorũ corda moliẽtes. Multũ præterea tum in Gallia profecere: & Lannociatus abbas Carnotenſis: & Aurelianus: & Mezetius Pictauienſis

Laus Gelaſij.

Imperator excõmunicari poteſt.

Epiphanius.

viri optimi ac docti:q Clodoueū regē Frāciæ ac Clodo.
Clotildim eius vxorē eo perpulere: vt chriſtia-
niſſimi fierent: & fidē catholicā vbiq; tutarentur.
Sūt qui hāc laudē Remigio viro ſanctiſſimo aſcri Remigi⁹
bant. Gelaſius autē poſteaquā præſbyteros duos
&.xxx.diaconos. ij. epiſcopos. vij.&. lx. creaſſet
moritur ac ſepelitur in baſilica beati Petri apo-
ſtoli xi kalend. Decembris. Sedit annis .iiij. men.
viij diebus.xvij. Vacat tum ſedes dies.vij.

Anaſtaſius. II.

Hic ducitur fuiſſe ſecundus papa notatus infamia eo ꝙ neſtorianis concurrente imperatorū veſania faueret, de quo ſcribitur in. c.anaſtaſius. xix. diſtin. & in. c. ſecundum eccleſie, eadem diſtinctione.

ANaſtaſius ſecūdus patria roma-
nus patre fortunato Anaſtaſio ī-
perante fuit: quo tempore tranſ
mundus Vuandalorum rex: & Trāſmun
catholicas eccleſias claudit: & cē dus.
tum ac.xx. epōs exulatum in ſar
diniam mittit. Ferunt tum apud Carthaginem
Olympium quendā Arrianum epiſcopum ſan- olympius
ctam trinitatem publice in balneis deteſtantem arrianus.
tribus fulminibus ictum concidiſſe: eiuſq; cada-
uer exutum omnino fuiſſe. Cumque item barbas
quidam Arrianus epiſcopus: neſcio quem ba-
ptizaturus eſſet his verbis. Baptizat te barbas in Miraculū
nomine patris per filium in ſpiritu ſancto: fe- in barba-
runt aquam nuſquam comparuiſſe: quo mira- tis beptiſ
culo permotus qui caracterem expectabat con- ma.
feſtim ad noſtros trāſijt. Anaſtaſius vero (vt qui-
dam ſcriptores referūt) Anaſtaliū imperatorem

excõicauit: q̃ acacio fatueret: tametſi poſtea ipē ab Acatio ſeductus: dũ eum reuocare clãculum tẽtat clerum a ſe grauiter alienauit: qui ſe a communiõe põtificis: tum maxime ſubtraxit: q̃ etiã ſine catholicorum cõſenſu Photino theſſaloniſen. diacono cõmunicaſſet: qui tũc Acatij errorẽ imi tabatur. Hãc ob rẽ ferunt diuino nutu hominem ſubito morbo correptum interiiſſe. Sunt qui dicant eum in latrinã effudiſſe ĩteſtina: dum neceſſi
Fulgẽti⁹. tati naturę obtẽperat. Huius temporibus Fulgẽtius natiõe apher rupẽſis eps: qui ĩ ſardiniã quoque cum aliis catholicis aphricæ a trãſmũdo exulatum miſſus eſt: nil prætermiſit quod ad veram chriſti fidẽ pertineret docẽdo, prędicãdo, monẽdo. Edidit & libros de trinitate, de libero arbitrio, de regulis fidei. Scripſit & contra pelagianã hęreſim. Orationes quoq; habuit ad populos elegantes quidẽ & graues. Iuuit etiã ſcriptis ſuis eccleſiã dei Hegeſippus vir doctiſſimus qui & monachorum regulas cõpoſuit: & ſcti Seuerini abbatis eleganti ſtilo vitã edidit. Fauſtus autẽ apud Gallos eps multa tũ ſcripſit copioſe & ornate ſed eius illud opus potiſſimũ laudatur: quod contra Arrianos ſcripſit ĩ quo oſtẽdit triada hoc eſt trinitatem eſſentialem eſſe. Scripſit & cõtra eos qui dicunt increatis aliquid incorporeum eſſe qua in re oſtẽdit, tum patrum, tum ſententiis diuię ſcripturæ teſtimoniis ſolum deum incorporeum dici poſſe: ne etiam creata incorporea dicerentur. Hæc de Anaſtaſio & eius pontificatu: qui ex ſacris ordinibus ſemel Decẽbri menſe in vrbe habitis præſbyteros. xii. epos. xvi. creauit. Sepultus eſt autem in baſilica Petri, xiiij. kalend. Decem-

bris. Sedit annum vnum.men.x.dies.iiij.&.xx.
Vacat tum ſedes dies quattuor.

Symmachus .I.

Symmachus natiõe ſardus: patre fortunato mortuo Anaſtaſio pontifex creatur: non ſine magna diſcordia. Nam dum pars cleri Symmachum apud Baſilicã Conſtantinianã pontificem decernit, pars altera apud Baſilicam Mariæ in via Laurẽtium in locum demortui Anaſtaſij ſufficit. Seditio ingens in ſenatu ac populo Romano biſſariam diuiſo orta eſt, vnde omniũ cõſenſu conciliũ Rauẽnæ indicitur: diſcuſſaq; re præſente Theodorico ſymmachus tãdem in põtificatu confirmatur: qui certe magna clementia vſus. Laurentiũ competitorem Nucerinis epm dedit. Verum anno quarto poſt clerici quidam ſeditionibus gaudentes, adiuuãtibus feſto & probino ſenatorij ordinis viris Laurẽtium reuocãs qua ex re indignatus rex Petrũ Altini epm Romam mittit, qui pulſo vtroq; ſedẽ teneret. Verũ Symmachus habita centum &.xx.eporũ. Synodo & obiecta cõſtanti aĩo diluit: & oĩm ſententijs obtinuit, vt Laurentius & Petrus & malorũ oĩm capita relegarẽtur. Orta aũt ob hanc rem tãta ſeditio Romæ eſt, vt multi, tũ ex clero: tum ex populo paſſim cæderẽtur: nec ſacris virginibus parcerent. Opprimitur eo tumultu Gordianus præſbyter vir optimus ad vincula ſancti Petri, nec finis tantæ cedis factus fuiſſet: in Fauſtus conſul clericos miſeratus contra Probinum tanti mali auctorem arma ſumpſiſſet. Reſpirante deinde aliquantulum rep. chriſtiana, Clodoueus pulſis Ar

De hoc pontifice habetur ĩ c.concilia ſacerdotũ xvij. diſt. & fuit gñ tũ ecclĩe ſciſma.

Cõcilium Rauẽnæ.

Gordian⁹ pſbyter.

rianis hæreticis & catholicos reduxit: pariſiorũ ciuitatem regni caput cõſtituit. Symmachus vero Manicheus tum ab vrbe expulit eorumq; libros ante fores Conſtantinianæ baſilicæ concremauit. Baſilicas vero multas: aut ornauit: aut a fundamentis erexit. Nam & templum beati Andreæ apoſtoli apud ſanctum Petrum ædificauit: & templum ipſius apoſtolorum principis ac porticum marmoribus opere vermiculato in anguſtiorem formã redegit. Gradus quoq; ipſius baſilicę ampliores fecit, alioſq; gradus ſub diuo dextra leuaq; epiſcopis præterea contruxit. Aedificauit etiam baſilicã Agathę martyris via aurelia in fundo lardario. Baſilicam ſancti Pancratij cum arcu argenteo librarum .xv. In Baſilica Pauli renouauit, apſidam cui ruina imminebat: picturiſq; ornauit, poſt apſidam vero aquam introduxit, balneumq; a fundamento erexit. In vrbe autem baſilicam ſanctorum Syluestri & Martini a fundamentis extruxit. miras Traiani thermas vbi & ſupra altare ciborum fecit argentum librarum centum.xx. Arcus argenteos librarũ x. Confeſſionem argenteam librarum.xv. Suggeſtũ quoq; erexit porphyreticis & cruſtis marmoreis inſignem. Fecit & gradus baſilicæ Joãnis & pauli poſt apſidã. Auxit & baſilicam archangeli Michaelis: aquãq; introduxit. Sanctorũ Coſme & Damiani oratoria a fundamẽtis erexit via tyburtina in fundo paciano adiuuãtibus Albino & Glaphyra illuſtribus viris. Pauperibus quoq; ad baſilicas Petri & Pauli habitacula extruxit: curauitq; ne quid eis deeſſet quid ad victum pertineret. Amator enim pauperum fuit: & epiſco-

Pariſius regni caput conſtituitur.

Simachi cõmendatio.

pis ac cæris clericis in Aphrica & Sardinia propter catholicã fidem exulãtibus pecunias & veſtes ſubminiſtrabat. Reparauit etiam Baſilicam ſanctę Fœlicitatis: & Apſidã beatę Agnetis cum Baſilica, quæ ruinã minabantur in meliorem formã reſtituit. redemit & captiuos in diuerſis prouincijs multa pecunia. Conſtituit item vt die dominico vel natalicijs martyrum caneretur hymnus Gloria in excelſis deo. Cœmiterium quoq; Iordanorum vel fecit vel in meliorẽ formam redegit. Nil poſtremo omiſit: quod ad omnipotẽtis dei gloriam pertineret. Huius quoq; tempore eccleſiam dei multum iuuit Gẽnadius maſſilienſis epiſcopus: qui diligẽs Auguſtini imitator & librum de dogmatibus compoſuit: & quid cuiq; ad ſalutem neceſſarium eſſet declarauit. Scripſit item de viris illuſtribus Hieronymum imitatus. Symmachus autem creatis duobus. & .xc. preſbyteris. diaconis. xvi. epiſcopis. cxvij. habitas de more ſacris ordinibus moriens ad baſilicam petri ſepelitur. xiiij. Kalen. Auguſti. Sedit autem annis. xv. menſe ſexto diebus. xxij. vacat tum ſedes dies. vij. Gennadius.

Hormiſda .I.

HOrmiſda patria Fruſinonius patre iuſto ad Theodorici & Anaſtaſij tempora peruenit a conſulatu ſenatoris vſq; ad conſulatum Boetij & Symmachi: quos Theodoricus ob ſuſpitionem affectãtę libertatis exilio primo: mox carcere afficit. In hac calamitate cõſtitutus Boetius multa ſcripſit: quæ adhuc Boetij cõmẽdatio.

leguntur. Tranſtulit & plæraq; ex Ariſtotele ea demq; commentatus eſt. In Mathematicis doctiſſimus eſt habitus: quod eius muſice & aritmetice oſtendunt. Poſtremo vero cum Symmacho ſenatore Theodorici iuſſu necatur Sūt aūt qui ſcribāt Boetium tantam calamitatem ſubijſſe, quod in Arrianos inueheretur: ad quos Theodoricus declinauerat. Superior ſententia mihi verior videtur. Hormiſda autem hortante Theodorico prouincialem ſynodum in vrbe habuit omniumq; cōſenſu Eutichianos iam antea improbatos damnauit. Ioannē quoq; Cōſtantinopolitanum epm litteris & nuncijs adhortatus eſt vt ab eadem hęreſi deſiſteret: crederetq; duas in xpo naturas eſſe: diuinā & humanā. Deſijt parere Ioānes Anaſtaſij viribus fretus quē non ita multo poſt fulmine ictū dediſſe pœnas creditū eſt. tū propter hæreſim quę grauis erat: tum vel maxime, quia legatos ab Hormiſda miſſos cōtra ius gētium magna affecerat cōtumelia reiectos. n. a ſe naui quaſſa & rimoſa ea cōditione nauigare iuſſit: vt recta in Italiā redirēt, nec vllum gręcię littus attingerent. Hæc etiā eiſdē mādata ad pōtificem dediſſe referūt, vt ſciret imperatoris propriū eſſe imparare, & nō impata pōtificis aut cuiuſuis alterius accipere. Fuere aūt legati euodius Ticiniēſis eps, Fortunatus catinēſis, Venātius vrbis romæ præſbyter: & vitalis diaconus. Mortuo itaq; Anaſtaſio. vij. & xx. imperij anno. Iuſtinus orthodoxe fidei amator impiū accipit: ac ſtatim nūcios ad pōtificem mittit, qui & ſedis apłice auctoritatē confirmarēt, & pacē eccleſijs oībus exquirerēt quantū p religionē cōcederet. Qua re pmotus Hormiſ-

Io. fulmīe perijt propter hęreſim.

Iuſtinus impator.

da Theodorico annuente.Germanũ campanum epm̃:Ioãnem & Blandũ preſbyteros:& fœlicem ac dioſcorũ diaconos legatos ad Iuſtinũ mittit,q eos nullo nõ gñe honoris adhibito, effuſa obuiã honoris grã monachorũ,ac magna orthodoxorum & illuſtrium virorũ multitudine honorifice accepit:cõgratulãte clero vna cũ Ioãne Cõſtãtinopolitano epõ,at qui cũ Achatio ſentiebãt iſtorũ aduentũ veriti,ſe in tẽplo quodã munitiſſimo incluſerũt:& nuncios habita cõſultatiõe ad Imperatorẽ miſere,affirmãtes ſe nullo pacto in ſentẽtiam apoſtolicæ ſedis venturos niſi ei reddita fuerit ratio:quam ob rem Achatius dãnatus eſſet.hos omnes Iuſtinus ex tẽplo atq; ab vrbe expulit.Idem fecit Hormiſda cõtra Manicheos iterũ in vrbe Roma pullulãtes, eorũq; codices ante fores baſilicæ cõſtantinianæ incẽdio conſumpſit. Eodem tẽpore mortuo in Aphrica tranſmundo Vuandalorũ rege, Ildericus filius quem ex captiua Valẽtiniani filia ſuſceperat regnum obtinet.Hic nõ hereſim paternã imitatus: ſed matris catholicæ monita ſecut⁹,omnes catholicos,quos Tranſmundus in exiliũ miſerat reduxit,atq; eos ſub inſtituto viuere permiſit.Dona p̃terea multa ac p̃cipſa eodẽ tẽpore Romã ad ornãdas baſilicas ſanctorũ ſunt miſſa.Gẽmas. n.magnæ æſtimationis Clodoueus rex Frãciæ miſit. Delata & dona:tum aurea,tũ argentea.Delata euãgelia cũ tabulis aureis gẽmis diſtinctis a Iuſtino.impatore voti gratia.Miſit & Patenam aureã librarum xx.cũ hiacynthis.Scyphũ aureũ gẽmis circundatũ.Ornauit & tẽplũ beati petri Theodoricus rex trahe argentea mille &.xl.librarum Ceroſtratis

Manicheorũ Codices romæ cõburunt

Ildericus;

Clodouei munera.

argenteis duobus librarum.lxx. Certauit & Hor
miſda muneribus cum his principibus. Locauit
enim ante altare conſtantinianæ baſilicæ coronã
argenteam librarũ.xx.cantharos argenteos ſex.
Ornauit etiam templũ Pauli cyphis argẽteis de
cem. Anulis argenteis tribus. His demũ ex ſen-
tentia peractis cum etiam de more preſbyteros
vnum &.xx.ẽpos quinq; &.l.creaſſet.moritur ac
ſepelitur in baſilica Petri.viij.Idus Auguſti con-
ſulatu Maximi.Sedit annis.ix.Diebus.xviij. Va-
cat tum ſedes dies.vi.

Ioannes .I.

Hic Ioan. iter ſanctos cõnumeratur & tecũ cõſtãtinopoli illuminauit.

IOannes natione thuſcus:patre con-
ſtãtio a cõſulatu maximi vſq; ad cõ
ſulatũ Olibrij peruenit theodorici
regis tẽporibus & Iuſtini auguſti q
orthodoxę fidei diligentiſſimus ob
ſeruator:tãdẽ hæreticorũ nomen extingueret:
Arrianos expulit:eorũq; eccleſias catholicis aſſi-
gnauit. Quam quidem rem Theodoricus ægre
ferens:Ioannem pontificem:Theodorum:duoſq;
Agapitos oratores ad Iuſtinum mittit qui eum
adhortarentur:vt Arrianos reſtitueret:ſin ſecus
animatus eſſet,ſciret ſe omnes Italiæ eccleſias ca
tholicas pręſertim demoliturũ. Magnifice & per
benigne primo quidem excepti legati ſunt qui
vbi rationẽ legationis expoſuere: cũ flectere Iu-
ſtinum non poſſent:ad lachrymas verſi ac ſuppli
citer petentes,vt perituræ Italiæ vna cum catho
licis omnibus ſubueniret, eo tandem piũ hoĩem
perpulere:vt Arrianos reſtitueret,atq; eos viue
re ſuis legibus & inſtitutis ſineret. Sunt qui ſcri-
bant Theodoricum rabiæ ſæuiendi tum incita

tum, Symmacū & Boetium reuocatos ab exilio & carcere eo tempore occidiſſe: vt cumq; ſit necatos Theodorici iuſſu cōſtat: nec multum refert hormiſdæ: an Ioannis temporibus aſcribantur. ioannes autem Rauennam ad Theodoricum rediens: in carcerem propere conijcitur: ac parum abfuit quin eum ſtatim occideret: adeo in hominem exarcerat: & fide moribus cum iuſtino ſentientem. Perijt tamen ſanctiſſimus homo in carcere pedore ſiti, & inedia, quam quidem ſæuitiam ira diuina non ita multo poſt grauiore pœna compeſcuit. Apoplexia enim Theodoricus moritur eiuſq; anima (vt quidam hæremita vir ſanctiſſimus retulit) in ignem lipareum immerſa eſt. Theodorico autem in regnum Almaſiunta filia ſucceſſit: cum gnato athalarico: quem ex Euchario marito ſuſcæperat. Quæ quidem mulier ſupra ſexum prudentia vſa, & patris decreta mala præſertim emendauit: & Boetij ac Symmachi filijs bona paterna in fiſcum deleta reſtituit, & filium optimis diſciplinis erudiuit: aduerſantibus Gotthis & acclamantibus, non litteris, ſed rei militaris diſciplina regem ſuum imbuendum eſſe. iuſtinus autem ſenex admodum eodē ferme tēpore iuſtiniano ſororis ſuæ filio imperatore relicto moritur, & Clodouæus Franciæ rex filijs quatuor in regno relictis. Fuere tū in p̄cio & B n̄dictus nurſinus, q rōnē monaſticę vitæ italis dedit: & Brigida ſcotia mulier ſc̄tiſſima; & ioannes antiochenę eccl'ię p̄ſbyter: q multa cōtra eos ſcripſit, q in vna tm̄ ſubſtātia xp̄m adorādū cēſebāt. His addit iſidorus Cyprigniū quēdam ep̄m hiſpanū q elegāter in Apocalipſym ſcripſit. ioā-

Boetij mors.

Mors Theodorici a malaſiūta prudens mulier.

Iuſtinian⁹

Brigida.

nes aũt põtifex anteq̃ Cõſtantinopolim profiſce
retur tria cœmiteria reſtituit. Primum fuit nerei
& achilei via ardeatina. Secundũ ſanctorũ mar-
tirũ Fœlicis & Adaucti. Tertiũ priſcillæ. Orna-
uit etiam altare ſancti Petri gẽmis & auro. Detu
lit & ſecũ Iuſtini imperatoris munere Patenã au
ream librarum .xx. Calicem aureũ cum gẽmis li
brarũ quinq; q̃ dona ſecũ periſſe arbitror. Crea-
uit etiam habitis de more ſacris ordinibus ẽpos
quĩdecim. Ferũt corpus viri ſanctiſſimi Rauẽna
ad vrbẽ delatũ: ſepultũq; in Baſilica Petri. vi. Ka
lẽ. Iunij. Olibrio conſule. Sedit autem annis duo-
bus. Menſibus octo. Vacat tum ſedes dies octo
& .I.

Fœlix. IIII.

Bellissa-
rius.

Fœlix quartus natiõe Samius patre Caſtorio Iuſtiniani tẽpora attigit. q Belliſſario duce in p̃lis vſus de Perſis & Vuãdalis triũphat: quorũ gẽtem in Aphricam trãjciens idem dux præſtantia animi & ſingularis virtutis ſupe rauit ac prope deleuit: capto eorũ rege Geliſme ro: & in triũphum dũcto Amalaſiũta vero ſeditionibus Gotthorum diu vexata mortuo filio Atalarico quo cum moleſte vixit. Theodatum conſobrinum ſuum regni conſortem fecit. Erat

Theoda-
tus.

autem Theodatus ita Græcis & Latinis litteris edoctus vt & tẽporum ſuorum hyſtoriam elegãter ſcripſerit, & Platonicam diſciplinam optime calluerit, ſegnis tamen ad res agendas habebatur. Verum hortante Amalaſiunta Burgondiones & Alemanos fœlicibus prælijs ſuperauit. Fœlix autem rei diuinæ interim curã gerẽs.

& Patriarchā conſtantinopolitanum declinātem a fide anathemate notauit: & ſctōrum Coſmi ac Damiani tēpla, quę adhuc extant in vrbe via ſacra apud forum Romanū ædificauit quod carmē vermiculato opere notatū adhuc īdicat. Baſilicā quoq; ſcti Saturnini via ſalaria incendio cōſumptā: reſtituit. Sūt qui ſcribāt Caſſiodorū hac ætate fuiſſe: qui & ſenator de regēda repu. multa cōſcripſit: & Monachus pſalterij ſententias eleganti oratiōe ac ſtilo edidit. Ferunt etiā Priſcianū Cæſariēſem grāmaticum inſignē librum ſuum grāmatices tunc cōpoſuiſſe. Arrator quoq; vrbis Romæ ſubdiaconus verſibus hexametris euāgelia cōſcripſit. Laudatur & Iuſtinianus Valētinæ eccleſiæ eps, multa enim prædicauit & ſcripſit ad doctrinā xpianā ptinētia. Ad fœlix hītis de more ſacris ordinibus, vbi pſbyteros quīq; & l. creaſſet. diaconos. iiij. epos. ix. & xx. morit: ac ī baſilica Petri ſepelitur. iiij. idus octobris Annis. iiij. Sedit men. ij. diebus. xiij. vacat tum ſedes dies tres.

Priſcian⁹.

Arrator.

Bonifacius. ij.

BOnifacius ſecūdus patria Romanus: patre Sigilbundo iuſtiniano imperāte fuit. Quē quidem imperatorē tāti cōſtat ingenij: tātæq; doctrinę fuiſſe virum nō ſit ſi leges Romanas ſparſas & incōpoſitas in ordinē ad vtilitatem hominē redegerit: eaq; abſciderit quę ſuperuacanea & īutilia videbātur. Hac tamē in re conſilio & opera ioānis Patricij Tribuniani Theophili Dorothei vſus eſt: qui tū doctrina & auctoritate inſignes habebātur. Immēſum namq; illud librorum pelagus. Ad duo enim fere milia librorum fuiſſe cōſtat coaceruatis ſimul ab vrbe

Laus iuſtiniani.

Leges romanæ in cōpēdiū redigun tur.

condita vſq; ad hęc tempora tot iudicijs in quinquaginta libros tulatim digeſſit: quos nunc digeſta: nunc pandecta appellant: quod omnem ciuilem doctrinā contineant. Idem quoq; legum Epitomē fecit librorum quattuor. Has autem leges inſtitutiones vocat. Dicimus etiam Iuſtiniani codicem & volumen eſſe. Sunt pręterea qui dicant iuſtinianum ipſum libros de incarnatione domini eleganter ſcripſiſſe: tēplumq; in honorem dei patris. (Nam filius ſapientia patris eſt) ſanctæ Sophiæ: quo nullum eſt in orbe maius ſua impenſa: ſuoq; iuſſu ædificatum. Huius itaq; tempore Bonifacius pōtifex creatur, non ſine contentione tamen. Nam & Dioſcorus diuiſo biffariam clero in demortui Fœlicis locum ſubrogatur. Exagitatus autem clerus hac ſeditione diebus octo, & xx. morte Dioſcori a tāta perturbatione tandem liberatur: vnde Bonifacius ad confirmandā eccleſiam conuerſus: inſtituit ne quiſpiā ſibi in epiſcopatu ſucceſſorem deligeret quod poſtea multi pontifices cōfirmarunt. Inſtituit item vt in demortui locum alter pontifex ſi fieri poſſet tertia die ſufficeretur: ne dilatio ſeditionem faceret. Diuiſit & populum a clero dum celebraretur. Hoc eodem tempore multi ex Romana nobilitate Benedicti ſanctitate moti in mōtem Caſſinum peruenere religionis gratia: inter quos Maurus quidem: ac Placidus inſignes habētur. Laudatur & Dionyſius abbas: qui tum Romæ paſchæ calculum miratione compoſuit. Facundi quoq; ſcripta contra Eutichianos quoſdā: tum pullulantes laudantur. Martinus præterea gentem Sueſſionem prædicatione & ſcriptis Arriana hæreſi ad no-

Tēplum ſanctæ Sophiæ.

Dioſcor⁹

Benedictus.

Maurus.

Martinus

ſtros traducit. At Bonifacius cum in pontificatu ſediſſet annis duobus: diebus duobus: moritur & in baſilica Petri ſepelitur. Sedes autē men. duobus tum vacat.

Ioannes. ij.

IOannes ſecundus: patria Romanus patre proiecto ex Celio monte iuſtiniani tempore fuit: qui ſtatim vbi pontificatum inijt Anthimum epiſcopum damnauit ꝙ in Arrianam hæreſim declinaſſet. Sunt qui ſcribant hunc epiſcopum conſtantinopolitanum fuiſſe. iuſtinianus vero ſedem romanam veneraturus Hyppatum & Demetrium epiſcopos Romam cum muneribus mittit: qui & romanum pontificem ſuo nomini ſalutarent: & munera hæc beati Petri templo offerrent; ſcyphū aureum circundatum gemmis librarum ſex: ſcyphos argenteos duos: librarum duodecim. Calices argenteos duos: librarum quindecim. Interim vero dum hęc dona miſiſſet Mūdus exercitus iuſtiniani dux Salonas vrbem minutiſſimam capit: ac Gotthos pręlio vincit, non incruenta victoria. Vna enim cum filio egregiæ virtutis adoleſcente Mundus eo prælio occiditur, quo nihil potuit iuſtiniano moleſtius nunciari. Tanti faciebat hominis virtutem & fidem. Ioannes autem Pontifex de quo pauca admodum ſcribunt hiſtorici moritur, vbi ex ſacris ordinibus ſemel habitis præſbyteros quindecim epiſcopos vnum &.xx. creaſſet, ſepeliturq; in baſilica Petri. vi. kalē. iunij. Sedit annis duobus mē. iiij. Vacat tum ſedes dies. vi.

Dānatur Anthim⁹.

Mundus dux īterficitur.

Iſte in cathalogo ſctõrum cõnumeratur.

Laus amalaſiũtæ.

AGapius patria Romanus: patre Gordiano præſbytero eccleſiæ ſctõrum Ioannis & Pauli pontifex creatus: a Theodato ſtati ad iuſtinianum mittitur: ei infenſum ꝙ Amalaſiuntam Athlarici matrẽ in inſulã lacus volſinẽſium relegauerat: interficiq; iuſſerat. Erat enim hæc fœmina ita grẹcis & latinis litteris imbuta: vt cũ quouis docto diſputando cõgredi auderet. Præterea vero ita linguas Barbarorum omnium callebat: vt ſine interprete cum his omnibus loqueretur: qui tum Romanum inuaſerant imperium. Huius autem mulieris interim Iuſtinianus ita ægre tulit: vt bellum Theodato ſe illaturum minaretur Agapitus itaq; eo miſſus ac benigne & honorifice ſuſceptum: cum pacem impetraſſet ab imperatore tẽtatur: vt Eutichianam opinionem confirmaret. Verũ cum Iuſtinianus ab ea re hominem ſanctiſſimũ abhorrere cerneret: præcibus minas addit. Tũ Agapitus. Ego inquit ad Iuſtinianum chriſtianiſſimum principem venire optaui: ſed Diocleſianum inueni: quem chriſtianorum hoſtem fuiſſe conſtat. Hac libertate loquẽdi & dei nutu Iuſtinianus permotus: & fidem catholicam amplexus eſt: & pulſo Anthemio conſtantinopolitano epiſcopo qui Eutichianam hẹreſim tuebatur. Mennam catholicum in eius locum ſuffecit Agapeto cõſecrãte: qui haud ita multo poſt Cõſtantinopoli moritur. cuius corpus loculis plumbeis cluſum Romam defertur: ac in baſilica Petri ſepelitur. Sedit autem menſibus. xi. diebus vnde viginti. Vacat tum ſedes. menſem vnum. diebus nouem. &. xx.

SYluerius natione Cāpanus: patre Hormiſda epiſcopo, Theodato iubēte pōtifex creatur: cum antea nō regū:ſed imperatorum auctoritas interueniret. Plus autem valuere Theodati minæ ꝙ decreti ratio. Mortem enim his clericis minatus eſt qui nomina ſua non ſubſcriberēt in creatiōe Syluerij. Hāc ob rem: & vt etiā Amalaſiūtę necē vlciſceretur iuſtinianus Belliſſariū patriciū cum exercitu in Italiā mittit. Nauigās hic primo ſiciliā attigit:eāque in fide imperatoris retinuit. Interī vero mortuo Theodato cum Gotthi regē cōtra voluntatē iuſtiniani creaſſent:Belliſſarius e Siciliā mouens italiā a tyrānide Gotthorū liberaturus: ī cāpaniā veniēs. Neapolim mādata imperatoris nequaꝗ̄ faciētem vi capiēs ac diripiēs: Gotthos omnes ꝗ in præſidio erāt: ac magnā partē ciuiū interfecit: ab actis īde virginibus ac pueris cum omni præda. In tāto autem belli furore & tēpla ſpoliata:& virgines ſacras violatas fuiſſe conſtat. inde vero Romā cum exercitu properās:noctu vrbē ingreſſus:tātum terroris Gotthis:qui in præſidio erant incuſſit vt omnes relictis portis ac mœnibus Rauennā cōfugerint. Belliſſarius autē ſuperuēturū Vitigim cū ingēti exercitu ratus:cui aperto marte nequaquā par eſſe poſſet:mœnia Vrbis ꝓ tēpore vallo ac foſſa vbi opus eſſe videbatur quā celerrime muniuit. Superueniēte deinde Vitigi: cum ingēti exercitu:ad centū nāqꝫ milia hominū ſecum duxiſſe fertur: cōtinere ſe mœnibus Belliſſarius cōtentus fuit:cum non amplius quinqꝫ millibus hominū ſecū duxiſſet. Caſtra īter duos quæ ductus locat: Vitigis quo munitiora ſint quorum

Belliſſarius ī italiam mittiti.

Vitigis.

Dira contentio.

alter ad latinā viam: alter vero ad prænestinam vergit.ſeq̨ inuicem iungūt, quinto ab vrbe miliario.& ne aqua vrbem romam influeret: omnes aquæ ductus: quod ad quattuordecim fuiſſe cōſtat interciſi ſunt: Portū quoq̨; vitigis cum parte copiarū: occupat, qua ex re magna calamitas romanis illata eſt. Cum & bello ſimul & fame laboratum ſit. Interea vero inſtigāte vigilio diacono ciue romano & Apochriſiario Theodora auguſta Sylucrio imperat, aditis etiam minis, vt pulſo Menna ab vrbe Cōſtantinopoli Anthemum reuocet, quem diximus ob Eutichianam hereſim damnatum eſſe. Id autem cum facere pōtifex recuſaret, ſcribit ad Belliſſarium mulier, vt pulſo Syluerio in eius locum vigilium ſufficiat. Belliſſarius autem rei bellicæ intētus, rem Antoninæ vxori ſuæ cōmittit quæ quidem ſubornatis a vigilio teſtibus, qui affirmarent Syluerium vrbem Romam Gotthis hoſtibus prodere voluiſſe, hominem coegit abdicare ſe pontificatu, ac poſito pallio cucullam monaſticam ſumere, qui in pontium inſulam in exilium miſſus non ſine opinione ſanctitatis moritur. Ferūt Gallos hoc tempore nuncijs & litteris Benedictū rogaſſe, vt vnum aliquem ex diſcipulis ſuis ad ſe mitteret, qui Gallos monaſticam vitam edoceret. Quare Benedictus Maurum eo miſit, qui omnibus vita & moribus rationē bene ac beate viuendi dedit, quinque etiam multa monaſteria conſtituit. Vigilius autem clericis romanis ex Antoninæ ſentētia ita petentibus pontifex creatur. At vero Syluerius vbi annum vnum. mēſes quinq̨;. dies duodecim in pontificatu vixiſſet (vt dixi) in inſula Pontio

Periculoſum mulieris iudicium.

Bñdictus Maurus.

moritur,ac ſepelitur.xij.kalend.Iulij. Vacat quidem tum epiſcoparus dies ſex.

Vigilius. .I.

VIgilius patria Romanus,patre cõſule imperãte Iuſtiniano,põtifex creatur. Cuius tẽporibus Cõſtãtinopoli quinta Synodus habita eſt Cõtra Theodorum & oẽs hæreticos qui affirmabãt beatiſſimã virginẽ ſolũ hominẽ,nõ etiã deum & hominẽ peperiſſe qua quidẽ in ſynodo ſtatutum eſt,vt beata virgo Maria diceretur, ꝙ deum ſuo partu nobis edidiſſet. Interĩ vero Belliſſarius auctis copijs cum per annum integrum & dies nouem mœnia vrbis tutatus eſſet,egredi cõſtituit, & collatis ſignis cum Vitige decernere. Is autẽ copijs ſuis diffidens, incenſis caſtris rauennã magnis itineribus ꝓficiſcitur. Eo & Belliſſarius propere mouet,ac vitigim in vrbe captũ cum omni familia & magna procerum parte, recuperataq́; fere tota Italia Conſtantinopolim ſecum ducit,quĩto anno poſtea quam in Italiam venerat. Idem quoque Mauros aphricam vaſtantes,mira celeritate perdomuit: deoq́; hoſtiũ manubijs crucem aureã gẽmis diſtinctã librarum cẽtũ, Ceroſtrata duo magni prȩcij. Petro apoſtolorũ principi dono miſit. Duo itẽ Xenodochia (quæ nos domos hoſpitales appellamus) ſua impenſa Romæ ædificat,quorũ alterum in via lata, alterum via Flãminea extabat. Cõdidit & monaſterium ſctĩ Iuuenalis apud Ortã Vrbem: additis fundis vnde monachi paſcerentᷣ. Inſtabat tũ Theodora: vt vigilius põtifex Cõſtantinopolim proficiſcerctur: Anthemũq́; vt pollicitꝰ fuerat reſtitueret.

Synodus cõſtantinopolitana.

Laus belliſſarij.

theodora vafra mulier.

Negat Vigilius ſe id facturum: ꝙ malis promiſſis ſtandum nō ſit. Cenſere enim ſe quæ Agapitus & Syluerius cōtra Anthemum hereticū egiſſent: iure facta eſſet: & propterea eorum acta nullo modo ſibi reſcindēda videri. Irata Theodora Romanis quibuſdā adiuuātibus Vigilium in iudicium vocat: & ꝙ eius fraudibus Syluerius circunuētus exulatum abierit: & ꝙ ipſo iubēte adoleſcēs quidā a nepote Vigilio Aſterij cōſulis filio cæſus ad necē ſit. At vero ne iudicij pœnā Vigilius refugeret: Anthemū quēdam cum his mādatis Romā mittit: vt Vigiliū parere recuſantē ad ſe vi etiam perduceret. Is vero Romā veniēs: mādata facturus ī baſilica ſanctæ Ceciliæ hominem cōprehendit, munera populo ob diē natalē ſuum diſtribuentē more Romano: ac captū quibuſdā romanis adiuuātibus cōſtātinopolim perducit. Ferunt Vigilium naui per tyberim deuectum fuſtibus & ſaxis cum execratione a populo impetitum cūq; hac exprobratiōe. Male meritus de Romanis es: Mala oīa tecum veniāt. In Siciliā vero perueniens cōcedentibus his qui captū ducebāt quoſdā ſacros ordiēs aſciuit: ex hiſq; Ampliatum pręſbyterū & Valētinum epm: qui clerum & romanā eccleſiā interim gubernarēt. Ei vero e Sicilia cōſtantinopolim mouēti: Iuſtinianus cum magno comitatu fit obuiā. Ingrediūtur vrbē clero pręcedēte vſq; ad tēplum ſanctæ Sophiæ Tētare tum Theodora Vigilium: vt quod pollicitus erat pręſtaret. Cui ille male ſe quoduis ſupplicium pati reſpōdit: ꝙ ſententiā mutare: & cū mulier & qui ſecū aderāt minis inſtarēt: ad diocletianū ſe nō ad iuſtinianū: quēadmodū arbitra-

Vigilij perſecutio.

dira ī pōtificē crudelitas.

batur veniſſe dicens:ita cæſus eſt: vt Paulum ab fuerit quin tum occideretur. Fugiēs itaq; in templum ſanctę Euphanię.quod haud procul aberat indea craſſatoribus trahitūr & iniecto in collū eius fune tanq̄ latro per totam vrbem vſq; ad veſperā trahitur. Deinde vero carceri incluſus: pane & aqua tm̄modo aliquādiu vitam duxit, ita patienter & ęquo vt ſemper diceret ſe etiam peiora meritum ſi digna pro peccatis pœna irrogaretur. Clerici aūt qui hominem ſecuti fuerāt, partim in exilium, partim ad excidenda metalla deportati ſunt. Verum poſtea rogātibus Romanis qui iam ſententiā mutauerant: & inſtante Narſete, quē Iuſtinianus cōtra Gotthos romam miſerat. Vigilius ac exules omnes in patriā remittūtur. Atvero cum Syracuſas in Sciciliā perueniſſent, Vigilius quē tot mala, tot curę occidere nō potuerant, ex calculo moritur. Eiuſq; corpus romā defertur, & apud ſanctū Marcellū via ſalaria ſepelitur. Vixit autē in pontificatu tū Romæ, tum alibi annis.xvij.men.vi.dies ſex.&.xx. Vacat tum ſedes eius morte.men.iij.diebus.v.

Narſes

Pelagius .I.

De hoc pōtifice eſt ca.xxiij.q.v. incipiens relegentes literas.

Pelagius primus, patria Romanus, patre Ioanne vicario, eo tēpore fuit, quo Totila Gotthorū rex Taruiſio mouit cum magno exercitu Italiā inuadēs, ac diripiens adeo vt propter ſæuitiam & rabiem flagellum dei vocatus ſit. Perueniēs deinde ad mōtem Caſſinum in cāpaniam iturus: gregorij militis habitu a Benedicto viro ſanctiſſimo dignoſci

Totila Flagellū dei.

tur:& minis deterretur,ne tantopere in xpianos ſæuiat.Inde vero mouens, in Samniū proficiſcitur,Beneuentū oppugnat, vrbis mœnia demolitur:Neapolim obſidet:Cumas recipit,& magna benignitate ac modeſtia vſus,pleraſq; matronas Romanas ibi captas romam ad ſuos intactas remittit.Capta deinde Neapoli atq; occupata omni illa Italia parte,quę ad Syciliam vergit,in Romanos mouet quos quidem occupato prius portu,vnde his vehi comeatus poterāt,tam acri obſidione præſſit vt inopia rerum humana quidā veſcerentur carne.Tandem vero Totila per Hoſtienſem portam vi irrumpens,vrbem capit, ac direptam incendit.Sunt tamen qui ſcribant ei in animo fuiſſe vrbem ſeruare,miſiſſeq; noctu præcones per vrbem: qui militibus mandarent, vt Vrbi parcerent.Hoc vero vbi Iuſtinianus comperit,Narſetē Eunuchum cum magno exercitu in Italiam propere mittit. Narſes enim vt nonnulli ſcribunt primo quidē bibliopola fuit.Hunc cum in cubiculum ſuum accepiſſet imperator cognita hominis virtute,eum in ordinem patriciatus aſciuit. Pietatis enim religionis,miſericordię magnificentiæ,gratiæ,poſtremo vnicum exemplar tum omnibus erat.Is igitur acceptis etiā auxiliaribus copĳs ab Alboino lōgobardorū rege Gothos inuadit,obtruncat perſequitur. Nam & Totila apud Brixellum male pugnās occiditur: & Theias in eius locum ſuffectus,non lōge a Nucera fortiter pugnans, virtute Narſetis opprimitur. Atq; ita ſecundo & ſeptuageſimo anno poſtea qua Theodoricus eorū rex primo italiam ingreſſus eſt:Gotthorū nomē cum in regno interĳt

Capitur vrbs.

Narſe bibliopola.

Iuſtinianus quoq; non ita multo poſt quadrageſimo imperij ſui anno moritur, vir quidē memoria dignus, cum merito ſuo Alamanicus: Gothicus, Vuādalicus, perſicus, aphricanus more veterum imperatorum appellari poſſet: licet aliorū opera & ſuo conſilio hæc geſta ſunt. Pelagius autem eccleſiam dei in tantis perturbationibus nō deſerens conſtituit vt hęretici & ſciſmatici coherceri etiam ſęcularium manu poſſent, quando ad ſanitatem rationibus non deducerentur. Hic autem accuſatus q̄ malorum Vigilij cauſa fuiſſet: cum Iuſtinianus eum Vigilio præferret: vidente populo & clero crucem tangens, & euangeliū iureiurando ſuſcepto, ſe a tanto crimine purgat. Inde Narſes ad vrbem veniens, ſupplicationes pro rebus bene geſtis a ſancto Pancratio vſq; ad ſanctum Petrum celebrat, vrbemq; a Gothis liberatā, quoad fieri poteſt inſtaurat. Vna vero cū Pelagio inſtituit, ne vllus ambitione vel prætio ad quoſuis ſacros ordines admittatur. Vigilius pręterea Valentinum notarium ſuum virū probatę fidei & religiōis theſauris eccleſiæ pręficiēs Baſilicā apoſtolorū Iacobi & Philippi inchoat. Sunt qui ſcribāt Caſſiodorū monachū virū doctiſſimū vſq; ad tpa Pelagij pueniſſe qui primū cōſul, inde Senator factus poſtremo monaſticam vitā ſpretis rebus oībus cōplexus eſt. Aiūt & Victorē cāpanū epm librū paſche tū cōpoſuiſſe. quo potiſſimū Dionyſiū abbatē Romanū inſcitiæ arguit, qui paſchalē calculū inepte nimiū cōpoſuiſſet. Ornauit etiā Pelagij tpa ſanctitate & doctrina. Sabinus Canuſinus. Gregorius lingonenſis: Bedaſtus beati Remigij diſcipulus: & Atrebatū

Pelagij laus.

Caſſiodorus.

Gregorius lingonenſis eps.

ep̄s.Herculanus vero Peruſinus antiſtes a Totila interemptus:in ſanctos refertur.Pelagius autē vndecimo ſui pontificatus anno mēſe.x.die.viij.&.xx.moritur.& in Baſilica Petri ſepelitur : vbi ex ſacris ordinibus his menſe decembri habitis. presbyteros ſex.&.xx.diaconos . xi . ep̄os. vnde quadraginta creaſſet. Vacat tum ſedes.menſi.iij. diebus.vi.&.xx.

Ioannes .III.

Iuſtini iniquitas.

IOannes tertius:patre Anaſtaſio ex illuſtri genere orto.Iuſtini tēporibus fuit: qui Iuſtiniano ſucceſſit,cuius certe nulla ī re ſimilis fuit. Auarus enim improbus,rapax,deorū atq; hominum contemptor habitus eſt.Hanc obrem cum totus auaritiæ & cupiditati inhæreret,libidine habēdi in inſania vertitur,cuius vxor ſophia imperium vſq; ad Tyberij ſecundi tempora gubernauit.Hæc autem mulier inſtigantibus quibuſdam delatoribus, qui Narſetam oderant,hominem ab Italia ad ſe cum ignominia verborum reuocat videlicet, Eunuchus ad lanam & penſa rediret. Ferens id iniquo animo:vt par erat Narſes reſpondet ſe talem orſurum telam,quæ inextricabiles errores æmulis atq; inimicis ſuis præſtaret,quod etiam fecit. Alboinum nāq; lōgobardorum regem cum oībus copijs e Pānonia in Italiam ad capeſcendas ſedes vberiores q̄ quas in Pānonia occupauerant,litteris & nuncijs accerſit. Obtēperans itaq; Narſetis

Alboinuſ rex lōgobardorū.

monitis Alboinus, Italiam per Syrmium ingreſſus cum coniugibus & liberis,cumq; exercitu lectiſſimo, primo quidem omnem venetiam occupat . Inde inſubriam ingreſſus ; Mediolanum

vi capit ac diripit. Papiam triennio obſeſſam in poteſtatem ſuam tandem redigit. Hac autem victoria lætus Alboinus Veronam ſe cōtulit, quā regni totius ſedem conſtituerat. Ibi vero conuiuio exhilaratus Rhoſimundam vxorem ea pate ra bibere compellit, quam ex patris ipſius mulieris capite a ſe occiſi in poculū redegerat. Erat autem in exercitu Alboini helmechildis longobardus adoleſcens forma inſignis, & nobilitate atq; armis præſtantiſſimus, cuius conſuetudine Rhoſimunda quidem delectabatur, quēq; in cubiculum ſecreto ducens propoſita regni ſpe Alboinum obtruncare compulit. Verum cum aduerſantibus lōgobardis de ſpe regni decidiſſent: ambo ad longinum qui Rauennæ præerat cōfugere. Nec ita multo poſt ſeipſos inuicem veneno petentes, diem extremum claudunt. Multas clades, tum paſſa italia eſt irrumpentibus prouinciam Barbaris, quas quidem protendere prodigia illa tempeſtate viſa, & igneę acies in cœlo apparentes. Ita etiam in immenſum tyberis creuit, vt inundatione ſua populo Romano magnas calamitates intulerit. interim vero ioannes pontifex, & ſanctorum cœmiteria reſtituit, & iacobi ac Philippi eccleſiam a vigilio inchoatam perfecit. Et Narſetem romanus non diſſimulanter iratū, q; de ſe male opinarentur, idq; ad Sophiam ſcripſiſſent: e Neapoli ad vrbē ducit, vbi haud ita multo poſt Narſes moritur, cuius corpus loculis impoſitum conſtantinopolim defertur. Actum tum demum de nomine italico putaſſem in tanta rerum perturbatione, niſi viri ſanctiſſimi peri turæ prouinciæ ſuccurriſſent. Nam & Paulus pa

Rhoſimūdæ crudelitas.

Tyberis inūdatio

Paulus Fœlix Fortunatus.

triacha Aquileiẽſis,& Fœlix ep̃s Taruiſinus Alboinum,vbi Italiã attigit mitiorem ciuibus ſuis & prouinciæ reddidere. Et Fortunatus vir ſingularis litteraturę & eloquentiæ Gallos ad mitiorẽ cultum redigit ſcriptis & exemplo. Ad ſigibertum.n.eorũ regem libellũ de gubernãdo regno perſcripſit,ac beati Martini vitã eleganter cõpoſuit. Sunt qui ſcribant Germanũ Pariſienſem epiſcopum virum quidem ſanctiſſimum hoc tẽpore fuiſſe:qui Franciæ reges ſemper in officio cõtinuit,& adeo qdẽ vt iter ſe certatũ religiõe,pietate, gr̃a,humanitate ſit. Nil enĩ in germano cernebant,quid ipſi non imitarentur ,tm̃ valent boni paſtoris exempla. Ioãnes autem cuius tẽporibus Armenij fidem xp̃i recepere moritur,ac in baſilica Petri ſepelitur pontificatus ſui anno.xij.Menſe.xi.die.vi. & .xx. Vacat tum ſedes eius morte Menſibus.x.diebus tribus.

Germanus pariſiẽſis ep̃s.

Benedictus .I.

Tyberius

BEnedictus patria Romanus, patre Bonifacio, Tyberij ſecundi tẽporibus quem quidem Iuſtinus per adoptionem in filium & regni hęredẽ ſuſceperat:ac merito certe cum in homine ea ornamẽta eſſent, quæ in optimo principe requiruntur,clementia,iuſtitia,pietas,religio,ſapientia,conſtantia, & perpetua fortitudo. Verũ inter alias eius virtutes benignus & liberalis in omnes: potiſſimũ vero erga pauperes habitus eſt,& ob eam rem dominus larga opes ei ſubminiſtrauit. Nam dũ ſemel per ædes ſuas contentius inambularet, cerneretq; in pauimento marmoream crucem eam religionis cauſa ne pedibus conculcaretur,auferri iuſſit,me

Honor oĩs a tyberio exhibetur.

lioriq; loco atq; honeſtiore reponi. Poſt hanc vero vna atq; altera inuenta eſt, ſub qua tantā vim auri & argenti repperit, quātam hominis beneficentia requirebat, cuius quidem magnā partem pauperibus erogauit. Ferunt etiam Narſetis theſauros ad eum ex Italia delatos fuiſſe: quibus conflatis ad munificentiam & liberalitatem vſus eſt. Ad Sigiſbertum nāq; francorum regem, qui ſe per legatos inuiſerat, cum reliquis muneribus, quæ magna fuere, aureos etiam quinquaginta ſingularum librarum miſit, quorum pars vna imagine principis ſignata erat his litteris, Tyberij Conſtantini perpetuo Aguſti. Altera vero pars quadrigam continebat cum aſcenſore atq; his literis, Romanorum gloria. Et nequid ad integram eius fœlicitatem deeſſet, exercitus quem in perſas miſerat, victor rediens tantam prædā cum elephantis. xx. auexit, quantam nullus vnq̄ antea. Hoc requirebant eius merita erga genus humanum, hoc religio in deum ſaluatorem noſtrum, hoc poſtremo eius beneficentia erga populum Romanum, quem & armis quo ad fieri potuit ab hoſtibus tutatus eſt: & immiſſo ex ægypto frumento a ſæuiſſima fame liberauit, interuenientibus Bonifacij pontificis precibus, quem Tyberius mirum immodum dilexit & obſeruauit. Adeo. n. longobardi longe & late Italiam vexauerant diutino bello ex illa vaſtatione rerum omnium charitas & inopia oriretur. Dum hæc in Italia agerentur Ioannes conſtantinopolitanæ vrbis epiſcopus, oriētalem eccleſiā quo ad fieri potuit in fide continuit legendo: diſputando ſcribēdo, monēdo, docēdo, licet multos aduerſa Ioannes eps.

Leander. rios habuerit. Idem quoq; fecit Leander Tolleranus vel (vt quidam volunt) Hiſpalenſis eps: in quo doctrina & eloquentia pari lance certabãt. Multa. n. compoſuit tum ad confirmationem noſtri dogmatis: tum ad confutationem Arrianæ perfidiæ, quam tanq; teterrimam labem Vuandali ex aphrica in Hiſpaniam a Belliſſario pulſi ſecũ detulerant. Benedictus autem vt quidã ſcribunt ſollicitudine & dolore, quem in calamitatibus vrbis romę & prouinciæ italiæ conceperat moritur. quarto pontificatus ſui anno. men. vno, & diebus octo. & xx. Vacat tum ſedes. menſibus ij. & diebus. x.

Mors benedicti.

Pelagius .II.

Pelagius ſecundus, patria romanus patre Vingeldo, a Tyberio ad imperatorem Mauritium Tyberij generum peruenit. Huic. n. & ſi capadox erat, imperium tamen ob virtutẽ & ſtrenuitatem in rebus agendis commiſſum eſt At vero longobardi cũ poſt mortem Alboini viginti annis ſub ducibus fuiſſent Eutharim regem ſibi creant, quem & flauium appellarunt: quo quidem cognomento omnes Longobardorum reges deinceps vſi ſunt. Mauritius autem pellere italia Longobardos conatus. Sigisbertum Francorum regem mercede ad id bellum ſolicitat: qui ſtatim comparato Gallorum & Germanorum magno exercitu cum Euthari decertans, magno accepto incommodo ſuperatur. Hac autem elati victoria Longobardi vſq; ad fretum Siculum peruenere. Vrbes italiæ in poteſtatem ſuam redigentes, quo minus vero vrbe Roma diu obſeſſa potirentur fecere imbres

Mauric9 imper.

& quidem frequentes: quibus hoſtes a mœnibus propelluntur. Tāta enim tum aquarum inundatio fuit vt Noe diluuium renouatū crederetur: Hæc autē in vna fuit cauſa: quare Pelagius in iuſſu principis tum pontifex creatus ſit: cum extra obſeſſam ab hoſte vrbē mitti quiſpiā non poſſet. Nil enim tum a clero in eligendo pōtifice actum erat: niſi eius electionem imperator approbaſſet. Miſſus itaq; conſtātinopolim ad placādum imperatorem Gregorius diaconus vir optimus atque doctiſſimus vbi ex ſentētia pōtificis omnia peregiſſet. nequaquam ocio & ingenio ſuo abuſus: libros Moralium in Iob cōpoſuit. Et Eutichiū quēdam cōſtātinopolitanę vrbis epiſcopum ita pręſente Auguſto diſputatiōibus cōuicit: vt omnia quæ in libro ſuo de reſurrectiōe cōſcripſerat: retractare coactus ſit. Dicebat enim corpus nōſtrū in illa reſurrectionis gloria vento æreq; ſubtilius futurum: & ob eam rem tanti non poſſe. Quod contra illud dominicū eſt. Palpate & videte quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, quēadmodum me videtis habere. Pelagius autem vbi Gregorium rogatu populi romani ad vrbem reuocaſſet, & dum paternam in Xenodochium pauperum ſenum redegiſſet, Hermetiſq; martyris cœmiterium ac baſilicam Laurentĳ martyris a fundamentis extruxiſſet. moritur quæ tum peſtilentia Europam omnē maxime vexabat, anno pontificatus ſui decimo, Menſe ſecundo, die decimo. Sepultus eſt autem ī eccleſia beati Petri in vaticano. Vacat tum ſedes menſibus ſex, dies octo & vigeſimo.

Pelagĳ electi o.

Gregori⁹

Eutichius

Gregorius. .I.

Grego- rius iuitꝰ pontifex creatur.

GRegorius patria Romanus: patre Gordiano viro Senatorio, vno omnium cōſenſu inuitus etiā pontifex creatur: anno domini. Dc. ac. xix. Monachus nāq; erat ac leuita. Is autē cum principis cōſenſus requireretur.(vt antea dixi)nuncios cū litteris miſerat, qui Mauricium obſecrarēt: ne pateretur electionē cleri & populi romani ea in re valere. Intercæptæ ſunt litteræ a præfecto vrbis ac diſcerptę, ſcriptæq; aliæ quibus rogabatur, vt quē populus ac clerus in pōtificē legiſſet: eundē impera tor cōfirmaret, quo nihil ei nūciari iucundius ac gratius potuit eū ſecū familiariter dum conſtan tinopoli erat Gregorius vixiſſet, filiūq; eius e fon te baptiſmatis leuaſſet. Remittit itaq; Mauricius nuncios, ac quidē propere qui Gregoriū confirmarent, cogerentque hominē ſanctiſſimū pontificatus gubernacula in tanta perturbatione rerū ſuſcipere. Is itaq; non ſibĳpſi ſed vtilitati hominū ac honori diuino conſulens: quem certe ob religionē & pietatē rebus omnibus ſemper ante tulerat: ſpretis opibus poſt habitis voluptatibus: atq; omni ambitione & potentia. Gubernacula reip. chriſtianę ſuſcipiens: ita vicit vt vſq; ad tempora noſtra neminē ex ſucceſſoribus parem habuerit: nedū ſuperiorē: vel ſctītate vitæ: vel diligētia in

Scripta gregorĳ.

rebus agēdis: vel doctrina & ſcriptis. Nā & librū de ſacramētis cōpoſuit: & antiphonariū tā diurnū q̄ nocturnū: & cōmētarios in Ezechielē: ī quadragīta euāgelia: ī Iob quoq; (vt dixi) allegoriçe ad mores & hiſtoriam reſpiciēs elegāter ſcripſit. Edidit & libros. iiĳ. ī dialogo: & librū quē paſto-

ralem appellauit ad Ioãnem epiſcopũ Rauennatem:de ratione gubernãdę eccleſiæ.Inſtituit prętерea nequid ornatus & cõſentus ĩter ſacrificandum deſſeet, vt antiphonę canerentur. Hęc vulgointroitus vocant. Eius quoqꝫ inuentum eſt,vt nonies Kyrieleiſon caneretur & alleluya,ĩterpoſitis ſeptuageſimę diebus vſqꝫ ad paſcha.Cantatur etiam poſt euangelium, poſt communionem ſuo mãdato Idem quoqꝫ in canonẽ redegit,dieſque noſtros in tua pace diſponas. Præterea vero ſupplicationes maiores (quas græci litanias vocant)primus inſtituit.Stationum quoqꝫ magnam partẽ,maxime autem quæ in baſilica petri habẽtur, die natali Ieſu chriſti,in epiphania, in dominica paſſione, ĩ albis paſchę, ĩ aſcẽſione, ĩ penthecoſte natalibus apoſtolorũ, in tertia dñica aduentus, in dedicatione eiuſdẽ baſilicę:die feſto ſancti Andreæ:ĩ cathedra Petri, dum maior litania fit, in ſabbato quatuor tẽporũ. Quid plura de hoc ſanctiſſimo viro commemorem? cum omnis inſtitutio eccleſiaſtici officij veteris pręſertĩ ab eo ſit,inuẽta & approbata, quẽ quidẽ ordinẽ vtinã ſequeremur.Non abhorrẽt hodie a lectione officij viri docti,quẽadmodũ faciũt,propter barbariẽ neſcio quã illi latinitati & cõpoſitioni additã. Ne vero vlla ĩ re vir ſctĩſſimus eccleſiæ deeſſet. ſynodũ habuit apud ſanctũ petrũ.iiij. &.xx. epiſcoporũ,qua certe multa ſuſtulit q̃ nocitura multa etiã addidit q̃ ꝓfutura fidei nrę videbanť.Miſit & viros optimos ĩ britãniã,auguſtinũ melitũ, & ioãnẽ,cũqꝫ his monachos quoſdã probatiſſimę vitæ, quorũ monitis & prędicatiõibus fidei noſtre dogma Angli tũ primum ĩtegre receperũt.

Litaniarum ĩſtitutio.

Stationes

Synodus.

Angli fidem recipiunt.

Rediere etiã gregorij opera Gotthi ad vnionem catholicæ fidei. Sunt prȩterea qui ſcribãt gregorium dialogum ſuum de moribus ad theudelindam Lõgobardorũ reginã miſiſſe: cuius lectione Antharis preferocẽ & indomitũ viri ſui Antharis animũ ad religionem & mitiorẽ cultum redigeret. Erat enim matrona inſignis: & fidei chriſtianæ ſtudio Theudelinda. ſiſſima. Nam & baſilicam beati Ioannis baptiſtæ Modœtiȩ ædificauit: quod oppidum decem millibus paſſuum a Mediolano diſtat & eandem eccleſiam prȩdijs ac vaſis aureis ornaũit. Ferunt eo Tunicæ chriſti inuentio. tẽpore: quo hermichildus a patre leuigildo Gotthorum rege interfectus eſt: q̧ fidem catholicam cõfiteretur: Ieſu Chriſti tunicã: quæ ſorte vni militum obtigerat. inuẽtam eſſe apud vrbẽ in Zaphath in arca marmorea: eo loci repoſitam, Thomæ hieroſolymitani epiſcopi & Ioannis conſtãtinopolytani: ac gregorij Antiocheni tempore. Interea vero mauritius ſuperatis ĩ hetruria & Cãpania Hexarcho romano duce, Longobardis in Mauriti⁹. oĩa vitia & omnẽ arrogantiã prolapſis legẽ tulit: vt qui Romanæ militiæ aſcriptus eſſet: niſi finita militia: aut mancus & debilis ex vulnere factus: deo militare non poſſet. Hãc ob rem motus Gregorius hominẽ admonet: ne eius religionẽ impugnet cuius benignitate ex infima ſorte hominum ad ſummum gradũ dignitatis peruenerat. præterea vero cum ioãnes conſtãtinopolitanus epiſcopus habita græcorũ ſynodo ſeipſum œcomenicum: id eſt vniuerſalem patriarcham creaſſet: monuiſſetq; Gregorium Mauritius: vt ioãni obtemperaret. Reſpõdit homo conſtãtis ingenij & fidei poteſtatem ligandi & ſoluẽdi Petro tradi-

tam:eiuſq; ſucceſſoribus non epiſcopis conſtantinopolitanis:proĩde deſineret iram dei in ſe concitare:dum ſeditiones ſtudioſe nimiũ in eius eccleſia ſerit. Nequaq̃ vero his malis cõtẽtus Mauritius reuocatis militibus ſuis qui in italia erant: Longobardos adhortatur vt ſpretis fœderibus iam ictis Romanos adorirẽtur:quare Agilulph⁹ ex Ciſalpina mouens vaſtatis lõge ac late hetruriȩ agris:qua iter faciebat vrbẽ Romam magnis illatis calamitatibus ĩtegrum annũ obſedit:quo quidem tẽpore Seuerus aquileienſis epiſcopus in hæreſim prolapſus eſt quæ multorum malorum ſeminarium fuit. Nam Seuero mortuo aquileiẽſis eccleſia biffariam diuiſa eſt: cum Agilulphus Longobardorum rex ioãnẽ aquileienſem: Gregorius cãdianum gradẽſem Forciulianis epiſcopos præfeciſſent. Agilulphus vero omiſſa ſpe potiundæ vrbis obſidionẽ ſoluẽs: mediolanum rediјt. At Mauritius non ſpõte ſed coacte pœnitentia ductus: cum gregorio mitius agere cœpit: q̄ intellexerat quendam monachi habitu indutum ſtrictum gladium in manu tenẽtem in foro conſtantinopolitano clamaſſe: imperatorẽ breui gladio moriturum hoc idem eius ſomnium confirmauit: quo ſe vxorem ac liberos cædi videbat. Interim vero milites ſtipendijs ſuis defraudati: Phocam Benturionem imperatorem creant: & Mauritium obtruncant. Vndeuigeſimo imperij ſui anno. At Gregorius exornatis quibuſcunque reb⁹ potuit baſilicis romanis dedicataq; gotthorum eccleſia:quæ in ſubura eſt Agathȩ martyris nomine. Fl.Ricimerij viri cõſularis opus vt litteræ ſiue indicat paternã domum in ſcauri poſitã

Agilulphus.

Seuerus hȩreticus.

Phocas ĩperator & Maurici⁹ obtruncatur.

non longe a Circomaximo in monaſterium redegit: quo in loco & hoſpites continuo accipiebat & pauperes vndiq; confluentes: cibo & potu in vita retinebat. Vir certe õni laude dignus: ſi vitam, ſi mores, ſi doctrinam, ſi ſolertiam in rebus, tum diuinis: tũ humanis inſpicis. Neq; eſt cur patiamur Gregorium hac in re a quibuſdam litterarum ignaris potiſſimum carpi: q̄ ſuo mandato veterũ ædificia ſint dirupta: ne peregrini & aduenæ (vt ipſi fingunt) ad vrbem religionis cauſa venientes poſthabitis locis ſacris: arcus triũphales & monumẽta veterum cum admiratione inſpicerent. Abſit hæc calumnia a tanto pontifice romano præſertim: cui certe poſt deum patria q̄ vita charior fuit. Multa profecto ex collapſis ædificijs exedit vetuſtas Multa præterea demoliuntur homines ædificãdi gratia: vt quotidie cernimus. Impacta illa foramina quę tum ĩ cõcauo fornicum: tum in cõiuncturis marmorũ quadratorumue lapidum vidẽtur: non minus a romanis q̄ a barbaris auellẽdi æris cauſa crediderim. In fornicibus enĩ quo leuior eſſet moles: ollas cum numiſmatibus collocabant. Lapides vero quadratos æneis clauis firmabant. Factum id quoq; a romanis dixi: ſi epirrhote: Dalmatæ: Pannonij, & ſex totius orbis terrarum huc miſſa Romani appellari poſſunt. Gregorius autem confirmata omni ratione eccleſia dei: anno. xiij. Mẽſe. vi. die. x. pontificatus ſui moritur: Phocæ vero imperatoris anno ſecundo: ſępeliturq; collachrymantibus omnibus in baſilica petri ante ſecretariũ. iiij. idus Martij. Eius vero in morte. Men. v. diebus vndeviginti. Sedes romana tum vacat.

SAbinianus cuius patria ignorat̃ ac meri to quidem gregorio ſucceſſit: homo enĩ obſcuro loco natus, obſcurior moribus: reb⁹ geſtis gregorij viri ſctĩſſimi aduerſatus eſt. Nã cum ſuo põtificatu fame laboraretur inſtarẽtq́; pauperes vt pietatẽ gregorij elemoſynis imitaretur, nil aliud reſpõdebat, q̃ gregoriũ popularẽ famã aucupantẽ patrimoniũ eccleſiæ largitionibus diſſipaſſe. Paululum etiã abfuit quin libri eius cõburerẽtur adeo in gregoriũ ira & inuidia exarſerat homo maliuolus. Sũt qui ſcribãt Sabinianum inſtigãtibus quibuſdã Romanis hoc ĩ gregorium molitũ eſſe: ꝙ veterum ſtatuas tota vrbe dũ viueret: & obtruncauerit & diſiecerit: quod qdẽ ita vero diſſonũ eſt: vt illud quod de abolẽdis ędificijs maiorũ ĩ vita eius diximus. Iacẽt ſtatuę tũ propter vetuſtatẽ collapſæ: tũ etiã quia baſibus ſublatis vel æris vel marmorũ cauſa ſtare tãtæ moles non poterãt. Quod autẽ capitibus careãt mirũ nequaq́; videri debet: cũ ipſius ſtatuę caſu ea pars, vtpote fragilior & ad accipiẽdam læſionẽ paratior potiſſimũ frãgatur. Sed qd ego has cõiecturas quæro? Videmus ſtatuas excіſis capitibus non diſtractis iacere, quia facilius eſt caput ſtatuæ q̃ totũ corpus deferri, quod hodie quoq́; fit ab his præſertĩ qui antiquitatis ſtudioſi ſunt. Non eſt igitur cur tantũ facinus Gregorio obijciatur. Ad ſabinianum redeo. Cuius hoc fuiſſe inſtitutũ ferũt, vt & horę in eccleſijs diſtinguerentur officij gratia, & accenſæ lampades continuo retinerẽtur. Potiſſimum vero in eccleſia beati petri. Sunt qui ſcribãt phoca annuente pacem tum cum longobardis ictam, reddita

Sabinianus gregorio infeſtus.

Sabiniani inſtituta.

Agilulpho eorũ regi filia:quę in bello capta fue-
prodigia. rat. Tanta vero hoc tẽpore apparuere prodigia
quanta nunquã antea:quibus certe futuræ cala-
mitates portendebantur.Nã & cometes viſus eſt
Puer qua perlucidus:& Bizantij puer quadrupes naſcitur.
drupes Et apud Delon inſulã duo marina mõſtra omni-
naſcitur. no humanã ſpeciẽ habentia viſa ſunt. Sirenes for
Syrenes. taſſe fuere Acheloi filiæ vt aiunt poetæ: q̃ ſi ita
fuiſſet.nequaquã pro monſtro habenda erant,cũ
elementum aquæ animalia terreſtribus ſimilia in
omni ſpecie ꝓducat.Sunt qui ſcribãt tẽpore ſabi
niani & ioannẽ patriarchã alexandrinum virum
pietate & doctrina inſignẽ: & latinianũ ep̃m car
thaginiẽſem ioanni nequaquã diſſimilẽ: dignita
Seuerus. tem vtriuſq; eccleſię mirum immodũ auxiſſe.Se-
uerus quoq; latiniani familiaris vir doctiſſimus
multa tñ in Vincentium Cęſarauguſtanum ep̃m
ſcripſit:qui in Arrianũ dogma declinauerat.Idẽ
quoq; de virginitate librũ ad ſororẽ ſcripſit quẽ
aureolũ appellauit. At ſabinianus cũ annũ vnũ.
Menſes.v.dies.ix.in pontificatu ſediſſet moritur:
funuſq; eius a ſctõ ioãne per portã aſinariã & põ-
tem miluiũ ad baſilicã petri defertur. Vacat ſe-
des eius morte,menſes vndecim,dies ſex,&. xx.

Bonifacius. .III.

BOnifacius.iij.patria romanus:a Phoca ĩ-
peratore obtinuit magna tñ contẽtione
vt ſedes btĩ petri apoſtoli: quæ caput eſt
omniũ eccleſiarũ:ita & diceretur & ha-
Cõtentio beretur ab omnibus:quẽ quidẽ locũ eccleſia con
de ſede ſu ſtantinopolitana ſibi vendicare conabatur:fauẽ-
prema ec tibus interdũ malis principibus affirmantibuſq;
cleſiæ. eo loci primã ſedẽ eſſe debere: vbi imperij caput

eſſet. Affirmabant romani põtifices vrbem Ro
mam vnde conſtãtinopolim colonia deducta eſt
caput imperij merito habendam eſſe: cum etiam
græci ipſi literis ſuis principẽ ſuum τῶν ρωμαί-
ων ἀυτοκράτορα. id eſt, romanorum imperatorẽ
vocent, ipſiq; conſtantinopolitani etiã ætate no-
ſtra romæi non græci vocentur. Omitto φ Pe-
trus apoſtolorũ princeps ſucceſſoribus ſuis ponti
ficibus romanis regni celorũ claues dederit, po-
teſtatemq; adeo ſibi conceſſam reliquerit: nõ cõ-
ſtantinopoli, ſed Romę illud tantum dico mul-
tos principes, maxime vero Conſtantinum com
parandę ſynodi ac diſſoluendę: cõfutandi vel cõ
firmandi ea quæ in ſynodis decreta erant. Roma
næ ſedi tantũmodo conceſſiſſe. Merito igitur ſe-
des romana cæteris antefertur, cuius integritate
& conſtantia cunctæ hęreſes confutatę ſunt & ex
ploſæ. Idem quoq; Bonifacius inſtituit habita ſy-
nodo epiſcoporum. ij. & .lxx. preſbyterorũ. xxx.
diaconorum trium, ne quis ſub anathemis culpa
in locum demortui pontificis aut epĩ ſubrogare
tur: niſi tertia ſaltem poſt obitum eius die, vtve
anathematizarentur qui largitione & gratia ad
pontificatũ vel epiſcopatum aditum ſibi quere
rẽt. Voluit itẽ electionẽ epiſcopi a clero pariter
& populo fieri: eamq; ita ratam fore, ſi a principe
ciuitatis approbata eſſet, & ſi ſummus pontifex
deniq; his verbis auctoritatem ſuam interpoſuiſ
ſet: volumus & iubemus. Sãcta quippe inſtitutio
& per neceſſaria noſtris pręſertim tẽporibus qui
bus in peius omnia dilabũtur. Eſt enim ſimile ve
ri clerũ & populum ac principẽ ciuitatis: ſi libera
ſuffragia ſunt nõ alium electuros: φ qui merito

Sedes ro-
manacęte
ris pfert.

Contra
ambitũ.

poſſit & debeat alijs pẽſſe, quod eſt epi propriũ, vt vocabuli ethymologiã huic rei accõmodatã repetamus. Licet reuera (pace bonorũ dicã) multi epatũ deſiderẽt explẽdæ auaritiæ & libidinis ſuę cauſa, non quo cõi vtilitati, vt eorũ expoſcit officiũ & nomẽ cõſulãt. Queritur em q̃tum reddeat epatus: nõ q̃ oues paſcuę ĩ eo ſint, ſed de his ſatis. Ad bonifaciũ redeo cuius cũ vita: vt video etiã decreta extincta ſunt põtificatus ſui mẽſe nono. Sepultus eſt aũt in baſilica Petri. vacat tum ſedes men. vno. diebus. vi.

Bonifacius .IIII.

Pantheon a bonifacio conſecratur.

Bonifacius. iiij. natiõe Marſus, patria Valeriẽſis, patre Ioãne medico templũ ſanctæ Marię rotũdę, quod veteres pãtheõ: quia Cybeli & omnibus dijs commune eſſet a phoca imperatore obtinuit, conſecrauitq; quarto idus Maij in honorẽ beatę virginis oĩmq; martyrũ eiectis prius gentiũ ſimulacliris luſtratoq; tẽplo. Vnde poſtea virgo ad martyres appellatũ eſt. Hoc eodem tẽpore Perſagæ rege Coſdra duce in romanas prouincias irrũpẽtes: ſuperato Phocæ exercitu hieroſolymã occupant. Tẽpla xpianorũ, prophanant & diripiunt. Lignũ dominicæ crucis inde auferunt. Zachariam virum ſanctiſſimũ eiuſdẽ ciuitatis patriarchã in captiuitatem abducunt. Hanc ob rem ab oĩbus potiſſimum vero a ſenatu ſpretus Phocas ab Heraclio copiarũ & Aphricæ ꝓuincię duce ĩperio ac vita priuatur. Cacamus vero bauarorũ rex per Pãnoniã & illiricũ in Italiã irrũpens: lõgobardorũ reges ita ſuperat, vt paulũ abfuerit quin prouinciã ipſam caperet, ita tñ forũ iulij ꝓditiõe Romildæ

Coſdra rex perſarum.

Zacharias.

Cacamuſ bauarorũ rex.

eius amore captæ diripuit, vt vix ipſius prouinciæ cernerētur veſtigia. Dū hęc in Italia agerentur: Ioānes gerundēſis epſ religionē xp̄i prędicatione & ſcriptis vndiq; tuebatur. Hic enim genere Gotthus in luſitania natus vbi ſapere aliquid per etatem cepiſſet cōſtantinopolim proficiſcēs, ita gręce & latinæ doctus inde diſceſſit, vt in Luſitaniā rediēs Arrianā hæreſim quæ tum inualuerat facillime cōfutaret, hanc ob rem barchinonā ab hæreticis relegatur. Verū poſtea mortuo Lemūgildo rege, qui hęreticis fauebat, in patriā rediens, & multa ſcripſit ad doctrinā noſtrā pertinentia, & monaſterium cōdidit, rōnēq; viuēdi monachis cōſcripſit. Eutropius quoq; Valētinus epſ hiſpanos doctrina & exēplo in fide continuit. Præterea vero Colūbanus abbas vir ſanctiſſim⁹ genere Gotthus (vt quidam affirmāt) ex Scotia in Burgundiam primo veniens. Lixonenſe monaſterium egregiū id quidē extruxit, inde in Italiā abiens apud Bobiū in Apēnino aliud monaſteriū ampliū ſane ædificat inter Hetruſcos Lygures & inſubres. His autē hac in re nequaq; cedēs Bonifacius pontifex domum paternam in monaſterium redigit, fundoſq; ſuos monaſterio aſcribit in monachorum vſum. Verum non ita multo poſt diem extremum obiens, ſexto pontificatus ſui anno, menſe. viij. die. xiij. quo quidē tempore peſte fame & inundatione aquarū laboratū eſt, ſepelitur in baſilica Petri. Vacat tū ſedes eius morte. men. vij. die. v. & xx.

Io. gerundenſis.

Eutropi⁹ epiſcopus

Colūbanus.

Deuſdedit .I.

Iſte conſtituit q᷑ meretrices & criminoſi cōtra ſymoniacos in teſtes recipi poſſent.

Deuſdedit patria Romanus, patre Stephano ſubdiaconus pontificatũ omnium ſuffragĳs adeptus, clerũ mirũ immodum dilexit & auxit. Ferunt quidam hunc tantæ ſanctitatis fuiſſe, vt quẽdam obuium elephantiæ morbo laborantem, Oſculo ſuo lepra ſtatim liberauerit. Cõſtituit autem vir optimus ne filius patrimi puellam e ſacro fonte a patre leuatam ducere in vxorem poſſet. Eodem quoq; tempore Heraclius magno cõparato exercitu multas prouincias a Perſis occupatas in poteſtatem ſuam redigit. Ducẽ Perſarum ſingulari certamine ex æquo deturbat & interficit. Coſdroã regem perſarũ opprimit: filium eius captum & baptizatum in regnum paternum reſtituit. Perſidem ingreſſus: turrim Coſdroę theſauris plenam capit: quorum partem militibus tribuit, partem vero reparandis templis: quæ perſę dirripuerant & vaſtauerãt, deſignat. Ipſe præterea alia onuſtus prȩda cum ſeptem elephantis hieroſolymam rediens, crucem domini a Perſis ablatam ſecum deferens eo loco reponit in quo antea fuerat. Captos a perſis in patriã remittit. Rediens deinde Cõſtantinopolim litteris & ocio delectatus ad aſtrologiam ſe cõtulit. Sororis tamẽ ſuæ filiam tantus imperator contra ius faſq; in vxorẽ accipit, & vt ſceleri ſcelus adderet: quod fieri conſueuit, vbi quis in peiora labitur, ad Eutichianos tranſĳt: eo potiſſimum tempore quo Anaſtaſius perſa monachus ſub nomine xp̃i a ſuis captus martyrium paſſus eſt, cuius reliquiæ poſtea Romam aduectæ ſunt, & in monaſterio beati Pauli repoſitæ ad aquas ſaluias vt

Hic lepro ſum oſculo ſanauit

de hoc habetur ĩ ti. de cogna. ſpiri.

Crux xp̃i recuperatur.

Heraclius aſtrologiam diſcit.

Anaſtaſi9 martyr.

vulgo dicitur. Ferunt eodem tempore ſiſebutū Gotthorum regem plurimas Hiſpaniæ ciuitates, quæ ad romanos defecerant in fidem recepiſſe, Iudęoſq; omnes in regno depręhenſos grauioribus ſupplicijs ad xp̄i fidem compuliſſe, rogatu (vt aiunt) Heraclij qui in fatis habuerat, ſibi cauēdum a circunciſis eſſe: cum tamen poſtea haud ſatis fati neceſſitatem circū̄ſpiciens a ſaracenis circū̄ciſionem obſeruantibus oppreſſus ſit. Agebātur hæc in oriente: nec ſuis athletis pro fide chriſti carebat occidens. Arnulphus enim Metenſis epiſcopus conſilio & ſanctitate Dagobertū francorum regem in officio continebat, adiuuante amando traiectenſi ep̄o, viro quidem optimo: & religiōis xp̄ianæ defenſore accerrimo. Hiſpanus quoq; Iſodorus hiſpalenſis ep̄s Leandri ſucceſſor multa tum ſcripſit, quæ fidem xp̄ianā mirifice iuuant. De ſummo enim bono de iuris illuſtribus, de vocabulis grammatices & æthymologijs libros compoſuit. Hiſtoriam præterea ab Adam vſq; ad tempora Heraclij, vitas quorū̄dam ſanctorum, hiſtoriam Longobardorum, & breuem quandam Coſmographiam ſtilo ſatis eleganti edidit. In eo homine pluris facienda eſt certe ſanctitas q̄ eruditio. Sunt qui ſcribāt Iſidorum Germanum fuiſſe quanq̄, Hiſpani hunc ſuū eſſe affirment: vtcū̄q; ſit ſatis conſtat, eum fuiſſe quauis laude dignum ob doctrinam & ſanctitatem. Deuſdedit autem cuius tempora ad hæc etiam. quæ diximus notiora fecere: & terremotus, & ſcabies quędā ita ad Elephantiam tendens, vt deformitate cognoſci homines non poſſent, moritur pontificatus ſui anno.iij.die.iij.&.xx. ac ſe-

Iudęorū afflictio.

Dagobertus.

Iſidori ſcripta.

pelitur in baſilica Petri.vi. Idus Nouembris eius morte epatus.tum vacat mẽſem vnũ dies.xvi.

Bonifacius .v.

Huius tẽpore Alcharanus liber a Machometo & tribus magiſtris ſuis ſcilicet Iudęo aſtronomo, Io.anthiocho.Et Sergio arriano cõponit.

BOnifacius.v.natione cãpanus: patre Ioãne:eo tẽpore pontificatus iniit:quo Eleutherius patricius Romam ab Heraclio miſſus,vindicata Ioannis hexarchi morte ſemetipſum regem Italiæ creat. At vero cum Romam proficiſceretur a militibus ſuis necatur: eiuſdem caput Conſtantinopolim mittitur. Huius in locum poſtea Ilatius patricius Conſtantinopolitanus Hexarchus ſuffectus eſt. At theudelinda(vt diximꝰ)mortuo Adoaldo marito,vna cum filio regnum longobardorum ſapienter & integre gubernans,inter Longobardos & Italos pacem decẽnio continuit,eccleſias multas donis & muneribus exornauit,fundos quoq; his adiecit,quorum prouentibus ſacerdotes vterentur.

Theudelinde religio pia.

Anno vero.xii.heraclii machometus arabs (vt quidam volũt)vt alii perſa, nobili genere natus, patre qui deos gentium coleret: matre hebraica his malieliticí generis magnũ in xp̃iano populo excitauit incendium, & ita magnum vt verear. ne eius ſecta noſtra potiſſimum ætate reliquias xp̃iani nominis penitus extinguat, adeo tepeſcimus:& animo ac corpore languidi interitum noſtrum expectantes concidimus. Inualeſcit eius ſecta nunc multo magis ꝗ antea. Nam tota Aſia & Aphrica magnaq; pars Europæ mahometanis principibus ſubiecta eſt. Inſtant nunc Thurci

Machometi origo.

terra ac mari: vt nos tanq̄ cuniculos, ex his Europæ latebris eruant. Sedemus ocioſi, alter alterũ expectantes quaſi hoc malum vniuerſę reipub. chriſtianæ non immineat. Expectant ſacerdotes, vt a ſæcularibus hoc tm̄ bellum & tam neceſſarium ſumatur. Expectant itē ſæculares, vt præſbyteri tuẽdæ religiõis cauſa pecunias ī ſumptus bellicos polliceantur & ſubminiſtrent, nec in peiores vſus effundant quemadmodum facere plæriq̄ conſueuere. pecunias elemoſynis & ſanguine martyrum comparatas: in aurea & argentea vaſa & prægrandia quidem fundantes: parum de futuro ſolliciti: dei quem tãtum vtilitatis gratia colũt & hominũ cõtẽptores. Ad machometum redeo virũ adeo verſutũ & acris ingenij: vt cum inter xp̄ianos diu verſatus eſſet: omneſq̄ omniũ qui ante fuere ſectas cognouiſſet: nouam quãdã ſuperſtitionem introduxit, vt videmus qua prope noſtra religio extincta eſt. Auſus eſt etiam cõparato ingenti Arabũ exercitu fines romani imperij turbare, cuius motus Heraclius cito cõpeſcuit, ſollicitatis eius ad defectionẽ militibus pollicitationibus & p̄mijs. Bonifacius aũt pontifex vir ſingularis humanitatis & clemẽtiæ, magna in omnes benignitate, & gr̄a vtens, nullũ genus officij quod bonũ paſtorẽ deceret p̄termiſit. Inſtituit p̄terea ne qui ad eccleſias cõfugerẽt, inde vi retraherẽtur, neue acholyti reliquias martyrum attrectarent, quod eſt p̄sbyteri aut ſubdiani officiũ. Mandauit item vt quouis in loco ſacrilegi anathematizarentur, vt ve teſtamentũ iuſſu principis vniq̄ valeret. Cœmiteriũ autem beati Nicomedis fecit & dedicauit. In clericos ve-

Machometi verſutia.

Inſtituta bonifacij

ro integre viuentes vnice liberalis & munificus
Gallus fuit Gallus autem beati Columbani diſcipulus:
ita in occidente tum viuebat, vt etiã in vita ſan
Euſtachi9 cti nomen mereretur. Huius veſtigia ſecutus eſt
Euſtachius abbas ſecuta & ſancta aurea, in cuius
Alij Eli- honorem beatus Eligius monaſterium virginũ
dius. ædificauit. Ferunt etiam Baſilium quẽdam Iſo-
doro æqualem vita moribus & doctrina inſignẽ
tũ habitũ fuiſſe. Moritur autẽ Bonifacius põtifica
tus ſui anno.v.die.x.& in Baſilica Petri collachry
mãtibus omnibus ſepelitur. Eius autem in mor-
te die.xiij. ſedes tum vacat.

Honorius .I.

HOnorius natione campanus, patre Pe-
tronio viro cõſulari, eo tempore pon-
tificatum inijt quo Theudelinda mori
tur, eiuſq; fili9 Adoaldus e regno deij
Arioal- citur, ſuffecto in eius locum Arioaldo. Inſtabat
dus. tum (vt dixi) Heraclius, qui de Perſis triumpha
uerat, vt omnes Iudęi imperio ſubiecti baptiza-
rentur. Hanc ob rem ſaraceni & Arabes arma ſu
mẽtes a natiuitate chriſti anno. Dc. tertio ac. xx.
heraclij duces ſuperarunt, vt hominem fœlicem
Mahome primo mox in fœliciſſimũ reddiderint. duce Ma
ti perſecu hometo: qui cum magnum ſe dei prophetam aſ-
tio. ſereret, magicis artibus Aſianos & Aphricanos
deludens, ita populos quoſdam concitauit noua
a ſe religione imbutos, vt paulum abfuerit quin
omnino imperij nomen delerent: capta alexan-
dria: multiſque alijs Syriæ & Ciliciæ vrbibus.
Saracenos ſectatores ſuos habuit (a Sara abra-
hæ legitima vxore: ita appellatos) quaſi legi-
timos diuinæ profeſſionis ſucceſſores & hęredes

Secutus eſt homo calidiſſimi ingenij hac ĩ re Hieroboã exẽplum: qui tribui ſuæ alios colendi ritus cõſcripſit ne vnquã iudęorum ĩperio ſubeſſent. Idem poſtea fecere græci a catholicis diſſentiẽtes: non ob religionẽ tãtummodo: ſed ob imperium: cuius gratia Neſtorianorum Iacobitarũ & Ebionitarum errores ſecuti ſunt. Verũ poſtremo hac pertinacia eo deducti ſunt: vt vna cum religione & ſecta imperium omnino amiſerint ĩ turpiſſimã ſeruitutẽ redacti. Mahometus autẽ (vt ĩ Alcorano legitur) quo magis ſectatores ſuos a religione chriſtiana ſeiũgeret hæreticos quoſdã ĩ cõponendis legib⁹. maxime vero Neſtorianos ſecutus eſt, multa hĩc ĩde cõtra legẽ Moſeos & euangelij dei aſtute colligẽs, ac in vnum quaſi corpus redigẽs. Ferunt Heracliũ tum quidẽ deſperatiõe & Fœdẽ pacem cum ſaracenis iniſſe, & Pyrrhi patriarchę Cõſtantinopolitani & Cyri alexandrini epiſcopi fraudibus deceptum, in hęreſim quoq; monothelitarum incidiſſe, vnã tãtummodo voluntatẽ in chriſto eſſe dicẽtium, vnde nomẽ accepere. Hos tamẽ poſtea tãti erroris auctores hortãte Honorio. & verum ante oculos litteris & nuncijs ponẽte, relegauit Heraclius. Honoris autẽ a rebus externis aliquãtulum quietis adeptus, doctrina moribus ſanctiſſimis omnẽ prope clerũ renouauit. baſilicã beati petri tegulis æneis ex ioue capitolino ſumptis cooperuit. Aedem Agnetis martyris via numẽtana, vt carmẽ ĩ apſide indicat, edẽ Pãcratij via Aurelia reſtituit. Tẽpla quoq; Anaſtaſij ad aquas ſaluias. Tẽplum. iiij. coronatorum martyrum. Tẽplum beati Cyriaci via hoſtienſi miliario ſeptimo. Tẽplum Seuerini apud vrbem

Secta mochometica.

Monothelitæ.

Honorij cõmendatio.

Tyburtinam magnificentiſſimis operis edificauit:& argento auro porphyreticis & marmoreis lapidibus in cruſtione parietum opere tectorio: opere vermiculato exornauit. Reſtituit etiã cœmiterium Marcellini & Petri via lauicana. Eccleſiam quoq; beatę Agnetis apud ſanctum Syluestrum: eccleſiã beati Adriani in tribus foris huius mandato & impenſa ædificatas fuiſſe ſcribũt nõnulli: vt vero vnoquoq; ſabbato a ſctõ apollinari ad diuum Petrum iretur cum litanijs primus inſtituit. Moritur autem vir ſanctiſſimus anno pontificatus ſui duodecimo. mẽſe vndecimo die. xvij. ac in baſilica Petri ſepelitur. iiij. Idus octobris. Eius morte annum vnum. mẽſes. vij. dies xiij. ſedes interim vacat.

Seuerinus. .I.

Huius tẽpore claruit pariſius ſctã Aurea. iij. millium puellarũ abbatiſſa ſcti eligij diſcipula.

Seuerinus patria Romanus: patre labieno: ĩdemortui honorij locũ ſubrogatus: ab iſatio totius italiæ Hexarcho in põtificatu cõfirmatur. Vana tũc habebatur cleri ac populi electio: niſi id imperatores: aut eorũ Hexarchi confirmaſſent. Iſatius itaq; ob eam cauſam Romam profectus, cum pontificem confirmaſſet: ne gratuito tantum laboris ſuſcepiſſe videretur theſaurum & ſacrarium baſilicæ Lateranẽſis adiuuantibus Romanis quibuſdam ſpoliat reſiſtentibus aliquãdiu fruſtra tamen ſacerdotibus tẽpli quorum primates omnes poſtea in exilium miſit. Indignabatur enim iſatius eos tantum in theſauris habere: neq; quicquam in vſus bellicos conferre.

præſertim cum milites inopia rerũ oĩm tũc laborarẽt. Huius prædę ꝑtem militibus cõceſſit. ꝑtem ſecũ Rauẽnã detulit: reliquũ vero ad imperatorẽ miſit. Saraceni autẽ quos ꝑcio cõductos ab heraclio diximus: cum eis auare malignęq; pacta merces ꝑſoluerentur: in Syriã profecti damaſcum imperio ſubiectã vi capiũt. Deinde vero cum reliquis Arabibus. qui domi remãſerant cõiuncti comeatib⁹ & armis adiuti Machometi furore ĩcitati, Phœniciã, Aegyptũ ꝑuagati: reſiſtẽtes tũ ĩperio ſuo: tũ legi machometanę paſſim cędũt, verſi deinde ĩ perſas Ormiſda ꝑſarũ rege ĩterẽpto: nõ prius vaſtãdi oĩa finẽ fecere, q̃ ſaracenorum legem & imperium ſuſcipiunt. Verũ Heraclius audita ſaracenorum licẽria capta ꝑſertim Antiochia: veritus ne hieroſolymã occuparẽt, crucem domini cõſtantinopolim deferendam curauit: ne iterum in Agarenorum manus deueniret. Agarenos enim græci arabas appellarunt ob ignominiã, quaſi ab agar ãcilla abrae ortos: neq; ita multo poſt hieroſolyma capta eſt. Machometo autẽ (vt quidã ſcribũt) ad Mechã mortuo in principatu calipha ſuccedit. poſt hunc hali quo quidẽ pulſo: q nimium ſuperſtitioſus eſſet alterum caliphã ſibi ducem ægyptij creauere. Ferunt tum etiam: ne quid calamitatis deeſſet: quod Romanũ vexaret imperium. Siſebutum Gotthorum regem omnes hiſpanię ciuitates Romanis ademiſſe: ac tũ demũ romanos inperare ĩ hiſpania deſijſſe. Seuerinus autẽ põtifex vir ſingularis pietatis: & religionis amator pauperũ: ĩ calamitoſos benignus: in omnes munificus ĩ reparandis tẽplis ſplendidus: põtificatus ſui anno, i, mẽ. ij. moritur ac ſepe-

Furor ſaracenorũ.

Ormiſda interitus.

agareni.

Calipha.

Mahometo ſuccedit.

litur in baſilica petri.iiij.nonas auguſti. Vacat tũ ſedes men.iiij.dies vndetriginta.

Ioannes. .IIII.

IOannes.iiij.natione Dalmata,patre Venãtio põtificatũ iniẽs,ſtatim mira pietate vſus eſt. Ex reliquis enim theſauris, quos iſatius apud lateranũ reliquerat captiuos oẽs quos potuit iſtrios & dalmatas a captiuitate redemit. Interea vero Rhotaris,qui Arialdo in lõgobardorum regnum ſucceſſerat, licet iuſtitia & pietate inſignis habitus ſit, ad Arrianos tamen declinat, paſſuſq; eſt,vt eodẽ tẽpore omnibus regni ſui ciuitatibus duo epiſcopi pari poteſtate præeſſent. Alter enĩ catholicus, alter Arrianus habebatur Tãti præterea ingenij fuit:vt leges quę ſola memoria & vſu retinebãtur ĩ ſeriẽ quandã redegerit:codicemq; ipſum edictum appellari prȩceperit. In re autẽ militari ita præſtãs fuit:vt hetruriã omnem & Lyguriã cum hora maritima Maſſiliã vſq; ĩ ſuã redegerit poteſtatẽ. Anno deinde ſexto regni ſui moriens Rhodoaldo filio regnum reliquit. Ferunt ſacerdotẽ quendam rhotaris corpus apud tẽplum ioannis baptiſtę ſepultum noctu aperto tumulo ſpoliaſſe:ſolent enim p̃cioſa quędã cum regũ corporibus reponi. Hanc ob rem beatus ioãnes homini apparẽs ei mortẽ interminatus eſt: ſi deinceps tẽplum ſuum ingrederetur. Huic enim ſancto Rhotaris mirumimmodũ in vita deditus fuerat. Idẽ contigit tẽporibus noſtris Alouiſio cardinali patriarchæ aquileiẽſi. Eruto enim ſepulchro ab his ſpoliat:quos ipſe ex infima ſorte hominum ad dignitatem ſacerdotalẽ & melio-

Rhotaris arrianos fouet.

Spoliatio ſepulchrorum.

rem fortunā erexerat. Rhodoaldus igitur regni Rhodoal
gubernacula ſuſpiciēs:Gundibergā reginę Theo dus.
delindæ filiā ī vxoram accipit: quæ religionem
matris imitata:vt illa Modoeciæ: ſic ipſa Tarra-
cinæ ioānis baptiſtæ tēplum ædificat: plurimoq;
auro & argento exornat. At Rhodoaldus ī adul- Stipendia
terio deprehēſus:a marito adultere interficitur. adulte-
Huic autē ſucceſſit Aripertus Gundualdi filius: rorum.
Vheodelindæ reginę frater: qui apud Ticinum Ariptus.
ſaluatoris oraculum cōdidit: varijſq; ornamētis
inſigniuit:& fundis dotauit.ioānes autē pontifex
veritus ne corpora Vincētij & anaſtaſij aliquādo Vīcētij &
in manus barbarorum deuenirēt:vt Romāq; di- anaſtaſij
ligētiſſimæ ferrentur curauit, ac iuxta fontem la corpora
teranēſem in oratorio btī ioānis baptiſtę magna romā de-
cum veneratione collocauit.Sunt qui ſcribāt hu- ferūtur.
ius pōtificis tēpore & vincentium beluacenſem
epm:& Muardum archiepm Remēſem ſanctita-
te & doctrina in pcio fuiſſe.His addūt a Reginul-
pham galiam matronā genere & ſctitate inſignē
& Renaldum traiectenſem epm vita & miraculis Renaldus
clarum.Iudocus quoq; his nequaq; inferior eſt ha iudocus.
bitus:qui Britonū regis filius ſpreto regno cum
aliquādiu ī heremo vixiſſet tādem in pago pon-
tio moritur.Ioānes aūt pontificatus ſui anno pri-
mo.Menſe nono,die. ix.moriens in baſilica Petri
ſepelitur:quarto idus octobris. Vacat tum ſedes
menſem vnum:dies tredecim.

Theodorus. .I.

THeodorus natione Græcus:patre Theo
doro epiſcopo hieroſolymis oriundo:
pontificatum iniens:omnia quæ ad di-
gnitatem religionis chriſtianę pertine-

re arbitrabatur circūſpiciebat,vt bonum paſtorem decet:in oēs,maxime autē erga pauperes mira benignitate vtēs. Interea vero Heraclius trigeſimo imperij ſui anno morbo ītercutineo pījt: cum paulo ante Theodorū cognomēto Caliopā mortuo iſatio hexarchum ī Italiā miſiſſet. In locum vero demortui.Heraclij primo ſufficit conſtātinus filius,qui quarto ſuſcepti imperij menſe veneno opprimit Martinę nouercę & heracleōis inſidijs:quos quidē ad tm̄ facin⁹(vt aiūt)Pyrrh⁹ pīiarcha īſtigauerat.Heracleō itaq; mortuo fratre īperiū occupat:eo potiſſimū tēpore,quo Syr⁹ Sergius:& Pyrrhus, Acephalorū hereſim inſtaurātes:vnā opationē ī xp̄o hūanitatis,ſcilicet & diuinitatis:vnāq; volūtatē p̄dicabāt.Ex his aūt pyrrhus audita heraclij morte redeūdi ī patriā cupidus:ex aphrica vbi exulabat romā veniēs ac errati veniā petēs:nō ex aīo, ſed ficte a Theodoro viuendi formā accepit:verū prius vitā amiſit:q̄ tāto ſcelere queſitā dignitatē potuerit obtinere. Senatus eñ populuſq; cōſtātinopolitanus cognito ſcelere ī Martinā heracleonēq; cōſurgēs:cū hūc naſo illā līgua mutilatā relegaſſet:Pyrrhū de fugaretractū interficit. Conſtātium vero cōſtātini dolo necati filiū impatorē creat:in locū aūt pyrrhi Paulū epm̄ ſufficit quē Theodorus Pōt.Ro. dignitate priuauit:quia orthodoxæ fidei normā & rationē ſuſcipere recuſabat:adiuuāte eius ſtultitiā cōſtātio ī eādē hæreſim ſtolide nimiū ꝑlapſo.Cōuerſus deīde ab hoc certamīe pōtifex ad ornāda ſctōrū corpora,primi & Fœliciani martyrum reliquias ex arenario viæ numētaneæ ablatas ī vrbē deferēs:in baſilica Stephani ꝓthomar-

Cōſtantinus veneno necāt.

heracleō.

Mors pyrrhi patriarchæ.

Primi & Feli. corpora adaptantur,

tyris in cœlio mōte collocat multis ornamētis:tū ex argēto,tū ex auro adhibitis.Idē quoq; baſilicā ædificat via flāminia nō lōge a pōte miluio:& ſtatim dedicat.Duo poſtremo oratoria:cōſtruxit& ornauit,quorū alterū erat apud lateranēſem baſilicā beato Sebaſtiano,alterū vero via hoſtienſi: Eupolo martyri dedicatū. His ita cōſtāter & ſctē peractis:moritur pōtificatus ſui anno.vi.Mēſe.v. die.xviij.ſepeliturq; in baſilica Petri pridiæ idus Maij Epiſcopatus autē diebus. ij. &. l. cum vacat.

Martinus. .I.

Iſte martinus inter beatiſſimos annumeratur cuius celebris feſtiuitas.x. Nouembris die agitur quo tempore hieroſolymis a Mahometiſtis quibus hunarus prçerat direpta fuit qui in loco antiqui templi annum eripit ſuperſtitioſum ablato pri⁹ triūpho ſanctiſſimę crucis.

MArtinus primus patria Tudertinus: patre Fabricio, in Theodori locum ſuffectus : legatos ſtatim conſtantinopolim miſit:qui paulum adhortarentur vt omiſſis erroribus ſuis aliquando veritatis callem ingrederetur.Is autem non modo pontifici bene monēti non obtēperat:verū etiā eius legatos cōſtantij auctoritate abuſus:in diuerſas inſulas relegat. Quāobrem indignatus Martinus ſynodum centum &.l. epōrum Romæ habuit, in qua em̄ Cyri alexādrini Sergij ac pyrrhi damnationē renouauit,& paulū patriarcham omni anathematis vinculo dānatum.Interea vero dum hæc ita agerētur: pax italiæ quæ inter romanos & longobardos annis.xxx.durauerat;turbari iam cæpta eſt.

Longobardis omnia ad vtilitatē ſuam trahentibus cōtra vero recuſantibus Romanis: quę præter ius faſq; mādarētur. maxīe vero cum Rhotaris Arriana labę inquinatus:nullā fermę ciuitatē haberet: cui non Arrianum pariter & catholicū epiſcopū prępoſuiſſet.Hunc autē errorem emendare conati theodorus & Martinus rē ſæpius fruſtra tentauerāt.Ob has igitur cauſas inſtante etiā Theodōro italiæ hexarcho: bellum longobardis indicitur.Non detrectarunt illi certamē:ad ſcultennam ſiquidē Mutinæ amnem acriter vtrinq; pugnatum eſt: tādem vero Theodorus ſuperatus funditur & fugatur, quo quidē in p̄lio ex ſuis ad ſeptē milia deſiderati ſunt.Rhotaris autē tāta victoria elatus lyguriā omnem haud magno negocio breui in poteſtatē ſuā redigit.Interea vero cōſtantius fortunā cum duce mutaturus:reuocato Theodoro olympium hexarchū in italiā ſtatī mittit:qui primo quidem & Monothelitarū ſectā per omnem italiā ſpargeret:& Martinū pontificem,aut īterficeret:aut captum ad ſe perducēdum curaret: At olympius Romā veniens, vbi iam ſynodus habebatur,cōtra hūc atq; alios orientalis eccleſiæ errores: cum virus cōceptū ſpargere nō poſſet:Lictorem ſuum īmiſit,qui Martinum in eccleſia ſanctæ Mariæ maioris caperet,& ad ſe perduceret, vel ſaltem parere recuſantē interficeret. Facturus mādata lictor dei miraculo ſubita cęcitate corripitur,atq; ita diuinę maieſtatis nutu tātum diſcrimen tū Martinus euaſit.Hac vero orientalis & occidentalis eccleſiæ diſcordia frēti Saraceni, Alexādria cū ingenti claſſe ſoluētes Rhodū puenere, captaq; vrbe Coloſſum, fa-

Rhotaris.

Scultēna.

Cōſpiratio ī martinum.

lictor re⁹ efficitur.

Sarraceni Rhodum adueniūt.

ma celeberrimum demoliti ſunt:ex cuius ere no ningētos camelos honuſtos ferunt. Erat enim ſeptuaginta cubitorum:cuius auctor chares Lyſippi diſcipulus habitus eſt. Deinceps vero occupatis multis ægei maris inſulis in Syciliam nauigantes multa damna ſiculis ītulere:quoad olympius Martini precibus motus,eos inſula depulit:nō ſine magna nauium militum ac ſui ipſius iactura. Ibi enim morbo correptus moritur.Conſtantius vero tot calamitatibus nihilo melior factus Theodorū caliopam cum his mādatis iterum in Italiam mittit:vt primo quoq̧ tempore.Martinū pōtificē ad ſe vinctū mitteret: eiq̧ rei ſocium addidit paulū pellarium:qui tm̄ facinus curaret.Theodorus a Romanis perbenigne exceptus :cum ſalutandi cauſa adire pōtificem ſimularet: homini cathenas inijcit:eumq̧ conſtantinopolim mittit. Vnde poſtea in cherſoneſum pōti exilij cauſa deportatur vbi quondam beatus Clemens Romanus præſul exulauerat. Martinus autem multis calamitatibus circumuentus,ac inopia rerum omnium preſſus tandem in exilio moritur, pontificatus ſui anno. vi.menſe vno diebus ſex. &.xx. Sedes autem Romæ. xiiij. Menſibus tum vacat, quia nil certi de ſanctiſſimi viri morte habebatur.

theodor⁹ caliopa

marc. pō. captio et exilium

Eugenius I

Hic ſtatuit q̧ prẽſbyteros diaco.& ſubdiaco. perpetuam debere obſeruare caſtitatē,e cuius dierum interſtitio Nauta quidam elemoſinam pauperi abnegās panem hac pena plectus fuit vt eius panes in ſaxa (p̄ce pauperis) conuerterentur.

EVgenius primus patria romanus:patre Ruffiniano e celiomonte, Martino in pontificatu ſucceſſit eodem ferme tempore: quo petrus in locum Pauli hæretici conſtantinopoli ſufficitur.Hic enim & ſi melius aliquantulum de religione ſenſit quam Paulus non tamen vſq; adeo eandem fidei normã tenuit quã ſancta Romana eccleſia prędicat & ſeruat.Cuius quidem literę Romã miſſæ duas operationes & voluntates in chriſto negãtes ita ſunt exploſę,vt clerus ipſe interdicere pontifici auſus ſit:quominus in eccleſię ſanctæ mariæ maioris ſacrificaret,niſi prius tã prophanas litteras reieciſſet.

Rhomoaldus.

Interea vero Grimoaldus dux Beneuẽtanus Rhomoaldo filio Beneuenti duce relicto, cũ ingenti exercitu in Galliã ciſalpinam mouẽs: papia partheritẽ Mediolano Gundibertũ Arithperiti filios expulit.Quod vbi Clodoueus Francorum rex intellexiſſet: caſum adoleſcẽtũ miſeratus magnas copias ſtatim in italiam miſit: quę adoleſcẽtes in regnũ paternum reſtituerent.In tranſpadana regione pręliũ vtrinq; magna animorũ cõcitatione cõmittitur,cũ illi redire in ditionẽ paternã:hic retinere bello partũ conarẽtur.Tandẽ vero ſe inclinante ad Grimoaldũ fortuna,fuſi ac fugati Galli italia expelluntur. Sunt tñ qui ſcribãt Gallos hac ratione decęptos eſſe.Lõgobardi em̃

Gallorũ voluptas

Bellorũ calamitas

Gallorũ clades.

ſimulata fuga caſtra rerũ omniũ copia ac vini potiſſimum plena relinquẽtes,haud longe ĩ inſidijs cõſtiterant.Galli vero caſtra ingrediẽtes rati veram eſſe hoſtium fugam in omnem voluptatem effunduntur: epulis & vino replentur.quare ſuperuenientibus hoſtibus cũ ſommo etiam graua-

ti paſſim veluti pecora ſine cuſtode iacerēt:ita ab hoſtibus cęduntur, vt vix nūcius ſuperfuerit qui tantā cladē clodoueo nūciaret. hac victoria fræ-tus Grimoaldus oēm prouinciā ſtatim in poteſta tē ſuā redigit Eugenius aūt pōtifex, vir mirę pie tatis, religionis, manſuetudinis, comitati, munifi centię, pontificatus ſui anno ſecundo. menſe no-no morit, ac in baſilica Petri ſepelitur. iiij. nonas Iunij. Vacat tū ſedes mēſem vnū, dies octo & .xx.

Vitalianus .I.

Hic cantum romanorum compoſuit & in cytharizantibus organis concordauit.

VItalianus patria ſignus ex oppido Volſcorū pr̄e Anaſtaſio, eo tēpore pontificatū inijt, quo cęſar ea perſa-rū regina neſciente marito cū pau-cis fidelibus cōſtantinopolim venit, Anno. Dc. iij. ac. lxxx. Quę quidē ab imperatore honorifice ſuſcepta non multo poſt characterem baptiſmi ſuſcæpit: cuius rei cauſa profecto ve-nerat. Hoc vbi intellexiſſet Perſarum rex, le-gatos ſtatim conſtantinopoli mittit, qui vxo-rem ab imperatore repetant. Reſpondet impe-rator in arbitrio reginę eſſe ſtandi, vel diſce-dendi: proinde eam ſciſcitentur. Interrogata regina reſpondet ſe nunquam redituram in pa-triam: niſi rex chriſtiani nomē ſuſciperet. qui ſta-tim recognita cū .xl. milibus hominū cōſtātinopo lim pacato agmine veniēs per benigne ab impe ratore ſuſceptus vna cū militibus ſuis baptizatus in regnū cū vxore reuertitur. Poſtea vero Con-ſtantius conſtātino filio in partem imperij ſuſcæ-pto: cōparata ingēti claſſe conſtātinopoli ſoluēs,

Cæſarea regīa chriſtiana efficitur.

Tarẽtum peruenit. Copias etiã terreſtres nauibus onerarĳs ſecum vehẽs. inde vero terreſtri itinere in ſamnium veniens: obcidere Bñuentum inſtituerat. Verum vbi intellexit vrbem valido prçſidio: multiſq; conmeatibus Romoaldi diligentia munitã eſſe: luceriã mouens: vrbẽ vi cepit ac direptã ſolo æquauit. Inde autẽ Acherõtiã profectus cum vrbẽ munitiſſimã capere nõ poſſet beneuentum oppugnare abortus ſtatim obſidionẽ ſoluit ꝙ intellexerat Grimoaldum prope diẽ cũ magnis copĳs affuturum: vt filio Rhomoaldo opẽ ferret. Neapolim igitur primo: mox Romã inde cõſtantius petens: magna incommoda ĩ itinere paſſus eſt. Saburro autẽ ciue Romano cũ xx. millibus hominũ apud phormias relicto: q hoſtes reprimeret tandẽ ad vrbẽ peruenit: prodeũte obuiã pontifice cũ clero & populo vſq; ad ſextũ lapidẽ honoris cauſa. Ductus per vrbẽ plaudẽte multitudine ad baſilicã Petri palliũ auro intextũ ſancto obtulit. Interim vero Rhomoaldus patris auxilio fretus Saburrũ aggreditur & ſuperat: ac

Cõſtãtius vrbẽ diripit.

plurimos grçcos interficit. Hac deſperatiõe motus cõſtãtius: qui ita poſtea ꝙ̃ vrbẽ ingreſſus ẽ die ad direptionem cõuerſus. Omnes ſtatuas ex ære & marmore adornatum vrbis locis inſignibus poſitas: omnia eccleſiarum ornamenta paulo decentiora diſtrahit ac nauibus ad id ſubuectis imponit: pluſq; ipſe ornamentorum ſeptem diebus vrbem detraxit: quam barbari antea ducentis & lviĳ. annis. Ne dicant maliuoli: & hiſtoriarũ ignari Gregorĳ pontificis iuſſu comminutas eſſe maiorum ſtatus & monimenta. Duodecimo autem die roma in malam rem abiens: græculus nequã

& perfidus Neapolim contendens: inde quoq; in Sciliam proficiſcitur vbiq; tributa adeo acerbe colligens: vt filij oberati a parentum complexibus diuellerentur. Commoratus aliquamdiu in Sicilia homo auariſſimus: dum Syracuſis in balneo libidinibus vacat: a ſuis occiditur in eiuſq; locum Mezentius: cuius fraude necatum putant conſtantium imperator a militibus creatur. Magna fuit in hoc homine varietas: nam primo quidem vbi intellexit Vitalianum pontificatũ iniſſe: nuncios miſit: qui ei ſuo nomine gratularẽtur quiq; euãgelia aureis litteris ſcripta ac multis gẽmis ornata beato Petro cõdonarẽt. Deinde vero mutata ſenteria nec dijs nec hominibus pepcit: diuina humanaq; omnia confundens. At Vitalianus cultui diuino intentus: & regulam eccleſiaſticam compoſuit & cantum ordinauit: adhibitis ad conſonantiam (vt quidam volant) organis Theodorum quoq; archiepm: & Hadrianum abbatem viros doctiſſimos atq; optimos in britaniam mittit (quam Angliam vocant) cum magna poteſtate ligandi & ſoluendi: quo britannos in fide prędicationibus & exemplo continerent, Fecere mandata: ac quidem diligenter viri optimi. Librum præterea Theodorus ſcripſit quo declarauit: qua pœnitẽtia dilui vnũquodq; pctm̃ poſſet. Sũt tñ q hoc opus Theodoro põtifici aſcribãt. Vitalianus aũt bene & ex ſentẽtia quantum in eo fuit gubernata eccleſia: anno. xiiij. pontificatus ſui: menſe. vi. moritur ac ſepelitur in baſilica Petri. vi. Kalen. Februarij. Epiſcopatus autem tũ vacat men. iiij. diebus. xv.

Angli p̃ theodorũ ĩ fide erudiũtur.

Adeodatus .I.

ADeodatus patria rõanus:patre Ioui
niano: ex monacho põtifex creatur
Lup9 foroiuliano rum dux. eo tẽpore potiſſimũ quo Lupus fo-
roiulianorũ dux regnũ Italię occu-
pare conatus eſt. Grimoaldus enim
(vt diximus)a filio Rhomoaldo duce Beneuen-
tano cõtra conſtantiũ imperatorẽ in auxiliũ acci
tus.Lupo (vt aiunt) regnũ & oues cõmendauit.
In hetruria em̃ æmilia & tranſpadana Italia oĩa
tumultu lupus inuoluit.Hanc ob rẽ Grimoaldus
Bauaros duce cacãno in lupũ pecunĳs & pollici-
tationibus mouet, qui primo cõgreſſu a lupo ſu-
perati ſunt. Verum ſequenti die pręliũ repeten-
tes lupũ ſuperant & obtruncant ac totum forum
Iulĳ diripiunt.Grimoaldus autẽ abeunte ex Ita-
lia conſtantio in Ciſalpinam rediens,Forum po-
pilĳ ſabbato ſancto aggreſſus: cęſis omnibus diri
puit ac ſolo æquauit. Propter iniuriam quã eo lo
cia Rauennatibus acceparat, cum in auxiliũ filĳ
Arnefites. proficiſceretur.Dũ vero arnefites lupi filius ad
iuuantibus dalmatis ducatum paternum repetit
ad Natiſonem fluuium a Lõgobardis ſuperatus:
duce vectari vicentinorum comite cęditur,Opi-
tergini quoq; hanc calamitatem ſenſere. Domo
enim & patria pulſi ſunt:quia Arneficis ſtudioſi
erant. In Sicilia vero tum quoq; laboratum eſt,
eo enim ex omnibus prouincĳs Romanis profecti
milites ſunt, ad opprimendum Mezentiũ, cuius
dolo Conſtantius interfectus fuerat quo ſubla-
to cũ oẽs paſſim dilaberentur, ſuperuenientibus
cum magna claſſe ſaracenis & ſyracuſę et tota in-
ſula occupatur. Vnde poſtea onuſti præda Ale
xandriũ redeuntes: vrbis quo Romæ ea ornamẽ

ta ſecũ detulere:quę cõſtantius ſyracuſas aduexe
rat eo animo vt inde Conſtantinopolim traijce-
rentur. Indicabant profecto tot clades tot mala,
& ſtella crinita,quã græci cometẽ appellant:quę
tribus continuis mẽſibus apparuit,& pluuię ma-
gnę,ac frequentia tonitrua, qualia nunquã antea
fuere.Sed cęcũ eſt humanum genus:& ſi enim fu
tura prę uidet, non tñ vt deceret ſibi cauet.Fe-
runt autem his frequentibus pluuijs omnes ſege
tes conculcatas iterũ renatas eſſe,& ad maturam
frugem perueniſſe:in Ciſalpina potiſſimum.In-
terea vero adeodatus vir religione & omni co-
mitate preditus.in delinquentes clemens in pau
peres beneficus: in hoſpites benignus erga cala-
mitoſos miſericors, eccleſiam beat Petri via Por
tuenſi iuxta pontẽ Meruli.tum inſtaurauit ac de-
dicauit. Auxit & monaſteriũ ſancti Heraſmi in cę
lio mõte ędificijs & fundis: vbi ipſe monaſticã vi
tã duxerat. Supplicationes quoq; frequentes ha-
buit ad abolẽda ꝓdigia,quę diximus tũ apparuiſ
ſe. Demum vero pontificatus ſui anno.iiij.menſi-
bus.ij.die.v.vir ſanctiſſimus moritur, & ab om-
nibus fletus ad baſilicam Petri ſepelitur. vi. Ka-
len.Iulij. Vacat tũ ſedes.mẽ.quattuor dies.xv.

Donus. .I.

DOnus pria romanus,patre Mauri
tio,eo tẽpore pontificatum inijt:
quo Grimoaldus Lõgobardorũ
rex morit̃. ix.die poſt Phleboto- Mors gri- moaldi.
miã i brachio factã,dũ arcu i colũ
bã ſagittã acriter intẽdit, qđ fieri
nõ ſine magna neruorũ & venarũ
contentione ſolet: vnde ſanguis ſine vlla inter-

miſſione prodiit. Fuere in hoc rege multæ præclare corporis & animi dotes. Tantum enim prudentia & conſilio valuit:non ſolum in rebus externis : verumetiam in domeſticis:vt quædam capitula ac quidem vtilia Rhotaris regis edicto addiderit:quę poſtea legis formam accepere. Fuit præterea medeocris ſtaturæ : corpore validus capite caluo prolixa barba:nec animo minus in rebus agendis quam corpore promptus. Sepultus eſt autem papiæ in baſilica beati Ambroſij: quam ipſe ſua impenſa ædificauerat. Pertaris autem Ariperti regis filius : quem pulſū a Grimoaldo diximus : dum exul ex Gallia in Britanniam traijceret: incerta voce admonetur: vt mortuo Grimoaldo regnum paternum repetat: qua quidem voce permotus : licet incertus haberetur auctor : in Italiam rediens tertio menſe poſt Grimoaldi mortem: regno paterno ſine contentione potitus eſt. Eodem ferme tempore Dagobertus Francorum rex vir callidi & aſtuti ingenij : nec conſilio minus quam manu promptus moritur: cuius animam e manibus demonum lipaream inſulam prope attingētium liberatem ferunt. Dionisij ac Mauricij martyris:ac etiā Martini cōfeſſoris auxilio quos ſemper dum vixit : vt patronos coluit: & templis honoratiores reddidit. Donus atem pontifex honori & cultui diuino conſulens veſtibulum beati Petri (quod paradiſum vocāt) quadriporticum marmoribus ſtrauit : ſublatis (vt arbitror) & illa priamide.quę in Vaticano eſt eregione molis Hadriane. inſtaurauit præterea & reſtitutas dedicauit eccleſiā apoſtolorū via Hoſtienſi:& eccleſiam beatæ Euphemiæ via appia-

Dagoberti mors & liberatio.

ſitam.Clerum quoq; diuerſis ordinibus diſtinxit & honoribus auxit. Monachos vero quoſdā Syros cum Neſtorianis ſentiētes in monaſterio Boetiano deprehenſos & caſtigatos: in varia monaſteria diuiſit. Boetianumq; Romanis incolendum tradidit. Præterea autē tantū valuit doctrina & ſanctitate vitæ: vt Rauēnatum eccleſiā a romana iampridē ſegregatam & ob eam rem Aliocephali appellatā: ſedi apoſtolicæ obtēperātem reddiderit. Theodoro eiuſdem eccleſiæ præſide in hāc opinionē deſcēdente. Sunt etiā qui ſcribant huius tēporibus & proiectum epiſcopum in agro cameracēſi ob fidem martyrij pœnā xpi & gloriā ſubijſſe: & mezelindim fœminam incōparabilis pudicitiæ tum habitam: quæ ab Ardenio amatore petita: & varijs cruciatibus affecta: etiā pro perſecutore ob crimen dei nutu occæcato ita orauit: vt eius p̄cibus homini ſceleſto: & intēperanti lux tādem ſit reddita. At Donus pōtificatus ſui anno.v.menſe.v.die.x.moritur ac ſepelitur ad baſilicā Petri apoſtoli.iij.Idus Aprilis: cuius in morte epiſcopatus.vacat mēſibus duobꝰ. diebꝰ. xvi.

Aliocephalis eccleſia.

Rauēnas ꝓiectus.

Mezelinꝰ.

Agatho. .I.

Quidam poſt hunc immatriculant bonifacium vi.qui dicitur perfeciſſe paradiſum apud ſanctum petrū qui vixit annis.iiij.men.ij.

AGatho natione ſiculus patre Pannonio Anno dñi.Dcc.ij.ex monacho pōtifex creatur: vir certe tātæ ſanctitatis vt leproſum obuium factū oſculo ſuo ſtatim liberauerit. Tātæ p̄terea manſuetudinis & humanitatis fuit: vt neminē a ſe vnquā

Leproſus oſculo agathonis ſanatur.

triſtē dimiſerit. Nactus itaq; imperatorē morbus ſuis haud quaquā diſſimilē monothelittarū cauſa cōcilium habere cōſtituit, Expectauitq; donec cōſtantinus a bello in patriā rediret, qui ſaracenos a ſe victos imperio romano vectigales reddidit. At vero cum Bulgari ex Scythia venientes, Thraciā tum īuaſiſſent, eorūq; īpetum retardare imperator conaretur ab hoſtibus, Pānoniā interī & Meſſiā ingēti clade ſuperatur, Hāc ob rem pacem nō æquis cōditionibus inire neceſſe fuit, Pānonia ſiquidē & Meſſia his ad incolēdum cōceſſa eſt nō ſine magno reip. xp̄ianę emolumēto & cōmodo. li.n. tanq̄ propugnatores noſtri bellum iā Dcc. & .lxx. annis cōtra Thurcos xp̄iani nominis hoſtes aſſidue gerūt. Pacē itaq; hac rōe parta agatho pōtifex ſtatim legatos cōſtantinopolim mittit, Ioannē portuēſem ep̄m, & ioannē romanę eccleſiæ diaconū. Hos per benigne ſuſceptos mira charitate Cōſtantinus adhortatus eſt, vt omiſſis cauillationibus & ſophiſticis altercationibus ex æquo & bono omni cōtrouerſia ſublata duas eccleſias vnā tandem facerēt. Aderant in ea ſynodo. cc. & .lxxxix. ep̄i. Delati in mediū ſunt īperatoris iuſſu e bibliotheca Cōſtantinopolitana libri, vnde antiquorū patrū ſentētiæ & decreta perlegerētur. Inuertebāt veras maiorū ſentētias Gregorius patriarcha conſtātinopolitanus & Macharius Antiochenus, vnā tm̄ voluntatem & operationē in xp̄o eſſe diiudicātes. Verum cum orthodoxi rōibus & auctoritatibus inſtarēt, ac Gregorium in verā ſentētiā deduxiſſent, Machariū pertinacem anathematizāt eiuſq; ſectatores, & Theophanium abbatem vera ſentientem in locū Ma-

Bulgari.

charij Antiochenum ep̃m creat. Hac autem re ex ſententia fœliciter geſta: vt deo gratiæ agerẽtur ꝙ vtrãq; eccleſiã vnã feciſſet ſententia & animis Ioannes epiſcopus portuenſis octaua paſchæ coram principe ac patriarcha: corãq; populo cõſtantinopolitano in baſilica ſanctæ Sophiæ miſſam latine celebrat: approbãtibus omnibus qui tũ aderant verum eſſe ac ſanctum illum ſacrificãdi more: & qui aliter ſentiunt a recto & honeſto diſcedere. Hæc eſt autẽ ſexta vniuerſalis ſynodus. cc. &. lxxxix. epiſcoporum Conſtantinopoli habita, qua Cyrilli, Athanaſij, Baſilij, Gregorij, Dionyſij, Hilarij, Ambroſij, Auguſtini, Hieronymi: ſententia cõcluſum eſt, duas naturas & operationes ĩ xp̃o eſſe exploſaq; illorũ pertinacia, qui vnicam eſſe in dñovoluntatem dicerent: vnde monothelithæ vocati ſunt. Prima. n. ſynodus. ccc. &. xviij. patrum (vt antea diximus) Nicææ habita eſt: pontifice Iulio ac cõſtantino principe cõtra Arrium qui diuerſas in trinitate ſubſtantias ponebat. Secunda Conſtantinopoli. c. &. l. patrum. Gratiani principis: & Damaſij papæ temporibus cõtra Macedonium & eudoxum negantes deum eſſe ſpiritum ſanctum: Tertia ĩ epheſo. cc. patrum magno Theodoxio principe: & pontifice Celeſtino contra Neſtorium Cõſtantinopolitanũ epiſcopum, qui virginẽ non dei, ſed hominis tantũ genitricẽ appellauit: quiq; aliã perſonã carnis: aliã faceret diuinitatis, & ſeiunctim alterũ eſſe filiũ dei: alterũ hominis p̃dicaret. Quarta calcedonię, quæ vrbs e regiõe byzãtij eſt. Dc. &. xxx. patrũ Leone põtifice: & Martiniano principe cõtra Euthicẽ conſtantinopolitanum abbatẽ: qui aſſerere non du-

ſexta vniuerſalis Synodus.

De ſctiſſimis Synodis.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

bitabat chriſtum poſt humanam aſſumptionem non ex duabus naturis conſiſtere:ſed ſola diuina cōtentum eſſe. Quinta Conſtantinopoli contra Theodorum & hæreticos omnes qui Mariā virginem ſolum hominem peperiſſe dicebant: non deum & hominē:qua in ſynodo conſtitutum eſt: vt beata Virgo Theotocos diceretur: quia vere deum & hominē pepererat. De ſexta ſynodo ſatis ſuperius diximus: in qua etiā plurimum valuere litterę Damiani epī ticinēſis Māſueti archiepiſcopi mediolanēſis nomine miſſæ quibus hæc potiſſimum iuuerāt. Hæc eſt vera dei & hominis fides: vt duæ credātur in deo volūtates: duæ operationes. Ego inquit quātum ad diuinitatē & pater vnum ſumus, quantum vero ad humanitatem pertinet: pater maior me eſt. Præterea vero ſecundum humanitatē eum in naui dormientem cernis ſi diuinitatem inſpicis: ventis & mari imperat. Agatho vero cuius tempore poſt lunæ ac ſolis eclypſim peſte ac grauiſſima quidem laboratum eſt. Pontificatus ſui anno. ij. menſe. vi. die xv. moritur ac ſepelitur apud ſanctum petrum iiij. Idus Ianuarij. cuius morte annū vnum. menſes. v. ſedes tum vacat.

Leo. II.

Leo cātū adaptauit.

LEo ſecundus natione Siculus: patre paulo: vir doctiſſimus fuit latinę ac græce, vt eius ſcripta indicant. Præterea vero adeo muſices pitus eſt habitus, vt pſalmodiam compoſuerit, hymnoſq; ad meliorem concentum redegerit: artē exercitatione confirmans. Idem quoq; inſtituit: vt in celebratiōe pax populo daretur. Sextam vero ſynodum (de qua

Oſculum pacis inſtitutio

in Agathone Diximus (ita ſuſcepit: vt eoſdē anathematizauerit, quos ſctā ſynodus pręſente conſtantino dānauerat. Contudit etiā ſuperbiā pręſulum Rauennatum. Quod agatho inchoauerat. Inſtituit enim ne electio cleri Rauennatis valeret niſi eadem romanæ ſedis auctoritate confirmata fuiſſet. Antea vero hexarcorum potētia freti diuina atq; humana oīa pro arbitrio animi miſcebant, nemini obtēperantes: quaſi Romanis pontificib⁹ pares, Leonis quoq; inſtitutum eſt: ac quidem ſanctum. Quod vtinam hodie obſeruaretur: ne ad archiepiſcopatum aſſumptus pro vſu pallij: aliorumue officiorum quicquam eccleſiæ perſolueret. Cum ex hac largitiōe multa quottidie mala orirentur Agebantur hæc a Leone: cū Rhomoaldus dux Beneuētanus comparato magno exercitu Tarentum: Brunduſium, ac totam apuliam occupat, eiuſq; vxor Theodata: mulier pientiſſima ex his manubijs nō longe a Beneuento baſilicam in honorem beati petri ędificat: adito ſacrarum virginum Cenobio. Moritur deīde Rhomoaldus cui grimoaldus filius ſine ſtirpē virili ſuccedens Giſulpho fratri ducatum reliquit. At Leo in quo pręter doctrinā & eloquētiam ſingularis religio mira pietas, clemētia fuit: quinq; oēs verbis & exēplo ad iuſtitiā & fortitudinē: humanitatē benignitatē adhortabat: pōtificatus ſui mēſe decimo. moritur ſepeliturq; collachrymātibus omnibus tanquam publico parente orbatis: ab baſilicā petri. iiij. kalēd. Iulij. Poſt eius mortem menſibus. xi. diebus vno &. xx. epiſcopatus vacat. Breuis fuit huius ſanctiſſimi viri pontificatus: ſed gloria: tanta vt diutius vixiſſe appa-

Supbia rauēnatum.

Rhomoaldus.

Feſti iſti⁹ ſolēnitas Iulij celebratur.

reat, cum eius nomen omnium laudibus merito celebretur.

Benedictus. .II.

BEnedictus Iunior patria romanus: patre Ioãne: ab ineunte ætate xp̄o militãs, diuinę ſcripturæ ita operã dedit vt doctrina & exercitatiōe ĩ rebus diuinis ſingularis tum haberetur. Addo eius humanitatẽ pietatem: gratiã ĩ oẽs, maxime vero erga pauperes. quibus virtutibus hominũ corda ita ſibi deiunxit: vt tum vnus haberetur, qui omniũ ſuffragijs in locum demortui Leonis merito ſubrogaretur Adhuc aũt Conſtãtinus imperator hominis ſctĩtate permotus, ſanctionẽ miſit: vt deĩceps quẽ clerus populus exercitusq; romanus in pōtificẽ delegiſſet eundem ſtatim verũ xp̄i vicariũ eſſe oẽs crederent, nulla aut cōſtantinopolitani principis: aut italiæ hexarchi expectata auctoritate, vt antea fieri cōſueuerat. Id em̄ ratũ erat ĩ creãdo pontifice quod princeps cōfirmaſſet, vel qui eius vices in italia gerebat. Pertharis vero lōgobardorum rex, religionẽ benedicti, & pietatem imitatus: monaſteriũ papię ĩ honorẽ ſctẽ Agathę ædificat. Eius aũt vxor Rhodelinda viri exẽplo permota, extra mœnia Ticinẽſiũ baſilicã beatę virgini extruit: quæ ad p̄ticas dicitur. Hoc autẽ fecere æmulatiōe moti: q intellexerãt bñdictũ pontificẽ Romę bt̄i petri apoſtoli: Laurẽtij martyris in lucida beati Valentiniani via flamminia: virginis genitricis ad martyres tẽpla magnis ſumptibus reſtituiſſe: eadẽq; ophitico & porphyretico lapide ĩcruſtatiōe parietẽ ope tectorio & vermiculato: argẽteis atq; aureis vaſis, veſtibus in-

Sãctio in eligendo pōtifice.

Pertharis religio.

auratis & holoſericis exornaſſe. Erat & Parthari in aĩo maiora tẽpla extruere: ſed eũ retraxit Alalchis lõgobardus Tridẽtinus dux, q elatus victoria quod bauaros ingẽti clade ſupaſſet: ĩ regẽ ſuũ arma mouet. Verũ pertharis cõparato exercitu hominẽ primo ĩpetu fundit ac fugat: clauſum tridẽti aliquãdiu obſidet: quo quidẽ noctu fuga ĩde abeũte tridẽto potit. Tãta præterea pertharis regis clemẽtia fuit: vt & hominẽ ad ſe redeuntẽ in gratiã receperit & eũ brixianorũ ducẽ creauerit. Sunt qui ſcribãt benedicti tẽporibus ſtellã iuxta vergilias per aliquot dies & noctes apparuiſſe ſereno cœlo inter natalẽ dñi & epiphaniã. Stellam ipſam apparuiſſe nõ negauerim. & quidẽ crinitã, atq; aliquid protẽdentẽ. Sed de ortu Vergiliarũ non coheret, niſi id quoq; prodigioſe factũ arbitremur Aequinoctio em̃ verno oriũtur vergiliç: cũ ſol arietis ſignũ ingredit quod fieri conſueuit ix. kal. Aprilis occidereq; ĩcipiũt æquinoctio autũnali, q̃ aũt ex Veſeuo mõte cãpaniç tãtus ignis tũ eruperit, vt loca circũ quaq; poſita exuſta ſint, minus mirum videtur cum Plinius ille, qui naturalem hiſtoriã ſcripſit: ex claſſe cui tum iuſſu traiani præerat, ad viſandũ ſpectaculum profectus cõſumptus ĩcendio dicat. Vtcũq; ſit cõſtat tamẽ non ita multo poſt cçdes, rapinas, incẽdia, mortes principum ſubſecutas eſſe, maxime vero Benedicti põtificis, qui vt æque omnibus in vita carus fuit, ita poſt mortẽ ab omnibus vt ſanctus, & bene de humano genere meritus celebratur. Morit aũt põtificatus ſui mẽ. decimo, die. xij. ſepeliturq; apud beatũ Petrũ idus Maij Eius autem in morte ſedes vacat menſibus duobus diebus. xv.

Alalchis audacia ĩ regẽ ſuũ.

Dux Brixianus.

Vergiliæ qñ oriant

IOannes quintus natione ſyrus, patria antiochen⁹, patre Kyriaco: pōtifex creatur eo ferme tēpore: quo imperator conſtantinus.xvīj. imperīj ſui anno moritur: filio Iuſtiniano ſecundo imperio relicto: qua quidem tempeſtate ſaraceni lybiam & aphricam īuaſere, omniaq; mari expoſita haud magno negocio occuparūt. Verum Iuſtinianus confirmato aliqua ex parte imperio cōparatoq; ſatis magno exercitu in ſaracenos mouēs, eorum duci Abimelech (quem admiratum vocāt) tātum terroris incuſſit vt vltro pacē petierit: atq; aphricā reſtituerit. Sunt qui ſcribant pacem in decennium his conceſſam hac cōditione tamen, vt mille nummos aureos ſeruum vnum ex gēte ſua equo inſedentem romano imperatori ſingulis diebus penderent. Ioannes itaq; vir ſingularis religionis & manſuetudinis, vno omnium conſenſu pontifex creatus in eccleſia ſaluatoris: quæ cōſtantiniana appellatur ad lateranum ea ratione, qua Leo.īj. conſecratur a tribus epīs. Hoſtienſi Portuenſi, & Veliterno, quē quidem morē poſteri deinceps tenuere. Huius pontificatum celebrem etiā fecere & fœlix Flauiani patruus, vir tātæ integritatis & doctrinæ: vt cōdiperthus Arithperti filius lōgobardorum rex ei baculum argēto & auro inſignitū virtutis gratia dono dederit: & Ioānes pergomatum epſ, cui ob ſanctitatē & doctrinam reges etiam & principes honoris gratia aſſurgere conſueuerant. Ioannes autē & antea & in pōtificatu valitudinarius: cum libellum de pallīj dignitate cōpoſuiſſet: pōtificatus ſui anno primo moritur. ſepeliturq; ad

Iuſtinianus.

Lybia & africa ab agarenis īuaditur.

Abimelech.

Ioannis cōmēda.

Cōſecratores pontificum.

ſanctum Petrum.iiij.nonas Auguſti:eius in mor-
te ſedes vacat mēſibus duobus:diebus.xix.

Conon. .I.

Conon Tracia oriūdus, in Sicilia edu
catus, inde romanę eccl'ię militās:ex
pſbytero pōtifex creatur.Nā dū Ro
mani Petrū archiepm̄,exercitus ve-
ro Theodorū pſbyterū in ioānis de-
mortui locū ſufficere conarent: tandē poſt longā
altercationē in hanc ſententiā venere omnes nu-
tu diuino impulſi: vt cononē eligerēt, virū certe
tanto prīcipatu dignū ſi animi dotes,ſi corporis
inſpicimus.Erat enim moribus literatura,pietate
religione, dignitatis ſpecie inſignis, quem non-
nulli angelicū ob venerandā caniciem & digni-
tatem formæ appellarunt, animi ſimplicis & inte
gri:modeſtię & iuſtitię ſingularis, cōſtātię & pru
dētię pluſquā humanæ ſemper eſt habitus. Hanc
ob rem e veſtigio omnes: ad quos pertinebat cū
cōfirmarunt, cum maxima acclamatione laudū
ſuarum.Idē fecit Theodorus hexarchus Rauēnas
cui quidem in magiſtratu mortuo non ita multo
poſt Ioānes Platyna in hexarchatu ſucceſſit,hunc
ego crediderim dediſſe nomen meo natali ſolo,
quod Platina appellatur in agro Cremonenſi po
ſitum.Nam cum inter hexarchos & longobardo
rū reges frequētia bella cōmitteretur haud diſ-
ſonum vero fit, cum ille locus prope medius in-
ter Rauennam & papiā ſit,quarū altera longobar
dorum,altera hexarchi ſedes haberetur,ibidem
aliquando vel pugnatum eſſe vel caſtra habita:
quibus ex rebus locis ipſis plerūq; nomina indita
legimus,vt in eodē agro vitellianā oppidū a vi-

Laus Cononis.

Ioannes Platina ex agro cremonēſi.

tellianis caſtris,& vicū bebrignanū nō lōge a Be
briaco otonis clade inſignē videmus. Ad cono-
nem redeo,qui poſt initū pontificatū ſtatim inva
Pāſcalis. litudinē incidit:vñ Paſcalis archipſbyter,ac the-
ſauri pontificꝗ diſpenſator regnādi cupidus,Ioan
nē hexarchū pecunia ſollicitat, vt eius ſuffragꝗs
poſt mortē Cononis pōtificatus ſibi decernatur.
Accepit pecuniā hexarchus, ꝗꝗ nihil eorū q̄ ꝓ-
miſerat deiceps pręſtiterit. Nō erat certe alio ꝓ-
hemio q̄ fruſtratiōe dignus homo auarus,& im-
perādi cupidus,qui theſaurū eccleſie quē mādato
cononis:tū in eleemoſynas pauperū,tū in reſtitu-
tionē tēplorū erogare debuerat in largitionē ef-
fuderit,quo nihil pōt eſſe in viro pręſertim eccle
Gubertū. ſiaſtico deteſtabilius. Hoc nō feciſſet Gubert⁹ eps̄
Britānus vir ea tēpeſtate doctrina & integritate
Leodegarius. vitę inſignis nō Leodegarius martyr eps̄ Augu-
ſtudinēſis qui Theodorici frācorū regis iuſſu in-
terfectus eſt ꝙ eū perſępe tyrānidis arguerit. Nō
Audoenus Rhothomagēſis archieps̄ doctrina &
ſanctitate nulli ſecundus. Ii. enim in ambitione &
auaritia,ſed in deo & doctrina ſpē oēm ſuā collo-
carunt,vñ poſtea cōdignā: cū apud deū,tū apud
hoīes accepere mercedē fœlicitatis ęternę ac glo
rię. Moritur aūt Conon pōtificatus ſui Mē.xi. die
iij. ſepeliturq; ad ſctm̄ Petrū.xi.Kal.octo.vacat tū
ſedes Men.ij.diebus.iij.&.xx. Sergius .I.

SErgius natione Syrus, patria Antio
chenus: patre Tyberio, Adeodati
pontificis tempore Romam veniēs
in clerum Romanum aſciſcitur De-
inde vero ob eius doctrinam & di-
ligētiam circa myſteria ac rem diuinam: per or-

dines conſcendens ſanctæ Suſanę ad duas domos preſbyter cum titulo eius loci creatur. Frequentare tum magis atq; magis cœmiteria cœpit, eiſdemq; in locis ſolemnia celebraret, qua ex re tantum ſibi nominis comparauit, vt defuncto conone in eius locum ſuffectus ſit. non ſine altercatione tamē Populus enim robifariam diuiſus, hinc Theodorū hinc Paſcalem archidiaconū petebat. irruperat iam Theodorus cū factione ſua interiorē partē epiſcopatus lateranēſis, exteriora vero paſcalis occupauerat ab oratorio ſancti Syluestri vſq; ad baſilicā domus Iulię: quę cāpo imminet. Verū cū ibi tanta altercatio & rixa eſſet, vt de pugna non ambigeretur, cū alter alteri ceſſurus non videretur, niſi vi & armis pulſus, principes ciuitatis cleri militięq; Romanę vnū in locum ſecedētes, quid maxime fieri oporteret ad tollēdam ſeditionē cōſultāt. Tandem vero re ipſa diſcuſſa cum neutri eorum qui ob ambitionem tātos motus concitauerat demandandum pontificatum cenſerēt, dei nutu nemine aduerſante Sergium pontificem deligūt, eundēq; e media turba humeris tollentes primo in oraculū Cęſarij martyris, mox in lateranēſem epatū detulerūt refractis vi foribus, repulſiſq; his qui locū occupauerant: At vero Theodorus cognito oīm conſenſu: Sergiū pōtificē ſalutat & oſculatur. Idē fecit paſcalis alter cōpetitor, licet inuitus cogēte multitudine, quę armis circūſtrepebat. Hic tñ clāculum ioannē Platinā hexarchū Rauēnatā literis nūcijs & pollicitationibus adeo cōcitauit, vt quę antea pollicitus erat, largitione corruptus tandē pręſtaret. vt idem ioānes Romā confeſtim venerit nul-

Seditio.

Theodorus.

lis præmiſſis nuncijs,quo negligentes & incautos opprimeret. Verũ vbi intellexit Sergiũ oĩm cõſenſu pontificẽ declaratũ, inſtaretq; vt quę paſcalis pollicitus erat ſibi prȩſtarẽtur,aduerſante Sergio,ꝙ tãtã largitionẽ improbaret donaria quædã ex baſilica Petri ſubſtulit. Verũ Paſcalis tanti mali cauſa magices accuſatus & cõuictus, vt Sortilegus archidiaconatu priuatur,in monaſteriũq; penitẽtię cauſa retruditur, vbi quinquẽnio poſt eadem ſemper pertinacia vſus moritur. Interea vero iuſtinianus cũ in deũ tũ in homines mira incõſtantia vſus ad ſaracenos & bulgaros ꝑter fœdera pacis initę adoritur: a quibus certe plus incõmodi accepit ꝙ; intulit & cõſtantinopolim rediens a ciuibus oĩbus odio habitus,ꝙ ſęuitiã ꝑfecti vrbis non cõpeſcuiſſet: Synodũ habuit in qua nõnulla approbata ſunt orthodoxę fidei nequaꝗ̃ cõgruẽtia.Eadẽ quoq; Sergij apocriſiarius qui tũ Conſtãtinopoli erat ſubſcriptione ſua ſtolide nimiũ confirmauit. Verũ cũ poſtea Romã delata a ſergio exploderẽtur,quí nõ vnã ſed duas in chriſto naturas tenebat, ac virginẽ theotocos fuiſſe ira percitus iuſtinianus Zachariã prothoſpatariũ quẽ nos principẽ militiæ dicere poſſumus Romã miſit,qui Sergiũ ad ſe vinctũ traheret quod vbi ſenſere milites hexarchatus italici raptis propere ariminis nõ ſolũ põtificẽ a tãta iĩuria tutati ſunt: Verũ etiã parũ abfuit quin Zachariã occiderent quẽ põtifex ad ſe confugientẽ in cubiculo ſuo aliquãdiu cõſeruatum clanculũ ad imperatorẽ remiſit. Augebantur hęc Romę cum Leontius annuente Gallanico patriarcha plebe conſtantinopolitana ad arma excita, refractis omnibus cu-

Paſcalis magicus.

Iuſtinianus.

prothoſpathari9

Leõtinus.

ſtodijs vrbis, vnde multi nexi prodiere, Iuſtinianum, imperio deiecit ac truncis naribus exulatū in cherſoneſum ponti mittit. Hæc cū intellexiſſet Abimelech ſaracenorū admiratus, aphricā ſtatim inuadit, ſeditionibus conſtantinopolitanorū fractus eo propere & leontius copias ſuas mittit, quę Barbarorū impetū retardarēt, Verū non ita multo poſt ſeditione inter eos orta: Tyberiū quēdam ciuē Conſtantinopolitanum imperatorem creant: qui confeſtim Cōſtantinopolim cum exercitu ad nauigans Leontium capit, & eodem affectum ſupplicio quo iuſtinianum diximus in carcerem conijcit, maiori ludibrio hominem reſeruans, Philippum pręterea Nicophori patricij filium, qui ei in adipiſcēdo imperio fauerat, in exiliū mittit, ꝙ riualibus ſuis narrauerat ſe per quietem vidiſſe aquilā caput ſuum alis obtegentem, veritus ne imperium adoleſcēti portenderetur. Dum hęc cōſtantinopoli agerentur pipinus Auſtrię gubernator & dux occupandi regnum francię fundamenta iecit. Cum .n. intellexiſſet Bertarium quendā ignobilē, cuius opera Theodoricus francię rex plurimū vtebatur, omnibus odio eſſe coactis in vnum ingentibus copijs in Gallias traijcit, ac Theodoricum cum Bertario obuium factū collatis ſignis fundit fugatq;. Salutē ſibi Bertarius fuga quęſiuit. In regnum vero Theodoricus ſeſe recipiens. Pipinum victorem pace ſequeſtra regni gubernatorem & maiorē domus (vt galli aiūt) efficit. Is aūt in auſtriā rediēs: ꝙ a germanis & ſueuis vexari ſuos intellexerat, ſupatis hoſtibus in franciā denuo redijt, ꝙ mortuo Theodorico regnū ad childeptū eius fratrē peruenisse cogno

Aphrica a ſarracenis inuaditur.

Tyberius īperator creatur.

Pipinus.

Theodoricus.

uerat:eo perueniẽs & a rege pbenigne ſuſceptus cũ filiũ Grimoaldũ domus regię gubernatorẽ in ſtituiſſet, in ſueuos & Germanos iterũ rebellãtes infeſto animo rediјt. At vero Sergius pontifex relegato Iuſtiniano pace ac quiete vſus, baſilicã Petri ablatis ruderibus: renouatiſq; tignis: ſtillici dijs, ac parietibus in antiquã formã reſtituit. Frõ tiſpiciũ baſilicæ ope vermiculato exornauit: cã delabra atq; alia templi ornamẽta ex auro & ar gento cõfecit in eadẽ baſilica: & partẽ dñicæ cru cis inuenit in capſula ænea: & beati Leonis corp9 vilius vſq; ad tẽpora ſua iacens q̃ eius merita re quirebãt: hõeſtiore ac celebratiore loco repoſuit. Statuas apoſtolorũ vetuſtate exoletas renouauit Multarũ præterea eccleſiarũ, quas cõmemorare longũ eſſet ornamenta collapſa vel reſtituit vel noua deintegro fecit. Cõſtituit p̃terea, vt in fra ctione dñici corporis ter caneret Agnus dei qui tollis pctã mũdi miſerere nobis, vt letanię quoq; a ſancto Hadriano quottãnis ducerẽtur per vrbẽ die annũciationis ſanctę genitricis ac ſancti Simo nis inſtituit. Rauẽnatibus aũt Damianũ. Berfla uardum vero britannis archiepõs dedit. Eccle ſiam aquileiẽſem quintam ſynodum nõ omnino approbantem ad ſanitatem doctrina & auctori tate ſua tandẽ perduxit. Sũt qui ſcribãt Lamber tum virum ſanctiſſimũ apud Leodiũ ea tempeſta te martyrium ſubijſſe, q̧ Pipinum reprehenderit qui vxori pellicem alpiadẽ ſuperinduxerit. Hoc autẽ facinus ipſius alpiadis fratrẽ commiſiſſe, qui poſtea morbo pediculari cõſumptus eſt. Sũt etiã qui ſcribant Sergij virtute & ſanctitate Saxones tum primum fidei noſtrę characterem ſumpſiſſe.

Laus ſergij

Lambertus.

Saxones adfidẽ cõ uertũtur.

His tot rebus vir ſanctiſſimus inſignis, pontificatus ſui anno.xiij.mē.viij.die.iij.&.xx. moritur, & in baſilica Petri collachrymātibus omnibus præ dolore ob amiſſum pōtificem communē omniū parentem magno funere ſepelitur.vi. Idus Septēbris, vacat tum ſedes menſem vnū, dies.xx.

Ioannes VI.

Poſt hunc ſequitur leo. iij. qui creatus fuit per romanorum patrocinium, tamen non ponitur in chatalogo pōtificū propter eius malum introitum & ſequens dicitur leo.iij.

IOannes.vi. natione græcus eo tempore pontificatū inijt, quo Theophilatiꝰ hexarchus Italiam petens primo in Siciliam venit, quod vbi ſenſere milites Itali veriti ne quid mali eius aduētus portenderet, ꝙ ſuprioribus tēporibus fere magis cū pontificibus quā cū imperatoribus ſenſiſſent, ingreſſurum vrbē Romam interficere conſtituerant. Verum Theophilatius auctoritate Ioannis pontificis defenſus, qui ſequeſtrum ſe inter ducem & milites fecerat compoſitis rebus omnibus Rauennā proficiſcitur. Interea Giſulphꝰ
vero Giſulphus beneuētanꝰ dux militū & hexarchi diſcordia fretus, Campaniā inuadit, Soram & Arpinum occupat: Villas incēdit, ruſticos & pecora obigit, quibus malis permotus pōtifex: legatos ad Giſulphū mittit, qui ei mādent, vt omiſſis campanię & hernicorum oppidis in ſamnium reuertatur: ꝙ ſi ſecus fecerit breui ſenſurū oīpotē-

tis dei in ſe irā. His monitis pterritus Girulphus oppida quæ cæperat reſtitueſ beneuētum reuertitur. Captiuos autem omnes quoad per ærariū eccleſiæ ſibi licuit Ioānes redemit: ex toto ſanguine cōquiſitos. At iuſtinianus (quē diximus) a Tyberio in cheroneſum ponti relegatum, inde fugiens ad Cacamum bauarum peruenit a quo primo ita perbenigne ſuſceptus eſt, vt ei filiā in vxorem ſpoponderit, verum poſtea pecunia & muneribus a Tyberio corruptus, hoſpitem & generū ei prodere inſtituerat, hoc vbi iuſtinianus intellexiſſet ad trebellium bulgarorum regem confugit, a quo etiam non ita multo poſt vi & armis in imperium reſtituitur. At vero dum hæc in Europa agerentur, ſaraceni occupata Libya & Aphrica ex ſepta ſoluentes tranſmiſſo Athlantico freto, omnes hiſpanias præter Aſtures & cantabros occupant. Ii enim ſicuti vltimi fuere in hiſpania, quos Romanum ſubigeret imperium, vltimi quoq; qui ab eo deficerent, ſoli poſtremo qui veſegotthorum a ſe diſcuterent iugum, ita nunc demum accepta chriſti fide & religione armis ſe a perfida ſaracenorum gēte, conſtātiſſime tutati ſunt. Aphrica igitur quę a belliſſario primi iuſtiniani duce recuperata .c. & .lxx. ānis romano paruit imperio, a ſaracenis vna cū Betica hiſpanię (quā nūc granatā vocāt) tum occupata eorū moribus & legibus iā .Dcc. & .xl. annis obtēperat, cū maxima xpiani noīs ignominia. & ſi hiſpani q iactare ingeniū & fortitudinē ſolēt, nequeāt tātā labē ab Europa propellere. Sunt qui ſcribāt Bedam qui eiſdem tēporibus fuit hanc calamitatem litteris ad principes chriſtiani nominis ſcriptis lamenta-

Iuſtinian⁹

Hiſpania ab agarenis occupatur.

Bedę lamentatio

tum fuiſſe, quo bellū in hoſtes dei atq; hominum
ſuſciperent. Beda enim præter græce atq; latinæ
linguę doctrinā: quam non mediocriter tenebat,
ob religionem etiā atq; modeſtiā venerabilis co
gnomentum adeptus eſt. Scripſit enim multa in
actus apoſtolorum, in Lucam. Edidit & librū de
temporibus & homelias pleraſq; quibus multum
Gallici ſacerdotes vtuntur. Strabo quoq; & hai-
mo viri doctiſſimi bedę fratres ſunt habiti: quo- Haimo.
rum alter pleraſque Homelias eleganti ſermone
cōpoſuit: alter vero Geneſim commentatus eſt.
At Ioānes pōtifex reſtituta baſilica ſācti Andreę
in vaticano, ſanctoq; tecto diui Marci, atq; orna-
to altari principis apoſtolorū Petri ductis colū
nis dextra leuaq; moritur pōtificatus ſui āno. iij.
menſe. iij. martyrio vt quidam volunt. Sed a quo
martyrium paſſus ſit. non ſatis conſtat. Sepultum
ad catacumbas ſebaſtianas via appia quidem af
firmāt. Eius ex morte vacat tū ſedes men. vnum,
dies vndeuiginti.

Ioannes. .VII.

IOannes. vij. natione Græcus: patre
Platone, eo tēpore pōtificatum inijt
quo iuſtinianus cōſtātinopolim re-
uerſus, Tyberium & leōtium a quo Iſtinianus
fuerat imperio deiectus ſpectāte po reſtituit.
pulo interfici iuſſit. Multos præterea ex inimicis e
medio ſuſtulit vario genere mortis, pleroſq; ī car
cerem cōiecit: quorum de numero quotidie ali-
quem ſupplicio afficiebat. cum nares emungen-
do illatæ iniuriæ reminiſcebatur. Præterea vero
Gallanicū patriarcham Conſtantinopolitanum
confoſſum oculos Romā exulatum miſit Cyrum

abbatē,cuius munificentia in ponto illuxerat in locū Gallanici patriarcham ſufficit. Eadem vero ſtultitia vexatus,qua fuerat ante amiſſum imperium Sergio pontifice duos metropolitanos Romam miſit, qui Ioannē adhortarentur, vt habita ſynodo:quę de Homuſio crederent orientales eadem vera etiā occidentales affirmarent, ꝑpoſitis libellis:in quibus ei ſubſcribendū erat:Homines aūt re infecta ad imperatorē pōtifex remiſit: neq; tñ (vt par erat) errores male de deo opinantium emēdauit cenſuris & interdictis, quemadmodū conſtantē pontificē decuiſſet.Sunt qui ſcribant(ſine auctore tñ) Arithpertū Longobardorum regem religione motum:condonaſſe Alpes coctias beato Petro : & quicquid a taurinis & medulis genuā vſq; lyguſticā protenditur. Alīj autē affirmant donationem ipſam, ab Arithperto confirmatā fuiſſe,verū cū de donatione nil certi habeatur, paleamq; pontificīj iuris periti appellent,quod ſine frumento ſit:nihilq; conſtantinianæ elegantiæ ac dignitatis habeat quomodo de confirmatione conſtabit? Ad Ioannē pontificem redeo,virum certe multæ eloquentiæ & ſanctitatis,qui in baſilica Petri : oratorium(ita etiam appellant)locum orandi in honorem dei genitricis extruxit,cuius parietes vermiculato opere intecti,dextra leuaq; quorundam ſanctorum patrū vultus oſtendebant. Baſilicam præterea ſanctę Eugenię reſtituit, iampridē vetuſtate colapſam. Cæmiteria quoq; ſanctorum martyrum Marcellini,Marci:Damaſiq; pontificis exornauit,poſtremo vero multas baſilicas pictura & ſtatuis ſanctorum cultiores reddidit. Has autem qui cerne

Donatio alpiū coctiarum.

Laus Io. pōti.

bant ipſum pontificem intueri videbantur, vnde exemplaria grauitatis & dignitatis pictores ac Statuarīj ſumpſerant. Moritur autem Ioannes ſecūdo pontificatus ſui anno, menſe.vīj die.xvīj. ſepeliturq́ in baſilica Petri ante altare dei genitricis, quod ipſe extruxerat.xv.kalend.Nouem. Ab eius autem morte.iīj.men.ſedes vacat.

Siſinius .I.

Huius tēpore fuit octauū ſciſma inter eum & diſcolium continuatum tandem inter eum & Bonifacium nec de his fit mentio in Cathalogo. Quibus ſucceſſit Ioāna papiſſa angla.

SIcinius vel(vt alīj volūt)Soſim⁹ natiōe Syrus, patre Ioāne.xx.tm̄ diebus ī pōtificatu vixit: quo quidē tēpore ferūt ſancti Bn̄dicti corpus e mōte Caſſino furto ſublatum propter ſolitudinē loci, & ī galliā trāſlatum fuiſſe. Soſimus autē licet podagra & chiragra ita laboraret: vt neq́ ambulare: neq́ cibū capere poſſet: tamē ita vrbis Romæ & reip. xp̄ianę curā geſſit, vt nil p̄termiſerit. & ante pōtificatū & in ip̄o magiſtratu quod bonum pōtificē deceret. Iam enim materiā omnē parabat, qua & Mœnia vrbis & tēpla vetuſtate collapſa ī meliorē formā reſtitueret: celebrarioraq́ redderet. Verū ſubita morte correptus ī baſilica Petri ſepelit̄.viīj.Idus Nouēbris. Vacat tum ſedes, men .i. & dies.xviīj.

Corp⁹ btī bn̄dicti ī galliā trāſfertur, cū corpore S. Scolaſticæ.

Conſtantinus .I.

COnſtantinus natione Syrus patre Ioanne eo tēpore pōtificatū inīj: quo romę triēnio fame laboratū eſt: qua quidē in re: ita oēs tū vel maxīe paupes iuuit: vt

Fames in gens.

conſtantinum cælitus miſſum homines arbitrarentur. Interea vero Iuſtinianus odio põtificij nominis Mauritium patricij ordinis virum: & heliã ſpatarium in cherſoneſum: vbi exulauerat cum claſſe mittit, qui omnes pubertatem ſupergreſſos occiderent. Fecere mandata præfecti claſſis: vt rabiem imperatoris explerent. Et ne in homine ſolam crudelitatem fuiſſe exiſtimes: tantæ ingratitudinis fuit vt Trebellium regẽ: cuius ope & copijs in imperiũ reſtitutus fuerat, cum Thracibus contendentem de improuiſo hoſtili manu adortus ſit: quem certe Trebellius nõ modo ſuſtinuit: verumetiã eum detrimento repulit. De priſtina vita ob calamitates quas perpeſſus fuerat Iuſtinianus nil immutauerat: præter hoc tãtum: quod ſedem apoſtolicam contra atq; antea cõſueuerat veneratione deinceps obſeruauit tutatuſque eſt. Nam cum fœlix archiep̃s Rauennas ordines a romano pontifice accepiſſet: cogereturq; de more formulã obtẽperandi ſcripto: & pecunia Romam mittere: neq; id præ arrogantia faceret: Iuſtinianus re cognita, Theodorũ patricium claſſis præfectum ſtatim admonet: vt primo quoque tẽpore ex ſicilia in Rauennates moueat. Is autẽ dicto imperatoris obtemperans: & rauẽnates prelio ſuperatos. maximis affecit cladibus: & fœlicem cathenis vinctum cõſtantinopolim miſit, quẽ poſtea iuſtinianus in pontũ relegauit, orbatum prius luminibus æneo vaſe cõcauo ac quidem cadẽte diu inſpecto. Inde enim pyramis ignea exit: quæ facillime oculorũ aciẽ perſtringit & occæcat. Nequaquã tamen hanc ſæuitiam conſtantinus probauit, redigere enim hominem ad ſanitatem vo-

Iuſtiniani crudelitas.

Fœlix cathenatur.

lebat: non tantis malis affici. Interea vero cum hæc a pontifice & imperatore agerẽtur. Aiſprandus regnum auitum repetẽs, auxilio Bauarorũ fretus, in italiam deſcendens collatis ſignis cum Arithperto ipſo dum trepide nimium aufugit in rapido flumine ſubmerſo. Verum Aiſprãdus nõ ita multo poſt moriens: Liuthprandum filium regni ſucceſſorẽ approbantibus omnibus reliquit. Iuſtinianus autẽ videndi Conſtantini pontificis admodum ſtudioſus hominẽ rogat vt ad ſe proficiſcaẽ pręmiſſa claſſe quo tutius nauigaret. Appropinquãti autem vbi regiæ conſtantino Tyberius Iuſtiniani filius cũ regio comitatu: & Cyrus patriarcha cum amni clero honoris cauſa ad octauum lapidẽ obuiam prodeunt: eumq; camelanto pontificali amictu indutum: ſolẽni põpa vrbem ingreſſi in regiam perduxere. Inde vero Nicomediam proficiſcens: quo venturus & imperator Nicea erat: non ſecus q̃ Cõſtantinopoli a Nicomedienſibus ſuſcipitur. Iuſtinianus autẽ nõ ita multo poſt vrbẽ ingreſſus, non ſolum pontificẽ amplectitur: verumetiã eius pedes venerationis cauſa exoſculatur. Cum vero ſequẽtibus diebus multa inter ſe collocuti fuiſſent, confirmaſſetque Iuſtinianus pontificum decreta. Conſtãtinus abſens hominem adhortatur, ne in Philippicũ cherſonæ exulãtem grauius aliquid decerneret. Veritus ne aliquid mali oriretur: q Philippicũ magni animi eſſe & conſilij virum intellexerat. Verum iuſtinianus conſilio pontificis benemonentis nequaquam obtemperans: claſſem in pontum mittit: eo animo vt Philippicum interficeret: qui quidem deficientibus ad ſe militibus eadem claſ-

Liutphrãdus.

ſe vſus duodecimo ab vrbe conſtantinopoli mi-
liario: cum Iuſtiniano & Tyberio dimicans: eos
vincit & interficit, imperio ſtatim omnium con-
ſenſu potitur. Deĩde vero Cyro patriarcha ĩ pon
tum relegato: ꝙ bene cum põtifice Romano ſen-
tiret, in eius locum Ioannẽ monachum hereſiar-
cham ſufficit. Cuius quidem dogmata ſtatim ro
mam miſit, mãdauitq; vt omnium conſenſu ap-
Synodus a Cõſtãtio. probarentur. At Cõſtantinus habita ſynodo nõ
modo Philippici & Ioannis monachi opinionis
improbat. Verum etiam decernit, vt ſanctorum
patrũ imagines: qui ſex cõcilijs ab omnibus pro-
batis interfuerãt, in porticu beati Petri depinge
retur, cum intellexiſſet eas a Philippico e parie-
tibus ſanctæ ſophię ignominiæ cauſa abraſas fuiſ
ſe. Præterea vero idẽ pontifex cõſtituit, ne impe
ratoris hęretici nomẽ publicis ſcriptis aut priua-
Anaſtaſiꝰ tis in ęre: argẽto, plũbove reciperetur. At Ana-
Philippi- ſtaſius cognomento Archemius ſumptis armis
cus ouilis philippi cũ imperio dejcit anno primo: & menſe
priuatur. imperij ſexto: cumq; captũ oculis priuat. Litteras
præterea ad cõſtãtinum põtificẽ mittit: quibus ſe
catholicę fidei: ac ſextę ſynodi acerrimũ defenſo-
rem futurũ pollicetur. Verum hic quoq; triẽnio
poſtea militibus ſpretis ĩperio dejcit: cogiturq; a
Theodoxio, qui ĩ eius locũ ſuffectus eſt ſacros or
dines recipere, ne ei ſacris initiato amplius redire
Theodoxius. ad imperium liceat. Theodoxius autẽ catholicus
impator ſtatĩ imagines ſctõrum patrũ (vt dixi-
mus) a philippico demolitas reſtitui priſtino ĩ lo-
co mãdauit. Fœlix vero (quẽ diximus) in põtum
a iuſtiniano relegatum a priſtina hęreſi diſcedẽs,
in patriam reuertitur: ac ſedem vnde pulſus fue-

rat repetit. Declaratum eſt etiam eodem tempore Tycinenſem epiſcopum Romanæ ſedi tãtum: non etiã Mediolanenſi archiepiſcopo obtẽperare debere. Ea enim de re magna & diuturna inter vtrunq; antiſtitẽ contentio fuerat. Sunt qui ſcribant duos reges Saxonum hoc eodẽ tempore romam voti & religionis cauſa veniſſe, mortuoſq; ibidẽ eſſe peſte: vt arbitror. Poſt hos vero non ita multo poſt moritur cõſtantinus. vij. pontificatus ſui anno. die. xx. ac in baſilica Petri ſepelitur. iiij. idus februarij. Sedes autem huius in morte menſe. i. & dies. xl. tum vacat.

Gregorius .II.

Gregorius. ij. patria romanus: patre Marcello: ſub Sergio põtifice ſacris initiatus ſacellis & bibliothecæ prefuit, tantę fidei & integritatis eſt habitus. Sumẽs deinde diaconatus ordinem cõſtãtinopolim cum cõſtãtino põtifice proficiſcitur. Vbi cum acriter diſceptaretur quibuſdã de rebus ad fidem pertinẽtibus, ita acute reſpõdit: vt omnibus ingenij ſui & doctrinæ admirationem injceret. Tantæ enim eruditionis & facundiæ erat: vt facile conuinceret male de fide noſtra opinãtes. Inito autẽ põtificatu & mœnia vrbis aliqua ex parte vetuſtate collapſa inſtaurat & trabes baſilicæ principis apoſtolorũ Laurẽtijq; martyris extra muros annoſitate quaſſas reſtituit, reſartis tectis ac parietibus introductiſq; de more aquis cõpaginatis fiſtulis iam dudũ vetuſtate & hominũ incuria vitiatis. Alias quoq; eccleſias reſtituit: muneribuſq; tum aureis tũ argẽteis exornauit, quaſqdẽ enũerare lõgũ eſſet. Nõ reticebo tñ reſtitutũ eſſe ab eo mo

Gregorij commendatio.

naſterium via hoſtienſi poſitum non lōge a baſilica pauli:cuius ruinas adhuc cernimus. Reſtitutumque etiã monaſterium beati Andreæ: quod barbare nũcupatur:ibique diſpoſitos monachos, qui die ac noctu:laudes deo canerẽt. Huius præterea hic peculiaris laus eſt,ꝙ eius opera Germani ad fidem noſtram conuerſi ſunt:miſſo eo Bonifacio monacho,q eos e tenebris educeret propoſita veritatis luce. Ipſorum autẽ Germanorũ magnã partem Romam veniẽtem ſuis manibus vir ſanctus baptizauit.Impulit item ſua auctoritate Liuphrandum primo quidẽ recuſantẽ Arithperti donationẽ(de qua antea diximus) confirmare qui quidem Liutphrandus principio regni ſui & Baiouariæ magnam partem occupat,& rauennam obſidet ac capit.Eiuſdẽ temporibus Tyberis adeo in immẽſum creuit vrbẽ porta flãminea influens:vt & in via lata hominis magnitudinem aqua fere æquaret:& a ponte miluio vſqꝫ ad gradus ſancti petri nauigaretur lintribus nõ paruis. Durauit autẽ hęc illuuies diebus ſeptẽ cũ maximo ciuium dãno & detrimẽto:euerſis domibus ac erutis arboribus ſatiſque,Luna quoqꝫ ecclypſim tum paſſa vſqꝫ ad mediam noctẽ colorem ſanguineum prę ſe tulit. Dedit & ſigna futuri mali cometes: extenſa ad ſeptentrionẽ cauda.Gregorius autẽ quo ſummi dei iram a ceruicibus chriſtianorum auerteret:frequentes ſupplicationes tota vrbe facit.Dum hæc Romæ a pontifice agerẽtur:nunciatum eſt longobardos Beneuentano duce arcem cumanam inſidijs occupaſſe.qua ex re gregorius vehementer commotus longobardos admonet vt arcem præter fœ-

Germani ad fidam cõuertũt.

Liutphrã dus.

dera pacis fraude occupatã reddãt aliter eos bre
ui indignationẽ omnipotentis dei ſenſuros,verũ
cũ hoſtes ſæpius moniti res repetitas non redde-
rent. Neapolitanos pontifex adhortatur propoſito
pręmio,Præmiſſiſq; etiã militibus romanis:vt ar
cẽ vi occupẽt.Ii.vero mandata ſtrenue facientes
Theoduno ſubdiacono hanc rẽ curãte arcẽ reci-
piũt,cęſiſq; tricentis ex his qui in præſidio erant,
ad quingentos viuos capiũt ac Neapolim perdu
cũt:vbi ſtatim militibus pręmia reddita ſunt.Pa
ce itaq; foris parta:Gregorius reparandis locis ſa
cris aĩam adicit.Baſilicã nãq; ſanctę crucis in hie-
ruſalẽ iampridẽ deſtitutã reſtituit porticus circũ
quaq; poſitas inſtaurat fornicibus & tectis.Orato
riũ oſannę in montecælio a fundamẽtis extruxit.
Domũ paternã mortua matre ĩ honorẽ Agathæ
xp̃i martyris dedicauit,eoq; loci monaſteriũ ex-
truxit, additis ſuburbanis & ruſticis pręd[ij]s ad
monachorũ vſum & cõmoditatẽ. Saraceni autẽ
diſcordia xp̃ianorũ freti, ex ſepta aphricæ in hiſ- Sarracenorũ ĩcurſus.
paniã traijciẽtes: prouinciã omnẽ præter Beticã
a ſuis iã antea poſſeſſam depopulãtes:ad Aquita-
niã vſq; cũ coniugibus & liberis peruenere,eam
quoq; prouinciã occupaturi.Erat tũ karolus mar Karolus martellus
tellus pipini regis filius magno apud oẽs in pre-
cio,Duos em̃ filios Pipinus tũ habuit.mortuo gri
moaldo,Karolo manũ, & Karollũ martellũ qui
poſtea ſolus hoc quoq; mortuo regnũ frãcię obti-
nuit,multis tñ aduerſantibꝰ:maxĩe vero Eudone
Aquitanię duce,& Chilperico rege,quem franci
quidã poſt Theodoricũ æmulatione moti regem
conſtituerant. Verum Karolus Martellus tranſ-
miſſo Sequanę fluuio in Aurelianos mouẽs, vno

impetu hoſtes fundit fugatq́;,ac regno frãcię ſol9 potitur. Rhenum deinde trañciẽs, Saxones: Alemanos: Sueuos, Bauaros regno ſuo adijcit. Verũ cũ intellexiſſet ſaracenos ab Eudone in galliã euocatos, magnis in itineribus in hoſtẽ proficiſcit, pugnãdiq́; poteſtatẽ facit, & vincit nõ longe a Turonũ finibus. In eo aũt prȩlio ſcribũt Hiſtorici ad ccc. & .xl. milia ſaracenorũ cecidiſſe, ex Frãcis vero mille tantũmodo .c. & .l. deſideratos. Sũt tamẽ qui ſcribãt Eudonẽ tãto periculo motũ poſtremo cũ karolo ſenſiſſe. Hac itaque ratiõe ſaraceni bñficio karoli a ceruicibus Hiſpanorũ & Gallorũ pulſi, rabiẽ omnẽ & indignationẽ ex tanta clade conceptã, in conſtantinopolitanos vertere, Vrbẽ eñ terra marique triẽnio obſident. Verum cũ fame, frigore: peſte, bello poſtremo magna incõmoda paterẽtur, obſidionẽ ſoluẽtes, ad ſua quique redire. Ex conſtãtinopolitanis autẽ, ad. ccc. milia eadẽ peſte cõſumpta traduntur. In italia vero lõgobardi duce Liuthprando Rauennã diu obſeſſam, tandẽ capiunt & diripiunt inde Ticinum auferentes quicquid prȩclarũ in vrbe erat, vñ crediderim tum equũ illum ȩneũ viro inſidente Papiã aductum, quẽ accolȩ regis ſolem vocãt Sed ita fit, in rebus humanis viciſſitudo eſt, quod eñ Theodoricus alijque reges Gotthorum, atque deinceps: hexarchi rauennates Roma Rauennã detulerant: id poſtea in varia loca deſiectum eſt. Interim vero Romȩ a quibuſdã ſeditioſis in pontificẽ coniuratur principibus coniurationis Baſilio Iordane carthilario, Ioannes ſubdiacono, cognomẽto Lurion, Marino ſpatario: qui ducatui Romano imperatoris nomine tum præerat. Verum dilata in

Nagna clades.

Eudo.

Capit̃ rauenna.

Coniuratio.

aliud tempus res eſt, quod Marinum imperator reuocauerat. Tentare & Paulum exarchum coniurati cœpere, quo quidem duce in tanta re vti volebant. Sed romanus populus re ipſa tandem patefacta arma capit. Ioannem & Lurionem interficit, reliquoſque cõiuratos diſſipat. Baſilium monaſterio includit, vbi & vitam finiuit. Paulus autem vehementer pontifici infenſus quod ab eo prohiberetur, quo minus noua vetigalia exigeret. clam & aperte mandato imperatoris viri ſanctiſſimi mortem quęrere incipit. Romani & longobardi ſumptis armis: quo minus id fieret prohibuere. Tum vero Leo tertius imperator, cum aperte inuehi in pontificem non poſſet editum proponit, vt omnes qui ſub imperio Romano eſſent ſanctorum omnium martyrum & angelorum ſtãtuas atque imagines e templis abraderent & auferrent, tollendæ (vt ipſe dicebat) Idolatrię cauſa, qui vero ſecus feciſſet eum ſe pro hoſte publico habiturum. Gregorius autẽ tantæ impietati non modo non obtemperat, verũ etiã oẽs catholicos admonet, ne in tãtũ errorẽ timore vel edicto principis vllo modo dilabantur. Qua cohortatiõe adeo certe animati ſunt Italię populi vt paulũ abfuerit quin ſibi aliũ imperatorem deligerent. Quo minus autem id fieret, authoritate ſua conſtare Gregorius annixus eſt. Rauennę tamen tanta ſeditio orta eſt: cum alij imperatori, alij pontifici obtemperandũ dicerent, vt in ipſo tumultu Paulus hexarchus cum filio occideretur. Mittitur deinde ab imperatore Eutichius, qui pollicitationibus & donis lõgobardos a beniuolẽtia & ſocietate romani põtificis ſeparet. Ve-

Edictũ imperatoris in amagines.

tum cũ id fruſtra quereretur rem totiens tentatam ad tempus omiſit. Vnde pontifex tanta moleſtia liberatus, loca pauperũ & baſilicas inuiſere cœpit atq; reſtituere quę ob vetuſtatẽ & incuriã ruinã minabantur. Pacẽ pręterea inter regẽ longobardorũ & duces ſpoletanũ & Beneuentanũ cõpoſuit. Hos em̃ rex ipſe opprimere inſtituerat, cuius aĩm adeo põtifex ad mãſuetudinẽ redegit, interpoſita ſaluatoris noſtri auctoritate: vt omiſſo bello armillas balteum enſem ac reliqua arma templo principis apoſtolorũ offerret cũ exercitu em̃ vſq; ad vaticanũ peruenerat, pacato, tamẽ agmine ac de re cũ pontifice locuturus. Leo autẽ imperator phanatico ſpiritu iterũ incitat⁹ oĩbus mandat, vt ſimulachra vel lignea vel ænea vel marmorea ad ſe deferant, & delata ſtatim incẽdit non deferentes vero capit & obtruncat. Germanũ patriarchã id potiſſimũ improbantẽ in exiliũ mittit, in eiuſq; locũ Anaſtaſium male ſentientẽ ſufficit, quẽ poſtea Gregorius ſynodo habita priuauit & ab officio diuino ſemouit, niſi ad catholicam fidẽ reuerteretur. Sępius p̃terea: vt ſanctiſſimum virũ decuit, litteris imperatorẽ admonuit, vt omiſſis quorundã improborũ erroribus verã tandẽ amplecteretur fidẽ & abolere ſanctorum imagines deſineret, quorum memoria & exemplari ad virutẽ & imitatiouẽ excitarentur hoĩes, Sũt qui ſcribãt Bonifaciũ huius põtificis tẽpore e britannia romã veniſſe, & ex monacho ob eius ſanctitatẽ ep̃m factũ, ac in germaniã ad cõfirmãdos prędicatione & exẽplo germanos in fide miſſum, quod quidẽ ita egregie fecit, vt Maguntinus ep̃s creari meruerit, in aphricã deĩde profi-

Leo imagines ſctõrũ incẽdit

Bonifaci⁹

iſcens:cũ verbũ dei elegantiſſime prędicaret ab
hoſtibus chriſtiani nominis occiditur. Ferunt &
ſanctum Aegidiũ natione gręcũ,exẽplo & mira- Egidius
culis inſignẽ tũ habitũ fuiſſe, & Petroniũ ciuẽ ro-
manũ ex voto baſilicã beati Bñdicti prope dere
lictã ſua impẽſa reſtituiſſe. At Gregorius qui ſuo
exẽplo oẽs ad virtutẽ & ſanctitatẽ incitabat, pon
tificatus ſui anno.xvi.mẽ.ix.die.xi.morit̃, ſepeli
turq; ad baſilicã petri.iij.idus Februarij Eius in
morte ẽpatus tũ vacat.dies.v.&xxx.c.aũt &.viij
ac.xl.ẽpos toto ſuo pontificatu creaſſe dicitur.

Gregorius .III.

Huius tp̃e Rachbodus friſonũ dux maluit eſſe cũ
pluribꝰ ĩinferno q̃ cũ paucis ĩ cęlo vnde filius
eius morte ſubita territus conuerſus fuit.

GRegorius.iij. natiõe ſyrus, p̃e Ioã-
ne ãnodñi. Dcc.lix. oĩm cõſenſu põ
tificatũ inijt. Fuit aũt vir ſingularis
doctrinę & humanitatis p̃cipuę: grę
ca atq; latina lingua eruditus. Mẽtẽ Laus Gre
diuinę ſcripturę ita callẽs vt nemo gorij.
tũ diſertior p̃dicatione atq; interpręcatione rerũ
occultarũ, & admirabilſũ haberet. Pręterea vero
ne verbo tm̃ & cohortatone ppl'os mouiſſe arbi-
treris, oĩa q̃ exẽplo mouere pñt, ita aſſidue obi-
bat, vt iudicare difficile ſit prõptior ne lingua q̃
ope habẽdus eſſet. Orthodoxę fidei ita acerrimꝰ
defenſor fuit, vt ob eã rẽ maximorũ prĩcipũ gra
ues ſimultates & inimicitias ſuſcepit, nõ armis nõ
potẽtia, nõ minis cuiuſpiã e gradu cõſtãtię ſuę de
iectus. Tãtę poſtremo humanitatis fuit, vt & pau
peres mira charitate cõplecteret̃, ac eleemoſynis
foueret captiuos redimeret, ęre alieno nexos ſol-

ueret. Viduas & pupillos, quo minus a potẽtibus circũuenirentur, tutaretur, adeo vt vere oĩm pa rẽs ac paſtor merito vocaretur. Hic ſtatim, vbi pontificatũ iniit cleri Romani cõſenſu Leonẽ ter- tiũ imperatorẽ cõſtãtinopolitanũ imperio ſimul & cõmunione fideliũ priuat, q ſctãs imagines e ſa cris ędibus abraſiſſet: & ſtatuas demolitus eſſet, q q; etiã de homuſio male ſentiret. Interim vero cũ Liutphrandus lõgobardorũ rex cupiditate impe rãdi motus vrbẽ Romã obſideret captis circun- quaq; oppidis oĩbus: Gregorius legatos naui q̃a terreſtri itinere nõ licebat, ad Carolũ francię prĩ cipẽ ſtatim mittit: q hoĩem rogarent: vt prĩo quo q; tpe laborãti Romę & eccleſię auxiliũ ferret. Cõ ſueuerãt aũt põtifices romani ſiquid mali ab ex- terno hoſte ĩmineret auxilia ab ĩpatore Cõſtan tinopolitano petere. Qđ facere Gregorius ſubſti tit cũ ob eaſdẽ cãs quas pauloañ cõmemoraui, tũ vel maxĩe q vrbẽ regiã ęgre Leo a ſaracenis tu- tareť nedũ alios defenderet. His itaq; rõnibus ac cidit: vt tũc primum tutela eccleſię ab ĩperatori- bus cõſtãtinopolitanis ad alios trãſlata ſit. Karo- lus autẽ rogatu Gregorij patrocinium eccľię ſu- ſcipiẽs, Liuthprãdum regẽ amicum & cõpatrẽ ro gat, Vrbẽ ne obſideat, ac põtificẽ vexet, hac re nil ſibi fieri moleſti⁹ qcq̃ aut grauius poſſe: Obtẽ perat Karolo Liuthprãdus, atque vrbẽ obſidiõe ſoluit. Nã ĩito iã antea inter ſe fœdere, karolus Pi pinum filiũ in ciſalpinã galliã ad Liuhtprãdũ mi ſerat, vt ei capillum de more ſacrorũ ſucciderer, vñ cõpatres more xpiano inuicẽ facti ſunt, quod eſt quoddã affinitatis vinculũ. Remiſerat puerũ ad parẽtes Liuthprandus multis ac maximis do-

leo ĩperio priuatur.

Obſideť vrbs.

Karolus patrocini um eccľię ſuſcipit.

natũ muneribus. At Karolus pacatis Italię rebus in burgundiones verſus, eos vi capit & ꝑmodeſtia ſocios appellat. Fryxones idolatras opprimit, Lugdunũ Arelate Maſſiliã de viſogotthis occupat, qui Athemum Saracenorum regẽ in auxilium vocãt. Is itaq; cum magno exercitu Rhodanum traĳciẽs, Auinionẽ vi capit, opportunitate loci pro arce vſurus. At Karolus recognita eo ꝓpere cum exercitu mouet, & Auinionẽ recuperat, ĩterfectis Saracenis oĩbus q ĩ ꝓſidio erãt. Inde Narbonẽ ꝓficiſcitẽ quo aufugiſſe Athemũ cognouerat. Ab obſidione Narbonę diſcedẽs, cꝑ Amoreum alterũ ex ſaracenis hiſpaniæ regẽ venire in auxiliũ Athimi cũ magno exercitu intellexerat: haud ꝓcul inde in vallem Corbariã deſcẽdit, vbi inerat planicies ad dimicãdũ aptiſſima. Amoreus autẽ arbitratus Karolũ deſperatiõe rerũ in fugam verſum, in vallẽ ingreditur: ſtatimq; pugnã di copiam facit. Nõ detrectat certamen Karolus: licet hoſtiũ numerus prope infinitus eſſet. Tandẽ vero cum acriter aliquãdiu vtrinque pugnatum eſſet, cadente autem in primis aciebus amoreo funduntur hoſtes fuganturque, quorum pars magna in proximis paludibus & ſtagnus quo confugerant oppreſſa eſt. Athimus vero forte fortuna nauigium nactus, inde in Hiſpaniam vlteriorem fugiens, omnes inſulas quas adĳt: deſperatione rerum ferro ac flamma vaſtat. Eodem ferme tempore beati Auguſtini corpus, quod antea. cc. & l. annis ab Hippone in Sardiniam trãſlatũ fuerat. Cum Vuandali prędabundi aphricam vaſtarent, diligentia Liuthprandi ex inſula ipſa Papiam delatum eſt, &

Amore9 Athimus

egregio in loco recõditũ. At ſaraceni his cladib⁹ domiti: intra pyrenęũ ſe deinceps cõtinẽt. Vnde viſogothi omnes qui citeriorẽ hiſpaniã & partẽ gallię occupauerãt, auxilio carẽtes, in poteſtatem Karoli deuenere. Atq; ita Gotthi, q. ccc. ꝓpe annis imperauerãt, funditus deleti ſunt pręter paucos quos barchinonneſes ab interitu liberarunt. Sunt qui ſcribant Liuthprandum copias auxiliares in tanto bello Karolo miſiſſe. Atq; ita rębus bene geſtis ſuos omnes onuſtos præda domum rediſſe. Interim vero Gregorius pontifex nequaquã ocio & pace abutẽs, ad exornãdas eccleſias animũ adijcit, nã & altare beati Petri ſex colũnis onychinis auguſtius reddidit dextra ac leua poſitis apud Philopareas vetuſtate fere cõminutas. Stabãt in his colũnis trabes argento delibutę. In tradibus vero æquis ſpacijs ſaluatoris & apoſtolorũ ſimulachra diſtinxit. Struxit & oratoriũ in eadẽ baſilica, in quo de reliquijs fere ſanctorũ omniũ recondidit, celebrariq; eo loci quotidie mandauit, atque in canone celebritas hęc verba addit, marmoribus circunquaq; poſitis inſculpta. Quorũ ſolemnitas in conſpectu tuę maieſtatis celebratur Domine deus noſter toto in orbe terrarum. &c. Quibus verbis nunc ſacerdotes in ſecretis nõ vtuntur. Præterea vero huic baſilicæ multa argentea vaſa condonauit, eius quoque iuſſu & impenſa aurea dei genitricis imago ſaluatorem amplectens extructa eſt, & in baſilica ſanctæ Mariæ ad præſepe collocata. Reſtituit etiam tectum ſancti Gryſogoni, eoq; in loco monachos collocauit, qui rem ſacram quotidie celebrarẽt. His addidit & fundos, vnde viue-

Saraceni quare in pyrenęis mõtib⁹ ſe cõtineant

Greg. circa eruendas eccleſias.

Addita canoni.

rent.Monaſteria quoq; multa parti reſtituit,partim vero a fundamentis extruxit: addita regula qua monachi integre & ſancte Viuerēt.Inſtaurauit & mœnia vrbis magna ex pte vetuſtate collapſa.Idē etiā cētum cellis fecit iam prope deſertis propter collapſa mœnia. Inſtituit præterea:vt fere ſine interuallo & a preſbyteris hebdomadarijs & monach sin eccleſia ſcti Petri diuina officia celebrarētur. Vnde apparet & monachorum & præſbyterorum ſæcularium domicilia multis in locis cōtigua fuiſſe: qui æmulatione moti deo q̄ diligētiſſime ſeruiebāt.Gregorius vero bene de deo & hominib⁹ meritus:anno pōtificatus ſui.x. men.viij.die.iiij.&.xx.moritur:ac in baſilica Petri ſepelitur. iiij. kal. Decēbris collachrymātibus omnibus tāquam cōmuni parente orbatis, Sedes autem dies.viij.tantummodo tum vacat.

Zacharius I.

De hoc clariſſimo pōtifice tractat Gelaſius papa.iij.c.alius Iterum Romanus.xv. q.vi.

Zacharias natione Græcus ex patre Policramio:inter optimos pōtifices annumeratur.Fuit enī vir mitiſſimi ingenij, mirę ſuauitatis & gratiæ omni virtute prędirus cleri ac Pop.Ro.amator. Ad irā tardus, ad miſericordiā & clementiā prōptiſſimus : nulli malū pro malo reddēs:ſed ad imitationē ſaluatoris malū in bono vincēs : & adeo quidē, vt quos habuerat æmulos & inimicos:eoſdē poſtea inito pōtificatu honoribus & p̄mijs affecerit.Cum aūt initio pōtificatus ſui ardētē bellis Italiā offendiſſet:legatos de pace cōponēda ſtatī ad Liutphrādum longobardorum regē miſit perſequentem

Cōmēdatio Zachariæ.

bello trāſamundum Spoletanum ducē. Verum cum a legatis ea de re nil fieret:ipſe comitāte clero Romano in ſabinos proficiſcitur. Ferunt autē octauo miliario a Narnia regem pōtifici honoris cauſa obuiam factum ex equo deſcendiſſe:ac pedibus virum ſctīſſimum in vrbē comitatum fuiſſe. Qui ſequēti die inter miſſarū ſolēnia orationē publice habuit:& quidem elegantem qua oſtendit:quid maxime regē xp̄ianum deceret: ſiue pacem ſeu bella gerat. Hac oratione ita permotū regem ferunt, vt ſtatim arbitriū omne cōponēdæ pacis ei cōmiſerit. Iam vero trāſmuūdum ducatu Spoletano rex priuauerat:in eiuſq̧ locū agrādum nepotē ſuum ſuffecerat. Accipitur tamē in gratiā trāſamūdus rogatu pōtificis, & ex duce ī clericatum aſſumitur. Redduntur item Romanis oppida ſua ex ſabinis capta reddit narnia & An cona ex picētibus & quicqd a Lōgobardis. xxx. iam annis ī hetruria occupatum fuerat. Redduntur & captiui oēs eo bello capti Mira etiā humanitate pōtifex vſus eſt. adhibito enim rege in cōuiuium nullū genus comitatis & gratiæ prætermiſit Inde vero rex pacato agmine abiēs: nō ita multo poſt moritur āno regni ſui. xxxij. Fuit aūt vir tāto regno dignus:quippe qui ſapiētia: prudētia,conſilio plurimū valebat:ac ita manu prōptus erat. vt nemo veteranus eo pugnacior haberetur. Iuſtitia autem & clemētia ita inſignis habebatur vt difficile iudicaretur vtra in re maiorem laudem mereretur. Huic autem ī regno Aldeprādus nepos ſuccedit: quo quidem poſt menſes ſex defuncto Rachis dux omnium ſuffragijs rex decernitur. Vir certe omni laude dignus:ſi

Liuthprā di laus.
Aldeprādus.
Rachia.

vitam eius:ſi mores,ſi animi integritatem inſpicis.Redit egratū quoq; fœdus cū hoc rege a pontifice eit miſſis legatis: q̄bus omnia,ex animi ſententia rex ip̄e pius & religionis amator benigniſſime cōceſſit. Poſt quartū vero regni ſui annum rex diuino numine tactus,ſpreto regno vitā monaſticam amplectitur, vxorē & filios (vt idē ipſi facerent) adhortatus. Huius quidē frater Aiſtulphus regnū occupat, qui ob aſtuciam ingenij & ferocitatem animi omnibus arma intentabat: maxime vero pontifiici & Romanis, quorum ditionem ſibi vēdicare armis conabatur. Interea vero karolus martell⁹ graui morbo correptus ſuadētibus amicis regna a ſe armis occupata filijs ſuis diuidit. Nam karolomano maiori natu auſtria & ſueuia. Pipino vero iuniori Burgūdia & pars Franciæ obrigit. Moritur autē Karolus vir animi magni & ſapientiæ ſingularis villa cariſiaco apud Iſarim fluuiū anno magiſtratus ſui (quem maiorem domus vocāt) quinto & trigeſimo: ſepeliturque Pariſius in baſilica Dionyſij martyris. Habuit & alium filium Karolus ex prima vxore ortum: quem Griphonem appellabant: cuius cum nomine etiam mores conueniebant. Rapere enim ex alieno conſueuerat: vnde & fratribus bella intulit & Saxones gētem frociſſimam contra eos ſolicitauit. Karolus autem & Pipinus hoſtili manu prouinciam Saxonum ingreſſi: Theodoricum gentis principē in deditionem accipiunt. Ab hac autem expeditione digrediēs karolomanus Romam venit: ibiq; dimiſſa imperiorum & regni gloria in montem caſſinatem ad monaſterium ſancti Benedicti proficiſcitur,

Rex monachalē ducit vitam Aiſtulphus.

Mors karoli martelli.

Gripho filius martelli.

karolomanus monachus efficitur.

vbi & monachi habitũ & mores ſuſcipit. At Pipinus regnãdi cupidus: legatos ſuos ad pontificem mittit eumq; rogat: vt regnum franciæ ſibi auctoritate ſua cõfirmet. Annuit pontifex eius poſtulatio accepti beneficij, & veteris beniuolentię memor, quæ inter põtifices & principes huius familię intercеſſerat, atq; ita eius auctoritate regnũ franciæ Pipino adiudicatur anno domini. Dcc. liij. ex maiore nãq; domus: qui poſt regem ſummus erat apud Frãcos magiſtratus reges Frãciæ deĩceps a Pipino. ij. eiuſq; familia originẽ habuere. Ferunt Karolum quẽ diximus monachi habitum ſumpſiſſe. ex monte caſſino cum alijs monachis ad Zachariã pontificem veniſſe: ab eoq; precibus obtinuiſſe: vt eis liceret repetere ſcti Benedicti corpus furtim ablatũ, quod tum ĩ floriacenſi monaſterio regni Franciæ collocatum fuerat. Annuit iſtorum precibus pontifex, & literis Pipinum adhortatur, vt patiatur monachos ſancti Benedicti corpus repetere. Quod quidẽ rex haud grauate cõceſſit, quia inde furtim ablatum a monachis quibuſdam ſenſerat. Zacharias autẽ pace iam vbiq; parta, multas baſilicas ruinam minantes reſtituit. Porticũ quoq; & turrim ante baſilicam lateranenſem a fundamentis erexit, vbi & cãcellos & portas ęneas extruxit. In ipſo frõtiſpicio porticus orbis terrarum imago deſcripta erat Sanctorum imagines vetuſtate exoletas renouauit. Lateranenſes ædes auxit & exornauit. Bibliothecam beati Petri reſtituit. Vectigal præterea vnicuiq; baſilicæ aſſignauit: vnde oleũ pro lampadibus emeretur. Condonauit & veſtem altari beati Petri auro gemmiſque diſtinctam: qua

Laus zachariæ

depicta inerat Ieſu chriſti natiuitas. Idē quoq; baſilicam beati Gregorij in velabro condidit eoq; loci caput ipſius ſancti collocauit. Aedificauit & oratorium ſanctæ Ceciliæ via tyburtina quinto ab vrbe miliario. Huic autē baſilicæ oratorium quoq; addidit in honorē beati Cyri abbatis: addidit & fundos, vnde ſacerdotes viuerent. Reſtituit & tectum Euſebij martyris, quod ſuo tempore corruerat. Conſtituit item vt bucellarij quotidie elemoſynas e lateranenſi palatio pauperibus cuiuſuis generis pręberēt. Venetis præterea inhibuit ſub anathematis pœna ne ſeruos chriſti ſigno notatos ſaracenis & gentilibus venderēt vt mercatores facere conſueuerunt Poſtremo vero ne litteras in tanto rerum faſtigio eum prætermiſiſſe arbitreris. iiij. libros gregorij in dyalogo e latino in gręcum trāſtulit, vt haberent gręci vnde bene viuendi rationem perdiſcerent. Cum vero ita ſancte & integre populum dei annis. x. men. iij. cum maxima omniū beniuolētia gubernaſſet: morit̄ ac ſepelitur in baſilica Petri Idib⁹ Martijs. Eius autē ex morte epatus: tum vacat dieb⁹. xij.

Stephanus .II.

His tranſtulit imperium, de græcis ad francos de quo habetur late in c. venerabilē extra de electi. & vide quæ latius ſum interpretatus in c. per venerabilem. qui filij ſint legit.

STephanus ſecūdus natione romanus patre cōſtātino: per gradus eccleſiaſticos ad pontificatū peruenit: licet defuncto zacharia Stephanū quendā prę́ſbyterū Romanum pontificē populus ſtatim creaſſet: qui tertia die pōtificatus ſui ſomno excitus: dum res

domeſticas diſponere incipit morbo apoplexiæ correptus interijt. Poſt hunc vero cleri ac populi conſenſu in templo ſanctæ dei genitricis ad præſepe, Stephanus ſecundus pontifex creatus, humeris omnium (adeo erat omnibus gratus) in baſilicam ſaluatoris quę etiã cõſtãtiniana dicit̃ deportatur, atq; inde in patriarchatum lateranenſem.

Cõmẽdatio ſtephani.

Erat autem vir ſingularis religionis & prudentiæ, amator cleri, eccleſiarum reſtitutor: xp̃ianæ doctrinę diligẽs prędicator & ſcriptor, pater pauperum: pupillorum & viduarum defenſor acerrimus: fortiſſimus & conſtans in rebus agẽdis: nõ tamen pertinax Placare enim Aiſtulphum Romanorum agros & fines bello vexantem: primo quidem verbis & muneribus conatus eſt.. Nam tributum ſibi rex auariſſimus penderi volebat a populo Romano quotannis ſingulis aureis in capita collatis vnde põtifex coactus ad externa auxilia confugere: ad Conſtantinum imperatorem conſtantinopolitanum legatos mittit: qui auxilium petant contra Aiſtulphum totam Italiã vexantem: quiq; iam Rauẽnam hexarchatus ſedem & magnam partem flamminiæ ceperat. Verum cũ id fruſtra ac ſæpius tẽtaſſet: eius rei cauſa proficiſci ad Pipinum regem franciæ inſtituit. Mittit itaque legatos ad regem qui Aiſtulpho mandet vt ei tuto liceat iter facere per regnum ſuum. Poſtulata conceſſit Aiſtulphus Pipini rogatu. Stephano autem iam fines regni franciæ attingenti Karolus Pipini filius cui poſtea a rebus geſtis magno cognomentum fuit: ad cẽteſimum lapidem honoris cauſa fit obuiam. Idem facit & Pipinus tertio ab vrbe lapide qui ex equo deſcendens: &

Aiſtulphus.

Pipinus põtificem venerat̃.

pedes ſanctiſſimi viri exoſculatus eſt: & afræno equi: quo pontifex vehebatur pedes ipſe nunq̃ diſceſſit, donec hominem in vrbem perduxit: & in cubiculo vbi diuerſaturus erat collocaret. Aiſtulphus autẽ veritus nequid mali ĩ ſe Stephanus moliretur. Karolomanũ monachũ ad fratrẽ Pipinum mittit qui eum adhortaretur: ne Stephani gratia bellum longobardis inferret: qui certe nõ modo monacho non obtẽperat: verumetiã eum in Viennenſe monaſterium relegat vbi non multo poſt dolore animi & cruciatu moritur. Interea vero cum pro anni tempore bellum geri non poſſet: Pipinus veteri amicitiæ multum tribuens legatos ad Aiſtulphum mittit, & qui hominem adhortentur res repetitas reddere: aliter enim ſe eas bello & armis breui repetiturum. Non paruit ſanis admonitionibus Aiſtulphus: vnde Pipinus apparente iam vere copias in Longobardos mouet, præmiſſis leuis armaturæ militibus q̃ Aiſtulphi pręſidia e clauſtris alpium deturbarẽt. In planiciẽ deinde inſubriũ deſcendens: cum longe ac late oĩa depopulatus eſſet: nemine obſtante papiam Longobardorum ſedem obſidione cingit & oppugnat defendente Aiſtulpho & qui cũ eo in præſidio erant. At Stephanus tot calamitatibus hominis pertinaciſſimi & prouincialium motus: pacem vltro Aiſtulpho pollicetur: modo ablata reſtituat. Accepit tandem conditiones pacis Aiſtulphus, & plura etiam quamq̃ peterentur promiſit iureiurando interpoſito. Hanc ob rem Pipinus ſatiſfactum pontifici arbitratus ſoluta obſidione in patriã reuertitur: relicto varreno huiuſce pacis arbitro. Eunt Romani. Stepha

caroloma ni relegatio.

Supantur longobardi.

nus & Varrenus arbitrati Aiſtulphum promiſ-
ſa breui præſtiturum qui cõtractis celeriter vn-
diq; copijs tumultuario magis q̃ iuſto exercitu
eos ſubſecutus Romam obſidione cingit:ac ſub-
urbana omnia vaſtat & incendit: maiore prope
damno ex hoc latrocinio accepto, q̃. ccc. iam an-
te &. iiij. ac quadragita annis ab inclinatione im-
perij ſenſiſſent. Rogatus denuo Pipinus a ponti-
fice vt vrbi Romę perfidia: & rabie Aiſtulphi la
boranti opem ferret exercitum quanta maxime
celeritate poteſt comparat. Interim vero thurci
meliores ſedes expetentes: Alanos primo: mox
Colchos & armenios. Inde minoris aſię populos:
poſtremo perſas & ſaracenos vicũt & opprimũt,
Anno domini. Dcc. lv. Sunt qui ſcribant eos fuiſ
ſe ſcithas, ex his præſertim: quos Alexander ma
cedonum rex intra Hyperboreos ferreis repagu
lis clauſit, hac methaphora vſi φ gentẽ indomi-
tam in angulum illum tanquã in ergaſtulum in-
cluſiſſet. Verum cum poſt multas illatas inuicem
& acceptas clades de pace inter ſaracenos & thur
cos cõueniſſet decretũ eſt, vt thurci qui in perſi-
de habitabãt: ſaraceni appellarent: atq; ita æqui-
ore animo ſaraceni in Aſia regnare thurcos paſ-
ſi ſunt: & φ etiam eos breui accepturos Mahume
tanam ſuperſtitionem videbant: adeo erant eo-
rum ingenia ad malum prona. Pipino autẽ iam
in Italiam cum exercitu deſcendenti Gregorius
conſtantini quarti imperatoris protoſecretarius
fit obuiã hominem inperatoris nomine admonet
ne hexarchatum Rauennatam oppreſſum a lon-
gobardis ad ſe pertinentem: vel pontifici vel ro
manis dedat: ſi ei cõtigerit lõgobardos ſuperare:

Lõgobar di ĩ romanos.

De origine thurcorum.

cui Pipinus ita reſpõdet, ſe quidẽ in italiam ideo veniſſe, vt & põtifici & populo romano rem gratam faceret, cõſulturũq; eorum cõmodis quoad eius fieri poterit. Deinde vero Papiã mouens ita Aiſtulphum obſidione preſſit, vt breui eũ coegerit priſtinas conditiones pacis accipere. Redditus itaq; romanis hexarchatus eſt. quicquid padũ & apenninum interiacet a placẽtinis vſq; ad ſtagna Venetorum & quicquid intra Iſaurum flumen Apenninum & hadriaticũ cõtinetur. Addo etiã quæ Aiſtulphus de hetruſcis & Sabinis ceperat. Pipinus autẽ qui ad radices alpium tandiu conſtiterat, donec deditio fieret, relicto abbate Holcado cũ parte copiarum, qui Aiſtulphum in officio contineret, non prius alpes tranſcẽdit q̃ intellexit Aiſtulphũ in venatione apoplexia interijſſe, nõdum plane deditione facta. Deſiderius autem qui dux hetruriæ erat: copias longobardorum ſtatim vndiq; contrahit regnũ inuaſurus. Idẽ quoq; facit Rachiſius Aiſtulphi frater quem diximus monachi habitum ſumpſiſſe. Hunc autem longobardi oẽs prǣter eos qui in hetruria erãt ſecuti ſunt. Verum Deſiderius multa pontifici & romanis pollicitus eos ſtatim in ſñiam ſuã trahit: qui quidem ꝓpere legatos ad Rachiſium miſere, atque inter hos Holcadum abbatẽ: qui homini mandarent, vt ab armis diſcederet, ac Deſiderio obtemperaret. Atq; ita Fauẽtia & Ferraria poſtremo põtifici reddita. nomen hexarchatus ceſſat: qui.c.& lxx.durauerat annos a Narſete vſq; ad captã ab Aiſtulpho rauẽnã. Foris itaq; pace parta atq; aucta mirũ in modũ eccleſiæ ditiõe, Stephanus habita ſynodo oues ſuas atq; earũ paſtores recẽſet: do-

Hexarchatus Romanis redditur.

Deſiderius ſuper hetruris.

nomẽ hexarchatus ceſſat.

Laus Stephani

linquentes caſtigat ſeruata clementia, errantes in via rectam deducit, ignaros docet & admonet. Quid deceat epm, quid preſbyterum, quid deniqꝫ oẽs ſacris initiatos proponit. Litanias præterea inſtituit ad placandā dei iram. Itū eſt primo ſabbato ad ſanctam dei genitricē ad prçſepe, ſecūdo ad beatū Petrū in vaticanū, tertio ad ſanctū paulū via hoſtienſi. Reſtituit & baſilicas quaſdam ab Aiſtulpho, dum vrbē obſideret cōminutas, non tamen recuperauit ſanctorū reliquias, quas idem rex papiā ſecum detulerat ibique non indecore in quibuſdam baſilicis collocauerat. His itaque artibus Stephanus vir ſanctiſſimus, bene de deo, de patria: de ciuibus ſuis, deqꝫ oībus xpianis meritus pōtificatus ſui anno. v. men. i. moritur ac ſepelitur in baſica Petri collachrymantibus omnibus, tanquam communi parente orbatis. vi. Cal. Maij. Vacat tum ſedes dies. ij. & .xxx.

Paulus I.

His diebus monachi ecclę ſancti Martini apud turonū delicijs & pompis vacantes vno dēpto ab Angelo ſuffocati ſunt.

PAulus natione romanus patre cōſtātino Stephani ſecundi frater, in patriarchatu mores & doctrinā eccleſiaſticam perdidicit, ſub Gregorio ſecūdo & Zacharia pōtificibus a quo in diaconatus ordinē cum fratre aſcitus eſt, verū mortuo fratre in ipſo pontificatu cū ſucceſſor quæreretur, fuere qui Theophylacū archidiaconū ꝓponerēt. Fuere itē qui dicerēt Paulū ob integritatē vitę & doctrinā in demortui fratris locū ſubrogandū eſſe, exploſo itaqꝫ poſt longā contentionē Theophylaco

ſolus bonorũ oĩm ſuffragijs Paulus pontifex decernitur cõſtantini & Leonis tẽporibus. Erat aũt paulus vir mitiſſimi ingenij clementięq́ſingularis, & adeo ſaluatoris nr̃i imitator vt nulli vnq̃ malũ pro malo reddere: ſed cõtra malos a quib⁹ perſępe iiuria afficiebat, in bono vinceret. Hic aũt tantæ pietatis & humanitatis fuit, vt noctu cum duobus & amplius tribus familiaribus cubicula pauperum ægrotantiũ circuiret. Vnũquẽq́ eorum, & verbis & eleemoſynis ad recuperãdã valetudinem cohortatus Carcerem quoq́ frequenter adibat, indeq́ plęroſq́ ære alieno nexos, perſoluto creditoribus precio dimittebat. Pupillos & viduas circũuẽtas fraude cauſidicorum tuebatur, & eleemoſinis ſubſtẽtabat. Idẽ quoq́ cõgregato clero vniuerſoq́ pop. rõ. corpus beatæ Petronillæ Petri filiæ vna cum ſepulchro marmoreo his litteris notato, petronillæ filię dulciſſimæ ex via appia in vaticanum detulit canentibus (vt fit) ſacerdotibus populoq́ celebritatem agente. Atq́ corpus ipſum ſanctiſſimum in templo Apollinis ad caput baſilicę petri dedicatæ collocauit. Interea vero cũ cõſtãtinus imperator ſacras imagines vbiq́ demolitus conſtantinũ regię vrbis ep̃m impietati ſuæ reſiſtentẽ, verberibus necaſſet, in locũq́ demortui Nicetam ſpadonẽ ſui ſacrilegij conſcium ſuffeciſſe, pontifex ipſe omni ex parte religioni cõſulẽs, nũcios cõſtãtinopolim mittit, qui imperatorem adhortarẽtur vt ſacras imagines & ſtatuas reſtituerẽt, id ſi facere recuſaret, eidẽ anathematis cenſurã minarẽtur. Sed cõſtãtinus in ſacrilegio ſuo pertinax, & ſanas admonitiones cõtempſit, & Sabinum Bulgarorũ regẽ

Notẽt bõ. paſtores.

Emptio carceratorum.

Corpus beatę petronillę in vaticanũ defertur.

Cõſtantinus.

in demoliendis ſacris imaginibus eius impietatẽ imitatũ, in gratiã recepit, cum antea bello Bulgaros perſecutus fuiſſet. Aſcito deinde Leone filio eius nõis quarto ĩ partẽ imperíj, cui Hirenẽ Atheníenſem mulierũ oĩm pulcherrimã ĩ matrimoniũ collocarat, fęd⁹ cũ ſaracenis inijt, ſtomachũ orthodoxis xp̃ianis facturus. Interea vero Pipinus & Taxillonẽ Bauarorũ ducẽ ſuo ĩperio ſubijcit, & ſaxones ĩ amicitiã recipit, hac tñ cõditiõe vt trincẽtos equites, quotiẽs bellum geri oporteret, auxilio mitterẽt: cum Aquitanis diuturnum ei fuit bellum, qđ quidẽ poſtremo Karolo adoleſcenti cõmiſit, cũ ipſe ſenio cõfectus intereſſe nõ poſſet. Hoc bello abſoluto Karolus Borbonium claromontẽ, & multa de aluernis oppida vi cepit. At Pipinus quẽ diximus rnnis grauẽ eſſe, nõ ita multo poſt moritur, duobus filíjs Karolo ac Karolomano in regno relictis. Sunt qui ſcribãt hoc tẽpore mortuum eſſe Aiſtulphum longobardorũ regẽ quẽ diximus multa ſanctorũ corpora Roma Papiã ſecum detuliſſe, eorumq; ſacella ædificaſſe ac monaſteria virginum vbi filias deo dedicauit. Monachos autẽ ſupra modum dilexit, quorũ etiã in manibus regni ſui anno. vi. men. v. moritur, in principio regni nimium ferox & audax, in fine moderatus. Tantę prętereа literaturæ fuit, vt edicta longobardorum in leges retulerit. Huic autẽ (vt dixi) Deſiderius dux ſucceſſit langueſcente iam ob delitias longobardorum virtute. Moritur & Paulus in Baſilica Pauli via hoſtienſi reſtitutis quibuſdã eccleſíjs vetuſtate collabẽribus pontificatus ſui anno. x. men. i. eiuſque corpus magna ſolemni pompa in vaticanum defertur. Vacat tum

Fędus imperatoris iniquiſſimum.

Pipinus.

karolus.

Laudes Aiſtulphi

ſedes annum vnum.menſem vnum.

Stephanus. III.

Poſt Paulū ſucceſſit Cōſtātinus.ij.qui laicus exiſtēs ſubito factus preſbyter tyrānice papatū inuaſit tandem zelo fideliū eijcitur & oculis priuatur & fuit quintus papa infamis.

STephanus.iij.natione ſiculus, patre olibo anno dñi.Dcc.lxviij. pontificatū inijt,vir certe doctus atq; eruditus & in rebus agēdis,maximeve ro eccleſiaſticis ſtrenuus admodū ac conſtās.Hic em̄ a teneris annis Romā veniēs,mādato Gregorij tertij in monaſterio ſancti Cryſogoni rationē bñ viuendi & doctrinā eccleſiaſticā perdidicit,accepto clerici ac mōachi ordine. Vocatus deinde a Zacharia pontifice in patriarchatū lateranenſem,cum eius vita & doctrina ab omnibus probaretur,ſanctę Cecilię preſbyter cum titulo inſtituitur,quē tñ & Zacharias,& Stephan⁹ & paulus a ſe nunq̄ dimiſere tātæ probitatis erat & pręſtantię in agendis rebus.Mortuo autē paulo,quē nūq̄ ne in extremo quidē ſpiritu reliquit, Deſiderius quē ex duce regē longobardorū creatum eſſe adiuuāte Paulo diximus, liberatus omni metu Pipini morte, Totonē Nepeſinū ducem adhortatur, vt conſtantinum fratrem vi etiam quando largitione & ambitione fieri non poſſet: pontificē deligat,Is itaq; Romā cum exercitu pfectus conſtantinum fauētibus quibuſdam largitione & pollicitationibus corruptis pontificem creat.Fuere etiam qui Philippum quēdam huic proponerent, qui ſtatim abdicare ſe magiſtratu armis compulſus eſt;Cogitur & Gregorius Prę- Deſideri⁹

Cōſtantinus.vi. p̄byter conſecratur.

neſtinus ep̄s cōſtātinū ipſum laicum ſacris ſtatim initiare, atq; ep̄m inūgere, cuius manus, ita ob eā rę exaruiſſe miraculo dicuntur, vt eas ori admouere non poſſet. Cum cōſtantinus munera pontificatus per annum obſtinate exercuiſſet, tandē e ſede deijcitur a populo ro. ira & indignitate rei percito, in eiuſque locū oīm ſuffragijs Stephanus iij. ſufficitur. Hāc ob rē Conſtantinus in baſilicam ſaluatoris p̄ductus videntibus oībus, ac ſacris canonibus plectis, vt fieri ſolet: depoſito pōtificali habitu magiſtratu ſe abdicat, in monaſterio vitā priuatā ducere iuſſus. Tūc vero Stephanus in baſilica ſancti Adriani inter tria fora a tribus epiſcopis cōſecratus & ab vniuerſo clero ac populo vt verus pontifex ſalutatus: ad corrigendos mores,

Reformatio eccl'iaſtici ſtat9.

quorundā improborū labefactare integritatem eccleſię romanę volētiū animū adicit. Indicto ita q; cōcilio, Karolū literis ac nūcijs adhortatur, vt primo quoq; t̄pe ep̄os quoſdā Gallię ad hāc rē doctrina & integritate morū idoneos, Romā q̄primū mittat: Idē quoq; cæteris principibus x̄piani nominis ſcribit Obtēperarunt oēs mandato pōtificis. In lateranenſi baſileca conciliū habetur. Multa inter ſe dc cōponendis eccleſiæ rebus collocuti, Conſtantinū ad ſe perduci iubent. Nā cū Deſiderij longobardorū regis ſubornatione, & Pauli cognomento aphiarthę imperatoris cōſtantinopolitani fraude crebę ſeditiōes in populo, ro. orirentur, q; Deſiderius reuocare animos romanorū a Karolo ad imperatorē ſtuderet, & interfecti plęrique ſunt, & Cōſtātinus, cuius cauſa tot mala cōmittebantur, ab aduerſa factione reclamante Stephano & indignāte oculis priuatur. Sed ire obuiā

populo in furorem verſo non licet. Perductus ita que in medium Conſtantinus & accuſatus: quod nullis ſacris initiatus ſedem apoſtolicam occupaſſet, omne crimen in vim populi & quorundã facinoroſorum reijcit, quod ſe etiam inuitum coegerint põtificatum obire. Cum vero in pauimẽto pronus & ſupplex iaceret veniam petens, cõmiſeratione moti, qui aderant, eum e medio duci iubent atque ita rem integram in ſequentem diem reijciunt, maturius conſulturi, quid in tali re facere oporteret. verum Conſtantinus ſequenti die in concilium rediens mutata ſententia oſtẽdit, quę adhuc egerat maiorũ exẽplo feciſſe, quod & Sergius Rauennatum archiepſ, & Stephanus Neapolitanorũ ex laico eps creatus ſit. Ob hanc vero impudentiam indignati, qui in concilio aderant, eũ turpiter eijcientes ad cõponendã remp. chriſtianã aĩm adijcere abrogatis primo conſtantini decretis. Inſtitutũ eſt autem omniũ conſenſu, ne quiſquam laicus niſi per gradus eccleſiaſticos aſcendens pontificatum occupare auderet, ſub anathematis pœna. Promulgatum eſt item, vt qui epiſcopatus dignitatem conſtantini tempore conſecuti fuerant, magiſtratuſ e abdicantes ad priſtinos ordines recide rent. Quod ſi iſtorum vita & doctrina a populo probata fuiſſet placere, vt ad ſedem apoſtolicam venientes denuo conſecrarentur. Idem de preſbyteris & diaconis adiudicatum eſt. Vetitum tamen eſt, ne qui iſtorum maiores gradus attingerent, veritos credo, ne quid erroris aut ſecta aliqua inde oriretur, tanquam ex ſeminario quodam diſcordię ac ſeditionis. Conſtitutum eſt præterea: vt quæ Conſtantinus in re ſacra egiſſet

Conſtitutiones cõcilij lateran. per Stephanũ

irrita haberent, præter baptiſmũ & chriſma. Poſtremo vero abrogata ſynodo cõſtãtiniana, qua decretũ inter græcos fuerat, vt ſctõrũ ſimulacra & ſtatuę e tẽplis abraderẽtur ejicerẽturve cõſtitutũ eſt vt eędem ſtatuę vbiq; reſtituerẽtur anathematiz ãtes execrabilẽ & perniticioſam illã ſynodũ, qua dei immortalis cõditio peior q̃ hoĩm fieret. Referre enim ſtatuas mortaliũ bene de rep. meritorũ licet, ne ingrati videamur, vtq; eorum facta ęmulatiõe imitari cogamur, dei nõ licet: quẽ ſemper ante oculos ſi fieri poſſet habere deberemus, ſi eius merita erga humanũ genus: ſi naturę diuinę dignitatẽ inſpicimus. His vero ex ſentẽtia peractis decretũ eſt, vt ſequenti die ſupplicationes haberentur, quibus & deo gratias agerent, & irã ipſius ſi qua ex hoĩm peccatis cõcepta eſſet, placarent. Itum eſt autẽ a lateranenſi baſilica ad ſanctũ Petrũ cum maxima oĩm religiõe nudis pedibus & a pontifice & ab omnbus qui tum aderãt. Nũc vero adeo refrixit pietas & religio non dico nudis pedibus ſed caligati & coturnati vix ſupplicare dignãtur. Non flet inter eundũ, vel dũ ſacrificatur, vt illi ſancti patres, ſed rident & quidẽ impudenter, de his etiã loquor, quos purpura inſigniores facit, nõ hymnos canunt. id enim ſeruile videtur: ſed iocos & fabulas ad riſum concitandum inter ſe narrãt. Quid plura? quos quis dicatior eſt & petulãtior, eo maiorẽ in tam corruptis moribus laudẽ meretur. Seueros & graues viros reformidat hic noſter clerus. Quid ita? quia in tãta licẽtia mallũt viuere, quã bene monẽti aut cogẽti obtẽperare, & ob eã rẽ xpiana religio quotidie in peius labitur. Ad Stephanũ virum ſanctiſ-

Pontifex nudis pedibus graditur.

ſimũ redeo, qui peractis ſupplicationibus: ſtatim quę in cõſilio acta erãt: & voce apocriſiarĳ & ſcripto promulgauit pœnãq; anathematis illis propoſuit, qui abrogare auderẽt: quæ in ſctã ſynodo inſtituerãt. Verũ non ita multo poſt: mortuo Sergio rauennatũ archiepõ, michael eiuſdẽ eccleſiæ Scriniarius ſedem occupat: nullis ſacris initiatus: adiuuãte Deſiderio rege & Mauritio Ariminẽſiũ duce, quos michael pecuniæ & largitiõe corruperat, pulſo leone archidiacone quẽ potiſſimũ clerus expetebat, Auſi quinetiam miſſis ad Stephanũ legatis cũ pecunia ſubornare: vt eundem Michaelẽ in eccleſia cõfirmaret: qui nõ modo dona reiecit, verumetiã edictum propoſuit, quo ille anathematis pœna notaretur, niſi ſedẽ relinqueret, quã cõtra ius faſq; occupauerat. Tam diu tamen vi Rauennatum eã obtinuit, quãdiu aliquid habuit, & ꝓphanũ & ſacrũ quod Deſiderio munerum cupiẽtiſſimo elargiretur. Verũ cum pontifex eo legatos ſuos miſiſſet, cum oratoribus karoli regis ob eã rẽ in Italiã miſſis, admonuiſſentque quid maxime põtifex expeteret, ſtatim eiecto Michaele, Leonẽ deligunt, quẽ põtifex cõfirmauit. At vero cum ob hanc rẽ a Deſiderio clãculum vexaretur. Karolũ rogat Deſideriũ admoneat vt ab iniuria inferenda caueat. Fecit id karolus: & quidẽ perdiligẽter, retinere tamẽ hominẽ in officio armis nõ potuit: ꝙ ei mortuo fratre, qui ſecum paribus animis biẽnio regnauerat: multa bella obire neceſſe fuit. Aquitanos enim quod bellũ pater inchoauerat: in poteſtatem ſuã redegit, Vaſcones domuit in Aquitania poſitos. Deinde vero tranſmiſſis pyrenęis mõtibus fuſis

Deſiderio.

ac fugatis ſaracenis vſq; ad Betím flumen perue-
nit:quo nūc ī Hiſpania ſaraceni granatæ ſe cōti-
nent.Interim vero Stephanus paſtor q̄ diligētiſ-
ſimus: & verus Petri ſucceſſor, ac xp̄i imitator.
iiij.pontificatus ſui anno moritur,mēſe.v.die.vij.
&.xx. ſepeliturq; in baſilica Petri: eius autem ex
morte dies nouem ſedes tum vacat.

Adrianus I.

Iſtius pōtificis acta trāſlata fuere in c. nullis lai-
corū & in c. Adrianus. liij. diſt.cui in gloria
tēporali & diuitiarū opulētijs ſimilis nō fuit.

ADrianus primus patria Roma-
nus,patre Theodoro ſummæ no
bilitatis viro:pontificatum iniēs
nequaquā a maioribus ſuis de-
generauit.Nā magnitudine ani
mi cōſilio doctrina & ſanctitate
vitæ:cum quouis optimo pōtifice comparari po
teſt.Cuius amplitudinem Deſiderius longobar-
dorum rex veritus ſtatim de pace ineunda & de
amicitia mentionem per legatos fecit.Verū A-
drianus cognita hominis perfidia pluſquam pu-
nica in aliud tempus pacem diſtulit.Interea vero
mortuo Karolomano, Berta eius coniux Hilde-
gradæ Karoli vxori ob amplitudinē mariti in-
uidēs Adoarij cuiuſdam cōſilio vſa cum filijs ad
Deſiderium regē in Italiā cōfugit: qui eam per-
benigne ſuſcepit,& ꝙ ſe tutiorē futurū ac ratione
ab impetu gallorū exiſtimabat:& ꝙ Frācos pro-
poſitis karolomani filijs facilius ſumpturos arma
in karolum regem:ſiquid in ſe moueret arbitra-
retur,verum cum obtinere ab Adriano p̄cibus
non poſſet,vt filios karolomani reges iungeret,

Bertæ inuidia ī Hildegradā.

ad vim conuerſus in Rauennates mouens ditio-ni Romanæ obtemperantes, fauētiam & Comachum vi cepit. Præerat tum Rauennæ archieps & tribuni tres qui primo quoq; tēpore ab Adriano auxilium petiere. Pontifex autem primo quidem Deſiderium nūcijs & litteris adhortatus eſt, vt ſuis finibus ſe contineret: nec ditionem eccleſiæ inuaderet. Deinde vero vbi intellexit eū Vrbinum Senogalliam & eugubium cepiſſe: tum magis atq; magis minari, cum paulopoſt affuturum deum vindicē violati fœderis diceret. Qui quidem in tantis minis nil aliud dicebat, q̄ pontifici in ſuas partes tranſeundū eſſe. Separare enim hominē ab amicitia Caroli omnino nitebatur, & ob hanc rem cum p̄cibus & pollicitationibus id obtinere nō poſſet: minabatur ſe vrbē breui obſeſſurum. Iam enim ſpoletū cum Aldagiſio Carolomani filio venerat: īde tamē ad vrbē puenturus (vt ip̄e dicebat) pacato agmīe voti gratia. Verum Adrianus redactis in vrbē reliquijs oīm baſilicarū quę extra vrbis mœnia habebant tres ep̄os ad ad deſideriū miſit: qui ei ſub anathematis pœna minarent: ne vllo mō fines romanos attigeret. Rex igit̄ veritus ne irā dei īcurreret ī Ciſalpinā ſtatī rediIt. Interea vero Carolus ab adriano de īiuria ſibi illata certior factus, Deſideriū p legatos admonet: ac fruſtra quidē: vt res iniuria ablatas pōtifici reſtitueret: aliter ſe breui cū exercitu affuturū: vt q̄d ſpōte nollet, id vi facere cogeretur. Vtriq; igit̄ magni parātur exercitus, ſed Carolus mira celeritate vſus, pręmiſſa parte copiarū quæ ī trāſitu alpiū iouis montē occuparet, cū reliquo exercitu per mōtē Ciniſium ī Italiam

Deſider.

Carolus.

deſcendit:fuſoq; ac fugato Deſidero obuiã facto omnia lõge ac late populãtur & capit. Deſiderius autẽ deſperatis rebus tãto accepto incõmodo Papiam ſe recepit: vxore ac liberis Veronã miſſis. At Spoletini:Reatini:ac longobardi oẽs, qui eas regiones incolebãt, audita Deſiderij calamitate Romã veniẽtes, ſe ac ſua omnia Romani põtificis fidei cõmittunt. Adhibito iureiurando depoſito capillo & barba, quod apud eã gentẽ maximum veræ deditionis ſignum erat. Horũ ſecuti exemplum Anconitani auximates Firmani pontifici ſe ac ſua libere dedunt. Lõgobardis autẽ ad ſuos redire nolentibus Vaticani ſedes ad incolẽdum cõceſſa, quo poſtea ex tota Italia multi ſuæ gentis cõfluxere iſtorũ exẽplo ꝑmoti. At karolus relicto Bernardo patruele ſuo ĩ obſidiõe Ticinẽſis vrbis, cum parte copiarum Veronã ꝓficiſcitur. Quę quidẽ ciuitas haud ita multo poſt inclinãte in ptes frãcorum: Bertæ ac Karolimani filijs deditionẽ fecit. Aldegiſius vero Deſiderij filius inde abiẽs ad imperatorẽ cõſtãtinopolitanum cõfugit. Karolus autẽ acceptis ĩ deditionem omnibus ferme trãſpadanæ Italiæ vrbibus Romã petit. vna cum põtifice reſurrectiõis feſtũ celebraturus: Cui iã vrbi appropinquãti ad tria milia iudicũ honoris gr̃a occuriſſe Bibliothecarius ſcribit: iudices eos vocãs: qui nequaquã ſordidis artibus impliciti eſſent. Expectabat hominẽ Adrianus cum clero ſuo ĩ gradibus ſcti Petri: quẽ quidem accedẽtẽ mira beniuolẽtia cõplexus eſt, nec retinere eum potuit: quo minus pedes ſuos exoſcularetur. Inde poſt datã acceptãq; ſalutẽ baſilicam ingreſſi: cum ad altare apoſtoli ſimul peruę

Mos Longobardorum.

Karoli in vrbẽ aduentus.

niſſent.iurauerũt mutuo Carolus:ac põtifex Romani ac Frãci:& perpetuã ſe amicitiã ſeruaturos: & cões eorum hoſtes fore:qui alterã partẽ laceſſiſſent. Vrbẽ deinde ingreſſus:oẽs baſilicas pie admodum & religioſe inuiſit,ac muneribus quibuſdã ornauit. Nudius vero quartus poſteaquã Vrbem ingreſſus fuerat, quod dono pater Pipinus Gregorio tertio dederat, eadẽ ipſe amplioribus priuilegijs confirmauit iureiurando interpoſito. Quæ quidẽ(vt Bibliothecarius refert)hæc ſunt: quicquid iã Iyguria ab vrbe Luna iãpridem euerſa:vſq; ad alpes Italię fines ptinet,huic ditioni additur,& corſica iſula:& quicquid Lucã & Parmã interiacet. Additur & Forumiulij cũ hexarchatu Rauẽnatum:cumq; Beneuentano & ſpoletino ducatu.His autẽ rebus ita cõpoſitis:Carolus cum bona Adriani gratia i trãſpadanã rediens ſexto menſe poſteaquã obſideri capta eſt, Papiã deditione occupat.In Deſideriũ autẽ clementia vſus hominem ſpoliatum regno,non etiã vita Lugdunum cum vxore & liberis exulatum mittit. Verſus deinde in Arachim Beneuentanum principẽ Deſiderij generum,qui eius furores iuuerat hominem pacẽ petere breui coegit duob⁹ filijs obſibibus datis. At vero dum iter in Ciſalpinam facit:ad Caſſinũ diuertens religionis cauſa: omnia monaſterij dona ab alijs prĩcipibus diuo Benedicto data cõfirmauit. Atq; ita ſe datis in tota Italia rebus,ꝓpoſitiſq; Ciſalpinæ firmiſſimis præſidijs cum magna pręda & gloria in patriã reuertitur. Caroli fratris vxorẽ & liberos ſecũ ducens quos quidem ſemper in honore habuit. Paulum quoque lõgobardũ Aquileiẽſis patriarchatus dya-

Põtifex & Carol. fœdus ineũt.

Arachis.

Cõfirmatio caſſini monaſterij.

Pauli diaconi relegatio.

conum Deſiderio ob doctrinā & ingenium admodum carum ſecum ī galliā ducēs: libertate donauit in pcioq; aliquādiu habuit. Verum cū poſtea cōperiſſet hominem Deſiderij libertatē quærere, eum in Diomedis inſulam relegauit; vnde poſt aliquot annos aufugiēs & ad Arachim perueniens: rogatu adelpergę Deſiderij filiæ & Arachis vxoris Eutropij hyſtoriæ duos libros addidit, a Iuliano pricipe vſq; ad primi Iuſtiniani tēpora oīa pſcribēs. Mortuo deinde Arachi Caſſinenſe cœnobiū ingreſſus, reliquū vitæ ſctiſſimæ vſq; ad mortē ducēs: ſæpe ad Carolum regē litteras elegātes: & humanitatis plenas ſcripſit: ab eodēq; a quo fuerat ob litteraturā ſeruatus viciſſim

Regnū lōgobardorum. accepit. Lōgobardi itaq; quarto. &.cc. āno poſtquā in Italiā venerant regnū amiſere. anno dñi. Dcc.lxxvi. Carolus autē nulla interpoſita mora

Saxones. in ſaxones idololatras, qui ob eius ī Italiā diſceſſum rebellauerāt, mouet, eoſdēq; quibuſcum ad xxx. annos bella geſſerat, vicit, & fidē xpi omnino ſuſcipere cogit. Cōuerſus deinde in Hiſpanos a noſtra quoq; fide alienos. Pampalunā & auguſtam vi captas militibus diripiēdas cōceſſit. Neq; Hiſpanis pacem & quietem daturus erat niſi ipſi quoq; integre fidem xpi recepiſſent. In Galliam vero tum quoq; rediens rebus ex ſentētia geſtis, dum Pyrenæos trāſit: in Vaſconum inſidias incidit quo in prelio licet ſe acriter tutatus ſit. Anſelmum tamen & Egibardum ſummos in bello duces amiſit. Sunt qui eo quoq; prælio cecidiſſe ſcri-

Rolādus. bant Rolādum Caroli ex ſorore nepotē: poſt editam ingentem hoſtium cędem & ſtragem. Perierit ne ſiti (vt aiunt) an vulnere haud ſatis conſtat.

Vaſcones vero tādem a Karolo ſuperati: defe- ctionis ac perfidiæ meritas pœnas dedere. Mouet bellū in Frācos Taxillo Baiouariæ dux Deſide- rij gener: ſollicitatis hunnis: quod quidem celeri- tate ſua prius pene Karolus cōfecit q̄ inchoatum ſit, huic quoq; pacē nō negauit: acceptis prius ob ſidibus. Dum hæc ī Gallia gererētur, Cōſtātinus in oriēte īperator elephantiæ morbo correptus: vnde fortaſſe nata eſt illa de lepra magni cōſtan tini vana opinio: ob ſimilitudinē nominis mori- ens Leonē. iiij. īperatorē reliquit: qui adeo gēmis delectatus eſt: vt direpto ſacrario ſācte Sophię co ronam magni pōderis ac p̄cij ſibi cōſtituerit: qua quidē ita frequēter vtebatur: vt aut ꝓpter pon- dus: aut ob frigiditatē lapillorum ſubito morbo correptus ſit. Idē quoq; accidiſſe noſtra ętate Pau lo. ij. putauerim, qui adeo his muliebribus delini- mentis delectatus eſt, conquiſitis vndiq; magno p̄ció gēmis: & exhauſto pene eccleſiæ Romanæ ærario vt quotiēſcunq; in publicū ꝓdiret Cybe- les quędā phrygia ac turrita: nō mitrata videre- tur. Hinc ego ortam tum ſudore prępinguis cor- poris: tum gemmarū pōdere apoplexiā illā puto qua correptus ſubito morbo interijt. Leone itaq; mortuo, Hirene eius vxor & filius Cōſtātinus. vi imperiū accipiētes, cōcilio. ccc. & . l. ep̄orum ī Ni- cena vrbe ſecūdo habito: inſtituere: vt qui ſacras imagines delendas dicerent: perpetuo anathema te notarentur. Quam quidem cōſtitutionē Con ſtantinus adoleſcens patris flagitia ſecutus quo- rundā improborū ſuaſu: nō ita multo poſt & ab- rogauit, & matri omnino adminiſtrationem im- perij abſtulit. Repudiata deīde vxore Theodo-

Taxillo.

Cōſtātin⁹ elephātiæ morbo corripit.

Pauli. ij. muliebre geſtamē.

ram eius ancillã corona imperij auguſtiorẽ red-
ditam in ſuos cõplexus traduxit. Subornauit & duces ſuos: quos ĩ Italia habebat cõtra finitimos. Hos quidem vnico nuncio ſua auctoritate Carolus in officio cõtinuit, qui tum in Sclauos & hunnos, quos vngaros merito dicemus, copias mouerat: ꝙ horum incurſionibus circa Danubium vexarentur oĩa quibus certe perdomitis in Franconiã duxit maiorum ſuorum natale ſolum: vnde Franci nomen ſumpſere, qua quidem in prouincia haud magno negocio in poteſtatẽ ſuã redacta, biennio poſt Theophylacius & Stephanus epiſcopi inſignes Adriani nomine Synodũ Francorum Germanorũq; epiſcoporum habuere. in qua: & Synodus (quam ſeptimã Græci appellãt) & hęreſis Fœliciana de tollendis imaginibus abrogata eſt. Adrianus vero opera & auctoritate Caroli a terrore bellico ſecurus: ad exornandam vrbem: ſacraſq; baſilicas animum adicit. Nam & corpus beati Pauli laminis argẽteis incluſit: & altare Petri, pallio exornauit auro ĩtertexto. in quo depicta hyſtoria inerat quemadmodũ Angelus beatum Petrum e vinculis liberauerat. Reſtituit item & ſtrauit marmoribus Pauli apoſtoli atriũ iam antea vetuſtate collapſum. Inſtituit item: vt ſingulis diebus centum pauperes in atrio lateranenſi paſcerentur in quo etiã diſcumbentes pauperes picti cernebãtur. Reſtituit pręterea magna impenſa aquæductus quoſdã: & vetuſtate & hoſtium maleficio collapſos, Alphentinum potiſſimum ductũ iam antea ab Auguſto via claudia ex lacu alphentino duobus ac viginti millibus paſſuum in ſubiacẽtem tranſtyberinã regionem:

frãci vnde nomẽ ſũpſerunt.

magis ad vſum ortorũ naumachiæ thermarũve quã ad potũ,cũ aqua illa inſalubris haberetur. Sabatinũ vero ex lacu Sabatino nomen ducẽs quẽ quidẽ lacũ alio noĩe angularem appellãt,a tribus angulis quos pręſe fert via aurelia in vaticanum duxit,vt eo vterẽtur ſacerdotes beati Petri,tum ad vſum baſilicę,tum ad lauandos chriſti pauperes,qui in paſcate eleemoſinam accepturi lauabantur ad imitationẽ apoſtolicę doctrinę & religionis. Molẽdi quoq; vſum ea aqua interdũ præſtabat,e ianiculo in planũ cadens. Sabatinum aũt lacũ angularẽ etiã appellatum fuiſſe declarat emptio Polę rutilię:quę fundũ hac ratione in ripa lacus Sabatini vel angularis emit.vt quicquid agri exhauſto lacu deſecaretur:id fundo Polæ adiudicaretur,quaquaverſum fundus tẽderet. Reſtituit & Iuliã a.xiȷ.lapide via latina in vrbẽ ductã quæ qdẽ(vt ait Frõtin⁹)repulę ex agro Tuſculano ductæriuũ intercipit. Ita vero claudiã formã reparauit via ſublacẽſi cõceptã ad. xxxviȷ. lapidẽ ex duobus fontibus ampliſſimis, vt eius aquę pars in baptiſterium ſaluatoris ad lateranum deriuaretur. Reſtituit etiã virginis formã ab octauo lapide via Collatina in vrbẽ introductã. Tecta quoq; multarũ baſilicarũ ob vetuſtatẽ ruinam minantia reſarſit. Dũ vero his opibus detineret Adrianus, adeo in immenſum excreuit tyberis, vt & portam Flammineãm a fundamẽtis euerterit:& pontem Antoni:Pȷȷ,quem olim ſubliciumvocárunt,inter Ianiculum & Auentinum & multa vrbis ędificia demolitus ſit, ſecum & arbores & ſegetes & vrbis ornamenta trahens. In tanta autẽ calamitate hac diligentia Adrianus vſus eſt:vt

Excreſcẽtia tyberis.

per vicos nauiculas mitteret, vnde cibaria ob execreſcentiam aquæ egredi domo nequeũtibus ſumminiſtraretur. Eos preterea qui tanta calamitate magis ac magis vexati fuerantq, & verbis & muneribus conſolatus eſt. Turres & vrbis muros cellapſos reſtituit: cẽtum auri libris in eo ſumptu expenſis. Quid plura? Nil pretermiſit in vita Adrianus, quod ad bonũ principẽ: ad optimum põtificẽ pertineret. Nã & religionẽ chriſtianã: & libertatẽ ciuium ſuorum: & vitã pauperum pupillorum, viduarum acerrime tutatus eſt. Moritur autem põtificatus ſui anno. iiij. &. xx. menſe. x. die xvij. ſepeliturque magna cum laude in baſilica Petri. vij. kalen Ianuarij.

Leo III.

Leonis cõmẽdatio

LEo. iij. patria romanus, patre Azzupio: pontifex creatur, ac merito quidẽ. Ab ineunte enim ætate ita erat educatus & eruditus diſciplina eccleſiaſtica, vt dignus eſſet qui ceteris anteferretur. Fuit præterea vir caſtus: integer, pudicus: facundus. Doctorũ virorũ ita amator, vt eos vndequaq; ad ſe premijs alliceret, eorumq; cõſuetudine mirũ in modum delectaretur. Preterea vero egrotos viſere, eoſq; ad patientiã adhortari, eleemoſynas indigẽtibus prebere, deſperatos cõſolari, errantes in viã rectam deducere, predicationibus, admonitionibus, quibus plurimum ob eloquentiã & doctrinã valebat ei peculiare fuit. Homo certe ita mitis ingenij, vt omnes diligeret, neminẽ odio haberet, tardus ad iram, ad miſerendũ promptus: inſignis pietate: fortiſſimus rerum eccleſiaſticarum, honoriſq; diuini procurator & defenſor. Creatur ita-

que (vt dixi) pontifex vno omnium conſenſu in natalitijs Stephani prothomartyris; ſequentique die acclamātibus oībus præ fauore in ſede Petri collocaẗ. Iiſdē vero tēporibus Cōſtātini imperatoris mater Hirene filij flagitia nequaq̄ ferens: im pellentibus quibuſdā ciuibus cōſtātinopolim reuertitur, ac cōſtātinū oculis priuatū in carcerem cōijcit vbi & merito tanq̄ ſacrilegus minimeq̄ pietatis. q̄ppe qui matrē relegauerat vitā finiuit. Hirene

Interim vero cū Karolus multis rebellātibus vndiq̄ laceſſeret, Pipinū filiū in vngaros miſit quos quidē grauibus prælijs ſuperatos, tandē ad deditionē compulit. Adelphonſus autem Aſturiæ & Galliæ rex: acceptis à Karolo auxiliaribus copijs, ſuperatiſq̄ ſaracenis Vlyxibonā vi cepit, quivero in præſidio barchinonæ erant Karolo audita Adelphonſi victoria ſe confeſtim dedīt. Superātur & Bauari, qui Foroiulianos vexabāt ab Henrico karoli præfecto. Interea vero Leo tertio. dū ſupplicationes a beato Gregorio inſtitutas Romæ agit cum populo & clero, Paſcalis primicerij & campuli preſbyteri fraudibus, apud ædem beati Syluestri captus ac pontificali amictu priuatus, multiſque verberibus adeo cæſus: vt oculis & lingua captus putaretur in monaſterio ſancti Heraſmi in vincula conijcitur, vnde poſtea albini cubicularij induſtria cuſtodes fallens, in vaticanum ſeſe proripuit: ibique tandiu latuit quoad Vinigiſius ſpoletinorum dux clanculum accerſitus, eum incolumen Spoletum perduxit, cohortibus militum in itinere ſtipatum, ne aliqua hoſtiū vi obrueretur. At ſeditioſi cum ſæuire in Leonem & albinum nō poſſent: Capiẗ leo

eorum domos a fundamentiis diruũt. Idẽ quoq; (adeo audaces erãt & temerarij) ad Karolum qui tũ bellum contra Saxones gerebat, quoq; leonem profectum intellexerant, accuſandi hominis cauſa peruenere. Verũ Karolus reiecta in aliud tẽpus diſceptatione pontificẽ cũ egregio comitatu Romã mittit, ſe eo breui peruenturũ pollicitus cõponẽdarũ rerũ italicarũ gratia. Leoni vero ad pontẽ miluiũ honoris & gratulationis cã clerus ac poplus romanus obuiã factus, virum ſanctiſſimum in vrbẽ introducunt. Karolus autẽ non diu immoratus p Magũtiacos in Belgis poſitos, Noricumq; montẽ in Forũiulij deſcẽdẽs. Taruiſinos graui ſupplicio affici. q hericũ præfectũ occidiſſent. Creato vero in huius demortui locum altero, Rauennã primo, mox Romã expectatus proficiſcitur. vrbẽ ingredienti omnia certe, & merito quidem honoris genera adhibita ſunt. Octaua autem die poſteaq̃ vrbẽ ingreſſus fuerat, in baſilica Petri aſtãte populo & clero epiſcoporũ omniũ qui eo ex tota Italia & Francia cõuenerat, ſententias de vita & moribus pontificis rogat. Verum ab omnibus vna voce reſponſum eſt, ſedem apoſtolicã oĩm eccleſiarũ caput a nemine (laico præſertim) iudicari debere. Omiſſa autẽ ob tã graue reſponſum a Karolo quæſtione, Leo põtifex qui id iudiciũ maxime expetebat ſuggeſtũ conſcendens, ac euangelia in manibus retinens, iureiurando affirmauit ſe omniũ rerũ, quę ſibi obijcerẽtur ĩſontẽ eſſe. Fuit is dies idibus decẽbris ſalutis ãno Dccc. Dum hæc autem Romæ agerentur, Pipinus mandato patris Beneuẽtanos duce Grimoaldo finitimos ſuos vexantes aggreſſus magnis

Sedes apoſtolica caput eſt oĩum eccleſiarum.

Pipinus.

cladibus ita perdomuit vt ægre ſe mœnibus tuerentur, cui bello Vinigiſiũ ſpoletinũ ducẽ præficiens ad patrem reuertitur imperij coronã breui ſumpturum. Nã pontifex Karolo optime de ime rito aliquã gratiã relaturus, cum videret impera tores cõſtantinopolitanos ægre id nomen tueri: ac ob eã rem Vrbem & Italiã ipſam magnas cala mitates paſſam, in baſilica Petri poſt ſolemnia ſa- Coronaẽ cra, populi romani ſcito ac precibus ipſum Karo Karolus. lum magna voce imperatorẽ decernit: ac diademate donat ter acclamãte populo romano: Karolo Auguſto a deo coronato magno & pacifico imperatori vita & victoria. Põtifex itẽ hominem inunxit vna cum Pipino filio, quẽ Italiæ regẽ ſolẽ ni decreto pronũtiauit. Accepta itaq; imperij poteſtate Karolus, cãpulum & paſcalẽ coniurationis reos capite plectẽdos cenſet. At põtifex omni ex parte clemens a karolo rege tñ obtinuit: vt his vi ta cõdonaretur, in Franciãq; tantũmodo relegarentur. Poſt hoc vero fuere qui karolo ſuaderent, vt oẽs longobardos Italia expelleret. Verũ cum id nequaq; tutũ videretur: q multis italiæ populis ſanguine & affinitate coniũcti eſſent, cẽſuere ſimul karolus & Leo lõgobardorũ nomẽ ibi tãtũmodo remaneret: vbi ea gẽs præcipue ſedem habuiſſet. pipinus aũt cũ in ſamniũ redijſſet, fruſtraque per aliquot menſes Beneuentum oppugnaſſet, Theate ſe conferẽs oppidũ vi captum incendit ac diripit. Inde Ortonam & Luceriam mouẽs eas ciuitates timore perculſas in deditionem ſtatim accipit, ac Grimoaldum Beneuentanum ducem Luceriæ capit, qui non ita multo poſt dolore animi perijt. Interea vero conſtantinopolitana

imperatrix,miſſis in italiã legatis cũ karolo pacẽ & fœdus iniit imperiumq; his terminis diuiſit,vt Hirene ea italię parte potiretur, quę ad dextram Neapoli incipiens:ac ſiniſtram ſi ponto(quę vrbs nunc Manfredonia dicitur) infero ſuperoq; mari clauditur vna cũ ſicilia. Reliqua vero italiæ pars Carolo ipſi ex fœdere obtigit: ea tamẽ loca ſemper excipio quę ditionis eccleſiaſticæ habebãtur. At Nicephorus patritius ęgreferens Hirenę mulieris imperiũ, cũ eam dolo captã leſbiũ in exiliũ miſiſſet,Fœdus iã antea initũ p legatos karolo renouat,qui tũ Saxones totiens deficiẽtes migrarę in Franciã cum vxoribus & liberis cõpulit,eos in itinere cũ legionibus ſubſequẽs, ne quid maleficij inter eũdũ cõmitterẽt. At Leo cũ ſeditionibus ſemp vexaretᷣ,ab vrbe diſcedẽs, Mantuã pficiſcitur ad viſendũ chriſti ſanguinẽ, qui tũ miraculis magnĩ i precio erat,Is aũt a Mãtuanis p benigne ſuſceptus,approbato chriſti ſanguine ob frequẽtia miracula ad Carolũ proficiſcitᷣ,vt hoĩem veritatis cognoſcendæ cupidũ eius rei certiorẽ faceret, ſimulque etiã vt de cõponẽdis rebus italicis,inuicẽ colloquerentur. Rediens deinde in italiam adiuuante Pipino rege mãdato patris de cõiuratis quibuſdã & ſeditioſis non ſine clementia ſuppliciũ ſumpſit.Carolus autẽ iam ſenio grauis, cum intellexiſſet Pipinum quẽ (vt diximus) italiæ regẽ præfecerat Mediolani mortuũ eſſe: Lodouicum filium minorem natu Aquitaniæ regẽ & imperij ſucceſſorẽ,Bernardum vero nepotem italiæ regem declarat:eiq; mandat,vt Lodouico rebus in omnibus obtemperet.Fines imperij hos eſſe voluit in Gallia: rhenum ac ligerim qui in

Diuiſio imperij. Nicephorus.

celtis'oriens eos a Biturigibus diuidit. In Germania vero Danubium & Sauum fluuios, his autẽ prouincijs Aquitaniam: Vaſconiã: magnã partem Hiſpanię: Ciſalpinã Galliam, Saxoniã, vtrãque Panoniam, Iſtriam, Liburnos addidit, maritima vero Dalmatię imperio conſtanrinopolitano, ſubiecta erant. Rebus autem ita compoſitis, dum Aquiſgrani eſſet valitudinis cauſa propter aquas calidas, quæ ibi ſcaturiunt febre ac dolore laterum moritur, ętatis ſuę anno.ij.&.lxx.v.Cal. Februarij, ſalutis vero anno. Dccc.ac.xv. Eius autem corpus nullo non genere honoris adhibito in templo beatæ virginis, quod ipſe magnis ſumptibus Aquiſgrani extruxerat ſepelitur hoc addito epigrammate: Magni Caroli regis chriſtianiſſimi, Romanorumque imperatoris corpus hoc ſepulchro conditum iacet. Fuit autem Carolus, ſi eius res geſtas, tum domi, tum foris inſpicis, tantæ amplitudinis & integritatis imperator, vt poſtea neminem ſuperiorem, nedum parem habuerit. Adeo autem cum ei per ocium liceret, ſtudijs literarum delectatus eſt, vt primus ſuadente tamen Albino gymnaſium Pariſienſe inſtituerit. Tres autem menſas argenteas habuit, quarum vnam (in qua vrbs conſtantinopolitana inſculpta erat) baſilicæ beati Petri, aliam (vbi imago vrbis Romæ cernebatur) eccleſiæ Rauennati dono dedit. Tertiam filijs reliquit: vbi inerat orbis terrarũ deſcriptio. Sunt item qui ſcribãt hãc aureã fuiſſe. At vero Leo pontifex reſtituto ſancti Pauli tecto, quod terręmotu conciderat, ædificatoq; a fundamẽtis apud ſanctũ Petrũ ampliſſimo hoſpitali, qđ gręci Xenodochion vo

Mors Caroli.

Epithaphium.

Gymnaſiũ pariſienſe.

cant,nec non inſtitutis trium dierũ ſupplicationi
bus ante diẽ Aſcenſionis: quibus prima die ab ec
cleſia dei genitricis ad præſepe, ad baſilicã con-
ſtantinianã.ſecũda ab eccleſia beatæ Sabinę mar-
tyris,ad ſanctũ Paulũ.tertia a ſancta cruce in hie-
ruſalem ad Laurentiũ extra muros ibatur,mori-
tur primo ac.xx.pontificatus ſui anno,quo etiam
Cometes apparuit (vt nonnulli puatãt tantę ca-
lamitatis indicium. ſepelitur autem in baſilica
Petri pridie idus Iunij. Eius in morte ſedes tum
vacat diebus.x.

Stephanus IIII.

STephanus. iiij.patria romanus, pa-
tre Iulio pontificatus ſui menſe ter-
tio ad Lodouicũ imperatorẽ in Gal
lias proficiſcitur:quã ob rẽ autẽ id fe
cerit haud ſatis cõſtat.Sunt tamẽ qui
coniectant, id ab eo factũ ad vitandã ſeditionẽ &
reliquias Campulianę coniurationis,quę iam in-
ualeſcebat,mortuo Leone.In aurelianis tunc erat
Lodouic⁹ impator. Lodouicus imperator cognomento Pius:qui vbi
intellexit pontificem uduentare, ſtatim ei hono-
ratiſſimũ quẽq; obuiã miſit:maxime vero Theo-
dulphũ Aurelianorũ epiſcopũ,cum clero & ma-
gna populi parte.Ipſe vero ad primũ lapidẽ pro-
diens:cũ hominẽ vidiſſet ex equo deſcẽdit:atque
eũ data acceptaq; ſalute:cũ maxima veneratione
in vrbẽ introduxit,pręcedẽte clero ac ſępe carmẽ
repetẽte,Te deũ laudamus. Erat eñ Stephan⁹ ex
nobili genere ortus tãtę doctrinæ & integritatis:
vt facile apud omnes ſanctitatis nomẽ nãciſcere-
tur, quippe qui ſub duobus ſanctiſſimuis viris
Adriano & Leõe educat⁹,rationẽ bene. ac beate

viuendi didicerat. In vrbẽ introductus ſubſtentante cum imperatore propter impetum multitudinis ſtudio videndi concurrẽtis: in regiam diuertit, vbi & ſæpe cum imperatore de cõponendis Italiæ rebus collocutus eſt:& ita ſe mutuo cõuiuijs excepere: vt raro alter ſine altero cõuiuaretur. Retinuiſſet hominem apud ſe diutius imperator: niſi tũ grauibus ĩplicitus bellis ſeſe obijcere hoſti neceſſe fuiſſet: nam & Vaſcones ab imperio defecerant quos breui in poteſtatem ſuam redegit. Britones res nouas molientes armis ĩ officio cõtinuit, & cõuentu aquiſgrani habito legatis ſaracenorum Cæſareã auguſtam incolentium pacem cõceſſit. Abiturus itaq; Stephanus ad imitationem ſaluatoris noſtri: qui etiã inimicis pepercit: a Lodouico impetrauit, vt exulibus omnibus & captiuis, quos ſceleris cõuinctos ĩ Leonem admiſſi Carolus mulctauerat redire ad vrbem Romam liceret. Secum quoq; detulit crucem magni põderis magnęq; eſtimationis: quam Lodouicus ſua impenſa beato Petro dicauerat. At vero ſanctiſſimus põtifex ad Vrbẽ rediens, ſeptimo pontificatus ſui menſe vita functus, in baſilica Petri ſepelitur. Sedes autẽ eius morte dies. xi. tũ vacat.

Paſchalis. I.

PAſchalis patria Romanus, patre Bonoſo, nulla interpoſita imperatoris auctoritate pontifex creatur, hanc ob rem vbi vbi põtificatum inijt ſtatim legatos ad Lodouicum miſit, qui eius rei culpam omnem in clerum & populum reijcerent, quod ab his vi coactus eſſet põtificium munus obire. Accepta hac ſatiſfactione Lodouicus: reſpõdit populo & clerõ

maiorum inſtituta & pacta ſeruāda eſſe cauerēt: ne deinceps maieſtatem lęderent ī cōuentu autē apud Aquiſgranum habito Lothariū filium ma iorē natu īperij ſocium ſibi diligēs: Pipinum.ij. a Lothario: Aquitaniæ: Lodouicū.iij. Bauariæ reges appellauit. At vero cū Bernardus Italiæ rex inſtigātibus quibuſdā epis & ſeditioſis ciuib⁹ ab imperio defeciſſet: coegiſſetq; ciuitates quaſdā & populos ī ſua verba iurare: Lodouicum ī ſe cōcitauit: qui prefectos quoſdā copiarū cum ſatis valida manu ī Italiā miſit. Horū vero īpetus retardare conatus Bernardus ī alpibus ſuperatᷓ. Seditionis auctores capti ſtatī necātur. Ipe vero Bernardus quāuis ſupplex veniā peteret. Aquiſgrani ſupplicio capitali afficitᷓ. Epi autē tāti mali auctores: ſynodali decreto ī monaſteria quędā relegātur. Sedato itaq; italico tumultu veriuſq; bello ī Saxōes qui ab īperio defecerāt copias mouet: eorūmq; tyrānum viromarchiū regnū affectātē: & ſecū cōgredi auſum ſuperat atq; īterficit. Deīceps vero Lothariū filium regē Italiæ declaratū ad pōtificē miſit: a quo ī baſilica Petri iungitur: & Auguſtus appellatᷓ. Interea vero tumultuāte italia: & ad res nouas ſpectāte: cum Lotharius tantis motibus nequaq; ſe parē cerneret maiores exercitus paraturus ad patrē ſe cōtulit: hāc ob rē Theodorus primicetius & Leo nomenclator Romæ in lateranēſi palatio p ſeditionem cōfoſſis oculis necātur. Fuere qui titum crimē ī Paſchalē reijcerent: qui quidē in Synodo.xxx. eporum habita & cōiecturis: & rationibus: & iuramēto a tāto ſe crimine liberauit. Accepit hanc ſatiſfactionē Lodouicus: & vt bibliothecarius ait, cum Paſchali re-

ſcribere: ne deinceps ſeditio ex re icerta oriretur: ciuitates hetruriæ imperio ſubiectas literis declarauit. Aretium, Volaterras: Cluſium: Florentiã a patre Karolo reſtitutam & auctã, Pictorium Lucam, Piſas, Peruſiam: & Vrbem veterem: cætera vero eccleſiæ Romanę aſcribebat. Addidit & Tudertũ in vmbria, & vltra Apeninum Flamminеam, ac Rauennæ vrbis hexarchatum. Idem quoq; Bibliothecarius ſcribit, Lodouicum liberam eligẽdorum epiſcoporum poteſtatẽ paſchali dediſſe, cum antea ea quoq; ĩ re imperatores cõſulerentur, quã poteſtatem ab Adriano põtifice Karolo cõceſſam idẽ auctor refert. Paſchalis itaque quẽ Stephanus ob eius virtutẽ & doctrinam dum viueret monaſterio beati Stephani martyris in Vaticano præfecerat, pontificatum iniens, & corpora ſanctorum minus religioſe iacentia in vrbem cum maxima veneratione introducta honeſtiore loco recõdidit. Et captiuos perſoluto creditoribus pcio e vĩculis liberauit. Idẽ quoq; Praxedis beatiſſimæ xp̃i martyris tẽplũ a fundamẽtis extruxit, nõ lõge a veteri, quod iam ob vetuſtatẽ & incuriã ſacerdotũ ruinã minabatur: quo quidem in tẽplo a ſe dedicato & perſępe celebrauit: & multorum corpora ſctõrum collocauit: iã antea in cœmiterijs paſſim & ſine veneratione iacentia. Extat & in eadẽ baſilica, Oratorium beatę Agneti dedicatũ, quod ip̃e pluribus ornamẽtis auguſtius reddidit. Idem quoq; beatę Ceciliæ tẽplum extruxit, quod carmẽ in apſide notatum nũc etiã ĩdicat, eo quoq; loci & ipſius virginis & eius ſpõſi Valeriani, Tiburtij, Maximi martyrũ, Vrbani: Lucij pontificum corpora collocauit,

Ciuitates hetruriæ quæ ĩperio ſubdũtur.

Libera eligẽdorum epiſcoporũ paſchali dat poteſtas.

Tẽplũ praxedis extruxit.

Ceciliæ tẽplum.

multis additis muneribus & ornamentis ex auro argento & quouis genere marmorum. Reſtituit præterea beatæ genitricis templum ad præſepe vetuſtate quaſſum eiuſq; abſida ī meliorem formam redegit. Qui nō ita multo poſt nullo religionis, pietatis, humanitatis, benignitatis exemplo prætermiſſo, ſeptimo pontificatus ſui anno: menſe tertio, die. xvij. moritur, ſepeliturq; in baſilica Petri. Vacat tum ſedes dies. iiij.

Eugenius II.

Ortum fuit huius tempore octauum ſciſma propter ſyſinium tamen Eugenius tandem diuinitas obtinere meruit.

EVgenius. ij. patria Romanus patre Bœmundo: tantæ religionis, ſanctitatis, doctrinæ humanitatis & eloquentiæ fuit, vt omnium cōſenſu pōtifex crearetur, eo maxime tempore quo Lotharius in Italiā veniens magiſtratum delegit, qui popu. Ro. ius diceret. Romani enim imperante Karolo ac filijs libertate aliqua poſt lōgam & grauem ſeruitutem vſi ſunt. Interim vero Lodouicus, cum. xl. dieb⁹ ferro ac flāma Britanniam vaſtaſſet, acceptis obſidibus Rhotomagum petit vbi Michaelis cōſtantinopolitani īperatoris oratores audit, eum conſulentes: quid de ſacris imaginibus faciēdum cenſeret: abolendæ ne: an reſtituendæ viderentur. Hos autem ad pontificem reiecit, cuius maxime intererat ea de re decernere. Bulgaros deinde Pannonias inuadentes primo quidē repulit: verum cum Haido aquitaniæ pręfectus rebellaſſet, Abderamāni ſaracenorum regis auxilijs fretus: omittere tantum bellū neceſſe fuit: hanc ob rem

Lothari⁹.

Bulgari per medias Pannonias ĩ dalmatiam ĩfeſto agmine penetrarunt. Sed antequã Lodouicus in Haidonem mouiſſet, magnam Hiſpaniȩ ptem deficientibus populis iã occupauerat dimiſſa cir cumquaq; claſſe quæ maritimas ciuitates vexaret. Solus autem Bernardus barchinonẽſium comes terra mariq; vexatus, ĩ imperatoris fide permanſit. At Eugenius dignitate corporis & præſtantia animi inſignis: ſpretis rebus õnibus huma nis: vel potius fortunæ bonis, ad munificentiã & liberalitatem verſus: adeo rem frumentariam cu rauit, vt nullibi vilius q̃ Romæ annona venderetur. Pręterea vero pauperum. pupillorum, vi duarũ cauſas & vitam ita tutatus eſt vt ab omnibus merito pauperum pater diceretur. Hoc autẽ genere viuendi, & ante põtificatum vſus eſt, & dum beatæ Sabinæ in Auentino preſbyter eſſet, quam põtifex in meliorem poſtea cultum reſtituit, & dum baſilicę lateranenſis archip̃ſbyter eſſet, quo ex loco deinceps tãtę integritatis & modeſtiæ fuit: ad põtificatum oĩm ſuffragŷs traductus eſt: Huius prærerea opera & precibus captiui oẽs & exules ex Gallia tandem ad vrbem rediere, quos bonis paternis & fortunis omnibus ſpoliatos ſuis facultatibus ſubſtentauit & in vita retinuit. Per eum quoq; non ſtetit: quo minus Sico dux Beneuentanus Neapolitanos obſidione ſolueret: quos tũ vehementer p̃mebat, vnde btĩ Ianuarŷ corpus Beneuentum trãſtulit: & in maiori baſilica, cum Deſiderio & Feſto honorifice collocauit. Siconẽ nãq; mouere in ſaracenos pontifex adhortabatur: qui Pãhormum in ſicilia iam ceperant. Cum his itaq; artibus in põtificatu an-

Sico dux bñuẽtan⁹

nis.iiij. vixiſſet. moritur pontifex optimus colla chrymantibus omnibus:& ſuam vicem potiuſq̃ mortem ſanctiſſimi viri dolentibus cum mors ei ad fœlicitatem via optatiſſima eſſet. ſepelitur autem in baſilica Petri apoſtolorum principis.

Valentinus I.

Valẽtinus diaconus papa creatur.

VAlẽtinus patria Romanus, patre Leontio tãtæ virtutis & ſctĩtatis fuit, vt nõdum pſbyter: ſed diaconus ſummum põtificatus gradum meruerit:nec mirũ: quippe cum apud Paſchalẽ & eugenium viros ſctĩſſimos:& doctrinã & rationẽ bñ ac ſctẽ viuẽdi a teneris annis vſq; ad maturã ætatẽ didicerit.Nõ ludis,nõ iocis,aut voluptatibus intentus:vt pleriq; oẽs adoleſcẽtes facere cõſueuerunt ſed doctrinã & btẽ viuẽdi normã ex lectione veterum & exẽplo ſanctorum pontificum ſumens. fuit ppterea ĩ homine tãta ĩgenij dexteritas,tãta eloquẽtia: vt facile quod vellet ſuaderet & diſſuaderet:nil niſi ſanum:& quod doctrinam ſaperet ac modeſtiã ꝑponens. Poſtremo autẽ pietatẽ, clementia,liberalitate:tum ĩ vita priuata: tum in põtificatu nulli maiorũ ſecũdus eſt hĩtus.Has ob res,oĩm cõſenſu põtifex creatus: meritis hominũ q̃ tum erãt id fortaſſe exigẽtibus,quadrageſimo põtificatus ſui die morit̃:ac ĩ baſilica Petri ſepelitur, cõquerẽtibus oĩbus eum hominẽ ſibi morte ſublatũ eſſe,quo ſtãte labefactari Romana libertas& xp̃iana religio vix poterat. Vacãte aũt ſede Sicardus dux beneuẽtanus:qui patre mortuo tyrãnicam vitam ducebat:Deuſdedit montiſcaſini abbatem,a quo pecunias expetebat:in carcerem

Sicardus Deuſdedit carceri mancipat.

coniecit,quo in loco non ſine opinione ſanctita-
tis mortuus eſt.

Gregorius IIII.

GRegorius.iiij.patria Romanus: prē Ioan-
ne: tituli ſcti Marci preſbyter eo tēpore
pōtificatū inijt,quo & ſaraceni Aſiā oc-
cupātes,ad ſctā Paleſtinæ loca chriſtianis aditum
intercluſere:& Mauri in ſiciliā claſſe delati ipſius
inſulę magnam partē vaſtauerunt:occupato (vt
dixi)Panhormo, nec prohibere Veneti potuere
quominus id facerent eo claſſe rogatu Michaelis
imperatoris conſtantinopolitani contendentes.
Maior enim erat Maurorū claſſis:maiores etiā na
uales copiæ.Creſcebat tū res Veneta:quæ origi-
nem a venetis oībus habuerat, eo maxime tem-
pore quo hunni Attila rege Aquileiā:cōcordiā,
Altinum,aliaſq; Venetięq; puincię vrbes cepe-
runt ac diruerūt,a ſæuitię barbarorū ſolis æſtua-
rijs & paludibus ſeipſos tuentes. Dux Venetorū
Iuſtinianus patricius tum erat,Cuius nomē ideo
cōmemorare libuit, q ſuis tēporibus corpus ſcti
Marci Alexādria a mercatoribus Venetis in pa
triā delatum eſt,vbi nūc in maxima veneratio-
ne habetur extructo egregio tēplo in celebriore
vrbis loco,multiſq; donarijs ī ipo ſacello recōdi-
tis.Hinc primū Veneti Marci imaginē vrbis pa-
troni ī vexillis retulere.At vero Gregorius,cū
intelligeret a Venetis barbaros pelli ex īſula nō
poſſe,legatos ad Lodouicū & Lothariū miſit,q
eos rogarēt,vt primo quoq; tēpore Siculis auxi-
liū ferrēt.Tergiuerſabant ij cū dicerēt id bellū ad
Michaelē impatorē cōſtātinopolitanū pertinere,
ſe tñ paratos eſſe cōmuni impēſa cōibuſq; copijs

Mauri & ſaraceni xpianos adoriātur

Corpus ſcti Marci Venetias defertur.

rem ipſam gerere. Interea vero cum legati ea de re vltro citroq; mitterentur: Bonifacius Corſicæ comes cum fratre Bertario & auxiliis quorundã populorum hetruriæ claſſe in Aphricã delati, inter Vticam & Carthaginẽ quater cum hoſtibus cõgreſſus, tantam hominum ſtragem edidit: vt coacti ſint Mauri: vt olim a Scipione vexati ſuos ex Sicilia reuocare: qui patriæ laboranti auxiliũ ferrent. Hac igitur ratiõe Sicilia a barbarorũ manibus liberata eſt. Rediit itaq; ex Aphrica ĩ Corſicam Bonifacius cum claſſe victrice ĩgenti præda onuſta. Sũt qui ſcribãt dum omnia vbiq; ĩ Italia pacata eſſent: Lotharium ægre ferentẽ: ꝙ Lodouicus karolum natu minimum. cui poſtea caluo cognomentum fuit, rebus in oĩbus ſibi præferret: patri vincula indidiſſe nec ita multo poſt eũ liberum dimiſiſſe: eaq; opportunitate barbaros illectos ex Aphrica cum ingenti claſſe in Italiam delatos centumcellis applicuiſſe, vrbemque quæ nunc ciuitas vetus appellatur (vt quidam volũt) deleſſe. Atq; inde Romam mouẽtes, vrbẽ ipſam cepiſſe, quod quidem vero diſſonum eſt. De centumcellis nõ negauerim Barbaros vero vrbem oppugnare adhortos cõſtat, ſed Guidone Ciſalpinæ Marchione eam acriter defendente, incenſis ſuburbiis ac baſilicis Petri & Pauli via latina ĩ ſaltum Caſſinatem mouentes, vbi ſancti Germani oppidum & monaſterium btĩ Bñdicti in monte poſitũ euertiſſent, iuxta Lyrim fluuium ad mare deſcendentes claſſe ab Hoſtia eo auecta, Tarentum & Siciliam inuaſere, atq; (vt dixi) Bonifacii virtute in patriã a ciuibus bello oppreſſis reuocati ſunt. Crediderĩ ego tũ Bartholomei apoſtoli

Bonifaci⁹ Mauros vincit.

Karolus caluus.

S. Bartholomei corpus beneuẽtũ trãſfertur.

corpus ex lipari ſiciliȩ Beneuentū tranſlatū fuiſſe a Sicardo Beneuētanorū principe, qui tāto bello interfuit, ne ſanctiſſimi appl'i corp⁹ in hoſtiū xp̄iani noīs manus deueniret. Ad Gregoriū redeo: q tātȩ modeſtiȩ fuit: vt electus a clero populoq; ro. nō prius pōtificiū munus obire voluit, q̄ a legatis Lodouici imperatoris ob eā cām Romā miſſis, q diligenter tantā electionē diſcuſſerant,: confirmatus eſt. Fecerat id Lodouicus nō ſuperbia motus, ſed ne iura īperij amitteret: quippe qui natura clemens & humaniſſimus ſit habitus qq; iura eccleſiȩ & dignitatē ſemp tutatus ſit. inſtituit enim ne xp̄i ſerui vlli ſeruituti humanȩ ſubiecti eſſent: & vt vnaqueq; eccleſia ſuos ꝓuētus haberet: vnde ſacerdotes viuerent, ne ob inopiā rerū cultū diuinū deſererent: neue ob neceſſitatē quȩſtui ſeſe dederēt. Idē prȩterea. Dccc. ac. xxx. dn̄icæ īcarnationis anno ſynodū multorū ep̄orū habuit, excogitatā ad honorē dei & vtilitatē eccleſiaſticȩ dignitatis, qua quidem cōſtitutū eſt, ne ep̄s & clerici cuiuſuis gradus prætioſas & exquiſitas veſtes: vtpote ſericas & coccinei coloris aut bracteatas ferrent, neue in digitis gēmas, niſi dū prȩſules ſacrificant: in cingulis & calceis crepidis aurū & argentū ferrent, quæ certe procul oī religione ſunt, & magnȩ incōtinentiȩ ac vanitatis ſigna maniteſtiſſima. Vtinā noſtris tēporibus Lodouice viueres. Indiget nunc eccleſia tuis ſanctiſſimis inſtitutis tua cenſura. adeo in omnem luxum & libidinem ſeſe effundit eccleſiaſticus ordo coccinatos & trabeatos nunc inſpiceres: nō homines: qđ leue fortaſſe videretur. ſed equos & iumenta, præcedente dum incedūt magno adoleſcentū & altero

Lodouic⁹ īperator xp̄ianiſſimus.

Synod⁹ ſaluberrima.

preſbyterorum agmine ſubſequente, nō in aſinis vt xp̄s noſtri dogmatis auctor, & bn̄ viuēdi vnicū in terris exemplar: ſed in equis præferocibus & phaleratis ac ſi ex hoſte deuicto triumphum ducerent. De argēteis vaſis & egregia eorū ſuppellectile, deq; cibariis nō attinet dicere cum & ſiculę dapes & Attalica ornamēta, & vaſa corinthia, ſi hęc inſpicias, nullius p̄cij dici poſſint. Quid vero ex hac intēperantia naſcatur dicere prætermittā, ne os (vt ipſi aiūt) in cœlum ponā. Ad Lodouicum redeo, qui his artibus & humanis & diuinis rebus cōſulēs, imperij ſui ānō xxxvi. moritur, ſepeliturq; Meritis in baſilica beati Arnulphi. Hūc autē non multo poſt ſecutus eſt Gregorius pontifex, nobilitate inſignis ſanctitate clarus, doctrina & eloquentia pręcipuus, diligentia ac ſolicitudine, tum in rebus diuinis, tū in humanis admiratione dignus. Nam & populi ſui commoda mirum in modū curauit: diuites in officio continēdo, pauperes, pāſcendo, deſperatos ſolando, errantes ſanis admonitionibus in viam rectā deducēdo: ecclesias quoq; multas vetuſtate collapſas reſtituit. Electos in ſortem domini doctrina & exēplo quoad vixit in officio cōtinuit. Tranſtulit idē ſanctiſſimus pōtifex, Beati Gregorij corpus atque eo loci collocauit, vbi nunc iacet magnis adhibitis ornamentis. quo in loco multi temporibus illis religionis aut voti cauſa excubare conſuerant. Ferūt & ab eodē corpora Sebaſtiani & Tyburtij a cœmiterijs: in quibus ante iacebant ad baſilicā Petri tranſlata fuiſſe. Sunt qui ſcribant rogatu Lodouici Gregorium ſanctorum omnium celebritatem Kalēdis nouēbris inſtituiſſe, eamq; rem magno-

Mors Lodouici.

Cōmendatio Gregorij.

pere a Rabano monacho theologo inſigni carminibus & proſa laudatam fuiſſe. In his em̃ duobus dicendi generibus vir doctus: vt illa maxime tẽpeſtate ſatis valebat. Cõmentatus eſt idem Rabanus, & librũ paralipomenon, & Machabæos. Habuit etiam ſermones ſatis elegantes ad populum ſed is potiſſimum laudatur, quem habuit in celebritate omnium ſanctorum. Moritur autẽ Gregorius pontificatus ſui anno.xvi. ſepeliturque in baſilica Petri: ac ſedes eius in morte diebus quindecim vacat.

Feſtũ omn ſctõrum a greg. kal. nouẽb. ĩſtituitur.

Sergius II.

SErgius ſecũdus patria romanus, patre Sergio e regione quarta: eo tẽpore pontificatũ iniit, quo Michael imperator cõſtantinopolitanus moritur. Sunt qui Sergium primo quidẽ os porci appellatũ fuiſſe dicant & ob turpitudinẽ cognomenti Sergij nomen ſumpſiſſe, eamque cõſuetudinẽ ad noſtros manaſſe, vt qui pontifices crearentur, ſuo omiſſo maiorũ nomina ſibi inderent, licet ab omnibus non ſit obſeruatum. Vtcumque eſt, conſtat Sergium ex illuſtri familia ortũ nequaquã a maioribus ſuis degeneraſſe adiuuantibus eius pręclarũ ingenium Leone tertio. Stephano.iiij. Eugenio.ij. & Gregorio.iiij. ſub quorũ moribus & doctrina ita vixit. vt ſolus mortuo Gregorio dignus haberetur qui põtificiũ munus obiret. Exarſerat tũ inter Lodouici filios tm̃ odij propter ĩperij diuiſionẽ. vt in Altiſiodorẽſi agro apud Frontanicũ acerrime a Lodouico & Karolo contra Lothariũ fratrẽ dimicatũ ſit, quo quidẽ multi vtrinq; cecidere. Lotharius em̃ tandẽ victus

cõſuetudõ ĩmutandi nomen pontificũ

Aquiſgranũ confugit, atq; inde quoq; deturbatus inſtãtibus hoſtibus, Viennã cũ cõiuge & liberis ſe cõtulit. Inſecuti & eo cum exercitu fratres, ad quos qdẽ placãdos non ſolũ multi regni ipſius proceres, ſed ex italia quidã iuſſu Sergij profecti ſunt, inter quos Georgius archieps Rauẽnas primus eſt habitus qui cum ſecũdo prælio apud Lothariũ cõponẽdę rei cauſa eſſet, ac fortuna ad Lodouicum & Karolũ inclinaſſet, totũ comitatũ in prę lio amittens, eo enim cũ tricentis equitibus venerat, vix ſolus e tanta ſtrage fuga prolapſus eſt. At vero ij cõem totius regni calamitatẽ & interitũ miſerati, fœdera pacis in hũc modũ ineũt; vt pars illa occidentalis regni: quę a Britanico oceano vſq; ad Moſam flumen pertinet, karolo obtẽperaret, in eaq; etiã frãcorũ nomẽ maneret, Vtq; Lodouico Germania cõtigeret vſq; ad rheni fluẽta & tranſrhenum quicquid genitor poſſediſſet.

Diuiſio regni

Lothari9

Lotharius autẽ cum imperij titulo vrbẽ romam obtineret cum italia & ea parte Galliæ, quæ olim Narbonenſis, nunc romana prouincia vocatur: huic autem addidere eam quoq; partẽ quæ inter Scaldũ & rhodanũ fluuios Lothoringię nomen accepit a Lothario, vt arbitror Rebus autem ita compoſitis Lotharius Lodouicum filium: quem regni ſocium aſciuerat, in italiã cum ingenti exercitu mittit, huic ſocios addidit Drogonẽ metẽſem epm atque alios viros eccleſiaſticos prudentia & auctoritate dignos, quorum cõciliis vteretur. Is autem adoleſcens nimia fœlicitate elatus: quacũque iter facit cædibus omnia & rapinis vaſtat: incendit & diruit. Verũ cum vrbi appropinquaſſet eiq; obuiã honoris cauſa Romani ciues ꝓdiiſ-

ſent, depoſita ferocitate illa gallica mitior eſſe cœpit, q̄ ei preter ſententiā ingredi vrbē pacato agmine liceret. Prodeunt & obuiā ad primū lapidē ſacerdotes cū crucibus, & hoc cantu Benedictus qui venit in nomine dñi oſanna in excelſis, atque eum vſq; ad gradus ſancti petri comitātur ibi pōtificē offendēs mutuo oſculo, mutuaq; ſalute data & accepta ad argenteas portas ſimul peruenenere clauſas quidē. Tū pōtifex, ſi pacato magiſq; hoſtili animo ad nos veniſti, ſique ad reip. chriſtianę vtilitatē magis reſpicis q̄ ad voluptatē ſequiendi prędā diue, meo iuſſu ingredere, ſin aliter animatus es, fores ne tetigeris, nam ſupra caput enſem habes ſcelerū omnium vltorē. Cum autē bono animo eſſe pontificē iuſſiſſet, ſtatim eius iuſſu fores patuere. Ingreſſi itaque pariter magna Romanorum ac Francorum multitudine tū p̄cedēte, tū ſequente, cū ad altare beati Petri peruiniſſent procidētes ſimul oīpotēti deo & apoſtoꝝ principi gratias egerūt: q̄ ſine vllo maleficio res ex ſententia acta eſſet pentecoſtes octaua. Verū cum poſtea a multitudine militū ſuburbia vaſtarentur, parumque abeſſet quin vrbē prędandi cauſa irrūperent, octauo ex quo venerat die vidētibus omnibus qui aderāt Lodouicum regem oleo ſancto inungit, corona donat, italię regem decernit. Ad quem Siginolphus dux beneuentanus ſalutandi hominis cauſa ſtatim venit, qua quidē multitudine & arbores truncatę: & pecora diſtracta, & ſegetes (vt fit) in pabulum equorum ſuccisę ſunt. His itaq; pontifex quicquid periere honeſtū præſertim facile cōceſſit, quo citius ab vrbe diſcederent. Vnde Romani tyrānicæ immanitatis metu libe-

Receptio īperatoris a pōtifice.

Lodouic⁹ Italię rex decernit.

rati,ſanctiſſimum põtificẽ verum xp̃i vicariũ & vnicum patriȩ parentem prędicabant.Qui quidem ad ornanda templa conuerſus, baſilicã ſanctorum Syluеſtri & Martini vetuſtate collapſam reſtituit.in eaq; vna cum ipſis confeſſoribus Fabiani,Stephani,Sotherij, Aſterij, Cyriaci,Mauri, Smaragdi, Anaſtaſij, Innocẽtij,Quirini, Leonis, Arthemij, Theodori,Nicãdri,corpora collocauit,Struxit & a fũdamẽtis ad ipſi⁹ baſilicȩ lat⁹ in honorẽ Petri ac pauli monaſteriũ, vbi continuo res diuina agebatur. Demum vero ſanctiſſimus pontifex re eccleſiaſtica bene ac integre gubernata.iij.pontificatus ſui anno moritur: ſepeliturque in baſilica Petri. Vacat tum eius in morte Romana ſedes men.ij.diebus.xv.

Leo IIII.

LEo.iiij.patria Romanus, patre Rhãdulpho: Anno incarnationis. Dccc.xlviij. pontifex omnium cõſenſu decernitur, ac merito quidẽ. Vir enim fuit in omni vita priuata etiam religione innocentia pietate humanitate,gratia liberalitate: doctrina,eccleſtica præcipue inſignis. Tantæ præterea prudentiȩ & virtutis fuit: vt euangelij ſententia ſerpentis aſtutiam: vbi oportebat & colũbȩ ſimplicitatem imitaretur. Tã conſtãti autem fama impulſus Sergius.ij.romanus pontifex hominẽ totius virtutis exemplar, ex ſub diacono preſbyterum creat, eundẽq; titulo ſanctorum quatuor coronatorum prȩficit. Vnde poſtea mortuo Sergio ad lateranẽſem baſilicã ductus,ac in ſede Petri collocatus, vt verus & dignus pontifex ab oĩbus ſalutatur. Exoſculati ſunt etiam eius pedes,qui prope aderant morem antiquum ſeruantes.Sunt qui arbi-

Cõmẽdationes Leonis

trantur huius ſanctiſſimi viri orationibus deum permotum Saracenorũ rabiẽ naufragio dũ omnuſti præda domũ redeunt cõpeſcuiſſe. Nam ſuperato apud Tarentũ nauali prælio Theodoxio Michaelis imperatoris duce Italiã nemine obſtante lõge ac late populati, captaq; Ancona ac direpta vexatoq; item Dalmatico ſinu: dũ læti domũ redeũt: volẽte deo ꝓcellis fluctuũ obruunt̃. Liberatus Saracenorũ metu Leo, & ſedilia ĩ veſtibulo atrij lateranẽſis poſita ex marmore conſtruxit & ſolariũ a Leone tertio ĩchoatũ ꝑfecit. Inſtituit itẽ pius Antiſtes, vt quotãnis a cũcto clero ĩ baſilica pauli ipſius apoſtoli natali die hora veſpertina celebraret. Mãdauit prçterea ne laicus quiſpiã p̃ſbyterũ ingrederetur: dum ſacra fierẽt. Habitæ etiã ſuo iuſſu eiſdẽ ferme diebus ſupplicatiões ad auertẽdã irã dei, quã freqũtes terrçmot⁹ prçſeferebãt Crucẽ quoq; quã Karolus Romanorũ imperator Cõſtãtinianç baſilicç donauerat furto gẽmis ſpoliatam mirum in modũ exornauit. Hũc autem tantæ ſanctitatis fuiſſe conſtat: vt & baſiliſcum ſerpentem (quem latini regulum appellare poſſunt) ſuis orationibus e fornice ſanctç Luciæ virginis in Orphea expulerit, cuius halitu & veneno multi mortaliũ perierant & incendium illud ſigno crucis extinxit, quod diu per domos Saxonum & Lõgobardorum vagatum diui petri Baſilicæ appropinquabat. Hoc autem factum eſt octaua die ab aſſumptiõe beatç dei genitricis, qui dies poſtea vt feſtus celebratus eſt, nõ lõge a baſilica Laurẽtij martyris extra mœnia. Eo nãq; loco ipſius virginis tẽplũ extabat: cui munificentiſſim⁹ põtifex multa dona ex argẽto auro ve ob-

Saraceni ſubmerguntur.

tulit prętere a vero op⁹ muſiuũ baſilicę ſcti Marti ni & Silueſtri ĩ montibus.ĩcruſtationẽq; parietũ a Sergio ĩchoatã ipſe pfecit,vt epigrãma ĩdicat,qđ ſolũ ſupeſt.Nã pictura iã pridẽ corruit vel incuria hoĩm,vel vetuſtate & ſitu.Suo q̃q; iuſſu crux illa quę ante põtificẽ a ſubdiacono ferť ex auro facta: gẽmis ornať.Nullũ genus ornamenti relinquens quod ad dignitatem ſaluatoris noſtri pertineret. Reſtituit quoq; vrbis mœnia & portas vetuſtate collapſas. Ad hæc vero.xv.turres ꝓpugnacula vrbis a fũdamẽtis erexit, harũ duas pmaxime ne ceſſarias, hinc dextra,hĩc ſiniſtra Tiberis ãnis po ſuit infra Ianiculũ & Auẽtinũ, ne ſubuehi naues hoſtiũ ad diripiẽdã vrbẽ poſſent. Idẽ quoq; ſua di ligẽtia corpora ſanctorũ.iiii.coronatorũ inuenit, eorumq; tẽplum in ſplendidiorẽ formam inſtau-rauit. Sãctos ipſos ſub altari collocauit: Sempro-nianum,Claudiũ,Nicoſtratum,Caſtoriũ.His ad didit & corpa Seueri,Seueriãi, Carpophori, Vi-ctorini,Marıj,Fęliciſſimi, Agapeti,Hippoliti, A-quilę,Priſci, Aquini,Narciſſi,Marcellini,Fęlicis Apollinis,Bñdicti,Venantij Diogenis. Libera-lis,Feſti, Marcelli. Addidit & caput ſancti Proti, Ceciliæ, Alexandri, Sixti, Sebaſtiani, Praxe-dis. At vero dum his rebus: vt ſanctiſſimum vi-rum decebat,quam diligentiſſime vacaret nun-ciareturque Saracenos cum magna claſſe diri-ripiendæ vrbis cauſa aduentare, & Neapolita-nos ac cæteros illius orę maritimæ paulopoſt ipſi vrbi auxilio futuros, ipſe ſtatim cum quanta po-tuit manu hoſtiam proficiſcitur: eoq; omnes au-xiliares copias cõuocat Cum hoſtibus dimicatu-rus ſi copiam pugnãdi feciſſent. Suos autem ſan-

ctiſſimus pōtifex ad cōmunionem primo adhortatus vbi id obſequētiſſime feciſſent, orationem ad deū his verbis habuit. Deus cuius dextra beatum Petrum ambulātem in fluctibus ne mergeretur erexit: & coapoſtolum eius Paulum tertio naufragantem de profundo pelagi liberauit: exaudi nos propitius & cōcede, vt amborum meritis horum fidelium tuorum brachia cōtra inimicos eccleſiæ tuæ ſanctæ dimicantia omnipotenti dextera tua coroborentur, & conualeſcant, vt de recepto triumpho nomen ſanctum tuum in cunctis gentibus glorioſum appareat. His dictis ſtatī facto ſigno crucis pugnandi copiā fecit, qui ita alacriter pugnam iniere: acſi victoriam certam ſibi propoſitam viderent: tandem vero poſt longum & acre certamen hoſtes ſuperantur fuganturq́ multi in ipſo prælio vtpote nauali periere: plæriq́ tamen viui capti, & Romā perducti ſunt. Placuit etiam ciuibus Romanis quoſdā ad terrorem non lōge a portu Romano furca ſuſpēdere: aduerſante tamen Leone ob manſuetudinem & clementiā: qua potiſſimū inſignis habebatur: ſed ire obuiā multitudini in tāto prçſertim furore nō licuit. Eorum vero opera: qui viui Romam perducti ſunt vſus eſt Leo ī reſtituēdis eccleſijs quas ipſi Agareni quondā diruerant & incenderant: ī extruēdis mœnibus, quibus vaticanū cinxit. Leoninamq́ vrbem de ſuo nomine appellauit. Idq́ potiſſimū effecit, ne deinceps hoſtibus liceret eccleſiā beati petri vna vel leui incurſione ſpoliare & incendere, vt antea conſueuerant non caruere ſuis p̄cationibus portæ. In ea enim quæ ad ſanctū peregrinum ducit. Hæc erant in marmore cæla.

Orō pōtificis cōtra ſarace nos.

Profligatio ſarraſenorum

Leonina virtus.

Oratio añ portam. Prima. Deus qui apoſtolo tuo petro collatis clauibus regni cæleſtis: ligãdi atq; ſoluẽdi põtificium munus tradidiſti: cõcede vt itercesſiõis eius auxilio a malis nexibus liberemur: & hãc ciuitatẽ quã nouiter te adiuuãte fundauimus: fac ab ira tua ĩ perpetuũ manere ſecurã, & de hoſtibus quorum cauſa conſtructa eſt nouos ac multiplices habere triũphos. In ſecũda vero porta quę apud Hadriani molem

Secunda. ad prata ducit: hęc verba inerãt Deus qui ab ĩpo huius mundi principio hãc ſanctã catholicã & apoſtolicam Romanam eccleſiam ab hoſtibus cuſtodire & cõfirmare dignatus es, iniquitatis noſtræ chirographum ꝓpitiatus emenda: & vrbem hanc quam tuo ſctõ nomini per apoſtolorum Petri & Pauli ſuffragia nouiter dedicauimus ab omnibus inimicorum ĩſidijs ſecurã ꝑmanere cõcede.

Tertia. Corſi lẽoninã hitãt Tertia autẽ ꝑcatiõ erat ĩ frõtiſpicio portę qua ibatur ad ſcholã ſaxonum: his verbis. Præſta quęſum⁹ oṗs & miſericors deus, vt ad te toto corde clamãtes ĩtercedente btõ Petro apoſtolo tuæ pietatis ĩdulgentiã cõſequamur, & vrbs quam ego famulus tuus Leo.iiij.epſ Romanus te auxiliante meo nomine Leoninã vocaui: nouoq; opere dedicaui: vt ſecura atq; illeſa ꝑmaneat apud clemẽtiã tuã iugiter oramus. Hãc autẽ vrbẽ primo põtificatus ſui anno ĩchoatã demum ſexto abſoluit. eãq; Corſis, quos Saraceni ex ĩſula depulerant incolendã dedit: aſſignatis viritim agris vnde viuerẽt. Sed miror ĩ portis ipſis aliã nunc ĩſcriptionem legi verſibus hexametris ĩeptis: quidẽ, quos certe Leonis nullo mõ eſſe arbitror: licet ſub eius nomine ferãtur. Ex manubijs vero Saracenorum dona quædã tum ex auro: tum ex argento baſi-

licis Romanis obtulit. Sunt qui ſcribant eius mã- dato etiam baſilicam ſctẽ Mariæ in via noua edi ficatam fuiſſe, & turrĩ in vaticano apud ſanctum Petrum quã adhuc cernimus. Fores pręterea ſan cti petri ab Agarenis direptas ex argẽto reſtituit. Synodum. vij. & xl. epiſcoporum habuit, in qua ex decretis maiorum ſuorum Anaſtaſium preſ- byterum cardinalem. S. Marcelli multis crimini- bus conuictum damnat: & ab eccleſia reijcit eo maxime ꝙ parochiam ſuã per annos quinq; con- tra canonum inſtituta deſeruerit. Colonias prę- terea ex Sardina Corſicaq; quæ pulſis Saracenis iam reſpirare cœperãt: Hoſtiam cultoribus pro- pter inſalubritatem aeris & frequentes direptio nes vacuam duxit. Lothario poſtremo egregie ſatiſfecit: qui delatione quorundam impulſus Ro mam uenerat: ꝙ intellexerat Leonem transferen di imperium ad conſtantinopolitanos cõſilia in- ijſſe. De delatoribus ĩ mẽdacio dephẽſis (vt par- erat) ſupplicium ſumit, atq; amicitia ĩter vtrũq; in- tegratur. Sunt qui ſcribãt Ioannẽ Scotum huius tẽporibus fuiſſe virum in rebus diuinis doctiſſi- mum, qui in Franciã veniens regis Lodouici iuſ- ſu hierarchiam beati Dionyſij e græco in Latinũ tranſtulit: nec ita multo poſt (vt aiũt) a diſcipulis ſtilo cõfoſſus perijt. Tãti ſceleris cauſa nuſquã tra dit. Ferũt itẽ Alidulphũ Angliæ regẽ ob religio nem, inſulã vectigalẽ eccleſiæ Romanę feciſſe ſin gulis nũmis argẽteis in ſingulas domos quotãnis collatis. Morit aũt Leo vir ſctiſſimus, & optime de eccleſia dei: deq; vrbe Roma ac nomine xpia- no meritus conſilio: auctoritate: diligẽtia: doctri- na magnificẽtia ꝑclarorũ operũ anno pontifica-

Sinodus ſeptem & quadra- ginta epi- ſcoporũ.

Scotus.

Anglia vectiga- lis eccleſi- Romanæ.

tus ſui.viij.menſe.iij.die.vi.xvi. Kalend. Augusti: ſepeliturq; in baſilica petri. Vacat tum ſedes menſi.ij die.xv.

Ioannes VIII.

Hic nō ponitur i cathalogo pontificū.

IOānes Anglicus ex Magūtiaco oriundus malis artibus(aiunt)pontificatū adeptus eſt. Mentitus enim ſexū cum fœmina eſſet adoleſcēs admodū Athenas cū amatore viro docto proficiſcitur: ibiq; prçceptores bonarum artium audiēdo tantum profecit: vt Romā veniens paucos admodum, etiam in ſacris litteris pares haberet: ne dum ſuperiores. Legendo autem & diſputando docte & acute tantum beniuolentiæ & auctoritatis ſibi cōparauit vt mortuo Leone ī eius locū(vt Martinus ait) oīm conſenſu pontifex crearetur. Verum poſtea a ſeruo cōpreſſa: cum aliquandiu occulte ventrem tuliſſet, tandem dum ad lateranēſem baſilicam proficiſceretur, inter theatrū (quod colloſſeum vocant) a Neronis coloſſo: & ſanctum Clementem doloribus circunuenta peperit, eoq; loci mortua, pontificatus ſui anno.ij.mēſe.i.diebus.iiij. ſine vllo honore ſepelitur. Sunt qui hęc duo ſcribāt pontificem ipſum quādo ad lateranenſem baſilicam proficiſcitur deteſtandi facinoris cauſa, & viam illam cōſulto declinare & eiuſdem vitandi erroris cauſa dum primo in ſede petri collocatur: ad eam rem perforata genitalia ab vltimo diacono attrectari. De primo non abnuerim: de ſecundo ita ſentio, ſedem illam ad id paratam eſſe, vt qui

in tanto magiſtratu cõſtituitur, ſciat ſe nõ deum ſed hominem eſſe: & neceſſitatibus naturę, vt pote egerendi ſubiectum eſſe: vnde merito ſtercoraria ſedes vocatur. Hæc quæ dixi vulgo feruntur, incertis tamẽ & obſcuris auctoribus quę ideo ponere breuiter & nude inſtitui, ne obſtinate nimium & pertinaciter omiſiſſe videar: quod fere omnes affirmant: erremus etiã nos hac in re cum vulgo: quanquam appareat ea quæ dixi ex his eſſe: quæ fieri poſſe creduntur. Sunt qui dicant huius temporibus beati Vincentij corpus e Valentia citerioris Hiſpaniæ ciuitate a quodam monacho ĩ pagum albienſem vlterioris Gallię deportatũ. Dicunt prętereа Lotharium iam grandẽ natu ſumpto monachorum habitu, filium Lodouicum imperatorem reliquiſſe, qui ſtatim in Germaniam prouinciam rediens, omnes ad arma ſpectantes ſua præſentia in officio continuit. Corp⁹. b. Vincentij trãſfertur

Benedictus III.

BEnedictus .iij. patria Romanus: pr̃e Petro merito Benedictus appellatus eſt ob ſctĩtatem vitę & rerum diuinarum gratiam. Sub Gregorio enim militans cum ab eo ſubdiaconatus gradum accepiſſet: ita deiceps vixit: vt mortuo leone vnus benedictus tãti põtificis dignus ſucceſſor haberetur. Ad hũc itaq; cõcurrentes omnes tanquam ad vnicum & benigniſſimum ſidus adeo in terras miſſum eum pontificem decernunt. Qui flens, & deum ac ſanctos teſtes faciens: ſe nequaquã dignũ eſſe qui tãtæ ſedi pręficeretur dicebat. Acclamãtibus itaq; omnibus: & electionem approbantibus: inuitus tandem pontificium munus ſuſcipiens: in atrium Recuſanti delat⁹ fuit põtificat⁹

lateranenſe ꝑducitur,& in ſede Petri collocatur. Inde vero ĩ equo albo ſedens ad eccleſiam ſanctę Mariæ ad ꝑſepe ductus ieiunij triduo & orationibus vacauit,deum rogans vt ſibi liceret ſancte & integre eccleſiã ſuam gubernare. Eo autem poſt diem tertium iterum venere omnes,& eius pedes de more exoſculati ſunt.Ii potiſſimũ qui Rhodoaldi portuenſis epiſcopi factionem ſecuti, aliũ neſcio quem vel(vt quidam volunt)Anaſtaſiũ a Leone põtificatu deiectum hominem ignotum pridie eiusdiei Benedicto ꝑferre conati fuerant. ſed cognito errore(vt dixi)veniã petentes ĩ ſententiam bonorum tandem venere, & hominem ſanctiſſimum de more adorarũt. Idem fecere & Lodouici imperatoris legati ad cõfirmãdã cleri ac populi electionẽ Romam miſſi. Sequenti vero die comitante populo ad baſilicam Petri deductus videntibus omnibus,vt mos eſt, & antiqua traditio dictat, cõſecratus inſignia põtificis ſuſcepit acclamãtibus oĩbus & plaudẽtibus. Tãtæ em̃ mãſuetudinis fuit,tãtę dignitatis corpore & aĩo, vt tam ĩ magiſtratu cõſtitutus ꝙ in vita priuata charus oĩbus & gratus videret.Hic quidẽ ad cultum diuinũ conuerſus,multas eccleſias vetuſtate collabẽtes reſtituit, & dona pleraq; ĩ earundẽ ſacraria repoſuit.Inſtituit ꝑterea vt funeribus epĩ, preſbyteri aut diaconi,põtifex vna cũ clero ĩteresset honorãdi corporis defuncti & cõmendãdæ animę gratia,mãdauitq; vt viciſſim clerus mortui põtificis funus celebraret.Ipe vero quod ĩſtituit:dum in vita eſſet nõ verbis tãtum:ſed re ipa cõprobauit.Sacerdotũ em̃ funeribus ſemper interfuit.Aegrotos præterea ĩuiſit:pauperes aluit

deſperatos & calamitoſos cõſolatus eſt. Viduas & pupillos acerrime tutabatur. His artibus vitam ſanctiſſimam traducens ſuo magiſq̃ populi Ro. tẽpore moritur põtificatus ſui anno. ij. menſe vi. die. ix. Sepultus eſt autẽ ante fores baſilicę btī Petri apoſtoli. Interī vero dies. xv. ẽpatus vacat.

Nicolaus I.

NIcolaus primus patria Ro. pr̃e Theodoſio: bñ ac ſctẽ a teneris annis educatus: primo qdẽ ſubdiaconus a Sergio mox vero diacon⁹ a Leõe creat': in quo ordĩe adhuc cõſtitutus nullũ genus pietatis omittẽs. Bñdicti corpus ſuis manibus tumulo collocauit, nõ ſine multis lachrymis. At vero cũ peracto de more funere creare alterum põtificem neceſſe eſſet, cũq; ieiunijs vigilijs orationibus inſtarẽt homines vt talẽ a deo cõſequerẽtur põtificem, qualem amiſerant in baſilica ſancti Dioniſij cõfeſſoris atq; põtificis (eo namq; eius rei cauſa cõuenerant) poſt lõgam cõſultationem Nicolaũ abſentẽ põtificẽ creãt: & fugientẽ in vaticanũ: latitãtemq; vitãdi honoris cauſa cõquiſitum ĩ atrium lateranẽſe ꝑduxerunt: & nolentẽ etiã in ſolio apoſtolico collocarunt. Deinde vero in baſilica Petri conſecratus ſumptaq; de more pontificia corona, multa cum Lodouico Cæſare qui tũ aderat collocutus eſt: tũ ad põtificatũ, tum ad ĩperium ꝑtinentia. Cum vero Lodouicus ipſe ab vrbe diſceſſiſſet, conſediſſetq; in loco quem Romani quintũ appellabant, eo profectum Nicolaum ferũt, cum ꝓceribus vrbis Romæ, itaq; honorifice ſuſceptũ vt ĩperator ad mille paſſus põtifici obuiam factus, ex equo deſcendẽs eum freno

Lodouic⁹

manibus attrectato ĩ caſtra perduxerit. Erat enim tantę venerationis & maieſtatis, tantæ eloquentiæ & doctrinę: vt ab omnibus tãquã numen coleretur. Habito autem ſimul lõgo & ſecreto colloquio: poſt epulas oſculoq; inuicem dato & accepto, ad vrbẽ põtifex redijt: quã quidẽ excreſcentia tyberis ita vexatã inuenit: vt nõ niſi lyntribus de vico ad vicum trãſire liceret. Nam & eccleſiã ſctĩ Laurẽtij in Lucina: & monaſterium beati Silueſtri, & totam illã planiciem: quę a via lata ad radices tarpeiæ rupis ad viã argentariam ad Aduentinum ducit ita occupauerat: vt inſtare diluuium vulgo putatum ſit. Hac inundatiõe & multæ domus euerſę ſunt: & plures arbores euulſę & ſata paſſim diſiecta. Neq; hoc ſemel eo anno ſed iterum decembri menſe Romę accidit. Emendare hæc dãna vel potius delinire pontifex enixus: nullum genus officij & pietatis in ciues ſuos omiſit. Interim vero Michael Theophili filius cõſtantinopolitanę vrbis imperator, legatos cum muneribus Romã miſit, qui & limina apoſtolorum & põtificem inuiſerent. Hæc autem munera fuere: patena aurea, & calix aureus iuſti põderis cum gemmis magnæ eſtimatiõis. Hic eſt ille Michael, quem poſtea Baſilius conſors imperij factus dolo necauit: vt ſolus ĩperio potiretur. Habiti ſunt autem a põtifice perbenigne legati, & domũ viciſſim cum muneribus miſſi. Nicolaus vero põtificiæ dignitati admodum cõſulens: Ioannem archiepiſcopũ rauẽnatem ad ſedẽ apoſtolicam propter obiecta crimina venire recuſantem dignitate priuauit. Is autem Papiam ad Lodouicum cõfugiens ab imperatore litteras cõmendatitias ad

Excreſcẽtia tyberis.

Michael impe.

pontificē obtinuit, & legatos qui a pōtifice impetrarēt vt ioāni archiepō romā ad cām dicēdā tuto ꝓficiſci liceret, quod haud grauate pontifex cōceſſit. Ioānes autē facta dicēdi copia in magno pſulum cōuētu in domo leonina nil aliud faſſus eſt: ꝙ ſe maieſtatis reum eſſe ob eāqꝫ rē & a pontifice & ab his qui in conuentu aderāt ſe veniā petere. Motus hac cōfeſſione pontifex, & pcibus qui tum aderāt, his cōditionibus ioannē in gratiā recipit, vt & ſe in cōcilio de hęreſi purgaret, vtqꝫ quotānis romā ſe ꝓfecturū polliceretꝫ quoad fieri poſſet. Et ne electos etiā canonice in flaminia epos cōſecrādi facultatē haberet, niſi id ſibi a ſede apoſtolica literis cōcederetur, neue eoſdē epos romā ꝓficiſci, quotienſcūqꝫ vellent prohiberet, vtque ei nullā exactionē, quā ſacri canones nō recipiūt nullū morē, nullā cōſuetudinē introducere liceret. Poſtremo vero ei ſub anathematis pęna mādatū eſt, ne de bonis eccleſię quicq̄ immutaret aut decerneret incōſulta ſede apoſtolica, neue etiā prophana ei recipe liceret niſi id placere ſummo pōtifici intellexiſſet. Has autē ſanctiſſimas iuſſiones tota ſynodus ita approbauit, vt ab omnibus ter acclamatū ſit. Rectū iudiciū ſummi præſulis. Iuſta diffinitio paſtoris vniuerſæ eccleſię. Salubris inſtitutio chriſti diſcipulis omnibus placet. Omnes autē eadem dicimus, eadem ſapimus, eadem iudicamus. Tum vero ioannes videntibus oībus eadē ſe conſeruaturū iureiurando & ſcripto confirmauit. Atqꝫ ita ſoluta ſynodo ioannes rauennam ad ſuos redijt Liberatus autem hac moleſtia pontifex eccleſiam dei genitricis quæ prius antiqua nunc vulgo noua appellatur, reſtituit, egregijſqꝫ De archiepo rauē.

picturis exornauit.Regē Bulgarorū cū omni pro
Bulgari. uincia ad fidem chriſti literis & ſanis admonitio-
nibus cōuertit,eiſdēq; bulgaris epos & preſbyte-
ros dedit,qui neophitos in fide cōfirmarēt. pulſo
Photino cuius fraude in errorem Bulgari dilapſi
fuerant.Pacē præterea inter Lodouicū imperato
rē & andaliſiū Beneuentanum ducē cōpoſuit.Sa-
racenos Beneuentatū vſq; aliquando peruaga-
tos repulit.Poſtremo vero approbāte Lodouico
imperatore inſtituit, ne princeps vllus ſecularis
aut imperator cōciliis clericorū intereſſe auderet
niſi de fide ageretur, licere tum ac par eſſe cēſuit.
Cyrillus Sunt qui ſcribāt beatū Cyrillum ex cherſona pon
ti ſancti clementis corpus Romā tū detuliſſe,idq;
in eccleſia his tēporibus ſancti clemētis appellata
recōditū fuiſſe,nec ita multo poſt Cyrillum mor
tuū eo loci ſepultū iacere. Nicolaus autē in omni
genere virtutis vnici viri exemplar. vij.pontifi-
catus ſui anno men.ix.die.xiij.moritur,& ante fo
res baſilicę ſancti Petri ex teſtamēto ſepelitur.Sūt
qui ſcribant poſt mortem eius annis.viij.men.vij
die.ix.ſedem vacaſſe.

Adrianus II.

ADrianus ſecundus, patria roma-
nus:patre Talaro epiſcopo, Ser-
gio pōtifici familiaris fuit, a quo
cum aliquādo denarios quadra
ginta dono accepiſſet domū re-
diens diſpenſatori mādauit, vt
eos peregrinis & pauperibus qui in veſtibulo do
mus ſuę ſtabant erogaret.Facere ille mādata co-
natus : cū videret ne minimę quidē parti tantula
te ſatiſfieri poſſe. Ad adrianū rediens rem ipſam

exponit. Tum adrianus accepta pecunia ad pauperes veniens:& ternos denarios ſingulis pręſtitit, & totidē ſibi rei familiari ſatiſfacturus reſeruauit, admirante diſpenſatore miraculo rei. Cui adrianus. Vides inquit ꝗ̄ benignus & largus ſit dn̄s his p̄ſertim, qui liberales & munifici in pauperes ſunt. Hac & alijs virtutibus tanto in precio apud oēs fuit: vt cū̄ de pontifice creando ſermo haberetur certatim oēs vnicū̄ adrianū̄ deligerēt: quem etiam ab eccleſia ſancta dei genitricis ad præſepe ad lateranenſem baſilicam nolētem detulere, ac ſtatim pontificem crearunt. Non eſt habita in tanto tumultu cuiuſpiā̄ ratio, hāc ob rem Lodouici legati qui eius rei cauſa aderant indignati, ꝙ nuſquam (vt par erat) dum hæc agerentur intereſſe potuiſſent, & auctoritatem imperatoris in creando pōtificem interponere. Legatis autem hac ratione ſatiſfactum eſt, quod dicerent multitudinis voluntatem in tanto tumultu moderari non potuiſſe, eos tamen recte facturos, ſi virum optimum, quem & clerus & populus elegerat, de more pontificem ſalutarēt. Fecere id legati, ꝗ̄ꝗ̄ aperte cernerent clerum & populum eligendi pontificis totam auctoritatem ſibi vendicare ne deinceps principis cuiuſpiam nutus expectaretur. Forte etiam, vt libertas eccleſiaſtica tum molleſceret. Superuenere a Lodouico imperatore literæ, quibus romanos admodum laudat, quod ſummum pontficem ſancte & integre creaſſent, non expectato aliorum voto, qui forte ea in re ob ignorationem perſonarū̄ minus iudicij habuiſſent. Qui eñ fieri poſſe dicebat; vt peregrinus & hoſpes dignoſcere

Miraculū̄.

Alij legūt ïoleſceret.

Libertas eligendi pōtificis.

poſſit in aliena rep. quis potiſſimum cęteris preferēdus ſit? Id maxime ad ciues pertinere: & ad eos pręſertim, qui cum inquilinis familiariter vixere. Adrianus autē pontificatum adeptus, omnia quę ad honorē ſummi dei pertinerent diligēter circūſpiciebat, verbis, exemplo, auctoritate: tū ſua, tum maiorum, vnū quēq; ad bene beateque viuendū cohortatus. Circūuentos etiā aliorum iudicijs & potentia acerrime tutatus eſt. Haberi enim ſynodum conſtantinopoli paſſus eſt, qua & pulſus Potius vir ſeditioſus & reſtitutus ignatius iā antea iniuria pulſus. Habita etiā in eadem ſynodo longa contentio eſt, Bulgari ne quorum legati tum aderant ſedi romanę an cōſtantinopolitane ſubiecti eſſent. Tādem vero baſilio contra dicente romanę ſedi adiudicantur. Quare Adrinus a Bulgaris rogatus vt virū vita & doctrina inſignem in prouinciā mitteret, cuius auctoritate & exemplo in fide xpi retinerentur. Tres ſanctiſſimos viros eo cū ſumma poteſtate miſit: qui eccleſias illas ex ſententia ad meliorē cultū redigerent. Ii autem fuere Syluester ſubdiaconus leopardus Anconitanus, Dominicus taruiſinus qui rem omnem ex ſententia pontificis breui cōpoſuere. Quanquā Bulgarum nō ita multo poſt donis & pollicitationibus a conſtātinopolitanis corrupti: pulſis latinis ſacerdotibus græcos receperint, quæ quidem ſeditio multorum malorum incendia inter gręcos & latinos ſuſcitauit. Adrianus vero ſeſe omnibus eccleſiæ hoſtibus quo ad fieri poterat obijciens, cū mortuo Lodouico Karolum filium inuncturus eſſet, moritur pontificatus ſui anno quinto. menſe. ix. die. xij. Eius autē ante mor

Bulgari fidē recipiunt.

Karolus.

tem & tribus diebus ſanguine apud Brixiã pluit: & locuſtę gallias mirum in modum vaſtarũt tam calamitoſę mortis indicia permaxima.

Ioannes IX.

Huius tempore Synodus conſtantinopoli celebratur quę octaua eſt in ordine graecarum & quinta conſtantinopolitana.

IOannes.ix. patria romanus; patre Gundo initio pontificatus ſui Karolum,qui cũ Romã venerat imperatorẽ decernit. Hanc ob rem indignati duo karoli Lodouici regis germanię filijs contractis vndiq; copijs in italiã deſcendunt patruum Karolum imperio ſimul & vita priuaturi. Is autẽ Tridentinos ſaltus nepotibus clauſurus, cum exercitu Veronã properãs apud Mantuã valetudine correptus, venenata potione moritur,quã ſedechias iudę⁹ quo medico vtebatur, curãdę valitudinis cauſa,vt creditũ eſt, ei dederat. Ea re cognita ioãnes pontifex omnibus viribus annitebatur,vt Lodouicus rex Frãcię Karoli filius imperator decerneretur. Quo minus aũt id faceret obſtitere romani proceres,Karolũ tertiũ Germanię regẽ, qui cum fratre Carolomano iam partẽ italię occupauerat, imperatorẽ eſſe cupiẽtes. In tanta vero ſeditione cũ nõ deeſſent qui etiã Lodouico fauerẽt,põtifex capitur,& in vincula conijcitur,hanc ob rẽ non ita multo poſt adiuuantibus quibuſdã amicis e vinculis prolapſus ad Lodouicũ cognomẽto balbum in franciã confugit, vbi per annum immoratus & regem inunxit,& controuerſias quaſdam inter eccleſiaſticos ortas ſuſtulit. nã gibertus Neumanẽſis epiſcopus Ioan.in vincula conijcitur.

leonem abbatē poſſeſſione monaſterij ſui vi pri-
Flauian⁹. uauerat. Erat em̄ monaſteriū ſancti Petri in quo
beati Aegidij corpus quieſcebat. Sixtus autē loci
flauian⁹ appellatus eſt a valle flauiana, quā flaui⁹
quondā rex beato Aegidio donauerat: is poſtea
eo loci in honorē petri & Pauli monaſteriū cōdi-
derat. Multis itaq; ep̄is & iudicibus aſtantibus pō
tifex cognita cauſa Leoni monaſteriū adiudicat.
Arelate hęc contentio extincta eſt, vnde ioannes
abiēs annuēte Lodouico apud Trecas ciuitatem
conciliū habuit, in quo & multa ad fidē pertinen-
tia ſunt inſtituta, & Frandris qui tū primū ex lo-
cis nemoroſis ad meliorē cultū venerant ep̄s da
tus eſt. Verū cū italia a ſaracenis vaſtaretur, cūq;
iam montis Caſſini monaſteriū cepiſſent ac diri-
puiſſent, ioannes Romā accitus adiuuātibus prin
cipibus xp̄ianis Agarenorū magnā partē italia
ac ſicilia expulit. Karolū pręterea quo ei liberius
Karolus. in vrbe viuere liceret, imperij corona donauit,
tertiuſque Karolus appellatus eſt. Qui poſtea in
Normānos mouens franciam & Lothoringiā va
ſtātes ita eos perdomuit: vt Rhotifredus eorū rex
pacē petere & fidem chriſti ſuſcipere coactus ſit.
Anaſtaſi⁹ quem imperator in gratiam recipiēs e baptiſma-
tis fonte leuauit, vt ſcribit Anaſtaſius, qui tum in
precio erat romanę eccleſię bibliothecarius, vir
ſane ita vtraq; lingua doctus vt gręco in latinum
& ſeptimā vniuerſalē ſynodū & hierarchiā dio-
nyſij ariopagitę & vitas multorū ſanctorū karoli
gratia in latinum elegāter & docte tranſtulerit.
Sunt qui ſcribāt karolū ipſum multa monaſteria
condidiſſe ac rem diuinā auxiſſe. Sed hęc eius prę
cipua laus: ꝑ multos ad ſcribendū impulit. Nā &

Milo.

Milo beati Amandi monachus: eiuſdē ſancti vitā accōmodate perſcripſit: & Ioannes Schotus quędam noſtræ religionis acutiſſime diſputata grauiſſime cōpoſuit. Non caruit etiā hac laude ſcribendi ioannes pontifex, dum adhuc priuatus eſſet. Diaconus enim primi Gregorij vitam quatuor libris egregie conſcripſit. Cum vero in pōtificatu annis .x. die .ij. vixiſſet, moritur: & in baſilica Petri ſepelitur.

Martinus II.

Hui⁹ prio tēpore nō expectatī imperatoris auctoritatī creādo pontifice.

MArtinus .ij. natione gallus, patre palumbo poſt ioannem pontificatum inijt. Sunt qui hunc Martinum vocent, quos ego ſimilitudine ſcriptionis deceptos puto. Martinus itaque cuius vita ideo breuior eſt quia breui tp̄e in pontificatu vixit, imperantibus apud conſtantinopolim Leone & alexandro Baſilij filijs, in occidēte vero Karolo tertio quem ab ioanne octauo coronam accepiſſe ſcripſimus quemq; normannos Galliā infeſtātes ita continuis pręlijs attriuiſſe, vt eos & fidem xp̄i, & leges victoris accipere cogeret. Sūt qui ſcribāt Martini fraude: vt in formoſo dicetur, ioannē pōtificem ita ſeditionibus agitatū fuiſſe, vt ei in vincula coniecto aufugere neceſſe fuerit. Martinus autem malis artibus pontificatum adeptus, breui moritur. Annum enim & men. v. tantummodo in pontificatu vixit nil dignum memoria gerens vel ob breuitatē temporis, vel q̄ nil tum accidit quo nomen eius fieret illuſtrius, vel quod dei nutu malis artibus principatus acquiſiti veram gloriam vnicum optimi principis cibum amittunt,

ADrianus. iij. patria romanus, patre Benedicto, tanti animi fuit, vt initio pōtificatus ſui ſtatim ad ſenatū populūq; retulerit, anno dñi. Dccc.xcv. ne in creādo pōtifice imperatoris auctoritas expectaretur, vtq; libera eſſent & clerici & populi ſuffragia, quod quidem inſtitutum a Nicolao primo tentatum potiuſquā inchoatum diximus. Illectum credo hac oportunitate Adrianumq;, Karolus imperator ab italia cū exercitu diſcedēs: in Normanos rebellantes mouerat Fuerat ei in animo gentem inquietē omnino delere. At vero cum id difficile videretur: nec fieri ſine magna ſuorum clade poſſet partem illam Galliȩ ad incolendū his conceſſit, quȩ vltra ſequanā flumen eſt, quȩq; hodie a gente ipſa Normandia vocatur. Pendere autem quotānis vectigal regibus Franciȩ ſunt iuſſi, ne vi ſed benignitate imperatoris karoli loca illa obtinuiſſe viderentur. Interea vero Guilielmus cognomento pius Aquitaniæ dux & Aluerniæ comes cum ſtirpe virili careret: Cluniacenſe monaſterium in fundo paterno Burgundiæ pago maſticenſi magnificentiſſimis operibus inchoauit, eidemque loco Bernonem abbatem præfecit: deſignatis prouenibus vnde monachi viuerent, Ante tempus vero Guilielmus moriens monaſterium imperfectum reliquit, Elbo comite pictauiȩ hærede inſtituto: rem ipſiuc ex teſtamento curaret. Adrianus autem pontifex de quo clerus populuſque romani magnā ſpē cōceperat ob eius virtutē & magnitudinē animi animi anno. i. & mē. ij. pōtificatus ſui moritur, ſepeliturq; in baſilica Petri collachrymā

tibus oĩbus & ingemiſcentibus tantũ parentẽ iniquo tẽmpore tam repente ſibi ablatum eſſe.

Stephanus V.

STephanus.v. patria romanus:ex via lata patre Adriano põtificatũ inijt, eo tpe quo normãni adiunctis ſibi Dacis omnẽ ferme Galliam ruptis fœderibus vaſtarunt. Timore vero tantę incurſionis beati Martini corpus Turonis Altiſiodorũ deportatũ eſt, & in eccleſia ſancti Germani collocatum. Accidiſſe miraculum tum ferunt, orta inter monachos diſcordia, cui potiſſimum ſancto nomen eccleſię aſcriberetur. Hanc ob rem diſcutiendę ambiguitatis cauſa leproſus in medio vtriuſq; ſancti collocatus, ea parte ſanatur, qua ad Martinũ vergebat, cõuerſus deinde in alterã partẽ virtute beati Martini integer omnino redditur. Hoc totũ agermano hoſpiti ſuo tributũ creditur: ne de ſanctitate eius ob tranſlationẽ quicq; diminutũ videret. Sunt qui ſcribãt huius pontificis tẽpore karolum cognomẽto groſſum: qui iã annis. xij. imperauerat, ptãte deiectũ ab optimatibus ſuis fuiſſe ob ſegnitiẽ corporis & ingenij tarditatẽ in locũq; eius Arnulphum nepotẽ ſuffectũ fuiſſe, qui ſeptimus a Karolo magno imperator eſt habitus. Hac itaque perturbatione rerũ illecti Hunni gens ſcytica: vt Vincentius & Martinus ſcriptores referũt in pannnoniam inferiorẽ ad conſanguineos Vngaros deſcendentes, pulſis inde Gepidis & auaribus ipãm occupãt, inde in Germaniã hoſtili agmine mouentes ab Belgicam vſq; Galliã peruenere, ferro ac flãma omnia vaſtãtes. Stephanus vero in tanta rerum perturbatione ſanctitate Liuht-

Corpus Beati Martini Altiſiodorũ deportatum

Miraculũ.

Karolus groſſus.

prandi Ticinenſis eccleſiæ diaconi: Valdridi Bauari: Berardi pictauieſis mirifice recreabaſ. Quorum vita & moribus ita chriſtiana fides inoleuit: vt& monaſteria multa & ſacella magnis ſumptibus in vtraqꝫ Gallia ſint condita. Moritur autem Stephan⁹ pontificatus ſui anno.vi.die.xi. Vacat tum ſedes diebus quinqꝫ.

Formoſus I.

Huius tēpore nouũ ſciſma eccleſie et ſcādaloſum fuit īter ſergiũ & formoſum. Nam ſergius a formoſo reprobat⁹ a papatu ad frācos ī refugium cōmigrauit Et tandē papali honore decoratus chriſtophorum cepit. Et formoſi corpus effoſſum dehoneſtauit.

Formoſus Portuēſis eps poſt Stephanũ pontifex creatur: qui ſtatim inicto magiſtratu eccleſiā Petri prīcipis apoſtolorũ leui pictura exornauit. Hic aliqñ ioānis pontificis ſeueritatem veritus: epatum ſuũ deſerēs in gallias aufugit. Verũ cũ reuocat⁹ redire abnueret: anathemate notatus, Romā veniēs oī eccleſiaſtica dignitate priuaſ, pfana indumēta ſimul cũ moribus aſſumēs, Sunt q arbitrantur hoc ideo Formoſo accidiſſe: ꝙ eius cōiurationis cōſcius & auctor fuerit: qua ioannes captus & in vincula cōiectus eſt. Hac itaqꝫ cōtumelia motus formoſus ab vrbe diſcedēs iureiurādo affirmauit ſe nunqꝫ poſtea vel romā vel ad epatum rediturũ, At vero Martin⁹ pontifex Ioannis ſucceſſor: hominem poſtea iuramento ſolutum in patriā & priſtinā dignitatē reſtituit: vnde ad pontificatũ non ita multo poſt largitione potiuſqꝫ virtute cōtradicentibus qui

buſdam aſſumitur:arnulphus autẽ quẽ ſeptimũ a karolo imperatorẽ diximus primo quidẽ ſtrenue ſumptis armis Normãnos adhuc rebellantes magnis cladib⁹ pdomuit. Verũ poſtea nimio ſucceſſu elatus ita cõtumax in oẽs tũ vel maxime ĩ eccleſiaſticos factus eſt:vt dei nutu pediculari morbo breui conſumptus ſit. Huius in locum poſtea ſuffectum Lodouicum imperatorem legit:quem tñ nuſq̧ habuiſſe imperij coronã accepimus. Hic aũt vt Martinus ſcribit cum Berẽgario duce Foroiuliano a regibus lõgobardorum originẽ ducente:& Auitum paternũq̧ regnum repente armis decernens eum primo quidẽ ſupat & vincit. Mox renouato prælio apud Veronã Lodouicus ſupatus ingẽti ſuorũ clade capit & oculis priuat. Atq̧ ita imperiũ quo annis fere centum Franci potiti ſunt:demũ in longobardos trãſfertur:imperãte apud Græcos Cõſtantino Leonis filio. Verum neſcio quo facto accidiſſe dicã vt vna cũ induſtria impatorum:ſimul etiã põtificum virtus & integritas defecerit quę quidẽ tpa ĩfœliciſſima eſſe arbitror cum auctoritate Platõis tales ſoleãt eſſe reliqui ciues quales ſunt in rep. principes. Ad Formoſum redeo cuius tempora ne omnino infœliciciſſima haberentur effecit Remigius altiſiodorẽſis virtus & doctrina. Hic enim multa cõmẽtatus eſt:& ſcripſit in Mattheũ potiſſimum & Pauli epſas. Sunt qui ſcribant huius interpretationis auctorem fuiſſe Remigium Remenſem: non autem hunc de quo loquimur : vtcunq̧ ſit conſtat vtrunq̧ Remigium doctiſſimum fuiſſe. Formoſus autem pontificatus ſui anno.v. menſe.vi. moritur. vacat tum ſedes diebus.ij.

Arnulphus

Mutatio imperij

BOnifacius.vi. natiōe Tuſcus:in demortui Formoſi locū pōtifex creatur Quātum autem ī pōtificatu vixerit magna cōtrouerſia eſt.Plus enim alŋ,minus quidā tēporis huic aſcribunt..Sentio ego cum pluribus: qui affirmant pōtificem hunc diebus tantummodo vi.&.xx.in pōtificatu vixiſſe.Hoc vt credam faciunt hyſtoriæ in quibus nulla vel parua de hoc homine fit mentio.Quo enim modo fieri poſſet: vt huius tēpora ſub ſilētio pręterirēt:ſi annis. xŋ. quidam referūt in ſede petri vixiſſet.Ponere itaꝗ; hunc hominem in catalogo ſummorum pōtificum inſtitui:non propter res geſtas quę nullę ſunt. Quid enim geri in tanta breuitate temporis potuit:Sed quia legitime & recte pōtifex creatus eſt.Moritur enim(vt dixi)pontificatus ſui die vi.&.xx.ſepeliturꝗ; in baſilica Petri,

Stephanus. VI

STephanus.vi.patria romanus Anagninus epš pontifex creatus:tāto odio perſecutus eſt Formoſi nomen: vt ſtatim eius decreta abrogauerit:res geſtas reſciderit:licet quidam ſcribant ipm ſtephanū epiſcopatum Anagnię a Fomoſo cōſecutum fuiſſe. Sed ego arbitror hoc odium ex ambitione ortū fuiſſe:cum iam eo deueniſſent eccleſiaſtici, vt nō coacti,vt antea,ſed ſponte et largitionibus pontificium munus obirent.. Hinc odium ortum eſt quo etiam in mortuum ſtephanus ſæuiebat, ꝙ ei antea impedimento fuiſſet, quo minus optata ſede potiretur. Refert Martinus ſcriptor ſtephanum tanta rabie deſęuiſſe,vt habito conſilio corpus Formoſi e tumulo tractum pontificali habitu

Crudele, ſpectaculum

ſpoliatum,indutumq́ʒ ſeculari ſepulturæ laicorū mādauerit: abſciſſis tamen dexteræ eius duobus digitis illis potiſſimum quibus in conſecratione ſacerdotes vtuntur:in tyberimq́ʒ proiectis.ꝙ vt ipſe dicebat contra iura ſacramenti Romam et ſacerdotium repetiſſet quo a Ioanne.viij.iure ſpoliatus fuerat.Magna fuit hęc controuerſia & peſſimi exempli: cū Poſtea fere ſemper ſeruata hæc conſuetudo ſit vt acta priorum pōtificum ſequētes:aut infringerēt:aut ꝙino tollerēt.Quod hactenus certe ab optimis illis pontificibus quorum vitas conſcripſimus:alienum fuit. Paulum certe abfuit.quin noſtra tēpeſtate Paulus.ij. Venetus Formoſi nomen(vt fit) ſibi inderet: ꝙ id nomen ei maxime conuenire videretur propter proceritatem corporis & maieſtatem. Quo minus autē id faceret deterruere eum Cardinales quidā hyſtoriæ nō ignari:ne ei poſt mortem id accideret: quod olim Formoſo. Tulit id ægere Paulus:quia nihil ei pręter hoc nomē ad ſummā fœlicitatem deeſſe videbatur.Interim vero ignauia pōtificū frectus Conſtantinopolitanus imperator Symbaticum patritium protoſpatarium ſuum in Italiā cum exercitu mittit qui Beneuentum.iij.menſe poſtea q̄ obſideri cœptum eſt,in poteſtatem ſuā redegit:Poſſeſſum antea a lōgobardis annis.ccc. &.xxx. Verum anno.iij. poſt Guido longobardus pulſis gręcis vrbē recuperat: atq́ʒ ita denuo ad longobardos recedit. Ad Stephanum redeo: qui pontificatus ſui anno.i.menſe.iij.moritur.Sedes autem eius ex morte.iij. diebus tum vacat.

Nota de paulo veneto

Romanus I

Pontificu los appel- lat.

ROmanus patria romanus: vbi põtificatũ inijt ſtephani pontificis decreta & acta ſtatim improbat abrogatq;. Nil em̃ aliud ꝗ pontificuli cogitabãt: ꝗ̃ & nomẽ & dignitatem maiorum ſuorum extĩguere: quo nichil poteſt eſſe peius & anguſtioris animi. Qui enim his artibus nitũtur: nulla virtute muniti: eo de loco abradere bene merentes conantur quem ipſi ob ignauiam & malitiam attingere non poſſunt. Neminem ſi quidẽ vnꝗ̃ inuenies alienæ famæ inuidere niſi qui õnibus probris cõtaminatus deſperat, ſuum apud poſteros celebre nomẽ aliquãdo futurum. ꝗ ſunt q fraude: malitia: dolo: maledicẽtia de hũano genere bene meritos mordent, lacerant, accuſant, corrodunt, tanꝗ̃ ignaui canes & inutiles, nec feris ſeſe obijcientes ob timiditatem: ſed vinctas et caueis incluſas mordentes. Commemorare tamẽ huius pontificis nomẽ libuit quia de more Petri ſedem obtinuit. in qua tertio pontificatus ſui menſe demoritur.

Theodorus II.

THeodorus. ij. patria romãnus põtifex creatus veſtigia ſeditioſorum ſequitur. Nam & formoſi acta reſtituit, & eius ſectatores in precio habuit, imperante adhuc in italia (ut qdã volũt) Arnulpho, regnãte ĩ Frãcia karolo ſimplici, cõſtantinoq; Leonis filio orientale imperiũ gubernãte Quo quidem tempore Saraceni apuliam ingreſſi: occupatoq; ſancti angeli monte magnam vim hominum & pecorũ cepere. Verum itali tumultuaria manu comparata magna ex hoſtibus edi-

ta ſtrage prędam recuperant. Agebantur hęc in italia.cum Guilielmus cognomēto ſectorfeni Engoliſmę comes a karolo caluo originē ducēs,monaſterio cartuſiēſi reliquias ſāctorum, quę incurſionis Normannicę tempore inde ablatę fuerant reſtitui mandauit. Videbat em̄ ſeditionem inter populos oriturā quieſcētibus iam Normānis:niſi in loco priſtino reliquię collocarent. Qui fuerint Normanni haud ſatis conſtat. Sūt tamen qui dicant,eos ex Noruegia in Galliam deſcēdiſſe. at Theodorus.xx.pontificatus ſui die moritur:nulla magnopere de ſe relicta memoria,ob breuitatem temporis.

Sectorfeni Engoliſmę comes

Ioannes X.

IOannes decimus patria Romanus, pōtifex creatus:Formoſi cauſam in integrum ſtatim reſtituit aduerſante magna populi Romani parte qua ex re tanta ſeditio orta eſt, vt Paulum admodum ab iuſto pręlio abfuerit. Is autem Rauennā profectus.iiij.&lxx. epiſcoporum habito conuētu: & Stephani res geſtas improbauit:& Formoſi acta reſtituit:diiudicās perperam a Stephano factū, qui cenſuit eos iterum ordinandos eſſe,quos Formoſus ad ſacros ordines aſciuerat. Hoc tamen accidiſſe putauerim ego,cum quia pontifices ipſi a Petri veſtigijs diſceſſerant: tum vel maxime quia reſpub. chriſtiana ignauos & deſides principes habebat,quorū maxime intererat nauiculā Petri fluctibus exagitari: ne ſi gubernator aliqñ reſpiceret,prīcipes ipōs vt malos nautas e rep.deijceret.Deditus erat voluptatib⁹ Arnulphus:nō multū diſtabat a ſuo cognomen-

to karolus rex franciç: quem ſimplicem vel.potius ſtolidum vocabant. Hac autem oportunitate illecti Vngari gens quidem fera & indomita hoſtili manu italiam primo: mox Germaniam & Galliã ita inuadit nemine prope reſiſtente: vt ferro ac flamma omnia quoquo profiſceretur abſumeret: nulli mortalium ætati aut ſexui parcens. Præterea vero Aphri Calabriam ingreſſi: cum iam magnam ꝓuinciç partẽ cepiſſent oppugnarentq; Conſtãtiam eorum rege in oppugnatione ictu fulminis diuinitus mortuo paſſim dilabũtur & ad ſuos redeũt Deus enim populi ſui calamitatem miſeratus a principibus terræ derelicti tum demum telum ſuum in hoſtes chriſtiani nominis direxerit: qđ niſi feciſſet de nomine italico: de ecclesia actum profecto tum putabatur. Adeo ſocordes & nullius precij homines in principatibus tum erant. Ioannes autem pontificatus ſui anno ij. die. v. moriens nil de ſe dignum memoria reliquit niſi quod ſeditiones quaſdam prope extinctas reuocauit.

Vngari Feroces Galliam & germaniam inuadunt

Benedictus. IIII

BEnedictus. iiij. patria romanus: pontifex creatur ad eius humanitatem & clementiam. Verum nil ſuo tempore geſtũ eſt: quod magnopere collaudari poſſit. Acciderat huic çtati: quod alijs interdũ ſolet, vt hominum induſtria in quouis genere virtutis conſeneſceret: nullis calcaribus abhibitis quibus hominum ingenia ad laudem excitarentur: quod fieri a bene inſtitutis populis optimiſq; principibus cõſueuit. Cõſtat enim (vt antea dixi) Ludouicum Arnulphi filium imperium paternum repetere cõnantem eo tempore Veronæ captum & interfe-

Ludouicus imperatoris filiꝰ occidit

ctum a Berẽgario fuiſſe,atq; tũ primũ genus Karoli magni ignauia poſteriorum principum tam Fráciȩ quã etiam Germaniæ imperij titulos amiſiſſe. Verũ eſt certe quod Criſpus ait, Quæ orta ſunt occidunt,quȩ aucta ſeneſcũt. Imperiũ ipſum magnũ habuit incrementũ, verum poſtea principum ac populi ro. ignauia ſplendor ille romani nominis in obſcuras tenebras cõuerſus eſt. Tum vel maxime vbi remiſſa exercitatione virtutis voluptatibus ſe & thermis ad effœminãda corpora iuuentis tradidere. Idem etiam accidiſſe põtificali dignitati dicere poſſumus. Sãctitate enim & doctrina, quæ non niſi magnis laboribus conſummataq; virtute cõparantur pontificiũ decus ſine vllis opibus primo quidẽ auctũ eſt inter tot hoſtes & obſtinatos perſecutores xp̃iani nominis, mox vero vbi cũ ipſis opibus laſciuire cœpit eccleſia dei: verſis eius cultoribus a ſeueritate ad laſciuiam,peperit nobis tãta licentia peccãdi, nullo principe flagitia hominum tum coercente: hȩc mõſtra,hæc portẽta,a quibus ambitione & largitione ſanctiſſima Petri ſedes occupata eſt,potiuſquã poſſeſſa. Hæc tamen Benedicti laus eſt,quod in tam corruptis moribus grauiter & conſtanter vitam ducens pontificatus ſui anno.iij.menſe.iiij moritur, Vacat tum ſedes diebus ſex.

Leo V.

LEo quintus cuius patriam hiſtorici nõ ponũt, põtificatũ adeptus,a chriſtophoro eius familiari dominandi cupido capitur, & in vincula conijcitur,quod quidẽ fieri nõ ſine magna ſeditione & multorũ interitu potuit. Quantȩ em

auctoritatis põtificatus tũ eſſet, vitio priorũ põtificum ex hoc vel maxime cõprehendi poteſt. q͂ a viro priuato tanta dignitas vi & factione vno fere momẽto occupata eſt. Verum eſt certe quod dici ſolet, plus auctoritatis dignitates ex hominibus capere quã ex dignitatibus homines, vt in cẽſura romana apparuit, quę primo vt exiguus magiſtratus poſt habita eſt. Verum vbi ciuitatis optimates obire munus illud dignitati ſunt, tantã ei auctoritatem tribuere, vt inter optimates infœlix prope haberetur, qui cenſoriã dignitatẽ conſecutus in vita non fuiſſet. chriſtophorus itaq; ſedem occupat. xl. Leonis in pontificatu die, quem ego præ dolore aniwi paulo poſt periſſe crediderim, q͂ ab eo potiſſimum honore ſpoliatus fuiſſet: quem ipſe vt lupum domi aluerat, vt illud Theocriti enutrito lupos qui te comedant.

Chriſtoforus I.

Chriſtophorus cuius patria & cognomentũ ob ignobilitatẽ ignoratur põtificatũ malis artibus adeptus male amiſit. Septimo eñ menſe dignitate ac merito quidẽ eiectus, monaſticam vitã vnicũ calamimitoſorũ refugiũ obire cogitur. In monaſteria enim tanquã in inſulas clerici male de eccleſia demeriti tum relegabantur. Sũt qui ſcribant chriſtoforũ deiectũ põtificatu fuiſſe. Lodouico. iij. imperante: alij hæc tẽpora Berengario aſcribũt quẽ diximus e duce Foroiuliano imperatorẽ creatũ, q͂ in italia oriundus eſſet e ſtirpe longobardorũ regũ, q̃q; etiam in eo ſolo ſpes vnica imperij collocari tum maxime poterat, ob virtutem & nobilitatem. Vt autem credam Beren-

Refugiũ calamitoſorũ vita monaſtica.

garium tum imperaſſe facit,& põtificum qui ante fuere breuis vita, quo tanquã monſtra quædã e medio breui deus ſuſtulit:& ipſius imperatoris tempus qui ſuperato Guidone duce Spoletino interfectoq; Ambroſio comite Bergomate:quos primo hoſtes habuerat,accepta a formoſo imperij corona annis.ix.vixit.Quid vero poſtea Chriſtophoro acciderit e pontificatu deiecto in Sergio dicetur.

Sergius III.

Sergius tertius patria Romanus. patre Benedicto, pontificatum iniens baſilicam lateranenſem quæ tum corruerat reſtituit. Chriſtophorum e monaſterio tractũ in vincula coniecit.Rebus deinde confirmatis in Gallias profectus,Lotharij gratia amicitia fultus, qui tum regnabat,in italiam rediens, & chriſtophorum arctiore cuſtodia reuinxit.Et formoſi acta ita ĩprobauit,vt denuo ad ſacros ordines eos admittere neceſſe fuerit: quos Formoſus antea ſacerdotali ordine dignos cenſuerat. Neque hanc quidem ignominiam motruo intuliſſe contentus,eius cadauer e ſepulchro tractum capitali ſupplicio acſi viueret afficit, corpuſq; ipſum in tyberim proijcit, tanquam ſepultura & honore humano indignum.Ferunt Piſcatores corpus ipſum inter piſcãdum repertum,ad baſilicam Petri detuliſſe: atq; dum funus celebratur ſanctorum imagines quæ in templo locatæ erant corpus ipſum veneratas fuiſſe, & ob eam rem creditum eſſe Formoſum iniuria quidẽ tali ignominia affectum fuiſſe. Sed factam ne ſit hoc a piſcatoribus haud ſatis cõſtat

Acta formoſi reprobata.

Crudele facinus.

viuente prȩſertim Sergio, qui formoſi actionem perſequebat̃ ꝙ antea ei impedimẽto fuerat quominus põtificatũ cõſequeretur. Vide quęſo quãtũ iſti degenerauerint a maioribus ſuis. Illi enim vtpote viri ſanctiſſimi dignitatẽ vltro oblatam contemnebant, orationi & doctrinę chriſtianę vacantes. Ii vero largitione & ambitione pontificatum quęrẽtes, & adepti, poſthabito diuino cultu inimicitias nõ ſecus ac ſæuiſſimi qdã tyrãni inter ſeſe exercebant, ſuas voluptates poſtea ſecurius expleturi, cum nullibi extarẽt qui eorũ vitia coercerent. Crediderim ego Sergium hoc facere a Lothario compulſum, ꝙ formoſi opera a Gallis in alienigenas imperiũ trãſlatum ſit. Sergius autẽ his artibus vitã ducens. vij. pontificatus ſui anno men. iiij. die. xvi. moritur. Cum paulo ante igneæ faces in cœlo & ſtellę micãtes, diſcurrenteſq; præter conſuetudinẽ ſint viſæ. Vnde non ita multo poſt vngari Italiam cum exercitu ingreſſi: multas viciſſim intulere accepereq; clades.

Anaſtaſius III.

ANaſtaſius tertius patria romanus: eo tempore pontificatum iniit, quo Lãdulphus Beneuẽtanus prĩceps graui prælio in Apulia cum græcis decertauit & vicit. Patritius Nam patritius Leonis conſtantinopolitani imperatoris dux: Italiam ingreſſus, ſe omnia breui euerſurum minabatur, niſi Leoni propere obtemperarent. Verum (vt dixi) Landulphi virtute, imperiũ ſimul cum loquacitate omiſit: quanquam vero a Berengario iam pararentur copiæ: quæ patritio obuiam fierent, plus terroris quam virum ſecum ferenti.

Anaſtaſius autẽ a quo nil memoria dignum geſtum eſt.ij.anno pontificatus ſui moritur, & in baſilica Petri ſepelitur. Hunc tamen pontificem hac vna in re laudare poſſumus, ꝙ neminem eorum qui ante ſe in pontificatu fuere ignominia aliqua notauerit, vel maledicentia perſecutus ſit. Modeſte enim & integre vixit, nec in ſe quicquam habuit quo reprehendi poſſit. Anaſtaſij commendatio.

Lando I.

LAndo patria Romanus, Anaſtaſio ſucceſſit, huius autem vita ita obſcura fuit vt etiam ſint qui eum inter pontifices non numerent maxime autem vincentius hiſtoricus. Aliter tamen Martinus & Cuſentinus ſentiunt, horum de numero & Gothifredus eſt, qui ſcribit Landum auctoritatem ſuam interpoſuiſſe quo minus Berengarius & rhodulphus comitis Guidonis filius inter ſe decertarent. Sunt qui ſcribant Rhodulphum apud veronam Berẽgarium ſuperaſſe, ac imperio tribus annis potitũ eſſe. Magna em̃ tũ erat inter italos Germanos & francos de poſſeſſione imperij cõcertatio. Vnde & grauiſſima bella orta ſunt, nec extincta ſine multorum interitu, omniumque prouinciarum calamitate. Annitebantur tamen Romam italiquę imperij nomen in prouicia retinere, obſtantibus barbaris omnibus, licet duce & auctore tam præclari facinoris indigerent, extinctis iam non ſolum illis præclaris luminibus, quæ italiam quõdam per totum orbem terrarum illuſtrarunt, verum etiam ſublato omnino & exciſo illo egregio ſeminario, vnde tã præclare radices pullulabant Lãdus autem ſexto pontificatus ſui menſe. die.j.

&.xx.moriens in baſilica Petri ſepelitur.

Ioannes XI.

IOannes vndecimus patria Romanus pa tre Sergio pōtifice, anno domini. Dcccc. ix. pontificatum inījt. Prǽſul Rauennas is ātea fuerat epiſcopatu deiectus populi tumultu. Verum Lando mortuo pontificatum adeptus, ſpiritus militares magiſquam religioni deditos geſſit. Indigebat huiuſcemodi pontifice tum quidem & eccleſia & italia. Nam græci (vt diximus) Landulphi virtute ſuperati, Saracenos in italiam vocant, qui ex calabris & Apulis in Lucanos & campanos mouentes vrbi Romæ exitium ſe illaturos propediem minabantur Hoc autem periculo motus ioannes, Alberico hetruriæ Marchione in auxilium accito habito delectu, cū ſaracenis confligens & ſuperans ab vrbis finibus ſubmouit. Verum nil actum ea victoria exiſtimans, niſi fugientes inſequeretur, eos ad lirim fluuium nactus (quem gariglianum vocant) apud minturnas tanta clade ſuperat, vt de relinquenda omnino italia cogitauerint, locaq; omnia feræ quæ in littore italico obtinebant incenderint. Poſtea tamen mutata ſentētia occupato monte Gargano, incurſionibus loca circunquaque poſita vexabant. Interim vero ioannes in triumphi modum Romam rediens, cum omnia ſibi vendicaret, Alberici odium ita in ſe concitauit vt ingens ſeditio ſit orta, qua quidem Marchio pulſus: ortam proficiſcens oppido munito & arce. Vngaros præmiīs ſollicitatos in italiam vocat, qui certe prouinciam ingreſſi, plus prope calamitatis italiæ intulere quam olim ſaraceni. Pueros enim

Saracenī italiam a græcis vocantur.

Victoria Ioānis erga ſaracenos.

& virgines abducebant, grandioribus natu necatis. Necq; ipſis quidē hetruſcis pepercere: quos ex fœdere Alberici intactos eſſe oportebat, immo vero magis in hos quam in cæteros italos ſęuitum eſt, incenſis & euerſis fere omnibus oppidis quæ ipſi occupauerant. Crediderim ego Berengarium qui tum Ciſalpinam tantummodo tuebatur, hoſtibus iter hetruriam dediſſe modo ſine vllo ſuorum maleficio tranſirent. Hac autē dulcedine prædę illecti vngari, frequenter deinceps italiam repetebant. Qua calamitate romani permoti, cum ſæuire in hoſtem præferocem & potentem non poſſent: Albericum capiūt & obtruncant. Ioannes quoq; ſeditione militari, maxime vero a militibus Guidonis comitis captus & in vincula coniectus ceruicali in os coniecto necatur, pontificatus ſui anno decimotertio menſe ſecundo die. iij. Cuius in locum alter ioannes ſubrogatur verum quia vi ſedem occupauerat e loco ſtatim deiectus connumerari inter pontifices non meruit.

Ioannis ponti. mors.

Leo VI.

LEo ſextus patria romanus, legitimis ſuffragijs pontifex creatus, nil tyranni cum in vita prę ſe tulit, integre ac modeſte vitam ducens ac rei diuinę conſulēs quātū illa tēpora ī tā corruptis moribus patiebātur. Reuocare em̄ ciues ad cōcordiā temeritate & ſtulticia priorū pontificū adhuc tumultuantes, componere res italas, pacare externū hoſtē, propulſare, barbaros a ceruicibus italiæ conatus eſt. quo certe nil melius aut laudabilius in tā breui magiſtratu fieri potuit. Septimo enim menſe

die.xv.pontificatus ſui morit̃,ſepelit̃q; in baſilica petri magno ſui apud romanos deſiderio relicto.

Stephanus VII.

STephanus.vij. patria romanus, eo tẽpore pontificatũ iniјt (vt quidã ſcribunt) quo vngari Alemaniã Saxoniãq; populãtes ab Henrico Germaniæ rege apud moreſpurgã ingenti clade ſuperati ſunt. Ferunt tum etiam Rhodulphum Burgundionum regem in italiam hoſtili manu contra Berengariũ. ij. deſcendiſſe, eumq; ſuorum fraude regno ſpoliatũ ad vngaros confugiſſe qui ſumptis armis tertio anno poſt pulſum Berengarium in italiam cum magno exercitu duce Salardo venientes, Papiam vi captam ferro & igne magna ex parte vaſtarunt. At vero itali cum non ſatis virium in Rhodulpho cernerent: Vgonem Arelatenſem comitem in italiam vocant. Huic autem non ſine contentione tamen Rhodulphus cedẽs, cũ hoſtes acriter inſtarent in Burgundiã ſeſe recepit. Vgo vero nõ ſatis his fidẽs, qui ſe vocauerant, multos in exiliũ pepulit, qui quidẽ ad Arnoldũ Bauarorum ducẽ cõfugientes, hominẽ regnandi cupidũ mouere copias in italiã propellunt. Deſcendentẽ itaq; ex alpibus Veronẽſes ſtatim intra mœnia benigne ac comiter recipiunt. Verum Vgo in eum mouens commiſſo prælio hominem ſuperat, Veronamq; ſtatim recipit. Mortuo autem apud Bauaros Berengario (vt alij volunt apud vngaros) Berengarius.iij.primi Berẽgarij ex filia nepos in italiã veniẽs Anno ſaluti. Dcccc.xxxv. im͂pio potitur. Sũt autem hæc quæ ſcripſi huius pontificis tempori-

Rhodulphus ĩ berengariũ certat.

Berengarius.

bus aſcribant.Ego vero & priorum quorundam
& ſequentium temporibus aſſignanda credide-
rim,cũ ea quæ breuiter ſcripſi nõ ſine diuturnita
te geri potuerint : Sed ſatius fuit in tanta ſcripto
rum varietate & temporum oĩno aliquid ſcribe
re:q̃ quæ ſunt aliquãdo geſta ob incertos aucto-
res omittere.Cõſulimus poſteritati:nec ita ſuper
ſtitioſi ſumus,vt nolimus ea credere varij aucto-
res ſparſim cõſcripſere. Huius quoq; põtificis tẽ-
pori merito aſcripſerim: ſanctũ Vgibertum no- Sanctus
bilem Lothoringiæ prĩcipẽ,qui Gemaltẽſe Cœ- Vgiber-
nobium propria impenſa magnis operias breui tus.
extruxit.Ferunt & hac tẽpeſtate Spireneum Bo- Spireneꝰ
hemiæ ducẽ fidẽ xp̃i tũ primũ recepiſſe. Nã du- Bohemię
ces antea q̃ Bohemiæ pręerãt:nũc demum reges dux.
appellãtur auctis opibus & copijs. At Stephanus,
cuius vita mãſuetudinis & religiõis plena fuit, ſe
cũdo põtificatus ſui anno:mẽ.i.die.xij.morit̃:inq;
Petri baſilica ſepelitur. Ioannes XII.

IOannes.xij.patria Romanus:pa-
tre Sergio põtifice(vt quidã vo
lunt)eo tẽpore põtificatum inijt:
quo ſanguinis fons(vt martinus Fons ſan-
& vincentius aiunt)Genuæ lar- guis apud
giſſime affluxit : futuræ magnæ Genuam.
calamitatis indicium. Nam & Genua a Sarace-
nis ex Aphrica venientibus tum capitur ac diri-
pitur:& Vngari Italiã ingreſſi:lõge omnia ac la- Vngari.
te populati ſunt. Verum dum onuſti pręda Peli-
gnorum fines attigiſſent:a Marſis qui repente ar
ma ceperãt opprimuntur: atq; ita prędam omnẽ
cum vita amiſere.Scripſit tum multa Racherius
ex monacho Veronenſis epiſcopus factus: ĩ exi-

liumq́ papiam ab Vgone rege miſſus, q aperte nimium in eius mores inueheretur. Ioannes autē pontificatus ſui anno quarto.men.x.die.xv. moritur. Vacat tum ſedes diebus.xij.

Leo VII.

LEo.vij.natiōe Romanus, Vgone & Lothario in italia imperantibus:pōtificatum adeptus:nil dignū memoria geſſit. Huiusautē tempora illuſtriora fecere ſpireneus Bohemię dux(vt Martinus refert) iuſtitia & religione inſignis & eius filius Vinceſlaus nequaquam a patre degenerans:a fratre Boleſlao interemptus ob regni cupiditatē, qui quidem Vinceſlaus poſtea in ſanctos referri meruit: comprobata eius vita,approbatiſq; miraculis in vita & poſt mortem editis; Leo autem pontificatus ſui anno tertio,men.vi.die.x.morit̄, & in baſilica Petri ſepelitur. Vacat tum ſedes dies tres.

Spireneus

Viceſlaus

Stephanus VIII.

STephanus.viij.natione Germanus pontificatum iniens:ita a Romanis ſeditionibus vexatus eſt; vt nil memoria dignum ab eo geſi potuerit. Immo vero (vt Martinus refert) in tanta ſeditione mutilatus turpiter aliquandiu vitam duxit: cum ob inhoneſta vulnera prodire in publicum erubeſceret. Parabat quidem rex Vgo tantā iniuriā vlciſci: ſed in ipſo apparatu moritur:cui quidem Lotharius filius in regno ſuccedens;hac de re nullā mentionem fecit:vel quod Romani populi amicus eſſet,vel q breui regnauit, biennio enim tantum poſt mortem patris ſuperuixit. Otho autem Germanorum rex vinceſlai Bohemiæ regis mortem

vlturus in Boleſlaum qui fratrem per ſcelus interfecerat copias mouens hominem tandem poſt multas illatas acceptaſq; clades in poteſtatē ſuam redegit. Stephanus vero pontificatus ſui anno.iij. menſe quarto, diebus.xij. moritur. Vacat tum ſedes diebus.x.

Martinus III.

Martinus.iij. patria Romanus: manſuetudinem & placabilitatem Stephani ſeptimi imitatus eſt, pontificatū enim adeptus bella omittens: religioni ſeſe totum addixit templa vetuſtate collapſa inſtaurans, pauperes eleemoſynis paſcens. Non caruit tamen huius temporibus Europa ipſa bellica rabie. Nam cum Otho anniteretur italiam ingredi aduerſante Lothario, magnæ cædes vtrinq; cōmiſſæ ſunt. Adhortante tamen eos Martino pontifice, vt ab armis diſcederent, tum vel maxime cum vbiq; fame & penuria rerum omniū laboraretur, ſucciſis vndiq; arboribus: proſtratis ſegetibus: & abductis grauiſſimo bello colonis ac pecoribus Apud Conſtantinopolim quoq; tumultuatū vehementer eſt. Nam ciues ipſi Conſtantinum imperatorem captum: abraſo capite in inſulam relegarunt. Verum non ita multo poſt Cōſtantinus Leonis filius imperium adeptus: ſeditioſos ciues eadem turpitudine tātum affectos, qua ipſi Conſtantinum notauerant in eandem inſulam exulatum mittit. Martinus autem tertio pontificatus ſui anno, men.vi. die.x. moritur & in baſilica Petri ſepelitur. Eius autem in morte ſedes Romana diebus.xij. tum vacat.

Conſtantinus a ciuibus capit.

AGapitus.ij.natiōe Romanus, ardente tumultu bellico in Italia pontifex creatur. Vngari enim cum etiam hoſtili manu Italiam ingreſſi: iam fere omnē oram tranſpadanam occupauerant cum Hēricus Bauariæ dux ſumptis propere armis cōparatoq; exercitu in prouinciā mouens nō ſine magno incolarum incōmodo. duobus grauiſſimis prælijs eos ſuperat: ac ꝓuinciam omnem ab Aquileia Papiā vſq; occupat: Vnde non ita multo poſt propere in Auſtriā diſceſſit: qꝫ iam aduētare Berengarium cum magno exercitu itellexerat: potiturus autē Italia Berēgarius imperatoris nomen ſibi indit, filiumq; Albertū regē Italiæ nuncupat: cōiecta incarcerem Alundā Lotharij fratris filia: ne Papiam vrbem dotalem repeteret. Interim vero Agapitus pōtifex: Italiæq; ꝓceres cognita Berēgarij ſuperbia: qꝫ omnia ſibi cōtra ius faſq; vēdicaret: Othonem Germaniæ regē in Italiā vocant: q quidē per Forum iulij ꝓuinciam cum.l.millibus hominum ingreſſus: deturbatis ſtatim e regno Berengario & Alberto: Alundā Lotharij filiā e carcere ductam in vxorē accepit, ex qua poſtea filiū ſuſcepit cui Othoni ſecundo nomen fuit. Otho tamē Italia decedens hac moderatiōe vſus eſt, vt Berengario & Alberto gubernād æ ꝓuinciæ arbitriū permiſerit: cōpoſitis inter pōtificem & Berēgarium rebus. Idem quoq; Otho Lodouicū regem Frāciæ magnis eo propere deductis copijs iuuit: quē ꝓceres prouīciæ adiuuante Vgone pariſiorū comite ipſius Othonis ſororio ꝓpe regno depulerāt. At vero Albertus Berēgarij filius: qui tū Rauennæ

Berengarius nomē īperatoris vſurpat.

Otho Alūdā vxorē ducit.

Vgo comes Pariſiorū cognomēto capet.

præerat. Comaclenſium claſſe & auxilijs fretus mercatores Venetos aduerſante Agapito pōtifice īfeſtabat: vnde Veneti incēſi cōparatis ꝓpere quibuſdā nauigijs comaclū expugnatum icendunt. Dum hæc itaq; hoc modo agerētur. Agapitus pōtifex vir innocēs, & reipub. chriſtianæ amator pōtificatus ſui anno. ix. men. vij. die. x. moritur. Eo fere tēpore: quo Oddo cluniacenſis monaſterij abbas in domino quieuit. Oddo abbas Cluniacenſis. Cuius quidem diſcipulus habitus eſt Domaielus vir miræ ſanctitatis & monaſticæ diſciplinæ reſtitutor.

Ioannes XIII.

Huius tēpore fuit. x. ſciſma eccleſiæ īter iſtū Ioannem & leonē. viij. qui licet bis fugatus fuerit tū auxilio imperatoris obtinuit.

IOannes. xiij. patria Romanus: de via lata patris Albrici potētia fretus pōtificatū occupat. Octauianus is quidem primo vocabatur: homo ſane ab adoleſcētia oib9 ꝓbris ac turpitudine cōtaminatus: venatiōibus magis ſi quid tēporis a libidinibus ſupererat q̄ oratiōi deditus. Lubricitas pōtificis. Erant tum Romæ duo annui cōſules ex nobilitate: prçfectus vnus qui ius populo diceret. Ex plebe aūt decarchōes duodecī creabātur: qui vicem ſenatus gererent. Nō carebāt aliqua ditione Romani. Nam & vicina herturię oppida intra Vrbeuetanum Tudertinumq; agrum, & quicquid a Neapoli Beneuētoq; a Marſis a Reatinis ad vrbē ſpectat Romanæ ciuitati obtēperabat. Vlteriora partī Græci: ptim Saraceni occupauerāt. Quis tū picenū ſpoletinūq; agrum obtineret īcertum eſt. Octauianus itaq; patris potētia in ſatis libera ci-

uitate fretus pōtificium munus humeris ſuis nequaquā cōueniens ſibi deſumit. Hac quidem indignitate moti duo cardinales, literis Othonem obſecrant, vt clerum populumq; Ro. e manibus Berengarij Ioanniſq; duodecimi vēdicare conetur aliter chriſtianam fidē vna cum imperio perituram. Otho enim tum magno in precio erat Domito Boleſlao (vt dixi) Bohemiæ rege: ſuperatiſq; tribus grauiſſimis prælijs Vngarijs Germaniam vaſtantibus: ac captis tribus eorum regulis quos Germani cōtradicēte imperatore vitam finire laqueo coegere. Interī vero dum Otho expectaretur re per indices patefacta Ioannes pōtifex cardīales ipſos capit: & huic naſum, illi vero manum abſcindit. Hanc ob rem Otho in Italiam mouens, primo quidem Berengarium & Albertum filium in poteſtatem ſuam redigit, alterumque Cōſtantinopolim, alterum in Auſtriam relegat. Mox vrbem ingrediens ab ipſo Ioanne honorificentiſſime ſuſcipitur, coronaturq;: vt quidam tradūt, accepto Germaniç Pānoniçq; titulo quod reliqui imperatores deinceps obſeruarunt. Trāſlato tum primū ad Germanos imperio. Alij vero a Leone octauo, de quo Paulopoſt dicemus hoc factum exiſtimant, quorum opinionem Gratianus in decreto ſecutus eſt. Priorem ſententiam Ricardus & Cuſentinus non improbāt, Lateranenſis autem Bibliothecarius Othonem Ioannis tempore Romā veniſſe ſcribens, de coronatione eius nullam mentionem facit adeo cōfuſa ſunt & perturbata hæc tempora ſcriptorum negligentia & incuria. Otho autem cōpoſito aliquantulum ſtatu ciuitatis cum Ioanne ſecreto collocutus: homi-

Otho.

Crudelitas pōtificis.

Imperiū ad germanos tranſfertur.

nem primo blādē appellando a flagitiȷs deterrēs: ad virtutem adhortabatur: verum cum nequaquā moueri e ſententia verbis eum cerneret ad minas cōuerſus cōcilium īdicit. cōuocatis epiſcopis Italiæ: quorum iudicio vita ſceleratiſſimi hominis diiudicaretur. Is itaq; iudiciū bene ſentiētium reformidās: in Hernicos aufugit: in ſiluiſq; more feræ aliquādiu delituit. Hanc ob rem Otho perſuadente Clero. Leonem Romanum ciuem lateranenſis eccleſiæ Scriniarium: pōtificem creat. Verū abeunte imperatore ioānis cognati & cliētes pulſo Leone Ioannē ipm reuocāt: quē quidem diuinitus eiſdem ferme diebus periȷſſe creditum eſt, ne eccleſia dei pniciosa ſeditiōe iā gliſceſcēte labefactaret. Sūt qui ſcribāt hūc ſceleratiſſimū hominē, vel hoc mōſtrū potius ī adulterio dephenſum & confoſſum interȷſſe. Verū nō ita quoq; leuata ſeditio eſt. Nā Romani mortuo ioāne ī eius locū B ndictū ſubrogāt, idq; ab īperatore q tum ſpoleti erat cōfirmari cōtendūt. At īperator iratus nō ſolū Romanos vtpote iniqua poſtulantes a ſe repulit, verū etiā eoſdē armis (vt poſtea dicetur) coegit: abrogato Benedicto Leonem ſuſcipere. Ferunt multa ꝓdigia tum ī Italia apparuiſſe. Nam & lapis de cælo miræ magnitudinis cecidit, ſæuiente ventorū atq; imbriū procella, & in veſtibus multorū ſignū crucis ac quidē cruentæ diuinitus apparuit. Quæ quidē portenta īdicare magnas clades & calamitatē eccleſiæ multi īterpretabātur ioānes aūt vir oīm qui vnq̄ ante ſe ī pōtificatu fuere pernicioſior & ſceleratior, pōtificatus ſui anno. ix. men. iȷ. die. v. moritur. Eius vero in morte ſedes: in ſeditiōe dies. xȷ. tum vacat.

Leo Romanus ciuis pōtifex creatus.

Mors ioānis ī adulterio.

Lapis de cęlo cecidit.

BEnedictus.v.patria Romanus: ex diacono in ſeditione põtifex creatur ab his po tiſſimum: qui Ioãni cognatiõe factiõeq; cõiuncti fuerãt ægre ferẽtes Leonem ab Othone Ioãni antelatum. Verũ cum imperator hãc electionẽ nequaquã ꝓbaret Romanos id maxime expectãtes a ſe repulit, eoſq; ferro & flãma oĩa circa vrbẽ poſita vaſtãs cõpulit pulſo Benedicto vel dedito potius Leonẽ ſuſcipere adactos ſacramẽto: nil ſe earum rerũ immutaturos quas ipſe impator in re põtificia cõſtituiſſet. Cõpoſitis autem hoc mõ rebus: Otho in Germaniã rediens: ſecum benedictũ ipm duxit: qui non multo poſt dolore animi apud Haiſpurgam moritur: vbi relegatus erat. Vixit autem in põtificatu men. vi. dies. v. Sedeſq; deinceps. diebus. xxx. vacauit.

Leo VIII.

Hic ſtatuit ꝙ nullus papa fieret ſine cõſenſu imperatoris, & omnes donationes factas eccleſiæ a Iuſtiniano & Karolo Ottoni cõceſſit & ſuis ſucceſſoribus vt Italiã ab inuaſoribus defenſaret.

LEo. viij. (vt ante dixi) protoſcriniarius, a clero populoq; Ro. pulſo Ioãne põtifex creatur. Nam cũ Ioannes flagitioſe nimiũ & intẽperanter viueret. Inſtar ẽtque Romani apud impatorem: vt alterũ põtificẽ abrogatoq; Ioanne crearet, reſpodit electionẽ ad populum & clerũ pertinere. Eligerent quẽ maxime idoneum putarent. ſe eum ſtatĩ approbaturũ. Vnde cum Leonẽ elegiſſent quẽ ipe cõfirmauerat. deĩde mutata ſentẽtia abrogato eodẽ Benedictum ſuffeciſſent, iratus Otho eos vi & armis

Auctoritas eligendi Ro. põtificis a cle-

compulit dedito etiam benedicto Leonem ſuſci pere, qui ſtatim romanorũ inconſtantiam pertęſus, auctoritatem omnem eligendi põtificis a clero populoq; romano ad imperatorem tranſtulit. Verum Leo in pontificatu non diu vixit. Anno enim primo menſe quarto Moritur.

ro & Ro. popu. ad imperatorẽ tranſfert.

Ioannes xiiij.

IOanes.xiiij. Narnięſis eps, patria romanus, patre ioanne epo Leoni ſucceſſit. verũ romani inita iam cõſuetudine pellendi pontifices hunc quoq; ſeditionibus fatigãt. Acccerſito em Iofredo cãpaniæ comite Lateranẽſes ędes vi irrũpentes ioannẽ capiunt captũq; primo in adriani molem perducunt, mox inde hominem in cãpaniam exulatum mittunt. Verum interfecto iofredo, eiuſq; vnico filio a ioanne cãpano pricipe, põtifex vndecimo menſe ſui exilij Romã propere redijt. Otho præterea cognita pontificis calamitate cũ Othone filio ingentibuſq; copijs, magnis itineribus Romã perueniens, conſules & pręfectũ cum decarchonibus captos in vincula conijcit, ſciturus coniurationis capita. Quęſtionibus autẽ re cognita, conſules in germaniã mittuntur. Decarchones vero laqueo ſuſpenſi pœnas ſtatim dedere. Petrus autem vrbis pręfectus malorum omnium fons & origo, diu cum ignominia per publica vrbis loca tractus ac virgis cæſus in germaniã vinctus mittitur. Sunt qui ſcribãt Petrum ipſum excarnificandum pontifici traditum abraſa barba: capillis ſuſpenſum ad caput equi conſtantiniani aliquandiu ſtetiſſe vt eius exemplo talia facinora malefici declinarent. Inde autem ablatum

Nouũ genus ſupplicij.

a ſinoq́ ſuperimpoſitum verſo ad clunes, vultu & manibus ſub cauda ligatis: atq́ ita per vrbem ductum, & virgis cæſum fere vſq́ ad interitum fuiſſe. poſtea vero in Germaniam exulatum miſſum. Hac etiam ſeueritate exempli gratia in Iofredum a Ioanne principe campano (vt diximus) cæſum imperator vſus eſt, vt eius ac filij cadauera e loco ſacro tracta in prophanum proijci iuſſerit. Interea vero Sclaui qui adriani. iij. pontificis, & Sucropyli principis Dalmatiæ tempore fidem christi ſuſceperant, in Italiam traijcientes ſaracenos ingenti clade ſuperatos, e mõte Gargano deiecerunt. Horum autem exemplum & virtutem imitati Vngari reliquias Saracenorũ ita atteriuere recuperata coſentia iam ab hoſtibus capta, vt Othoni magni Othonis filio eo cum exercitibus miſſo haud difficile fuerit reliquias bellorũ abſoluere. Nec cõtẽtus ſaracenos cędere, gręcos quoq́ qui cum Mauris fœdera inierant grauiſſimis prę-lijs ita perdomuit: vt eos fere omni Calabria & Apulia eiecerit. Sunt qui ſcribant idcirco Othonem græcos perſecutum fuiſſe. quia Nicephorus conſtantinopolitanus imperator filiam iam ei pactam in matrimonium daturum ſe negabat. Conſtat tamen Othonem ipſum adoleſcentem egregium pulſo Nicephoro, & Ioannem filium in imperio confirmaſſe, & Theophaniam ſororem vxorem accepiſſe in quam quidem Ioannes decimustertius vna cum marito apud lateranenſem baſilicam corona imperij exornauit, annuente Othone ſene, qui filium conſortem imperij creauerat. In tanta autem & tam publica lætitia campana eccleſiæ Metropolitanæ nomen

Vngari

Græci.

Nicephorus.

a Ioanne ponrifice cõſecuta eſt Otho vero in Germaniam pontificem ſenio confectus viennæ moritur, quem non ita multo poſt ioannes pontifex ſexto pontificatus ſui anno. menſe vndecimo die. v. ſubſecutus eſt. Eius in morte dies. xiij. ſedes tum vacat.

Mors Othonis

Benedictus VI.

BEnedictus ſextus patria Romanus. Ioanni in pontificatu & calamitatibus ſucceſſit, à Cynthio enim romano ciue & quidem præpotenti captus in Adrianam molem quam ſancti Angeli arcem nunc vocant, cuſtodiam noxiorum vel potius innocẽtium includitur eodẽq; in loco non multo poſt ſtrangulatur, vel vt Cuſentinus refert, fame moritur. De tanta iniuria nullam ſumptam eſſe vindictam, vel a ciuibus romanis aduerſę factionis, vel ab Othone imperatore non poſſum ego non admirari, præſertim cum Otho ipſe vir optimus ſit habitus, & eccleſię romanæ defenſor accerrimus. Sed vereor ne talia fuerint benedicti merita, quale præmium a Cynthio conſecutus eſt. Male tamen a Cynthio eſt actum, neque enim ad ſe pertinebat etiam ſi Benedictus grauiter deliquiſſet pontifici manus inijcere. Sed heus vt rerum omnium viciſſitudo eſt, nam romani pontifices noſtra ætate romanos ciues, aut delinquentes, aut ob potentiam ſuſpectos, eo loci tanquam in Tullianum carcerem includunt & macerant. Crediderim ego Othonem alijs negotijs implicitum, Romano pontifici præſtare auxilium nequiuiſſe, ob eamq; rem anno. j. menſe. vi. pontificatus ſui mortuum eſſe.

Dira benedicti mors.

Onus.ij.patria romanus, tãtę modeſtiæ fuit:& ſi nihil in põtificatu geſſerit quo magnopere laudaretur nõ tñ vel aliqua iniuria affectus vel ignominia notatus eſt. Huius autẽ tempora ne omnino obſcura eſſent, effecere res quædã,tum a principibus quibuſdã, tũ a ſanctis viris geſtę Nã Baianus artis magicę peritus bulgarorũ princeps ita baſiliũ & filiũ conſtantinũ Byzantinos principes bello vexabat, vt Paulũ ab capiẽda vrbe regia abeſſet negligentia gręcorũ prope derelicta.Inita tamẽ ſunt iter eos fœdera, licet non ęqua:& pax cõpoſita eſt. Adalbertus autem Bohemus Pragenſis epiſcopus tantę ſanctitatitis tũ habitus eſt,vt diuino ſpiritu impellẽte in Pannoniã deſcendens,& regẽ Vngarorũ baptizauerit,& omnes prouincię epiſcopos ad bene de deo promerẽdũ exẽplo & vita inſtruxerit. Profectus deinde in Pruſiam dũ fidẽ xp̃i quã diligentiſſime prędicat martyrio coronatur.Ferũt beatũ Eduardũ Angliæ regẽ ſanctitate in precio tum habitũ fuiſſe:quem certe nouercę dolis & fraude interfectum conſtat.His addit & Ricardus ſcriptor ſanctum Maiolum abbatẽ, qui in Cluniaco magnũ ſui apud poſteros vita & miraculis exemplũ reliquit. Donus autem anno pontificatus ſui primo moritur,& in baſilica Petri ſepelitur.diebus tantummodo duobus ſedes tum vacat.

Baianus.

Adalbertus.

Eduardus

Maiolus.

Bonifacius vij.

Onifacius.vij.cui⁹ cognomẽ & patria ob ignobilitatẽ credo reticeť pontificatum malis artibus adeptus male etiã amiſit.

Nā inito magiſtratu conſpirantibus ſimul bonis ciuibus reliquere vrbē coactus,p̄cioſiſſima queq̨ e baſilica Petri ſubtrahens cōſtātinopolim cōfugit. Vbi tādiu ſubſtitit, quoad diuenditis q̄ ſacrilegio abſtulerat, magnā vim pecuniarū cōparaſſet, quibus tāquā adminiculis occupādę tyrānidis fretus vrbē repetit: ciues romanos largitione corruptur⁹. Obſtabāt conatibus ſuis viri boni, maxime vero Ioānes diaconus Cardinalis, quē captū adiuuantibus quibuſdā pernitioſis hoībus oculis ſtatim priuauit. Atq̨ ipſe tantorū malorū auctor gliſceſcente maiorē in modū ſeditione ſiue timore, ſiue pęnitentia patrati ſceleris turpiter vitam finiuit. Vide quęſo quātū generauerint ij pontifices a maioribus ſuis, qui hanc rēp. xp̄ianā tā amplam tāq̨ magnificā ſuo ſanguine nobis reliquere Pōtifex ro. ſacrorū pater & rex ſacra ipſa furto abſtulit, & qui vindicare ſacrilegia debuerat tāti ſacrilegij factus eſt auctor. Hoc autē cōtingere in quauis rep. cōſueuit quādo plus malorū ambitio & auaritia valet quam bonorum virtus & grauitas. in clerum igitur deligendi eſſent quorū vita & doctrina probata ſit, non autem ij qui cum nil virtutis & religionis habeant ambitione & largitione ſibi potentiam quærunt. Vixit autem Bonifacius in pontificatu menſibus. vij. diebus. v. Vacat tum ſedes dies. xx.

Ioānes diaconus cardinalis oculis priuatus.

Benedictus vij.

BEnedictus. vij. patria romanus: ſtatī inito pontificatu Arnulphū epiſcopū Remeñ. ſeditione quorūdā pulſum habita Synodo in integrū reſtituit eo maxime tēpore quo Otho ſecundus & Hēricū Bauarorū ducē

rerum nouarũ cupidum perdomuit,& in Lothariũ mouit,qui Lothoringiã romani imperij prouinciam occupauerat Aquiſgranẽſemq; agrum populatus fuerat.Otho aũt ſuperato Lothario va ſtatiſq; Sueſionũ agris,ac incenſis Pariſiorũ ſuburbijs dum in patriã copias reducit, apud auxonem fluuium nonnihil incõmodi accipit.Deinde vero cõparato maiore exercitu in italiam contra Baſilium & conſtantinũ imperatores grȩcorũ veniẽs, qui iam Calabriã & eam partẽ italiȩ occupauerãt quȩ ad ſiciliam vergit. apud Baſentellũ ſuperatus,ſcapham cõſcendẽs,ſalutẽ ſibi fuga quȩrebat. A piratis aũt forte fortuna captus:in ſiciliam defertur. Verũ ſiculi redempto homine, ac romam miſſo,de piratis ſuppliciũ ſumpſere.Otho deinde cõparato ſatis iuſto exercitu animaduertere ĩ romanos & Beneuentanos cõſtituerat, a quibus initium fugiendi factũ fuerat,dum ad Baſentellum contra grȩcos pugnaretur. Agere id in romanos minus tutũ viſum eſt. in Beneuentanos itaq; conuerſus, Vrbẽ capit & incendit.Trãſlato inde ſancti Bartholomei corpore,Romȩq; in inſula tyberina collocato,eo loci, maxime qui olim iouis hoſtia Lycaonia dicebatur, quiq; triremis puppim præ ſe fert.Nã inſula & adhuc ex tyburtino lapide cernitur triremis formam habuit, Ad ſimilitu dinem illius credo. qua Aeſculapius Romam auectus eſt. Viſitur adhuc ſerpens lapidi inſculptus,viſuntur tranſtra, adeo viri illi excellẽtes ſtudioſi erant,vel naturã in artẽ redigere: vel artem ad naturam. Ad Othonem redeo,qui non multo poſt traſlatum ſancti Bartholomȩi corpus Romȩ moritur:& in veſtibulo beati Petri (para-

Otho.ij. pariſios vaſtat.

Corpus S.barto

Mors Othonis.

diſum vocant) labro porphyretico: quod adhuc introeũtibus ad Leuã apparet honorificentiſſime ſepelitur. Cũ autẽ de creãdo nouo imperatore cõſultatio haberetur, & alij Othonem.iij.ſecundi filium, alij vero Henricum Bauariæ ducem primi Othonis ex fratre nepotem expoſcerent inſtarentque itali quidam vt Creſcentio Nomentano viro clariſſimo res committeretur. Germani ſtatim qui tum frequentes Romæ aderant Othonẽ. iij. Delegere. Inſtabat Benedictus vir optimus vnumquemque rogando, vt in creãdo imperatore reipublicæ chriſtianæ conſulerent, quæ tum maxime perito & ſolerti gubernatore indigebat. Tãdem vero ne ſeditio aliqua oriretur, Germanorum ſententiam approbat. Moritur & ipſe pontificatus ſui ãno viij. mẽſe ſexto. Vacatq; ſedes diebus quinq;. Valderico. Ambugenſi epiſcopo cũ maxime in precio exiſtente doctrina moribus & ſanctitate vitæ.

Ioannes xv.

IOannes decimus quintus, patria Romanus, vel (vt nonnulli volunt) Papienſis, poſt adeptum põtificatum Menſe tertio a Romanis capitur, & in mole Hadriani vt in publica cuſtodia incluſus, ibi tandiu pedore carceris inedia & moleſtia animi maceratur quoad vitã turpiter finiuit. Sũt qui ſcribãt eũ vi mortuũ fuiſſe a Ferrucio Bonifacij ſeptimi parẽte magnę potẽtię viro, ob eã rẽ credo quod filio in pontificatu aduerſatus fuiſſet. Vt cunq; eſt, conſtat eum in carcere mortuum & in baſilica Petri ſepultum, Deiectus ne pontifica-

mors põ.

tu fuerit vel ob & impotentiā tyrānidē, vt quidā
coniectant, vel ob inuidiam maliuolorum & ſe-
ditioſorū quorūdā haud ſatis cōſtat, adeo ſunt cō
fuſę iſtorum tēporū hyſtoriæ. Fuiſſe tamen in pre
cio hac tēpeſtate conſtat: & odilū abbatē Clunia-
cenſem & Berengariū Turonenſem viros ſancti-
tate & doctrina inſignes quanquam ſunt qui di-
cant Berēgariū amplitudine doctrinę confiſum
primo in fide erraſſe, cū de ſacramento euchari-
ſtię male opinaretur, errorēq; ſuū poſtea publico
concilio Romę habito emendaſſe, ac ſtatim omiſ-
ſo ſtudio ſophiſticę diſciplinę cum eſſet archidia-
conus Andegauenſis, omnia pauperibus erogans
labore manuum ſuarū victum ſibi quæſiuiſſe.

Ioannes xvi.

IOānes. xvi. patria romanus, patre Le-
one preſbytero e regiōe gallinę albe pō
tificatū adept⁹ miro odio i clericos ex-
arſit: vñ merito & ab ipſis clericis odio
habitus eſt maxime vero quod diuina humana-
que omnia cognatis & affinibus ſuis elargie-
batur poſthabito dei honore & Romanæ ſedis
dignitate quem certe errorem ita poſteris tra-
didit, vt ad noſtram quoque ætatem peruene-
rit, qua quidem conſuetudine nil certe dici per-
nicioſius poteſt: cum non ob religionem & dei
cultum appetere pontificatum noſtri ſacerdotes
videantur ſed vt fratrum vel nepotum vel fa-
liarium ingluuiem & auaritiam expleant. Ap-
paruiſſe cometen tum ferunt futuræ calamitatis
indicium, nam & fame & peſte diu laboratum eſt
& r[illegible]nuentum, ac Capua concuſſa,
[illegible]rbiam & rapacitatem pontifi-

cis contemptumq; dei & hominum accidiſſe putatum eſt. Moritur tamen deo volente. viij. pontificatus ſui menſe, ſepeliturq; in baſilica Petri.

Ioannes xvij.

IOannes. xvij. patria Romanus: pontificatum inijt Othone imperãte: ſed nõdum coronã imperij adepto. Fuit autem ioannes vir tãtę doctrinę: vt multa & quidem elegãter ediderit quemadmodũ Martinus ſcribit. Agitatus deinde ſeditiõibus a Creſcentio cõſule Romano imperium Vrbis ſibi vindicare conãte cupiditati hominis cedens: exulatum in Hetruriã abijt. At vero Creſcentius cognita ioãnis indignatione qua pcitus Othonẽ cõtra ſe cum exercitu in italiã vocabat: ipſius pontificis cognatos & amicos qui in vrbe remãſerant ad hominẽ mittit rogatum: vt omiſſa accerſendi Othonis cura ad Vrbem cum poteſtate redeat: polliceturq; ſe ei rebus in omnibus obtemperaturum. Precibus autem ſuorũ motus ioãnes veritus etiã: ne ſi Otho cũ exercitu italiã ingrederetur plus maleficij quã beneficij ſecum afferret: ad vrbem veniens ꝓdeunte obuiã Creſcentio cum oĩbus magiſtratibus & vrbana multitudine: ĩ ædes lateranẽſes magno comitatu introducit: quarũ ĩ veſtibulo eius pedes Creſcẽtius & oẽs ſeditiõis auctores petita venia exoſculati ſunt. Atq; ita ĩ cõcordiã redacti vitam ſimul quiete traduxere Ferunt tum Henricum abbatẽ Lobienſem in Lothorĩgia: & Adeoboldũ epiſcopum Vltraiacẽſem qui multa in laudẽ betæ virginis: ſanctęq; crucis ſcripſit: & Albonem abbatẽ Floriacenſem qui poſtea in Vaſconia ob fidẽ xpi

Otho. iiij.

Henricus abbas Lobienſis.

martyrium paſſus eſt, doctrina, religione, ſancti‑tate magno in precio habitos. Moritur autem ioannes pōtificatus ſui anno decimo. menſe ſexto, die decimo. Vacat tum ſedes diebus. vi.

Gregorius V.

Huius tp̄e oritur ſciſma inter ip̄m & ioānem ep̄m placētinū a romanis ī antipapā electū.

GRegorius. v. natiōe Saxo patre Othone, Bruno ante vocatus Othōis tertij auctoritate ob affinitatē pontifex creatur: Verū abeūte ī germaniā Othone ſeditiōibus Romanorū exagitatus: in hetruriā primo mox in Germaniā ad imperatorem cōfugit. Interim vero Romani Creſcētium denuo cū ſumma poteſtate cōſulem decernunt: qui ſtatī Ioānem quendā natiōe græcum ep̄m Placentinum nō minus pecunioſum q̄ doctū pōtificē creat. Cuius certe nomen īter pōtifices quidā ſupprimunt: vtpote minus legitime creatum. Alij vero xvij. hunc vocant: q̄ populi cleriq; romani cōſenſu: ad quos electio ſpectabat pōtificatum iniſſet. At Creſcētius cognito Othonis cum magno exercitu ad vrbē aduentu, Vrbis mœnia & portas q̄ diligentiſſime firmat. Molem Adriani munit: poſitis in vna quaq; ſtatione firmiſſimis præſidijs. Hinc eſt q̄ poſtea moles Adriani Creſcētij arx appellata eſt: ſumpto nomine ab ipſo munitore Creſcētio. Superueniēte deinde imperatore vrbemq; oppugnare adorto: populus Romanus cum nequaquā tantis copijs par eſſe poſſet Clementia Othōis fretus: Germanis portas aperit. Tum Creſcentius & Ioannes conſilij & auxilij inopes in arcem Adriani cōfugientes: ſeſe

Arx creſcentij.

acriter contra hoſtes tuebantur. Verum propoſita ſpe veniæ: dum ex arce ad imperatorem ſe cōferunt: multis vulneribus a multitudine Creſcentius confoditur. Ioannes autem effoſſis prius oculis pōtificatu ſimul & vita priuatur. In priſtinamq; ſedem Gregorius .xi. menſe poſteaquā pulſus fuerat reſtituitur. Is autē cognita imperij imbecillitate varietateq; fortunæ: quo diutius apud germanos ſumma poteſtas remaneret: illeq; cæteris præeſſet, qui virtute & dignitate cæteris præſtaret: ſanctionem retulit: haud abnuēte Othone de imperatore eligēdo anno chriſti milleſimo ac ſecundo: quam vſq; ad tempora noſtra ſeruatam videmus. Videlicet ſolis germanis licere principem deligere: qui Cæſar & Romanorum rex appellatus tum demum imperator & auguſtus haberetur: ſi eum Romanus pontifex confirmaſſet. Hos autem imperatoris eligendi auctoritatē primo habuiſſe Ptolemæus refert. Archiepiſcopum Maguntinum Germaniæ, archiepiſcopum Treuerenſem Galliæ: archiepiſcopum Colonienſem Italiæ nomine. His additi & quattuor principes: Marchio Brandeburgenſis imperatoris poſt electionem Camerarius: comes palatinus qui dapes dux Saxoniæ qui enſem fert. Sunt qui ſcribāt Bohemiæ regem ſeptimum electorem imperatoris pincernā eſſe, hiſq; in eligendo additum eſſe ad collendam diſcordiam partium. Ad vtros enim inclinaſſet ea pars certe potior habebatur. Tuliſſe hoc iniquo animo Frācos aiūt. Verū quia in Lodouico Lotharij filio genus Karoli magni defecerat, regnumq; illud ad Vgonem ducē cognomēto caputium venerat (Nam a regibus ad

Ioannis & Creſcentij mors.

Electio īperatoris ad germanos deuoluitur.

Electores imperij.

duces res aliquādiu tranſlata eſt) repetere impe- riū̄ deſtitere: maxime vero ꝙ ipſi duces noui homines illa fortuna tum cōtenti: moliri maiora nō ſunt auſi: quippe qui nōdum bene regni fundamenta iecerāt. Laudatur tamen & merito quidē

Robertus Robertus Magni Vgonis filius regnū̄ a patre accipiēs fortitudine: iuſtitia, modeſtia, & religione. Hic enī & ſi rei militaris admodū̄ ſtudioſus erat tamen vbi ꝑ ocium licebat, ita dei tēpla frequētabat, diuinaq; officia celebrabat, ac ſi ſacrorū̄ omnium initiatus fuiſſet. Ferunt cantū̄ illū̄ eius inuētum fuiſſe. Sancti ſpiritus aſſit nobis gratia. His artibus autē nō minus ꝗ̄ armis crediderim ego Robertū̄ cōciliaſſe ſibi animos vulgi. eoſq; a prima illa Carolimagni ſtirpe ad genus ſuū̄ nouum tranſtuliſſe. Ferunt tum quoq; magno in precio

Robertus Carnotē fuiſſe Robertum quendam Carnotanū̄ ep̄m doctrina & ſanctitate vitę. Multa enim ſcripſit: & canendi modum in ſacris meliuſculū̄ reddidit. Gregorius autē ſecundo pontificatus ſui anno. menſe v. moritur. Vacat tum ſedes diebus. xv.

Ioannes xviij.

Iſte a nōnullis īter pontifices enūeraṫ. IOannes. xviij. Placētinus ep̄s (vt diximus) potētia creſcētij Romani cōſulis fretus, quē pecunia corrupiſſe creditum eſt: tēpore Gregorij. v. per factionē pōtificatum occupat. Tantum enim pecuniarum ex cōſtātinopoli ad vrbē ſecum detulerat, vt cōſtantes etiam ſua largitione ad maleficium impelli potuiſſent, ne dum Creſcētius homo auariſſimus & regnādi cupidus. Miror ego hyſtoricos ioānem ipſum inter pōtifices numeraſſe cum

viuente adhuc Gregorio ſedem occupaſſet: niſi forte in cōſcribendis pontificum vitis ita faciendum cenſent vt in perpetua hiſtoria fit. Nam & tyranorum pverſe facta optimorum principum rebus geſtis annumerant: vt quātum īter ſe boni & mali diſſideāt a legētibus cognoſci poſſit: quo malorū exēplo a vitijs deterreātur: & bonorum ad virtutem impulſi vitā ducant in terris fœlicē & beatā: qua quidē beatitudine ioānes caruit fur certe in pontificatū & latro: non enim vt par fuerat per oſtium intrauit. Moritur autem atq; cum ignominia quidem decimo vſurpati pōtificatus menſe. Vacat tum ſedes dies.xx.

Syluester ij.

Syluester diabolica arte vſus.

SYlueſter.ij.Gilbertus antea vocatus natione Gallicus: malis artibus (vt aiunt) pōtificatum adeptus eſt. Adoleſcēs em̄ & Floriacēſi Cœnobio ī Aureliana dioceſi poſito dedicatus monachus & addictus: relicto monaſterio diabolū ſecutus, cui ſe totum tradiderat, Hiſpalim ciuitatē hiſpaniæ bonarū artiū cauſa puenit. Erat enim admodū doctrine & literaturæ cupidus: Qua in re tātum profecit: vt breui ex diſcipulo optimus pceptor ſit habitus. Diſcipulos autē eius hos fuiſſe Martinus teſtatur. Othonem imperatorem: Robertum Franciæ regē, Lotharium virū nobilitate & doctrina īſignem: qui poſtea Senonēſis archiepiſcopus creatus fuit. Sylueſter igitur ambitiōe & diabolica dominādi cupiditate impulſus, largitiōe primo quidem archiepiſcopatum Remēſem: inde Rauennatē adeptus: pōtificatum poſtremo maiore conatu adiuuāte diabolo cōſecutus eſt, hac tamē lege, vt poſt

mortem totus illius eſſet, cuius fraudibus tantam dignitatem adeptus erat. Nam cum Sylueſter regnãdi cupidus diabolũ ſciſcitaretur, q̃diu ĩ pontificatu victurus eſſet. Reſpondit humani generis hoſtis ambigue vt ſolet ſi non attigeris Hieruſalem diu viues. Dum itaq; põtificatus ſui anno. iiii. menſe. i. die. x in baſilica ſancte Crucis in Hieruſalem Romæ ſacrificaret: fato moriturum ſe ſtatim cognouit. Vnde pœnitẽtia motus & errorem ſuũ corã populo faſſus omnes primo poſt habita ambitiõe & diabolicis fraudibus & bene & ſancte viuendum adhortatus eſt: deinde vero vnum quẽq; rogauit: vt poſt mortẽ truncũ corporis ſui laceri & diſiecti quẽadmodum merebatur bigæ ſupimponerent eoq; loci ſepelirent: quo ſpõte ab equis vectum foret: Ferunt itaq; dei nutu & prouidentia: vt ſcelerati ſciant apud deum locum veniæ ſibi relictum eſſe: ſi in vita aliquando pœnituerint: equos ipſos ſponte ad lateranenſem baſilicam perueniſſe, eoq; loci ſepultum eius corpus fuiſſe. Scribit idem Martinus tam ex colliſione oſſiũ q̃ ex ſudore ipſius ſepulchri vel humectatiõe potius deinceps morituri põtificis ſigna & quidem manifeſtiſſima colligi. Idq; pſius ſepulchri Epitaphium indicare. Verũ ne ſit an ſecus ipſi pontifices viderint ad quos pertinet.

Qualiter ꝓpſit pœnitentia in vita.

Ioannes XIX.

IOannes. xix. cuius cognomẽtum & patria ob ignobilitatẽ ignorat̃. iiii. Menſe. die xx. poſt initiũ põtificatũ moritur. Vnde ob breuitatẽ põtificat⁹ nil vel ab eo vel a quopiã alio geſtũ memoria dignũ ſcribit̃. Niſi q, illo quinq;

meſtri põtificio multa ꝓdigia apparuere futura malaĩd icãtia: viſus & cometes & terrę motu multæ vrbes cõcuſſæ. In his aũt malis vnicũ leuamẽ Vgo pręfectus Othõis ĩ Italia: & hetrurię gubernator eſt habitus. Adeo eñ iuſte & integre ꝓuinciam ſibi creditã rexit: vt optimi principis deſiderium nemini ꝓuincialiũ reliquerit. Quẽ poſtea Piſtorij mortuũ Hetruſci oẽs nõ ſecus ac publicũ parentẽ luxere: nullo non genere honoris funeri eius adhibito. Placuit hec loco Vgõis laudes cõmemorare vt gubernatores prouinciarũ intelligant, ſatius eſſe bene & integre viuendo laudẽ & gloriã quã male agẽdo diuitias male partas cum ignominia & nota ſempiterna reportare.

Ioannes XX.

IOannes.xx. patria Romanus: e regione portæ Metropolitanæ: põtificatũ iniẽs: ad ocium conuerſus nil dignum memoria geſſit. Laudari vel maxime Robertus rex Franciæ poteſt: qui ea tempeſtate non minus piam q̃ regalem vitam ducebat. Nam & doctrina & ſanctitate omnes reges chriſtianos ita ante ibat: vt diſputationibus nulli ſecundus haberetur: longe aliter ſentiẽs, quàm quod noſtrorum temporum reguli arbitrantur, nequaquam principe dignum eſſe dictitantes ſcire litteras, cũ eos maxima deceat qui populos regunt bene gubernandi rationẽ ex aliorum præceptis colligere, quod fieri ſine doctrina & lectione non poteſt. Quid enim aliud eſt princeps illiteratus: q̃ imago Leonis cæteris feris imperãtis? Sedẽt affectus tum ſuos tũ populorũ neceſſe eſt, q digni haberi volũt vt alijs imperẽt. Merito igitur Robertum

Robertus rex Franciæ commẽdatio.

a ſinoq; ſuperimpoſitum verſo ad clunes, vultu & manibus ſub cauda ligatis: atq; ita per vrbem ductum, & virgis cæſum fere vſq; ad interitum fuiſſe. poſtea vero in Germaniam exulatum miſſum. Hac etiam ſeueritate exempli gratia in Iofredum a Ioanne principe campano (vt diximus) cæſum imperator vſus eſt, vt eius ac filij cadauera e loco ſacro tracta in prophanum proijci iuſſerit. Interea vero Sclaui qui adriani. iij. pontificis, & Sucropyli principis Dalmatiæ tempore fidem christi ſuſceperant, in Italiam traijcientes ſaracenos ingenti clade ſuperatos, e mõte Gargano deiecerunt. Horum autem exemplum & virtutem imitati Vngari reliquias Saracenorũ ita attriuere recuperata coſentia iam ab hoſtibus capta, vt Othoni magni Othonis filio eo cum exercitibus miſſo haud difficile fuerit reliquias bellorũ abſoluere. Nec cõtẽtus ſaracenos cędere, grecos quoq; qui cum Mauris fœdera inierant grauiſſimis prę-lijs ita perdomuit: vt eos fere omni Calabria & Apulia eiecerit. Sunt qui ſcribant idcirco Othonem græcos perſecutum fuiſſe. quia Nicephorus conſtantinopolitanus imperator filiam iam ei pactam in matrimonium daturum ſe negabat. Conſtat tamen Othonem ipſum adoleſcentem egregium pulſo Nicephoro, & Ioannem filium in imperio confirmaſſe, & Theophaniam ſororem vxorem accepiſſe in quam quidem Ioannes decimustertius vna cum marito apud lateranenſem baſilicam corona imperij exornauit, annuente Othone ſene, qui filium conſortem imperij creauerat. In tanta autem & tam publica lætitia campana eccleſiæ Metropolitanæ nomen

Vngari

Græci.

Nicephorus.

a Ioanne ponrifice cõſecuta eſt Otho vero in Germaniam pontificem ſenio confectus viennæ moritur, quem non ita multo poſt ioannes pontifex ſexto pontificatus ſui anno. menſe vndecimo die. v. ſubſecutus eſt. Eius in morte dies. xiij. ſedes tum vacat. Mors Othonis

Benedictus VI.

BEnedictus ſextus patria Romanus. Ioanni in pontificatu & calamitatibus ſucceſſit, à Cynthio enim romano ciue & quidem præpotenti captus in Adrianam molem quam ſancti Angeli arcem nunc vocant, cuſtodiam noxiorum vel potius innocẽtium includitur eodẽq; in loco non multo poſt ſtrãgulatur, vel vt Cuſentinus refert, fame moritur. De tanta iniuria nullam ſumptam eſſe vindictam, vel a ciuibus romanis aduerſę factionis, vel ab Othone imperatore non poſſum ego non admirari, præſertim cum Otho ipſe vir optimus ſit habitus, & eccleſię romanæ defenſor accerrimus. Sed vereor ne talia fuerint benedicti merita, quale præmium a Cynthio conſecutus eſt. Male tamen a Cynthio eſt actum, neque enim ad ſe pertinebat etiam ſi Benedictus grauiter deliquiſſet pontifici manus iniicere. Sed heus vt rerum omnium viciſſitudo eſt, nam romani pontifices noſtra ætate romanos ciues, aut delinquentes, aut ob potentiam ſuſpectos, eo loci tanquam in Tullianum carcerem includunt & macerant. Crediderim ego Othonem alijs negotijs implicitum, Romano pontifici præſtare auxilium nequiuiſſe, ob eamq; rem anno. j. menſe. vi. pontificatus ſui mortuum eſſe. Dira benedicti mors.

Onus.ij.patria romanus, tãtę modeſtiæ fuit:& ſi nihil in põtificatu geſſerit quo magnopere laudaretur nõ tñ vel aliqua iniuria affectus vel ignominia notatus eſt. Huius autẽ tempora ne omnino obſcura eſſent, effecere res quædã, tum a principibus quibuſdã, tũ a ſanctis viris

Baianus. geſtę Nã Baianus artis magicę peritus bulgarorũ princeps ita baſiliũ & filiũ conſtantinũ Byzantinos principes bello vexabat, vt Paulũ ab capiẽda vrbe regia abeſſet negligentia gręcorũ prope derelicta. Inita tamẽ ſunt iter eos fœdera, licet

Adalbertus. non ęqua:& pax cõpoſita eſt. Adalbertus autem Bohemus Pragenſis epiſcopus tantę ſanctitatis tũ habitus eſt, vt diuino ſpiritu impellẽte in Pannoniã deſcendens,& regẽ Vngarorũ baptizauerit,& omnes prouincię epiſcopos ad bene de deo promerẽdũ exẽplo & vita inſtruxerit. Profectus deinde in Pruſiam dũ fidẽ xp̃i quã diligentiſſime prędicat martyrio coronatur. Ferũt beatũ Eduar

Eduardus dũ Angliæ regẽ ſanctitate in precio tum habitũ fuiſſe:quem certe nouercę dolis & fraude interfectum conſtat. His addit & Ricardus ſcriptor ſan

Maiolus. ctum Maiolum abbatẽ, qui in Cluniaco magnũ ſui apud poſteros vita & miraculis exemplũ reliquit. Donus autem anno pontificatus ſui primo moritur,& in baſilica Petri ſepelitur. diebus tantummodo duobus ſedes tum vacat.

Bonifacius vij.

Onifacius.vij.cuiꝰ cognomẽ & patria ob ignobilitatẽ credo reticeẽ pontificatum malis artibus adeptus male etiã amiſit.

Nã inito magiſtratu conſpirantibus ſimul bonis ciuibus relinquere vrbẽ coactus, p̃cioſiſſima queq; e baſilica Petri ſubtrahens cõſtãtinopolim cõfugit. Vbi tãdiu ſubſtitit, quoad diuenditis q̃ ſacrilegio abſtulerat, magnã vim pecuniarũ cõparaſſet, quibus tãquã adminiculis occupãdę tyrãnidis fretus vrbẽ repetit: ciues romanos largitione corruptur⁹. Obſtabãt conatibus ſuis viri boni, maxime vero Ioãnes diaconus Cardinalis, quẽ captũ adiuuantibus quibuſdã pernicioſis hoĩbus oculis ſtatim priuauit. Atq; ipſe tantorũ malorũ auctor gliſceſcente maiorẽ in modũ ſeditione ſiue timore, ſiue pęnitentia patrati ſceleris turpiter vitam finiuit. Vide queſo quãtũ generauerint ij pontifices a maioribus ſuis, qui hanc rẽp. xp̃ianã tã amplam tãq; magnificã ſuo ſanguine nobis reliquere Põtifex ro. ſacrorũ pater & rex ſacra ipſa furto abſtulit, & qui vindicare ſacrilegia debuerat tãti ſacrilegij factus eſt auctor. Hoc autẽ cõtingere in quauis rep. cõſueuit quãdo plus malorũ ambitio & auaritia valet quam bonorum virtus & grauitas. In clerum igitur deligendi eſſent quorũ vita & doctrina probata ſit, non autem ij qui cum nil virtutis & religionis habeant ambitione & largitione ſibi potentiam quærunt. Vixit autem Bonifacius in pontificatu menſibus. vij. diebus. v. Vacat tum ſedes dies. xx.

Ioãnes diaconus cardinalis oculis priuatus.

Benedictus vij.

BEnedictus. vij. patria romanus: ſtatĩ inito pontificatu Arnulphũ epiſcopũ Remeñ. ſeditione quorũdã pulſum habita Synodo in integrũ reſtituit eo maxime tẽpore quo Otho ſecundus & Hẽricũ Bauarorũ ducẽ

rerum nouarũ cupidum perdomuit,& in Lothariũ mouit,qui Lothoringiã romani imperij prouinciam occupauerat Aquiſgranẽſemq; agrum populatus fuerat.Otho aũt ſuperato Lothario vaſtatiſq; Sueſionũ agris,ac incenſis Pariſiorũ ſuburbijs dum in patriã copias reducit, apud auxonem fluuium nonnihil incõmodi accipit.Deinde vero cõparato maiore exercitu in italiam contra Baſilium & conſtantinũ imperatores grȩcorũ veniẽs, qui iam Calabriã & eam partẽ italiȩ occupauerãt quȩ ad ſiciliam vergit. apud Baſentellũ ſuperatus,ſcapham cõſcendẽs,ſalutẽ ſibi fuga quȩrebat. A piratis aũt forte fortuna captus:in ſiciliam defertur. Verũ ſiculi redempto homine, ac romam miſſo,de piratis ſuppliciũ ſumpſere.Otho deinde cõparato ſatis iuſto exercitu animaduertere ĩ romanos & Beneuentanos cõſtituerat, a quibus initium fugiendi factũ fuerat,dum ad Baſentellum contra grȩcos pugnaretur. Agere id in romanos minus tutũ viſum eſt. in Beneuentanos itaq; conuerſus, Vrbẽ capit & incendit. Trãſlato inde ſancti Bartholomei corpore,Romȩq; in inſula tyberina collocato,eo loci, maxime qui olim iouis hoſtia Lycaonia dicebatur, quiq; triremis puppim præ ſe fert.Nã inſula & adhuc ex tyburtino lapide cernitur triremis formam habuit, Ad ſimilitudinem illius credo. qua Aeſculapius Romam auectus eſt. Viſitur adhuc ſerpens lapidi inſculptus, viſuntur tranſtra, adeo viri illi excellẽtes ſtudioſi erant,vel naturã in artẽ redigere: vel artem ad naturam. Ad Othonem redeo,qui non multo poſt traſlatum ſancti Bartholomȩi corpus Romȩ moritur:& in veſtibulo beati Petri (para-

Otho.ij. pariſios vaſtat.

Corpus S. barto

Mors Othonis.

diſum vocant) labro porphyretico: quod adhuc introeũtibus ad Leuã apparet honorificentiſſime ſepelitur. Cũ autẽ de creãdo nouo imperatore cõſultatio haberetur, & alij Othonem.iij. ſecundi filium, alij vero Henricum Bauariæ ducem primi Othonis ex fratre nepotem expoſcerent inſtarentque itali quidam vt Creſcentio Nomentano viro clariſſimo res committeretur. Germani ſtatim qui tum frequentes Romæ aderant Othonẽ.iij. Delegere. Inſtabat Benedictus vir optimus vnumquemque rogando, vt in creãdo imperatore reipublicæ chriſtianæ conſulerent, quæ tum maxime perito & ſolerti gubernatore indigebat. Tãdem vero ne ſeditio aliqua oriretur, Germanorum ſententiam approbat. Moritur & ipſe pontificatus ſui ãno viij. mẽſe ſexto. Vacatq; ſedes diebus quinq;. Valderico. Ambugenſi epiſcopo tũ maxime in precio exiſtente doctrina moribus & ſanctitate vitæ.

Ioannes xv.

IOannes decimus quintus, patria Romanus, vel (vt nonnulli volunt) Papienſis, poſt adeptum põtificatum Menſe tertio a Romanis capitur, & in mole Hadriani vt in publica cuſtodia incluſus, ibi tandiu pedore carceris inedia & moleſtia animi maceratur quoad vitã turpiter finiuit. Sũt qui ſcribãt eũ vi mortuũ fuiſſe a Ferrucio Bonifacij ſeptimi parẽte magnę potẽtię viro, ob eã rẽ credo quod filio in pontificatu aduerſatus fuiſſet. Vt cunq; eſt, conſtat eum in carcere mortuum & in baſilica Petri ſepultum, Deiectus ne potifica- mors põ.

tu fuerit vel ob & impotentiā tyrānidē, vt quidā coniectant, vel ob inuidiam maliuolorum & ſeditioſorū quorūdā haud ſatis cōſtat, adeo ſunt cōfuſę iſtorum tēporū hyſtoriæ. Fuiſſe tamen in precio hac tēpeſtate conſtat: & odilū abbatē Cluniacenſem & Berengariū Turonenſem viros ſanctitate & doctrina inſignes quanquam ſunt qui dicant Berēgariū amplitudine doctrinę confiſum primo in fide erraſſe, cū de ſacramento euchariſtię male opinaretur, errorēq; ſuū poſtea publico concilio Romę habito emendaſſe, ac ſtatim omiſſo ſtudio ſophiſticę diſciplinę cum eſſet archidiaconus Andegauenſis, omnia pauperibus erogans labore manuum ſuarū victum ſibi quæſiuiſſe.

Ioannes xvi.

IOānes. xvi. patria romanus, patre Leone preſbytero e regiōe gallinę albe pōtificatū adeptꝰ miro odio ī clericos exarſit: vñ merito & ab ipſis clericis odio habitus eſt maxime vero quod diuina humanaque omnia cognatis & affinibus ſuis elargiebatur poſthabito dei honore & Romanæ ſedis dignitate quem certe errorem ita poſteris tradidit, vt ad noſtram quoque ætatem peruenerit, qua quidem conſuetudine nil certe dici pernicioſius poteſt: cum non ob religionem & dei cultum appetere pontificatum noſtri ſacerdotes videantur ſed vt fratrum vel nepotum vel faliarium ingluuiem & auaritiam expleant. Apparuiſſe cometen tum ferunt futuræ calamitatis indicium, nam & fame & peſte diu laboratum eſt & terræmotu Beneuentum, ac Capua concuſſa, eaq; mala ob ſuperbiam & rapacitatem pontifi-

cis contemptumq; dei & hominum accidiſſe putatum eſt. Moritur tamen deo volente. viij. pontificatus ſui menſe, ſepeliturq; in baſilica Petri.

Ioannes xvij.

IOannes. xvij. patria Romanus: pontificatum inijt Othone imperāte: ſed nōdum coronā imperij adepto. Fuit autem ioannes vir tātę doctrinę: vt multa & quidem elegāter ediderit quemadmodū Martinus ſcribit. Agitatus deinde ſeditiōibus a Creſcentio cōſule Romano imperium Vrbis ſibi vindicare conāte cupiditati hominis cedens: exulatum in Hetruriā abijt. At vero Creſcentius cognita ioānis indignatione qua ꝑcitus Othonē cōtra ſe cum exercitu in italiā vocabat: ipſius pontificis cognatos & amicos qui in vrbe remāſerant ad hominē mittit rogatum: vt omiſſa accerſendi Othonis cura ad Vrbem cum poteſtate redeat: polliceturq; ſe ei rebus in omnibus obtemperaturum. Precibus autem ſuorū motus ioānes veritus etiā: ne ſi Otho cū exercitu italiā ingrederetur plus maleficij quā beneficij ſecum afferret: ad vrbem veniens ꝓdeunte obuiā Creſcentio cum oībus magiſtratibus & vrbana multitudine: ī ædes lateranēſes magno comitatu introducit: quarū ī veſtibulo eius pedes Creſcētius & oēs ſeditiōis auctores petita venia exoſculati ſunt. Atq; ita ī cōcordiā redacti vitam ſimul quiete traduxere Ferunt tum Henricum abbatē Lobienſem in Lothorīgia: & Adeoboldū epiſcopum Vltraiacēſem qui multa in laudē beatæ virginis: ſanctęq; crucis ſcripſit: & Albonem abbatē Floriacenſem qui poſtea in Vaſconia ob fidē xp̄i

Otho. iiij.

Henricus abbas Lobienſis.

martyrium paſſus eſt, doctrina, religione, ſancti-
tate magno in precio habitos. Moritur autem io-
annes pōtificatus ſui anno decimo. menſe ſexto,
die decimo. Vacat tum ſedes diebus. vi.

Gregorius V.

Huius tp̄e oritur ſciſma inter ip̄m & ioānem
ep̄m placētinū a romanis ī antipapā electū.

Gregorius. v. natiōe Saxo patre O-
thone, Bruno ante vocatus Othōis
tertij auctoritate ob affinitatē pon-
tifex creatur: Verū abeūte ī germa
niā Othone ſeditiōibus Romanorū
exagitatus: in hetruriā primo mox in Germaniā
ad imperatorem cōfugit. Interim vero Romani
Creſcētium denuo cū ſumma poteſtate cōſulem
decernunt: qui ſtatī Ioānem quendā natiōe græ-
cum ep̄m Placentinum nō minus pecunioſum q̄
doctū pōtificē creat. Cuius certe nomen īter pō-
tifices quidā ſupprimunt: vtpote minus legitime
creatum. Alij vero xvij. hunc vocant: q̄ populi
cleriq̄ romani cōſenſu: ad quos electio ſpectabat
pōtificatum iniſſet. At Creſcētius cognito Otho
nis cum magno exercitu ad vrbē aduentu, Vr-
bis mœnia & portas q̄ diligentiſſime firmat. Mo
lem Adriani munit: poſitis in vna quaq; ſtatione
firmiſſimis præſidijs. Hinc eſt q̄ poſtea moles A-
Arx cre- driani Creſcētij arx appellata eſt: ſumpto nomine
ſcentij. ab ipſo munitore Creſcētio. Superueniēte deinde
imperatore vrbemq; oppugnare adorto: popu-
lus Romanus cum nequaquā tantis copijs par eſ
ſe poſſet Clementia Othōis fretus: Germanis por
tas aperit. Tum Creſcentius & Ioannes conſilij &
auxilij inopes in arcem Adriani cōfugientes: ſeſe

acriter contra hoſtes tuebantur. Verum propo-
ſita ſpe veniæ: dum ex arce ad imperatorem ſe
cõferunt: multis vulneribus a multitudine Cre-
ſcentius confoditur. Ioannes autem effoſſis prius Ioannis &
oculis põtificatu ſimul & vita priuatur. In priſti- Creſcen-
namq; ſedem Gregorius. xi. menſe poſteaquã pul tij mors.
ſus fuerat reſtituitur. Is autẽ cognita imperij im-
becillitate varietateq; fortunæ: quo diutius apud
germanos ſumma poteſtas remaneret: illeq; cæte
ris pręeſſet, qui virtute & dignitate cæteris præ-
ſtaret: ſanctionem retulit: haud abnuẽte Othone Electio ĩ-
de imperatore eligẽdo anno chriſti milleſimo ac peratoris
ſecundo: quam vſq; ad tempora noſtra ſeruatam ad germa
videmus. Videlicet ſolis germanis licere princi- nos deuol
pem deligere: qui Cæſar & Romanorum rex ap- uitur.
pellatus tum demum imperator & auguſtus ha-
beretur: ſi eum Romanus pontifex confirmaſſet.
Hos autem imperatoris eligendi auctoritatẽ pri-
mo habuiſſe Ptolemęus refert. Archiepiſcopum
Maguntinum Germaniæ, archiepiſcopum Tre-
uerenſem Galliæ: archiepiſcopum Colonienſem
Italiæ nomine. His additi & quattuor principes:
Marchio Brandeburgenſis imperatoris poſt ele- Electores
ctionem Camerarius: comes palatinus qui da- imperij.
pes dux Saxoniæ qui enſem fert. Sunt qui ſcribãt
Bohemiæ regem ſeptimum electorem impera-
toris pincernã eſſe, hiſq; in eligendo additum eſ-
ſe ad collendam diſcordiam partium. Ad vtros
enim inclinaſſet ea pars certe potior habebatur.
Tuliſſe hoc iniquo animo Frãcos aiũt. Verũ quia
in Lodouico Lotharij filio genus Karoli magni
defecerat, regnumq; illud ad Vgonem ducẽ co-
gnomẽto caputium venerat (Nam a regibus ad

duces res aliquãdiu tranſlata eſt) repetere impe-
riũ deſtitere:maxime vero ꝙ ipi duces noui ho-
mines illa fortuna tum cõtenti:moliri maiora nõ
ſunt auſi:quippe qui nõdum bene regni funda-
menta iecerãt.Laudatur tamen & merito quidẽ
Robertus Robertus Magni Vgonis filius regnũ a patre ac-
cipiẽs fortitudine:iuſtitia,modeſtia, & religione.
Hic enĩ & ſi rei militaris admodũ ſtudioſus erat
tamen vbi ꝑ ocium licebat,ita dei tẽpla frequẽ-
tabat,diuinaqꝫ officia celebrabat,ac ſi ſacrorũ o-
mnium initiatus fuiſſet.Ferunt cantũ illũ eius in-
uẽtum fuiſſe.Sancti ſpiritus aſſit nobis gratia.His
artibus autẽ nõ minus ꝙ̃ armis crediderim ego
Robertũ cõciliaſſe ſibi animos vulgi.eoſqꝫ a pri-
ma illa Carolimagni ſtirpe ad genus ſuũ nouum
tranſtuliſſe. Ferunt tum quoqꝫ magno in precio
Robertus Carnotẽ fuiſſe Robertum quendam Carnotanũ ep̄m do-
ctrina & ſanctitate vitę Multa enim ſcripſit:& ca
nendi modum in ſacris meliuſculũ reddidit.Gre
gorius autẽ ſecundo pontificatus ſui anno.menſe
v.moritur. Vacat tum ſedes diebus.xv.

Ioannes xviij.

Iſte a nõnullis iter pontifices enũerat.

IOannes.xviij. Placẽtinus ep̄s(vt
diximus)potẽtia creſcẽtij Roma-
ni cõſulis fretus,quẽ pecunia cor
rupiſſe creditum eſt:tẽpore Gre-
gorij.v.per factionẽ põtificatum
occupat. Tantum enim pecunia-
rum ex cõſtãtinopoli ad vrbẽ ſecum detulerat,
vt cõſtantes etiam ſua largitione ad maleficium
impelli potuiſſent,ne dum Creſcẽtius homo aua
riſſimus & regnãdi cupidus. Miror ego hyſtori-
cos ioãnem ipſum inter põtifices numeraſſe cum

viuente adhuc Gregorio ſedem occupaſſet: niſi forte in cōſcribendis pontificum vitis ita faciendum cenſent vt in perpetua hiſtoria fit. Nam & tyranorum puerſe facta optimorum principum rebus geſtis annumerant: vt quãtum iter ſe boni & mali diſſideāt a legētibus cognoſci poſſit: quo malorũ exēplo a vitijs deterreātur: & bonorum ad virtutem impulſi vitā ducant in terris fœlicē & beatā: qua quidē beatitudine ioānes caruit fur certe in pontificatũ & latro: non enim vt par fuerat per oſtium intrauit. Moritur autem atq; cum ignominia quidem decimo vſurpati pōtificatus menſe. Vacat tum ſedes dies. xx.

Syluester ij.

Sylueſter diabolica arte vſus.

SYlueſter. ij. Gilbertus antea vocatus natione Gallicus: malis artibus (vt aiunt) pōtificatum adeptus eſt. Adoleſcēs em̄ & Floriacēſi Cœnobio ĩ Aureliana dioceſi poſito dedicatus monachus & addictus: relicto monaſterio diabolũ ſecutus, cui ſe totum tradiderat, Hiſpalim ciuitatē hiſpaniæ bonarũ artiũ cauſa puenit. Erat enim admodũ doctrine & literaturæ cupidus: Qua in re tãtum profecit: vt breui ex diſcipulo optimus pceptor ſit habitus. Diſcipulos autē eius hos fuiſſe Martinus teſtatur. Othonem imperatorem: Robertum Franciæ regē, Lotharium virũ nobilitate & doctrina ĩſignem: qui poſtea Senonēſis archiepiſcopus creatus fuit. Sylueſter igitur ambitiōe & diabolica dominãdi cupiditate impulſus, largitiōe primo quidem archiepiſcopatum Remēſem: inde Rauennatē adeptus: pōtificatum poſtremo maiore conatu adiuuāte diabolo cōſecutus eſt, hac tamē lege, vt poſt

mortem totus illius eſſet,cuius fraudibus tantam dignitatem adeptus erat.Nam cum Syluester regnādi cupidus diabolū ſciſcitaretur,q̄diu ī pontificatu victurus eſſet. Reſpondit humani generis hoſtis ambigue vt ſolet ſi non attigeris Hieruſalem diu viues.Dum itaq; pōtificatus ſui anno.iiii.menſe.i.die.x in baſilica ſancte Crucis in Hieruſalem Romæ ſacrificaret: fato moriturum ſe ſtatim cognouit.Vnde pœnitētia motus & errorem ſuū corā populo faſſus omnes primo poſt habita ambitiōe & diabolicis fraudibus & bene & ſancte viuendum adhortatus eſt: deinde vero vnum quēq; rogauit:vt poſt mortē truncū corporis ſui laceri & diſiecti quēadmodum merebatur bigæ ſupimponerent eoq; loci ſepelirent:quo ſpōte ab equis vectum foret:Ferunt itaq; dei nutu & prouidentia: vt ſcelerati ſciant apud deum locum veniæ ſibi relictum eſſe:ſi in vita aliquando pœnituerint: equos ipſos ſponte ad lateranenſem baſilicam perueniſſe,eoq; loci ſepultum eius corpus fuiſſe. Scribit idem Martinus tam ex colliſione oſſiū q̄ ex ſudore ipſius ſepulchri vel humectatiōe potius deinceps morituri pōtificis ſigna & quidem manifeſtiſſima colligi.Idq; pſius ſepulchri Epitaphium indicare.Verū ne ſit an ſecus ipſi pontifices viderint ad quos pertinet.

Qualiter ꝓſit pœnitentia in vita.

Ioannes XIX.

IOannes.xix.cuius cognomētum & patria ob ignobilitatē ignorat̄.iiii. Menſe. die xx. poſt initiū pōtificatū moritur. Vnde ob breuitatē pōtificat⁹ nil vel ab eo vel a quopiā alio geſtū memoria dignū ſcribit̄. Niſi q̄ illo quinq;

meſtri põtificio multa ꝓdigia apparuere futura malaꝛ́d icãtia: viſus & cometes & terręmotu multæ vrbes cõcuſſæ. In his aũt malis vnicũ leuamẽ Vgo pręfectus Othõis ĩ Italia: & hetrurię gubernator eſt habitus. Adeo em̃ iuſte & integre ꝓuinciam ſibi creditã rexit: vt optimi principis deſideriũ nemini ꝓuincialiũ reliquerit. Quẽ poſtea Piſtorij mortuũ Hetruſci oẽs nõ ſecus ac publicũ parentẽ luxere: nullo non genere honoris funeri eius adhibito. Placuit hec loco Vgõis laudes cõmemorare vt gubernatores prouinciarũ intelligant, ſatius eſſe bene & integre viuendo laudẽ & gloriã quã male agẽdo diuitias male partas cum ignominia & nota ſempiterna reportare.

Ioannes XX.

IOannes.xx. patria Romanus: e regione portæ Metropolitanæ: põtificatũ iniẽs: ad ocium conuerſus nil dignum memoria geſſit. Laudari vel maxime Robertus rex Franciæ poteſt: qui ea tempeſtate non minus piam q̃ regalem vitam ducebat. Nam & doctrina & ſanctitate omnes reges chriſtianos ita ante ibat: vt diſputationibus nulli ſecundus haberetur: longe aliter ſentiẽs, quàm quod noſtrorum temporum reguli arbitrantur, nequaquam principe dignum eſſe dictitantes ſcire litteras, cũ eos maxima deceat qui populos regunt bene gubernandi rationẽ ex aliorum præceptis colligere, quod fieri ſine doctrina & lectione non poteſt. Quid enim aliud eſt princeps illiteratus: q̃ imago Leonis cæteris feris imperãtis? Sedẽt affectus tum ſuos cũ populorũ neceſſe eſt, q digni haberi volũt vt alijs imperẽt. Merito igitur Robertum

Robertus rex Francię commẽdatio.

laudamus: cuius præterea tanta fuit religio, vt quotiens ſibi per occupationes bellicas liceret horas canonicas vna cũ ſacerdotibus caneret. Hac autẽ pietate hoc meritum ferunt: vt cũ oppidum quoddã ex hoſtibus obſideret, necꝙ horas ſuas intermitteret: mœnia hoſtium diuinitus corruerẽt: ſtatimcꝙ irruẽtibus ſuis oppidum caperetur. Ioannes vero (vt quidam auctores ferunt) põtificatus ſui anno. iiij. menſe itẽ. iiij. moritur: ſepeliturcꝙ in baſilica Petri. Vacat tũ ſedes diebus vndeuigĩti.

Sergius iiij.

Sergius. iiij. patria Romanus: patre Martino, vir ſanctiſſime vitæ gratæcꝙ cõſuetudinis, & ante pontificatum & ĩ ipſo magiſtratu fuit, In pauperes liberalis: in amicos & familiares iocundus: in delinquẽtes clemens in cõtumaces modeſtus. Tantæ præterea prudentiæ fuit: vt toto ſuo pontificatu nil cõmiſſum ſit, quo merito reprehendi gubernãtis negligẽtia poſſet. In deũ enim mentem omnẽ cõuertẽs: quod facere pontifices omnes deberent iuſte atcꝙ ĩtegre omnia ex animi ſui ſententia bene natura & moribus inſtituti gubernabat. Interea vero huius cõſilio & monitiõibus prĩcipes italiæ cõpoſito fœdere: cõſilia ineũt pellendi Saracenos e Sicilia Idcꝙ moliri paribus animis & copijs inſtituunt. Erant tum ĩ italia Tancredi magni Normãdiæ ducis filij plęricꝙ quorum de numero Gulielmus cognomẽto Ferrebach: tanti animi fuit, vt aſſumpto in ſocietatẽ expeditionis Malocho Michaelis Cathalaici conſtantinopolitani imperatoris copiarum duce, Saracenos e Sicilia breui expulerit, adiuuãtibus etiã

Cõmẽdatio ſergij.

Tãcredus

Cãpano & Salernitano principibus. Verũ cũ poſtea Malochus prędã maligne diuideret, Guilielmus diſſimulandũ eſſe ad tẽpus ratus in italiam rediens cũ.xl.milibus Normãnorũ militũ, qui tũ ab expeditione hieroſolimitana redierãt, Appuliam Græcis obtemperãtẽ occupat. Ad Melphiã Malochũ cũ exercitu occurrẽtem fundit fugatq́. Atq́ita virtute Guilielmi a græcis ad Normãnos regnũ Appulię tranſit. Verũ poſtea mortuo ſine hęredibus Guillelmo Drogus frater, Drogo aũt Hũfredus iunior ſucceſſit. Vnde poſtea Robertus Guiſcardi & Rogerius frater originẽ habuere. Dũ hęc aũt in Appulia agerẽtur laborãte italia ac fere toto orbe terrarũ fame ac peſte, Sergius vir ſanctiſſimus ſecundo pontificatus ſui anno: die. xv. moritur: ſepeliturq́ in baſilica Petri. Vacat tum ſedes diebus octo.

In ſaracenos.

Drogus.

Benedictus viij.

BEnedictus. viij. patria Tuſculanus: patre Gregorio, inito pontificatu indemortui Othonis tertij locũ Henricum primum e gente Bauara imperatorẽ ſecundũ inſtitutionẽ Gregorij.v.creatum corona inperij donat. Sunt qui ſcribant Othonẽ ipſum Romę mortuum eiuſq́ corpus in germaniã delatũ fuiſſe: alij aũt in baſilica Petri ſepultũ affirmant. Vtcũq́ eſt conſtat Henricũ Bauarorũ ducẽ virũ optimũ ac ſanctiſſimũ imperatorẽ creatũ, habuiſſeq́ vxorẽ quę nequaquã mariti laudibus pietate, religione: humanitate cederet. Verũ dum is res germaniæ cõponit, Saraceni italiam ingreſſi, capuam occupant. Barum obſident, Barenſibus autem fame laborantibus Veneti annonã claſſe importanr.

Henricus. iperator coronat.

Saraceni.

At vero dum nihilo minus ciuitas ipſa obſideretur, idẽ Veneti adiuuãtibus Græcis Saracenos aggreſſi: multis interfectis Barũ obſidione liberant, Anno ſalutis octauo & mileſimo, quo quidẽ tempore Thurci hieroſolymis captis: non tamẽ ſepulchrum dñi eccleſiaſq; montis ſyon aut Bethleem violauere. Laborantibus hieroſolymis ſuccurrere venetis erat in animo, niſi Hiadrenſes hoſtes eos diſtinuiſſent, quos quidẽ Veneti apud Laurẽtum tanta clade perdomuere: vt nũquã poſtea inferre bellum finitimis ſint auſi Hẽricus autẽ cõpoſitis Germaniæ rebus Romã veniens, accepta imperij corona Capuã mouẽs, Saracenos inde expulit: ac Bubaganum græcorum ducem qui Mauris fauerat, acerrimo bello adeo perſecutus eſt: vt eũ quoq; e Troia eiecerit quæ in finibus Appuliæ a ſeeo loci cõdita fuerat: vbi olim Hannibalis caſtra ſunt habita. Sunt autem qui ſcribant Henricum cum vxore Simegunda ita caſte ac ſancte vixiſſe vt vterq; in morte miraculis claruerit. In vita enim nil prætermiſere quod ad honorẽ dei pertineret. Nam & Bambergenſem fundauit epiſcopatum & ſororem ſuam regi Vngarorum in vxorẽ collocauit cuius opera rex ipſe & populi omnes imperio eius ſubiecti: integram chriſti fidẽ acccepere. Moritur autem Henricus octauo imperij ſui anno magno de ſe relicto apud ſuos deſiderio. Benedictus vero mortuo Henrico: quo defenſore rebus in omnibus vtebatur, per ſeditionem alio in locum eius ſuffecto pellitur. Verum poſtea inita cum inimicis ſuis concordia pulſo adulterino põtifice in vrbẽ cum dignitate rediens, vndecimo pontificatus ſui anno, menſe, i. die. xiiij. moritur:

Thurci eccleſias hieruſalẽ violant.

Troia apuliæ.

Hẽric⁹ cũ vxore clarent miraculis.

ſepeliturque in baſilica Petri. Sunt etiam qui referant epiſcopum quendam die ſolitudine vidiſſe Benedictum equo nigro inſidentem eumque interrogaſſe quid cauſe eſſet, cur mortuus equo nigro veheretur. Tum Benedictum hominem rogaſſe vt pecunias quas occultauerat (locum indicat) pauperibus ſuo nomine erogaret, quæ antea datæ fuerant eleemoſynarum nomine nil ei profuiſſe quia ex rapinis partas conſtabat. Fecit mādata epiſcopus, ac ſtatim epiſcopatu ſe abdicat & vitam monaſticam amplectitur. Scribit Vincentius Geradum Canaclienſem epiſcopum doctrina & moribus eiſdem temporibus magno in precio fuiſſe. huic addit Guthet epiſcopum Pragenſem doctrina & ſanctitate vitæ cum præcellentem, & ob eam rem ab hoſtibus orthodoxę fidei martyrio coronatum. Tanta præterea eodem tempore peſte laboratum eſt: vt plures mortui quam ſuperſtites ſint habiti, quam quidem calamitatem in Lothoringia fons ſaluberrimæ aquæ indicauit in ſanguinem tum verſus.

Bn̄dictus poſt mortē apparet

Ioannes xxi.

IOannes vndecimus, patria rōanus, patre Gregorio epiſcopus portuēſis, vt quidam volunt, vt alijs placet nullis ſacris ante initiatus pontificium munus ſuſcepit: eo tēpore quo Conradus Sueuus in demortui Hērici locum triennio poſt legitimis ſuffragijs imperator creatur. Hoc aūt īterregno crediderim ego multas Italiæ ciuitates ſpe libertatis erectas ab imperio defeciſſe. Hāc ob rē Conradus vir in re militari præſtās, quippe qui apud

Conrad⁹

Henricum diu ordinum dux fuerat coactis propere copijs in italiã deſcendẽs primo in mediolanenſes ducit tanteq defectionis auctores, eos obſidet: ſuburbia incendit: excidiũq; & interitũ Vrbi minatur. Mutata deinde ſñia obſidionẽ ſoluit Colonienſi antiſtite id ei ſuadẽte, ꝙ diceret beatum Ambroſium ei inter miſſarũ ſolẽnia apparuiſſe: exitiũq; oĩbus minitantẽ niſi ab vrbe diſcederet: cuius patrociniũ ipſe ſumpſerat. Romã itaq; Conrardus proficiſcẽs accepta ab ioãne pontifice imperij corona in Sclauos & vngaros ducit: qui rebellantibus italicis auxilia pręſtiterãt: eoſq; breui perdomuit. At vero Rhodulphus Burgundionũ dux ſuorũ ſeditionibus vexatus, Conradi fidei & patrocinio ſe cõmiſit, quãobrẽ Burgundia deinceps imperialis prouincia aliqua ex parte habita eſt. Ferũt Conradum ipſum leges multas ac perutiles quidẽ tuliſſe, hã pręcipue vt cuius principi capitale eſſe pacem & quietẽ prouinciarũ turbare Hac itaq; ratiõe mot⁹ Lapuldũ comitẽ germanię acerrime perſecutus eſt, ꝙ ab eo turbandi ocij quietis initiũ ortũ fuerat. Nũcios pręterea miſit qui gręcis & Normãnis inter ſe de regno Apulię cõcertãtibus imperarent, vt ab armis diſcederent: Romanis quoq; exitiũ interminatus eſt, ſi diutius queadmodũ ceperãt põtificẽ ſeditiõibus vexaſſent, cuius tempore quorundam Abbatum ſanctitate & vita monaſtica religio in gallia pręcipue floruit, & Himericus beati Stephani Vngarorum regis filius ſanctiſſimus ob miracula eſt habitus. Ioãnes autem cuius vita mirifice laudatur. xi. pontificatus ſui anno. die. ix. moritur. Vacat tum ſedes diebus. viij.

Cõrard⁹ ĩ Sclauos & vngaros.

Sanctus Himericus.

Huius tempore Sciſma.xiiij.eccle.fuit ſcādaloſum & cōfuſione plenū inter hūc & gregoriū vi.ſilueſt.iij & clemētē.ij. propterea dicebat ptolo.ꝙ faſtus ſummorū pōtificū habuit ſēp malū exitū. Nā poſt eius mortē apparuit in ſpē monſtruoſa habēs caput & caudā aſini & reliquum corporis vrſi.

Benedictus.ix.vt quidā volūt ioānis nepos:pria Tuſculanus:patre Alberico,eo tpe pontificatū iniit:quo Cumitus Anglorū rex voti & religionis gratia Romā venit: qui voti cōpos factus in patriā rediēs filiā ſuā Hērico Cōradi filio ī matrīoniū locat Verū nō ita multo poſt Cōrado vita functo,Henricus filius eiuſdē nominis ſecundus patri ſuccedēs cōparato ſtatim exercitu cum olderico Boemorū rege dubio marte decertat. Repetito deinde certamine Oldericū ſuperat & capit: Vectigaleꝗ factū incolumē dimittit. Mouēs deinde in Vngaros de regno inter ſe diſſidētes,Petrū ab Aboino pulſum in regnū reſtituit. Interī vero rōani benedictū hominē ignauum & nullius precij perosi e ſede deijciūt,in eiuſꝗ locū ſufficiūt ioānē Sabinū epm Sylueſtrū.iij. appellātes,quo poſt.ix.&.xl.dies pulſo denuo Bñdictus reſtituitur. Is autē cū cerneret ſe, iterū ſubiturū eadē diſcrimina,Ioāni archidiacono ſancti Ioannis ad portā latinā,qui poſtea gregorius ſextus appellatus eſt, pōtificiū munus libere ceſſit; vel (vt quidā affirmāt) vendidit. Hāc ob rē merito ab oībus Benedictus ipſe accuſatus eſt: & iudicio diuino dānatus. Cōſtat em ſimulachrū eius admodū monſtruoſum poſt mortē cuidā apparuiſſe, interrogatumꝗ quid illa horrida ima-

Cumitus.

Hēricus.ij.

Sciſma.xiiij.

Mōſtrum benedicti

go prę ſe ferret,cum antea pontifex fuiſſet.Quia inquit:in vita ſine lege & ratione vixi: ideo volẽte deo & Petro cuius ſedẽ omnibus probris fœdauit ſimulachrum meũ plus feritatis q̃ humanitatis in ſe habet. Nam cũ annis decẽ, mẽſibus.iiij. diebus nouẽ.per interualla ſedem Petri occupaſſet,tandẽ moritur.Nec vacaſſe tum ſedes dici poteſt.cum pontificatum vendiderit. Sunt qui ſcribãt hoc tẽpore Gerardũ Venetũ Vngarũ epiſcopũ virũ optimũ & doctiſſimũ ab hoſtibus chriſtianę fidei martyrium ęquiſſimo animo paſſum. ad currũ enim ligatus ex altiſſimo monte in pręceps demittitur ac laceratur. Sylueſter iij.

SYlueſter.iij. patria Romanus, patre Laurẽtio. in locũ pulſi B n̄dicti ſubrogatus nõ diu in põtificatu mãſit. Nono em̄ & quadrageſimo die factione ſuorũ Benedictus reſtituitur. Eo em̄ tum põtificatus deuenerat,vt qui plus largitione & ambitione:non dico ſanctitate vitæ & doctrina valeret,is tantummodo dignitatis gradũ bonis oppreſſis & reiectis obtineret:quẽ morem vtinam aliquando nõ retinuiſſent noſtra tẽpora,Sed hoc parum eſt,peiora ni deus caueat,viſuri aliquando ſumus.,ad Sylueſtrum redeo cardinalem ſabinum pontificem creatum non dico a collegio patrum , quod tolerabilius fuiſſet,ſed largitione,vt quidam tradunt:quo quidem pulſo ac merito cum non per oſtium ſed per poſticum intraſſet vt fur & latro, Benedictus denuo reſtituitur. Tumultuante Vrbe & nunc alium appetẽte , quod fieri ab his populis cõſueuit,q duce & rectore carẽt quicq; malos pluriſq; bonos faciũt.

Dignitas põtificatꝰ quo deuenerat.

GRegorius ſextus ſancti ioannis ad portam latinam archidiaconus, pontificatum (vt diximus) a Benedicto.nono accepit. Has ob res Henricus ſecundus in italiã cum magno exercitu veniens habita ſynodo, cum Benedictum nonum, Syluestrum tertium, Gregorium ſextum, tanquam tria teterrima monſtra abdicare ſe magiſtratu coegiſſet: Syndegerum Bambergẽſem epiſcopum: qui Clementi ſecundo appellatio fuit, pontificem creat. Gilbertus tamen hiſtoriarum ſcriptor affirmat Gregorium bene de eccleſia dei meritũ eſſe. Cum ſedis apoſtolicæ dignitatem negligentia priorum pontificum labefactatam ſua auctoritate & animi magitudine breui reſtituerit. Nam & ditionem eccleſiæ recuperauit: & latrones circa vrbem poſitos quorum ſæuitia peregrini ad vrbem religionis cauſa accedentes necabantur: e medio ſuſtulit prius execrationibus & interdictis admonitos deinde vi & armis domitos. Hanc ob rem ferunt a pernicioſis hominibus vulgo homicidã, ſimoniacum & ſanguinis humani appetentiſſimum habitum: idque a cardinalibus etiam quibuſdam prædicari ſolitum. Motum itaque Gregorium ipſum in eaægritudine qua poſtea moritur. Cardinales ad ſe vocatos verbis caſtigaſſe, q; quæ iuſte & ſancte feciſſet ipſi liuore moti reprehenderent. Et, vt inquit, ſcire poſſitis vbi mortuꝰ fuero, recte an perperã fecero, corpus meũ ante fores eccleſię ſiſtite nectibus obſeratas, ſi diuino nutu aperientur cenſeto te me dignum chriſtiana ſepultura, ſin ſecus corpus meum vna

Henricus.

Seditio.

Graſſatores reprimuntur.

Mira de gregorio

cum anima damnatũ quo volueritis eĳcitote. Fecere mandata Cardinales, atq; ita portę coorto graui vento apertæ ſunt: & corpus cum admiratione oĩm & opinione magnæ ſanctitatis introlatũ eſt. Hæc fere ſunt quæ a varĳs auctoribus de Gregorio ſcribũtur: quẽ quidẽ cõſtat in pontificatu ſediſſe annis .ĳ. men. vĳ. durante ſciſmate.

Clemens ĳ.

CLemens .ĳ. Syndegerus antea vocatus, Bãbergenſis eps̃ in ſynodo pontifex creatur, annuẽte Hẽrico. ĳ. vel imperante & cogẽte potius. Verum Henricus accepta a clemente imperĳ corona romanos in verba ſua iurare coegit: põtificiũ electiõi ſe nequaq̃ interfuturos, niſi iuſſu ĩperatoris id facere cogerẽtur. Videbat eñ impator eo licẽtię factioſum quẽque & potẽtẽ quãuis ignobilẽ deueniſſe: vt corruptis ſuffragĳs tantã dignitatẽ cõſequeretur: quæ certe niſi ſanctitate & doctrina benemeritis volente deo demandari cuipiã non deberet. Inde vero Capuã profectus rebus in prouĩcia bene diſpoſitis, conductiſq; eo loci militibus, qui ſaracenis hoſtibus reſiſterent, Roma deinceps in germaniã iter facit. Abeunte

Põtifex a romanis toxicatur

itaque ĩperatore: vt quidã ſcribũt romani pontificẽ iniuſſu ſuo creatũ veneno e medio ſuſtulere, pontificatus ſui men. ix. Scribunt auctores venenũ ipſum in hos vſus a Stephano paratum: qui ei in pontificatu ſucceſſit: damaſuſque .ĳ. appellatus eſt, eo maxime tempore quo Odiloni abbati Cluniacẽſi in magna ſanctitate mortuo Vgo abbas ſubſtituitur, vir genere, pietate, religione, clementia, doctrina inſignis: regnãte altero Henri-

co in Frācia Alphōſo in Hiſpania Michaele cum filio Conſtantino Byzantij quod quidem imperium iam tum maxime labefactum erat.

Damaſus II.

DAmaſus.ij.natione Bauarus cognomēto Bagniarius vel pepon(vt q̄dam volunt)pōtificatum per vim occupat,nullo cleri populiq; cōſenſu.Adeo em̄ inoleuerat hic mos vt iam cuiq; ambitioſo liceret Petri ſedem inuadere.Sed obſtitit deus iuſtus vīdex vt is cæteris exemplo eſſet,ne quod virtus dare cōſueuit ambitiōe & largitiōe quęreretur.Nam.iij.&.xx. pōtificatus ſui die moritur. Cenſent nōnulli hunc inter pōtifices nequaquā numerādum eſſe: cum nō recte pōtificatum adeptus ſit. Mirāturq; cur Romani tāta rei indignitate moti cōtra iuſiurādum Henrici iuſſu habitū abdicare ſe magiſtratu hominem ſtatim nō coegerint.Sed cum breui admodum tēpore vixerit:cūq; vix ſui colligēdi romanis facultas data ſit nequaq̄ eos aliqua cēſura dignos putauerim:ad Leonē deinceps tranſeamus.

Leo IX.

LEo.ix. natiōe Alemanus, Anno domini milleſimo. xlix. pōtificatū hac ratione inijt. Nam cum Romani legatos ad imparorem miſiſſent oratum vt optimū pōtificē ſibi daret, Is ſtatim Baunonem epiſcopum Tulenſem virū bonum & ſimplicis ingenij legatis & eccleſiæ Romanæ obtulit:cui quidē romani pōtificio habitu petenti:abbas Cluniacenſis & Ildebrādus monachus Soana oriundus obuiam facti perſuaſere:vt

depoſito põtificali ornatu Romã priuatus ingre- deretur, ꝙ dicerent Henricum nullã creãdi pon- tificis poteſtatem ab eo habere: ſed ad clerum po pulũq; Ro. id pertinere. Motus his verbis Leo cũ etiã vocem e cœlo intereundum audiuiſſet: ego cogito pacis cogitatiões non afflictionis, depoſito pontificio apparatu priuatus vrbem ingreditur ſeipſum accuſans: ꝙ imperatori malluerit: ꝙ̃ deo obtẽperare. At vero Romanus clerus ſuadente Il debrando eundẽ Baunonem in põtificẽ eligunt: eõ libentius ꝙ omnem auctoritatem eligendorũ pontificum ab imperatore (vt par erat) ad clerũ tranſtuliſſet. Fecerant tamen vitia quorundam pontificũ quemadmodum ſcripſimus: vt merito ipſi clero ſublata poteſtas videretur dei iudicio quo in melius eorum mentes flagitijs contamina- tę aliquando verterentur: ne chriſtiana reſpub. malis rectoribus cõmiſſa peſſundaretur. Ponti- ficatũ itaq; hoc modo Baunõ adeptus ac mutato nomine Leo. ix. appellatus Ildebrandũ ipſum ſta tim ſanctę romanę eccleſię diaconum Cardinalẽ creat eidemq; ſancti Pauli eccleſiã gubernandam cõmittit vt quaſi cõſors pontificij muneris ſecũ videretur. Cũ alter Petri alter Pauli tẽplum tue- retur & regeret. Interim vero erogõe Norman- norum comite ĩ Appulia mortuo giſulphus fra- ter regnũ adeptus, Beneuẽtum vrbẽ Ro. põtifici deditã per vim occupat. Nã cum Henricus impe rator in honorẽ beati Georgij tẽplũ Bãbergi cõ- didiſſet cuperetq; id in cathedralẽ eccleſiã cõſe- crari: annuẽte Bñdicto. viij. quotãnis cẽſus nomi ne daturã eccleſiã ipam romano põtifici. c. argẽti marchas cũ equo albo ac phalerato Leo. ix. dono-

Vox de cœlo auditur.

Giſulph⁹ bñuentũ.

B nuentũ ab iparore accipiẽs, Bãbergẽſis eccleſiæ tributũ remiſit. Hãc itaq; ob rẽ Leo ſuo iure & copijs iperatoris fretus: cum in Giſulphũ incõpoſito agmine mouiſſet: ab eo ſuperatur & capitur. Nec ita multo poſt Romã icolumis cũ magno comitatu remittit. Sũt q ſcribãt Robertũ Guiſcardi e gallia i Italiã cũ exercitu pfectũ: fugatis grẹcis & Aphris Appuliã occupaſſe. Statuãq; reperiſſe circa caput æneũ circulum habentem his litteris notatum. Kal. Maij oriẽte ſole aureum caput habebo. Vñ Saracenus quidã magicẹ obſeruatiõis perit⁹, a Roberto Guiſcardi captus: notato termĩo vmbræ ipſius ſtatuẹ kal. Maij oriẽte ſole effuſo loco theſaurũ inuenit: quo ſe a Roberti manibus liberauit. Ad leonẽ redeo virũ certe pietate, innocẽtia, benignitate, grã, hoſpitalitate, adeo iſignẽ, vt eius domus pegrinis & paupibus ſemper patuerit. Nã cũ ſemel añ fores ſuas leproſum pauperẽ inueniſſet: eũq; pmiſericordia collocari i lecto ſuo mãdaſſet aptis mane a ianitore forib⁹ nuſq; paup inuẽtus eſt: xpm pauperis noĩe eo loci recubuiſſe creditũ. In rebus p̃terea ad religionẽ pertinẽtib⁹ rãta diligẽtia & ſolertia vſus eſt: vt & in concilio Vercellẽſi Berẽgarium hẹreſeos auctorẽ dãnauerit: & cõſtãtinopolitanum iperatorẽ ſuis monitionibus impulerit ſepulchrũ domini hieroſolymis a Barbaris diruptũ reſtituere. Eo maxime tempore quo & Theobaldus nobilis Francus ſanctitate vitæ apud Vincẽtinos i precio fuit: & Vincẽtius Frãco Leodiẽſis eps doctrina & moribus inſignis ad Hermannũ pſtãtis ingenij virũ de quadratura circuli docte multa & acute ſcripſit. Moritur autem Leo põtif. catus ſui anno. v. men. ij. die. vi.

Mirum de ſtatua inuenta.

Leõis cõmẽdatio.

Leproſus lecto leõis collocat.

VIctor. ij. Glebardus antea vocatus: natione Alemanus ex Bauaria pontificalem dignitatem poſt Leonem adeptus eſt: magis Henrici gratia q̃ liberis ſuffragijs. Verebatur enim clerus populuſq; Ro. Henrici potentiã: quem in creãdis nouis põtificibus aliquãdo læſerant. Ne itaq; cõtra iuſiurãdum moliri aliquid viderẽtur, Victorem proponunt, legato Ildebrãdo ad henricum ob eam rem miſſo: qui oĩa ex ſententia romani cleri imperatoriſq; perfecit. At victori ĩ ſede oĩm cõſenſu cõfirmatus, magnã ſynodũ abnuente imperatore Florentiæ habuit: in qua quidẽ multos epiſcopos: tum ſimoniæ, tum fornicatiõis cauſa ẽpatu priuauit, clerũq; admonuit quid maxime ad ſe pertineret propoſita pœna his qui leges canonicas trãſgrederentur. Sunt qui ſcribant Victorem ad Henricũ profectum, magnificentiſſimeq; ab eo habitum. Sed ego ſolum Ildebrandũm eo ꝓfectum puto, qui auctoritate legationis fretus, Henricum. iij. Henrici filiũ Cæſarem creat. Interim vero dum Capua a Saracenis obſideretur, trepidarentq; omnes finitimæ ciuitates, Rhobertus Guiſcardi ſumptis armis, fugatis Saracenis, & Cãpanos obſidiõe, & finitimos omni formidine vno impetu liberat. Vnde autem originẽ habuerit Robertus ipſe haud ſatis conſtat, cũ alij Normannum, alij Francum fuiſſe exiſtimnẽt. Vtcũq; ſit cõſtat eũ magni anni excellentiſq; ingenij fuiſſe, & ob eã rem merito Apulię regnum adeptũ. Victor autẽ põtifex, de quo nunc ſermo fit. ſecundo pontificatus ſui anno, menſe tertio, die. xiij. moritur. vacat tum ſedes diebus. xi.

Synodus neceſſaria apud florentiam.

Robert⁹ Sarracenos fugat.

STephanus. ix. Federicus antea vocatus natione Lothoringus, Caſſinenſis abbas põtificatum adeptus ſtatim curauit vt Mediolanẽſis eccleſia quę a Romana. cc. fere annis ſe ſubtraxerat, nunc demũ eidẽ obtẽperaret vt vere omniũ eccleſiarum parenti & altrici, quã poſtea nõ ſecus obſeruauit: ac veræ filiæ pientiſſimã matrem facere cõſueuerunt. Hoc fere tempore & Henricus iiij. in locum Henrici patris demortui ſufficitur: & Alexius Nicephoro imperatori cõſtantinopolitano ſuccedit: & Robertus Guiſcardi Græcos magno prælio ſuperatos e Calabria omnino expulit, relictis tãtummodo Græcis ſacerdotibus, qui vſq; ad noſtram ætatem linguã ſeruãt cum moribus. Adeo enim cõſtantinopolitanum imperium iam erat imminutum a Saracenis: vt ægre Thraciam: Gallaciã: Pontum: Theſſaliã: Macedoniam: Achaiam: obtineret. e quibus ꝓuincijs: nũc Thurci nunc Saraceni quotidie aliquid ſubtrahebant. Stephanus autem ſeptimo põtificatus ſui menſe, die. viij. Florẽtię moritur: eo quoq; in loco honorifice ſepelit̃, vt Martinus ſcribit. Sũt q dicãt Stephanũ põtificem ĩ henricũ imꝑatorẽ hæreſeos nomine ĩuectũ eſſe ꝙ ſummorũ põtificũ auctoritatẽ diminueret cõtẽpta religiõe: ſꝑtoq; ĩmortali deo.

Eccleſia Mediolaneñ. eccl̃. Ro. reſtituitur.

Græci ex Calabria expelluntur.

Benedictus X.

BEnedictus. x. natione Cãpanus, ꝗ prius nuncius dicebatur, Veliternus epiſcopus factiõe quorundã nobilium eo maxime tẽpore põtifex creat̃, quo Agnes Henrici tertij mater Gibertum Parmenſem virũ inſignẽ regni Italici gubernatorẽ inſtituit. Erat

& tum in Italia Gothifredus Mathildis comitiſſæ fœminæ nobiliſſimę maritus vir ſane potens. Nã

Mathildis Mathildis mater Beatrix Hẽrici ſecundi imperatoris ſoror fuerat: nupſeratq; Bonifacio cuidam viro potentiſſimo ac nobili Luca vrbe Hetrurię oriundo: quo mortuo omnis potentia primo ad Beatricem poſtea ad Mathildim & maritum Gothifredũ puenit. Nã & Lucam & parmã & Rhegium lepidi & Mantuã & eã partẽ hetruriæ poſſidebãt, quã nunc patrimoniũ ſcti Petri vocamus.

Bñdictus e põtificatu pellit. Ad Benedictum redeo ab Ildebrando põtificatu pulſum: ꝙ non per oſtium, queadmodum dicebat: ſed per vim & largitionẽ intraſſet. Fidem enim dederant clerici omnes Ildebrando archidiacono, nõ prius ſe habituros ſuffragia noui põtificis creandi: ꝙ ipſe Florentia quo tũ proficiſcebatur ad vrbẽ reuerteretur. Rediens itaq; cũ Gerardo epiſcopo Florentino in oẽs acerbiſſime inuectus eſt: tum vel maxime in eos qui fidẽ dederant ſe eius aduentum expectaturos. At vero cũ hac de re magna contentio eſſet, probarentq; nõnulli Benedictũ ipſum vt virum optimum & ſapientiſſimum: contra autem eam electionem plerique magnis clamoribus improbarent, vtpote minus canonice & legitime factam, tandem plurimorum conſenſu Ildebrãdo inſtante Gerardus vir tanto magiſtratu dignus: eiecto Benedicto pontifex creatur. Sunt tamen qui ſcribant hanc electionẽ Senis factam: cum libera ſuffragia Romæ ob factionem quorundam potentum haberi non poſſent. Benedictus itaq; menſe nono, die viceſimo pontificatu deiectus: Velitras exulatum abijt.

Reuocatio Berengarij plene habetur in eius confeſſione facta per c.ego Berẽgarius de conſecra.diſt.ij. Et in eodẽ conſilio factum eſt decretum de electione papę vt late patet in c.in nomine domini.xxiij. diſt.Et de eo homine in c.multis.xxij. diſt.

NIcolaus.ij. natiõe Allobrogus Gerardus antea vocatus eps̄ Florẽtinus sb virtutẽ & animi p̄ſtantiã abrogato B n̄dicto, haud legitie creato põtifex maxim⁹ ſenis decernit: qui ſtatim inito põtificatu ſutriũ cõceſſit:ibiq; Anno dñi milleſimo.lix. cõcilio habito:cui nõ ſolũ ep̄i verũ multi Italiæ ꝓceres iterfuere:bñdictũ abdicare ſe põtificio mũere & habitu coegit: & Velitras exulatũ abire. Inde vero romã ꝓficiſcẽs:ſecũdo apud Lateranũ cõcilio habito legẽ tulit:vt ĩ decretis legitur romanę eccleſię admodũ ſalubrẽ,quę talis eſt.Siquis pecunia vel gr̄a humana aut populari militarive tumultu ſine cõcordi & canonica electiõe cardinaliũ fuerit ĩ trono Petri collocatus is nõ apoſtolicus:ſed apoſtaticus,id eſt,a ratiõe deficiẽs merito vocet̃:liceatq; cardĩalib⁹ clericis & laicis deũ colẽtibus:illũ vt prędonẽ anathematizare,& quouis humano auxilio a ſede apoſtolica propellere. Atq; quouis ĩ loco ſi in vrbe nõ liceat catholicos huiuſce rei cauſa cõgregare.In eodẽ quoq; concilio reuocatũ ab errore ſuo Berẽgariũ diaconum Andegauẽſis eccleſiæ ferũt,q arbitrabat̃ in ſacra mẽto euchariſtiæ & calicis nõ eſſe verũ xp̄i corp⁹ integrumq; ſanguinem: niſi vt in ſigno & figura myſteriove, quẽ quidem errorem inſtãte vt vr-

Cõcilium Sutrium.

Lex ſaluberrima.

Hæreſis berẽgarij.

gente Nicolao & Albrico diacono viro doctiſſimo publice cõfeſſus eſt:affirmãs illud eſſe verũ xp̄i corpus,integrũq; ſanguinẽ. Scripſimus hunc errorem a Leone nono dãnatũ,non tamen emendatũ fuiſſe. Quæ certe laus tota Nicholai eſt(vt Lafrancus ſcribit)vir ea tẽpeſtate doctiſſimus:q errores eiuſdẽ Berẽgarij præclaro opuſculo notauit. Dum hęc a põtifice Nicolao Romæ agerẽtur gothifredus Normann⁹ qui Drogoni fratri ĩ Appulię Calabrięq; comitatũ ſucceſſerat,moriẽs Bagelardum filiũ comitatus hęredem inſtituit. verum Robertus Guiſchardi frater(vt quidã volunt)hoc ægreferens:pulſo nepote: Appuliam & Calabriã occupat: adiecta Troia,quę põtificibus Romanis parere cõſueuerat. Hãc autẽ ob rem indignatus põtifex:nõ nihil Roberto ſuccenſuit. Is vero cũ poſtea rogatu Roberti in Appuliã ꝓfectus fuiſſet receptis q̃ de eccleſia amiſerat: nõ ſolum hominẽ in gratiã accepit: verũ etiã eundem vectigalẽ eccleſię factũ:calabrię & Appulię ꝓuicias Romanæ eccleſiæ cenſuarias ducẽ creat. Accepto deinde magno a Roberto exercitu ad vrbem rediens,Preneſtinos,Tuſculanos, Nomẽtanos Romanæ eccleſiæ rebelles perdomuit. Tyberim quoq; trãjciens,direpta galera alijſq; gerardi comitis Sutrium vſq; caſtellis expugnatis:ditionem Romanã tutiorẽ reddidit. Sunt qui ſcribant Henricũ tertiũ a Nicolao ſecundo coronam imperij accepiſſe:totoq; tẽpore põtificatus ſui ob beneficiũ acceptum nil cõtra eccleſiaſticos molitum eſſe. Nicolaus autẽ vir omni vita probatus iij.pontificatus ſui anno.menſe.vi. die.vi. & xx. moritur. Vacat tum ſedes diebus.xij.

Robertus.

Iſte inſtituit miſſam non debere audiri a preſbytero concubinario vt patet.in.c. præter hoc.xxij.diſt.& habuit Sciſma.

Alexander.ij.Anſelmus anteavocatus patria mediolanenſis, epiſcopus lucenſis mortuo Nicolao ob humanitatem benignitatē & doctrinā abſens etiam pontifex creatur. At vero Ciſalpini epiſcopi arbitrari ob dignitatē prouīcię ſuę par eſſe, vt e ſuo numero aliquis eligeret, Gilberto Parmēſi viro potētiſſimo admodū annitēte ab hērico īperatore obtinuere:reclamāte eiꝰ vxore Agnete,vt alter quoq; pōtifex eligeret. Quare epi ipſi habito cōcilio Cadolum parmēſem epm pōtificē creāt cui ſtatim Ciſalpini oēs obtēperauere. præter Mathildim optimā fœminā,& cum eccleſia romana bn̄ ſentientē. Superueniēte deinde Cadolo ab his qui alexandro aduerſabant accito,in pratis Neronianis ſub radicibus aurei montis graue pręliū cōmittitur: in quo multi vtrinq; cecidere. Alexandro & gothifredo Mathildis viro ſeſe ad ędes lateranenſiū continentibus.Incerti em̄ erant quibus potiſſimū ſe tuto cōmitterent, adeo omnia in fide & fluxa videbantur. Sunt qui ſcribant Alexandrum ante prælium commiſſum Lucam profectum,vitādę cędis cauſa:eoq; loci quiete aliquādiu vixiſſe. Neque ingratum tantæ erga ſe Lucenſium beniuolentiæ eccleſiam & ciuitatem multis priuilegijs, vt in eorum annalibus apparet,inſigniorem reddidiſſe,Repulſus tandem ab vrbe Cadolus non diu in ꝓuincia quieuit,accitus enim a romanis quibuſdam quorum maxime in-

Gilbertus

Cadolus Sciſmaticus.

Luca priuilegijs a pō. dotat.

tererat omnia Romæ perturbari explendarum voluptatũ cauſa, comparato maiore exercitu q̃ antea Romam venit, ac vrbẽ Leoninã eccleſiãq; beati Petri vi occupat. At vero erũpẽtibus romanis cum Gothifredi copijs tantus terror repente hoſtes inuaſit, vt & effuſa fuga omnes abierint, & paulum abfuerit, quin Cadolus caperetur a ſuis

Cincius derelictus: quẽ Cincius romani præfecti filius facto cũ ſuiscuneo per media ciuiũ agmina ægre in arcem Hadriani perduxit, vbi aliquandiu obſeſſus, cum nullã libere abeundi ſubeſſe ſpem videret, tricentis argenti libris ab his ſe redimens, qui arcẽ obſidebant, cõſcenſo ſtrigoſiſſimo equo

Otho. inde ſolus aufugit. At vero Otho colonienſis archiepiſcopus, apud Henricum adoleſcentem Agnetem criminatus, quod contra maieſtatem imperij chriſtiana reſpublica mulieris nutu gubernaretur, accepta poteſtate componendæ ex arbitrio eccleſiæ dei Romam veniens, Alexandrũ primo quidem grauiſſimis verbis increpat, & ſedem Romanam iniuſſu Cæſaris, & contra atque conſuetudo & lex ipſa iubebat occupaſſet. Tum Hildebrandus archidiaconus, qui forte tum aderat partes pontificis acerrime tutatus, quod diceret electionem ad clerum pertinere, ſi ius, antiquam conſuetudinem vellet inſpicere, facile Othonem in ſententiam traxit. Quare Henricus co

Conciliũ Mãtuanũ. gnito errore ad ſe poſtremo rediens, Alexandrũ rogat, vt concilium quo ſe peruenturum pollicetur indicat. Vrbs Mantua ad eam rem potiſſimum idonea viſa eſt: eo proficiſcuntur omnes ad quos pertinere videbatur, eccleſiæ ſalus & tutela. Vbi compoſitis rebus omnibus impera-

tor ipſe non ſolum in gratiam pontificis redijt: ve
rum etiam precibus ab eo impetrauit: vt & Ca-
dolo veniam petenti ignoſceret, & gilbertum tā-
ti mali (vt diximus) auctorem Rauennatis eccle-
ſiæ archiepiſcopum crearet. Primum haud gra-
uate fecit, Saluatoris noſtri exemplum imitatus
qui nouit etiam pro perſecutoribus exorare. Se-
cundum inuitus conceſſit, & non niſi precibus hē
rici fatigatus, quod verebatur ſicuti poſtea acci-
dit, ne ea res eccleſiæ Romanæ magnas calamita
tes afferret. Abiens Mantua pontifex ac Luca iter
faciens, eccleſiam maiorem, cuius epiſcopus an-
tea fuerat: ſacris ſolennibus adhibitis conſecrat
tandiu ibi immoraturus quo ad Ildebrando ar- Ildebrād⁹
chidiacono res in Appulia pacatiores redderen-
tur. Is enim acceptis a Mathildi comitiſſa auxi-
liaribus copijs; non ſolum Ricardi & Guilielmi
impetus repreſſit, verum etiam eos coegit, quæ
de eccleſia cepiſſent reſtituere. Veniens itaque
ad vrbem Alexander pontificatus ſui anno vn-
decimo. menſe ſexto moritur, in baſilicaque La-
teranenſi ſepelitur nullo genere honoris quod
impendi ſummo pontifici poteſt non adhibito &
a clero & a populo. Ferunt tum magno in precio
fuiſſe ioannem Gualbertum monachum vallis Ioannes
vmbroſæ & illius ordinis auctorem virum ſan- Gualber-
ctiſſimum ac miraculis inſignem. tus.

Gregorius. VII.

GRegorius ſeptim⁹ Ildebrādus an
tea vocatus, natione hætruſcus,
patria Soanenſis, patre Bonicio
omnium bonorum conſenſu pō-
tifex creatur, ipſius aūt electionis

verba ita annotata ſunt. Nos ſanctę Romanæ eccleſię cardinales, clerici Acolithi ſubdiaconi preſbyteri, pręſentibus epiſcopis abbatibus multiſq; tum eccleſiaſtici tum laici ordinis, eligimus hodie x. Kalē. Maij in baſilica ſancti Petri ad vincula anno ſalutis Mileſimo. lxxij. in verum chriſti vicarium Ildebrandum archidiaconū virum multę doctrinæ, magne pietatis, prudentię, iuſticię, conſtanciæ: religionis modeſtum, ſobrium, cōtinentē, domum ſuam gubernantem, pauperibus hoſpitalem, in gremio ſanctę matris eccleſiæ libere a teneris annis vſq; ad hanc ætatē educatum doctum, quē quidē cū ea poteſtate eccleſię dei eſſe volum⁹ qua petrus dei mandato quondam pręfuit. Adeptus pontificatū gregorius, ſtatim henricum imperatorē admonet, ne deinceps largitione corruptus epiſcopatus & beneficia alicui per ſimoniacū cupiditatē cōmittat, aliter ſe vſurū in ſe & delinquentes cēſuris eccleſiaſticis. His admenitionibus & quidē ſanis non modo non obtēperauit hēricus, verum etiam Agnetē imperatricem bene admonētem, quid fieri cum religione oporteret omni adminiſtratione pepulit, quę romam profecta non diu ſuperuixit, dolore animi vitā cum morte permutans. Tandem vero multis legationibus vltro citroque miſſis imperator in gratiam cum Gregorio redijt: eundemq; in pontificatu cōfirmauit vt tum imperatorum mos erat. At vero cum Henricus in bono leuis, in malo pertinax ſimoniam nequaquā omitteret, ſæpius admonitus omnes illos anathematis cēſura pontifex notauit, qui epiſcopatus & beneficia largitione adepti erant. Et ne id temere feciſſe videretur conci-

Formula electionis Ildebrādi

Henricus.

lio apud lateranum habito, in quo multi epi inter fuere maximévero Gibertus parmenſis archieps Rauennas rationem reddidit quã ob rem cẽſuris eccleſiaſticis ſimoniacos notaſſet, facturũ quoq; id in imperatorẽ crebro dicebat, niſi ſententiã mutaret. Tum vero Gibertus ſoluto concilio, & criminandi Gregorij occaſionem nactus ad pontificatum viã quęrẽs, Cincium romanũ ciuẽ Stephani pręfecti Vrbis filium, hominẽ temerarium & ſeditioſum in pontificẽ animat magna ei pollicitus imperatoris nomine ſi tm̃ facinus ex ſententia cõfeciſſet. Structis itaq; inſidijs Cincius dũ põtifex media nocte Natalis dñi noſtri celebrat in templo beatę Marię ad præſepe quæ maior nunc dicitur, irrumpens cum ſatellitibus & coniuratis dum hoſtiã ſacrificij cõminuit, hominẽ capit, & in regionem Parionis ſecum trahens, In turri quadã munitiſſima eum collocat. Sequenti vero die populus romanus cognito facinore in Cincium arma ſuſcipit, pontificem liberat, ædes ac turrim ſcelerati hominis a fundamentis euertit familiãq; eius nares mutilatã ab vrbe pellit. Ipſe vero Cincius tanti mali auctor, fuga ſalutem quærens, in Germaniã varijs tramitibus ad imperatorẽ tandẽ peruenit. Gibertus autẽ tãti doli machinator, cum inſidię ex voto non ſucceſſiſſent ſimulata beniuolentia a pontifice dimiſſus. Rauennam peiora moliturus ſe contulit. Nam Theobaldum Mediolanenſem archiepiſcopum, & pleroſque alios Ciſalpinę antiſtites coniurare in gregoriũ pollicitationibus perpulerat. His addidit Vgonem candidum ſanctę Romanæ eccleſiæ cardinalem: qui & ſi ante idem fecerat, in gratiamque ſimulato

Seditio giberti ĩ põtificẽ.

Capit̃ põtifex.

Alia cõiuratio.

animo redierat, nūc malum animum malam malam mentem prę ſe tulit. Is enim viribus omnibus annixus, imperatorem & Normannos inter ſe de imperio diſſidentes, compoſita pace initiſq; fœderibus in pōtificē concitare. Quod vbi gregorius reſciuit congregata ad lateranum ſynodo propoſitis rationibus quare id faceret, Gilbertū & Vgonē dignitatibus priuat os anathemate notat. Dū hæc romę agerentur Henricus cum ſaxonibus hoſtibus fœliciter pugnās: adeo fœlicitate illa elatus eſt: vt habito conuentu apud Vormatiam Sigifredo archiepiſcopo Magūtino negotium procurante, interdicere omnibus auſus ſit, ne vlla in re pontifici Romano obtēperarent. Ex illo autē conuentu mandato Henrici Romandus clericus Parmenſis Romam veniens & gregorio publice interdixit ne quid ageret deinceps quod ad magiſtrum pontificis pertineret & cardinalibus ipſis mandauit, vt relicto gregorio aliū habituri pōtificem ad ſe proficiſcerentur. Tum gregorius tantam iniuriam diuinę maieſtatis cauſa non diutius ferens, & Sigifredum aliosq; clericos cum Henrico ſentientes dignitatibus ac beneficijs priuauit, & imperatorē ipſum anathemate notauit priuatum prius omni regia adminiſtratione. Abrogationis aūt pontificiæ habita fere hæc formula eſt,

Formula abrogationis pōtificię dignitatis.

Beate Petre apoſtolorū princeps inclina quæſo aures tuas: & me ſeruū tuum exaudi quem & ab infantia educaſti: & vſq; ad hunc diem ab iniquorum manibus vindicaſti, qui me pro mea in te fide oderunt & perſecuti ſunt. Tu mihi teſtis es optimus, & pia Ieſu chriſti mater & frater tuus Paulus tecum martyrij particeps me non ſponte,

ſed inuitum pontificatus gubernacula ſuſcepiſſe.Non quod rapinam arbitratus ſim ſedem tuã legitime cõſcendere.Sed malebam vitam meam in peregrinatione degere, quã locum tuum pro fama & gloria tantum occupare. Fateor ego ac merito quidem mihi tua gratia non meritis meis populi chriſtiani curam demandatam eſſe, conceſſamque ligandi & ſoluendi poteſtatẽ.hac itaque fiducia fretus pro dignitate & tutela eccleſiæ tuæ ſancte omnipotentis dei nomine patris, filij & ſpiritusſancti & Henricũ regem Henrici quondã imperatoris filium qui audacter nimiũ & temeritarie in eccleſiam tuam manus iniecit imperatoria adminiſtratiõe regiaq; deijcio & chriſtianos omnes imperio ſubiectos iuramento illo abſoluo:quo fidẽ veris regibus prçſtare cõſueuerũt. Dignũ eſt enim vt is dignitate careat, qui maieſtatem eccleſię imminuere conatur.Prçterea vero quia monita mea immo tua ad ſui ipſius populorumq; ſalutem pertinentia contempſit: & ſe ab eccleſia dei,quam ſeditionibus peſſundare cupit, ſeparauit,eum anathematis vinculo colligo certo ſciens te eſſe Petrum in cuius petrą vt in vero fundamento rex noſter chriſtus edificauit eccleſiam ſuam.Fuere tum multi poſt execrationem,qui pacis mentionem facerent. Quibus ita gregorius reſpondit ſe pacis conditione non abnuere modo Henricus ipſe primo cum deo pacem iniat. Non ignoratis, inquit, q̃diu & quãtis malis romanã affecerit eccleſiã quotieſq; a me ſit admonitus,vt meliorẽ vitã moreſq; probatiores indueret.Hoc tribuimus beniuolentię & charitati qua Henrico patri coniũcti olim fuimus. Sed nil pro-

fecimus adeo mores a patre aduerſos imbibit. Inſtabant tamen ex his qui aderant nõnulli regem nõ ita cito anathematizãdũ eſſe. Quibus ita põtifex reſpondit: Quando, inquit, xp̃s eccleſiã ſuã Petro commiſit: & dixit, paſce oues meas excepit ne reges. Nam cum eidem ligãdi & ſoluendi poteſtatem daret nullũ excepit, vel neminẽ eius potentiæ ſubtraxit. Hanc ob rem qui dicit ſe vinculo eccleſiæ ligari nõ poſſe, reſtat etiã vt fateatur ſe abſolui ab eius poteſtate nullo modo poſſe & qui hoc impudenter negat a chriſto & eccleſia ei⁹ ſe omnino ſeiungit. At Henricus cognita gregorij cenſura, multas literas ad gẽtes & nationes cõſcripſit, quibus ſe contra ius faſq; dãnatum a põtifice oſtendebat. gregorius autẽ id a ſe iure factũ non verbis tantum & literis: verum etiam ratione & teſtibus cõprobabat, re ipſa ante occulos omnium propoſita. Interim vero cum pars regni ab Henrico defeciſſet, & iam Saxones bellum cõtra Henricum quam diligentiſſime pararent, Alemani principes veriti: ne quid mali in prouincia naſceretur: conuentu habito decernunt, vt ſi Gregorius in Alemaniam pergat, Henricus ſupplex veniã erraci petat. Quod ſe facturũ rex ipſe interpoſito iuramento pollicitus eſt. Motus itaq; põtifex his pollicitationibus & precibus Treuerẽſis archiep̃i Henrici oratoris auguſtam prętoriã petiturus Vercellas vſq; iam peruenerat, vbi ab epiſcopo loci ipſius regni italiæ cancellario clam

canoſſum reſciuit Henricũ hoſtili in ſe animo cum exercitu aduentare. Tũ vero pontifex omiſſo inſtituto itinere Canoſſum ſe recepit, oppidum agri Rhegiẽſis ditioni Mathildis comitiſſę ſubiectum. Venit

& eo propere cum oībus copĳs Henricus qui ſtatim depoſito regali ornamēto nudis pedibus: vt oppidanos ad miſericordiam cōmoueret: portæ oppidi appropinquās ſuppliciter intromitti petebat. Denegatū ingreſſum æquo animo tulit: aut tuliſſe diſſimulauit: quāuis aſpera eſſet hyems: & gelu cuncta rigeſcerēt. In Suburbio quidem oppidi triduo immoratus. cōtinuo veniam petens tādem rogatu Machildis: & Adelai Sabaudienſis comitis: & Cluniacenſis abbatis introductus abſoluitur, & eccleſię recōciliatur: pace iureiurādo cōfirmata & integra obedientia ꝓmiſſa. Regĳ autem iuriſiurādi hæc formula eſt. Rex Hēricus cōpoſita pace ex ſententia domini noſtri Gregorĳ ſeptimi affirmo me pacta & fœdera cōſeruaturū curaturumq́ꝫ vt quoquo voluerit idem pontifex ſine vllo diſcrimine ſui ipſius & comitatus proficiſci poſſit, maxime autē per loca imperio noſtro ſubiecta, neq́ꝫ per me ſtaturum quo minus libere pōtificio munere vbiq́ꝫ locorū vti poſſit: hęc obſeruaturum me iureiurādo addico. Actū Canoſĳ v. kalend. Februarĳ indictiōe. xv. Tum vero rebus ita ex ſententia peractis dilabentibus inde omnibus varĳs itineribus: dum Henricus Papia iter facit Cineium amittit ſubita febri correptū. Non tamen mortuo tam pernicioſo hoīe Henricus rebus nouis ſtudere deſtitit. pacis enim fœdera abrumpens eo Alemannos principes indignitate rei motos perpulit vt Rhodulphum Saxonię ducem regē prouincię crearent poſt habito Henrico. Petĳt primo quidem Henricus a pōtifice: vt Rhodulphum execratiōibus ab occupatione regni depelleret. Id vero cum impetrare nequiſſet:

Hērici humilitas.

Formula iuriſiurādi.

ſumptis armis magna clade & incerta victoria vtrinq; dimicatū eſt. Miſſi tum quidē ab vtroq; legati ad pontificem rogatum vt in partes ſuorū declinaret: quibus nil aliud ipſe reſpōdit q̃ vt ab armis diſcederent. Pugnarūt iterum ſimul æquo marte Henricus & Rhodulphus. Verū cū tertio prçliū iniiſſent: magna cçde vtriq; cōmiſſa, ac ſuperior aliquātulum Hēricus videretur, Rhodulphi legatos pacem petētes audire noluit: ad pōtificemq; denuo ſcripſit: vt Rhodulphum regnum occupare conātem execratiōe anathematis notaret. Quod cum facere gregorius recuſaret, tanta ira percitus Henricus eſt vt die noctuq; nil aliud cogitaret: q̃ quod ad pontificis perniciem & exitium vergeret. Interea vero ne quid in orbe chriſtiano deeſſet quod ſeditionibus non agitaretur:

Imp. conſtantinopolitano rogerius.

Michael cū Andronico filio a Nicephoro cognomento Bucamor vi ab imperio cōſtantinopolitano deiectus ad gregorium confugit: qui & Nicephorum excommunicauit: & Rogerio Romanæ eccleſiæ pheudatario negocium dedit vt Michaelem quo cum Ceparani locutus eſt in imperium reſtituere. Is itaq; mandato pontificis comparata claſſe Rogerio minore natu in italia dimiſſo, Boemundum alterū filium ſecum ducens Aulecon primo adnauigat: & ad Dirrachiū caſtra facit: Vrbem tanto bello perneceſſariam primo occupaturus. Sed dn̄icus Syluius dux Venetus cū Nicephoro ſentiens: Rogerium ab obſidione repellit: magno illato acceptoq; incommodo. Verum non ita multo poſt Nicephorus ab Alexio cognomento mega copiarum ſuarum duce deceptus libertate ſimul & ciuitate priuatur: quam

Nicephorus habitū monachi ſuſcipit.

triduo Alexius militibus diripiendam ex pacto conceſſit. Captus ipſe Nicephorus in templo ſanctę Sophiæ vita donatur,hac cõditione tamen vt monachi habitum cum vita ſuſciperet. At vero gregorius cum videret Henricum cõtra eccleſiã dei a quibuſdam ſeditioſis epiſcopis cõcitari habita ingẽti ſynodo Gilberto Rauenati archiepiſcopo ob ſuperbiam &malitiam interdicit ſub anathematis pœna:ne epiſcopali & ſacerdotio munere fungatur. Vocatus præterea ad ſedem apoſtolicam ſcelerum ſuorum conſcius:parere deſierat qua ex re tãtũ modo pœnã anathematis merebatur:Rolãdumq; Taruiſinum cenſura notauit quod legatus ad res cõponendas inter Henricũ & ſe factus cõſequendi epiſcopatus cauſa ſemina diſcordia tum nõ pacis ſeruerat. Nec vgoni quidem tituli.S.Clemẽtis Cardialis pepcit:q; cũ Cadolo parmẽſi epõ ĩ ſeditiõibus & hæreſi ſenſiſſet. in eodem poſtremo cõuentu tres legatos delegit Bernardũ diaconũ, alterũ bernardũ Maſſiliẽſem abbatẽ:Odonẽ Treuerẽſem archiepm q de latere ſedis apoſtolicę ad cõponẽdas res inter hẽricũ & Rhodulphũ pficiſcerentur. videbat em ſapiẽtiſſim9 põtifex eã diſcordiã:niſi ſedata foret magnas aliqñ calamitates pplo xp̃iano pariturã. Verũ quia certo ſciebat nõ defuturos pniciosos q̃ſdã q id q̃ minus fieret ĩpedire conarent q; eorũ maxie intererat diſcordias augeri nõ tolli litteras apoſtolicas ĩ hũc modũ cõſcriptas legatis ad pricipes & nationẽ dedit. Cognita ĩbecillitate cupiditate & ambitione humani generis mãdamus ne quiſpiã cuiuſuis cõditionis ſit vel rex: vel archieps dux comes Marchio ſiue miles aliqua elatione teme- Literę apoſtolicæ.

rariove auſu fraude dolo cupiditate ductus legatis noſtris reſiſtere audeat, ne pacem & cōcordiā ex ęquo & bono cōponere poſſint:quicūq; autem temeritate ductus quod nō optamus huiuſce noſtræ cōſtitutionis violator extiterit legatiſq; noſtris impedimento fuerit quo minus pacem cōponant eum anathematis vinculo alligamus & non ſolum in ſpiritu verum etiā in corpore: atq; in omnibus fortunæ bonis a apoſtolica poteſtate colligamus. Victoriāq; in armis partā ei auferimus: vt ſaltem cōfundatur:ac duplici pœnitētia cōuertatur.Mādatum p̄terea legatis eſt: vt i Alemania cōuentu habito, mature decernāt vtri duorū regum ex ęquo & bono ius cōpetat, eidemq; cōſenſu bonorum regnum decernant: cuius cauſa iuſtior & potior videbitur.Se vero poſtea re cognita quod egerint cōfirmaturum: interpoſita oīpotentis dei & beati Petri auctoritate:qua nulla pōt eſſe maior. Interea vero Gregorius ne Romana eccleſia ob largitionē & ſimoniacā cupiditatem aliquid incōmodi caperet:cōuentu habito: maiorum decreta ad reſcindendā hāc labem pertinentia cōfirmauit his verbis.Sanctorum patrum inſtituta nunc ſequentes quemadmodum in prioribus cōciliis fecimus auctoritate omnipotentis dei decernimus ac cōfirmamus: vt qui deinceps epiſcopatum vel Cœnobium vel aliquod aliud eccleſiaſticum beneficium a laico acceperit:nullo modo in numero epiſcoporum,abbatum,vel clericorum is cenſeatur:neve idem ſub cenſura anathematis limina apoſtolorum attingat: priuſquā locum ambitiōe & cōtumacia cōquiſitum (quod eſt idolatriæ ſcelus (reſipiſcendo commutauerit.

Decreta maiorū.

Eiſdem quoq; cenſuris teneri volumus & alligari reges duces & principes: qui epiſcopatus eccleſiaſticaſve dignitates: quod cõtra ius faſq; eſt, demandare alicui fuerint auſi. Cõfirmamus p̃terea anathematis ſententiã merito latã in Theobaldũ Mediolanenſem: Gibertum Rauennatem archiepiſcopum, in Rolãdum Taruiſinum pręſulem, & Petrum olim Redonenſem epiſcopum: nunc autem inuaſorem Narbonenſis eccleſiæ, pari cenſura dãnamus. Præterea vero gratiã ſancti Petri & ingreſſum eccleſiæ his interdicimus, quouſq; pœnituerint ſatiſfecerintq;, ſiue Normani ſint, ſiue Itali: vel cuiuſuis natiõis, qui aliqua ex parte lęſerint: aliquove incõmodo affecerint, Marchiã, Firmanã in Picentibus, Ducatum ſpoletinum, Cãpaniam ĩ hernicis, Agrum, Sabinum, Tyburtinum, Pręneſtinum, Tuſculanum, Albanũ & quicquid in Volcis: & Hetruſcis ad mare vergit. His addo monaſterium ſc̃tĩ B̃ndicti & quicquid in Caſſina tum agro poſitum eſt: nec B̃nuentum ĩ S̃nitibus excipio. At ſi quis iſtorum auferendi res repetitas & nõ redditas habere iuſtã cauſam ſe dixerit: prius a nobis, vel a magiſtratibus noſtris iuſtitiã requirat, q̃ ſi eis non fuerit factum abunde ſatis, cõcedimus vt ad res ſuas recuperandas inde tm̃ auferãt quãtum ſat eſt: nec more pręedonum modum excedant, ſed agant vt chriſtianos decet, & eos maxime qui ſua magis repetũt q̃; aliena pcupiãt, quiq; & irã dei & execrationem beati Petri reformidãt ac timẽt. Præterea vero execrationẽ in Henricum his verbis denuo cõfirmauit. Beate Petre apoſtolorum princeps: & tu Paule gentium doctor veſtras quæſo aures mihi paululum

Execratio

prębere,meq; Clementer exaudite:nã veritatis diſcipuli eſtis & amatores: quæ dicam vera ſunt: Hanc cauſam ſuſcipio veritatis gratia:vt fratres mei quorũ ſalutẽ exopto mihi obſequẽtius acqeſcant,ſciãt,intelligãt ꝙ veſtro auxilio fretus poſt xp̃m:& matrẽ eius ſemp virginẽ flagitioſis & iniquis reſiſto. Fidelibus autẽ Præſto adſum & auxilium fero.Nõ em̃ volens & libens hanc ſedem cõſcendi:ſed inuitus & lachrymãs, ꝙ me ĩdignũ iudicabã qui in tã,excelſo trono ſederẽ. Hæc aũt dico,quia nõ ego vos ſed vos me elegiſtis:& grauiſſimũ pondus humeris noſtris ĩpoſuiſtis. In me aũt veſtro iuſſu mõtẽ ip̃m cõſcẽdentẽ clamãtẽ & annũciãtem populis eorum ſcelera: & filijs eccleſiæ peccata:mẽbra diaboli cõſurrexere:& ad ſanguinẽ vſq; manus ſuas in me cõiecere. Aſtiterunt em̃ reges terræ & prĩcipes ſæculi,cũ his cõiurarũt eccleſiaſtici quidã & vulgares ĩ dñm & vos xp̃os eius dicẽtes,Dirũpamus vincula eorũ, & ꝓijciamus a nobis iugũ ipſorũ,hoc autem fecere vt me vel morte vel exilio mulctarẽt.Quorũ de numero fuit henricus,quẽ regem vocant:Henricus inquã hẽrici impatoris filius : q cornua & calcẽ cõtra eccleſiã dei ſupbe nimiũ erexit, facta cõiuratiõe cũ multis ep̃is Italici, gallici: germaniciq; nominis cuius ſuperbiæ veſtra adhuc reſtit auctoritas qui fractus potiuſq̃ ad ſanitatem redactus,ad me in Ciſalpinã pueniens,abſolutionẽ anathematis ſuppliciter quæſiuit.Hũc ego quẽ ad pœnitentiam veniſſe crediderã,ĩ gratiã recepi, huicq; tãtummodo cõmunionem reddidi,nõ tamen in regnum e quo eum in romana ſynodo merito depulerã reſtitui:nec vectigalibus regni,vt ad fidẽ-

redirent cõceſſi.Hoc ideo feci,vt ſi redire in gratiã cum finitimis ſuis:quos ſemper vexauerat diſferret, redderetq; res tum eccleſiaſticas tum ꝓfanas ex fœdere:abnueret,cogi ad officium execrationibus & armis poſſet.Hac opportunitate adiuti quidem germaniæ epiſcopi & principes ab hac fera beſtia diu vexati,ĩ locum henrici ſuis flagitijs e regno cadentis:ducem ſuum & regem Rhodulphum deligunt.Qui regia modeſtia & ĩtegritate vſus ſtatim nuncios ad me miſit:a quibus intelligerem,ſe coactũ regni gubernacula ſuſcipere,nõ eſſe tamen adeo regnandi cupidum,vt nõ mallit nobis q̃ regnum pollicentibus obtemperare.Futurũ ſe in dei poteſtate ſemper ac noſtra, idq; vt arbitraremur nos facturos filios obſides pollicitus eſt.Stomachari tũ Henricus cœpit,& nos primo quidem precari.vt Rhodulphum ab occupatione regni execrationibus propelleremus. Dixi me velle videre,cui ius competeret, & eo miſſurum nuncios,qui rem omnem reſciſcerent, meq; deinceps iudicaturum vter ipſorum in cauſa potior habendus eſſet. Vetuit henricus quo minus res a legatis noſtris decerneretur: multoſq; tum ſeculares, tum eccleſiaſticos ĩterfecit,eccleſias diripuit & ꝓfanauit,atq; hoc modo ſeſe anathematis vinculis illigauit. Hanc ob rem fidens in dei iudicio & miſericordia inq; patrocinio beatæ virginis,fultus etiã auctoritate veſtra,ipſum Henricum eiuſq; fautores vinculo anathematis colligo, atq; iterum regiam ei poteſtatem adimo, interdicoq; chriſtianis omnibus illo iuramẽto abſolutis,quo fides regibus dari conſueuit, ne henrico vlla in re obtẽperent. Rhodulphum in regẽ

ſuſcipiunt quem multi ꝓuinciæ principes abrogato Hērico ī regē optimū ſibi delegere. Et enim par eſt: vt ſicuti hęreticus ob ſuperbiā & cōtumaciā facultatibus ſuis priuatur, ita Rhodulphus omnibus gratus pro ſua pietate: & religiōe regia dignitate & poteſtate donetur. Agite igitur apoſtolorum ſanctiſſimi principes, & quod dixi veſtra auctoritate interpoſita cōfirmate, vt oēs nūc demum intelligāt, ſi poteſtis in cœlo ligare, & ſoluere in terra quoq; imperia, regna: prīcipatus: & quicquid habere mortales poſſunt auferre, & dare nos poſſe. Si enim quę ad deum petinent iudicare poteſtis, quid de his inferioribus & prophanis cēſendum eſt? Et ſi Angelos dominātes ſupbis principibus veſtrum eſt iudicare: quid in ſeruos illorum facere vos decet? Ediſcāt nunc reges huius exēplo & oēs ſeculi principes: quid in cœlo poſſitis, quantiq; apud deum ſitis, ac deinceps timeant ſanctę eccleſiæ mādata cōtēnere. Hoc autē iudicium cito in Hēricum exercete: vt intelligāt oēs iniquitatis filium non fortuito: ſed veſtra opera e regno cadere. Hoc tamē a vobis optauerim, vt pœnitentia ductus, in die iudicij veſtro rogatu gratiā a dn̄o cōſequatur. Actum Romæ nonis Martij, inditiōe tertia. Ad hoc vero gibertum diſcordiarum omnium & hæreſum quę tunc erant auctorem ab eccleſia Rauennate dejciens ſacerdotibus oībus eidem eccleſiæ obtēperātibus mādauit: ne giberto facinorum oīm auctori & ob eā rem execratiōis vinculo illigato vlla in re obedirent & ne populi illi gubernatore indigerēt Petrum imitatus: qui appollinarem quaſi ſupplementum mittere conſueuerat, vbi oportebat. eo

Quātum valeat pōtificalis auctoritas.

Notēt prīcipes.

Gibertus.

Apollinaris.

alterū archiepiſcopū ꝓficiſci iubet cū integra poteſtate, qui & hęreſim giberti auelleret: & mētes hoīm in fide cōfirmaret. Tū vero Hēricus irritatus magis his cenſuris q̄ monitus, capto hoſtienſi ep̄o e legatione redeūte; habitoq; ep̄orū ſecū male ſentientiū cōuentu, Gibertū olim rauennatē archiep̄m pōtificē creat, clementēq; appellat. Verū cū a Saxonibus p̄meretur, relicto ad tēpus nouo pōtifice in eos mouet, ac cōmiſſo p̄lio magno ſuo rū incōmodo ſupatur. Victor Rhodulphus accepto vulnere paululū abſcedens mortuus inuctus eſt. Ferūt Henricū ea clade adeo perterritū fuiſſe, vt vix decimoſeptimo die repertus ſit, quo quidē tp̄e germani hēricū eius filium eiuſdē nominis quartū in locū patris ſuffecerant. Qui ſimul poſtea cōiunctis copíjs in italiā venientes, Clementē ſuū in pontificatum collocaturi, pulſo Gregorio Mathildim obuiā cum exercitu factā leui prælio ſuperant. Quę quidē mulier primo marito mortuo pauſo ante Azonē Marchionē Eſtenſem prioris viri conſanguineū, ac tertio gradu affinitatis ſibi coniunctū, in coniugē accepit. Verū re poſtea cognita ſuadēte gregorio diuortiū cū Azone fecit. Hēricus itaq; ſuperata apud Parmā mathildi eiuſq; marito Azone: Romā hoſtili animo ꝓficiſcens, in pratis Neronianis caſtra collocat, vrbē Leoninā ingredit̄ ſancti Petri baſilicā cū ſuo Clemente ꝓphanat, porticuſq; demolit̄. Idē quoq; factū de baſilica Pauli cōſtat. At vero cū vrbē ingredi non poſſet Tybur concedēs, inde tanq̄ ex arce belli in romanos quotidie incurſiones faciēs vaſtatis rebus oībus eo inopię eos redegit vt pacē quauis conditione expeterent. Admotis itaq;

Sæuitia Hērici.

&

Obſidet pōtifex. copijs Hēricus re per trāſfugas cognita, Vrbem ingredit. Tū pontifex haud ſatis populo fidēs in molē Hadriani ſe cōfeſtim recepit, vbi aliquādiu obſeſſus eſt, acriter qui in pſ͞idio erāt arcē ipſam defendentibus. Nō eſt vſus ea fortuna Gregorij nepos ex fratre, qui eo tumultu ad ſeptē ſolia Seueri aphri opus cōfugiens cū fere oppugnationē nō poſſet deditionē turpiter fecit At vero hēric9 cognito Guiſcardi aduentu, Appuliç ducis in auxiliū Gregorij nō amplius immorandū ratus, ad dolos conuerſus Cluniacēſem epm ad gregoriū in arcē mittit, qui diceret ſe in Germaniā ꝑpere cum exercitu rediturum, ſi ab eo in laterano coronaret̃, populus quoq; ro. vt idē fieret pcibus inſtabat. Facturum ſe id gregorius dicebat, ſi errata ſua henricus corrigeret: veniãq; peteret. qđ cum facere recuſaret, & iā aduētare cū exercitu Guiſcardū ſentiret, Clementē Antipapā in lateranēſi baſilica corona pōtificia publice donat: eā rē ꝓcurātibus, Bononiēſi: Ceruiēſi, Mutinēſi epis. quo facto ſtatim ſenas proficiſcit̃ Clemēte ſecū ducto, Guiſcardus aūt ꝑ portā Flāmineā irrumpēs reſiſtentibus ciuibus vſq; ad triumphalē Domitiani arcū Vrbē incēdio cōſumpit. Munierāt Capitolium ciues: & ſe acriter contra Guiſcardū defendebāt qui lateranū iā cepat. Vnde cū multa crebro vtrinq; cōmitterentur certamina, & illa pars Vrbis euerſa eſt quę lateranū & capitoliū interiacet, & ipſum Capitolium poſtremo vi captū: fere vſq; ad ſolū ęquatur. Inde vero ſuperata iam capta Roma, fortuniſq; ciuiū militibus in prædam datis ad molem Hadriani profectus, vbi pōtifex obſidebatur, hominē multis calamitatibus ve-

Guiſcardus.

xātū,tādem e manibus hoſtium liberat, ſecumq; Caſſinū ac Salernū perducit. Vbi non ita multo poſt pontificatus anno.xij.mē.j. diebus.iij.ſancte & pie morit̄. Vir certe deo gratus prudēs iuſtus, Clemēs, pauperū, pupillorū, viduarū patronus, atq; vnicus eccleſię romanę fortiſſimus & acerrimus defenſor: contra hæreticorum improbitatē & malorum principum potentiam res eccleſiaſticas per vim occupare conantium.

Victor III.

Dicitur q̄ iſte Victor ſpiritu prophetię pollebat. Et vidit pſonũ deū ſuę dignatiōi ī ſolitudine carthuſię habitaculū cōſtruetē.

VIctor. iij. Deſiderius antea vocatus Montis Caſſini abbas, pontifex creatus ſtatim Gregorij partes ſuſcepit. Hanc ob rē crediderim eū quoq; hēricum regem hoſtē habuiſſe: cuius fraude (vt Martinus ſcribit) veneno in callicē iniecto dum ſacrificat necat̄. Vincentius tamen lōge aliter ſentit cum dyſenteria perijſſe hominē dicat quod a ſuſpitione dati veneni nequaq; alienū eſt, vnde in dyſenteriā veneno petiti interdum vertūtur, corruptis & labefactatis inteſtinis. Vindicaſſet autem tantam iniuriam Guiſcardus, ni ei mori propere nimium contigiſſet: ſuperatis enim græcis in Caſſiopam inſulā delatus moritur, cui abſente Boemundo Rogerius natu minor in Apulię ducatu ſucceſſit. Ferunt & eodem tempore in toto fere orbe terrarum fame laboratum eſſe, qua quidem occaſioue Auful Galatię rex tolletū multis anni obſeſſum de Saracenis cepit, eandēque vrbē chriſtianis incolendam tradidit. Hen- Rogerius

ricus prętereà in germania ſiniſtro marte cũ Saxonibus dimicãs, quatuor milia militum amiſit deo volẽte, vt tandẽ deſiſteret eccleſiam ſuã perſequi & calamitatibus vexare. Sunt qui hoc tẽpore multa ꝓdigia appuiſſe ſcribãt, ꝙ & aues domeſticę, vtpote Gallinę, anſeres, Colũbi, pauones ad loca mõtana cõfugerĩt, ſylueſtreſque ſunt factę, & piſces tũ fluuiales tũ marini magna ex parte pierint. Terręmotu etiã quędã vrbes adeo concuſſę ſunt, vt Syracuſis maior baſilica corruens dũ veſperę celebrarent, oẽs qui tũ in tẽplo aderant cõtriuerit, duobus tm̃ diuinitus ſupſtitibus, diacono. ſ. & ſubdiacono. Sũt q dicãt hoc tẽpore corpus

Corporis S. Nicolai trãſlatio.

ſancti Nicolai Barũ trãſlatũ a mercatoribus eſſe: ibiq; in precio habitũ, vt Martinus Scotus vir magnę doctrinę ſingulariſq; vitę in ſua hiſtoria conſcribit. Victor aũt cui⁹ gr̃a Deuſdedit librũ canonũ in ordinẽ redegit: anno. men. vno. iiij. põtificatus ſui nõ ſine ſuſpitione dati veneni moritur.

Vrbanus ij.

VRbanus. ij. Otho vel Oddo ãtea vocatus monachus Ebomacẽſis primo deinde cardinalis Hoſtienſis, poſtremo. v. menſe poſt mortem Victoris põtifex creatur, ac merito quidem. Doctrina ẽm̃ & ſanctitate vitę, quouis grãdi ma

Rogerius

giſtratu dignus erat. Tũ vero Rogerius opportunitatem nactus, ꝙ mortuo Gregorio res ad Vrbanum nouum hominem deueniſſet, Capuã vrbẽ & quicquid inde vſq; ad tyberim pertinet de Romanis & pontifice vi cœpit. Hanc ob rem Vrbanus parum etiã romanis iam pridẽ rebus nouis ſtudentibus fidens, Melphim ſe contulit. Ibi vero

ſynodum habiturus, quo tutius eo ꝓficiſci liceret Rogerio & Boemūdo inter ſe de ducatu Appuliȩ contendentibus imperat vt ab armis diſcedāt hac tamē cōditione, vt Rogerius ꝓmiſſa Boemūdo Appuliæ parte ip e reliquā patris ditionē haberet. Tum pōtifex ex ſententia animi ſedatis rebus Italicis cōpoſitoq; rei eccleſiaſticȩ ſtatu quātū in tanta perturbatione licuit, Troiā proficiſcitur recogniturus quid maxime clerus eo loci ageret correcturuſq; errores. quorundā male viuētium. Interī vero Boemundus fratre Rogerio in Sicilia contra Saracenos bellū gerēte Melphim furto occupat. Hāc autē ob rē Rogerius e Sicilia rediēs viginti milibus Saracenorū bello cōductis fratrem Boemūdū Melphi obſidet acriter ciuitatē qui in prȩſidio erant defendentibus. Pontifex itaq; cū in Italia nullibi quietis locū cerneret in Gallias profecturus, Placentiæ Synodū habuit, in qua licentiā quorundā eccleſiaſticorum mirifice cōpeſcuit Inde vero in gallias abiens rē memoratu dignā aggreſſus eſt. Cōcilio. n. apud clarūmōtē habito ita principes galliȩ ad recuperādā Hieroſolymā a Saracenis iam diu occupatā animauit, vt anno ſalutis mileſimo &. lxxxiiij. ccc. millia hominum nomen in militiā xp̄i dederint ſignumq; crucis ſuſceperint, quo facto Romam ſtatim rediit vt cōpoſitis in Italia rebus Italos ad eam quoque rem animaret. Non deſtitit interim hēricus rex homo perniciofus Robertum Flandriæ comitem prȩlio laceſſere quo eum a ſancta expeditiōe auerteret. Multi tamen Petrum quendam heremitam virū incomparabili ſanctitate ſecuti per germaniam & pannonias iter facientes conſtātinopolim cō-

boemūd⁹

Synodus placētina

Conciliū clarimontis in ſaracenos ꝑuq luit.

Petrus heremita.

munem belliſedem peruenere,quos non ita mul
Gothifre- tò poſt ſecuti duo fratres ſunt gothifredus Euſta-
dus chius & balduinus cognomento Bolioni Gala-
Bolionus tię Comites viri & animi conſtãtia & corporis ro
Balduin9 bore inſignes. Prætereа vero & podienſis
epiſcopus & Raymundus ſancti Aegidn co-
mes, & vgo magnus Philippi regis Francorũ fra
ter,& duo Roberti quorũ alter Normandię alter
Flandrię comes erat,& Stephanus carnoti comes
tranſmiſſis alpibus magnis copijs iter per Italiã
facientes primo Romam peruenere. Vnde reco-
gniti prius ſanctorũ locis ſacelliſq; inuiſis accepta
a pontifice bñdictione Brũduſiũ puenere,inde in
Epirhũ traiecturi. Verum qa nõ oẽs idẽ port9 ca
piebat:tanta erat multitudo ps barũ,pars Idrũtũ
petijt. Boemundus aũt quẽ diximus Melphim oc
cupaſſe cupiditate glorię incenſus relicta Melphi
cum duodecĩ milibus delectorum hoim Italicæ
iuuẽtutis in eãdẽ expeditionẽ proficiſcitur.Huius
autẽ virtus & animi pſtãtia adeo fratrẽ Rogeriũ
permouit,vt poſitis armis dixerit ſibi oĩa cũ fra-
Tãcredus tre cõmunia deinceps fore. Ac ſtati Tancredũ fi-
lium pugnandi cupidum belli comitẽ fratri tra-
didit. Peruenerat iã cõſtãtinopolim Petrus herc-
mita, & in ſuburbijs caſtri ametatus tot mala ciui-
bus inferebat nõ ſpõte ſed militum licẽtia vt oĩm
interitũ gręci poptarẽt. Permotus itaq; ſuorũ ma
Alexius lis Alexius iperator petrum cõpulit negato co-
impe. meatu ante tẽpus Boſphorum traijcere:qui Nico
mediã prĩo,mox Niceã pueniẽtes, ciuitatẽ ipſam
natura & pręſidio Saracenorum munitatã oppu-
gnare adorti ſunt. Verum cùm obſidentibus cõ
meatus deficerent dilaberenturque paſſim mili-

tes chriſtiani eius rei cauſa a Saracenis inſidijs oppreſſi: ac relinquere obſidionem coacti tantum in fuga detrimentum accepere, vt & Reynaldus dux alemannorum abnegata chriſti fide cum aliquot militibus deditionem fecerit, & Petrus legationis nomine ſine militibus conſtantinopolim redierit. Quæ rex Alexio grata admodum fuit, quod ſperaret chriſtianos tanto accepto incommodo eam expeditionem omiſſuros. Interea vero ſuperuenientibus alijs copijs cum eos aperto marte repellere Alexius nõ poſſet clam noctu in Suburbijs conſtantinopolitanis caſtrametantes aggreditur, ſed nil eſt actum acriter qui in ſtatione erant caſtra defendentibus donec reliqui milites ſomno exciti arma caperent. Pugnatum eſt item ſequenti die paruo vtrinque accepto incommodo. Tum Boemundus exercitus nomine ad Alexium miſſus hominem partim minis, tum pollicitationibus ad pacem ineundam compulit: his fœderibus vt & iter tutum per loca imperio eius ſubiecta facere liceret: & commeatum ac ſupplementa præberet: vtque quod e ſaracenis caperetur eius imperio ſubijceretur excepta hieroſolyma. Peractis his rebus ex ſententia tranmiſſoque Boſphoro, primo Nicomediam inde Niceam ventum eſt Thurcis qui in præſidio erant acrriter defenſam. Saraceni enim & Thurci paribus copijs auſpicijſque bellum contra chriſtianos tum gerebant. Ad.lx.n. Thurcorum millia qui proximos montes inſederant ſigna eruptionis oppidanis præbẽtes chriſtianorũ caſtro adorti, magno accepto incõmodo ad mõtes ipſos re infecta rediere. Diſ-

ficile tñ erat vrbẽ oppugnare, quia cõmeatus, & ſupplementa militũ ſubmitti per lacũ vrbi adiacẽtẽ cõtinuo poterãt. Verũ ſuperueniẽtibus e cõſtãtinopoli Lẽbis non paucis, in lacũq; miſſis rerũ oĩm inopia oppidani pſſi dies poſt duos &.l. ab initio obſidiõis deditionẽ fecere Thurcis qui in pſidio erant cũ rebus ſuis & armis abire permiſſis. Atvero chriſtiani munita Nicea inde abeũtes cũ iter per loca deſerta facere neceſſe eſſet, bifariam copias diuiſere. Cũ autẽ Boemundus herbidũ ſolum ad riuũ quendã inueniſſet caſtris poſitis reficere militem labore itineris feſſum inſtituerat, cũ
Solimãn9 ſubito eum ſaraceni & thurci Solimãno duce adorti ſunt quẽ certe opreſſiſſent abundãte vndiq; multitudine, ni Vgo & Gothifredus cum.xl. milibus equitũ ei confeſtim re per nuncios cognita opem tuliſſent. Pugnatũ eſt vtrinq; acriter & diu nec dirimi niſi noctis interuentu certamẽ potuit.
Crudelis Cędes. Eo autem prȩlio quo Medi Thurci Sirij Caldęi Saraceni Arabes interfuere, ad quadraginta milia hoĩm cecidiſſe, ſequẽti die cognitũ eſt. Solimãnus autem effuſa fuga inde abiens ac vbiq; pdicans ſe victorem fuiſſe. x. milia Arabum ad exercitũ venientiũ obuiam habuit, quos ſtatim ſecum in Lycaoniã duxit chriſtianis eo pficiſcẽtib9 commeatus & iter iterccepturus. At chriſtiani ſegetibus iã matureſcentibus adiuti ſine ullo incommodo Iconium primam Lycaonię ciuitatem peruenere qua in poteſtatem dedentibus ciuibus redacta pari fœlicitate Heracleam Tarſumq; cepere. Tũ
Balduin9 balduinus pæſtantis animi & ingenij vir primus oĩm in aſia domĩatũ adeptus eſt Tarſo donat9 & quicquid in ea regione caperet, qui quidem pau-

lo poſt Edeſſa & Maniſta vrbibus potitus eſt. Flexit inde in Ciliciā maior exercitus: quę nunc minor Armenia vocatur: quā quidē primo īpetu captā Palinuro Armenio cum noſtris militarē ſoli to regendā cōmiſere. Capta deinde Cęſarea Cappadociæ in Antiochiā mouere tranſmiſſis altiſſimis montibus. Antiochiæ vero Caſſianus rex tū pręerat: quę vrbs antea Reblata apellata eſt. Hāc autē duplici muro circūdatā de ſuo noīe rex ille quōdā Aſię dn̄ator appellauit Ductis circū quaque. cccc. & lx. turribus. Hæc itē quondā Petri apoſtoli ſedes fuit. Hic Lucas euāgeliſta & ille Theophilus originē duxerunt, ad quē Lucas euangelium & actus apoſtolorū ſcribit. Hic tū primū baptiſmatis fonte regnati chriſtianos ſe appellauere: in eaq; ſub chriſtiano īperio mille annis floruere. Centū etiā ac. lx. epiſcopos ſub patriarcha Antiocheno fuiſſe conſtat ante vrbē a Barbaris captam: in qua ad. ccc. & lx. eccleſias fuiſſe legimus. Anno igitur ſalutis noſtræ milleſimo. xcvij. vrbs Antiochena magnis operibus obſideri cœpta eſt quo quidē tēpore Vrbanus maxime ſeditiōibus exagitatus in domo Petri Leonis potentiſſimi ciuis biennio ſe cōtinuit apud eccleſiā ſancti Nicolai in carcere Tuliano. Verū mortuo Ioanne pagano ſeditioſiſſimo homine liberior factus ad cōponendū eccleſiæ ſtatū animū adijcit. Nā & archiepiſcopū Mediolanēſem iā antea magiſtratu pulſum ꝙ ab vno tm̄ epiſcopo cōtra ius diuinū cōſecratus fuerat ī gratiā recepit: cū antea mutato habitu eius rei cauſa in cœnobio ſponte ac ſanctiſſime vixiſſet: & eidē palliū ſuppliciter petenti cum integra poteſtate trāſmiſit his verbis. Literis tuis

Reblata antiqua vrbs.

Quot epī ſub Antiocheno patriarcha.

exorati cum apoſtolicæ ſedis bñdictiõe pallium fraternitati tuæ mittimus,quod quidẽ dignitatis genus nulli añ niſi pręſenti cõceſſum eſt.Pręterea vero Tolletano archiepiſcopo qui Romã veniẽs de more ĩ verba põtificis iurauerat palliũ & priuilegia quędã conceſſit,eundẽq́ totius Hiſpaniæ primatem inſtituit.Regẽ autem Galatiæ cũ omni dioceſi ſancti Iacobi anathematis vinculo illigauit:quia ꝓuinciæ epiſcopum in carcerem ĩaudita cauſa coniecerat.Eódem fere tempore Henricus Sueſſionẽſis epiſcopus Romam ad vrbanum veniens epiſcopatu quem a rege Francorum acceperat libere ſe abdicat ſine vlla reſtitutionis ſpe. Hanc ob rem Vrbanus cum neceſſitas prouĩciæ ita exigeret nolẽti & recuſanti epiſcopatum reſtituit accepto iureiurando.his tamen verbis in reſtitutione hominem vſum ferunt. Excõmunicatis ab hac ſede deinceps ſciens & volens non cõmunicabo.Similiter vero conſecrationibus eorũ qui epiſcopatus vel Cœnobia a laicis contra ius faſq́ acceperit nũquam interero: & ita me deus adiuuet & hæc ſancta dei euangelia: vt nunquã de ſentẽtia cedere inſtituerim.Idem quoq́ in beluacenſem epiſcopum actũ ferunt. Nec eſt cur eũ ob has res pertinacem quiſpiam fuiſſe putet. Didicerat enim vbi erat opus mutare ſententiam: quod eſt viri boni proprium. Nam cum clericũ quẽquã a Giberto antipapa ad ordinẽ ſubdiaconatus antea prouectum iterum ad ſacros ordines admiſiſſet,ſententiam mutauit:q2 ea res mali exempli videretur pariturāq́ aliquando eſſet ĩgentia mala. Ciſterciẽſem autem ordinem primo in Burgundia excitatum ſua auctoritate confirma-

Tolletani archiep. priuilegia.

Ordinis Ciſterciẽſis cõfirmatio

uit.Sunt etiam qui ſcribant Carthuſiẽſes religio-
ſos huius pontificis tẽpore originẽ habuiſſe. Alij
autem temporibus victoris.iij.hoc aſcribunt. At
vero cum Vrbanus ſanctiſſimus pontifex nõ o-
pere ſolum & exemplo:verum etiã ſcriptis cõtra
hæreticorum dogmata eccleſiam dei cõfirmaſſet
xij.pontificatus ſui anno menſe quarto, die deci-
monono apud ſanctum Nicolaũ carceris Tullia-
ni in ædibus Petri Leonis ciuis egregij moritur.
quarto Kalend. auguſti:cuius corpus per tranſty
berinam regionem ad vitandas inimicorum inſi
dias qui etiam mortuum lædere conabantur: ad
ſanctum Petrum in vaticano delatum eſt ibiq;
honorifice ſepultum.

Carthuſiẽſes cõfirmãtur.

Facinus crudele ſpectãdũ.

Paſchalis II.

XVII.orthodoxę eccleſię ſciſma fuit iter hũc
& Albertum Arnolphũ & Theodoricum
antipapas qui fauore imperatoris ſuffulti
cornua ſua erexere in detrimẽtum anima-
rum & corporum.

PAſchalis.ij.Rainerius ante pontificatũ
vocatus natione Italus e Flãminia:pa-
tre Creſcentio matre alfacia:eo fere tẽ-
pore põtifex creatur quo chriſtiani in
Aſia dimicantes Antiochiam cepere: Pyrrho an
tiocheno ciue admodũ potẽte Vrbis ingreſſum
p̄bẽte:Qui Boemũdi virtutẽ admiratus deditu
rum ſe illis vrbẽ ſpopõdit,Si reliqui chriſtiani ei-
dem cũ imperio præeſſe Boemundum pateren-
tur.Ingreſſi vrbẽ chriſtiani oĩbus fere pepercere
in præſidia Saracenorum tantummodo ſeuitum
eſt.Caſſianus quiẽ rex ad loca montana cõfugiẽs
ab Armenijs trucidatur.Sola arx ſupererat: quã

Capitẽ Antiochia.

dum Boemundus acerrime oppugnat femur ſagitta traijcitur:& adeo grauiter vt p aliquot dies ab oppuguatiõe deſtiterit. Verũ ſupueniẽti Corbane Perſarũ regis militiæ principi cũ Senſadolo Caſſiani filio Antiochiã recupaturis Boemundus iã ex vulnere ĩteger obuiã cũ exercitu factus ſtatim pugnandi copiã facit. In mõtibus ſe hoſtes cõtinebant:nec elici ad certamen vllo modo poterãt. Quare Boemundus pœnuria rerũ oĩm vrgẽte decertare oĩno ĩſtituit etiã iniquo loco.prælata itaq; lancea illa tanquã vexillo optimo: qua xp̃i latus tranſfixus a longino fuit. Nup in baſilica ſancti Andreæ Antiochiæ repta:hoſtes primo acriter reſiſtẽtes ſuperat & ſçędit, quorũ de numero ad.c. milia perijſſe cõſtat præterea vero ĩ eorũ caſtris ad xv.milia Camelorũ capta tradunt. Indeq; tanta præda auecta, vt ab extrema ĩopia ad ſummã rerũ omniũ Vbertatẽ ventũ ſit. Præfect⁹ autẽ arcis cognita ſuorũ calamitate & arcẽ Boemundo tradidit:& xp̃i fidẽ ſuſcepit: permiſſum & his qui in pręſidio erant,vt ſi chriſti fidẽ amplectere nt eis abire cũ reb⁹ ſuis liceret,quoquo vellent. Magna deinde inter Boemundũ & Raimũdum cõcertatio orta eſt,cum Boemũdus ſibi Antiochiã depoſceret,& Raimundus inſtaret, vt imperatori cõſtantinopolitano ex fœdere prius inito ſine vlla controuerſia traderetur. Sacerdotes autẽ quibus eius rei arbitriũ cõmiſſum eſt Boemũdo antiochiã ſtatim adiudicarũt. Interea vero mortuo Vgone magno qui cõponendarum rerũ cauſa cõſtantinopolim ierat, Reliqui duces Raimundo excepto qui cæſarẽ Capadociæ obſidebat proficiſci hieroſolymã cum exercitu inſti-

tuere,in Lyciam ſimul cōuenientes.In itinere aūt Tortoſam oppugnare adhorti tribus menſibus fruſtra cōſumptis ſoluta obſidiōe Tripolim mouere: cuius regulus pecuīa,comeatu,armis benigne præbitis pacē hac lege impetrauit: vt ſi hieroſolymę caperentur xp̄ianum nomen amplecteretur & fidē.Inde vero mouentes ac Cæſareā paleſtinæ prætereuntes quinis caſtris Hieroſolymā tādē ꝑuenere:ī arduo mōte ſitā:ac pluribus cōuallibus diſtinctā:adeo vt nō niſi a maximis exercitibus obſideri vrbs poſſet. Adde ꝙ aquis fontanis & fluuialibus caret:quę exercitibus ꝑmaxime neceſſarię ſunt.Solus em̄ Siloe amnis & is quidem æſtate ꝑtenuis ac interdum nullus per mōtē Syō in cōuallē Ioſaphat delabitur. Sūt tn̄ permultę ī vrbe & in agris ciſternæ quæ ſolis ciuibus aquā pręſtent,nō etiā magnis exercitibus & iumētis militarib⁹. Xp̄iani tn̄ cōparato oīfariā comeatu quatuor locis oppugnare vrbē magnis viribus adhorti eā hieroſolymitāis acriter defendentib⁹,idib⁹ Iulij vi cepere trigeſimonono die poſt eaquā obſiderint capta eſt anno ſalutis milleſimo nonageſimonono: Anno quadrīgētēſimo nonageſimoq; poſteaquā imperāte heracleo a Saracenis occupata fuerat:ꝑcipua tn̄ in recuperanda tāta vrbe laus Gothifredi fuit qui partē muri ei ac fratrib⁹ ad oppugnādū aſſignatā primus cōſcendit:Balduinoq; poteſtatē fecit vt in vrbē deſcendens xp̄ianis portas recluderet: quibus certe irrūpentibus tanta cædes facta eſt cū in vrbe tum vel maxime in tēplo vt morientiū cruor talos hominū ſupergrederetur.Cepiſſent eadē quoq; die tēplum niſi nox ſuperueniſſet. Verum ſequenti

Gothifredi præclara geſta.

die repetita oppugnatio eſt: & his venia concesſa qui poſitis armis ſuppliciter ſalutē petiere. Chriſtiani autem tāta victoria potiti: vbi & diebus octo a bellicis rebus quieuiſſent: & ſancta vrbis loca ac domini ſepulchrū de more viſum iuiſſent: vno omnium cōſenſu Gotifredum humeris etiā in regiā delatū regem decernūt. Qui regni quidem titulum non abnuit coronā vero aureā reiecit. Indignū arbitratus illic aureo diademate hominem vti: vbi rex regum eps ſpineā coronā pro redēptione humani generis tuliſſet. Pręterea vero Arnulphus pſbyter patriarcha creatus ab epiſcopis qui tum aderant cōſecratur. Perterriti aūt hac victoria Neapolitanę vrbis Aſſyriæ ciues legatos ad Gothifredum miſere qui ſe ac ſua oīa illi dederent. Verum cum nō ita multo poſt nunciatum fuiſſet Solimanni Babylonis regis ingentem exercitum Aſcalonem perueniſſe vrbē viginti milibus paſſuum ab hieroſolymis diſtātem: hieroſolymitanoq; populo ſemper infenſam: occurrere hoſti Gothifredus ſtatuit: Petro heremita ad cuſtodiēdā vrbē relicto reuocatoq; Euſtachio & Tācredo quos Neapolim cum duabus legiōibus miſerat. In hoſtē itaq; pfectus cū ex captiuis cōperiſſet Clemētē eſſe regis Babyloniorū Solimāni militiæ pricipē quo cū quīquagīta milia hominū militarēt, eundēq; habere claſſem frumento & machinis onuſtam decertare omnino inſtituit. Vnde pugna cōmiſſa victoriæ cōpos ad triginta milia hominum interfeciſſe traditur. Clemens autem hominum dux naui fugiens ſalutem ſibi quæſiuit. Aſcalonitæ vero tanto accepto incommodo vrbem ſtatim Gothifredo tradidere,

Gothifredus rex Hieruſalē coronat.

in qua tantum auri & argenti deprehenſum eſt, quantum alio vnq̄ in loco. Recuperatis itaq; hieroſolymis multi principes voti cōpotes facti redire in Europā ad ſuos inſtituere. Inter quos ſancti Aegidij Trandenſiſq; comites ſunt habiti. Gothifredus autē cum fratribus mira fœlicitate victoriæ vſus & Ioppem maritimā & Ramulā vrbē expugnauit, quę īpedimento xp̄ianis erat quo minus tuto ab Aſcalone hieroſolymā ꝓficiſcerētur. Obſedit & Caiphā quæ alio nomine Prophoia dicitur ad Carmeli radices ſitā, & quatuor milibus paſſuum ab Accon ſemotā. Verum durāte adhuc obſidione Tyberias Galliæq; vltro ſeſe obtulit. Caipha nō ita multo poſt ex fœdere recepta. Sed nihil in humanis rebus quod ad fœlicitatē ꝑtineat diuturnū eſt. Anno em̄ vno poſt captā tot laborib⁹ hieroſolymā Gothifredus febri correptus moritur: cui ſtatim chriſtiani ne ob interregnum aliquid detrimenti caperent Balduinum fratrem in regnū ſuff: ciunt anno ſalutis noſtræ centeſimoprimo ac milleſimo. Ad Paſchalem autem redeo, quem quidem Gregorius ſeptimus ob virtutem & doctrinam ſancti clementis preſbyterum creauit: in quo quidem loco clerus ipſe poſt vrbani mortem: eundem paſchalem vita priuata contentū: quippe qui antea monachus fuerat etiā nolentem & latitantem pōtificem creat: q̄ diceret humeros ſuos nequaquam tanto oneri ſuffecturos: ſed expetente populo: eligente clero: collaudante Cardinalium ſenatu pontificum munus ſuſcepit: maxime vero cū ter acclamatum eſſet, Sanctus Petrus Rainerium virum optimū pontificem elegit: cui poſtea primi ſcrinij

Mors Gothifredi.

Laus Paſchalis.

in qua tantum auri & argenti deprehenſum eſt, quantum alio vnq̃in loco. Recuperatis itaq; hieroſolymis multi principes voti cõpotes facti redire in Europã ad ſuos inſtituere. Inter quos ſancti Aegidij Trandenſiq; comites ſunt habiti. Gothifredus autẽ cum fratribus mira fœlicitate victoriæ vſus & Ioppem maritimã & Ramulã vrbẽ expugnauit, quę ĩpedimento xp̃ianis erat quo minus tuto ab Aſcalone hieroſolymã ꝓficiſceretur. Obſedit & Caiphã quæ alio nomine Prophoia dicitur ad Carmeli radices ſitã, & quatuor milibus paſſuum ab Accon ſemotã. Verum durãte adhuc obſidione Tyberias Galliæq; vltro ſeſe obtulit. Caipha nõ ita multo poſt ex fœdere recepta. Sed nihil in humanis rebus quod ad fœlicitatẽ ꝑtineat diuturnũ eſt. Anno eñ vno poſt captã tot laborib⁹ hieroſolymã Gothifredus febri correptus moritur: cui ſtatim chriſtiani ne ob interregnum aliquid detrimenti caperent Balduinum fratrem in regnũ ſufficiunt anno ſalutis noſtræ centeſimoprimo ac milleſimo. Ad Paſchalem autem redeo, quem quidem Gregorius ſeptimus ob virtutem & doctrinam ſancti clementis preſbyterum creauit: in quo quidem loco clerus ipſe poſt vrbani mortem: eundem paſchalem vita priuata contentũ: quippe qui antea monachus fuerat etiã nolentem & latitantem põtificem creat: q̃ diceret humeros ſuos nequaquam tanto oneri ſuffecturos: ſed expetente populo: eligente clero: collaudante Cardinalium ſenatu pontificum munus ſuſcepit: maxime vero cũ ter acclamatum eſſet, Sanctus Petrus Rainerium virum optimũ pontificem elegit: cui poſtea primi ſcrinij

Mors Gothifredi.

Laus Paſchalis.

& ſcribæ regionarij paſchalis nomē indidere. Indutus deinde coccineā clamidem tyaraqꝫ capiti eius īpoſita: comitāte populo & clero equo albo ad lateranū perducitur: maxime vero ad eā porticum quæ ad auſtrum verſa ī baſilicā ſaluatoris ducit quā cōſtantinianam vocāt: vbi cum in ſede ad eā rem de more parata aliquandiu quieuiſſet atrium lateranenſe conſcēdens balteo ſuccingitur, vnde ſeptē claues ſeptēqꝫ ſigilla pendebāt: vt intelligeret ſe ſecundū ſeptiſariā ſcti ſpiritus gratiā ſanctarū eccleſiarum quibus deo auctore prę erat claudēdi ſigillādi aperiendi recludēdiqꝫ ratione habere. Inuiſit ſceptrum pontificium manibus gerēs ea quoqꝫ loca quę ſolis pōtificibus ſunt adiudicata. Sequētibus vero diebus cōſecrationem accepturus ad baſilicā beati Petri ꝓficiſcit: in qua eum chriſmate inunxere oddo Hoſtienſis epiſcopus: Mauritius portuenſis: Gualterus Albanus: Bono Lauicanus: Milo pręneſtinus: Offo Nepeſinus, Oddoni hoſtienſi primæ partes quas adhuc retinet obtigere. Poſt vnctionē vero ī vrbē rediēs coronā de more accepit. Hoc ita futurū Albertus Alatrinus eps aliquādo diuinauit. Nam cum ab amico īterrogaretur quē Vrbano ſucceſſurum putaret Rainerium inquit: propter fidē & cōſtantiā deus eliget. Ferunt & eundem Albertū tēpus ipm quo ī pontificatu victurus erat prædixiſſe. At vero Paſchalis eccleſiæ dei prope labētī quorundā ſeditionibus conſulturus, copias ſuas ī Gibertum antipapā mittit malorū oīum caput. Vt autem tanto bello ſufficere pontifex poſſet, Rogerius Siciliæ comes ei turmas aliquot & mille auri vncias auxilio miſit. Albę marſorum Gi-

Cingitur pōt. balteo ī q̄ ſeptē claues &. vij. ſigilla appēdebāt.

Eps hoſtienſis au cto. pōtifi ficum.

bertus hõ pernicioſus tũ degebat, qui vbi intellexit hoſtes aduẽtare haud ſatis copijs ſuis fidens a Ricardo Cãpano comite acceptis: relicta Alba in Furconẽſiũ mõtana, quę nũc Aquilanorum mutato noĩe habẽt, ſeſe ꝓripuit. Vbi nõ ita multo poſt ſubita morte correpť ſui ſceleris pœnas luit. A malis tamen eccleſia dei nõ ſtatim tã pernicioſo homine ſublato quieuit. Ricardus em̃ quẽ dixi mus giberto copijs & opibus fauiſſe in locum demortui Albertũ quendã ſufficit Atellanum ciuẽ quę vrbs auerſa nũc diciur inter Neapolim & capuam poſita: qui ſtatim a bñ ſentientibus abdicare ſe magiſtratu coactus relegatur. Cauenſes autẽ agri Præneſtini incolæ Ricardi ſtultitiam & arrogantiam imitati Theodoricum quendã pontificẽ creauere, verum ij quoq; pœnitẽtia ducti quinto & centeſimo die e põtificatu deiectum Anachoritę habitum induere cogunt, & vitã ducere priuatam. Tertius præterea Maginulphus Romanus ciuis apud Rauennã pontificatus titulum vſurpare auſus eſt, quẽ quidẽ & romani exilio multarũt: & Rauennates omni humana ope deſtitutũ ab vrbe ſua pepulere. Pacata autem hoc modo Romana eccleſia Paſcalis vir magni ingenij atq; animi à religione ad arma cõuerſus adiuuante Rogerio Vrbem caſtellanã & Beneuẽtum ab hoſtibus occupatum recipit. Interim vero Petrus colũna romanus ciuis impellente Ricardo Cãpano comite cuius maxĩe intererat copias pontificis diſtrahere cauãs occupat pontificię ditionis oppidum. Hanc ob rem pontifex in eum mouẽs non ſolum cauas recepit, verum etiam zagarolũ & columnam paternæ hæreditatis caſtella ei abſtulit: ex

Ricardus.

Quot põtifices ſciſmatici.

Columna

A

columna hanc familiã cognomentum duxiſſe certe putauerim. Erat & alia familia Romę admodũ potẽs Corſi iĳ ſunt appellati, gregorio ſeptimo adeo fideles, vt eorũ dom⁹ ſub capitolio poſitæ ab Hẽrico tertio ſint exuſtæ & ſolo æquatę. Verũ poſtea mutato conſilio Stephanus eiuſdem familiæ prĩceps abſente paſcali ſancti Pauli baſilicã & caſtellum eo loci ædificatum furto occupat, vnde incurſionibus mirum in modum vrbem Romam continuo vexabat. Hanc ob rem omiſſis rebus externis põtifex ad vrbem propere rediens Stephanum inde vi deĳcit, quem ideo incolumẽ abiĳſſe credimus ꝙ monachi habitũ indutus irrumpentes decepit. Apparuiſſe tum multa ꝓdigia auctores plærıq; ſcribunt ꝙ & mare quibuſdã in locis litus pręter ſolitum. xx. paſſibus occupauerit. In quibuſdã vero a littore in altũ centũ exceſſerit. Hoc ego quoq; ſupiore anno apud Puteolos vidi exeſis quibuſdã colũnis marmoreis vſque ad tris cubitos quas mare (vt incolę dicebãt) triẽnio ante abluere cõſueuerat. Appuiſſe & cometẽ mirę magnitudinis rũ affirmant, qui in occaſu cadente ſole ſtatim appebat. Nõ mouebatur his prodigĳs Paſcalis quippe qui fieri hęc natura cernebat. Verũ cũ intellexiſſet Florentinũ epm affirmare ſolitum Antichriſtũ natũ eſſe, eo ſtatim ꝓficiſcitur, cõcilioq; habito re ipſa admodũ diſcuſſa cũ leuitate quadã, vt alicuius magnæ rei auctor videret motum epm cerneret, hominẽ verbis caſtigatũ dimittit, atque inde in Ciſalpinã ꝓficiſcitur, Vbi ad Guardaſtalum cõuentu multorum principum & epõrũ habito, de homagĳs, de Feudis, de ſacramẽtis epõrũ laicis antea exhi-

Mare ſin⁹ ſolitos exit.

bitis exhibendiſue magna eſt habita ratio. At vero cũ intelligeret Gallos ſacerdotes: non ita Integre vt decebat vitam ducere eo profectus apud Trecas cõuentu habito: redactis ad Laudabiliorẽ cultũ eccleſijs earũque prȩſidibus ꝑtim pulſis ꝑ caſtigatione emendatis in italiã propere rediJt: ꝙ intellexerat oĩa ſeditioſorum quorundã factionibus perturbari. Stephanus enim corſus montẽ altum & põticlũ de ea parte hetrurię quã nũc principis apoſtolorũ patrimoninm vocant ceperat ꝑſidijſqꝫ muniuerat, vñ frequẽti incurſione oĩa circũquaque vexabat, quẽ põtifex inſequutus ex altero caſtello deiecit alterum vi capere non potuit natura loci obſtãte, & hieme quæ iam appetebat. Iturus itaque in Appuliã componendarum rerũ italicarum gratia Lauicano epiſcopo eccleſiam Petro Leonis, & Leoni fregepani vrbem vrbanaque omnia. Ptolomȩo Sublacenſi domino quæ circa vbem ſunt quã diligentiſſime cõmendauit, relicto Gualfredo nepote militię prĩcipe: qui vna cum his ditionẽ eccleſiaſticã tueretur. Verũ abſente pontifice quem ferunt Ptolomȩũ tanti mali auctorem dicere ſolitum nunquã amplius ad vrbem rediturum ab eccleſia dei ĳ omnes defecere. Petrus columna quem pontifex in gratiam receperat. pharſenſis abbas cũ Anagnis, præneſtinis, Tyburtinis, Tuſculanis: Sabinis. Auſus & idẽ ptolomȩus comparato exercitu Albam latinam oppugnare ciuibus ipſis acriter vrbem defendentibus Verum ſuperueniente pontifice cum principe Caietano cumqꝫ Ricardo Aquilano egregijs copiarũ ducibus pulſis tyrannis eccleſiam dei occupare conantibus, & Albã obſidione liberat, & re-

liqua oppida quę iam defecerant in deditionem recipit. Tybur obſtinate reſiſtens expugnat nō ſine magno vtriuſq; partis incōmodo, montē altū deiecto inde Stephano recipiēs totum patrimonium breui pacatum reddidit. Pace deinde cōpoſita ad bellū Aſiaticum animū adijcit: principes xpianos literis & nuncijs ad eā rē q; diligentiſſime animat, q intellexerat Gothifredo hieroſolymis mortuo Saracenos recuperādę hieroſolymę cauſa magnos exercitus eo duxiſſe, Superatiſq; chriſtianis ingenti clade & comitem burgundię in ipſo prælio cecidiſſe, ac Boemundum viuum in manus hoſtium deueniſſe, ipſum vero Balduinum regē Gothifredi fratrē ęgre ex tanta clade ſeſe pripuiſſe, nec paulum abeſſe, quin vrbs caperetur. Verumtamē Barbari tanta victoria potiti obſidere hieroſolymas nequaq; ſunt auſi. Tancredus autē egregie defenſa Antiochia laodiceā vrbem imperio conſtantinopolitano ſubiectā vi cepit, q intellexerat Alexiū imperatorē chriſtianorū clade delectatū, militibus quoq; noſtris impedimento fuiſſe: quominus ſupplementi cauſa ex europa in Aſiam traijcerent. Fœlicitate & audacia Tancredi Balduinus rex percitus cōparato propere exercitu in Accon ducere ſtatuit, Vocatis in auxilium Genuēſibus & venetis, qui eo propere cū octoginta roſtratis nauibus ac triremibus plęriſq; profecti ſunt. Quare & vrbs terra mariq; acriter oppugnata vigeſima die tandē capitur: & ſaraceni qui eo venerant tuendæ vrbis cauſa fuſi fugatiq; ſunt. Tancredus autē tātæ fuit pietatis in patruum Boemundū ab hoſtibus triennio in vinculis detētum, vt ei magna vi auri redempto An-

Tancredi Mira pietas.

tiochię principatū reſtituerit: poſtea vero idem Boemundus Antiochiā ipſam Tancredo cōmittens in italiā primo, mox in Galliā profectus Conſtantiā philippi regis Francorum filiā in vxorem accepit. Cognito deinde Alexij imperatoris conſtātinopolitani conatu qui maritimas Antiochię vrbes infeſtabat, in italiā rediens parata claſſe in Dalmatiā nauigat Dyrachiūq; obſidet, vt ea ratiōe Alexiū a bello Aſiatico reuocet. Quod etiā breui factum eſt. Pacem vero petenti Boemūdus hac lege dedit, vt bello Antiocheno omiſſo militibus Francis nullo maleficio per ſua loca tranſeuntibus, iter in Aſiam tuto facere liceret. Cōpoſita autē pace cum ea claſſe quā in Alexium parauerat in Aſiā Boemundus cōtendēs, adeo xp̄ianorum animos recreauit, vt Balduinus rex Beritum vrbem maritimā rex phœnicię inter Sydonem & Biblum poſitam ac Tyro metropoli obtēperantem obſeſſam duobus menſibus vi tandem ceperit nō ſine magno ſuorum incōmodo. Hanc ob rem & paſſim in omnes ſęuitum eſt, & vrbs ipſa tanq̄ colonia chriſtianis omnibus conceſſa eſt. Eodem quoq; tempore capta & ſydon eſt. In tanta vero chriſtianorum fœlicitate Boemundus clariſſimus princeps morte ſublatus luctu omnia compleuit, qui Boemundum filium paruulum admodū ex conſtantia vxore ſuſceptum principatus Antiocheni ſucceſſorem relinquens Tācredo nepoti donec adoleſceret commmēdauit. Interea vero Henricus.iiij. mortuo patre quē apud Leodiū bello ſuperauerat cōpoſitis in Germania rebus in italiā veniēs apud Sutriū ſubſtitit. q̄ ſenſerat ei⁹ aduētū paſcali parū admodū gratū eſſe,

Mors boemundi.

Henricus iiij.

quippe qui & eccleſias multas in bellis euerterat & epiſcopatus contra ius faſq; pro libidine animi cui placuiſſet demãdauerat. Verũ miſſis vltro citroque legatis cũ imperator iureiurando interpoſito polliceretur ſe & pacato agmine Vrbem ingreſſurũ, & coacturum ſuos epiſcopos vt ſe a poſſeſſione epiſcopatuũ abdicarent, quos largitione acceperant & potẽtia portæ repente apertę ſunt. Nam Sutrio mouẽs Hẽricus ad montem guadiȷ: vel (vt aliȷ volunt) ad montẽ malum, ſunt etiã qui montem aureum hunc appellent caſtra poſuerat. Vnde poſtea annuẽte populo prodeũteq; obuiã honorato quoq; Vrbẽ Leoninam primo ingreditur. Pręcedentibus ſacerdotibus cum infulis & reliquiȷs ſanctorũ a mole Adriani. nam per eã portam vrbem Leoninam ingreſſus eſt vſq; ad baſilicam ſancti Petri, cuius in gradibus pedes pontificis eo vſq; cum cardinalibus prodeuntis exoſculatus eſt. Poſitis deinde militibus ſuis, in ſtationibus vna cum põtifice ad dexterã tamẽ tẽplũ ingreditur, in quo poſt orationẽ ad altare factam a pontifice petit vt illos cõfirmet quibus ipſe epatus dederat licet iuſiurandum antea interpoſuiſſet ſe nunq; id a põtifice petiturum. Paſcalẽ vero id facere recuſantẽ intromiſſis militibus dato ſigno vna cum cardinalibus ſtatim capit, eumq; cũ magna parte cleri ſpoliati prius in caſtra perducit. Permotus tam inſigni iniuria populus roma. ſumptis armis Teutonicos ex vrbe Leonina pellit portaſq; omnes claudit. Tum vero imperator ad Soractis mõtẽ perueniẽs quẽ nunc ſancti Syluestri vocãt, in loco excelſo & munitiſſimo põtificẽ & cardinales collocat, diſpoſitis circũquaq; cuſto

Capitur Paſcalis ꝓditorie ab imperatore.

dibus & pſidijs ne inde aufugere vel retrahi ab aliq̄ poſſet, q̄ facto ſtatī reliquas copias vrbē oppugnaturus mouens ad aniene puenit. Vnde occupato pri⁹ pōte mā̄meo a mā̄mea matre Alexādri impatoris nomē ducente ac tanti opis auctore incenſis circū̄quaq̨ villis incurſiones continuo in romanos faciebat. Quare pontifex incōmodis ciuium & precibus motus ad pontem ſalarū perductus accitis ex vrbe notarijs qui pacta cōſcriberēt eos omnes licet inuitus in epatu cōfirmauit quos antea Henricus delegerat. Hoc itaq̨ modo cōpoſitis rebus dimiſſis captiuis omnibus imperator a pōtifice coronatur in baſilica ſancti Petri clauſis prius vrbis portis ne populus erū̄peret firmataq̨ ſtationibus ipſa ab Hērico baſilica. Vnde non ita multo poſt voti cōpos factus in germaniā redijt. Pōtifex vero pacata aliquātulū̄ italia Piſanos nauali gloria ad modū̄ potētes adhortatu, vt ex inſulis Balearibus quas iā antea occupauerāt in ſaracēos moueāt, mare noſtrū̄ & littora xp̄iano rū̄ infeſtantes. Quare piſani cupiditate glie capti cōparata ingēti claſſe impoſitaq̨ maiore iuuētutis ſuę pte in hoſtem pficiſcuntur. Verū̄ dū̄ apud vada volaterrana ventum expectant, Lucēſes eorum vrbē defenſoribus vacuā inuadū̄t: quā quidem Florentini piſanorum precibus moti repulſis Lucēſibus acerrime tutati ſunt. Obquam rem piſani de ſaracenis victores domū̄ redeuntes Florentinos duabus porphyreticis columnis donāt quæ adhuc ad portam ſacelli beati Ioannis baptiſtæ viſuntur. Interim vero Paſcalis concilio apud lateranū̄ habito omnia quæ henrico pmiſerat reuocat q coactus non libens in eius ſen-

piſani.

Reuocatio pmiſſorū̄ Henrico.

tentiam armis non rationibus munitam deſcendiſſet inſtātibus cardinalibus qui in vinculis erāt populoq́ꝫ ro. qui ab Henrico bello vexabatur vt quauis cōditione pacē cōponeret. Satius itaq́ꝫ viſum eſt retractare male acta violenter prȩſertim ꝙ pati exēplo pnicioſo, vt id quoq́ꝫ reliquis principibus licere videatur, quod Hēricus ab inuito pōtifice extorſerat. Hoc autē tēpore Mathildis co

Mors mathildis. Teſtamētum mulieris.

mitiſſa admodū ſenio confecta moriens romanæ eccleſiæ ex teſtamēto reliquit quicqd a piſſia amne & ſancto Quirico agri Senenſis vſq́ꝫ ad Ceperanū iner appēninū & mare pertinet. Addita Ferraria quæ adhuc Romanæ eccleſiæ vectigalis eſt. Sunt qui ſcribāt quorū de numero vincentius eſt auctor egregius hanc mulierē Florentiæ mortuā eſſe eo incēdio quo & magna pars vrbis cōſumpta eſt, & ad duo milia hominū cōbuſta tradūtur: eiuſq́ꝫ corpus poſtea in Ciſalpinam tranſlatū eſſe & in monaſterio ſancti Benedicti quod ab vrbe mantua, xij. milibus paſſuum diſtat ſepultū. Crediderim ego mulierē ipſam Mantuȩ diem extremum obijſſe: ſuoq́ꝫ iuſſu ad ſanctum Benedictum ſua impenſa ædificatum tranſlatam & ſepultam

Anſelm⁹.

procurante eam rem Anſelmo viro ſanctiſſimo, ac tanti monaſterij auctore, quippe qui operā dedera Mathildis impenſa, vt Cœnobium tā amplū tanq́ꝫ magnificū ædificaretur. Eodē quoq́ꝫ in loco ſepultum fuiſſe eundē Anſelmum epm Lucēſem comperi, ac Mantuā deinceps tranſlatum in eccleſiam cathedralē ob eam rem credo ne a vicinis furto ſubriperetur, cum miraculis continuo clarior fieret. Affirmant lucenſes corpus Mathildis apud ſe eſſe: quod ne credā facit Guidonis Gōza-

gæ auctoritas qui dum monaſterium ſancti Bene dicti reſtitueret inuẽtum corpus honeſtiore loco (vt par erat) collocauit. Alium quoq; Anſelmũ fuiſſe his tpalibus quidam auctores ſcribunt virum doctiſſimum & apud angelos tanti precĳ habitum: vt breui ex monacho abbas: deinde cãtuarienſis archiepũs ſit factus. Qui etiam libros de meditationibus Cur deus homo, de libero arbitrio, de ſimilitudinibus, de cruce, de beato Ioanne baptiſta cõſcripſit. Fœlicia certe hæc tempora fuere, quę & Sigibertum monachum celbatẽſem virum ſpectatæ doctrinę & Bernardum ex Caſtilione Burgundiæ nobili genere ortum protulere. Is. xvĳ. annũ attigẽs ſub abbate Stephano qui tertius fuerat ab inchoato ciſtercienſi monaſterio vna cum. xxx. ſocĳs monachi habitũ ſuſcipiẽs tãti pcĳ ob doctrinã & ſanctitatẽ eſt habitus vt breui abbas clareuallenſis monaſterĳ tum primũ Roberti viri illuſtris impẽſa edificati creatus ſit, cui certe loco cũ maxima gloria ad ãnos ſex &. xxx. pręfuit. Moriens deinde Bernardus præter ſanctitatem multa quoq; ſcriptis ingenĳ ſui monumenta reliquit: maxime vero cõmentarios in cantica canticorum cõſiderationes diuinę cõtemplatiõis ad Eugenium põtificem vnde põtificĳ muneris ratio duceretur. Scripſit & varias epiſtolas vnam potiſſimum ad romanos qua eos vehemẽter carpſit. Scripſit & apologeticum & ſermones in ſolẽnibus habitos. Ad paſchalẽm redeo qui in cõſilio apud Guardaſtallũ habito decreuit ne vrbes æmiliæ Placẽtia, Parma, Rhegium, Mutina, Bononia Rauennati eccleſiæ antea Metropoli ſubiectæ amplius eſſent: q ſæpius ob ſuperbiam in Roma-

Sctũs Anſelmus.

S. Bernardus.

Clarauallis.

nam ſedem prẹſules Rauennates cornua erexe‑rant. Pontificem vero ad vrbem redeuntem ro‑garunt ciues quidã vt in locum Petri prẹfecti vr bis demortui filium ſubrogaret: quod cum face‑re pontifex negaret propter ætatẽ pueri qui vix decimum attigerat annum tanta repente ſeditio exorta eſt vt ei abire ex ciuitate neceſſe fuerit ne magna aliqua cædes inter ciues committeretur: cum multi ineſſent qui nequaquam tantum ma‑giſtratum puero committendum dicerent. Neq; ita quoq; ſeditionis ſemina abſtulit. Nã cum Al‑bæ eſſet: intellexiſſetq; Petrũ Leonis eccleſiæ fau torem in ædibus ſuis ab aduerſa factione oppu‑gnari eo propere Ptolemeũ mittit ab Aricia ac‑citum cum ſatis valida manu: qui pulſos in tranſ‑tyberinam regionem aduerſarios partim interfi cit partim capit, ac per municipia cuſtodiendos diuidit. Sed magna repente in Ptolemæo incon‑ſtantia apparuit. nam quos ipſe paulo ante recepe rat eoſdẽ poſtea ſuo quoq; nutu ad municipia pro ficiſcentes dum iter per algidum faciunt ex inſi‑diis obortus capit & lariciam ſecum ducit: inter quos & demortui prẹfecti filius erat. Non conten tus autem tanti admiſſi facinoris Ptolemæus Sar minetum Nymphæum Tiberiam oramque ma‑ritinam occupat. Interim vero Henricus e Ger‑mania in italiam cum exercitu deſcendens ma‑gno terrori omnibus fuit. Verum cum is romam veniſſet abſente pontifice qui tũ in Appulia con cilium habebat cumque ſe priuatũ dignitate im‑perij putaret: vna cum poteſtate dandorum epi‑ſcopatuũ a Bacharẽſi archiepiſcopo patria exule iterum coronatus ante beati gregorij corpus, in

patriam abijt,paſchalis autem abſoluto conuentu ex Appulia Romam cum copijs Normannorum rediens,& multa oppida ab hoſtibus occupata recepit: & Præneſte Caloioannis imperatoris conſtantinopolitani qui patri Alexio ſucceſſerat Oratores libenter audiuit,eiſdemque in mandatis dedit,vt Caloioannem ſuo nomine contra Saracenos animarent At vero Farfenſis abbas & Ptolemæus qui nullū ſibi veniæ locū apud pontificē ob ſua maleficia reliquerant,Latebris delitеſcentes tandem per amicos in Paſchalis viri mitiſſimi gratiam redeunt. Pacatis hoc modo rebus dedicataque præneſte Agapiti baſilica Romam effuſa obuiā vrbana multitudine honoris cauſa tandem redijt:qua quidem ex frequentia in valitudinem incidens ſe paulopoſt moriturū cognouit:quare acceptis eccleſiæ ſacramentis cohortatuſque clerum ad pacem & concordiam pontificatus ſui anno decimooctauo,menſe ſexto,die ſeptimo,moritur decimoquinto,Kalendas Februarij,ſepeliturque honorificentiſſima pompa in baſilica conſtantiniana. Suo autem pontificatu facta poteſtate ſacrorum ordinum preſbyteros quinquaginta, diaconos triginta, epiſcopos cētū creauit. Romæ præterea eccleſias.xv.conſecrauit: maxime vero baſilicam ſancti Adriani in tribus foris profanatam quorundam factioſorum ſcelere eccleſiā ſanctæ Mariæ mōticelli in regione Areolę. Poſtremo vero reſtituit & conſecrauit baſilicam ſanctorum coronatorum eo tempore diruptam quo Robertus guiſcardi Salernitanus princeps eam partē vrbis incendit quæ a laterano ad capitoliū vergit,vt ī vita gregorij.vij. diximus.

Abbas Farfæ.

Cōmēdatio paſchalis.

Huius tēpore fuit ſciſma.xviij.per quen-
dam Benedictum hiſpanum qui fauo-
re imperatoris ſe contra:Gelaſium &
Calixtū.ij.erexit.Et his etiā diebus or-
do tēplariorū ſuum ſumpſit exordium
quorū beatus Bernardus regulā con-
ſcripſit:&prius mātellis albis vtebant.

GElaſius ſecundus Ioānes antea vo-
catus patria Caietanus patre Cre-
ſcētio nobili genere nat⁹,īgenueq;
a teneris annis educatus,& doctus ī
mōte Caſſino religiōis fundamēta
ꝑdidicit ſub Odriſio abbate viro ſctīſſimo. Hāc
ob rem ab Vrbano ſecundo Romā accitus cogni
ta hominis virtute & fide ſemper in precio eſt ha
bitus. Verum in primis eius fides perſpecta eo tē-
pore eſt quo Vrbanus pōtifex a germanis: & Gi
berti antipapæ factionē ſequentibus in inſula Ly
caoniæ Romę inter duos pōtes obſeſſus eſt. Solus
enim vna cum Petro Leone viro illuſtri hominē
ſanctiſſimum nunquā deſeruit.Hanc ob rem poſt
ea cum Vrbanus meliore fortuna vteretur,tanti
beneficij memor Gelaſium primo quidem ſecre-
tis ſuis admouet ob fidem & doctrinā:eiq; nego-
cium dedit ob elegātiā cōpoſitionis ſue vt roma-
nę curiæ ſtilum negligentia & ignorantia maio
rum labefactum in meliorem formā & ornatum
redigeret.Poſtea vero cognita hominis amplitu
dine eundem referre ī cœtum Cardinalium inſti
tuerat:eaq; de re ſępius ī ſenatu locutus fuerat aſ-
ſentientibus omnibus. Verū mortuo non ita mul
to poſt Vrbano paſchalis meritorum tāti viri nō
immemor ſtatim eū diaconū cardinalē decernit,

Mortuo deĩde Paſchali cum de creãdo nouo pon tifice ratio haberetur ob eãq; rem cardinales oẽs in monaſterio ad Palladiũ paululum infra ædes Leõis & Cincij Fregepanis cõgregati eſſent vno oĩm cõſenſu Ioannes Caietanus Gelaſius põtifex creatur. Verum Cincius Fregepanis ita ob hanc electionem percitus q vnum ex ſuis cardĩalibus collegio pposuerat quem põtificem eligerent in monaſterium Palladij cũ armatis ſatellitibus irrumpens refractis foribus obuiũ quemq; percutit, põtificem ob torto collo in terrã deiectũ calci bus cõterit: In vinculaq; cõijcit. Cardinales autẽ fugã petentes ex mulis & equis deijci nullumq; genus cotumeliæ ꝑtermittit quo affici tãtus ſenatus poſſet. Non tulit autem tantã iniuriã po. Ro. Ad ædes Cĩcij Fregepanis armatus cõcurrit eiq; ac familiæ interitum minatur niſi propere gelaſium incolumem reddat. Faciunt mãdata Fregepanes maxime vero Leo qui põtificis pedes videntibus omnibus ſæpius exoſculatus veniã ſupp pliciter petebat. Equum itaq; album cõſcendens põtifex via ſacra ĩ lateranũ ducitur comitãte clero populoq; Ro. ibiq; de more coronatur. Interea vero Balduinus quẽ ſtatim litteris & nuntijs põtifex adhortatus eſt, vt Barbarorum imperiũ tãdiu ſuſtineret quoad ĩ Aſiã noua ſupplemẽta mitterentur Caſtellum in Syria Sobal vocitatum occupat & munit: vt chriſtianis cõtra Barbaros cõtinue dimicantibus receptaculum eſſet. At vero Boemundo adoleſcẽte mortuo Tãcredus tutor Antiochię princeps ab oĩbus xpĩanis declaratur: quem quidem cõfirmato peius principatu Balduinus Hieroſolymitanus rex ad ſe cum milliti-

Scelus inauditũ in pontificẽ.

Reſtitutio põtificis

bus ſuis vocat dimicaturus cũ hoſtibus Thurcis, Saracenis, Arabib⁹: qui cũ magno exercitu prouinciã hieroſolymitanã ingreſſi erãt. Eo itaq; veniens Tancredus cognita chriſtianorũ paucitate fruſtra Balduino diſſuaſit ne collatis ſignis cũ hoſte decerneret: neve rẽ chriſtianã ĩ ſummũ diſcrimen adduceret. Nã cũ hoſtibus ipſis pugnãdi copiã feciſſet ingenti clade ſuperatus ægre cum paucis hieroſolymã ſe recepit. Diuerſis præterea tramitibus Tancredus Antiochiã perueniens fugã ſalutẽ ſibi quęſiuit. Elati autẽ tanta victoria hoſtes montẽ Thabor conſcendẽtes monaſteriũ eo loci poſitũ diruũt: monachis ad vnum õnibus interfectis. Nec interĩ quietus ab externo hoſte gelaſius fuit qui Henrici ĩperatoris furorẽ Italiã vaſtantis iamiãq; vrbẽ hoſtili animo ĩgreſſuri deuitans ad ædes Vulcamini potentiſſimi ciuis primo confugit: verũ cũ ibi quoq; nequaquã tutus videretur vna cũ ſuis triremes conſcendens, due em̃ iã ad id inſtructæ paratæq; erant, Hoſtiã tyberĳ delabitur, inſequentibus germanis militibus & pontificẽ telis ac ſagittis petẽtibus. Cũ hoſtiã vero perueniſſet neq; ingredi mare propter ĩſtantes procellas liceret terreſtri itinere Ardeã proficiſcitur Vgone. xĳ. apoſtolorũ Cardinali viro ampliſſimo ſemper eũ comitante. Cadentibus autem fluctibus. Hoſtiã reuerſus Tarracinã primo mox Caietã adnauigat, vbi perbenigne a ciuibus ſuſcipitur. Conuenere eo ſtatim & gulielmus Appuliæ dux: & Robertus Cãpanus princeps ac richardus Aquilanus, pollicẽtes ſe in eius poteſtate ſemper futuros, vt veros decet eccleſiæ dei vectigales. Cum igitur parati exercitum contra ſe Henri-

Deſtructio monaſterĳ montis Thabor.

cus intellexiſſet: Mauritium Bracharenſem archi epiſcopum antipapā creant: quē potiſſimū gelaſio obījceret eūq;: Fregepanū familię commendauit: gregorius is appellatus eſt. Non contentus autē tam pernicioſo exemplo Henricus, in Anagninū agrum copias ſuas mouens omnia hoſtilē in modum diripit & capit. Turriculum quoque muniſſimum locū iam oppugnabat cum ſubito nunciatum eſt gelaſiū cum proceribus Appuliæ magnoq; cum exercitu aduentare, quare motis caſtris Italia cedens: cuncta cędibus & rapinis compleuit. Gelaſius autē remiſſis in Appuliam proceribus Romam venit arbitratus ob diceſſum Henrici omnia deinceps pacata fore. Verum longe ſecus q̄ putarat accidit. Nam cū intellexiſſet anti papam Fregepanum auxilio fretum Romæ man ſiſſe: potentiam iſtius familiæ veritus apud amicos quoſdam prius delituit. At vero cum poſtea in eccleſia ſanctæ Praxedis myſteria celebraret, inſtantibus hoſtibus cum factione ſua vix ſeſe ab eorum manibus fuga ſubtraxit. Corſis Normannis familijs egregijs ac Creſcentio nepote accerrime defendentibus. Sequenti vero die a ſuis armis & cliētelis bene munitis in vrbē vocatus (nā ad ſanctum Paulum confugerat) habito cardinalium conuentu diſcedere ab vrbe inſtituit, ne creſcente indies magis magiſq; ſeditione magna aliqua clades oriretur. Relicto itaq; Petro portuenſi ep̄o qui vices eius quantū ad rē ſacrā pertinebat Romæ gereret: cōmendataq; Beneuētanæ ciuitatis cura Vgoni cardinali. xij. apoſtolorū: Piſas primo adnauigat, cū terreſtre iter nequaq̄ ſibi ac cardīalib⁹ quos comites ſocioſq; hēbat tutū vide-

Corſi normanni.

retur. Exceptus itaq; perbenigne a Piſanis cũ ratione diſceſſus ſui ab vrbe audientibus oĩbus reddidiſſet inde ſoluẽs in Galliã ad portã ſancti Aegidij peruenit. Vbi cum ab abbate Cluniacẽſi viro optimo tũ a Monachis, & oĩbus fidelibus qui eo eius rei gratia vndiq; cõuenerãt magnifice ac ſplendide ſuſcipitur. Deinde vero per cõtinentẽ honeſto comitatu magiſquã ſplẽdido (vt nũc fit) incedens, Intereundum baſilicã ſanctæ Ceciliç in Stagello: eccleſiam ſancti Syluestri in Tillano, eccleſiam ſancti Stephani in Tornaco dedicat: lapidibuſq; eccleſiarum terminos notat. Tãdem vero ad Cluniacenſe monaſterium perueniens pleuresi correptus põtificatus ſui ãno primo die quinto. moritur: vir ſanctiſſimus & õni laude dignus ſi vitã cõtinentiſſimã, ſi mores, ſi doctrinã inſpicis, quibus ex rebus fit vt facillime credã eũ qui ita cõſtanter & ſancte in tantis procellis humanarum perturbationum vixerit, nunc beatã & ſempiternã vitã in cœlo ducere. Sepelitur autẽ eius corpus intra limina Cluniacenſis Cœnobij. Sunt qui ſcribant huius põtificatu inchoatã eſſe tẽplariorũ militũ originẽ qui nõ lõge a ſepulchro dñi habitãtes pegrinos ſuſcipiebãt, eoſq; p loca ſacra armati ducebãt ac reducebãt: q̃ eis ſine vllo maleficio inuiſere loca ſancta liceret. Hos vita, fide, gratia mirum inmodum Cuſentinus cõmendat.

Gelaſij mors apud Cluniacum.

Calixtus II.

Iſte fuit filius comitis Burgũdiæ.

Calixtus. ij. Guido antea vocatus: natiõe Burgundus Viẽnenſis archiepiſcopus, originem a regibus Franciæ ducens ab his cardinalibus põtifex creat̃ qui mortuo Gelaſio Cluniaci tum aderãt. Verum is non

prius pontificium habitũ ſibi deſumpſit, ꝗ intellexit ſe ab his quoq; cardinalibus cõfirmari qui Romę & in Italia remanſerãt. Re itaq; literis & nũtijs cognita Romam veniẽs populo obuiã prodeũte ac honorato quoq; vrbem ingreditur, congratulantibus omnibus, tũ pontifici, tum ciuitati Romanę, ꝙ hunc quietis & pacis auctorem futurum cernebant. Rebus autẽ ex ſententia Romæ cõpoſitis Beneuentum ꝓficiſcitur: quo & principes omnes ſtatim couuenere, ſalutandi, vt mos eſt, pontificis cauſa: maxime vero Gulielmus Appulię dux, Iordanus Cãpanię comes, Arnulphus Ariola, Rhobertus Lorotelli comes, viri inſignes & ſine contẽtione illius partis Italię facile principes, qui etiã polliciti ſunt adhibito iureiurando ſe in poteſtate pontificis ſemper futuros. Calixtus autem qui nil aliud meditabatꝗ bellum Aſiaticum in quo de xpianis ægre tot barbaras gentes ſuſtinẽtibus ad dubitabatur Romã rediens Lambertum hoſtienſem epm Saxonem ſancti Stephani in Cœliomõte preſbyterum cardinalem, Gregoriũ ſancti Angeli diaconum legatos ad imperatorem mittit, q pace ſine vlla contentione cõpoſita ad Vrbẽ redeuntes tabellam pacis ad lateranenſem baſilicã ſuſpendere, qua quidem perlecta tãta repẽte lætitia publica exorta eſt, vt paſſim congratulantiũ cœtus audirentur. Verũ ne diuturnior hęc lętitia videret, effecit Rogerius Sicilię comes, qui Calabriam & Appuliã abſente Guilielmo comite occupat. Guilielmus enim Alexij imparatoris cõſtantinopolitani filiam in vxorem ducturus, abiens Calabriam & Appuliam pontifici cõmendauerat. Hanc ob rẽ Calixtus ab Vrbe diſcedens Be-

Rogerius Calabriã occupat.

neuentum peruenit, indeq; Vgonē cardinalem ad eum miſit arcem Nicephorim cū in Calabria obſidentem. Monitus autem Rogerius vt ab armis diſcederet nequaquā pōtificis edicto obtēperat, immo acrius inſtabat ne Guilielmus conſobrinus rediens ei impedimēto foret: quo minus Appulia & Calabria potiretur. Parabat iā arma pontifex cum ſubito vna cum magna pte ſenatus febri correptus redire ad vrbē re infecta cōpellitur. Hanc ob rē Rogerius nemine aduerſante Appulia & Calabria potiť. Atq; hoc modo Guilielmus vxore fruſtratus ac prīcipatu deiectus apud Salernitanum principē vitā degens ſine hæredibus breui moritur, Rogerius itaq; tanto aduerſario ſublato regem Italiæ ſe nuncupat. Calixtus autem recupata valitudine apud Lateranū noningentorum patrū cōcilium habuit in quo quidem deliberatum eſt, vt primo quoq; tēpore ſupplementa militiæ iam deficientis chriſtianis in Aſia bellum gerentibus ſubminiſtrarentur. Qua ſpe erectus Balduinus hieroſolymitanus rex Gazin regē Thurcorū minorem Aſiam incolentium cū magno exercitu in ſe mouentē ſuperat & captum in carcerē cōijcit. Eadē quoq; fortuna vſus Damaſci regē hieroſolymas cū exercitu hoſtili aīo petētem fundit, fugatq; duobus milibus hoſtiū cæſis, milleq; captis: Verū ſupueniente cum magnis copijs Balaac Parthorum rege cui ſtatim nullis expectatis auxilijs congredi auſus eſt tanta clade ſuperatur Balduinus vt etiam ipſe vna cū proceribus multis captus & in vīcula cōiectus ſit: Quare Calixtus pontifex maturandum ratus, ne reliqui chriſtiani amiſſo rege opprimerentur, inſtāte

Cōcilium Lateranenſe.

Balduin⁹ capitur.

Veramundo hieroſolymitano patriarcha viro optimo ac doctiſſimo, Venetos ſpe glorię & pmij cōcitos in hoſtē magna claſſe pmouit, Dñico Michaele duce milleſimo.c.ac.xxij.ſalutis noſtrę anno, qui quidem ad Ioppē claſſe delati quā Saraceni Babylonis terra mariq; obſidebāt: ſupatis barbaris ingenti clade obſidionē ſoluunt. Itum eſt & in Tyrum quādiu obſeſſam haud incruēta victoria cepere: pacti tamē prius vt Tyri & Aſcalonis dimidiū obtinerēt, ſi eorū opa in xpianorū poteſtatem deuenirent. Verū Emanuel gręcorū Imperator Calo ioanni ſuffectus tantam victoriam latinis inuidēs vel latina literatura vtētibus, venetis mandat vt claſſis ſuę præfectum reuocent: qui certe eorum dicto obtemperans ira incenſus Rhodum, Chium, vnde corpus beati Theodori martyris Venetias tranſlatum tum eſt: Samum, Mitylenen, Andron imperatoris inſulas diripuit, Motonium ſpoliatū incolis muniuit. Tragurium ex Vngaris captum ditioni Venetę ſubiecit. Lapidem præterea ſecum in patriam detulit ſuper quo apud Tyrum chriſtus ſediſſe fertur. At vero Balduinus, quem diximus ab hoſtibus captum, precio redemptus hieroſolymas rediens chriſtianam rempublicam iam labentem aliquandiu ſuſtinuit. Hanc ob rem Calixtus aliquid quietis a rebus externis nactus & cardinales.xij.creat, & baſilicas multas vetuſtate collapſas reficit. Mœnia vrbis inſtaurat, aquā in vrbem inducit arces eccleſię munit. Donaria plurima argēti auriq; baſilicis diuidit. Fūdos plęroſq; coēptos btō petro donat. Eccleſiā bti Nicolai in palatio ędificat. Verū ne tāta fœlicitas ſine aliquo incommodo diutius

Emanuel græcorū impator.

Sciſma.

in terris eſſet, gregorius antipapa Burdinus antea vocatus nomē pōtificis vſurpare conatus Sutrij ſe cōtinens auxilio quorundā tyrannorū fretus, & Romanos incurſionibus vexabat: & peregrinos negocij ac religionis cauſa ad vrbem accedens ſpoliabat. Quare Calixtus cōpatis repēte copijs p̄miſſoq; cum expeditiſſimo quoque Ioāne Cremenſi. S. Cryſogoni p̄ſbytero cardinali ſubſequens ipſe & ſocij hoſtem vincunt Sutriū capiunt: Burdinū Camelo impoſitum in triūphi ſpēm romam ducunt, quem pōtifex vitā donatū Cauēſi monaſterio incluſit. Calixtus autē de deo deq; hominibus benemeritus pōtificatus ſui anno quinto. menſe decimo. die ſexto. in domino moritur. Vacat tum ſedes dies. viij.

Honorius ij.

HOnorius. ij. qui & Lambertus ex agro Immolenſi oriundus Hoſtienſis Epiſcopus, eo tēpore pontifex creať, quo Balduinus ab hoſtibus p̄cio redēptus Antiochiā hieroſolymitano regno adiūxit, mortuis his oībus ad quos prīcipatus ille iure deueniebat. Verum cū tantus principatus retineri ſine præſide non poſſet eidem pręfecit Raymundū Guilielmi ducis Auſtrię filium, cui ſuperioris Boemundi filia nupſerat. Hoc autē modo cōpoſitis rebus regem Aſcalonitarum ægiptiorum copijs fretū, & ob eam rem Hieroſolimitanos infeſtantē vnico pręlio repulit. Baldequanū pręterea Damaſci regulū idē molientē, ſed maioribus copijs tribus grauiſſimis pręlijs fundit fugatque multis paſſim more pecorū cęſis. Ad honoriū redeo qui etſi obſcuro loco nat⁹ erat, tñ literatura & moribus tāto

Honorij commendatio.

magiſtratu dignus videbatur. Verum non adeo eius ingreſſus laudatur cũ ambitione quorundã potiuſq̃ oĩm bonorũ cõſenſu põtificatum inierit. Mortuo eñ Calixto cũ de legendo nouo pontifice ratio haberet, Leo Fregepanis oĩbus Cardinalibus interdixit, ne vſq̃ ad diẽ tertium pontificẽ crearent, quo & maturius deliberare & canones inſpicere liceret quamuis non ea mente id fecerit homo acutus & ad fallendum vafer, quã verbis prę ſe ferebat. ſed vt ei tantiſper diſponere hominum ſuffragia liceret quibus Lãbertus pontifex crearetur. Nã populus ipſe Saxonẽ ſancti Stephani Cardinalem pontificem percupide nimiũ optabat. Id quoq̃ ſe cupere Leo fregepanis oſtẽdebat, quo & populum & patres negligentes & incautos in ſentẽtiam ſui quauis arte pelliceret. At vero cũ id velle Leonem Cardinales quidã cernerent, ne ex eius ſententia pontificẽ legerent, omiſſo Saxone. Theobaldũ ſanctę Anaſtaſię preſbyterum Cardinalem pontificem deligunt, quẽ Celeſtinum appellarunt. Tunc autem Leo nõ amplius immorandum ratus q̃ piã offenſum hac electione populum cernebat. Lãbertum, de quo ante diximus, põtificẽ mgna voce proponit, acclamante populo cleroque eã electionem manibus & nutibus approbante. Tum Leo maturandum ratus ne ſnĩę hominũ immutarentur, in ſimĳs, loci nomen eſt, nõ longe ab eccleſia ſancti ſyluestri hominẽ põtificali habitu exornat, qui & ſi primo artibus quibuſdam tãtum magiſtratum adeptus eſt, tñ poſtea oĩm cõſenſu pontifex maximus cõſalutatur. Põtificatũ adeptus Cardinales quoſdã viros inſignes creauit, quorũ opa poſtea magnis

in rebus vſus eſt. Familiaritate eñ pclarorũ viro rum mirifice delectatus eſt. Nam pontium quẽ-dã abbatem Cluniacenſem virũ induſtrium Romę retenuit. Ingeniũ quoq; Hildeberti Genomacenſis epi mirifice extulit, quẽ deinceps Turonenſem archiepm creauit, q plurimum heroico elegiacove carmine valeret. Huius quoque tẽpora clariora fecit Hugo de ſancto Victore ſi cognomentum inſpicis ſi patriã pariſienſis doctor inſignis. Hic enim dicendo tum ſcribendo ingenij ſui pręclara monimẽta reliquit. Extat eius liber de ſacracramentis, liber ſententiarũ, liber in dialogo qui Didaſcalus appellatur, liber de cura animæ. Liber de artibus & doctrinis. Hos autẽ omnes tãta beniuolentia Honorius pontifex amplexus eſt vt nullum genus officij ptermiſerit quo eos ad honeſtiorem dignitatis gradum euehi poſſe exiſtimaret. Vnũ tamen ſuis tẽporibus accidit quod nequaquã probandũ eſt. Arnulphus eñ chriſtianę religionis prædicator egregius clericorũ inſidijs Romę necatur, q acerbe nimium in eorũ laſciuiam & libidinem inueheretur, q; eorum põpam & in comparandis diuitijs nimium ſtudium improbaret, paupertatẽ chriſti & integerrimã vitã ad imitationem omnibus pręponens. Hũc multi ex nobilitate romana tanq; verũ chriſti diſcipulum & prophetã ſequebantur, hunc laudibus ad cœlũ tollebãt, hinc odium hinc irę in pniciẽ benę ſentientis vſque ad necem excitatę. Fuerit ne hic ſanctiſſimus vir preſbyter, an monachus, an heremita haud ſatis cõſtat. Sunt qui ſcribãt Honoriq ipſi id ad modum diſplicuiſſe non tamen tanti facinoris auctores vnq; inuentos. At vero cũ in põ

Hugo de ſancto Victore.

arnulph9 pdicator necat pro pt veritatem.

tificatu recte gubernato quinquennio, ac menſibus duobus vixiſſet collachrimantibus omnibus moritur:& in baſilica lateranenſi nullo nõ genere honoris adhibito ſepelitur. Vacat tũ ſedes dies diebus octo. Neſcio ego quid ſibi velit marmor illud ſuo nomine inſcriptum quod ante ædes beatæ Praxedis adhuc extat.

Innocentius II.

Sciſma. xix. ortum fuit huius diebus inter eum & Petrum Leonis propter diſcordiam eligentium. Et ordo ſancti Ioannis hieroſolymitani inchoatur a venerabili Raymundo.

INnocentius. ij. patria Romanus ex trãſtyberina regione pr̃e Ioãne põtifex creatus in rogeriũ Rogerij comitis Siciliæ filiũ hæredẽ nũcupatũ, ꝙ mortuo Gulielmo Appuliç duce oĩq; Roberti Guiſcardi familia in eo deficiente dominatũ Appuliæ ocupare nitebatur ſtatim mouet, nam is ad ſanctum Germanum caſtra habebat, quem certé primo impetu repulit, tantum valuit Romani exercitus fortitudo & virtus, oppidoque ipſo capto tyrannum in Galucio aliquandiu acriter obſedit. At vero Gulielmus Calabriæ dux cum magnis copijs adueniens & patrem vnico prælio fœliciter habito obſidione liberat, & pontificem cum his Cardinalibus capit, qui in exercitu romanorum erant, hos autem omnes non ita multo poſt Rogerius mira modeſtia vſus vna cũ põtifice liberos facit. Quã ob rem deinceps quod voluit facile a pontifice obtinuit, præter regni titu-

lum,quem maximis pręmĳs & pollicitationibus impetrare cõtendebat.Interim vero Petrus Romanus ciuis petri Leonis potentiſſimi hoĩs filius Romę antipapa creatur, quorundã facinoroſorũ ſeditionibus,Anacletuſq; appellat̃,q ſpoliatis romanę Vrbis tẽplis:ſpoliatis eccleſiarum theſauris vi irrũpens, maxime vero in baſilicã Petri vnde crucifixũ aureum & coronas pendentes ſubſtulit tm̃ pecuniarũ cõflauit,vt p facile largitiõibus ſeditioſum quẽq; Romę in ſententiã ſui ipſius alliceret.Innocentius autẽ ad vrbẽ rediens vbi ſeditionibus plena omnio cerneret,ſpectareq; rem ipſam ad cędem multorum videret ſponte cedens primo quidẽ Piſas adnauigat, deinde Genuã poſtremo in Frãciã peruenit.Interim vero Anacletus ãtipapa tanto aduerſario ſubmoto,& animos ciuium cum innocentio ſentientium quo ad fieri poteſt ſibi largitionibus cõciliat & rogerium in partes ſuas facile deſcendentem quo magis ei obnoxius eſſet vtriuſq; Sicilię regem creat.Innocentius autẽ celebrato apud clarũ montẽ concilio in quo Petrũ antipapã cum ſectatoribus damnauit aurelianũ ſe cõtulit,viſoque rege Philippo a quo perbenigne eſt habitus Carnotum in Belgas petĳt vbi hẽricũ Anglię regẽ in itinere obuiã factũ multis rationibus ad expeditionem in Saracenos adhortatus eſt. In Lothoringiam inde flectens, Lotarium Lœdĳ repertum a Germanistum regem creatum, de ſe reſtituendo multa pollicentem ſacramẽto adigit expeditionem parare,qua quidem tutus etiam ad Vrbem reduceretur. Remis deinde in Belgis altera Synodo habita in Italiam redĳt,celebratoq; concilio apud Placen-

Innocẽti9 Franciam petit.

tiam Piſas ſe cõtulit:quã ciuitatẽ iam pridẽ cum Genuenſi populo diſſidentẽ in gratiã tandem redegit.genuẽſem quoq; epm qui Mediolanẽſi ſub erat archiepiſcopum creat:tribus Corſicæ epiſcopis illi cum Bobienſi parere iuſſis: Piſanis quoq; archiepiſcopum dedit tribus item aliis Corſicæ epiſcopis cum populonienſi eidẽ ſubiectis. Lotharius autem cum magno exercitu in italiã veniẽs admonito pontifice quid fieri oporteret partitis copiis ad vrbẽ mouet.Nã dũ ipſe occupato prius ianiculo Vrbẽ ingreditur innocentius Anienem ponte Mammeo traiiciẽs in lateranũ perducitur: nuſquam apparente antipapa:cuius factionẽ Lotharius mira fœlicitate ad ſaitatẽ redegit :cauitq; quantum in eo fuit ne deinceps vexari ab aduerſariis Innocẽtius poſſet. Tanto itaq; beneficio deuinctus innocentius mortuo Henrico Lotharium imperatorem Romanum creatum imperii coronaexornat: quo ſtatim in germaniã abeunte ad cõpeſcendos Leuticorum motus: dũ põtifex conciliũ piſis ꝓ repub.xpiana proque tuenda fide de more habet:rurſum antipapa quem in eodẽ concilio dãnauit factioſis quibuſdã & Rogerio adiuuantibus in pontificẽ ſurgit. Quare & Lotharius imperator iterum cum exercitu ſuperatis Leuticis italiã repetit:& piſani claſſem potentiſſimam ĩ auxilium põtificis educũt:quibus copiis & Romę ſeditionem oppreſſere:& Rogeriũ terra marique oppugnatũ amiſſis rebus omnibus italia in Siciliã breui pepulere. Audita tãta victoria Ioãnes conſtantinopolitanus imperator qui rogerio aduerſabatur legatos ſtatim ad Lothariũ mittit de ſuperato hoſte cõgratulatum:quorum de n[illegible]mero

Genua archiepatũ obtinet.

Lothari⁹.

quidam philoſophus erat qui diſputationibus oſtendere nitebatur latinam eccleſiam ad modum errare ꝙ cõtra ſentẽtiam Niceni cõcilij:vt ipſe dicebat,quo declaratum eſt ſpiritum ſanctum a patre procedere:Latini a filio quoq; id fieri addidiſſent. Tum petrus diaconus homo doctus & argutus qui tum in corona aderat diſputãdi gratia Si, inquit, latini damnãdi ſunt:ꝙ addiderĩt ſpiritum ſanctum a filio quoque procedere damnãdi multomagis grę ci videntur qui id fieri a ſolo patre addiderint:cum ipſum cõcilium a patre dixerit. Deluſus homo audax tam acuto reſpõſo ſuſtitit amplius hac de re diſceptare. At vero põtifex ne abeunte imperatore Rogerius iterum Appuliã repeteret,Rameonẽ Lotharij imperatoris comitem cum aliquot cohortibus ad pulſandã iniuriã relictum ducẽ Appulię creat. Mortuo deĩde antipapa occulteque a ſuis ſepulto cum etiã eius Cardinales ĩ fidẽ Romani põtificis deueniſſent quietura iam reſpub. chriſtiana videbatur: cum ſubito romani quidã ſeditiõibus potẽtiam quærẽtes ſenatores creauere,qui rempub. romanã ditionẽq; ad ſe pertinẽtem gubernarent. His autẽ dum pontifex reſtitit habito apud lateranũ cõcilio:quo ĩſtituit ne quis laicus manum violẽtam clerico inijceret,põtificatus ſui anno.xiiij.men.vij.die.viij. moritur:milleſimo.c xliij. Salutis noſtræ ãno. quo tẽpore magno in precio ſunt habiti & Gilibertus e britannia oriundus vir tãtæ doctrinæ vt ob varietatem diſciplinarum vniuerſalis appellaretur: & Ambercus Remẽſis archiepiſcopus Giliberto pręceptore nequaquam eruditione & doctrina ĩferior:huius quoque põtificis illud opus eſt quod

adhuc cernimus in fornice ſanctæ Marię transtyberinæ e muſico.

Celeſtinus II.

CEleſtinus.ij.Guido ātea vocatus ſancti Marci preſbyter Cardīalis natiōe Tuſcus e caſtro fœlicitatis quod nōnulli ciuitatem caſtelli eſſe affirmāt Typhernū ab antiquis appellatum pontifex in demortui Innocentij locum omnium conſenſu creatur:eo maxime tempore quo ī Aſia Balduino rege vita functo Andegauēſiū comes Fulco Balduini gener tertio loco,ſi ordinem ſuccesſionis īſpicis, regnum hieroſolymitanum accepit:quod duorum etiam filiorum virtute fretus aliquandiu accerrime tutatus eſt.Nā cum Thurciſinum perſicum incolentes in agrū Antiochenum incurſiones feciſſent:eos non ſolū fudit rex Fulco:verum etiam ex his ad tria millia interfecit totidemq; cepit. Hac autem clade excitus Alaph genere thurcus Babylonum auxilijs fretus Edeſſam Meſopotamiæ ciuitatem Arach ab Hebræis vocatā inuaſit quā antea diximus Balduinum a fratre Gotifredo precibus obtinuiſſe.Capta eſt autem vrbs & a Barbaris crudeliter direpta occiſis omnibus chriſti fidem abnegate recuſantibus:ſtupratis etiam nobiliſſimis matronis ſuper altari ſancti Ioānis baptiſtę quod ſciebant a noſtris pie ac ſancte cultū fuiſſe.Sed neſcio quo fato dum parātur copiæ Fulco in venatiōe leporē cōcitate nimiū & ī caute inſequēs caſu equi moritur:cui filius Balduinus eiuſdē nominis tertius in regno ſucceſſit. Celeſtinus autem pontificatus ſui mēſe quinto moritur:ſepeliturq; in lateraren-

Fulco.

Nephas ſup altare B. Ioānis.

ſi baſilica, vna tantum re fœlix ob breuitatẽ tem
poris, vt arbitror, ꝙ nullis ſeditionibus toto ſuo
pontificatu vexatus fuit.

Lucius II.

LVcius .ij. patria Bononienſis patre Al
berto eo tẽpore põtificatum inijt: quo
Edeſſæ vrbis euerſio nũciata eſt. Ea eñ
Edeſſam ciuitas Edeſſa eſt ad quã Tobiã miſiſſe
Thadęus filium Gabelo ſacræ literæ teſtãtur: quãq; Tha
ad fidem dæus apoſtolus ad fidem xp̃i conuertit: & in qua
cõuertit. beati Thomę oſſibus ornata Abagarus regnum
Abagarꝰ. obtinuit, qui datis ad ieſum literis ſcripta manu
dei reſponſa accipere meruit. Hac vero clade au
dita bernardus Clarauallenſis vir & ſanctitate &
doctrĩa vt dixi inſignis patrociniũ religiõis xp̃ia
nę aſſumens principes oẽs xp̃ianos, tum literis tũ
Hortatio nuncijs adhortatus eſt vt crucẽ in ſaracenos chri
Bernardi ſti vexillũ ſumerẽt. Hãc ob rẽ Cõrardus Sueuus
ĩ thurcas. qui Lothario in regnum romani nominis ſucceſ
ſerat in militiã nomen dedit. Dum hæc autẽ pro
fide xp̃i in Gallia & Germania pararentur Roge
rius pontificum negligẽtia in italiã reuerſus quæ
amiſerat breui recuperauit nullo repugnãte qua
ex re copijs deĩceps & animis auctus claſſe in A
fricam traijciens adeo regem Tuneſij vexauit, vt
hominẽ data pace perſoluere tributum quotãnis
coegerit: quod certe ad .xxx. annos cõtinuo exe
git. Conradus vero magno cruce ſignatorũ com
parato exercitu cõſtãtinopolim perueniẽs a Ema
nuele ſecundo Grę corũ imperatore precibus cõ
pellitur nullo cõparato comeatu Iconium ſtatim
ducere: ſe enim præſtaturum omnia quæ exerci
tui neceſſaria erant Emanuel pollicebat. Obſeſſa

eſt vrbs natura & artificio munita aliquãdiu atq́ acriter. Verũ cum ſceleſtus ĩperator græco vſus ingenio gypſum farinę miſcuiſſet: ex eaq́ re panis fieret quo exercitus xp̃ianorũ aleret: tot ſtatĩ milites piere vt re infecta relicta obſidiõe ĩ Thracia ſecedere oportuerit. Hoc tamen emolumenti illa expeditio præſtitit: q Balduinus. iiij. hieroſolymitanus rex animo auctus aſcaloniã diu obſeſſam tandẽ vi cepit: cum pauloante Gazã vrbem antiquiſſimã penitus ab hoſte derelictã ædificaſſet. Auſus quinetiã idem balduinus thurcorum ſatrapas hiericonitinos infeſtãtes propulſare quorum de numero vnico p̃lio ad quinq́ milia interfecta referuntur. Noradinũ quoque Damaſcenæ militiæ principẽ hieroſolymitanum agrum vexantem tanta clade ſuperauit & perſecutus eſt: vt ægre xp̃iani retenti ſint quo minus vna cum hoſte Damaſci mœnia ingrederentur. Ad Lucium pontificem redeo, qui interim nil prętermittebat quod ad tantã expeditionẽ tanq́ neceſſariam pti neret. Credo ego hominẽ ipſum miro amore exercitatum, retinendæ hieruſalẽ, q tituli ſanctę crucis in hieruſalẽ preſbyter Cardinalis pontifex creatus, quã quidẽ baſilicã totã ferme reſtituit. Eius prętera conſenſu in Gallia Synodus ep̃orũ quorundã & abbatum facta eſt cõtra Baliardum philoſophum peripateticum virum multę doctrinæ nõ bene in quibuſdã cum fide noſtra ſentientem: qui p̃ñte etiã Lodouico rege ratiõibus victus nõ modo ſententiã mutauit: verũ etiam monaſticam vitam & religionem induit: ac deiceps vna cum quibuſdam diſcipulis in loco deſerto ſanctiſſime vixit. Lucius autem pontificatus ſui mẽſe vnde-

Gipſus farinę crudeliť miſceť.

Gaza ĩcolitur.

Baliard⁹ philoſoph⁹ ĩ fide errat.

cimo.die quarto,moritur:ac in baſilica laterañẽ-ſi ſepelitur.

Eugenius III.

EVgenius.iiȷ.Piſis oriundus ſancti Anaſtaſiȷ abbas in monachũ antea a Bernardo viro ſctiſſimo electus ĩ eccleſia ſancti Cæſariȷ pontifex creatur.Nam cum haud ſatis inter cardĩales cõſtaret quẽ potiſſimũ e numero ſuo deligerent diuino nutu perciti virum ſanctiſſimum Eugeniũ deligũt:qui vbi Romanos inſtare minis etiã cognouit quo ſui confirmarentur ſenatores ad Farfenſe monaſteriũ noctu in Sabinos abiȷt comitante Cardinaliũ cœtu: ibiq; conſecrationis munus ſuſcepit.Verum cum poſtea romanorum non minas tantummodo,ſed etiã facta contẽneret:Senatores ipſos eo perpulit vt petita pace magiſtratu ſe abdicarent. Romam itaq; rediens vbi intelligit Romanos nequaquã bono animo ſed fraude in gratiã ſecũ rediȷſſe inſidias veritus Tibur dilabitur:fugientem romani telis & ſagittis inſequuntur. Poſtea vero Piſas profectus nauigio in Franciã contendit,regemq; Lodouicum cruce ſignatũ in Thurcos & Saracenos aĩmat:quẽ conſtãtinopolim cũ exercitu profectũ nõ ſecus Emanuel fraude circũuenit q̃ olim Conradum Sueuũ:perſuaſum enim iniquo tempore ducere copias ꝑ deſerta Syrię:eo neceſſitatis eum cõpulit:vt lacerum exercitum difficultate & inopia rerum Antiochiã re infecta ducere coactus ſit.Hanc ob rẽ Rogerius Sicilię rex Emanueli infenſus claſſe in Græciã delatus Corcyrã inſulã corinthum thebas & Euboiã de ĩperio Emanuelis occupat:duxiſſetq; eodẽ animo cõſtantinopolim

Eugenius in Frãciã pergit.

ni veneti inſtructa in adriatico.lx. triremiũ claſſe quominus id faceret ꝓhibuiſſent.Flexit itaq; rogerius ad littora Aſiæ deo volẽte. Nã tum forte Saracena claſſis Lodouicũ regẽ Frãciȩ circũuene rat qui nõ lõge a portu ſcti Simeõis ſoluẽs Paleſtinã petiturus erat.Rogerius itaq; barbaros ĩ anguſto nactus oppugnat & vicit,xpianũq; regem cum exercitu ab ĩteritu liberat.Interim vero claſſis Veneta quȩ Emanueli admodũ fauebat ea loca recipit. quæ Rogerius occupauerat ĩmunitaq; acſine vllo prȩſidio reliquerat. Rogerius autem dimiſſo apud Ioppen Lodouico conſtantinopolim delatus: ſuburbia vidente Emanuele incidẽs eo vſq; victoria delatus eſt vt & ædes imperatoris aliquandiu oppugnauerit, & poma ex ortis eiuſdem manu legerit: Verum cum poſtea inde ĩ Siciliam incompoſita claſſe abiret ĩ Venetos incidens inſtructos & ad dimicandũ paratos ex ſuis triremibus.xx.amiſit,ægreque fuga ſibi ſalutem queſiuit.Interim vero Conradus, Lodouicus, & Balduinus iunctis copijs animiſq; Damaſcũ magnis conatibus obſidẽt: quã vrbem ſeruos Abrahȩ fundaſſe conſtat:loco campeſtri naturaque arido ſed artificio vbere atq; fœcundo. Ager eñ effoſſis cuniculis:ductiſque fiſtulis vnde irrigari poteſt miram vbertatem prȩ ſe fert. Paruus amnis in regione vnicus non lõge ab vrbis mœnibꝰ præterlabẽs lingulã quandã facit ĩ qua noſtri caſtra poſuerant:vnde facile cohibere ab aquatione oppidanos poterãt : verũ Aſſirio quodã perſuadente:cui maxime Balduinus in rebus arduis credebat caſtra ad alterã vrbis partẽ transferũtur:q̃ diceret facilius irrumpi hoſtium mœnia eo

Rogerius Barbaros oppugnat.

Damaſcꝰ obſidetur fundata a ſeruis Abraham.

loci poſſe vt pote min⁹ munita.Motis itaq; caſtris Damaſceni repēte ſtatiua noſtrorum occupāt ac muniunt:noſtroſq; ab aquatione & comeatu prohibent.Quare cum ſiti fameq; laboraretur: tandem non ſine contumelia obſidionē ſoluunt:hieroſolymam Balduinus: in Europam Lodouicus & Conradus cōminutis varijs caſibus exercitib⁹ reuertuntur.Milleſimo.c.liij. ſalutis anno. Venerat tum Romā Eugenius excitis ad expeditionē xp̄ianis qui egregio apparatu & magna ciuium charitate ſuſceptus eſt.Tarracina autē Setia Norbano ac Fumonis arce receptis:quę loca hoſtes ac tyranni circūquaque poſiti occupauerāt. Tybur recreandi animi gratia cōceſſit, vbi non ita multo poſt pontificatus ſui anno.viij.men.iiij.die.xx. moritur: cuius corpus Romam delatū magna vt decebat pompa in baſilica Petri ſepelit. Eius autē iuſſu & impenſa extructa eſt porticus vel reſtituta potius ſanctæ Mariæ ad prę̄ſepe quemadmodū ex inſcriptione apparet.

Anaſtaſius IIII.

Huius tēpore Gratianus decretū cōpilauit. Petrus Longobardus librū ſententiarum edidit.Et petrus comeſtor Scholaſticam hiſtoriam edidit.

Ferdinandus.

ANaſtaſius. iiij. patria Romanus patre Bn̄dicto abbas antea ſancti Ruffi Veliternæ dioceſis ex Cardinali pontifex creat̄ eo potiſſimum tempore quo Alphōſus hiſpanię rex ab expeditione hieroſolimitana rediens moritur: in eiuſque locū ſufficitur Sāctius filius cui paulo poſt mortuo

pro chriſti fide in Arabia bellum gerenti Ferdinādus frater in regno ſuccedit. Anaſtaſius autem pōtificatum adeptus & calicē pulcherrimi operis magnęq; ęſtimationis Lateranenſi baſilicę cōdonauit, & ędes egregias apud Pantheon quod ſanctam Mariam rotundam vocant breui ędificauit: plura quoque mente deſtinauerat tum ad dignitatem eccleſiæ: tum ad ornatum vrbis Romæ ptinentia ſi ei aliquandiu viuere licuiſſet. Fecit tamen cū ſpes ex eo cōcepta tum Ricardi de ſancto Victore doctrina ne eius tēpora ignobilia viderentur. Ricardus enim doctor inſignis multa & grauiter & copioſe tum ſcripſit, pręcipue vero librum de trinitate. Habuit & ſermones ad populum non minus docte q̄ eleganter. Laboratū hoc etiā tēpore in tota ferme Europa fame eſt: Anaſtaſio pontifice & clam & apte pauperibus ipſis eleemoſynas prębente, qui pontificatus ſui anno. i. men. iiij. die. iiij. &. xx. moritur, ſepeliturque in lateranenſi baſilica conca porphyretica.

Ricardus de ſancto Victore.

Adrianus iiij.

ADrianus. iiij. natiōe anglicus Albanus epiſcopus & cardinalis ab Eugenio creatur: q̄ in nouergiā miſſus prędicādo & bene monēdo ꝓuinciam illā ad chriſti fidē redegerat. Mortuo deinde Anaſtaſio pontifex creatus, tētatuſq; a romanis tū p̄cibus tum minis, vt cōſulibus liberam vrbis adminiſtrationem relinqueret, id ſe facturum conſtantiſſime renuit. Inſtabat romanus clerus vt in lateranum proficiſceretur faciendę conſecrationis cauſa, quod etiam facere recuſauit, niſi prius

Magnanimitas pōtificis

Arnoldus Brixianus hęreticus ab Eugenio antea damnatus ex vrbe pelleretur. Hoc autẽ ęgre ferẽs populus Cardinalem ſanctę Pudentianæ ad põtificem via ſacra proficiſcentẽ vno atq; altero vulnere afficiunt. hanc ob rem iratus pontifex eos acerba etiã execratione perſecutus eſt, quoad mutata ſententia, & arnoldũ ab vrbe pepulere & cõſules abdicare ſe magiſtratu coegere, relicta pontifici adminiſtrãdę Vrbis libera facultate. Interĩ vero Gulielmus Siciliæ rex, qui mortuo Rogerio ſucceſſerat Beneuentana ſuburbia Capanũ Baucumq; in Hernicis de eccleſia occupat, ob quã rẽ indignatus pontifex regẽ graui anathemate notat, eiuſq; ditioni ſubiectos omni ſacramento liberat: quo facilius a rege deficerent nullo iureiurando aſtricti. Federicus autẽ primus hoc tẽpore ex gente Sueua imperator creatus Ciſalpinã galliã cũ exercitu ingreſſus cũ Dertonã haud ſatis imperio obtẽperantẽ aliquãdiu obſeſſam vi tandẽ cepiſſet, magnaq; celeritate Romã verſus iter ſtatim fecit. pontifex autẽ Viterbiũ agẽs cõfirmaturus in fide eccleſiaſtica ciuitates circũquaq; poſitas Oruetũ & ciuitatẽ Caſtellanã adiit. verũ cum poſtremo ſe imparem tanto exercitui cerneret, pace per internuncios cõpoſita in agro Sutrino imperatori fit obuiam, qui ex equo deſcendens eum vt verum xpi Vicarium ſalutat. Cũ vero ad vrbem veniſſent, & põtifex in baſilica Petri Federicum imperii corona donaret: populus Romanus clauſis tum portis ne quid tumultus excitaretur per Hadriani pontem vi erumpens Teutonicos cũ pontifice pręter eorum voluntatẽ ſentientes paſſim cædit. Excitus quidem tanto tumultu

Seditio.

imperator intromiſſo exercitu qui in pratis Neronianis conſederat, Romanos ex vaticano in vrbem retrudit multis cæſis captiſque, Pontificis tamen precibus imperator lenitus captiuos incolumes dimittit. Verum cum poſtea (vt mos eſt) ituri ſimul ad lateranum pontifex & imperator eſſent, fierique id nequaquam tuto viderent: romanis ad arma ſpectantibus Mallianum ſimul proficiſcuntur: vbi tranſmiſſo flumine per ſabinos & pontem Lucanum ad lateranum peruenientes ſolemnia perſoluere. Dum hæc autem romę agerentur. Tyburtini ad imperatorem venientes ſe ac omnia ei ſponte dedunt. Verũ cum imperator intellexiſſet vrbem illã ad pontificatũ pertinere, eandem Adriano ſtatim reſtituit, neq̧ ita diu immoratus in Germaniã rediјt. At pontifex a proceribus appulię rogatus Beneuentum ſe cõtulit, maiorẽq̧ regni partẽ ſua tũ pñtia Gulielmo abſtulit. Interea vero paleologus vir quidem nobilitate inſignis Emanuelis. ĳ impatoris cõſtãtinopolitani nuntius & Orator anconam primo nauigio delatus, terra deinde Beneuẽtum petĳt, pontificiq̧ imperatoris nomine ſponte obtulit auri libras. quinque milia fugaturumque ſe ex Italia Gulielmum ſi tres maritimæ in appulia vrbes ei ex fœdere reb⁹ bene geſtis darẽtur. Quod vbi Gulielmus reſciuiſſet, pontificem ad miſericordiã cohortat⁹, pollicet̃ nõ mõ ſe reſtituturum quæ de eccleſia abſtulerat, verũ vltro quædã alia condonaturum romanoſque eccleſiæ rebelles in officio retenturũ, ſi vtriuſque regni titulis tam citra quã vltra pharũ poſiti inſignior fieret. Facere id quidẽ pontifici nequaquã licuit aduerſantibus

paleolog⁹

quiduſdã cardinalibus.Hãc ob rẽ Guilielmus inſtructo exercitu Appuliã hoſtili aĩo ingreſſus oĩa ferro ac flãma cõſumpſiſſet,in grẹcos & Appulos mouẽs, qui apud Brũduſium caſtra poſuerãt eos facile ſupat. Vñ Salẽtini appuliq̄ꝫ oẽs deditionem ſtatim fecere.Põtifex aũt cardinalibus infenſus ꝙ obſtiterãt quo minus pax cõponeret Guilielmũ in gratiã recipit eidemq̄ꝫ vtriuſq̄ꝫ regni titulos aſcripſit adhibito prius ſacrõ ſe nil deinceps molitutũ quod eccleſiã romanã offenderet. Rebus autẽ ex ſententia cõpoſitis põtifex ꝑ Caſſinates, Marſos,Reatinos, Narmẽſes, Tudertinos iter faciens ad oruetũ tandẽ ꝑuenit primus põtificũ romanorũ a quo ea vrbs & inhabitata & cultior reddita eſt.Cũ vero inſtãtibus romanis ad vrbẽ rediſſet, vexaretq̄ꝫ a cõſulibus libertatẽ romanã reſtituere conãtibus Arignamũ petijt:vbi non ita multo poſt moritur põtificatus ſui anno.iiij.men.x.relicta magno in ꝓcio eccleſię romanę ditione.Nã & circa lacũ ſanctę Chriſtinę multa caſtella muniuit & Radicophanũ quod nũc Senenſes obtinent muro & arce prope inexpugnabile reddidit.Horum autẽ temporũ hyſtoriã ſcripſit ſatis elegãti ſtilo & Oratione Ricardus Cluniacẽſis monachus quem alij ſcriptores non parum laudant.Corpus autem Adriani Romam delatum in baſilica Petri ſepelitur non longe a ſepulchro Eugenij pontificis.

Ricardus hiſtoriographus.

Alexander · iij.

Sciſma eccleſię.xx. huius tempore ortum fuit inter hũc Alexandrũ & quatuor ſciſmaticos quod durauit.xvij.annis.Et hac tempeſtate ordo gulielmitarum primã nactus eſt originem.

ALexander.iij.patria Senenſis patre Ranutio mortuo Adriano duorũ &.xx.Cardinaliũ ſuffragijs pontifex creatur.Licet Octauianũ romanũ ciuẽ tituli ſancti Clementis pſbyterũ Cardinalẽ Victorẽ appellatum tres tantum ſubrogauerint,vnde ſciſma ortũ eſt. Tum vero Alexãder ne diutius ſeditio illa cum pernicie eccleſiæ romanæ ꝓtraheretur, Federicũ imperatorẽ cremonã tum obſidẽtem per legatos rogat,vt interpoſita auctoritate imperatoria ſeditionem tollat. Reſpondit ille vtrũq; pontificẽ papiam ire oportere,quo & ipſe ꝓficiſcetur cognoſcendę diſceptationis cauſa. At vero cũ Alexander accepto tali reſponſo Anagniã ſe contuliſſet, Octauianus Signiã occupat. Tum ĩpator indignatus ꝙ dicto ſuo põtifex nõ obtẽperaſſet epiſcopos duos ad Alexandrũ mittit qui eũ non põtificem ſed cardinalem appellatum ad concilium citarẽt. Ii autem ab alexãdro cõfutati & reiecti ad Octauianum ſtatim ſe conferunt, cumq; Papiã perducunt,vt haberent quem alexandro obijcerẽt. Habito deinde concilio Federicus Octauianum pontificem confirmat:eumq; equo albo inſidentẽ per vrbem Ticinẽſem ducit & de more adorat. Qua iniuria alexander permotus p̃miſſa admonitione Octauianum & Federicum anathematis vinculo colligat,literaſq; mittit ad chriſtianæ reip. principes & populos, quibus intelligant id a ſe iure ac merito fieri. Rediens deinde romam Alexander pontificatus ſui anno ſecũdo, multos aduerſarios in Vrbe inuenit in ſe cornua palam erigentes,ꝙ Federici exercitus pręter vrbẽ Veterẽ & Agnagniam omnem eccleſiæ ditionem iam occupaue

Seditio.

Pōtifex in Franciam pergit.

rat. Quare Alexander hortāte etiā Philippo Frā corū rege Taracinā ꝓfectus cōſcenſo nauigio ad eā rē mādato Gulielmi Siciliæ regis parato in Frā ciā contendit, cōuentuq; in claromōte habito anathema in impatorē & Octauianū factū ſtatim enunciat. Dum hæc autem in Europa agerentur, mortuo apud hieroſolymam Balduino. iiij. Almericus frater ſtatim regnum accipit, ne ob interregnū in tāta barbarie & perfidia aliquid noui exoriretur. Verum cōpoſitis pro tempore rebus in ęgyptios ducens Drogonē copiarū pręfectū edita ingenti cęde ſtatim ſupat, Alexandriāq; obſidet: quam Tiracinus Soldani ſaracenorū regis pręfectus in ſuam poteſtatē fraude redegerat. Alexādrini autē cū nec diutius pati obſidionē poſſent, nec ſubijci xp̄ianorū impio vellent, Almerico ſe hac conditione cōmiſere, vt in Soldani poteſtatē pulſo Tiracino tyrannō redigerētur. Almericus itaq; ingenti pecunia recepta Soldano vrbē reſtituit. Verū cū ſecū fraude homo ingratus ageret, nec pactā pecuniā p̄ſtaret, in eum ducens Caras vrbē nūc Cairū appellatā obſidet. Federicus aūt tyrannica ptāte vſus direpta Dertona & Mediolanum ſolo æquauit, vnde trāſlata Magorū corpora coloniā, cum crediderim a Rhodulpho Colonienſiū archiepō & Cremonenſes magnis incōmodis affecit. Quare Veronēſes, vincentini, Pa tauini, Veneti communi periculo moti decreuere ne amplius vlla auxilia Federico Ciſalpinam vaſtanti præſtarentur. Federicus itaque ira incenſus Veronam ducens oppugnandæ Vrbis cauſa cum eo perueniſſe aliarum Vrbium auxilia intellexiſſet, retro cedens ac Papiam ſeſe recipiēs

Carę alias Cairum. Magorū corpa trāſferuntur.

literis & nunciis Franciæ regem adhortatur, vt tollendi ſciſmatis cauſa Alexandrum ſecum ad cõcilium ducat, quo & ſe vna cum Victore profecturum pollicetur. Apud diuionem locus eſt vbi ſauo fluuius Gallos a Germanis diuidit. Is locus concilii eſt habitus quo Federicus rebus Italię pro tempore compoſitis profectus cum Octauiano eſt, Scotiæ ac Boemiæ regibus magniſque armatorum copiis ſtipatus. Verum cum Alexander ad id ſe profecturum concilium recuſaret quod ipſe non indixiſſet. Turonique id inchoaſſet, Federicus ira ac minarum plenus in Germaniam rediens Octauianum quem paulo poſt ſecuturus erat in Italiam miſit, quo quidẽ Lucę mortuo Guido Cremẽſis in antipapam Octauiano ſubrogatur. At vero romani creatis conſu libus alexandro pontifici amicis eum ſtatim ex Francia reuocãt, qui primo in Siciliam mox Romam nauigio delatus congratulantibus omnibus per benigne ſuſcipitur. Aduentu autẽ alexandri Ciſalpinę Gallię populi in ſpem libertatis erecti anno ſalutis milleſimo centeſimo. lxv. in Federicum ſæue nimium imperantem arma ſumunt, pręſidiaq; eius ex arcibus quibuſdã deiiciunt. Verum Federicus cõparato magno exercitu in Italiam veniens pręter ſpem nulli noxius traiecto ratibus pado in agrum Bononienſem deſcendens copias partitur. cohortes em̃ quaſdã Lucam miſit, quarum pręſidio tutus antipapa eſſet qui tum Lucę erat, ipſe vero cum reliquo exercitu anconam profectus Vrbẽ aliquandiu obſidens in ſuã tãdẽ redegit poteſtatẽ. Interim vero Scotię Ciſalpinæ Galliæ ciuitates Mediolanum reſtituunt ac

antipapa Cremẽſis

muniunt,Laudenſes Mediolanenſiũ hoſtes in ſocietatem recipiunt, quo facilius Federico reſiſtere poſſent ſi in eos moueret. Verum Federicum maior cura inceſſit.Mortuo enim Gulielmo Normanno Siciliæ rege,Emanuel græcus imperator legatos ad põtificẽ miſit,qui ei pollicerentur, & magnas copias in Federicum & vnicam mentem omniũ Græcorum cum eccleſia Romana cõuenientem, vt orientalis cũ occidentali eadẽ fieret, ſi pateret imperiũ romanũ antea diuiſum in vnũ corpus redigi. Legatis autẽ quid ſit reſponſum haud ſatis cõſtat:cum bellum inter romanos, Tuſculanos atq; albanos ortum pontificẽ impediuerit quo minus certum reſpõſum legatis daret. Nã cũ Tuſculani albanique pẽdere romanis tributa immoderatius imperata recuſarent, incenſus ira populus ro. reclamante pontifice populariter in Tuſculanos mouent. Tuſculanorũ rẽp. tũ maxĩe gubernabat aino cões quẽ rogerius ducatu appuliæ deiecerat. Is itaq; ĩ re militari peritus acceſitis Germanis qui apud Nepeſum Surriumq; cõcederant tãta romanos clade affecit, vt deinceps vix ſe tueri mœnibus nedũ hoſtẽ foris laceſſere potuerint. Tum vero Federicus vlſciſcendi iniurias,vt ipſe dicebat, ab alexãdro acceptas occaſionem nactus Ancona diſcedẽs romã mouet. Poſitis aũt in pratis Neronianis caſtris irrumpere ſuburbium vaticani conatus a familiaribus Alexandri cõſtantiſſime repellitur. Sequẽti vero die baſilicã Petri incendiſſet ſi editui furẽtem ac iam facem intentantem admiſiſſent. Pontifex autem haud ſatis tuto in laterano conſiſtens, q͂ iam iam irrupturos Germanos videbat, In ædes Fregepa-

num ad Palladium diuertētes cōfugit. Tum vero Gulielmus Siciliȩ rex magni gulielmi filius audito pōtificis diſcrimine magnam vim pecuniæ & triremes duas paratiſſimas ei miſit. Inſtabat cū popu. Ro. Federicus: cui pacem ꝓmittebat: vt de duobus pōtificibus digniorem eligeret: altero eliminato & reiecto, quȩ res certe cum tota ad federici nutum ſpectaret pōtifex noctu abiēs nauigatiōe ſalutē ſibi fuga quȩſiuit, Caietā primo mox Beneuētum delatus. Expulit & Federicum ab vrbe Roma peſtis: qua paſſim veluti pecora & ciues & milites oppetebāt. Venięti autem ī Ciſalpinā galliam Federico īperatori fœderatȩ ciuitates cū exercitu obuiā fiūt: quos acriter nimium inſtātes detrectato certamīe ſtudioſe vitās ī germaniā ꝑuenit. Abeūte itaqꝫ Federico Sociæ ciuitates Alexandriā de noīe Alexādri pōtificis nūcupatā apđ Rouretū Taro anmi adiacētem paribus animis impēſa cōdunt: in eamqꝫ ex omnibus ciuitatibus xv. milia hominum ad īcolēdum mittūt. Diuiſis agris viritim: ptitiſqꝫ in vrbe locis ad ædificādū. Romani autem acceptȩ cladis memores abeunte Federico albā vi capiūt ac diruunt. Idem etiā in Tuſculanos feciſſent ni pōtifex eos nūc minis nūc execrationibus a tāto facinore deterruiſſet. Miſit tū etiā Emanuel īperator cōſtātinopolitanus alios Oratores, qui maiora pollicebantur ſi pōtifex in ſentētiā ſuam deſcēdiſſet: quibus Alexāder ita reſpōdit ſe nolle id ī vnum cōiūgere: quod olim de induſtria maiores ſui diſiūxiſſent. Moritur interim Guido cremēſis antipapa ī baſilica ſcti Petri quā magno Federici prȩſidio adhuc obtīebat: cuius ī locū a ſeditioſis quibuſdā ſufficitur Ioānes

Fuga pontificis:

Alexandria.

Antipapa alius.

Sarmienſis abbas ex pãonia vir pridem furto infamis: cuiq; Aino comes ſibi timẽs ob cladẽ antea romanis illatã Tuſculanum tradidit mõtem flaſconẽ ex pacto recepturus. Verum cum Aino a Flaſconenſibus nõ reciperet: recuſarentq; Tuſculani antipapã recipere Tuſculanũ rediẽs oĩno excludit. Inde vero ad alexandrum qui tum Verulis erat abiens ius õne ſuũ quod ĩ Tuſculano habebat ei cõdonauit. Vnde Tuſculãi publico etiã decreto ac cõcilio adhibito põtificẽ recipiũt: quo in loco Hẽrici anglię regis Oratores auditi ſunt regẽ ſuũ purgantes: q falſo diceretur ĩ necẽ beati Thomę archiepiſcopi Cãtuarienſis cõiuraſſe. Hãc ob rẽ põtifex cum nõ facile Oratoribus regis crederet: in angliã duos Cardinales cum magna poteſtate mittit: qui rem ipſam diligẽter ĩſpicerent: quibꝰ certe rex omiſſo hybernico bello quo erat implicitus honoris cauſa apud Normanniã occurrit: req; diſcuſſa ad hoc ventum eſt, vt Henricus iuramento adhibito cum nõ ſatis de facto conſtaret ſeſe purgauerit promiſeritq; ſe pñiam pro nece ſanctiſſimi viri acturum cuius & ſi fuiſſet ĩſons atq; ĩſcius occaſionẽ tñ præſtitiſſe ſit viſus q viuentẽ ſimultate & odio perſecutus ſit. Additum prętere a vt. cc. milites hieroſolymã mitteret: qui ſuis auſpicijs ſuaq; impenſa per annum cõtra ſaracenos dimicarent: vtq; ipſe triennio cum quanto poſſet exercitu cõtra barbaros bellũ gereret & libertatem eccleſiaſticã in ſuo regno tueretur: appellationibus ad curiã romanã factis non aduerſaret. His autẽ rebus iureiurãdo cõfirmatis regni Anglici titulũ in ſe atq; ĩ hæredes ſuos tranſferri meruit põtifice annuente. Hinc autẽ obſeruatum

Aino.

Purgatio regis Angliç de natiuitate b. Thomæ.

eſt: vt omnes Anglici reges a Romano pontifice regni iura recognoſcant. Alexander autē diu cū romanis colluctatus cum diceret ſe vrbem eorū pace ingreſſum nil amplius q̃ rem diuinā curaturum omiſſa eis cura rerum ſecularium: cum id etiam non ĩpetraret Segniā proficiſcitur. Ibi auditis legatis qui ex anglia venerant cognitiſq; b. Thomæ miraculis eum in numerum ſanctorū refert. Federicus autē in Italiā per mōtē Ciniſiū rediens Secuſam dolo captā diruit: Aſtēſes timore perculſos ĩ deditionē accipit. Alexandriā menſe iiij. graui obſidiōe p̄mens magnum ĩcōmodum ab erūpentibus accipit: poſtea vero p̄teſus lōgitudine laborū in die paſchatis obſidionē ſoluēs Papiam venit. Vbi de pace Italiæ eſt actū interpoſita pōtificis auctoritate, quā Veneti cum ĩperatore cōſtantinopolitano antea ſentiētes libēter amplexi ſunt: ob violatū a Græcis ius gentiū. Hēricū enim Dandalum ciuem ſuū legatum ad Emanuelem miſſum tādiu cādentia æneа inſpicere coegere quoad oculorum aciē amitteret. Interea vero Almericus hieroſolymitanus rex Cairum obſidēs quāuis ſpe potiūdę vrbis nō careret, tñ ingēti pecunia accepta obſidionem ſoluit ĩ Aſcalonā mouens: quam paulopoſt re item ĩfecta reliquit: q̈ commeatibus ĩdigerent: q̈q; etiam milites feſſos diutino & graui labore cerneret. Domū autē rediens cum nō diu ſuperuixiſſet moriens filio balduino regnū reliquit:: qui etſi lepra ac quidē vehemēti laborauit regnū tñ cōſtātiſſime ac prudētiſſime gubernauit. Alexāder aūt pōtifex cū iā pacata eſſe oīa exiſtiaret alexādriæ nouę vrbi ep̄m dedit. anno ſalutis milleſimo.c. lxxv. Verū non

Angli a papa iura regni recognoſcunt.

B. Thomę canonizatio.

Immanitas ĩ Dandalum.

ita diu Federicus in Italiã cum magnis exercitibus deſcendens omnia ſtatim ĩfeſta reddidit: Mediolanẽſes tamẽ adiuuãtibus ſocijs oĩbus eius copias ita attriuere frequẽtibus prælijs: vt paulũ abfuerit quin ipſe quoq; ĩperator ſubfoſſo eius equo interficeretur..Ex papienſibus autẽ & comẽſibus qui ĩperatori fauebãt multi deſiderati ſunt, ipm vero papiẽſem epm pallij & ferẽdæ crucis dignitate priuauit põtifex quia ĩ partes impatoris declinauerat.tum vero Federici proceres arbitrati id ei accidiſſe ꝙ eccleſiã dei perſequeretur palã minari ſeĩ patriam redituros omiſſa tam iniqua militia ni propere cum põtifice ĩ gratiã rediret. Dũ itaq; pax ĩ Italia tractaretur ĩ locũ Noradini Saraceni regis de mortui ſaladinus vir fortiſſimus ſufficitur: qui rege ægypti armis capto atq; occi-

Saladĩus. ſo, ægyptum ſtatĩ ac Syriã ſuo adiecit ĩperio. In xpianos deĩde mouẽs nequaquã certe tali fortuna vſus eſt. nam primo p̃lio apud Aſcalona ſecũdo ad Tyberialẽ duce Balduino ſuperatur. Cõparatis deĩde copijs cõtra Emanuelẽ ĩ ciliciã profectum exercitũ mouet: quẽ ſimulata fuga ĩ anguſtas cõualles ꝓtractũ ſupat & capit: ea que cõditiõe omittit: vt quę ĩ Aſia ceperat ſtatĩ dimitteret. Cõuenerat iã Venetias Alexãder cõponẽdæ pacis Italiæ cauſa: eo & Federicus accedẽs ĩ veſtibulo ſctĩ Marci põtificis pedes exoſculatur. Simul deĩde ad altare maius ꝓfecti accepta dataq; ſalute de fœderib⁹ pacis iter ſe multũ diuq; collocuti ſunt quæ poſtea ſequẽti die ex ſentẽtia cõfecta eſt. Abiẽs deĩde imperator cũ bona pontificis venia Rauennã primo mox Bertonorũ ſe cõtulit: quod oppidũ cum retinere ob opportunitatem loci in-

ſtituiſſet rogatu Alexandri eccleſiæ tandem reſtituit. Abiens quoq; Venetijs alexāder cum triremibus. xiiij. Gulielmi Siculi &. iiij. Venetorum ornato ob beneficium acceptum eorum ſummo magiſtratu inſignibus quibuſdā & muneribus. Is pōtum primo vētis delatus atq; īde Troiā & bn̄uētum per caſſien̄ ſaltū anagniā ſe cōtulit. Vbi nō diu īmoratus Tuſculum petēs: de abrogādis cōſulibus agere cum Romanis cœpit anteq̄ pax cōponeretur: verum quia res ī.l. annum ꝑtracta tolli difficillime videretur: pacti ſunt: vt nō prius electi a populo cōſules magiſtratum inirent: q̄ in verba pōtificis iurarēt, ſe eccceſiæ Romanæ fideliſſimos fore, nihilq; vnquā molituros quod dignitati pōtificiæ obeſſet. Hoc itaq; modo rebus cōpoſitis pōtifex tertiū Romā ꝓfectus prodeūte obuiā gratulatiōis & honoris cauſa honoratiſſimo quoq; cōſilium ſtatim ī laterano celebrat: tū vt mores curię iā nimia licētia labefactatos cōponeret: tum vel maxīe vt decerneretur ſub anathematis pœna: ne quis ferrū ligna, armave ī fidelibus & a religione noſtra alienis īportaret. Moriens hoc fere tpe Emanuel cōſtātinopolitanus inperator Alexium filium hęredē impīj reliquit andronico gręco regia ꝓgenie tutore dato: qui aliquot ānis imperium ſapiēter & ſumma cū fide adminiſtrauit: eius quoq; cōſenſu Philippus Frācię rex agnetem filiam adoleſcēti ī matrimonium locat. Balduius itē quartus huius nominis hieroſolymitanus quo rem ſuā ſtabiliorem redderet ſororē ſybillā Gulielmo Mōtiſferrati Marchiōi cognomento Longaſpata viro ī re militari pręſtātiſſimo ī vxorem collocat arbitratus ſi opus eſſet Gulielmū ipſum

cum aliȷs xpianis pricipibus rei ſuæ laboráti opē
ſtatim allaturum. Interī vero Alexãder poſt lon
gos & aſſiduos labores cum iam quieturus a ty-
rannicis perturbationibus videretur põtificatus
ſui ãno.xxi.die.xix.Romę moritur ſublatis prius
e medio quattuor ſciſmaticis põtificibus, quorū
ſeditionibus eccleſia Romana fere ſubuerſa eſt.

Lucius III.

Huius epitaphium ita fuiſſe fertur,
Luca dedit lucem tibi luci pontificatum
Hoſtia papatum Roma Verona mori
Immo Verona dedit verū tibi viuere roma
Exilium curas hoſtia luca mori.

LVcius.iiȷ.natiõe Tuſcus Luca vrbe gen
te nobili oriūdus:oīm cõſenſu eo tem-
pore põtificatum iniȷt:quo andronicus
andronicus alexiū pupillum necat. grecus, quem diximus Alexio pupillo
tutorē datū,pulſis latinis qui puero fauebant cõ-
ſtãtinopolitanum īperiū vſurpauit necato ī vn-
dis puero dum laxandi animi cauſa ꝓuo nauigio
huc illuc temere dilabitur. Pręterea vero ne fa-
cinore partã tyrannidem amitteret facinus haud
paruū addidit.nã ꝓceres oēs quorū virtutē ſuſpe
ctã habebat breui interfecit. At vero Guilielmo
longaſpata hieroſolymis mortuo Balduinus rex
nepoti conſulturus Sibyllã nouo marito collocat
Guidoni Luſigniano e Pictauorū gēte oriundo:
hac tamē lege:vt ſe mortuo Guido ꝓ nepote Bal
duino quo ad pueritiã ſupgrederetur regnū gu-
bernaret: illudqꝫ deinceps nepoti traderet. Age-
bãtur hęc oĩa Luciȷ pontificis auctoritate:quæ ad
xpianã rē.qui ptinere arbitrabat:pricipes Aſię q̄
maxime īter ſe beniuolētia & affinitate cõnexos

eſſe quo facilius Saracenís & Thurcis ī bello reſi-ſterēt. Is tñ ex vrbe deijcit dū fauētibus quibuſdā ciuibus romanis abolere cōſulum nomē annitit. Fautoribus eius ī vrbe dephēſis effoſſi oculi ſunt. Accepta aūt tam īſigni cōtumelia pōtifex Veronam ꝓfectus cōcilio habito & Romanorū licētiā ac ſuperbiā improbauit:& principes oēs xp̄ianos adhortatus eſt, vt noſtris ī aſia pro fide xp̄i laborātibus ſuccurreret. Maxīe vero cū ſeditiōe principum noſtrorū hoſtes freti duce ſaladino hieroſolimitanū agrum popularētur. Nam pulſo Guidone Luſigniano ab adminiſtratiōe regni ob ſuperbiā bertrādo comite Tripolitano tutore deſignato ad arma ciuilia res ípa ſpectare videbat nō deſtitit tñ pōtifex & literis & nūtijs eos adhortari:vt poſitis ſimultatibꝰ vna mēte eodēq; animo tādiu hoſtibus reſiſterēt quo ad nouę copie ī ſupplemētum militiæ ſubmitterētur. Iam eñ inſtāte eraclio patriarcha hieroſolymitāo:q primo Veronā eius rei cauſa ad Lucium venerat deīde ad Philippū Frāciæ regē acceſſerat milites cruce ſignati ad tantā expeditionē mittebantur. Verum Guilielmus Siciliæ rex iniquo tēpore īiurias latinis ab andronico cōſtantinopolitano imperatore illatas vlturus cum armato exercitu ī Græciā traijciēs oīa perturbauit. nā & Theſſalonicā Macedoniæ vrbē vi cepit: & multas Græcię thraciæque ciuitates: varijs calamitatibus affectas parti cepit: ptim diripuit nuſquā occurrēte andronico & dijs & ciuibus ſuis īfeſto: ꝓpterea ꝙ multos occiderat plæroſq; exilio dānauerat. Hac vero neceſſitate īpulſi & coacti cōſtātinopolitāi ciues Iſaac quēdā regia ꝓgenie ortū e peloponeſſo ad im-

periū vocant:qui andronicū prælio ſuperatum
Androni cus ſupat. & captū varijs cruciatibus īterfecit. Quo ſublato lucio pōtifici haud difficile fuiſſet Guilelmum regē pace cum Iſaac cōpoſita īpellere pollicitationibus & pmijs vt ī Aſiā traijceret. Verū dum ob hāc rem nuntij vltro citroq; mitterētur. Lucius vir optimus pōtificatus ſui anno.iiij.menſe. ij. die xviij. Veronæ moritur: ſepeliturq; magna adhibita pōpa ante altare cathedralis baſilicę. Hic autem pōtifex non īmemor patrię ſuę eā multis muneribus:tum diuīs tū humanis ante mortē ornauit. Ab īperatore em̄ Federico quo cū ī pace vixit.obtinuit ne hetruſci alia q̄ moneta Lucēſi vterētur queadmodū lōgobardi ſolā papiēſem admitterēt ſignatā īperatoria nota.nā Ciſalpinos iā antea pōtifex īperatori cōciliauerat.Scribit Ptolomęus Lucēſis & Petrum comeſtorē qui hiſtoriā vtriuſq; teſtamēti cōſcripſit & Ioachinum abbatem ī Calabria apud monaſterium Floris ab eo cōditum ī precio:tum fuiſſe:doctrina & diuinādi arte:quā ſub ambagibus quibuſdā pr ſe ferebat

Vrbanus III.

VRbanus.iij. patria Mediolanenſis patre Ioāne e gēte Cribella pontificatum iniēs reuocare ad cōcordiā xp̄ianos principes primo annixus eſt ne deſidentes ā barbaris opprimerentur. Verum mortuo Balduino.iiij.lepra laborante nō potuit Tripolitanus comes tutor Balduini.v. deſignatus curā eius ſuſcipere Sibylla pueri matre Guidoneq; Luſigniano prohibentibus.Nō ſuperuixit diu puer. octauo em̄ mēſe poſt patrē morit: cuius mortem

tandiu occultauit mater donec largitionibus ac blanditijs in ſeniã ſui ipſius deducto patriarcha & proceribus Guidonẽ creari regẽ obtinuit. Tulit eam quidẽ rẽ grauiter & iniquo animo Raymũdus tripolitanus comes atq; quo ei facilius vlciſci iniurias liceret: inducias cum Saladino paciſcitur. Hoc itaq; modo Tripolis & Tyberiadis & Galileæ principatus a Chriſtianis auulſus eſt. Raymũdo enim Comiti tum parebant ob vxorem quã nup duxerat. Et ne quid Saladino deeſſet, occaſionem belligerendi enixe quærenti Montis regalis chriſtianus princeps qui vltra iordanem lõge ac late imperitans annonam & quidẽ abundantem hieroſolymis perpetuo ſubminiſtrat inducias temere violauit. Hanc ob rem Saladinus veniſſe tẽpus ratus quod maxime expetebat, cõparato ingenti peditum atq; equitũ exercitu ad ptolomaida caſtra ponens cum templarijs in pręſidio poſitis acerrime dimicat, fuere ſuperiores tẽplarij optimo tamen quoq; de ſuis occiſo. nam & magiſter militię & plęriq; alij conſilio ac manu prompti eo prælio cecidere. Auxit exercitũ Saladinus, & a calamitate animũ ſumẽs tẽplarios magis magiſque vrget. Hanc ob rem Raymundus haud ſatis Saladino credẽs tiberiadi vxore relicta quam firmiſſimo p̃ſidio munierat Tripolim reuerſus, in gratiã cũ Guidone rediẽs barbarorũ inducias cõtẽpſit. Quare ſaladinus belligerendi occaſionẽ nactus ptolomaida omiſſa in tyberiadẽ ſuo iure mouet. Inſtãtibus itaq; xp̃ianis oĩbus maxime vero tẽplarijs vt exercitus in hoſtẽ duceret. Guido rex in Saladinũ mouẽs, qui loco irriguo & amœno caſtra poſuerat, repulſus ab hoſte haud longe caſtrame

Raymũdi Iniquitas.

tatus loco iniquo & arido ſequēti die ad pugnam cōpellitur, ac magna clade ſuperatur laborantibus ſiti chriſtianis. In tam vero ſiniſtra pugna capti fere omnes principes ſunt maxime autē Guido rex & templariorum magiſter; quorū de numero multi ſecuri percuſſi ſunt. Hac itaq; victoria potitus Saladinus aconem propere duxit quā ſtatim xp̄iani dedidere, cū ſingulis veſtimentis abire ꝑmiſſi. Eadē quoq; fortuna vſus beritū bibliū ac maritima omnia occupat, ſoli Aſcalonitę munitionibus fiſi reſponderunt, ſe non niſi poſt captā hieroſolymam deditionē facturos. Multum certe Saladini hūanitas & fides chriſtianis obfuit. Nemo enim (adeo ſe ęqualem om̄ibus præbebat) ius imperium aſpernabatur. Is itaq; Aſcalonem mouens decem dierum oppugnatione eam his conditionibus in deditionē accepit, vt reddito Guidone rege & tēpli magiſtro, quos in vinculis habebat ciuitatem dedentibus incolis acciperet. Vt hæc autem deditio quam primum fieret, Saladinus properabat, quod iam Tyrum perueniſſe Conradum intellexerat Montiſferrati marchionem cum claſſe ab iſaac imperatore cōſtantinopolitano accepta, cuius ſororem nuper in vxorē duxerat, eoq; peruenturū breui ſuſpicabatur Gulielmū ſicilię regē cū triremibus. xl. At vero Thurci cū intellexiſſent tāta cum gloria xp̄ianos a Saladino ſuperatos ęmulatione gloriæ moti Laodiceam profecti vrbe recepta in antiochenum agrum deſcenderunt, quo in loco a chriſtianus tanta clade ſuperati ſunt quantam ſaladinis chriſtianis intulerat. Oppugnabat cū ſaladinus Vrbem hieroſolymitanam, & quidem acriter, quam tandem ij qu

Captiuitas xp̄ianorum.

in præſidio erãt deſperatis ſuppetĳs hac conditio ne dedidere octauo & octuageſimo anno poſt ea quam a Gothifredo capta fuerat, vt tantum abeũ ti cuiq; fere liceret quantum ſuis tantũmodo humeris ſuſtinere poſſet. Migrãtium chriſtianorum pars Tyrum, pars Antiochiam, pars Alexãdriã delata eſt. Inde vero multi deinceps ſicula claſſe in italiam delati ſunt. Saladinus autẽ hieroſolymã ingreſſus Cãpanas primo e turribus deiecit, mox Baſilicas omnes præter Solomonis templum ꝓphanauit, quod priuſquam ingrederetur aqua roſacea lauiſſe ferunt. Manſere hieroſolymis Chriſtiani Aſiatici Syriani Armenĳ Iacobitę Geordiani, græci permittente ſaladino, qui relicto eo loci firmiſſimo præſidio Tyrum propere ducit: quam gulielmus publico conſilio auxilioque defendendam acceperat. Hic itaque Siculæ claſſis auxilio fretus. Saladinum ab vrbe repulit. Verum cum poſtea conſtaret hominẽ ferocem Antiochiam oppugnandæ vrbis cauſa profectum. Vrbanus pontifex qui omnibus viribus anxius fuerat ne hieroſolymæ caperentur Venetias comparandæ claſſis gratia proficiſcens, dolore animi quem ex calamitate chriſtianorum acceperat Ferrariæ in itinere moritur, pontificatus ſui anno primo. menſe decimo. die. xxv.

Capĩt hieroſolyma

Tẽplorũ prophanatio.

Gregorius viĳ.

GRegorius. viĳ. p̃ria Beneuẽtanus ſummo omnium conſenſu pontifex creatus ſtatim nuntios & literas ad p̃cipes xp̃ianos mittit eos cohortatus, vt viribus oĩbus vnã ſecũ cõparato exercitu terra mariq;

hieroſolymã ab hoſtibus captã recuperarẽt, quo vero id liberius fieri liceret ipſe piſas ſtatim ꝓficiſcitur, vt compoſita inter piſanos & genuenſes pace vtrumque populum bello maritimo præpotente in ſanctam expeditionem concitaret. Verum dum hæc intẽtiore cura vir ſanctiſſimus agit. Piſis moritur pontificatus ſui die quinquageſimoſeptimo.

Clemens iiij.

Clemẽs. iiij. patria romanus patre Ioanne cognomẽto Scholaris põtificatum iniens ſtatim de bello in ſaracenos gerẽdo edictum proponit. Nam Saladinus Secundam victoriȩ fortunam ſecutus iam ciuitates. v. & xx. de principatu Antiocheno ceperat, ipſamq; antiochiam corruptɔ largitionibus patriarcha denique occęopauerat. Hanc ob mori chriſtiani principes bene admonente pontifice arma ſumunt, quorum de numero pręcipui fuere Federicus imperator Philippus Franciæ Ricarcus Angliȩ reges & Oddo Burgũdiæ dux ſubſequentibus multis epiſcopis archiepiſcopiſq;. Veneti quoq; & piſani paratiſſimas eduxere claſſes. Venetȩ præfuit archiepiſcopus rauennas, Piſanȩ Piſanųs præſul. Gulielmus autem ſiciliȩ rex pacato a piratis mari annonam omnifariam ex ſicilia & appulia proficiſcentibus ſubminiſtrabat. Friſones præterea Dani & flandrenſes cum. l. triremium claſſe inter nauigandum ad aphricȩ litora flectentes ſaracenos magnis incommodis afflixere, capta ac direpta Silua eorum vrbe. Bela autem Poloniæ rex ſaluti chriſtianorũ cõſulẽs Vngaris pacem dedit, quo omnibus profi-

Maxima ĩ thurcas expeditio.

ciſci facilius ad tantam expeditionem liceret. Ty-
rum iam peruenerant omnes, indeq́ꝫ paribus ani
mis e ptolomaida mouerant vrbẽq́ꝫ oppugnabãt
cũ ſuperueniente cum magno exercitu ſaladino,
& a tergo & abfronte eodẽ tẽpore cõtra hoſtẽ di-
micare neceſſe fuit. Pugnatũ eſt diu atq́ꝫ acriter. &
iam ad chriſtianos victoria inclinabat cũ equus e
manibus gregorij cuiuſdã elapſus xp̃ianis fugien
di initium fecit arbitrantibus ſuos in fugam ver-
ſos. Verum Gaifredus Luſignianus ad cuſtodiã
caſtrorũ relictus eruptiõe facta & hoſtes repreſſit,
& ſuis animam ad reſiſtendũ dedit. Conſtat tñ ex cędes chri
xp̃ianis ad duo milia eo die cæſos fuiſſe. Periere ſtianorũ.
itẽ ex acceptis vulneribus Tẽplariorũ magiſter &
Andreas Bremenſis comes. Durante aũt diutius
obſidione, tanta fame obſidentes oppreſſi ſunt, vt
etiam ab hoſte annonã peterent. Quare ſaladinus
bene gerendę rei opporutunitatem nactus caſtra
rerum omniũ copia referta a ſine vllo cuſtode di
miſit, ad quæ diripienda cum paſſim nullo ſerua-
to ordine xp̃iani accurriſſent, Saladinus rediens
multos incautos & nil tale opinãtes opprimit. Nõ
deſeruere tamen tam grauem & diutinam obſi-
dionem chriſtiani licet ad cętera mala dyſenteria
quoq́ꝫ in caſtris laboratum ſit, quo quidem mor-
bo & Sybilla Guidonis vxor & quatuor filij quos
ex ea ſuſceperat in caſtris periere. Interim vero
dum hæc in Aſia agerentur Gulielmus Siciliæ
rex Panormi moritur, cuis regnũ ad eccleſiã re- Regnũ Si
cidebat nullo legitimo hærede relicto. Licet inſu- cilię ad pa
læ proceres Tancredum ſtatim ſuffecere ex roge trimoniũ
rio Normanno & pellice quadam genitum homi petri re-
nem certe tantę ſocordiæ vt eum Gulielmus ne- uertitur.

garet ex Rogerio genitum. Repetiturus itaque ſua iura Clemens pontifex copias eo celeriter miſit, quibus dum Tancredus reſiſtit rapinis & cędibus omnia repleta ſunt. Mouerat iam copias ſuas in hoſtes chiſtiani nominis Federicus & per Vngariam iter faciens Thraciamque iam Cōſtantinopolim peruenerat, quem certe Iſaac imperator eius potentiam veritus traĳcere Boſphorum ſtatim adhortatus eſt. Tranſmiſſis itaque copĳs federicus inſtante etiam literis & nuntĳs Clemente & philomenam vrbem de Thurcis capit, & agrum Iconio adiacentem populatur, & Armeniam minorem in poteſtatem ſuam redigit. Verum dum lauandi cauſa rapidum amnem in explorato ingreditur in vndis perĳt. Tum vero eius exercitus in antiochenum agrū delatus partim morbo, partim fuga conſumptus eſt. Philippus autem ricarduſque reges gallico tyrrenoque pelago Meſſanam ſimul delati varia fortuna deinceps vſi ſunt. Nam philippus proſpera nauigatione vſus ptolomaide portū attingens xp̄ianorum exercitū & animos auxit. Ricardus vero tē-peſtate in Cyprum delatus, cum a græcis portu prohiberetur inſulam vi ingreſſus expugnatam ſpoliatamque firmo ſuorum communiens præſidio Ptolomaidem tandem in caſtra peruenit. Oppugnabatur tum acriter vrbs, ſed inerat validū Saladini prædium, quo quidem per ſæpe erūpēte chriſtiani magna incommoda recipiebant. At vero clemens omiſſo tantiſper Tancredo donec chriſtiani contra Saracenos dimicantes meliorē fortunam naſc. ſerentur, ad componendas res ecclesiaſticas animum deiecit, nam & mores cleri-

Acta clementis.

corum quorundam non ſatis probatos ſeueritate ſua emēdauit. Et clauſtrum ſancti Laurētij extra muros ædificauit & laterani ædes non mediocri impenſa reſtituit. Templumque vermiculato opere ac muſiuo exornauit. Moriens deinde haud ita multo poſt pontificatus ſui anno. iij. menſe. v. in baſilica lateranenſi ſepelitur, ducta ingenti funeris pompa.

Celeſtinus iij.

Huius temporibus ordo Sanctiſſimæ trinitatis initium ſumpſit, Et ordo theutonicorum dominorum in pruſcia, bernaq; ciuitas imperialis conſtruitur.

CEleſtinus tertius patria Romanus patre petro cognomento Bubonis pōtificatum adeptus ægreferens Tancredum regno Sicilie potiri conſtantiam rege Rogerio natam occulte e monaſterio panormitano eduxit: eamque licet deo dicatam Henrico ſexto. Federici Barbaroſſæ filio diſpenſatione apoſtolica in matrimonium collocauit. Hac conditione vt regnum Siciliæ eis & vltra pharum dotis nomine repeteret, reſeruato cēſu q̄ pōtifici feudatario iure quotannis ſolueretur. Hac autem beneficentia motus Hēricus Tuſculanū quod ipſe firmo pręſidio munierat Celeſtino reddidit, quod ſtatī romano pōtifice acceptū adeo diripuere euertereq;, vt ſaxa de molitę vrbis in capitolio vſq; ad multā ętatē in memoriā tantæ cladis ſeruata ſint. At vero Henricus & conſtantia Neapolim oppugnantes ſoluere obſidionē coacti ſunt peſte exercitum populante. Chriſtiani autem qui biēnio ptolomaidem

Conſtātia monaſterio educit̄

obſiderant tandem eam dedente præſidio recerperũt, his conditionibus vt & pars dominicæ crucis q̃ ſupius amiſſam diximus a barbaris redderetur, & eiſdem cum ſingulis veſtimẽtis abire liceret. At vero cum dominica crux nõ reperiretur multos e barbaris Ricard⁹ trucidauit. His itaq; malis perterritus Saladinus, deſperanſq; poſſe reliqua tueri quarũdam vrbiũ mœnia demolitus de reddenda chriſtianis hieroſolyma cogitauit: quod certe ne faceret, diſcordia inter philippum Ricardumq; orta de principatu inter ſe contendẽtes effecit. Verum abeunte ex Aſia Philippo ſimulato ĩterim morbo ricardus maiore animo rẽ bellicam deiceps aggreditur, eo potiſſimum tẽpore quo conradum Monteferratum Tyri in foro agentem Sicarij duo arſacidas, ſaraceni vocãt, gladijs confodere deuoti prius ac iurati ſe hoſtes omnes ſuę ſuperſtitionis ea ratione interfecturos. Ii autem poſtea de fuga retracti exquiſitiſſimis cruciatibus ſunt interẽpti. Henricus vero campanię comes Iſabella regina in vxorem ducta Tyri dominatu potitus eſt. At Ricardus Guidonẽ Luſignianum blande eum appellando in eã ſententiã tandem adduxit vt ſibi regni hieroſolymitani iura permitteret, quem titulũ Anglici reges adhuc vſurpant. Auctus itaq; animo Ricardus obſidere Hieroſolymam inſtituerat. Verum in itinere a ſaladino extremum agmen carpente vexatus cum iniquo loco decertare neceſſe eſſet hoſtẽ magno ſuorum incommodo tandem ſuperat, qui poſtea non longe a Bethleẽ munitiſſimo loco caſtrametatus intercipere comeatus inſtituerat, quomin⁹ ab ęgypto ad xp̃ianos ierosolymã obſeſſuros

Angli titulũ regni hieroſo. vſurpãt.

importarentur. Ob hanc itaq; cauſam & ob hyememquæ iam appetebat: Ricardus relicta tam neceſſaria obſidiõe ad quã põtifex eum cõtinuo ſubminiſtratis pecunijs animabat. Aſcaloniã conceſſit: quam pariter & Gazã a Saladio antea deletas ĩſtaurauit. Dilabentibus deĩde paſſim maritimis copijs, Piſani ĩ adriaticum delati Polam capiunt eo loci hibernaturi. Hãc ob rem Veneti aucta maiorẽ inmodũ ſua claſſe piſanos Pola eijciũt vrbemq; diripiunt, eos quouis ĩ loco perſecuturi ni Celeſtinus rei xpianæ cauens vtrũq; populum ad pacem cohortatus fuiſſet. Inſtabat iam ver & mouere copias hieroſolymã Ricardus inſtituerat: cum ſubito nunciatum eſt regẽ Franciæ Normãniam ea mẽte vexare: vt ĩ angliã traijciẽs regnũ illud fratri Ioanni acquireret. Mutata itaq; ſententia Ricardus pacem cum Saladio cõponit his cõditiõibus: vt ſibi oĩa præter Tyrum & Ptolomaidem haberet, reliqua autẽ quę ĩ poteſtate chriſtianorum remanerent nequaquã vexaret. Ictis hoc modo Fœderibus Ricardus ĩ Europam rediẽs ab hoſtibus capitur. Redemptus autem ingenti pecuniæ vi tandẽ in angliam proficiſcens ſæpe cũ rege Franciæ decertauit ĩclamante põtifice, qui ſuo ac xpianorum oĩm iniquo tempore tantum certamen excitaſſent. Maxime vero ꝙ Saladino mortuo: tum maxime recuperari hieroſolyma poſſet. Ferunt Saladini viri clariſſimi tropheum hoc in funere habitum. Eius enim interior tunica lancea ſuſpenſa ante funus deferebatur pręcone clamante Saladinum Aſiæ dñatorẽ ex tanto regno tantiſq; opibus nil aliud ſe cũ ferre. Dignum ſane tanti principis ſpectaculum: cui nil aliud ad ſum-

Pola capitur.

Fœdus ĩter Saladinum & ricardum.

Ricardus capitur.

mam laudem defuit q̃ chriſti character. Tum vero Saladino mortuo celeſtinus in magnã recuperandę hieroſolymę ſpem veniens, Henricũ imperatorem quo mortuo Tancredo regnum Sicilię occupauerat, ad bellum aſiaticũ adhortatur: quod cum ipſe obire non poſſet eo Maguntinum archiepiſcopum & Saxoniæ ducem cum magnis copiis propere mittit. Idem quoq; feciſſet & franciæ rex ſi Saraceni Mauritaniam incolentes in vlteriorem q; hiſpaniamq; traiicietes capto rege caſtellę Beticam omnino cepiſſent: quę hodie granata dicitur. Non enim quieturos barbaros Galli arbitrabantur tanta victoria elatos: ſed illaturos bella finitimis: hanc itaq; ob rem milite in Europa retinebant. Germani vero in Aſiã traiicientes & Beritum a ſaracenis deditum muniuere: & Ioppen obſidione preſſam liberauerunt: petituri deinceps hieroſolymã Celeſtino tum mori contigiſſet pontifici ſanctiſſimo & qui nil in vita pretermiſit: quo terra ſancta (ita enim hieroſolymas vocant) recuperaretur. In tantis autem perturbationibus rerũ tantoq; ſumptu bellico ædes egregias cum apud ſanctum petrum, tum ad lateranũ ædificauit: qua recipi pontifices percõmode poſſent. Extãt adhuc in laterano valuæ æneę e regione ſancta ſanctorum ſuo iuſſu ſuaq; impẽſa fabre factę. Preterea vero ciuitatis nomẽ Viterbio dedit eccleſiamq; eorum cathedralem fecit Thuſcanenſem, & centumcellenſem ita in eandem tranſferens, vt vnus epiſcopus omnibus preeſſet. Moritur aũt Celeſtinus põtificatus ſui anno. vi. men. vii. die. xi. ſepeliturq; in baſilica petri bonis oĩbus præ dolore & deſiderio hominis lachrymãtibus.

Viterbiũ ciuitas inſtituitur.

INnocẽtius. iiȷ. pña Anagninus pře Traſimundo e Familia comitũ vir: etiã ante põtificatũ doctrina & moribus inſignis a Celeſtino ĩ numerũ cardĩaliũ referť: quo mortuo ĩ eius locũ oĩm conſenſu põtifex ſufficiť. Hic aũt ſtatim vbi magiſtratũ iniȷt bello aſiatico animũ adiȷciẽs Germanos propter Henrici mortẽ in Aſia tumultuãtes retinere ĩ officio literis nũtiȷs præmiȷs pollicitationibus conatus eſt. Verũ id quidẽ fruſtra tẽtauit. Germani enim nemini obtemperãtes relicta Aſia in Europam cum maximo chriſtianorum detrimento trãſeunt: potiſſimum vero Ioppẽſium ĩ quos omni ope deſtitutos delati Thurci Saracenicꝫ etiã deditionem facturos vi captos ad vnum omnes interficere, euerſa ſtatim a fundamẽtis vrbe. Orta & in germania ſeditio nõ parua eſt, Cum pars electorum Othonẽ Saxoniẹ ducem: pars Philippum germanũ Hetruriẹ ducem, quem Henricus tutorem filiȷ moriens reliquerat, imperatorem optaret. Et ne quid mali ad perturbanda omnia deeſſet, Rex Frãciẹ Philippo: Otoni rex Angliẹ fauebat. At vero innocentius ne tumultu omnia complerentur Othonem imperatorem confirmat legitime ab his ad quos pertinebat electum. Non deſtitit tamẽ Philippus ob hãc rem & hetruriam in Italia & Sueuiam in Germania firmo præſidio munire. Idem fecit & conſtantia Henrici vxor quæ Federici primi filiȷ ſui adhuc pueri Siciliæ regnũ cis & vltra pharon præter conditionem ſexus ad propulſandam vim hoſtium conſtantiſſime muniuit. Increbeſcentibus itacꝫ hoc modo diſcordiȷs: non omittendum

Seditio apud germanos de ĩperatoris electione.

bellum aſiaticum innocentius ratus: ſua auctoritate & Bonifacium Montiſſerrati Marchionem & Balduinum Flandriæ & Henricũ ſancti Pauli & Lodouicũ Sabaudiæ comites ĩ Saracenos mouit. Ii autẽ oẽs cõiũctis copiis venetias delati nõ prius venetos perpulere claſſem in Thurcos & Saracenos armare q̃ polliciti ſunt oẽs parib⁹ animis iaderã quæ iterum ad Vngaros defecerat recuperaturos. Cõparata itaq; claſſe: & Tergeſtinos mare infeſtantes cõpeſcunt: & Iaderẽſes poſt lõgam obſidionem capiũt. Agebãtur hęc ĩ ſinu adriatico cum alexius iſaac fratrẽ imperatorẽ cõſtantinopolitanum quo latini amiciſſimo vſi ſunt ĩperio depulit: & captũ oculis ĩ vincula cõiecit. Hanc ob rem alexius adoleſcens iſaac filius ex fuga in caſtra perueniẽs opem pro patre cõtra tyrannum petit: quę profecto hac cõtitiõe ei cõceſſa eſt: vt & gręcã eccleſiam romanæ ſubiiceret: & auri marchas. xxx. milia perſolueret ob dãna quę olĩ Emanuel ĩperator venetis franciſq; intulerat. Hoc aũt modo ictis fœderibus ad Iadera mouẽtes: dũ cretam præterlabuntur eam puer alexius ĩ deditionem accipiens Bonifacio Mõtiferrato ſibi cognatione cõiuncto cõdonauit. Inde vero cõſtãtinopolim profecti dum terra mariq; vrbem oppugnãt Theodorum laſcari alexii tyrãni generum erum pere conantem intra mœnia retrudunt: Vrbẽq; biduo cõtinuata oppugnatiõe vi capiunt. Aufugerat noctu alexius relicto magno auri pondere apud Hirenẽ virginem deo dicatam. Redeuntes itaq; in vrbem pater iſaac & filius alexius nõ diu ſuperuixere. Pater enim morbo, filius autem veneno petitus interiere. Interea vero Bonifacius

Monſferratus regno Theſſaliæ potitus cum pecu nia indigeret ſuadente balduino accepta ingenti vi auri Cretam venetis dedit. His autẽ pecuniꝭ fretus Bonifacius Hadrianopolim a tyranno preſſam oppugnans & Valachos olim Romanos vlteriorem Danubij ripã incolentes & Bulgaros vicinos in ſe exciuit. Multitudinẽ itaqꝫ hoſtium timens Cõſtantinopolim petijt Soldano Iconij iturus obuiã qui, Satelia vrbe græca capta maximis calamitatibus xpianos quotidie vexabat. Innocẽtius autem tot hoſtibus vndiqꝫ laceſſitis cõquiſitum vndequaqꝫ militem cõtinuo ſubmittebat. Qui vbi accepit Hilminolinum maxima claſſe ĩ Hiſpaniã traieciſſe, Toletumqꝫ oppugnare publico edicto oẽs qui ferre arma poſſent ad extiguẽdum tantum incendium cõcitauit Cõuenerãt eo multi galli opem hiſpanis allaturi: qui ſtatim ĩ patriam rediere vbi aduentum ſuum hiſpanis minime gratũ ſenſere. Hãc ob rẽ Hilminolinus vtrãqꝫ hiſpaniã incredibili celeritate hoſtilem ĩ modum peruagatus Arelatum vſqꝫ & Auinionem perueniens cædibus oĩa & populationibus cõpleuit. Hac autẽ calamitate perciti quatuor hiſpaniæ reges Caſtellæ aragoniæ Portu galliæ & Nauarræ copiꝭ ſimul iunctis cum Saraceno cõgreſſi maximã victoriã adeptis: nil præter granatã hilminolino reliquere. Oborta tum apud Tholoſam hære ſis eſt, quã innocentio procurãte beatus Dominicus qui poſtea ĩ ſanctos relatus eſt mira celeritate cõpeſcuit adiuuãte etiã Simóne Monteforti. Non enim diſceptationibus verborum tãtum, verum etiã armis opus fuit: adeo inoleuerat tãta hæreſis. Otho interim Romanorũ imperator vbiqꝫ a Phi-

Cretave netis cõceditur quã cãdiã nũc vocamus.

Hilminolinus.

Hæreſis Tholoſana.

lippo ſuperatus cum in Agrippina colonia obſi
deretur eruptionemq́ infœliciter tentaſſet a Co
lonienſibus excluditur:qui ſtatim philippo dedi
tionē fecere.Non diu tamē ſuperuixit Philippus.
a comite nāq́ palatino īſidijs petitus necatur. Co
gnita vero huius morte Germani ducē Saxoniū
imperatorē deligunt Othonem. v. appellatum:
quem innocentius ſequenti anno Romæ corona
uit. Veneti autē tum maxime rei maritimę ſtu
dētes cum obire oīa publice non poſſent priuatis
etiā ciuibus negocium dedere,vt quas vellent in
ſulas occuparēt:modo ī fidē rei pmanerēt. Vnde
multi ciues inſulas ionij,& ægei occuparunt: pu
blice tamen Corcyrā Motonium coronum in ſuā
redigere poteſtatē.Otho vero,quē diximus ab ī
nocentio coronā imperij ſuſcepiſſe,cōtra ius faſq́
occupatis Monteflaſcone Radicophano multiſq́
eccleſiæ Romanæ oppidis in regnum Neapolita
num mouēs id adoleſcenti Federico ſecūdo ſub
laturus,cuius ob ætatem curam tutores adhuc ge
rebant iram pontificis in ſe concitauit:a quo & a
nathemate notatur:& imperij titulis priuatur:cū
monitus vt ab iniuria diſcederet parere deſierit.
Hāc ob rem Boemię rex cum Maguntino & Tre
uerenſi archiepiſcopis Lantgrauio Turingiæ atq́
auſtrię duce ſuadente Federicum ſecundum.Sici
lię regem vigeſimum agentem annum Romano
rum imperatorem deligunt. Otho itaq́ in Ger
maniam rediens paternæ ditioni conſulturus In
nocētio recuperandi omnia quæ in Italia ceperat
facultatem dedit. Veneti autē rebellantem Cre
tam in fide armis continentes anno ſalutis mille
ſimo. ccxvíij. eandem in Coloniæ formam redi

Creta in fide retenta.

gere,miſſis eo ciuibus qui Cretẽſes in officio con tinerent. Venerat tum Romã federicus ſecundus coronæ gratia:quã vbi ab innocentio impetrare nequiuiſſet:in Germaniã profectus regni Germa niæ diadema a Magũtino archiepiſcopo accipiẽs cum Lodouico rege Franciæ amicitię & fœderis ſocietatem iniit:qua quidem amicitia Lodouicus ipſe fretus ioanni anglię regi bellum ſtatim intu-lit. Verũ ioannes auxilio diuino & humano vſu-rus angliam hyberniamq; romanæ eccleſiæ ve-ctigales faciens, centum auri marchas quotannis ſoluturum ſe pollicebatur: quod poſtea aliquan-diu ſeruatum eſt.Federicus autẽ Othonem perſe quens a Lodouico rege Franciæ graui bello ſu-peratum Aquiſgranum cepit:ibique iterum In-nocentij pontificis auctoritate fretus vexillũ cru-cis ſuſtulit Laturus,vt ipſe dicebat,opem & q̃ pri mum chriſtianis cõtra ſaracenos in aſia dimican-tibus.Præterea vero vt grati animi ſignum ali-quod prę ſe ferret Fundanũ comitatũ eccleſiæ Ro manæ dono dedit:vel datum antea & vſurpatũ deinceps reddidit. At põtifex vbi videret ſara-cenorũ potẽtiã in aſia cõcreſcere apud lateranum maximũ,cõciliũ cęlebrat:cui ĩtær fuere hieroſoly mitanus,cõſtãtinopolitanus patriarcha,Metropo litãi.lxx.epi.cccc.xij.abbates, priores cõuẽtuales octĩgẽti.Gręci & Romani ĩperij legati:regũ vero hieruſalẽ Frãciæ hiſpanię. Anglię & Cypri orato res. Venere multa tũ quidẽ in conſultationẽ nec decerni tamen quidquã aperte potuit: q; & Piſa-ni & genuẽſes maritimo & Ciſalpini terreſtri bel lo inter ſe certabant. Eo itaq; proficiſcẽs tollẽdæ diſcordię cauſa põtifex Peruſij mori ĩ põtificatus

Vectigales ecclię.

ſui anno.xviij.mēſe.vij.die.xvi.Cuius vita adeo probata fuit,vt poſt eius mortem nil earum rerū quę in vita egerit laudauerit improbaueritq; im mutatū ſit.Nā & decreta pleraq; retulit: quibus tā laicorum q̄ clericorum mores cōponerentur. Scripſit & libros de ſacramēto Euchariſtiæ, de ſa cramento baptiſmi,de infœlicitate cōditionis hu manæ.Habuit item ſermones temporibus & ſo- lemnibus diebus accōmodatos. Improbauit præ terea abbatis Ioachin libellum quendā nōn ſanā doctrinā præ ſe ferentem. Damnauit & errores almerici hęretici qui poſtea Pariſijs cum ſectatori bus ſuis exuſtus eſt:qui ad reliquos errores affir- mabat Ideas quæ ſunt in mente diuina & creare & creari,cum ex ſententia beati Auguſtini ī men te diuina nil niſi æternum & incōmutabile ſit. Di xerat pręterea in charitate conſtituto nullū pec- catum imputari.Iuuere autē huius pōtificis vir- tutē & doctrinā bti Dominici vnde prædicato- rum & Frāciſci Aſſiſiatis ſctītas, vnde minorum ordo tum originē habuit.Sunt qui ſcribāt & grā- num cōpilatorem decreti & Petrum Longobar- dum:qui vocabula latina ī ordinem redegit tem pore Innocētij fuiſſe.De Petro non ābigitur Gra tianum alexādri tertij pontificis tēporibus quidā aſcribunt.Et ne exiſtimes Innocentium opera pie tatis in tāto pōtificatu prętermiſiſſe, ſcito eius o- pera & impenſa hoſpitale ſancti ſpiritus conditū fuiſſe auctumq; ab eo magnis prouētibus: quibus & peregrini & ęgroti & ac vulgo cōcepti Orpha ni alerent.Ornauit & altare ſctī Petri opere ver- miculato: vt eius imago & literæ in fornice ipſo ſcriptę indicant. vniuerſis pręterea vrbis Romæ

B.Dñicus &Frāciſc⁹ Grānus.

Cōmēda- tio inno- centij.

eccleſijs librã argẽti dedit:vnde calices ſacrificã-di gratia cõficerẽtur.Reſtituit & beati Sixti eccleſiã iã vetuſtate collabantẽ. Hoc ideo factũ ab eo maledici dicebãt:ne omnẽ impẽſam in turrĩ quã-dam nunc comitũ appellatã cognomẽto familiæ ſuę trãſtuliſſe videretur: vtcũq; eſt cõſtat eum in quouis genere vitę probatiſſimũ fuiſſe:dignum-que qui inter ſanctos pontifices cenſeatur.

Honorius III.

HOnorius.iij. patria romanus pa-tre Americo oĩm ſuffragijs põtifex creatur,ad quẽ Petrus ĩperator cõſtãtinopolitanus cum Iole vxore veniẽs ĩ baſilica ſcti Laurẽtij extra muros coronat: deligiturq; ſtatĩ Ioãnes colũna Cardĩalis Romanus q legatus ad res aſiæ cõponẽdas cũ is copijs profi-ciſceretur,quas Innocẽtius ad eam rẽ collegerat. Peruenerãt iam Aconã xpiani proceres honorio hortãte.Maxĩe vero Andreas Vngarię rex Ve-netorũ nauigio fretus:quibus ob tãtũ bñficiũ ius omne cõceſſit quod ĩ Dalmatia dux auſtriæ ha-buerat. Andreã quoq; ſecuti ſunt & Hẽricus co-mes Niuernẽſis & Gualterius regis frãciæ came-rarius.Ii autẽ oẽs inito cõſilio cũ Ioãne hieroſoly-mitano rege:Damyatã ęgypti vrbẽ obſidere in-ſtituẽtes anno ſalutis milleſimo.cc. ac.xviij. mẽſe Maij eo proficiſcitur.Heliopolis hęc vrbs quon- Heliopolis.
dam appellata eſt ab Helio pertinace qui eã tripli ci muro circũdedit deducta nili particula:quę vr bem ĩ inſulę formã redigeret.Suburbia habebat circũquaq; poſita plena mercimonijs: hæc primo miles diripuit.Verũ cũ poſtea flãtibus Zephyris

nilus in immenſum creuiſſet corrupta annona laborare inopia rerum chriſtiani tum cœpere:prçcipue autem obſidēte aditus Soldano nequid importaretur:qui non longe a noſtris caſtra poſuerat. Hac itaq; difficultate rerum moti chriſtianiī ſoldanum copias mouēt.is autem terrore perculſus relictis caſtris rerū oīm copia refertis noſtris obſidēdi Vrbē quam liberaturus venerat facultatem prçſtitit. Cordirius autē magni Saladini filius hieroſolymç retinendæſpem abijciens. ſi Damyata chriſtiani potirentur dirupto Vrbis muro turrim Dauid & tēplum domini tātūmodo integrum reliquit:nec ſepulchrū chriſti violauit: motus(vt aiunt)illorum chriſtianorum precibus qui ea loca incolebāt. Dum noſtri aūt Damyatā acriter oppugnāt Soldanus cum maioribus copijs redēs inter Cairum & Damyatā caſtra poſuit:nec vnquā elici ad certamē cōuitio aut maledicto potuit:Hac vero īdignitate moti Galli ſine ordine ī eos ruentes magnum incōmodum ab erumpētibus accepere,nō tñ obſidio Damyatç relicta eſt: quç tandē mēſe.xv.a chriſtianis capitur: direpta militem ingēti prçda locupletauit. Interim vero Honorius Romç & ordinem beati Dominici ipſo inſtante confirmat: & federicum ſecundum anathemate notatū imperij dignitate priuat:q̄ mortua matre Conſtantia:quæ ipſum in officio contiNebat Romā veniens cōtra ius faſq; ditionnē pōtificiā vexabat. Hanc igitur ob rem motus Soldanus q̄ de inimicitia pōtificis & imperatoris ei cōſtabat maiorē q̄ nunquā antea cōparauit exercitum arbitratus chriſtianos nuſquā apparituros: qui ſtatim ſuadente Ioanne colunna Cardinali

Cordiri⁹.

Romano ſumptis armis hoſti ad nilũ obuiã fiunt. Is vero timorem ſimulans:ne a loco in quo conſederant abirent nili ex creſcẽtiã expectauit:quæ paulopoſt apertis vndiq; ipſius fluminis cataractis ita omnia inundauit vt cubitum quouis ĩ loco excederet. Hoc autẽ malo perterriti chriſtiani pacẽ ſtatim hac cõditione iniere: vt Damyata relicta:captiuis vtrinq; dimiſſis,reddito a barbaris crucis ligno chriſtianis Aconã Tyrumq; redire liceret. Damyata itaq; in celebritate purificatiõis beatę virginis a chriſtiaĩs prius habitari cœpta ĩ eiuſdem natali dei barbaris tum ex fœdere reddita eſt: Anno ſalutis milleſimo.cc.&.xxi.quo quidem anno Tartari gens Scytica: vel(vt alĳ volunt)a montibus Indię digreſſa Vaſtata Parthia, Media Perſia, Aſſyria, Armenia in Sarmatas tandem peruenit:atq; non longe a meotidos paludę concedentibus accolis ſedes poſuit. Xp̃ianorum autem duces cum moliri in aſia nil poſſe viderẽt obſtãtibus hoſtibus cum ioanne columna in italiam redeunt:quos ſubſecutus ioannes hieroſolymitanus rex cum Romã veniſſet per benigne magnis donatus muneribus ab honorio ſuſcipitur. Federico deinde,quẽ diximus,anathemate pontificis notatum filiã ex Iole vxore ſuſceptã in matrimoniũ locat:eiq; ius illud cõdonat dotis nomine:quod ſibi hęreditario iure ĩ regno hieroſolymitano cõpetebat. Hinc eſt quod oẽs Sicilię Neapolitaniq; reges titulũ hieroſolymitani regni verbis nõ etiã armis ſibi vindicãt. Ioãnes deinde in franciam proficiſcens meliore certe fortuna q̃ antea vſus eſt. Nam philippus rex frãcię moriens ei ex teſtamẽto.xl.milia librarũ argẽti totidẽq; magi-

Tartari.

Titulum hieroſolymit. regni tenent reges neapolitãi & ſiciliæ.

ſtro tēpli hieroſolymitani reliquit: quo adm iniculo fretus in Hiſpaniā proficiſcēs ad perſoluendum votum beato iacobo promiſſum Berengariam regis Hiſpaniæ ſororem in vxorem accipit: eo pręſertim anno quo Dominicus vir ſanctiſſimus Bononię moritur: quoq; Federicus Henricū filiū decennē adhuc Alemaniæ regē promulgat. Honorius autem ſatis a rebus externis quietus, & eccleſiā ſancti Laurentij extra muros & baſilicam ſancta ſanctorū & eccleſiam ſanctæ Viuianæ reſtituit. Aedes præterea caſæ Marij ædificauit ſemifornicem & ciborium beati Petri miris operis exornauit. Decretales quoque epiſtolas compilauit. Ordinē beati Frãciſci cōprobauit: quē biennio poſt Gregorius in catalogū ſanctorū retulit. Hoc autē modo Honorius bene ac beate vitā ducens vt bonū paſtorē decebat āno pōtificatus ſui x. mēſe. vij. die. xiij. moritur ſepeliturq; ī baſilica ſāctę marię maioris ad pręſepe. Poſt eius mortē tāti terręmotus repēte exorti ſunt, vt ī mōtib9 ſaluijs ad. v. milia hominum perijſſe conſtat, cadentibus domibus ſaxiſq; ex cacuminibus montium inhabitatas conualles paſſim ruentibus.

S. Dñicus Bononiæ moritur.

Acta Honorij.

Gregorius IX.

GRegorius. ix. natiōe Hernic9 patria Anagninus e familia comitū Innocētij tertij nepos apud Septizodiū pōtifex creatus. Federicū ſtatī monuit ſub anathematis pœna, vt primo quoq; tēpore ī aſiā cū exercitu proficiſceretur recuperādę hyeroſolymæ cauſa. Promiſit quidē Federicus ſe id facturū: atq; oībus cruce ſignatis mādauit Vt brūduſij ad certā diē cū armis adeſ-

ſent. Venerat eo magna multitudo: præcipue vero e germania Lãtgrauius Aſiæ, q Brũduſij vna cũ magna parte militum moritur dum federicus ægritudinẽ ſimulãs in Sicilia ſe cõtinet. Hæc autẽ fraus ita aperte deprehẽſa eſt, vt cõſtet ipſum federicũ cognita Lãtgrauij morte eo celerrĩe adnauigaſſe: omnẽq́ eius ſuppellectilem diripuiſſe. Non deſtitit tñ fingere ſibi in animo eſſe in Aſiã trãjcere, eo eñ poſt rapinã nauigationẽ direxit oĩbus qui tum aderãt ſubſequi iuſſis: licet nõ ita multo poſt (vt ĩpe dicebat) ꝓcellis agitatus Brũduſiũ redierit. hac autẽ fama percitus Ioãnes rex hieroſolymitanus cũ Berẽgaria vxore põtifici rẽ gratã facturus Bononiã venit venetorũ nauigio in Aſiã traiecturus. verũ põtifex cognita federici fraude ne Ioãni rẽ infecta abire liceret eum & hexarchatus rauẽnatis gubernatorẽ inſtituit: & Honorij tertij ſententiã in federicũ latã confirmauit. Grauioraq́ in eum molitus fuiſſet, ni Maurorum impetũ reformidaſſet. claſſe tum potẽtium: quos tandẽ Ferdinandus Aragonũ rex tãta clade ſuperauit: vt breui Maiorica inſula vna ex baleari bus & Valẽtia vrbe potitus pulſis Saracenis: Incolas locorum ſuſcipere chriſtianos ritus ĩpulerit. Nauigauit tandẽ federicus amicorũ precibus & minis põtificis feſſus ĩ Cyprũ vſq́: vt chriſtianis ĩ Aſia bellãtibus quos ſępe deceperat aliquã ſpem daret. At vero dum inde Soldani vires explorat Rainaldus eius præfectus quẽ in Sicilia dimiſerat in pontificẽ mouẽs multa Picẽtini agri oppida occupat. Erat tum Peruſij põtifex Aſiſſium petiturus vt quæ de franciſco viro ſanctiſſimo miracula audierat pręſens cognoſceret, quam ob rẽ eum

Federicus ĩ cyprũ nauigat.

Franſ. in ſanctos retulit.

re (quemadmodum audierat) comperta in ſanctorum numerū ſtatim retulit, magno xp̄ianorū conuentu ob eam rem habito. Dum hæc a pontifice agerentur alter Federici ſatelles fulgineū per factionem occupat: vnde paulopoſt armis bene cum eccleſia dei ſentientium depellitur. Inſtabat literis & nūciis Federicus Aconem iam profectus vt a pōtifice abſolueretur, ꝙ diceret ſe deinceps in eius poteſtate futurum. Verum pōtifex cognita hominis faude & chriſtianos milites in Aſia dimicantes admonet, vt ſibi a Federici inſidiis caueant aliquid noui ſemper machinantis in hominum perniciem, & Ioannem hieroſolymitanum regem comparato exercitu in Raynaldum mittit Picenum agrū rapinis & incendiis vexantē. Aliis vero copiis quibus Cardinalem columnam præfecerat e ſancto Germano præfectum Federici deiiciens, cum Saracenis mercede conductis: omnia ab eo ſaltu capuam vſque pertinentia in deditionem breui recepit. Hac autē calamitate moti qui in vmbria & picentibus Federici nomine militabant, relictis quæ occupauerant in regnum trepide redeunt. Interim vero Federicus Brūduſium rediens, pacis admodū cupidus vltro pōtificem rogat vt in gratiā recipiatur, imperatorꝗ; appelletur, ac pro regno Siciliæ verus eccleſiæ feudatarius. Quod quidem non prius impetrauit quam vncias auri centum & viginti milia eccleſiæ romanæ ob illata damna perſoluiſſet, ipſeque pro ea re ſupplicatum ad pontificem Anagniam veniſſet. Cum autem gregorius ad omnia intentus (vt bonum paſtorem decebat) Peruſinorum res ab exulib⁹ perturbatas eo profectus cō-

ponere ſtudioſus eſſet, ſtatim Romę tanta ſeditio orta eſt & hęreſis quanta nunquam antea. Hanni bale ex gente Hānibala cum quibuſdam ſacerdo tibus male ſentiente: quo quidem auctore popu- lus Romanus vſus in eccleſiam dei coniurauerat. Sed hunc diuina vltio cito compeſcuit: nā & ty- beris ſupra modum inundans multa damna mor talibus intulit: & tāta peſte laboratum eſt: vt de- cimus quiſq; vix ſuperfuerit. Pontifex tamen mi ra clementia vſus Romā veniens populo Roma- no ignouit pulſo e ſenatorio ordine Hannibale: conuictis de hęreſi ſacerdotibus errorem faſſis: ac ſaniorem oppinionē ſubire iuſſis. Ad ornādā ve- ro vrbē deinde conuerſus & veteres cloacas eli- minatas reſtituit: & nouas extruxit: vrbis digni- tati & valitudini vno tēpore conſulens. Ab vr- be deinde abiens valitudinis gratia & reate (vt quidā volunt) beatum Dominicum principem ordinis prædicatorum, & Spoleti Antoniū Vli- xipona oriundum Patauij mortuum: ſecundum ā frācisco ordinis minorū auctorē in ſctōs retulit. Anagniā deinde rediens omnia circūquaq; po- ſita muniuit: Romanorum contumaciā veritus, quorum Senator more veterum legem rogaue- rat, populuſq; ſciuerat: vt oīa oppida circa vrbē poſita Romanis vectigal penderent. Non eſt ta- men veritus pontifex diſſuadentibus Cardinali- bus Romā proficiſci: quo Romanos ad ſanitatem reduceret tum monendo tum caſtigādo. Verum cū nihil proficeret Reate ſe cōtulit: quo & federi- cus imperator. Collocuti ſimul de rebus agēdis ī hāc ſtatim ſentētiā venere: vt primo quoq; tem- pore Romanos coniunctis copijs adorirētur. De-

B. Dn̄icus & Frāciſc° ī ſctōrū ca thalogo annume- rantur.

cepit tum quidẽ pontificem(vt antea ſemper)fe dericus.nãq; ĩ germaniã abiẽs:militibus ſuis mãdauit,vt Romanis rebus in oĩbus obtẽperarent. hac itaq; perfidia põtifex motus germanis militibus ad caſtra ſua confugientibus magnum propoſuit præmium. quare tanta multitudo confluxit,vt poſtea Romani aperto marte cum eccleſię copĳs congredi nuſquã ſint auſi.Recuperato igitur & patrimonio ſcĩ Petri & agro Sabino:ſpretiſq; Soldani legatis qui ſuppliciter pacẽ petebãt: multos ex franciſci & dominici fratribus per Europam miſit qui prędicatione chriſtianos ad arma contra Saracenos concitarent: quorum opera tanta multitudo militum breui comparata eſt quanta nunquã antea.Interim vero dũ tanto exercitui dux idoneus quæreretur: Heliſabet regis Vngariæ filiam mulierem optimam ac miraculis claram pontifex in ſanctas retulit. Theobaldus autem Nauarræ rex & Aimericus Montiſfortis Henricuſq; Bari ac Campanię comes iter per germaniam & vngariam cum magnis copĳs facientes Conſtantinopolim primo:mox traiecto Boſphoro Ptolomaidam peruenere longe ac late omnia populantes: verum non ita multo poſt ſuperueniente magna hoſtium multitudine cum ſe cedendo biduo defendiſſent cum optimo quoq; milite cadunt. Atq; hoc modo expeditio magno conatu inchoata breui reſedit, imperitia ducum. Pontifex autem tantam calamitatem ægreferens Romã perſuadentibus Romanis & obſecrantibus redire inſtituerat: faciendarũ ſupplicationũ cauſa ad placandam dei iram ſi quam ex peccatis hominum conceperat. Quominus autẽ id fa-

B.Heliſabet canoniſatur.

ceret vetitus a Petro Fregepane qui partes impe ratoris ſequebatur, Peruſia Viterbium ſe contulit. Iturus cōtra īperatorē armato milite quē itellexerat tranſpadanam italiā iam tum attigiſſe ac cōtra ius faſq; ſocias ciuitates oppugnare iam feſſas calamitate alia ſup aliā ab Ecelino Patauīo tyranno accepta. Ecelinus eī cognomēto rōano cui⁹ auus theutonicus ſub Othone tertio in italia ordines duxerat, copias a Federico.ij. accipiēs magnā tyrannidem in traſpadana italia ſibi comparauit redactis in poteſtatem ſuam Taruiſio Patauio, Vincentia, Verona, Brixia, Federicus itaq; aui fœdera nequaquam obſeruās Mediolanēſes & ſocias ciuitates apud nouā curtem (Ita enim locus vbi pugnatum eſt appellabatur) ingenti clade ſuperatos trucidat. Hāc ob rem pontifex omiſſa deinceps ſpe rei bene gerendæ ob illatum ſocijs incommodum redire ad vrbē inſtituit, Ioanne Cincio vrbis ſenatore contradicente, cuius audaciā Iacobus Cappocius Romanus ciuis infringens pontificem magnifice ac ſplendide ſuſcepit. Hic eſt ille iacobus cuius nomen adhuc legitur in tabernaculo ope muſiuo ſua īpenſa extructo in ſancta Maria ad præſepe qua in baſilica Petrus quoque Capporius ſepultus eſt ſanctæ Romanæ eccleſiæ Cardīalis q Federicum īpatorē ſciſmaticū pſecutus eſt, qq; & hoſpitale ſcti Antonij non lōge ab eadem baſilica, & Peruſij Gymnaſiū quod ſapientiā vocāt ſua īpenſa extruxit. Gregorius autem pacata vrbe & Federicum iterū anathemate notat ac imperio priuat, & legatos Genuēſium ac Venetorū iā ad arma ſpectantium componendæ rei cauſa ad ſe vocat. Hiſq; rationibus inter vtrū

Ecelinus.

gymnaſiū ſapientiæ.

que populũ fœdera componit, ne alter ſine altero cũ imperatore Conſtantinopolitano fœdus incat: vtq; bella gerenda vtriq; cõmunia eſſent, & ſigna vtriuſq; viciſſim ferrent. Illis autem qui hęc fœdera in nonũ inita annum rupiſſent interdictũ ſibi a ſacris anathematis vinculo ſcirent. Balduinus autem qui mortuo ioanne biennio cõſtantinopolitanum tenuerat imperiũ cũ ægre ſe ab hoſtibus inopia ærarij tutaretur, & filium pignori mercatoribus Venetis ob æs mutuo acceptũ dedit: & ex ædibus ſacris ablatum plũbum ac item lanceam illã ſpongiãque quã chriſtus ſaluator noſter hinc potus eſt hinc vulnus accepit Venetis pecunioſis vẽdidit. Federicus autem Venetis audmodũ infenſus q Gregorij partes tuerentur eos tũ paludibus concluſos vehementer oppreſſit, ac maximis calamitatibus afflixit. Interimvero conſpirantibus omnibus tranſpadanis ciuitatibus duce Gregorio mõtelõgo Bononiẽſis ciuitatis legato Ferraria quę ab eccleſia romana ad ĩperatorẽ defecerat capit Saliguerra viro fortiſſimo eã acerrime aliquãdiu defendẽte. Capta aũt Azoni Eſtẽſi q bello interfuerat eccleſiæ noĩe gubernãda cõmittit. Salutis noſtræ ãno milleſimo. cc. ac. xl. At vero ĩperator qui tũ Piſis erat cũ non ſatis ſibi conſtaret, qui partes ſuas quę põtificis ſequerẽt: ciuitates italiæ in duas factiones tum primũ diuiſit. nam qui pontifici fauebant guelphi, qui imperatori gibellini appellati ſunt. Hæc quidẽ teterrimarum factionũ noĩa ad perniciẽ humani generis inuenta. Primũ apud Piſtorienſes audita ſunt cum cancellarij Pãzaticos gibellinos ab vrbe eieciſſent, cumque alteri factioni guelphi, alteri gibel theutonici fra-

Lancea & ſpõgia xpi Venetis vẽdũtur.

tres fauerent, vnde tantę perniciei nomina indi- ta ſunt. Florentini p̄terea nobiles ſuos Piſanis gi- bellinarum partium fauentes in exilium eijciunt pellunt & guelphos viciſſim ab vrbe ſua. Areti- ni & Senenſes quorum exempla multæ ciuitates Italię ſecutę bella pluq; ciuilia inter ſe cõmiſere. Hic multę ciuitates a põtifice deſciuere tū in Vm bria, tū ī hetruria, p̄cipue aūt Viterbienſes. Deſe- ciſſent etiā romani ciues ni põtifex delatis per vr- bem ſupplicando apoſtolorum capitibus popu- lum ad commiſerationem mouiſſet, habita etiā in baſilica ſancti Petri oratione digniſſima qua tumultuantes ita in ſentētiam ſuam traxit vt eos impulerit Pro eccleſia dei crucem & arma ſuſci- pere. Ii poſtea venientem hoſtili agmine ad vrbis mœnia federicū armis ſubmouere. Qui indigna- bũdus captiuum quemq; varijs cruciatibus necās in Samniū conceſſit. Beneuentū vi captum diri- puit, ac mœnia circūquaq; euertit. Iterum autem ad vrbem rediens via latina hoſtili animo Caſſi- nenſe monaſterium ſpoliat eiectis inde monachis: Sorā quę quondā Samnitium ciuitatē ad lìtis flu uij caput ſitam ferro flammaq; vaſtat. Templa- riorum bona vbiq; diripit. Saracenos vero adeo dilexit, vt eorum opera præ cæteris in bello vte- retur, magiſtratuſque eis ac propriam vrbem conceſſerit, quæ noſtris quoque temporibus Nu ceria Saracenorum vocatur, Fratrē p̄terea regis Tuniſij panhormi baptiſmum petentem ne id fa ceret verbis deterruit. Rauēnam autē repentino incurſu petitam in poteſtatē ſuam redegit. Hanc ob rē Gregorius cõciliū apud lateranum indixit, in quo de abrogando federico ratio haberetur.

Crudelitas Federici.

Verum Federicus terra mariq; vias prȩcludit,& quoſdam Cardinales ac prȩlatos de via & nauigatione captos adiuuātibus Piſanis in carcerē cōiecit. Qua ex re tātum dolorem Gregorius cepit, vt non diu ſupuixerit. Moritur eñ pōtificatus ſui anno.xiiij. menſe tertio,cū pauloāte ſolis eclypſis tanta apparuiſſet quāta nunq; antea. Raymundū autem barchinonenſem, quo adiutore in cōpilando libro decretalium gregorius vſus eſt, ita quidam tum laudant vt maiore cōmendatione laudare nemo poſſit.

Celeſtinus iiij.

Celeſtinus. iiij. patria Mediolanenſis e familia Caſtilionum epiſcopus Sabinus vita & doctrina inſignis ſenex admodum & valitudinarius in locū Gregorij ſuffectus.xviij. pontificatus ſui die moriens in baſilica Petri ſepelitur magno ſui deſiderio relicto, q homines ſperabant ſe eius pontificatu fœlices futuros. Vacat tum ſedes vno &.xx.men. Cēſuere eñ qui tum auctoritate in eccleſia dei valebant nemi nem in pontificem eligendum eſſe donec Cardinales a Federico in carcere detinerentur. Interim vero ſede vacante Federicus agrum picenū percurrens in Flammineam vſq; Fauentiā & Bononiam aliquantulum reſiſtentem vi occupat. Scholamque Bononienſem quibus admodum infenſus erat tum primum Patauium tranſfert. Omnes prȩterea quos fautores eccleſiȩ ītellexerat varijs calamitatibus afficit. Balduinus aūt Conſtantinopolitanns imperator omiſſa ſpe omni benȩ gerendæ rei in Aſia cum Raymundo Tholoſano comite in italiam veniens, tantum p̄cibus valuit

& auctoritate apud Federicum qui tum Parmæ erat, vt Cardinales captiuos alioſq; eccleſiaſticos incolumes dimitteret. Qui nõ ita multo poſt Anagnię cõuentu habito de creãdo nouo pontifice rationem habuere.

Innocentius iiij.

INnocẽtius quartus Synebaldus antea vocatus patria Genuenſis familia Fliſca e lauainæ comitib9 Anagniæ põtifex creať:quo nuntio Federicus ĩpator nõ admodũ delectatus eſt. Notat eñ hoĩs virtutem magnitudinemq; animi antea namq; ſimul familiariter aliquandiu vixerant & ob eam rem verebatur ne a ſe anteactę vitæ rationem expoſceret. Quare congratulantibus amicis dixiſſe feruntur, Synebaldum Cardĩalem ex amico optĩo in hoſtem acerrimũ ob põtificatum mutatum eſſe. Innocentius aũt pontificiũ habitum indutus Romã veniens ꝓdeunte obuiã honorato quoq; magno omniũ applauſu ſuſcipitur, qui ſtatim peractis quę de more in conſecrandis coronandiſq; põtificibus fieri conſueuerunt de pace cum Federico ineunda mentionem facit Balduino ad rem conficiendã auctoritatem ſuã interponente. In longũ ver opro tracta res.iiij.menſium tẽpus inſumpſit: Conuentumq; inter eos tãdem vt pontifex ciuitatem Caſtellanã petens eo loci ĩperatorem operiretur, ſe eũ de componendis rebus ſermonẽ habiturum. Verum cum innocentius paratas ſibi a Federico inſidias tum. Romæ tum in itinere certo indice comperiſſet. Genuẽſium nauigio fretus quod apud centum cellas in portu conſederat in

Franciam proficiſcens ſecunda nauigatione vſus Lugdunum peruenit ab omnibus benigne & comiter ſuſceptus. Concilio deinde eo loci indicto anno ſalutis milleſimo.cc.xlvi. literis nūtijs præcone poſtremo īperatorem ad ſe citat propoſita pœna dicto obtemperet. Imperator autem Sinueſſanū quendā iure conſultum eo mittens nihil aliud præter dilationem temporis a pontifice petens iturum ſe breui pollicetur. Datum eſt tempus quo id fieri deberet, Verum cū Federicus fallendi arte callidus occaſionem calumniādi & opprimendi innocentij quęreret omnium conſenſu imperio & regnis Priuatur. Hanc ob rem Federicus ira incenſus ædes ac villas cognatorum quorundam innocentij qui eius monitu Parma vbi fundos habebant Placentiā cōmigrauerant dirui iuſſit. Inito deinde fœdere cum duce Burgundiæ proficiſci Lugdunum inſtituit parato ingenti conatu. Peruenerat iā quidem ad Thaurinos cum ei nunciatum eſt Parmenſes exules ſuperatis ad Tarum fluuiū ciuibus ſuis Vrbem vi ingreſſos maximam cædem edidiſſe. Hanc ob rem Federicus omiſſo itinere quod ceperat conuocatis ex tota italia copijs ſuis quę ad.lx. millia hominum fuiſſe conſtat obſidere Parmam inſtituit ad quam tuendā magna profecto ciuitatum ſociarum cum legato apoſtolico auxilia conuenerat. Is autem biēnio conſtanti anīo obſidionem paſſus tandē erūpens Federicū nil tale metuētē fūdit fugatq; eūque caſtris rerum omniū copia refertis ſpoliat. In vrbis enim modum caſtra vallo ac foſſa Federicus ipſe hac mente munierat, vt direpta & euerſa Parma in quam magnū cōceperat odium eo loci vbi ſta

tiua habuerat nummoſq; conflarat victorinos appellatos victoriā vrbem conderet. Sunt qui ſcribant Federicum ea clade & coronā maximi precij & vaſa aurea magni ponderis amiſiſſe ægreq; ex tāta calamitate ad cremonenſes cōfugiſſe quorum tamē vrbem intrare nequaq; auſus eſt quod multi ex cremonenſibus cum Federico militanti bus eo prælio ceciderant. At vero innocētius vbi intellexit Federicum tanta clade infractū animo voluptatibus ſeſe dediſſe extructis amœniſſimis ortis in eiſdemq; incluſo cū ſpadonibus ſuis pulcherrimarū mulierū agmine hominis ſortem miſeratus omiſſo concilio legatos per frāciā & alias prouīcias miſit qui populis ſuaderēt militiā chriſti ſuſcipere. Lodouicumq; regem franciæ ſequi in Aſiā traijcere properantem. Id enim ſe facturum Lodouicus dum graui valitudine cruciaretur pollicitus eſt & vouit: impedire tamen hanc expeditionem non nihil viſi ſunt tartari, qui agmine bipartito Europam tum & aſiam inuaſerāt. Nam qui aſiam petiere Georgianē ſuperioremq; Armeniam peruagati iconium vſq; Thurcorum regiā peruenere. Alia vero manus batone duce Poloniam & vngariam populati ad mare ponticū deflexere. vbi Ruſſiē ſiue Rhutemā & Gazā ampliſſimas regiones vaſtarunt. Eodē quoq; tempore groſſonij gens arabica Soldano babylonis impāte Tēplarios aggreſſi eos fundūt ac hieroſolymā facile capiūt mœnibus carētē, xpianos qui tum in ea erant trucidāt. Sepulchrum xpi quouis genere turpitudiuis fœdāt. Hāc ob rē motus Innocētius Lodouicū regem accelerare iter in Aſiā cohortatur cum eo exercitu quem ad eam com- hieroſolyma capit.

parauerat.In cypro hyemare ei neceſſe fuit,quia eo iniquo anni tẽpore peruenerat. Vere autẽ appetente.Damyatã cõtedẽs & claſſem ſoldani repulit:& pugnãtes in littore terreſtres hoſtiũ copias ſuperat ibiq; ſtatiua tam diu habuit donecab Italia reliquæ copię ſubſequerentur. Quo minus autem ex italia eo miles proficiſceretur Federici rabies effecit: qui a libidinibus quib⁹ aliquãdiu ĩmerſus fuerat ad arma cõuerſus totã prouinciã tumultu cõpleuerit, impuleratq; quaſdã ciuitatesſtudio partium a põtifice deſciſcere maxime vero forliuiẽſes Ariminẽſes vrbinates ac totum picenum.In vmbria pręterea defecerãt oẽs præter tudertinos peruſinos aſſiſſiates.Soli aũt florẽtini ĩ hętruria pontificẽ ſequebantur quos certe adeo bello federicus vexauit vt tandẽ eos coegerit guelphos cõciues ſuos ab vrbe pellere. Bononienſes vero cum henrico federici prçfecto pugnare auſi hominẽ vincũt & obtruncãt. Sunt aũt qui ſcribãt federicum hoc tẽpore dum ĩ ſiciliam traĳcit pãhormi mortuum. Alĳ vero affirmãt eũ in appulia graui morbo laboraſſe & iã cõualeſcẽtem a Mãfredo filio adoleſcente ex nobili cõcubina ſuſcepto cõpreſſo vi ore mori coactũ illud certe cõſtat federicum paulo ante mortẽ mãfredo quẽ tarentinis principẽ dederat multa etiã oppida pręter ipſum principatum dediſſe conradum vero ex Iole ioannis hieroſolymitani regis filia ſuſceptum hæredẽ rerum omnium reliquiſſe quẽ poſtea mãfredi opera veneno petitum cõſtat: cũ tamen prius Neapolim & Aquinum vi captũ diripuiſſet.obſtãte põtifice & fruſtra reclamãte qui pacem Italiæ ea mente querebat:vt ei trãſmitte-

re militem italum ad Lodouicum iam Damyatam oppugnãtem liceret. Verum capta Damyata cum Robertus pictauienſis comes nouas ex gallia copias traieciſſet Damyata mouens ad Pharmianã vrbẽ exercitum mouet: quo Soldanus cũ magnis copijs id veritus iam peruenerat: fluuius certe duos exercitus dirimebat. qua ex re factum eſt vt nũquã collatis ſignis ad ſummã dimicationem vẽtum ſit leuia ĩterdum cõmittebãtur prelia, vtroq; exercitu caſtra ſua tuente. Robertus tamẽ maiora auſus cum temere progrederetur ab hoſtibus capitur. at vero innocẽtius incendijs bellorum iã pene in italia extinctis ad vrbẽ redire inſtituit Redacto tamẽ prius in ſctõrum numerum hedimũdo cõfeſſore cãtu ariẽſi epiſcopo: Cũ vero peruſiã iam perueniſſet romã cõſulto declinãs ob ſenatoriam poteſtatẽ quæ nimia ei ac curię Romanę videbatur Petrũ veronẽſem ordinis prædicatorum ab hęreticis Mediolanũ & comum interceſſum in ſctõs christi martyres retulit. Idẽ fecit de ſancto Staniſlao cracouienſi epiſcopo qui in vita miraculis claruit. Accerſitus deinde a proceribus regni ſiculi Neapolim nuper inſtauratã ſtatim proficiſcitur ibiq; moritur: ac ſepelitur in eccleſia ſcti Laurentij põtificatus ſui anno. xi. menſe vi. die. xij. Dũ breui ſe toto regno potiturũ arbitratur. ipſius autẽ innocentij viri optimi decretũ fuit: vt octaua natiuitatis beatæ Marię virginis in eccleſia dei quotãnis celebraretur. Idem vero bono cõſilio vſus Cardinaliũ ſedes iã pridẽ vacuas optimo quoq; in collegiũ cooptato repleuit ſtatuitq; vt Cardinales equo ĩ publicũ vecti galero rubeo vterenẽ honeſtãdi ordinis cauſa. Multa quoq;

Hedimundus canonizatur.

Petr⁹ martyr.

Decreta innocẽtij.

Cardĩales galero rubeo primo vſi ſũt

vir doctiſſimus ĩ tāto rerũ faſtigio collocatus edi
Decreta- dit & cõpilauit. Apparatus nāq; decretaliũ cõpo
les. poſuit:quo ipſi Canoniſtę plurimũ vtuntur.cõti-
nent eṁ diſputationes quaſdā quæ rẽ ipſam mi-
rifice aperiunt. Edidit & aliũ in cõciliis approba
tum:quẽ Hoſtiẽſis in ſumma ſua Auctenticas vo
cat. Scripſit & librũ de iuriſdictione ĩperij & au-
ctoritate põtificis cõtra Petrũ quēdā cognomẽ-
to Vineā qui imperij & aliarũ rerũ oĩm arbitriũ
imparatori tātum aſcribebat. Hunc librũ poſtea
Innocẽtius apologeticũ vocauit. Doctorũ quoq;
virorũ familiaritate mirifice delectatus eſt quos
Vgo car- etiā ad dignitatis gradũ euexit. Vgonẽ eṁ vita
dinalis. & doctrina inſignẽ ſancti Sabinę Cardinalẽ pro-
mulgauit:qui ob dignitatẽ acceptā a priore vita
nuſquā diſceſſit ordinis ſcti Dominici prius habe
batur. Scripſit idẽ Vgo & gloſas in Bibliā & cõ-
cordātias vt iſtorũ vocabulo vtar. Huius quoq;
Alexan- põtificis tẽpore & madato Alexāder ordinis mi
der des ha norũ frater qui iā grādis natu religionẽ ingreſſus
les. fuerat:ſummā in theologiā ſcripſit admodum co
pioſam. Edidere & libros ſuo tẽpore in decretales
quos appatũ vocarũt bernard⁹ parmẽſis & cõpo
ſtellanus viri doctiſſimi ad hāc laudẽ diligẽtia &
benignitate innocẽtij excitati. Põtificis vero nepos
gulielmus patruũ nõ multo poſt ſequitur: cuius
quidẽ ſepulchrũ ĩ ſctõ Laurẽtio extra muros ad-
huc cernitur.

Alexander IIII.

Alexāder. iiij. natiõe Cāpanus (nā herni
cos olim nunc Cāpanos vocāt) patria
Anagnimus in locũ Innocẽtij ſuffectus
Manfredum ſtatim admonet: ne quicq;
quam contra dignitatẽ eccleſiæ moliatur: qui ac-

ceſſitis a Nuceria Saracenis copias eccleſię nil tale metuētes apud foſſam aggreſſus partī occidit ptī cepit: iā pridē animos regios gerēs mortuo, vt ipſe fingebat: Caradino: cuius ſe hęredē merito futurū dicebat. Xp̄iani aūt (quos diximus) ad pharamiā caſtra habuiſſe peſte ac fame laborare cœperūt: pte nili ab hoſtibus occupata per quā commeatus in caſtra vehebātur eo eñ hieroſolymitanus patriarcha cum multis nauigijs ꝓfectus ab hoſtibus capit̄. Hāc ob rē Lodouicus ne fame opprimeretur Damyatā repetēs ī maximas incidit hoſtiū copias a quibus bello ſuparatus cū Alphōſo Pictauiēſi & Andegauiēſi comite fratribus Germanis capit̄ vtrūq; īterfecto a ſuis poſt tātā victoriā ſoldano alter qui ei ſuffectus eſt recuperata damyata & accepta pecunia xp̄ianos oēs liberos & incolumes ptolomaidam perduxit. Lodouicus autem rex ſuadente Alexādro pōtifice remiſſis ī patriā fratribus tā diu in Aſia cōmoratus eſt: quoad cæſarea Ioppe & ſidon quæ oppida chriſtiani de Saracenis nuper receperant inſtaurata pręſidijs firmarentur. Tum demum vero ſexto expeditiōis ſuæ anno in patriam reuertitur. Interea quidem Alexander pontifex excommunicato Manfredo Anagniā profectus: Octauianum Vbaldina gente ortum eccleſiæ Romanæ Cardinalē neapolim mittit, qui Neapolitanos contra Manfredum in fide cōfirmaret pollicitus ſe breui cāpanis omnibus ac Neapolitāis auxilium allaturum. Sed Mānfredus non cōtentus Neapolitanos vexare in hetruria quoque factiones mouent: maximæ vero Florentiæ quæ mortuo Federico ſtatim in libertatem ſeſe vindicauerat, vnde communi decreto

Lodouic⁹

placuit Guelphos ſub federico eiectos ī patriā reducerent qui Gibellinorum conatibus reſiſterent. Hac itaq; ratiōe Guelpha factio tātum ī hetruria valuit vt piſtorienſes Aretinos Piſanos Senenſes qui guelphos ciues ſuos eiecerant graui odio & maximis bellis perſequerentur. Lucenſes contra Piſanos potiſſimū adiuuātes: quos certe Florentini tum oppreſſiſſēt ſuperatos ad Anſerim fluuiū, niſi Boniciј oppidi ſuſpectā fidē habuiſſent. erat enim Bonitiū in valle Helſę ſitum a Senis duodecim millibus paſſuū diſtās loco natura & arte munitum: quo quidē gibellini vt arce belli in guelphos vtebātur: hoc vi ſublato & euerſo Florētini cōtra quos māfredus ſenſerat Alexādro pōtifici Māfredi aduerſario copias pollicerentur. Hāc ob rem Māfredus iā Pāhormi rex declaratus: cōducto Saraceno milite & legatū apoſtolicū magnis cladibus attriuit: & Iordanem copiarum ſuarum prȩfectum cum mille & quingentis equitibus in auxilium Senenſium cōtra florentinos miſit: qui nō ita multo poſt florentinos ad arbiā flumen tāta clade ſuperarunt: vt relinquere vrbē hoſtibus ſint coacti. Non deſtitit tñ pōtifex tyrānos vbiq; locorū perſequi. cum enī Eccelinus tyrānus (quē diximus) totā fere Venetiā occupaſſe Mātuā obſideret, Philippum fontanenſium archiepiſcopū Rauēnatem Alexāder Venetias propere miſit: q̄ prȩdicata chriſti cruce cōparatoq; exercitu Anſelmum eccelini ex vxore nepotē e Patauio expulit. Hāc ob rem eccelinus Mantuam obſidiōe ſoluens ac Veronam concitato gradu petens cū recuperandi Patauiј ſpē omnino omiſiſſet: Patauinos oēs (ad duodecī millia fuiſſe ī caſtris ſuis cō-

ſtat) varijs cruciatibus necauit. Tum vero theologi quidam ordinis minorum Brixiani miſſi eo prędicando ciuitatem deduxere: vt & guelphos extorres reciperent & partes eccleſiæ ſequerētur. Idem quoq; Placētini & cremonēſes feciſſent, ni Obertus pallauicinus dominatum adiuuantibus gibellinis occupaſſent. In hūc vero & Eccelinum velli ſocium legatus apoſtolicus Brixia mouens adiuuātibus guelphis: apud Cambaram magnā accepta clade ſuperatur capitur & cum epiſcopo Brixiano, & factiōis guelphæ optimatib⁹. Quos omnes Eccelinus accepta prius Brixia incolumes ſtatim dimiſit. Anno ſalutis milleſimo. cc.lix. legatus autē apoſtolicus veritus ne Eccelini potentia ſupra modum creſceret ſeiungere Obertum pallauicinum ab Eccelino inſtituit. Id autē potiſſimum per Boſum Doarium ciuem cremonēſem & domi nobilem tētat: qui obertum īpulit propoſita cum deteſtatiōe Eccelini crudelitate & ſæuitia: vt omiſſo Eccelino cum Mediolanenſibus & Mātuanis alijſq; ſocijs ciuitatibus fœdus iniret. Tū vero Eccelinus ita percitus q̄ oēs propemodū in ſe cōiuraſſe cerneret cōparato ad Caſſanum exercitu omnē inſubriā vaſtās ſocias ciuitates ad bellum exiuit a quibus nō ita multo ſuperatus & captus Soncini moritur. eo em̄ poſt acceptū graue vulnus delatus fuerat. Oēs itaq; Ciſalpinę ciuitates libertatē mortuo tyranno cōſecutæ Alexandri pōtificis deinceps auſpicia & monita ſecutæ ſunt. Legatus autē apoſtolicus qui Patauinos in libertatē vendicauerat reliquias bellorū perſecutus Albericū Eccelini fratrē Taruiſio pulſum cū vxore & liberis obtrūcat. Alexander vero pon-

Cõtẽtio inter Venetos & genuenſes.

tifex ſublatis tyrãnis extĩcto tãto incẽdio repetere bellũ Aſiaticũ inſtituerat ſed diſcordia ĩter genuẽſes & venetos orta effecit ne tã pium bellum tãq; neceſſarium ſumeretur. Ptolomaidã Tyrũq; vrbes admodum diuitĳs & opibus præpotentes xpiani tum ĩcolebãt, maxime vero genuenſes, piſani, Veneti mercatores qui per annos iam quatuor & .xl. oẽs fere oriẽtis atq; occidẽtis mercaturas eo cõtraxerãt. Ii autẽ mercatores ſępe paratas habebãt areas ſeparatos vicos portoria propria: nec quicquã commune inter venetos genuẽſeſq;: apud Ptolomaidã erat pręter diuĩa tẽpla. De monaſterio ſancti Sabæ orta cõtentio eſt quod vtraq; ciuitas ſibi vindicare conabatur. Cõponere hãc litẽ põtifex annixus literas vtriq; dedit: quib9 oſtendebat ſibi placere monaſteriũ vtriq; ciuitati cõmune eſſe debere. Sed genuenſes cognita prius pontificis volũtate, freti q; beniuolentia Philippi mõtiſfortis Vrbis pręfecti excluſo Veneto monaſterium capiunt & in arcẽ munitiſſimã redigunt. Hãc ob rẽ Veneti populariter abeuntes inito fœdere cũ Mãfredo Siciliæ rege cõtra Genuenſes arma ſumũt: eorũq; claſſem duorum triremium & tres ac viginti magnarum nauiũ in portu Ptolomaidę vi irrumpẽtes ĩtendunt: ac monaſterium ſancti Sabæ eodẽ impetu captũ euertũt. Genuenſes aũt hac calamitate magis irritati q̃ perterriti cõparata denuo claſſe apud Tyrũ Venetis occurrunt qui de ĩduſtria ſedẽtes in põtũ delati Selimbriã vrbẽ de ſaraceno expugnatã diripiũt. Interĩ uero auctis vtrinq; copĳs Tyrũ cõmunẽ belli ſedem ab vtroq; cõtẽditur. At põtifex veritus: ne aliqua magna clades ex hac cõtentione oriretur.

Legatos vtriuſque populi ac Piſanos ad ſe vocat cōponēdæ pacis cauſa:quę prope modū cōpoſita erat:cū nūciatū eſt īter Tyrū & Ptolomaidā Piſanos ac venetos eo bello ſocios Genuēſes īgēti clade ſupaſſe.xxv.eorū nauib⁹ partī captis prī ſubmerſis:atq; victores ptolomaidā: victos tyrū rediſſe.Ptolomaidę autē omnia Genuenſium ædificia diruta,omnia bona direpta fuiſſe, Pulſoq; inde ciues omnes.Hāc cladem ita moleſte tuliſſe dicitur Pontifex: vt nō prius admittere Venetorū legatos voluerit:q̄ captiuos Genuenſium incolumes dimitterent.Et ne vni tātum īcommodo pōtifici mederi neceſſe eſſet,Balduinus īperator cōſtātinopolitanus,quo ſtāte ſpes aliqua recuperandæ terræ ſanctæ ſupererat,de relinquēda Cōſtantinopoli cogitabat.Michael enī paleologus duorum Theodori vatari filiorū ob affinitatē ex teſtamēto patris tutor omni genere īiuriarum latinos perſequebaī pulſo ex Achaia gulielmo Franco,vexatoq; balduīo & domi & foris armis ac ſeditionibus,Quo quidem abeunte ad tuendā orā ponticam ab hoſtibus vexatam:Conſtantinopolitani ciues nocte concubia Paleologum in vrbē admiſere.Hanc ob rem Balduino & pantaleo patriarcha a ponto in Europam flectentes contētiones bellorū omiſere.Tum vero paleologus ſublato æmulo & hoſte:occiſis clam pueris, imperium ſibi deſumit.Quod poſt annos octo & quadragīta a latinis in græcos rurſum tranſlatum eſt.Interea vero Octauianus Cardīalis Vbaldinus re Neapolitana parū fœliciter adminiſtrata ſtatī ad pontificem rediit:qui vbi Clarā virginem ordinis ſancti frāciſci Anagnię ī Sanctas retuliſſet vi-

Balduius. | paleolog⁹ iperiū occupat. | B.Clara canoniſat.

terbium ſtatim proficſcitur pacē inter Genuēſes & Venetos cōpoſiturus. Qua ī re diutius vexatus eo loci tædio animi tādē moritur: & ī eccleſia ſancti Laurētij honorifice ſepelitur pōtificatus ſui anno. vij. Vacat tū ſedes mēſibus tribus, diebus quatuor. Huius pontificis vita ab omnibus certe mirifice laudaē. Beneficus em̄ & liberalis eſt habitus: maxime vero erga pauperes xp̄i & bn̄ de religione xp̄iana meritos: vnde libellos quoſdā cōtra paupꝫtatē editos a q̄dā gulielmo de ſc̄to amore perpetuo edicto aboleuit. Affirmabat em̄ vir ille pnicioſus paupes religiōi deditos & eleemoſynis viuentes nō eſſe ī ſtatu ſalutis. Cōbuſſit etiā vidēte curia romana libellū peſtiferū quo auctor aſſerebat ſtatū gratiæ nō a lege euāgelij ſed a lege ſpiritus ꝓcedere. Quę opinio ex libris Ioachī abbatis ſumpta dicebatur. Hic autē liber a ſectatoribus euangeliū æternū dicebatur. Ipſe vero Alexander vbi ab externis negotijs vacuus fuit aliq̄d ſemꝑ quod īgeniū ſaperet edidit. nā & Decretales epiſtolas cōpilauit: & viris doctis ita fauit vt eos ad cardinalatū vſqꝫ prouexerit: maxime vero Henricū Cardinalem Hoſtiēſem virum diuini humaniqꝫ iuris peritiſſimum. Vſus eſt & magna liberalitate erga Bartholomæū Brixianum doctorem qui multa in decretales edidit: quibus ex rebus pręter doctrinā ſingularem & ſanctitatem magnā conſecutus eſt laudem: eius quoqꝫ opera redactum eſt tēplum teſtitudineum quod apud ſanctā Agnetem cernimus ad cultum diuinum, cum antea Baccho dicatum eſſet: conſecrationēque altaris beatæ Conſtantiæ huius manibus factā literæ ipſæ indicant in veſtibulo tēpli poſitæ.

Idē hodie ſentit peſſima luteranorum rabies.

Hoſtiēſis.

Bar. Brixianns.

VRbanus quart⁹ ex Trecenſi gallicavrbe oriũdus p̃riarcha hieroſolymitanuspontifex creatus ſtatī e gallia milites conuocauit q̃s Maufredo ditionem eccleſiæ vexanti obĳceret. Hanc ob rem Iordanis copiarum Manfredi in hetruria contra guelphos dux reuocatus in regnum guelphis reſpirandi facultatem aliquantulum dedit: maxime vero Florentinis & lucenſibus: quos e medio tollere omnino Gibellini inſtituerant. Laboratur & eadem peſte in Ciſalpina gallia Vberto Pallauicino factionem gibellinam vbiq; extollente contrariamq; deprimente. Tantæ etiam verſutiæ is fuit, vt Brixia potitus ſit, vtraq; factione id approbante: cũ ſe omnibus pariter affuturũ oſtendit. Tum vero Mutinenſes & Rhegienſes Ferrarienſium ac Bononienſium concilio vſi qui verebantur ne Pallauicinus omnia occuparet in partes eccleſiæ declinantes gibellinos ciuitatum ſuarum eĳciunt: eorumq; bona guelphis Florentinorum exulibus condonant: quo factio ſua vbique validior haberetur. Fiebant hæc in ciſalpina gallia pontifice ipſo omnes continuo ad pacem cohortãte. Apud Conſtantinopolim vero Paleologum Veneti imperio deieciſſent: niſi ad Genuenſibus ſocĳs & amicis fuiſſet adiutus. Factus deinde potentior Paleologus capta Monouaſia Venetis et Guilelmo Achaiæ principi facile reſiſtebat. Parauerat iam legatum pontifex qui pacem inter Venetos & Genuenſes componeret, cum ſubito Mãfredus comparatis nouis Saracenorum copĳs: agrũ Picenum iam antea nutantem occupat: ponti

ſex itaq; eundem legatum in Galliam mittit: qui gallos cruce ſignatos iam antea ea de re monitos mutare iter precibus & pollicitationibus impelleret qui certe duce Guidone epo Altiſiodorenſi in italiam deſcendentes ſuperato ad Brixiam pallauicino nemine deīceps reſiſtente Viterbiū vſq; peruenere. Vn̄ non ita multo poſt accepta pontificis benedictione digreſſi ꝑ Vmbros & marſos iter facientes Saracenos qui eo confugerant facillime ſuperant & ad irim vſq; ꝓpellunt. Eodē quoq; tempore romani et ſi ditionē eccleſiæ nequaq̄ vexarent: non tamen pontificis imperio obtemperabant magiſtratus in vrbe ſuo nutu creantes. Deſinentes itaq; Senatorē ex ciuitate romana creare tum primum ex exteris Brancaleonem bononienſem magni animi conſiliiq; virum ad tantū magiſtratum magno propoſito præmio acciuere. Verum poſtea mutata ſententia hominem cō prehenſum in carcerem conīciunt. Hac autem iniuria bononienſes moti Romanos quoſdam captos non alia conditione dimiſſuros ſe affirmant niſi reſtitutum in libertatem ciuem ſuum Brancaleonem intellexerint. Tum vero romanis ſuis cauentes non ſolum Brancaleonem dimittunt, verumetiam eundem in priſtinam dignitatem reſtituunt, alio etiam ex omni regione Vrbis delecto magiſtratu quem Bandereſios appellabāt: penes quem vitę ac necis hominum arbitriū eſſet. Hac autem inſolentia ideo vti romanos pontifex intelligebat, q̄ ſe a Manfredo vexari armis cernerent nec eorum conatibus poſſe reſiſtere. Quare tyrannos a ceruicibus eccleſiæ aliquando reiecturus legatos ad Lodouicum Franciæ regem mittit

Romani imperio pontificis non morē gerunt.

Bādereſiī

quí eum adhortentur: vt primo quoq; tempore Karolum prouinciæ & andegauię comitem conſobrinum & generum ſuum cum exercitu in italiam mittat: q ſibi in animo eſſet Manfredo pulſo hominem regem Siciliæ citra & vltra pharum creare, feciſſet tum id quidem adeo erat ad tantam rem ob ingratitudinem Manfredi animatus ni ægretitudo a rebus gerendis cum abſtraxiſſet quod deinceps a ſequenti pontifice poſtea factum autumāt. Sunt qui aſcribent huius pontificis ætati Albertnm Theutonicum ordinis prędicatorū fratrem: quem ob amplitudinem doctrinę magnum appellant. Qui & omnia opera Ariſtotelis commentatus eſt & Theologiam chriſtianam acutiſſime apperuit ei de paruis naturalibus quā diligenter ſcripſit. Edidit & librum de coęqueuis in quo quidem res naturales theologiæ quantum fieri poteſt per ſimiles oſtenduntur. Expoſuit et magnam partem Bibliæ: euangelia ac Pauli epiſtolas gloſis optimis apperuit. Inchoauit etiam ſūmam theologiæ ſed non perfecit. Tantæ pręterea modeſtiæ fuit: adeoq; lectionū appetētiſſimus vt Ratiſponenſem epiſcopatum abnuerit: quem tumultu & armis gubernare interdū opus erat vt nunc etiam apud Germanos mos eſt: quorum pleriq; epi enſe & milite rem ſuam tutantur. Priuat⁹ itaq; Coloniæ aliquandiu Publice legit. Tandem vero octogeſimum ętatis agens annum eodem ī loco moritur multis diſcipulis q poſteritati cōſulerēt relictis maxīe aūt Thoma aquinate q relicta patria īſigniq; cognatiōe (originē em e comitib⁹ Apulię ducebat) coloniā pgēs tm̄ pfecit: vt poſt aliquot ānos apud Pariſios primū in doctrina locū

Karolus.

Albertus magnus.

Thomas aquinas

teneret. Vbi & quatuor libros in ſnĩas edidit. Scri pſit & librum contra Gulielmum de ſancto amore virum pnicioſum vt antea diximus: duos p̃terea libros edidit, quorũ alter eſt de qualitate & eſſentijs: alter vero de principijs naturę. Romam deinde ab Vrbano accerſitus ſpretis dignitatibus quæ vltro ei offerebantur totum ſeſe lectioni & ſcriptioni dedit. Nam & ſcholam Romæ inſtaurauit & rogatu vrbani multa conſcripſit: & totã fere naturalem philoſophiam ac moralẽ commẽtationibus expoſuit: & contra gentiles librum edidit. Declarauit & Iob cathenamq; auream contexuit. Compoſuit & officiũ de chriſti corpore: quo in opere plurimæ figuræ teſtamenti veteris continentur. Ad Vrbanum pontificem redeo qui põtificatus ſui Anno.iij.men.i.die.iiij. Peruſij moritur in cathedraliq; baſilica ſepelitur. Vacat tum ſedes menſibus.v.

Clemens IIII

Clemens.iiij. Guido Fulcodij anteavocatus natione Narbonenſis e villa ſãcti Aegidij merito ob ſanctitatẽ & doctrinam pontifex creatur. Is enim iureconſultus totius galliæ ſine contentione primarius in curia regia cauſas integerrime agens vxorẽ & liberos habuit, qua mortua pr̃io Podienſis, deĩde Narbonenſis ep̃s poſtremo Cardinalis omnium conſenſu creatus: ſolus ob integritatem & auctoritatem deligitur qui lites inter Henricũ angliæ regẽ & Simonẽ montiſferrati comitẽ cõponeret. Poſtea vero põtificatũ adeptus: vt quidam tradunt, mẽdicantis cuiuſdã habitũ indutus Peruſium incognitus puenit: eo de-

inceps profecti cardinales quē etiā abſentē in pō-tificem delegarent hominē ipſum Viterbium honorifice perducūt. Rarolus autē (quē diximus) ab vrbano in regnum accitum cū.xxx.triremibus Maſſilia ſoluens tyberi amne ſnbuectus Romā ingreſſus tādiu Senatorium munus mandato pontificis obiuit quoad ſuperuenere Cardinales a pontifice miſſi qui hoīem in lateranenſi baſilica Hieruſalem & Siciliæ regem declararunt: hac conditione vt karolus ſacramento adactus quotannis feudi nomine.xl.milia numum aureorū eccleſiæ romanę pſolueret: neue imperiū romanum etiā vltro oblatū acciperet, Magna enim de imperio cōtētio tum orta erat inter Alphonſum regem Caſtellę imperium armis & largitione quęrentē & Cornubię comitē regis Anglię fratrem ad quē electores non facile reſpiciebant. Ne igitur Manfredo ſpes vlla ſubeſſet diſcordiarum inter Alphonſum & Karolum ad quē magna pars hominum imperium deferebat, ſublata ferendi facultate, pontifex hominē in Manfredum concitabat eccleſię Romanę contēptorem. Iam enim Karoli copiæ ſuperatis alpibus in Ciſalpinam deſcenderant: factoq; per Flamineam itinere oēs factionis Guelphæ milites Romā vſq; pducerēt. Vnde Karolus mouēs & Ceperanum capit pulſo inde Mā fredi præſidio: & ſaltum Caſſinatum occupat: quē Manfredus ipſe cuſtodiendum acceperat. Quāq; deinceps mutato conſilio Beneuentum profect9 expectare hoſtē in planis patentibuſq; locis inſtituerat: q plurimum equitatu valeret. Mouit & eo Karolus & facta pugnādi copia licet ex itinere feſſi milites eſſent pręliū non detrectat. Ciet vterq;

Propheti-a pontifi-cis.

dux ſuos in pugnam. Verum dum Karolus labo
ranti ſuorum turmę intentius, vt fit, ſuccurrit ex
equo conſternatus: ita hoſtium animos auxit: vt
Manfredus extra ordinem incautius pugnans in
terfectus apparente ſubito karolo fortunam bel
li ſtatim mutauerit: ex ſuis enim in fugam verſis
multi interfecti ſunt pleríque vero viui capti. Ka
rolus autem tanta victoria potitus Beneuentum
mouens vrbem dedentibus vltro ciuibus ingre-
ditur. Nuceriam deinde oppuugnare adortus
quo ſe nouivetereſq; ſataeeni receperant magi-
ſtrum militiæ ſuę quem Mareſcalllum vocant: cũ
Mareſcallus magiſter militię. quingentis equitibus in hetruriam mittit: qui
Guelphos extorres in ciuitates ſuas reduceret. Is
itaq; profectus abeuntibus ſponte Gibellinis ma-
giſtratum ſine prouocatione Florentię conſtituit.
quã accolæ factionis Guelphæ capitaneos vocãt.
Inde vero in ſenenſes mouens omnes Gibellinos
hetruriæ: maxime vero piſanos in ſe cõcitauit: dũ
ad Bonitium caſtra habet quod Gibellini acriter
defendebant. Karolus autem vtroq; regno in po
teſtatem recepto excepta Nuceria: Saracenis tan-
dem pacem concedit permiſſis etiam ſuis legib'
in italia viuere. ipſe vero cũ exercitu vocante põ
tifice Viterbium ſe contulit: quo & Hẽricus a fra
tre rege Caſtellę pulſus paulo ãte peruenerat: quem
pontifex karoli cõmẽdatiõe motus & multis mu
neribus donauit: & ſenatorẽ vrbis creauit. Karo-
lus autem in hetruriam mouens Gibellinos domi
turus qui Conradinum adoleſcentem Conradi
Sueui nepotem in italiam contra guelphos voca-
bant Bonitium egregie defenſum & natura mu-
nitum cum vi capere non poſſet fame ad deditio

nem cõpellere inſtituit quo tandem poſt longam obſidionem recepto in Piſanos mouẽs Mutroniũ eorum oppidum captum. Lucẽſibus dono dedit. Moliturus etiam maiora tum Karolus videbatur niſi a ſuis in regnum ꝓpere vocatus fuiſſet ob factioſos quoſdam: qui Conradini rebus fauebant: maxime vero Saracenos quos deinceps munitiſſimis caſtellis in Nucetia concluſit quo ei tutius in Conradinum Proficiſci liceret quem piſani in regnum deducere conabantur. Vaſtatis prius Lucenſium apris ſuperatoq; atq; ĩterfecto apud Aretium karoli mareſcallo, adiuuante pręſertim Guidone ferretano totiuſque Ciſalpinæ factione gibellina. Ferunt pontificem dum adoleſcens per agrum Viterbienſem iter in regnum faceret eius caſum miseratũ ꝓphetica voce dixiſſe Conradinum ipſum vt victimam ad cædẽ duci. Is itaque Romã ꝓficiſcẽs Hẽricum ſenatorẽ ad pontẽ Miluiũcũ populo ro. obuiũ habuit imperatoris nomine ſæpius acclamato: timore ne id fecerint an ſtudio partium haud ſatis conſtat. Dimiſſo aũt Romæ Guidone Ferretano ipe cũ exercitu ĩ regnũ ꝓperans vbi ĩtellexiſſet Karolũ ſaltus Hernicos latinãque viã occupaſſe, Flexit inde ad Equicolos montes quos Tagliacocij vocant. in Marſos profectutus. caſtra itaque prĩo non longe a lacu poſuit fere aquæductum vetere edificiorum ruina munita. Mouerat & eo Karolus. x. inde ſtadio ad cõcauæ vallis fauces caſtra locans: qui Alardi Neapolitani conſilio vſus (Is em̃ cũ germanis diu militauerat) partẽ exercitus ſtatĩ p̃miſit cũ mareſcallo regia veſte induto laceſſendi hoſtis cã, ĩpe vero citra collẽ cũ fortiſſimo quoq; in inſidijs bene ge-

prophetia pontificis

rendæ rei occaſionē interim expectabat. Ad tris aūt horas iam pugnatum erat dubio marte cum Mareſcallus fortiſſime pugnans occiditur: cuius in morte cedentib9 Gallis Germani ferociores facti paſſim ſine vllo ordine inſequebantur. In hos Itaq; incompoſite ruentes karolus delatus ſtatim fundit fugatq; magna in fuga edita hoſtium ſtrage. Henricus autem ſenator reate in fuga captus eſt & Conradinus cum duce Auſtriæ cognitus dū traijcere tyberim nauigio ī hetruriam tentat ad Karolum pertractus capitali ſupplicio afficitur: quod (vt diximus) pōtifex futurum propediem diuinauerat. Karolus itaq; anno ſalutis mileſimo cc.lxviii. tanta victoria potitus totoq; regno ſine contētione in poteſtatem ſuam redacto: Romam ꝓficiſcēs Senatorium munus volente pontifice aliquādiu adminiſtrauit: miſſo Mareſcallo ſuo in hetruriam cuius certe induſtria et opera pax īter ſenenſes & Florentinos compoſita eſt. Verū mortuo clemente pontificatus ſui anno tertio die.xxi eodēq; Viterbij ſepulto tanta repēte nō ſolum inter populos Italiæ quos aliquantulum in officio ſanctiſſimus pontifex auctoritate ſua continebat verū etiam inter cardinales diſcordia orta eſt de creando nouo pontifice vt biennio ſedes vacauerit. Tum vero Karolus oīa circūſpiciens ne quid mali eccleſiaſticæ ditioni obueniret cum parte exercitus in hetruriam profectus Bonitium oppidū vnde initium turbandæ pacis ortum eſt captum Florentinis vēdidit, quo demolito nouum haud longe in plano condidere Poggium Bonitiū appellatum. Karolus deinde inita cum Piſanis pace: quorum nauigijs in Aphricam traiecturus vti in

Karolus rex Senatoriū munus adminiſtrat.

Bonitiuz Florentinis venditur.

ſtituerat redire in regnum cõſtituit: relicto cum parte copiarũ in hetruria Ruffo Anguilariæ comite qui hetruſcos in officio cõtineret. Interim autem Lodouicum regem Maſſilia ſoluentem tres filij adoleſcentes rexq́ Nauarræ Theobaldus & comes Cãpaniæ cũ legato apoſtolico ſecuti ſunt. Tuniſiũ itaq́ ſimul applicãtes Vrbẽ obſidiõe cingunt incurſionibus oĩa circũquaq́ poſita vaſtantes. Verum orta in caſtris peſtilentia ac diutius p ignota capita vagata Lodouicum regẽ cum filio minore natu: cũq́ legato apoſtolico e medio ſuſtulit, cuius in locum Philippus filius ſuffectus de diſceſſu cogitare iã ceperat. Superueniente autẽ Karolo ſiciliæ rege hac conditione pax cõpoſita eſt: vt dimiſſis vtrinq́ captiuis rex gentis karolo tributum pẽderet Liberãq́ in Aphrica xp̃i prędicationẽ ſineret. Reductis deinde in Siciliã copijs mortuo apud drepanum rege Nauarræ & Cãpanię comite: Philippo & karolo placuit: partim pietate moris partim vitãdę contagionis cauſa Centumcellas adnauigare: inde terreſtri itinere Viterbium ituri vbi de eligendo pontifice Cardinales adhuc contendebãt. Qui certe tãtorum regũ pręſentia moti Theobaldum Placentinum Leodienſem archidiaconum abſentem pontificẽ crearunt. Ad Clementem redeo cuius vita omni ex parte laudãda eſt: doctrina pietate religione humanitate modeſtia charitate ĩ proximum & pauperes chriſti. Bona autem eccleſiæ ita accurate diſpenſauit: vt plus deo quam affinitati & cognationi tribuiſſe videat. Duas habuit filias ex mortua vxore ante pontificatum ſuſceptas quarum alterę: in monaſteriũ collocatę. xxx. libras Turo-

Clemẽtis cõmẽdatio.

nenſium paruorum dedit: alteræ autem quæ ma
rito ſuæ cōditionis nupſerat.ccc.libras Turonen-
ſium dotis nomine numerari iuſſit: hac cōditione
ne quid vnquā amplius peteret. Habuit & nepo-
tem clericum quem vbi cōperit tres prebendas
(ita enim canonicatus vocāt) habere optionem fa
cere compulit vt quā vellet ex his retineret duas
relinqueret. Verum inſtantibus amicis vt non ſo
lum quæ habebat nepoti dimitteret: ſed maiora
& plura tribueret reſpondit vir ſctiſſimus (quem
vtinā noſtrę ætatis pōtifices imitati eſſent) ſe deo
non autem carni & ſanguini acquieturū. Deum
ita velle vt ſua in pias cauſas erogarentur. Nec
eſſe dignum Petri ſucceſſorē qui plus cognatio-
niq̄ pietati & chriſto tribueret: Dum autem Vi-
terbij eſſet referretq; quotidie Ednigē Poloniæ
duciſſam iā pridem mortuā miraculis ſummo in
precio eſſe eā in ſctās retulit. Delectatus eſt etiam
mirifice doctrina Bonauēturę ordinis minorum
generalis qui grauiter & copioſe cōſcripſit in.i.ij.
iij.&.iiij. ſentētiarum librum. Hac autē cōmenda
tione moriens vir ſanctiſſimus magnū ſui apud
oēs deſideriū reliquit. Hic contētio īter Cardina
les orta eſt cū dignus Clementi ſucceſſor quærit.

Mirum de bñficiorū pluralitate.

notēt iſtd pontifices & nihil tñ faciant.

Ednigeſ īter ſāctas annumeratur.

Gregorius X.

De hoc pōtifice hoc diſtichō vulgo enarratur
Papatus munus tulit Archidiaconus vnus:
Hunc patrem Petrum fecit cōcordia fratrum.

Gregorius.x. Theobaldus antea vo
catus natiōe Italus patria Placenti-
nus Leodienſis archidiaconus ī A-
ſia exiſtēs Viterbij a collegio Car-
dinaliū pōtifex creat. Eo tēpore

quo Lodouicus ĩ Aphricã nauigauit Herdardus regis Angliæ filius ex Anglia cũ ingẽti claſſe in Aſiã traiecit recuperãdę terrę ſanctę cauſa. Verũ dũ Ptolomaidę tãdiu ĩmoratur quoad Lodouicus rex Franciæ vt pollicitus erat ex eo Aphrica victor traijceret ab arſacida familiari dũ ſolus in cubiculo eſſet tribus vulnerib⁹ petitus ęgre mor tis periculũ euaſit adiuuãte altero familiari q ma nũ ſiccarij tandiu retinuit donec a domeſticis diſcerptus & extractus e cubiculo ſceleratus arſacida eſt. Herdardus aũt vbi ex vulnerib⁹ cõualuit Theobaldũ cõtubernalẽ ſuũ magno ſemp in precio habitũ quippe qui oẽs reges & prĩcipes chriſtianos cõtinuo ĩ Saracenos aĩauerat iturũ Romã põtificatus grã a cardĩalibus accitũ nauigio pecunijs egregio comitatu mirifice iuuit: eo potiſſimũ tẽpore q̃ Hẽricus adoleſcẽs ricardi pauloãte mortui comitis cornubię filius Viterbiũ vidẽdi Clemẽtis cauſa venerat. Quo mortuo dũ adoleſcẽs ipſe ibi aliquãdiu morã trahit malo fato ſublatus eſt. A Guidone enĩ mõteforti qui tum cũ Philippo Frãcorũ rege Cathedralẽ eccleſiã audiẽdę rei diuinæ cauſa petierat ante aram ĩterficitur ꝙ a ricardo pater eius Simon in Anglia dolo necatus fuerat. Vltus hoc modo patris necem ad Ruffum hetrurię pfectũ incolumis euaſit. Abire viterbio hac ĩdignitate moti nõ ita multo poſt & Philipp⁹ in galliã & karolus ĩ Apuliã. Qui pace cũ Saracenis inita Theobaldũ Sipontũ quod Manfredoniã nũc vocãt nauigijs appulſum ceperanũ vſq; comitatus eſt. Inde vero põtifex p Marſos & ſabios iter faciẽs viterbiũ tãdem puenit. Vbi a cardĩalibus perbenigne & honorificẽtiſſime ſuſceptus coro-

Crudelitas familiaris Arſacidæ.

naq; pontificia ornatus omnem poteſtatem acci-
pidtuã chriſtus Petro reliquit. Compoſito dein-
de pro tẽpore pontificatu ad componendã pacẽ
intér Genuẽſes & venetos animum adijcit. Ii eñ
populi inter ſe magnis cladibus iãdudum decer-
tarent. Hãc ob rem Philippus rex Frãciæ Cremo
nę ſubſiſtens pontificis rogatu vocatis Genuen-
ſium & venetorum legatis pacẽ inter eos in quin
quennium cõpoſuit quo ſimul omnibus profici-
ſci in ſaracenos liceret. Quieſcebat iam italia cum
initium perturbandi omnia a Venetis ortum eſt
noua vectigalia exigentibus. Inſtituerãt enim ne
quis in ſinu Hadriatico nauigaret: maxime vero
Pola venetias niſi ſoluto portorio e mercium nu-
mero. Hãc autem indignitatem non ferentes Bo-
nonienſes qui magnæ flamminiæ parti tum præ-
erant triennio varia fortuna cum venetis decer-
tarunt: Demum vero feſſi hac lege pacem accepe
runt: vt dirupto caſtello quod in primo padi ho-
ſtio ædificauerãt quarundam mercium liberam
eductionem haberent: hoſtiorum padi Veneto
libera cuſtodia dimiſſa. Anconitani quoq; indi-
gnabũdi: q; veneti hadriatici maris dominatum
ſibi vendicarent vectigalq; a nauigantibus exi-
gerent: ea de re apud pontificẽ cõqueruntur eius
officium eſſe prohibere ne noua vectigalia impo
nãtur. Is autẽ Venetis ſtatim iperauit: vt exactio-
nem illã tollerent qui certe nil alius reſpõdere, q̃
põtificem non habere rei ipſius planã cognitio-
nem, verum re cognita tum melius iudicaturũ.
non potuit Gregorius rem inchoatã ex ſententia
Cõciliũ lu- perficere: eundum erat ad concilium Lugduni
gdunẽſe. indixerat: quo & palealogus imperator conſtan-

tinopolitanus cũ magno comitatu profectus tertiadecima vice in ſententiã romanæ eccleſię græcos totiens deficientes pertraxit: huius præterea auctoritatẽ quidã Tartari proceres ſecuti: ſacrũ baptiſma tum recepere. Interea vero vacãte imperio occidentali Rodulphus Aſſani comes ab electoribus hac cõditione imperator creatur vt ſequenti anno Romã peteret coronę accipiẽdæ cauſa Florẽtini autẽ Guelphi gibellinos cõciues ſuos a Gregorio (dum iter in Galliã facit) in patriã reductos ſtatim eijciunt: hãc ob rem iratus põtifex eis ius faſq; omne interdixit: paulumque abfuit quin idem quoq; in Bononienſes ageret qui iam bertecſocios aſinelloſq; gibellinos cum pręclaris familijs eiecerãt. Sed ij nõ ita multo poſt pœnas dedere. Nam cum exercitum in Foroliuianos duxiſſent qui exules ſuos perbenigne ſuſceperant: eruptione facta de Bononienſibus ad octo milia cæſa traduntur. qua quidem calamitate cõfiſæ quędam Flaminiæ ciuitatis ab ipſis Bononiẽſibus ſtatim defecere: maxime vero Ceruia vnde magnũ ſalis vectigal ſuſcipiebãt. Gregorius autem abſoluto Lugdunẽſi cõcilio in quo multa decreta ſunt ad electionem ſummi pontificis: ad expeditionẽ in ſaracenos ad vnionem græcię latinęq; eccleſiæ ad pacem chriſtianorum pertinentia: iter in Italiã faciens obuium habuit Alphonſum Caſtellæ regem apud bellocadorum admodum conquerentem. quod imperium Rodulpho mandaſſet: verũ accepta pontificis ſatiſſactiõe ius omne ſuum rodulpho conceſſit. Pontifex autem perbenigne ab omnibus Italis ſuſceptus dum iter per hetruriam facit Florentinos ſponte deuitans ne interdictum

tolleret, Aretiũ peruenit:vbi pōtificatus ſui anno.iiij.mēſe.ij.die.x.moritur & ſepelitur; Vir certe in omni vita clarus prudētia rerum gerendarum:fortitudine animi qua pecunias & res humiles cōtemnebat; Humanitate clementia benignitate in pauperes chriſti & eos potiſſimum qui ad gremium ſedis apoſtolicæ confugiebant.

Innocentius V.

INnocentius.v.Petrus Tarentaſienſis antea vocatus natiōe Burgūdus ordinis ſancti Dñici vir in ſacris literis doctiſſim⁹ āno dñi.m.cc.lxxv. aretij pōtifex creat:vnde paulopoſt Romā abiens in ſancto Petro coronatus ſtatī animum ad pacandas res Italas adiecit. Quare Legatos magnæ auctoritatis viros miſit: qui & hetruſcos in perniciem Piſanorum conſpirantes, & Genuenſes ac Venetos de vita & ſanguine inter ſe certantes ab armis diſcedere ſub Anathematis pœna cogerent. Aderant & oratores karoli regis cuius etiam auctoritate rē magis ex ſentētia conſici poſſe ſperabat. Fecere mandata hetruſci maxime vero florentini quos ob hanc rem pontifex ab interdicto Gregorij abſoluit. Genuēſes autem & Veneti quorum odia magis inoleuerant in armis continuo erant ſeſe inuicem mutuis cladibus conficientes:quos tamen Innocentius in ſententiā ſuā traxiſſet ſi ei diutius viuere licuiſſet: adeo ad eam rem animatus erat. Moritur autem potificatus ſui menſe ſexto, die ſecundo. Sepeliturque ī lateranenſi baſilica. quominus autem mors eius moleſta preſbyteris ſecularibus videret̄, effecit eius iudicium paulo ante latum Nam cum Viterbij i-

Petrus de tarētaſia.

ter ſacerdotes Cathedralis eccleſię:& fratres prędicatores de corpore :Clementis quarti orta contentio eſſet vterq; enim ordo ſanctiſſimum corpus apud ſe volebat adiudicauit id fratribus cōmitti debere: quod diceret ſanctiſſimum pontificem id itadum viueret inſtituiſſe. Hanc itaq; ob rem leuem offenſiunculam Innocentius contraxit alioquin vir optimus & de quo bona omnia ſperari poterant.

Adiudicatio corpis Clementis.iiij.

Adrianus V.

ADrianus quītus patria Genuenſis familia Fliſca Othobonꝰ antea vocatus Romæ in atrio lateranenſi pōtifex creatur. Fuit autem innocentij quarti nepos: ſancti Adriani diaconus cardinalis ab eodem creatus:& in Angliā legatus cum ſumma poteſtate miſſus ad ſedandum tumultum inter regem & Barones ortum. Creatus itaq; pontifex Viterbiū ſtatim proficiſcitur: Rhodulphū que imperatorē ad cōminuendā karoli potentiā qui tum Romę omnia pro arbitrio agebat in italiam vocat. Verum Rodulphus Boemico implicitus bello Adriano ſatiſfacere non potuit. karolus autem ad declinandam inuidiam intentus omnem vim belli in Achaiam tranſfert viam ſibi ad imperium conſtantinopolitanū facturus. Verum mortuo Adriano pontificatus ſui die quadrageſimo in Italiā redijt. Moritur autem pontifex Viterbij ante munus cōſecratiōis ſuę: ſepeliturq; in cōuentu fratrū minorū. Fuerat quidē ei in animo:& ditionem eccleſię tutiorem a tyrānis reddere & conſtitutionem Gregorij de eligendo

pontifice in meliorem formam redigere: non omnino tollere. Eius autem conatibus & animi magnitudini mors obſtitit. Vacat tum ſedes dies octo & viginti.

Ioannes XXII.

IOannes. xxij. natiõe hiſpanus patria vlixponenſis Petrus antea vocatus ex epiſcopo tuſculano pontifex creatur. Hic & ſi doctiſſimus eſt habit⁹ tamen ignoratione rerum gerendarum & morum inæqualitate plus detrimenti q̃ honoris & emolumenti pontificatui attulit. Multa enim ſtoliditatem & leuitatem præ ſe ferentia egit. In vno tantum commendatione dignus: ꝙ adoleſcentes literarum ſtudioſos inopes maxime beneficiis eccleſiaſticis & pecunia iuuit. Vexabãt

Beneficentia põtificis in literatos.

tum Veneti Anconitanos ꝙ in dalmatia mercaturam exercerent: nullo perſoluto Venetis portorio: neque eos (vt par erat) vectigales eccleſiæ pontifex ipſe tuebatur. In verbis tantummodo promptus: in rebus agendis timidi & infracti animi. Anconitani autem pontificis auxilio deſtituti ſeipſos colligentes eruptione facta Venetos vrbem obſidentes magno illato incommodo propellunt. Vſus tamen conſilio ioannis caietani cuius nutu omnia tum gerebantur: ꝙ ipſius auxilio & ſuffragiis pontifex creatus fuerat: legatos tum ad paleologum tum ad reges occidentales miſit: qui eos ſuo nomine cohortarentur: vt pace inter ſe inita arma in Saracenos & hoſtes chriſtiani nominis pararẽt. Pollicebatur homo ſtolidus ſibi longã vitã & diu ſe victurum omnibus prędicabat: quippe cuius vita & mores õnibus patebãt.

Adeo erat inuerecundi & ſocordis ingenij. Sed ec ce dum hanc ſtultitiam omnibus p̄dicabat: camera quædam noua quam in palatio viterbienſi ex truxerat ſubito corruit: atq; inter ligna & lapides inuentus: ſeptima die poſt tãtam ruinam acceptis omnibus eccleſiæ ſacramentis põtificatus ſui mẽſe octauo moritur. Viterbijq; ſepelitur. Vir (vt di xi) admodũ litteratus: ſed parũ prudẽs. multa eñ in vita ſua ſcripſit potiſſimũ vero canones quoſdam ad medicinam pertinentes. Nam medendi arte admodum peritus habebatur. Scripſit et librum quẽ theſauros pauperum vocat. Edidit & p̄blemata quædã Ariſtotelem imitatus. Sed hoc neſcio quo pacto compertum eſt: vt viri quidam admodũ litterati ad res agẽdas parum idonei videantur. Neſcio quo pacto dixi, cũ mirum potius omnibus videri debeat: vt qui contẽplatione delectatur idẽ etiam rebus terrenis animum applicet

Mors ponti. miſera.

Arte medicus erat

Nicolaus III.

NIcolaus iij patria romanus ex familia vrſina ioannes caietanus antea vocatus pontifex tandem creatur pro tracta in ſex mẽſes electione nõ ſine magno cardinalium contẽtione quorũ conclaui ſenator Siciliæ rex p̄fuit qui admodũ inſtabat vt vnus aliquis ex natione gallica eligeretur. Nicolaus aũt inito pontificatu anno dñi milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo octauo Karoli potentiam cõmuniturus hetruriæ vicariatũ ei abſtulit: q̄ diceret Rhodulphum id ægre ferẽtem non aliter expeditionẽ pro terra ſancta promiſſã acturũ: cũ hetruria imperatoriæ iuriſdictiõis haberetur, Hoc conſecutus pontifex nihilomin9 fla

miniam ipſaq; Bononiã cũ hexarchatu Rauẽnatum, quę tum ĩperatori ſuberant, in poteſtatẽ ſuã redegit: eoq; miſit Bertoldũ nepotẽ Romandiolę comitẽ declaratum. Miſit & alterum nepotem latinum cardinalem legatũ in hętruriã qui reſtitutis vbiq; Gibellinis Florentię ac in cæteris hetrurię vrbibus pro arbitrio animi magiſtratus impoſuit. Munus vero ſenatoriũ quod principibus & regibus demandari conſueuerat ipſe ſolus obiuit. Legatos Venetorũ q tũ Anconitanos bello vexabant a conſpectu ſuo reiecit. Abeũtes pręterea ex itinere reuocatos grauiſſimis verbis increpauit: & perniciẽ eorũ ciuitati cõminatus eſt: ni ab ancona oppugnanda deſiſterẽt. Tandẽ vero multis vltro citroq; illatis incommodis æquis conditionibus pax inter vtrãque ciuitatẽ cõponitur. Huic autẽ pontifici in animo fuerat duos reges creare, vtrumque Vrſinum: quorũ alterum hetruriæ: alterum Lombardiæ pręficeret: qui inde Theutonicos partem alpium incolentes: hinc gallos Siciliã & regnum Neapolitanum tenentes armis in officio contineret. Vt vero id ei facere liceret, Petro Arragonum regi pſuaſerat: vt iure hęreditario Conſtãtiæ vxoris ſuæ regnum Sicilię repetere anniteretur. Senatoriam aũt dignitatem ipe a Karolo ad ſe tranſtulit: vetuitq; perpetuo edicto ne qs rex aut princeps magiſtratum ipſum petere aut obire auderet. Fuit aũt Nicolaus pontifex vt auctores ſcribunt vir magni animi atque conſilij: adeoque moribus & vita integer vt vernacula lĩgua compoſitus vulgo diceret. Amator & cultor doctorum virorũ & eorum maxime qui doctrinã cum prudentia et religione coniunctam haberẽt

Laus Nicolai.

in partiendis autem dignitatibus& honoribus cō munis omnibus eſt habitus, Nam ſemel facta po teſtate ſacrorum initiandorum Albanum epiſco pum ex ordine minorum Hoſtienſem & portuē ſem ex ordine p̄dicatorum delegit: preneſtinus& Tuſculanus ep̄i ſeculares fuere. Creauit & duos p̄ſ byteros videlicet Gerardum tituli duodecim a poſtolorum & Hieronymum ordinis minorū ti tuli ſanctę Pudentianæ. His addidit duos diaco nos iordanem fratrem ſuum tituli ſācti Euſtachij virum multę doctrinę & innocentię & iacobū co lūnam tituli ſanctę Marię in via lata virū exactæ religionis & grauitatis. Aedificijs pręterea ſedes pontificias exornauit, ædes enim apud ſanctū Pe trum percommode extruxit: quarum partem a liquam adhuc cernimus. Has poſtea Nicolaus qui̅ tus magna impenſa reſtituit. Cinxit etiam mœni bus in vrbis modum pometum ſancti Petri quod viridiarum nunc vocant. Eccleſiam quoq; ſāctiPe tri vetuſtate collabentem reſtituit: ac pictura ſum morum pontificum exornauit. Idem etiam fecit ī baſilica pauli. Auxit pręterea mirum inmodum diuinum cultum aucto canonicorum numero & ſeruientium eccleſijs ꝓuentu. Diuiſit etiam ordi nes eccleſiaſticos inter ſe: & qd cuiq; conueniret o ſtēdit. Habitationes quoq; vnicuiq; aſſignauit: vt aduenę ſcire poſſent quo in loco qſq; magiſtratus curialis pręſertim inueniri poſſet. Perfecit etiā la teranenſes ædes æb Adriano quinto antea incho atas. Condidit pręterea o fundamentis ſancta ſā ctorum primo ſacello iam vetuſtate collapſo: tē plumq; ipſum opere vermiculato. vt adhuc cerni tur & cruſta marmorea exornauit: e: eoq; trāſtulit

Pometū petri

Apoſtolorũ capita donec tẽplum conſtãtinianũ ſua ĩpẽſa reſtitueretur:quo facto ſtatim ĩ capſulis argenteis ſuo iuſſu extructis comitante populo in templum reſtituitur:condunturꝗ in ſacello ad eã rẽ ꝑcommode fabricato.Eodem quoꝗ die baſilicam ipſam cõſecrauit:pridie nonas iulij is dies eſt habitus.Scribunt hiſtorici quidã neminẽ ante ipſum ſacrificare religioſius viſum cum ſẽper dum ſolẽnia ageret lachrymas funderet. Erat e͞m religionis obſeruantiſſimus & a deo ordinis minorũ ob contemptũ rerum humanarũ amator: vt ipſe etiã decretali epiſtola quædam ipſius ordinis ambigua declarauerit. Vacãtibus eccleſijs nullus põtifex celerius ac maturius conſuluit:cũ eas ſtatĩ optimo cuiꝗ & idoneo committeret.Prius e͞m mores hominum & doctrina inſpiciebat:deinde vacantes ſedes his ſtatim committebat:ꝙ diceret in mora periculum eſſe:cũ non deeſſẽt qui diuina & iam cupidiſſime diriperent & occuparent.Notarios & tabelliones vt pote ſanguine pauperũ & litigantium viuentes a ſe vt peſtiferos reiecit.Gregoriũ decimũ & Ioannẽ vigeſimũ primũ hac ĩ re imitatus. Verum q͞m vbiꝗ terrarum magna in magiſtratibus corruptela erat, Conſtituit ne magiſtratus ipſi vllo in loco magis ꝙ annui crearentur:eos ſi quiſpiam retinere vlterius auſus fuiſſet anathematis pœna notabatur a qua niſi a pontifice abſolui non poſſet. Multa præterea cõſtituit ad vtilitatẽ cleri populiꝗ chriſtiani pertinentia vt in titulis ſuis apparet.Non caruit tamen in tãtis Laudibus reprehẽſione.Suos enim ita amaſſe dicitur vt aliunde raperet quod eis condonaret. Nã quibuſdã nobilibus Romanis caſtella vi abſtulit:ac

Notẽt põtifices.

Cõtra notarios.

ſuis dono dedit. Maxime vero ſurianum vbi idem pontifex cibi ac potus continentiſſimus: ſubita tamen morte correptus tertio ſui pōtificat⁹ āno mēſe octauo die quinto decimo moritur. Quā mortem p̄dixiſſe quēdam ferunt notato p excreſcentiam tyberis vaticinio. Adeo em̄ in immenſū excreuerat: vt altare ſanctę Marię Rotundę quatuor pedibus & eo amplius excederet. Eius aūt corpus Romā delatum in Sacello tituli beati Nicolai a ſe condito in baſilica ſācti petri ſepelitur: tumulo marmoreo & vermiculato ope exornato quē adhuc cernimus Anno dn̄i milleſimo.cc.octuageſimo: aſſūptionis octaua die: quo quidē anno Karolus rex beatę Magdalenę corpus iam antea a ſācto Maximino in villa ſui nominis conditū ornatiore ſepulchro & maiore ſacello exornauit. Caputq; eius ſeorſū in thēca argētea cōdidit. In morte aūt Nicolai vacaſſe pontificatū quinq; menſibus ferunt. Nā dū viterbiȷ a Cardinalib⁹ noui pōtificis electio fieret p̄ſſetq; conclaui Richard⁹ ex Hannibalū familia Romana ac ſine cōtētione primaria qui paulo ante Vrſum mortui Nicolai nepotē p̄tura Viterbiēſi deiecerat (erat em̄ huius familiæ hoſtis acerrim⁹) duo Cardinales ex familia vrſina impediebant quominus electio fieret niſi Vrſus in p̄turā reſtitueretur. Hanc obrē Viterbienſes Richardū ſecuti conclaue ingreſſi Cardinales capiunt & in vīcula coniȷciunt. Quod vbi Romę ſcitū eſt: eadē Hannibalū factio familiam vrſinā ab vrbe pellit, quę ſtatī populariter cū ſua factione abiens Præneſte ſeceſſit. Poſt quītum itaq; mēſem gallici Cardinales abſentibus vrſinis ſuffragiȷs Italos ſuperantes Gallicū pontificem creant,

Mors ponti. p̄dicta.

Caput magdalenes.

MArtinus Quartus Simon antea vocatus tituli ſanctę Cecilię præbyter Cardinalis natiōe gallicus patria Turonenſis pontifex electus Viterbij coronari noluit:ꝙ ei ciuitati ob impetum in Cardinales factum interdictum a ſacris putabat. Vrbem itaq; veterum petens quod Oruietum vocant eo loci omnia ſolennia peregit decimo. Kalen. aprilis. Reſurrectiōis aūt die ſexto Cardinales creauit quorum de numero fuit & comes Mediolanēſis tituli ſanctorū Marcellini & petri: & Benedictus caietanus ſcti Nicolai incarcere tuliano diaconus. Regem vero karolum ad ſe venientem non modo perbenigne ſuſcepit verum & eidem ſenatoriam dignitatem qua a Nicolao priuatus fuerat reſtituit quod non ita ab omnibus probatum eſt: cum ea res excitatiua videretᷓ magnas in vrbe ſeditiones reuerſis iam Vrſinis et pulſis Hannibalibus. Vrſinis eņ ob odium in Nicolaū conceptum Karolus mirifice aduerſabatur. Ioannes itaq; Latini fratris vlturus iniurias tutārūſq;, dignitatem ſibi a populo Romano traditam comparato ſatis iuſto exercitu in Viterbienſes mouēs eorum agros longe ac late populatus eſt. At Martinus qui tum in Monteflacone erat Viterbienſiū calamitate permotus Mattheum ex gente vrſina Cardinalem Romam propere miſit ad res componendas: qui ex itinere ioannem populi romani Capitaneum (ita enim populi ducem appellant) ſecum duxit. Venerant & eo omnium factionum capita mandato legati: maxime vero Richardus Hannibal vt ab interdicto quod Viterbij contraxerat: dum conclaue violenter irrupit, & Cardi-

nales Vrſinos in carcerē coniecit, abſolueretur le gati auctoritate. Is itaque ad Cardinalis pedes ꝓ uolutus laqueum collogerens quod eſt maximū pœnitentiæ ſignum ac veniam petens abſoluitur. Compoſita autem hoc modo inter vtramque fa ctionem pace: reuocatoque exercitu Romano ab iniuria viterbienſium pontifex Romanis ſtatim conceſſit: vt ex ciuibus duos ſenatores ſibi deli- gerent qui vrbem gubernarent. Delecti itaque duo Hannibal petri hannibalis filius et Pandul- phus ſabellus qui Ciuitatem toto ſuo magiſtratu optime gubernarunt. Eo potiſſimum tempore quo Martinus pontifex paleologum vnionis pa- cta non ſeruantem inſtante Karolo Sicilię Rege excommunicauit. Tum vero paleologus Karoli potentiam veritus clam fœdera cum Petro Ara- goniæ rege iniịt qui regnum Seciliæ ob conſtan- tiam vxorem Manfredi filiam et Conradini ne- ptem ſuo iure repetebat: communi itaque impen ſa magna claſſis ab vtroque parabatur. Quare pō tifex legatum ad Petrum mittit ſciſcitatum quid ſibi vellent tanti apparatus: cui ille ita reſpondit interiorem ſe tunicam laceraturum ſi illam arbi traretur ſuarum cogitationum conſciam fieri poſ ſe. Abịt itaque re infecta legatus. Petrus vero cō parata iam claſſe in Aphricam contendens. Hip- ponenſium littora vehementer populatus in Sar diniam redịt: Expectans vt Ioanne prochyta res nouę in Sicilia orirentur: quemadmodum inter eos conuenerat. Oborti ſunt interim Et no- ui motus in Ciſalpina gallia. Nam vicecomi- tes familia nobiliſſima duce Lucino Turrianos admodum potentes Mediolano pellunt: Inde

Petrus a- rago.

Nota.

vero Luchinus in hetruriã vicarius ab imperato
re miſſus apud Miniate oppidũ ſe continens Flo-
rentinos & Lucenſes grauiſſimis incurſionib⁹ ve
xabat ſpretis pontificis interdictis: quibus homi-
nẽ a ceruicibus ſociorũ remouere conabatur. Pe-
ruſini quoqꝫ ſumptis armis ita Fulginiates tum in-
uadunt: vt eorum vrbem vi ceperint: & mœnia
aliqua ex parte demoliti ſint. Quã obrem a pon-
tifice ſacris interdicti veniã deinceps meruere ꝑ-
ſoluta tñ prius magna pecunia pœnę nomine. In
terĩ vero Siculi quorũ motu(s) rex Petrus in ſar
dinia expectabat ſupbiã ac libidinẽ Gallorũ am-
plius ferre nequeuntes ſuadente Ioanne ꝓchita in
Rarolũ coniurationẽ ineunt data die ad rẽ cõfici
endã vt cũ primum veſperi campana audita fue-
rit vbiqꝫ galli nullo ſexus diſcrimine habito cęde
rentur: qua in re adeo certe ſęuitum eſt: vt etiam
mulieres Gallico compreſſu p̃gnantes cæſę dican
tur. Hinc tritus ille ſermo eſt cũ qs multorũ inte-
ritum exoptat: vt veſperas ſiculas commemoret.
Malũ quoqꝫ fatũ expertus eſt eodẽ tẽpore Guido
Appius cũ octingentis equitibus gallici nominis
ad recuperandã Romandiolã miſſus põtificis no-
mine. Nam dum forumliuĳ obſidet eſſẽtque erũ
pendi cupidi ciues Guido bonatus aſtrologiæ pe-
ritiſſimus conciues ſuos adhortatus eſt: expectata
aſtrorum benignitate vt tum demũ erũperẽt qñ
eis ſignũ daret. Fecere illi mandata & ĩ tẽpore e-
rumpentes Guidonẽ cũ oĩbus fere gallis interfe-
cere: atqꝫ ita vrbs tanta obſidione liberata eſt: Ka
rolus aũt audita Siculorũ defectione, & ſęuitia: cũ
magnis copĳs in Siciliã traĳciẽs primo Meſſanã vr
bem obſidet: quã certe ꝑ deditionẽ tandem cepiſ

Ioannes ꝓchita

Veſperæ ſiculæ.

Aſtra profuere

ſet:niſi galli vltionis cupidi deleturos ſe vrbem minati fuiſſent. Tum vero Petrus Arago tantos motus(vt diximus)expectans ea de re certior factus Sardinia propere in Siciliam traijcens Pānormum cōtendit a ciuibus & ſiculis perbenigne ſuſceptus:a quibus etiam Regium nomen conſecutus eſt confluente vndiq; ad eum omni multitudine.Hanc ob rem Carolus perterritus Meſſana relicta in Calabriam ſe ſtatim recepit expectaturus filium Salerni principem quem paulopoſt e Narbonenſi prouincia cum aliquot cohortibus venturum ſciebat.Reprehenſus a Carolo Petrus Arago ꝙ affinis cōſanguineuſq; regnum īuadere auſus eſſet,reſpōdit ſe miſericordia motum calamitoſo populo & indigna ferēti petitam opem negare nō potuiſſe quāquā id quoq; regnum iure hęreditario ei deberetur propter vxorē Conſtantiā Māfredi filiā & cōradini neptē. Cōcreſcētibus vltro citroq; iurgijs res tandē ad ſingulare certamē deducta eſt,hac conditione tn̄ vt vterq; rex centū ſibi ad tātum certamē cōmilitones cooptaret:loco certādi apud Burdegalam delecto. Vtriq; enim rex Angliæ affinitate cōiūctus erat qui tātum certamē adiuuāte Martino pōtifice tādem diremit. Verū cū nihilominus Petrus Carolum bello pręmeret:Martinus Gerardū parmenſem Cardinalē legatū Neapolim miſit qui & populos in fide Caroli cōtineret & Carolū ipſum adoleſcērem cōſilio & auctoritate iuuaret. At vero cū Petrus Rogeriū loriā claſſis ſuæ præfectum Neapolim Carolus miſiſſet aliter ſentiēte legato & reclamāte nequaquā tātum regnū fortunæ cōmittēdum eſſe: in hoſtem mouēs nō lōge a Nea

poli ingēti ſuorū clade ſuperatur:& captus in Siciliā primo deinde ī Aragoniā perducit. Hoc certe ei nō accidiſſet. Si bñ monēti Legato(vt par erat)obtēperaſſet: nā paulopoſt pater karolus cū ingēti claſſe ſuperuenit qua etiā cū hoſte nōdum victore decertare potuiſſet. Martinus autē calamitate Karoli pmotus petrū aragonēſem anathemate notat:eiuſq; regnū in prędā id occupare volēti exponit:ſubiectos a petri iuramento abſoluit: cruce ſignatos ī hominē cōcitat bonorū eccleſiaſticorū vſurpatorē vt ipſe dicebat. Milites quoq; eccleſiaſticos Karolo auxilio miſiſſet ni ei bellū in flāminia gerere neceſſe fuiſſet cōtra Foroliuianos q adiuuāte Guidōe mōtiſfeltri comite deficere ab eccleſia ſunt auſi:& quędā etiā caſtella haud lōge poſita oppugnare. Verū cū Guido ipſe penitētia ductus pacē cū pōtifice iniſſet & mœnia Foroiulianorū demolitus eſt ī vltionē Guidōis apñ: & magnā partē Flāminiæ breui recepit. Vrbinū quoq; quod tū oppugnabat cepiſſet ni rubeus anguillarius hetrurię comes ī oppugnatiōe ipa mortuus fuiſſet. Duo tū caſtris præerāt duces : quorū alter ī hetruriā miſſus eſt ad eā orā tuēdā quæ ad Soanā vergit. Alter vero quē iuuenatij comitem vocabāt obſidionē iuſſu pōtificis cōtinuabat ſub miniſtrāte clāculum auxilio & comeatu oppidanis ipſis Guidone mōte feltrano. interim vero cū Martinus curis agitatus addubitaret a quo duorum populorū Piſanorū ſcilicet & Genuēſiū contra petrum aragonenſem auxilium peteret : tāta repēte inter hos de poſſeſſione corſicæ contentio exorta eſt, vt ipſi aliunde auxilium peterent. Legatum tamen apoſtolicum pontifex adhortatus

eſt,vt tādiu populos in fide contineret quoad ka
rolus cum ſupplemento copiarum ſuperueniſſet.
Ingreſſus deinde neapolim Karolus:cōfirmatiſq;
ciuium animis in Appuliam proficiſcēs febri cor
reptus moritur.Quare ad legatum ipſum totum
gubernādæ prouinciæ pondus recidit. Erat tum
rumor ac prope conſtans fama Philippum regis
Frāciæ filium comitem Attrebatenſem eius re-
gni cauſa aduentare:qui tamen deterrere Petrū
non potuit quominus regnum vexaret cum iam
conſtaret eum cum paruis copijs aduentare.nam
pater philippus in Aragoniam cummagno ex-
ercitu profecturus erat ad occupandumPetri re-
gnum a martino pontifice grauibus cēſuris prius
interpoſitis in prædam occupanti datum.Ponti-
fex autem tot curis circunuentus vrbeuetanis e-
tiā tumultuantibus. Nā Gibellini Guelphos ex-
pulerant Peruſium proficiſcitur: vbi non multo
poſt lenta febri diu tandē moritur: pontificatus
ſui anno quarto, menſe vno:ſepeliturq; in Cathe
drali baſilica. Ad cuius ſepulchrum multi valitu Marti. cla
dinarij delati multi cæci pducti multi claudi pri- ruit mira
ſtinā valitudinē ſanctiſſimi pōtificis meritis adeo culis.
recepere.

Honorius IIII.

HOnorius quartus patria Roma-
nus e gēte Sabella familia nobiliſ
ſima iacobus ātea vocatus diaco
nus cardīalis peruſij pōtifex crea
tus romā venit Anno dñi.m. du
cēteſimo octuageſimo.v. Frātre
eiꝰ pādulpho ſenatoriā dignitatē tū gerēte. Tātę
em ſeueritatis & iuſtitiæ pandulphus eſt hītus:vt Pādulphi
q̄tiēs romani ciues purgare vrbē latrōibꝰ:Sica- ſeueritas.

rijs furibus parricidis vellent quorum tum in ſolo Romano magna copia ob ſeditiones ciuium erat non alium Senatorē ꝙ̄ Pādulphū expoſcerēt. Is & ſi podagra & chiragra vexabatur nō tamen animi magnitudine & conſtātia a bene valētibus ſuperabatur. Eodē quoq; morbo ita etiā interdū honorius laborabat vt ei inſtrumētis quibuſdam ad id apte fabrefactis ſacrificare neceſſe eſſet. cōſilio tamen & prudentia tantum valuit: vt non multū corporis vires in eo deſiderarētur. Quippe cum ſolus plura prope videret ꝙ̄ omnes ſimul qui tum in vrbe aderant. Habitauit hic in auentino apud ſanctam Sabinam: egregiaſq; ædes quarum veſtigia adhuc cernuntur in monte ipſo ædificās eos ad incolendum: multos quoq; Romanos exciuit. Vñ breui mons ipſe frequentibus ædificijs incoli cœptus eſt. Cum ante neminē lędere in pontificatu ſuo cōſtituiſſet ōnibus prodeſſe quoad fieri poterat: prouocatus Petri Aragonum regis iniuria qui regnum Siciliæ occupare conabatur: Martini interdicta contra petrum confirmauit. Rodulphus autē imperator comparādæ pecuniæ ſtudioſus Cancellarium ſuum e Gente fliſca ī hetruriam miſit: qui populos omnes liberos faceret & eos potiſſimum qui ſe pecunia redimerent. Perſoluere autem ob eā rem lucenſes duodecim millia numum auri. Florentini vero ſex millia qui ſtatim liberi omnino facti magiſtratum quem priores artium vocant addito vexilli fero iuſtitiæ creauere. Non diſplicuit hæc venditio honorio licet indigna tanto pricipe videretur: ꝙ ea ratione eccleſiaſtica ditio futura ſecurior videbatur: cū non amplius imperatori liceret libe-

Libertas empta.

ras ciuitates vexare. Dum vero rex Franciæ vrbem Gerundenſem obſideret; curaretq́ petrus arago quominus in caſtra hoſtium commeatus a Narbona ferrentur acri prælio commiſſo graue vulnus accipiens paulopoſt male curatus moritur: atq́ ita gerūda dedentibus ex pacto ciuibus in poteſtatem regis Franciæ redacta eſt: qui non diu ſuperuixit: ex febre enim morit̄ cōtracta ī caſtris dum Perpinianum obſidet. Cuius etiā claſſis non multo poſt in portu Narbonēſium a rogerio loria capta & īcenſa eſt. Duos habuit filios petrus arago Ferdinādum & iacobū: ferdinādum autē natu maiorē Aragonię, iacobum vero Sicilię regem ex teſtamēto reliquit. Hac autē rōe mortuis primis regibus bella ad ſecundos trāſlata ſunt: q̄ hinc piſanos hinc Genuēſes maritimis pręlijs inſignes trahere īpartes ſuas conabatur. Verum ŋ odio & armis interſe certātes, tāta rabie apud lamellum īſulam Piſano portui vicinā cōcurrunt: vt ex piſanis qui triremes. xlix. amiſere duodecī milia hominum deſiderata ſint: partim cęſa, partim capta quam quidem calamitatem Honorius ita ægre tulit, vt paulum abfuerit quin genuenſes obſtinate nimium Piſanos inſequētes interdicto eccleſiaſtico notaret. Ea calamitas adeo certe Piſanos attriuit, vt nunquam poſtea vires recuperauerint. Edoardus vero Anglię rex ī Vaſconiam cum ſe contulit pacem compoſiturus inter Karolum adoleſcentem regis Frāciæ filium (quē diximus) bello captum & Ferdinandum Aragonię regem cōfecta iam ex ſententia res erat & de libertate karoli agebatur cū interim legatus apoſtolicus & comes Atrebatēſis Auelini comite ad-

Clades piſanorum.

iuuāte Cathinam vrbem occupāt:eoq́ ex hętruria collectas copias trāſmittunt. Hāc ob rē Edoardus re infecta in patriā rediit. Rogerius autem loria Gallicā claſſem ex ſicilia redeuntem occupās Ferdināndi regis fortunā meliorē reddidit. Adiicere certe animum huic bello honorius non potuit:q̄ armis a Guidone Feltrano ī Flaminia vexaretur. Verum tādem ſuperato Guidone totā flamminiā breui recipit. Nondiu tamen poſt moritur pontificatus ſui anno ſecundo:die vno:corpuſq́ eius a ſancta Sabina ad baſilicam Petri magna funeris pompa tranſfertur: ſepeliturq́ ſepulchro marmoreo quod adhuc extat in numerum a Pio pontifice trāſlatum, vt inſignia familiæ indicāt eiuſq́ epigrāma & merito quidem cum vir fuerit omni vita probatiſſimus: & chriſtianæ religionis amantiſſimus. Nam & ordinem Carmelitarum non ſatis in conciliis probatū, mutatis clamydibus nigris in albas & ordinem heremitarū apud pariſios improbatum confirmauit. Solum autem Cardinalem ioannem Boccamatium epiſcopum Tuſculanum ſuo pontificatu creauit viros dicens & eoſdem bonos ac doctos non etiam rudes & rerum humanarum ignaros in tantum collegium cooptandos eſſe. Adeo vero Aulicos amauit, vt quotānis æſtate pręſertim Tibur proficiſceret vitandi æſtus vrbani cauſa vndę multę ægritudines oriuntur. Mortuo autem honorio decem menſibus ſedes tum vacat. Nā cum apud ſanctam Sabinam cōclaue haberetur multi cardinales repentina ægritudinę ſunt correpti, quorū de numero moritur Iordanus Vrſinus Comes Mediolanenſis, Vgo Anglicus, Geruaſius An

Carmelitę clamydē mutāt.

Ordo heremitarū cōfirmat.

deanenſis decanus Pariſienſis, & anterius vir inſignis. Hanc ob rem ſoluto conclaui in aliud tempus magis ſalubre rē ipſam inijciūt. Maxime vero cum terræmotus ipſi qui tum permagni fuere religionem quādā iniecerint quo minus tum quidem id fieret.

Nicolaus IIII.

NIcolaus. iiij. natione Picētinus patria Aſculanus Hieronymus antea vocatus ordinis minorū frater & generalis, deinde preſbyter Cardinalis apud ſanctā Sabinā decimo mēſe poſt mortē honorij pontifex creatur: collocaturq; in ſede Petri ipſius ſancti cathedra. Reate deinde profectus ob ſeditiones quę tum Romæ ſubortæ erant quoſdā cardinales creat ex omni fere religione. Omnes enim pariter amabat: nec plus ſe debere affinibus & cognatis q̄ cuiuis bono arbitrabat. Virtutes & vitia faciebāt vt i hūc magis quā in illū incliaret. Horū de nūero q̄s Cardiales creat fuere. Neapoli Petrus colūna: Vgo bolionius ordīs prędicatorū doctor īſignis. Mattheus aquaſparta fratrū minorū gn̄alis ep̄s portuēſis. Romā deīde poſt annū rediēs ſedatis aliquātulū pturbatiōibus ciuiū apud ſanctā Mariā maiorē habitauit. Quā baſilicā ipſe vna cum Iacobo Columna reſtituit, vt in fornice maiori apparet. vnde ſaluatoris ipſiuſq; pōtificis ac iacobi cardīalis imago ex ope muſiuo adhuc cernit. Idē quoq; pōtifex āteriorē poſteriorēq; partē baſilicæ lateranēſis reſtituit: ornauitq; opere vermiculato queādmodū lr̄æ ipſę indicāt. Interim vero reges Aragoniæ & ſicilię his fœde-

Laus pōtificis minoritæ.

ribus adhortante Nicolao pacem ineunt: vt rex karolus e vinculis miſſus ſua impenſa Iacobum Aragonē Siciliȩ regē cōſtitueret:q̄ niſi triēnio id effeciſſet in carcerē ſe rediturū pollicebatur datis ob eā rem obſidibus duobus filījs Carolo cui poſtea regi vngariæ creato marcello cognomētum fuit & Loyſio q poſt bene actā in ordine beati Frāciſci vitā in ſanctos relatus eſt. Dum hȩc aūt in Europa gererētur ſoldanus diſcordījs xp̄ianorum fretus Tripolim Aſiȩ ciuitatē inſignē quidē interfecto xp̄ianorū prȩſidio igni ferroq̄ euertit: parē quoq̄ calamitatē Sydon & Barutū pertulȩre nemine adiuuāte. Reſtabat Prolomaida in annos duos īducias a Soldano cōſecutā: hāc vt tueretur Nicolaus pōtifex annixus milites ad vexillū xp̄i vocat: ære ſuo cōductos. ῑj. ad mile & quingēti fuere. Hos poſtea multi nullo dato noīe nullis ſignis & auſpicījs ſequuti cū Prolomaidā peruęniſſent: nō minora xp̄ianis q̄ Saracenis dāna intulere. Soldanus autē cū rȩs ſuas repetījſſet nec redditæ eſſent noſtris omnibus exitium cōminatus eſt. Magna inter chriſtianos de poſſeſſione Prolomaidæ concertatio tum orta erat: cum eam patriarcha Cōſtantinopolitanus: Templarīj: Theutonici rex Cypri: Siciliæ rex Carolus vindicarȩ anitterentur. Erat & Piſanis in animo Prolomaidam repetere vt ipſi dicebant ſuo iure: quos profecto bellum in hetruria ortum a tanta rei fœditate auertit. ῑj. enim Vgolino comite cum duobus filījs totidemq̄ nepribus in carcerem coniectis inedia interempto animos gibellinorum in guelphis ita concitarunt vt omnibus pariter exitium minarētur: In aretinos primū arma cōuer-

Ludouic⁹ minorita.

Cōcertatio de poſſeſſiōe prolomaidæ.

Magna ſæuitia.

ſa ſunt petentibus id exulibusGibellinis:Præerat tũ Aretio Gulielmus petramala eiuſdem ciuitatis epiſcopus cui Feltranus comes & Florẽtini auxilio venerant. Verum cũ Florentini non ſatis ſuis copijs fiderent:eo etiã miſereKarolũ ſecundum cum aliquot cohortibus qui ad pontificem iturus forte ea tũ iter faciebat.In agro typhernate collata ſunt caſtra caſtris,Typhernum ciuitatẽ caſtelli mutato nomine nunc vocant. Cõmiſſo itaq; ꝑlio magna ſtatim deFlorentinis cędes fieri cœpta eſt. Verum non ita multo poſt mutata fortuna cadẽtibus tñ in ꝑlio Gulielmo epõ & feltrano comite ex gibellinis ad tria milia interfecta &.ij.milia capta dñr:cãpaldinum locum vbi pugnatum eſt ac colę dixere.Karolus aũt tanta victoria potitus recta adNicolaum ꝓfiſciſcitur:ac vtriuſq; Siciliæ regnum feudatario iure obtinet.Hoc vbi Iacobus Arago intellexit oppugnare caietam ſtatim aggreditur.Nequid autẽ deeſſet ad ꝑturbãdã xp̃ianorum quietem inter Philippum Franciæ & Edoardum Anglię reges grauiſſimum bellum exortum eſt.Quæ res & xp̃ianos in aſia mirifice ꝑturbauit:& hoſtibus noſtris delendo in Aſia chriſtanum nomen audaciam & ſpem dedit.Soldan⁹.n. qui tum ægrotabat ad centum & qninquaginta milia hominum:filio duce Ptolomaidã miſerat. Interim vero duorũ menſium obſidione ꝓtracta patri mortuo filius ſtatĩ ſufficitur:qui certe acrioribus animis Vrbem oppugnans completis foſſis p̃daq; militibus promiſſa ad mœnia vſq; iã pugnando peruenerat:cum a xp̃ianis erumpentibus magno ſuorum incommodo ĩ caſtra retruditur. Dum hæc in Aſia gererentur Nicolaus pontifex

typhernũ

Franci & angli bella ĩchoãt.

duos e latere legatos Benedictū caíetanum & Gerar dum permēſem ī Frāciam propere mittit qui compoſita inter duos reges pace eos contra Saracenos Ptolomaidā oppugnantes animarent. Nā & pacem inter iacobum aragonēſem & karolum captum his cōditionib⁹ quas ſupra memoraui iā compoſuerat: quo oībus ī hoſtē liberius proficiſci liceret: & parare claſſem cœperat de pace fere certus. Sed nec reges ipſi pontifici bene monenti obtēperarūt nec qui ī pręſidio ptolomaidę erat īter ſe diſſidentes queādmodum poterant vī hoſtium ꝓpulſarunt. Dilabentibus em̄ quotidie multis ſoli tum ad duodecī milia remanſere: qui poſt ea cū patriarcha hieroſolymitano ꝑ dromonem ad id ſeruatū fugientes primo ſecunda nauigatione vſi tandem ſub ipām Cyprum naufragio piere. Soldanus aūt deſertam cultoribus vrbē īgreſſus eam ferro ac flamma ſtatī euertit anno.cxcvi: poſteaq̄ a gothifredo capta fuerat. In tantis aūt malis īſula cyprus & Armenia minor, cilicia prius appellata ī fide xp̄ianorum tū permanſere. Inſtabat tū vel maxīe Nicolaus veritus ne hoſtes reliquū aſię occuparent: vt īperator Rodulphus eo copias ſuas mitteret: quo non ita multo poſt mortuo cū Adulphus Haſſo electus ſucceſſor īpꝫ iura repeteret ab Alberto Rodulphi filio ī agro ſpirēſi ꝑlio īterficitur. Vir quidem īſignis, ſed parum milite & pecunijs potēs: oppreſſus em̄ multitudīe hoſtiū potiusq̄ ſuperatus dicitur. Nicolaus aūt pontifex tędio animi (vt quidam putant) ꝙ male ſibi credere oīa videret: ꝙꝙ etiam pluſq̄ pontificem decebat in partes declinauerat. Romę apud ſāctam mariam maiorē pontificatus ſui anno quarto mē

Mors pontificis

ſe vno die octauo morit eoque loci ſepelit:ad caput baſilicæ apud petri colūnę cardinalis ſepulchrum vt in pauimento cernit emblemate & porphyreticis lapidibus notato. Poſt eius vero mortē cardinales peruſiū profecti quos eis liberius eligere pontificem liceret:rem ipſam diſcordijs inteſtinis biennio, mēſeque tertio ī longum deduxere. Interī autē Michael paleologus īperator conſtantinopolitanus moritur. Quo minus autē eius corpus ī loco ſepelit ſacro vetuere ſacerdotes & monachi ꝙ occidētali eccleſiæ ī lugdunēſi cōcilio acquieuiſſet. Andronicus aūt Michaelis filius libenter tū quidē cū latinis ſēſiſſet ſi quid auxilij a noſtris habuiſſet. Verū cum ſedes vacaret deſtitutus auxilio andronicus a fide catholica tandē defecit. Hæc autē īcōmoda karolus.ij. rex Neapolitanus ꝓſpiciens e narbonenſi ꝓuīcia peruſium veniens cardinales ipſos ſæpius ad cōcordiam & electionē pōtificis adhortatus eſt. Nec id quidē facere deſtitiſſet vir īſignis niſi acriter rephenſus a benedicto caietano patria anagnino:ꝙ īſtādo acerbe nimis ipſis cardinalibus vī afferre videretur: quorū ſuffragia libera eſſe deberent. Michael paleolog⁹ moritur.

Celeſtinus V

Celeſtinus. v. Petrus Moroneus antea vocatus profeſſione Anachorita patria Eſernienſis ſecūdo a ſulmone militario cœnobiū īcolens inſtante Karolo rege et latino cardinali pōtifex creatur. adeo maiore omnium admiratione, quo ob ſanctitatem vitæ a tanto faſtigio rerum ſpōte remotior eſſe videbatur. Aquilā itaque poſt creationem ſuam p rofectus eo ſtatī cardinales omnes

Peruſio ad ſe vocat. Inſtabant tñ illi & litteris & nũtijs vt Peruſium proficiſceretur ciuitatẽ põtifi cali dignitati magis cõuenientẽ. Vicit demũ cele ſtini ſentẽtia ꝙ ita velle Karolũ regẽ ĩtelligebat. Omẽs igitur eo profecti celeſtinũ ipm vt verum pontificẽ adorant. Eius aũt coronationi interfuiſ ſe.cc.milia hominũ Ptolomęus ſcribit: & ſe etiã af fuiſſe fatetur, Homines credo motos nouitate rei & ſãctitate viri ꝙ hõ heremita ad tm̃ dignitatis gradũ nõ niſi diuinitus ꝓuectus eſſe videretur. Poſt tã longã eligentiũ contẽtionẽ. Inito itaqꝫ põ tificatu duodecĩ cardinales ſtatim creat Viros in tegerrimos: quorũ de nũero duo heremitæ fũt ha biti. Verũ cũ Celeſtinus a priore vita ob põtifica tũ nequaqꝫ declinaret: adeo benignus & facilis om nibus petẽtibus erat: vt eadẽ diuerſis cõcederet: vnde & contẽptus dignitatis & ĩminutio pontifi catus oriebatur. Erat ſi quidẽ ob priuatã vitã quã antea ĩ heremo duxerat rebus agẽdis parũ idone us: Hanc ob rẽ de abrogatione eius mẽtio fieri cœ pta eſt: maxĩe vero mortuo Latino Cardinali vi ro optimo cuius auctoritate Celeſtinus tantũ põ dus adhuc ſuſtinebat. Verum inſtantibus acriter Cardinalibus quibuſdã maxĩe vero Benedicto caietano viro ĩ iure ciuili & canonico peritiſſimo vafroqꝫ qui primũ locũ apud põtificẽ tenebat: vt ſe pontificatu abdicaret ne eccleſia dei ob ĩperitiã gubernãtis pclitaretur: de omittẽdo pontificatu cogitare cœpit. Hac aũt eius leuitate & ſupſtitiõe motus Karolus hominẽ amiciſſimũ Neapolĩ pdu cit, eiuſqꝫ animũ a tanta fœditate rei amouere co natur: clamante vbiqꝫ locorũ populo ſe nolle aliũ pontificẽ quã Celeſtinũ: idqꝫ ab eodẽ pontifice p̃e

Commẽ datio pon tificis

cibus & obſecratiouib⁹ contēdēte:cui pōtifex re
ſpōdit nil aliud ſe eſſe facturū q̄ quod deus vel-
let:vtq̄ ip̄e e repu.xpiana eſſe cēſeret Tū vero car
dinales abdicationē hoīs quęrētes vehemēter in-
ſtant vt id q̄ primū agat propoſito reipu.chriſtia
nę diſcrimine quod ſua ignoratione īminere om-
nium ceruicibus oſtēdebāt:affirmantes oīa mala
tū accidētia die iudicij ſibi īputatū iri.Mot⁹ hisver
bis vir ſanctus & ſimplex futurū ſe in eorū ptāte
dixit:mō id iure fieri poſſet. Quare cōſtituto om
niū cōſenſu facta eſt:licere pōtifici abdicare ſe ma
giſtratu :quā qdē cōſtitutionē Bonifacius octa-
uus eius ſucceſſor poſtea cōfirmauit:quēadmodū
libro vi.decretaliū apparet.Tū vero Celeſtinus
ad priuatā vitā ſe redigēs:alterius ſubrogandi pō
tificis Cardinalibus ex inſtituto poteſtatē dat pō
tificatus ſui menſe ſexto. Atq̄ ita Benedictus ca-
ietanus plurimorū conſenſu pōtifex creatus Cele
ſtinū ad heremū abeuntē ex itinere ad ſe retrahit:
eūdēq̄ p̄fecto arcis fumonis quę ī hernicis eſt cu-
ſtodiendū tradit.Hac ratione motus(vt ipſe dice
bat) ne auctores ſeditionū aliquā calamitatē hoc
duce eccleſiæ dei aliq̄n īferrent licet re vera hoīs
ſanctitatē admirarentur.Vt cūq̄ eſt conſtat homi
nē ip̄m magnę īgratitudinis & calliditatis fuiſſe:
quippe qui ambitionis cauſa & virū ſanctū dece-
perit dū eū magiſtratu ſe abdicare cōpulit:& ca-
ptum vitā heremiticā appetētē ī arce fumonis do
lore animi añ tēpus mori coegerit. Anno vno mē
ſe quinto. poſt īitū pōtificatum.Sunt aūt qui ſcri
bant Celeſtinū poſt mortē adeo miraculis claruiſ
ſe vt plęrūq̄ ī concilijs de eo ī ſanctos referēdo ha
bita mentio ſit:fuiſſeq̄ pięroſq̄ qui eū pro ſacto co

lerent & in Cathalogo Confeſſorum recēſerent. Eius autem celebritas.xiiij Kal. Iulij qua die moritur quotannis obſeruatur ex inſtitutione Clemē-tis quinti Auenioni facta.

Bonifacius VIII

De hoc pōtifice narratur quod ītrauit vt vulpes vixit vt leo mortuus eſt vt canis.

Bonifacius.viij.natiōe Hernicus patria Anagninus, Benedictus Caietanus antea vocatus neapoli pontifex creatur ī Vigilia Natalis domini Milleſimo.ccxciiij. Vir quidem doctrina & experientia rerum inſignis.diu enim ī curia verſatus fuerat & p omnes dignitatis gradus ad pontificatum non ſine tamen ambitionis crimine peruenerat. Nā dum eſ-

Pontificis ambitio

ſet ſancti Martini in montibus preſbyter Cardinalis adeo dignitatem pōtificatus exoptauit, vt nil ambitione & fraude prætermiſerit quod ad eam rem conſequendam pertinere arbitraretur. Tantę p̄terea arrogantiæ fuit: vt & omnes fere contē-neret: & gratias a Nicolao quarto & Celeſtio quīto factas reuocauerit. Gibellinos quoq; mirifice p ſecutus eſt. Hinc oritur illa inter inter pontificem & columnenſes Gibellinos contentio: qui etiā Anagnię contra pontificem factionis ſuę partes fouebant. Hos itaque maxime vero Cardinales duos Petrum & Iacobum eiuſdem familię viros inſignes calumniari cœpit quod theſauros eccleſiæ in morte pontificum dirupiſſent: quodq; libellos famoſos contra ſe ſparſiſſent. Scripſerunt ſiquidem poſt illatam ſibi iniuriam ad reges ad principes ad nationes de arrogantia Bonifacij. de ambitione quod cōtra ius faſq; pontificatus ſedem oc-

cupaſſet:reiecto fraudibus Celeſtino eodemq́ in carcerem coniecto. Sunt enim qui ſcribant Bonifacium immiſiſſe ſubornatores clanculum quoſdam qui noctu dimiſſa quaſi celitus voce in cubiculum Celeſtini hominis ſimplicis ei perſuaderēt vt pontificatum dimitteret ſi ſaluus fieri vellet. Citati autem Cardinales cum nuſquam apparuiſſent Bonifacij pertinaciam veriti (Nepeſum enim ſeceſſerāt vna cum tota columnenſium familia) publico decreto ſciſmatici habētur. Beneficijs dignitatibus fundis paternis caſtellis oppidis priuātur quam priuationem Bonifacius poſtea in decreti formam retulit vt libro apparet quem ſextū appellant Sumptis deinde armis Bonifacius concitatiſque multis cruce ſignatis eos opprimere conatus. Præneſte quo ſe cum Sarra viro inſigni eorum patruo receperant obſidione cingit. Dilapſos inde capto ac direpto præneſte zagarolū & columnam confugientes perſequitur: vnde non ita multo poſt abire ob multitudinem hoſtium neceſſe fuit: a quibus hæc item caſtella diripiuntur maxime vero columna paternum ſolum. Cardinales autem īde quoque dilapſi Reate petiuere. Sarra vero apud Antium multum diuque in nemoribus vixit ſęuitiam Bonifacij veritus. Sed ī piratarum manus incidens remigio admotus multas calamitates perpeſſus eſt quanq́ ſi quidem æquiore animo exilium pati mallet quam ſæuitiam Bonifacij experiri: qui Gibellinos omnes vno odio pſequebatur. Notum eſt illud certe quod procheto dixerit Genuenſi archiepiſcopo ad pedes eius die cinerū ꝓdeūti. Nā cū dici a ſacerdote tū ſoleat. Memento hō quia cinis eſt & in cinerem reuer-

Iniqua cauillatio

Notent factioſi

teris: dixit mutatis quibuſdā verbis.Memēto homo quia Gibellinus es & cū gibellinis in cinerē reuerteris:ī eiuſq; oculos cinerē cōiecit:non ī caput vt mos eſt:eundēq; ob nomen factionis archiepatu priuauit.licet poſtea ī itegrum reſtitueri Cum ītellexiſſet Cardinales Colūnenſes(quēadmodū ipe ſuſpicabat)Genuā non periiſſe.Pulſus hoc modo Colūnenſibus Bonifacius duplicē celebritatē & apoſtolis & euangeliſtis & quatuor eccleſiæ doctoribus Gregorio Auguſtino Hieronymo Ambroſio ſtatuit.Idem etiam dum ī vrbeveteri eſſet beatum Lodouicum ex regia Francorū ſtirpe ortum vtpote ex Karolo ſecundo ordinis ſācti Frāciſci ꝓfeſſum(vt quidam volunt)in ſanctos retulit.Idē quoq; eccleſiā cathedralem ſanctę Cecilię Albienſis ciuitatis canonicis ſecularibus pulſis inde regularibus commiſit:Inſtante Bernardo caſtaneto albienſi epō:edidit pterea Sextum pōtificii iuris codicem ſuo iuſſu a tribus doctiſſimis viris cōpilatum quibuſdam decretis nouis a ſe additis. Vrbem quoq; Eugubium quæ Gibellinorū auſpicijs ab eccleſia defecerat breui recuperauit. Alberto duci Auſtriæ impij cōfirmationem bis terq; petenti negauit.Mortuo aūt Iacobo Arragonio cum Robertus Karoli filius Calabriæ dux in Siciliam traieciſſet Cathinamq; cepiſſet tātum repente bellum exortum eſt:vt tota fere italia tumultuaret.Nam & Siculi Arragonenſibus fauentes comparata claſſe Philippum Roberti fratē bello ſuperant & captum in carcerem cōijciūt.Quare Robertus relicta cathina re infecta in italiā reuertitur.Federicus autē Arrago ex hiſpania cum exercitu in Siciliam delatus non ſolum Siciliā to-

Sexti libri decret. cōpilatio.

tam verumetiā Calabriam recūperauit. In hetru ria vero adeo contra Piſanos Genuenſes exarſe rant: vt & liburnum ceperint incendioque euer terint, & naues onerarias ī fluminis hoſtio demer ſerint ne Piſanis nauigare liceret. Fiebant hęc ī Ita lia cum magno prouinciæ detrimēto pōtifice nul libi ad pacem cōficiendā auctoritatem ſuā inter ponente. Et ne exiſtimares tum deum cum homi nibus pacem habuiſſe tātus repente terræmotus exortus eſt: quātus nunquā antea quo quidē mul tis diebus per interualla plurima durāte ędificia paſſim corruere. Reate pontifex tum erat cum to ta curia: qui certe veritus ne ruina ædificiorū op primeretur caſulā quādam ex tabulatis ſubtilib9 in medio clauſtro fratrum prædicatorū prato ad modū lato ædificari iuſſit eoq; in loco aliquādiu reſedit: licet horrida ſæuiret hyems: in celebritate nāq; ſancti Andreæ hæc perturbatio exorta eſt. Apparuit tum quoq; Cometes magnæ alicuius futurę calamitatis indiciū. Verū bonifacius poſt tantos & tā diuturnos terræmotus ad ſe rediens cardinales aliquot creauit: quorum de numero fuere archiepiſcopus Tolletanus: Ricardus Senē ſis: Nicolaus Taruiſinus ordinis prędicatorū ma giſter: Ioānes muro ordinis minorum generalis: Petrus hiſpanus. Iubileum quoq; idē retulit an no Milleſimo.ccc. quo plenā omnium dilectorum remiſſionem his pręſtabat qui limina apoſtolorū viſitaſſent ad exēplum teſtamēti veteris: licet pri mo quidē apud Iudęos huius lōge alia ratio habi ta hit. Iubileum nāq; quinquageſimo quoq; anno repetebāt quo debitores a creditoribus laxabant (vt ait Ioſephus) & ſerui libertatem vendicabāt.

Terræmotus maximus.

Iubileus mutatur.

Iubilei rō.

vnde libertatis nomẽ præfert tã animi q̃ corporis. Nã liberi vere ij dici poſſunt q̃bus pctã remittunt. Idẽ etiã cẽteſimo quoq; anno obſeruari mãdauit. Ob hãc rẽ eo ãno tãta vndiq; hominũ multitudo romã venit vt vix ĩcedere p vrbẽ amplã quidẽ & vaſtã liceret. Venerat & romã Karolus Valeſij comes philippi frãcorũ regis frater: q filiã Balduini vltimi Conſtãtinopolitani ĩperatoris ĩ vxorẽ duxerat: a Bonifacioq; ĩpetrauerat: vt ſocero ſuo liceret ĩperium ipſum repetere a quo depulſus fuerat. Fecerat id quidẽ libẽter bonifacius q̃ ei in animo erat horũ prĩcipũ auxilio exercitũ in aſiã trãſmittere q hieroſolymã recuperaret. Interim vero dũ res ipę cõponerentur & Karolum ipſum Patrimõio ſcti petri cũ omni poteſtate præfecit & Legatũ in hetruriã miſit q̃ nouas ſeditiones cõpeſceret. Nã a gibellinis & guelphis ad albos & nigros trãſierãt. Verũ cũ legatus nil profi ceret propoſitis etiã interdictis Karolus Valeſius eo põtificis mãdato pfectus cõtinere Florentinos nõ potuit quo minus albos non ſine magna cæde ab vrbe ſua pellerẽt: albi eñ Gibellini tum appellati ſunt: Sed põtifex hieroſolymitanã expeditionẽ iãpridẽ meditatus apammenſem epm ad Philippũ regẽ Frãcorũ mittit q hominẽ ad eã rẽ cohortaret. Is itaq; eo pfectus cum nil precibus impetraret minas quidẽ addidit. Hãc itaq; ob rẽ iratus philippus hominẽ ſubito in carcerẽ cõijcit. Quod vbi bonifacius reſciuit eo ſtatim miſit narbonẽſem archidiaconum virum certe inſignem qui põtificis nomine Philippo mãdaret: vt miſſum faceret epiſcopũ apammenſem. Id ſi non impetraret, diceret audiẽtibus omnibus regnũ Frã-

Albi & nigri Guelphi & Gibellini.

Diſſentio inẽ põt. & regẽ Frãciæ.

ciæ ad eccleſiã deuolui:ob contumaciã Philippi & violatum iuſgẽtium. Adderetq; anathema:& omnes Francos in iuramẽto regio abſolueret. Fecit omnia q̃ diligentiſſime archidiaconus ac regem cõpulit epiſcopum apamenſem dimitteret. Rex autem aliqua ex parte iniurias ſibi a pontifice illatas vlturus edictum propoſuit ne quiſquã e regno ſuo Romã proficiſceretur aut eo pecunias mitteret. Secũdo vero poſt Iubileũ anno karolus Valeſius ad karolũ ſecundũ cõſobrinũ ſuũ ſe contulit, cuius aduẽtu motus Federicus Arago pacẽ his conditionibus petijt & impetrauit vt redditis quæ in italia ceperat ei Siciliam quoad viueret retinere liceret. Verum abeunte ex hetruria karolo Valeſio: Albi Florentia Pulſi Forumliuij populariter commigrarunt Quorũ de numero habitus eſt Dãtes aldegerius vir doctiſſimus & ſua vernacula lingua poeta inſignis qui poſtea redire in patriã perſepe conatus eſt ſed fruſtra adiuuantibus etiã Bononienſibus & canegrandi veronenſiũ domino quo cũ poſtea familiariter aliquãdiu vixit. Sunt qui ſcribãt Bonifaciũ hoc tẽpore hermanij cuiuſdã corpus apud Ferrarienſes iam viginti annis pro ſctõ cultũ exhumari mãdaſſe ac cõburi habita de eius hæreſi q̃ diligẽtiſſime inquiſitione hunc ego e fraticellis fuiſſe crediderĩ quorũ ſecta tum maxime inualeſcebat. Interĩ vero Philippus rex franciæ Bonifacij arrogantiam iniquo animo ferens habito apud pariſios Eccleſiaſticorum & nobilium magno conuentu commemoratiſq; iniurijs a Bonifacio acceptis: eiuſq; ambitione & malis artibus ad occupandum pontificatum: quem iniuſte teneret ad ſedem apoſto-

Dantes poeta.

lijcam tum(vt ipſe dicebat vacantẽ) futurũq; concilium appellauit. Qua quidem re percitus Bonifacius habito generali cõcilio philippum eiuſq; regnum alberto imperatori ſubijcit: quẽ initio põtificatus ſui repulerat. Tũ vero philippus ſuperbiã hominis domiturus. Sarram columnenſem in portu Maſſiliȩ cognitum a piratis redẽptum cum Nogaretio gallo equite fidiſſimo Romã mittit: hac ratiõe(vt ipſe palam dicebat) vt appellationem ſuam publicarent. Verum ei longe alia mẽs fuit. Nam ſarra ſeruili habitu latiũ ingreſſus collectis vndique amicis Nogaretium cum ducentis equitibus gallis mercede cõductis e militia karoli valeſij Ferentinũ prȩmittit: qui ĩde ei ſi opus eſſet auxilium ferret. Ipſe vero Anagniã clam noctu ingreſſus adiuuantibus gibellinis quos Bonifacius diu multumq; vexauerat pontificẽ nil tale metuẽtẽ in domo paterna capit refractis valuis, captumq; romã perducit vbi quĩto & trigeſimo die poſt dolore animi confectus perijt Pontificatus ſui anno octauo: mẽſe nono: die decimoſeptimo. Sepelitur in baſilica Petri ſepulchro a ſe antea extructo quod quidẽ adhuc extat in ſacello a ſe condito opere vermiculato. Idem quoq; ſuggeſtum condidit cum porticu apud baſilicã lateranẽſem quo execratiões ĩ cœna domini fiũt quoq; in loco & Philippum regem Franciȩ & columenſes anathemate notauit. Moritur autem hoc modo Bonifacius ille qui ĩperatoribus regibus principibus nationibus populis terrorẽ potiuſq̃ uã religionẽ inijcere conabatur: quiq; dare regna & auferre: pellere homines a c reducere ꝓ arbitrio animi conabatur. Aurũ vndique conquiſitũ pluſq̃

Regnũ frãciȩ ĩpatori tradit.

Captio põtificis.

dici poteſt fictiēs. Diſcāt itaque huius exēplo principes oēs tam religioſi ꝙ ſeculares: praeeſſe clero & populus nō ſuperbe & cōtumelioſe: vt hic de quoloquimur: ſed ſctē & modeſte vt xp̄s rex noſter eiuſque diſcipuli ac veri imitatores: Et maliť a populis amari quā timeri vnde tyrannorū pernicies oriri merito ſolet: Sūt qui ſcribāt hūc quoque diſcordias inter italos aluiſſe maxime vero inter genuenſes & Venetos: populos quidem na uali praelio ſatis potentes.

Benedictus xi.

BEnedictus vndecimus natione italus patria taruiſinus Nicolaus antea vocatus Cardinalis hoſtienſis Romę Calēdis nouembris pōtifex creatur. Hic enim ab ineunte adoleſcentia ordinem prędicatorum ingreſſus tantum virtute & doctrina apud fratres ſuos valuit: vt eum per ōnes magiſtratus ad generalis dignitatem prouexerint. Vnde & pontifex creatus magnum breui tempore virtutis ſuae documentū prętitit. Ita enim vixit: vt poſt mortem inter beatos merito cenſeatur. Inito autē pōtificatu Nogaretium & Sarram omneſqꝫ Anagninos cum his in capiendo Bonifacio ſentientes & citatos antea ad iudicium nec apparentes grauiore anathemate notat. Cognita quoque regis Philippi cauſa hominem bonifacij cenſuris irretitum abſoluit. In gratiam pręterea recepit Ioannē & iacobum cardinales columnenſes quos ingenti odio bonifacius factionis guelphae ſtudioſus plus quā pontificē decebat perſecutus fuerat. His quoqꝫ bona reſtituit a galero tamen rubeo quo a bonifacio priuati fuerant ad breue tempus abſtine-

reſunt iuſſi.Cõpoſitis autẽ hoc modo rebus ĩ vrbe:creatiſq; cardinalibus quibuſdã: quorũ de numero Nicolaus Pratenſis ordinis prædicatorum eſt habitus aĩm ſtatim ad cõponendum italiæ pacẽ adijcit. Verum quia in hetruria magis q̃ alibi ſeditiõibus laborabatur eo Nicolaũ ipm epiſcopum hoſtiẽſem cum ſumma poteſtate mittit: qui & nouos magiſtratus Florẽtię cõſtituit in illiſque ædibus collocauit quas nuper ad recipiẽdos magiſtratus ædificauerãt dominorũ palatium nunc vocatur. Tum vero Nicolaus plura his ſibi licere arbitratus de reducẽdis exulibus mentionẽ facit. quod vbi ex animi ſentẽtia nõ impetrauit ꝓpoſito anathemate Pratũ ſe cõtulit. Mortuo deĩde nõ ita multo poſt Bñdicto põtifice tumultuãtibus ĩ hetruria oĩbus exules oĩm ciuitatũ in agrum Bononienſem cõuenientes:primo ingredi Florentiã inſtituũt:atq; ita clam noctu apud portã quę Bononiã ducit mœnia nondum perfecta ſupergreſſi vſq; ad tẽplum diuæ Reparatę pauloãte inchoatũ peruenijt. Verũ dum & prædã cupide nimium quęrũt & amicos cõſulunt quid maxime agendũ cenſeant:hoſtibus ſuis ſumendi animos:& capiẽdi arma tẽpus dãt a quibus non ſine multorũ cæde propere expelluntur. Cõducto deinde Roberto Calabrię duce non ſolum ſua tueri verũ etiam aliena oppugnare auſi:Piſtorium obſidiõe cingũt: adeo egregie ab his qui ĩ pręſidio erãt defenſum vt eruptiõe facta Robertũ cum exercitu pratum vſq; repulerint. Benedicti autẽ viri optimi & ſanctiſſimi mens fuerat pacata italia ĩ Tartaros Syriã & paleſtinam ingreſſos iuuare a quibus literis & nuntijs ad tantã rem conficiendam continuo in-

uitabatur. Mortuus itaque Peruſij (eo enim profe ctus cum curia fuerat) pontificatus ſui, menſe octa uo die decimoſeptimo rem deſtinatam omittit. Sepelitur autē magna pōpa (vt par fuit) in eccle ſia fratrum pędicatorum nonis Iunij milleſimo ccciij. Fuiſſe autem benedictum virum optimum ac ſanctiſſimum declarant miracula a ſe poſt mor tem edita ſanatis ægrotis: pulſiſque dęmonibus e cordibus obſeſſorū. Vacauit tum ſedes a nonis Iunij vſq; ad nonas Iulij inſequētis anni. Licet car dinales in cōclaui ob eam rem conſtituti a peruſi no populo impulſi perſæpe ſint minis interdum additis vt pontificem deligerent.

Pontifex claret mi raculis.

Clemens V.

Clemens. v. natione Vaſco Burdegalen ſis epiſcopus Bertrandus gottho antea vocatus Peruſij a collegio cardinalium abſens poſt longam contentionem pon tifex tandem creatur: Is autem electioni conſen tiens ex Burdegala Lugdunum profectus eo car dinales omnes ad ſe vocat qui ſine mora ponti fici obtemperarunt: atq; ita curia Romana in gal lias tranſlata eſt milleſimo trecenteſimo quinto. Vbi etiam ad. lxxiiij. annos remanſit cum magno chriſtianorum incommodo: potiſſimū vero Vr bis Romæ cuius templa magna ex parte ob ſoli tudinem & ſitum corruere abſentib⁹ his ad quos quidem ea reſtituere pertinebat. Coronationi au tem pontificis interfuere & Philippus rex Fran ciæ eiuſq; frater Karolus nuper ex italia reuerſus: Ioannes Britāniæ dux: qui ruina muri oppreſſus moritur cum pleriſque alijs dum pompa coro natiōis (vt fit) per vrbem ducitur philippus quo

Curia Ro mana in Gallias tranſfert.

q̃ rex ea ruina aliqua ex parte debilitatus eſt. Põtifex autem in tanta trepidatione ex equo deturbatus ſolum carbunculum ex tiara amiſit: pretij aureorum ſex milium: vt Quidã ſcribunt. Peracto deinde ſolẽni: ſedatiſq; rebus õnibus Clemẽs multos cardĩales gallicos tum creat ex italia nullum, licet ioãni & iacobo colũnenſibus dignitatẽ Cardinalatus integrã reſtituerit. Tres prętereà cardinales cum ſenatoria poteſtate romam miſit quorũ auſpicijs vrbs ipſa atq; italia gubernaret. At vero cum cerneret genuenſes & Piſanos inter ſe grauiſſimo bello implicitos interimq; Sardiniam a Saracenis occupatam eſſe inſulam hac conditione federico ſicilię regi cõceſſit: vt primo quoque tempore eam pulſis inde hoſtibus recuperaret. Veneti autẽ cum karolo. ij. cõtra imperatorem Cõſtantinopolitanum fœdus ineuntes eo Raſſianum regẽ perpulere. Milleſimo. cccvij. vt orthodoxæ fidei rationem a Romano pontifice petierit: verum cum poſtea Veneti ac Carolus refrixiſſent Raſſiani ipſi malo exemplo ſententiã mutant. Interĩ vero apud Nouarienſes noua hæreſis a Dulcino & margarita inuenta eſt qua mares & fœminæ ſimul habitantes in omnẽ libidinẽ prolabebantur. Fraticelli hi ſunt appellati quos opprimere clemens conatus eo ſtatĩ milites quoſdã apoſtolico legato miſit q eos ĩ alpibus poſitos partim inedia & frigore partim armis oppreſſit. Dulcinus autem & margarita vi capti membratim lacerantur: eorumq; oſſa cõbuſta diſſipantur. Reſcitum quoque eodem fere tempore eſt Templarios olim chriſti milites ad Saracenos defeciſſe: hanc ob rem interfecti illi ſunt qui compre-

Fratricelorũ hæreſis.

hendi potuere:eorũq; bona partim Rhodijs militibus q̃ iſulam pauloan̄ occupauerant parti vero nouis religionib9 ſunt attributa Iudæos quoque Philippus rex Franciæ cũ ſingulis veſtimentis e prouincia ſua deiecit direptis eorũ bonis:ob maleficia quædã & auaritiam. Verũ cũ non ita multo poſt Albertum ĩperatorẽ Ioannes ex fratre nepos ĩterfeciſſet omnes fere ciuitates Ciſalpinæ galliçdños ſibi eos delegere quos ãtea capitaneos habuerant. Capitaneos em̃ p̃fectos Vrbium vocant Vt verona aſcaligeros. Mantua Paſſerinos. Pataūium Caraſienſes. Eſtenſes añ iam pridẽ dominatum Ferrariç potiebãtur. Sed tunc potiſſimũ mu tinam ĩ poteſtatẽ ſuam redegere. Nec indignatus eſt Karolus ſecundus Neapolitanus rex Beatricẽ filiam Azoni Marchioni eſtenſi ĩ vxorẽ tum collocare. Verum Friſcus eius filius nouercã ſibi ſuper inductam cernens patrẽ ĩ carcerẽ coniectũ necat Ferrariæq; potitĩ ĩpetrato a Venetis auxilio ad expugnandũ Thedaldũ caſtellum(ita Accolæ vocant)ponti impoſitum. Tum vero cardinalis cognomento Pelagura Bononiam a Clemente miſſus Venetis ſub anathematis pœna imperat vt a re Ferrarienſi abſtineant. Optabant quidẽ Ferrarienſes ipſi ditioni eccleſiaſticç ſubeſſe. Hãc ob rẽ Veneti maturandũ rati caſtellum die noctu oppugnatum tandẽ capiunt:quo facto Friſcus ipſe vindictæ cupidus dimidiã Ferrariæ partẽ ĩcẽdit:potiſſimum vero eorũ domos qui rebus nouis ſtudere videbantur. At ciues tantam iniuriã nõ diuti9 laturi ſumptis armis Friſco dominatu eiecto Venetis ſeſe dedũt cum cernerẽt ſe ab his egregie defendi poſſe. Quare Pelagura ĩdignatus cruce ſi-

Iudęi ex francia expelluntur

parricidiũ

Pelagura.

Ferraria a Venetis.

gnatos ī venetos & ferrarieſes Vndequaque pro
pere ad ſe vocat. Clemens vero cognita Veneto
rum contumacia & regnandi cupiditate eis ana-
themate notatis ſacra interdicit: proſeruiſq; dire
ptis eorum bonis vbicūq; locorū reperirētur ha-
beri iuſſit: quam ob rē gēs ipſa mercaturæ admo
dum dedita & ī Anglia & ī gallia maxima īcom-
moda perpeſſa eſt. Alios præterea Cardinales in
Hetruriam bellis tumultuantē pontifex miſit qui
Roberto Calabriæ duci Florentinis ac Lucenſib⁹
reliquiſque prouinciæ populis mandarent: vt op
pugnare piſtoriū deſiſterēt. Paruere tū oēs pter flo
rentinos & lucēſes: quare his quoq; a ſacris inter-
dictū eſt. verū abeunte roberto auenionem ſalu-
tandi pontificis cauſa Piſtorieſes diutino bello fa
tigati deditionē tandem fecere. Captæ vrbis Flo
rentini & Lucenſes mœnia euertunt: foſſas com
plent: agrū ſibi diuidūt: a ſanguine tñ ciuium tem
peratum eſt: ſolū vrbis vtriq; populo cōmune re
manet. Quod quidē Florētini nō ita multo poſt
contra fœdera inter ſe & Lucēſes inita occuparūt
ducto circūquaq; muro elimatiſq; foſſis. Idē pte-
rea vt oīa circumquaq; tutiora haberent, Acianū
gentis Vbaldinæ caſtellū in agro mugellano po
ſitum emptum pecunia diruūt: ī planoq; haud lō-
ge Scarpariam vt paucis ante annis in valle arni
Caſtelfrācum & ſanctum Ioannem condunt. Miſ
ſus tum quidem in hetruriam Neapoli Cardina
lis Vrſinus qui res ipſas componeret: ſpretus a flo
rentinis & Lucenſibus eo ire prorupit vt anathe-
ma & interdictum publice continuaret: hanc ob
rem Florentini clerum ipſum grauiſſimis exactio
nibus diu multumque vexarunt. Vſi prerea hac

ſæuitia ſunt:nam curſum donatum ciuem egregi um & de repu.benemeritum interfecere quia vgutionis fagiolani filiam ĩ vxorem duxerat:adeo nobilitatem odio habebant. Verum cum poſteá Pelaguram legatum in recuperanda Ferraria caſtelloque Thedaldo a Veneris occupato fuiſſent a pontifice in gratiam recipiunt. Milleſimo.ccix. Eodem vero anno Karolo ſecundo Rege Neapolitano mortuo filius Robertus in regnum a põtifice miſſus. Bononiam ad Pelaguram proficiſcitur:quem ſtatim eccleſiæ nomine tumultuanti Ferrariæ præfecit. Is autem Neapolim iturus Degum catelanum virum inſignem cum cohorte equitum in pręſidio reliquit. Qui vbi continere Ferrarienſes verbis & minis in officio non poſſet equites ex arce in ciues dimiſit:quorum de numero multos certe trucidauit. Ad octo namque & viginti ex optimatibus Eſtenſium dominatum appetentes laqueo necauit. Eodem vero tẽpore hẽricus luceburgenſis a germanis imperator elect⁹ hac quidem lege a pontifice confirmatur:vt intra biennium coronam Romę habiturus Italiam ingrediatur. Hoc autem animo id egerat pontifex vt imperatoris aduentu motus italici comprimerentur. Imperator itaque omnia ſe facturũ pollicitus oratores ſtatim in italiam ad populos & principes mittit maxime vero ad Florentinos qui tum Aretinos vexabant:petitque vt ſibi & exercitui ſuo hoſpitium in vrbe parent:ac vexare Aretinos deſinant. Reſpondere tum florentini tantum quidem principem ĩpudenter agere qui barbaros In italiam ducere couatur quam ipſe imperij cauſa a barbaris tueri deberet Aretinis ꝑtereá

mors

imperatorē ipſū non bñ cōſulere:quos ſciretGuelphos qdē ciues ſuos expuliſſe:exules eñ ab īperatore reſtitui cōſueuiſſe & extorres retineri.Ferunt tum dantē Florētinos cęcos appellaſſe:ꝙ īperatori tam īſulſe reſpondiſſēt:quo certe nil poterat eſſe magis a repu.ſua alienum maxīe autē tāto prīcipe cum tanto exercitu hoſtili aīo aduētante.Animos ſiqdē eis dabant Roberti regis ꝓmiſſa:qī regnum proficiſcēs factionisGuelphæ defēſorem accerrimum vbiqꝫ ſe futurum pollicitus erat.Imperator autē ad Taurinos,alpes tranſgreſſus ī plana deſcēdēs oēs fere ciuitatum principes honoris cauſa obuios habuit.Duę tum Pręerant Mediolani factiones:quarum altera Turrianorū altera vicecomitum habebat.Guelphis ꝑerat guido Turrianus populi capitaneus(vt gētis vocabulo vtar) Gibellinos vero Mattheus vicecomes.Verit⁹ autē guido ne vicecomes hērici gratiā ob factionē ꝑ occuparet:cōtracto exercitu ī agro Mediolanenſi caſtra ponit viſurus(vt ipſe dicebat)quinam vrbem ſe inuito īgrederētur,tū vero Mattheus nūtijs īperatorē ipm ꝓpere Mediolanū vocat ad vrbē(vt ipſe dicebat)īperij romani domicilium.Hēricus itaqꝫ copias vrbi admouēs:magnos tum quidē tumultus īgreſſo iam Guidone concitauit:q̄s ſtatī rebus hoc modo compoſitis repreſſit:vt guido Vercellis potiretur.Mattheus vero equitū ſuorum dux & ꝑfectus haberetur.Potitus Mediolano īperator omnes fere ciuitates ſtatī ī deditionē accepit pręter Alexandrinos.Coronam itaqꝫ Mediolani accipiēs:quā modo etiā de more capere debuerat tanta ciues īpenſa vexauit:vt grauata onere plebs:quę libertatem ſperabat arma ſumpſe

Florentini Cæci

Turriani

rit. Tum vero germani cũ abvtraq; factione ſuos cędi viderent ex ſuburbijs vrbẽ ĩgreſſi factionum capita ad ſe vocant. galeatius aũt mattheivicecomitis filius: relicto domi genitore: cũ magna cliẽtum manu ad ĩperatorẽ ꝓfiſciſcitur: oſtẽditq; Turrianos tyrannidẽ vrbis affectantes tm̃ tumultus cõcitaſſe. Hanc ob rẽ Germani cũ Gibellina factione in vnũ cõuenientes Turrianos nõnihil apud plateam ſãctę Marię nouę reſiſtẽtes ab vrbe pellunt: qui guidone ſuadente Verſellas populariter petunt Ex hac aũt factiõe ad triginta ĩterfecti referuntur: quorũ de numero quatuor Turriani fuere. Mouens deĩde ĩ Cremonẽſes & Cremẽſes Henricus: qui Gibellinos eiecerant Guelphos ad ſupplicium vocat. Sed libera Cremonẽſium deditio henricum mitiorem reddidit. In cremẽſes aliquãtulum ſęuitũ eſt: & eorum mœnia funditus euerſa ſunt. Parmẽſes autẽ timore pculſi: q Gilberto corrigia ſuadente Rubeos ĩ vrbem acceperant pulſis guelphis ĩperatoris vicariũ recipiunt. Tutati ſunt aliquandiu ſe Brixiani verum cum acriter ab hẽrico oppugnarẽtur noctu ad montana confugientes vacuã cultoribus vrbẽ reliquere. Ingreſſi itaq; Germanis vrbis mœnia cõfeſtĩ demoliunt. His aũt vicinorũ calamitatibus perterriti. Mantuani Veronẽſes Vicentini patauini Taruiſini Veneti mandata ĩperatoris ſtatĩ fecere. Placẽtini quoque pulſo Alberto ſcoto guelphorum duce ĩperatoris p̃fectum ſuſcipiunt. Compoſitis itaq; hoc modo Ciſalpinę gallię reb⁹ ĩperator: Amedeo ſabaudiæ comite piſanorũ genuenſiũ q; Oratorib⁹ ſub ſequẽtibus p placẽtinos iter faciẽs genuã proficiſcitur. Quo etiam non ita multo poſt applicuere &

Potitur Italia imperator

legati Roberti Neapolitani & Federici Siculi regis illi ſimulatã iſtiveram amicitiam p̃ ſe ferẽtes. Nam Robertus rex Mareſcallum ſuum cum duobus millibus equitũ in hetruriam miſerat:qui Florentinis & Lucẽſibus,ſi opus videret contra imperatorẽ auxilio eſſent. Verum henricus Piſas claſſe delatus p̃miſſis terreſtribus copĳs maximis incommodis Lucenſes afficit. Libuit hactenus commemorare hæc incommoda italis illata: quorum omnis culpa a quibuſdam in Clementẽ tranſfert qui henricum impulerit cum exercitu italiã igredi. Sunt tamen qui ſcribant id ex vtilitate prouinciæ a Clemente factum:ob inteſtina mala quę quotidie cum magna hominum cæde in vnaquaq; ciuitate:immo in quouis paruo etiam caſtello committebantur Cedebantur ciues:necabantur ſenes allidebantur infantes:nec vllus crudelitatis modus inerat. Vñ clementi placuit(quod ſcriptum apud homerum eſt)vnus ſit princeps ad quẽ omnia referantur. Hẽricus aũt romam verſus iter arripiens cum quingẽtis equitibus Lodouicum Sabaudienſem Amedei filium p̃mittit:qui certe apud Stephanum columnam non longe a lateranẽſi palatio diuertens magnã vrſinę factioni timorem iniecit. Henricus tñ Viterbium primo inde Romam veniens effuſo obuiã honorato quoq; cũ vrbana multitudine perbenigne ſuſcipitur. Coronatus deinde a tribus Cardinalibus Romanos omnes in verba ſua(vt mos eſt)iurare cõpulit edito ingenti cõuiuio cui omẽs ciuitatis pceres exceptis dũtaxat Vrſinis interfuere. Ne tñ in tanta celebritate quicq̃ tumultus ob cõcitatas hominũ mentes oriretur milites ſuos ĩ theatris thermis lo-

Dira crudelitas.

Nota

ciſq̃ munitis ꝓ ſtatione collocauit:quibus pręſi-
dijs adeo confiſus eſt vt auſus ſit etiã tributũ inſue-
tum a populo exigere. Quare ex re om̃es vtriuſ
q̃ factionis ciues ad vrſinos confugiunt:qui ædes
ſuas ꝓpe tyberĩ & Hadriani pontẽ ſitas validis p̃
ſidijs cõmuniĕrãt. Tũ vero ĩperator ira percit⁹ ſa
gitarios nauales a piſanis miſſos in vrbẽ cõtra ro
manos vocat:quos certe nil tales metuẽtes Ioãnes
Roberti regis frater qui ſuas nauales copias ſub a
uentino collocauerat facile ĩ fugã vertit:& intro-
miſſo equitatu haud lõge ĩ ſtatiuis collocato:po-
pulo Romano adiuuãte imperatorẽ ipſũ Tybur
abire coegit. Diſceſſit & Ioãnes Roberti frater car
dinaliũ iuſſu. vrbẽq̃ pacatã reliquit. Hẽricus autẽ
Peruſio iter faciens cũ Aretinũ puenіſſet Rober-
tum regem maieſtatis reũ facit:citatũq̃ nec appa
rentem regno priuauit:improbante eam rem cle
mente quod in loco nequaquam idoneo tantam
rem nec ad ſe pertinentem peregiſſet. Pontificis
enim proprium eſſe dicebat regnum Siciliȩ cis &
vltra farum dare & adimere. Mouens Aretio im
perator in Florentinos et Lucenſes cum Rober-
to ſentientes copias ducit. verum cum vrbem op
pugnare non poſſet occupato Bonitio eodemque
munito Senenſibus bellum indicit:qui auare nimi
um ac maligne commeatus ei ſubminiſtrabant.
At vero cum ægrotare cœpiſſet:ad macereti bal
nea ſe contulit:vnde multo imbecillior quam an-
tęa ad Bõconuentum redijt:vbi poſt aliquot dies
moritur non ſine ſuſpitione dati a florentinis ve-
neni:ſubornato pollicitationibus et prœmijs mo
nacho quodam qui ei Euchariſtiam veneno il-
litam dederat vt nonnulli ſcribunt. Piſani autem

Imperator toxicatur in euchariſtia.

mortuo ĩperatore Florentinorũ potẽtiam veriti vgutionẽ Fagiolanũ ducẽ ſibi ac tyrannum deligunt:qui paulopoſt ab equitatu cum hẽrico mili tare ſolito adiutus Lucenſes agris multatos in po teſtatẽ ſuam redegit.Clemẽs vero ad cætera mala que Italia patiebatur audito incendio baſilicæ Cõſtantianę vehementer ĩdoluit: Pecuniaſq; clero ac popu.Romano miſit ad tẽplũ reſtituẽdũ:licet eo anno tanta charitate&pœnuria rerum laboratum ĩ regno fit vt vix ad cibum & potum ſatis pecuniarum haberet.Quę quidem mala et frequẽtes eclypſes ſolis cometæq; portẽdebant & ipſa peſtis qua fere vbiq; tum laboratum eſt. Clemens aũt cum animum ad componendũ eccleſię ſtatum adiecíſſet ſacris ordinib⁹ ter habitis & pluroſq; Cardinales viros optimos creauit:& tribus concilijs diuerſis ĩ locis varijſq; tẽporibus habitis multa prudẽter & mature egit.Nã & dulcini ſectam eccleſiaſticos ĩpugnantẽ (vt dixi) perdomuit:& tẽplarios ſuſtulit ĩ maximos errores prolapſos:chriſtum ſcilicet abnegantes eorũq; bona hierosolymitanis militibus addixit:& regi Franciæ apud pictatuium quædam inhoneſta petenti quo minus id impetraret reſtitit.Nam & damnari Bonifacium & abſolui Nogaretium ac Sarrã petebat.Premum certe nunq̃ obtinuit. Secundum po ſtremo ĩpetrauit pollicente Nogaretio ſe iturum pœnitentię gratia contra Saracenos:quãquidẽ expeditionem clemẽs ipſe maxĩe optabat vt ex ei⁹ concilijs apparet.Pręterea vero & celeſtinum qui tum approbatis eius miraculis ĩ ſãctos retulit ſub nomine Petri confeſſoris:& librum clementinarum a ſe compoſitum in Viennenſi concilio edi-

Commendatio pontificis

Clementinę edũtur

dit.Deinceps vero varĳs ægritudinibus afflicta-
tus,nunc em̄ dyſenteria;nunc ſtomachi ac laterū
dolore cruciabatur octauo pōtificatus ſui anno,
menſe.x.die.xv moritur. Vacat tum ſedes annis
duobus mēſibus tribus, diebus.xvĳ. Dum nō ſa
tis inter Cardinales cōſtat quē potiſſimū deligāt:
Nec minor quidē diſcordia inter electores impe
rĳ cum fuit mortuo Hērico:cum alĳ Lodouicum
Bauariæ alĳ federicum Auſtriæ duces propone-
rent:quibus inter ſe prælio cōcurrētibus ſupera-
to federico tanta ſuperbia Lodouicus elatus eſt:
vt abſq; auctoritate romanæ ſedis & imperatorē
ſe appellauerit, & ita vicecomitibus in Ciſalpi-
na fauerit: vt Mediolano potiti ſint quo ei facili⁹
Romā proficiſci liceret ad coronā aureā (vt mos
eſt)accipiendā.Tum vero hetruſci omnes ac ma
xime Guelphi trepidare cœperunt: ꝙ cernebant
Lodouicū imperatorem omnia imperĳ iura ad-
iuuātibus Vicecomitibus & Vgutione Fagiola-
no Piſanorū & lucēſium tyranno breui repetitu-
rum. Hanc ob rē & Guidonem petramalam epi-
ſcopum Aretinum ac dominum & philippū Ta
rentinum principem roberti regis fratrem in par
tes ſuas pollicitationibus & muneribus pellexe-
re.Multum enim philippus equitatu & diſciplina
rei militaris tum valebat.

Ioannes XXIII.

IOānes.xxiĳ. Iacobus caturcēſis an-
tea vocatus epiſcopus Portuenſis:
poſt longā vigintitriū cardinalium
altercationē Lugduni pōtifex crea
tus nonis ſeptēbris in eccleſia cathe
drali coronā pōtificatus accepit:Inde vero Aue-

nionem cũ curia ꝓfectus octo Cardiales ĩ ieiunijs quatuor tẽporũ aduentus Dñi creauit, quorũ de numero fuit Iacobꝰ caturcẽſis eius ex ſorore nepos & Ioãnes caietani tituli ſcti Theodori diaconus cardialis e gẽte vrſina. Prӕterea vero ĩ ſanctos cõfeſſores retulit Lodouicum epm Toloſanum quõdam Caroli regis Siciliӕ filiũ. Sunt tamẽ qui hoc Bonifacio octauo aſcribãt, vt antea dixi. Abdicare autẽ ſe epatu & ſacerdotio cõpulit Hugonẽ Caturcẽſem epiſcopũ priuatum oĩbus põtificalibus ĩſignibus anulo mitra cappa pileo camiſiaqꝫ Romana: Priuatũ autẽ degradatũqꝫ (vt iſtorum vocabulo vtar) ac curiӕ ſeculari traditum omnibus cruciatibus coactũ eſſe vitã cum morte cõmutare: ꝙ in põtificẽ cõiuraſſet. Eccleſiam vero Toloſanã quam vnice dilexit ad archiepiſcopatum tranſtulit: cuius quidẽ caſtella ſex ĩ ciuitates erexit vt hẽret archiepiſcopus Toloſanus quibus cum dignitate prӕeſſet: Dioceſes quoqꝫ archiepiſcopatu Narbonenſi aſcripſit, Limoſam & abbatiam ſcti Pontij. Adeo prӕterea rebus nouis pontifex ipſe ſtuduit: vt & ſimplices epiſcopatus bifariam diuiſerit ac diuiſos ĩ vnum redegerit: & Abbatias ĩ epiſcopatus & epiſcopatus ĩ Abbatias viciſſim trãſtulerit. Nouas quoqꝫ dignitates: noua collegia ĩ eccleſijs cõſtituit: ac cõſtituta prius in aliam formam trãſtulit. hac tamen gratitudine vſus eſt: ꝙ clemẽtinarum editionem cõfirmauit. Mãdauitqꝫ doctoribus omnibus Publicorum gymnaſiorũ vt librum ipſum publice legerent. Ordinẽ autẽ Grãdimõtenſem: quorũdam ĩproborũ factionibꝰ labefactatum ĩ meliorẽ formam redegit. Amputatis his vero quӕ ordie obeſſent:

B. Lodouicus minorita canonizat.

Tholoſana ſedes fit archiepiſcopalis.

Cõfirmatio clemẽtinarum.

additiſq; īſtitutionibus quibuſdam quibus tantá religio cōſtaret. Cum vero Cæſar auguſtanā ecclesiam admodū diligeret eam ī Metropolitanam erexit quiq; cathedralibus eccleſijs ex vndecim quę Tarraconenſi ſubſunt huic aſſignatis: inſtituit & nouū ordinē militum qui militare ſub xpo dicerētur ī luſitania quę portugallia dicit̃ qui Saracenis reſiſterēt Beticā & Aphricam īcolentibus. Betica apud antiquos ea pars dicebatur Hiſpanię quę ad mare Mediterraneū vergit noſtris tēporibus Granate nomen obtinēs a cocco (vt arbitror) quo ea pars Hiſpanię maxime abūdat: coccū autē nūc granā vocāt vnde lanæ īficiūtur. Huius autē ordīs quē diximus: a pōtifice cōſtitutum caput ī marino Siluenſis dioceſis oppido repoſitum eſt militibuſq; oīa bona templariorum annuente rege Portugalliæ cōceſſa ſunt quo liberius militiæ chriſti vacarēt: cuius cenſor & moderator eſt Abbas Alcohaſiani monaſterij ciſtercienſis ordinis Vlixiponenſis dioceſis qui & conſcribendi & exauctorandi militem facultates habet. Deiceps vero duos Thomas ī ſanctos retulit Thomam epiſcopum Herfrendenſem virum nobilem genere probatum moribus doctrina inſignem miraculis clarum & Thomā Aquinatem ordinis ſancti Dominici doctorem prçcellentē: de cuius vita & ſcriptis multa ſuperius annotauimus. Creatis deinde ſeptem cardīalibus ſecūda ordinatiōe Milleſimo cccxxij. Statī edictū ꝓpoſuit: quo eos declarauit pertinaces & hęreticos qui affirmarent chriſtum eiuſq; diſcipulos nihil priuatī habuiſſe. Quod certe nō multū cū ſacra ſcriptura cōuenit quę multis in locis teſtatur xp̄m eiuſque diſcipulos ac veros

Cæſarauguſta metropolis efficitur.

Betica.

Duo thomę ī ſctōrū cathologo deſcribūtur.

Xp̄s habuit proprium.

imitatores nil propriꝭ habuiſſe. Vt illud Euāgeliꝭ. Qui non vendiderit omnia quę habet & pauperibus dederit non poteſt eſſe dignus me diſcipulus pręterea vero hereticum putauit eſſe ſi quis affirmaret ipſis diſcipulis vendēdi, donandi, reſtandi, acquirendi, ſuopte ingenio ius nō cōpetere: ꝙ ad regionē euntes in alterius arbitriū tranſeant. vnde fit vt Dñi mācipia nō ſibi ſed domino acquirāt: vel acquiſita prius ex arbitrio & māda to eius pauperibus diſtribuāt. Harū autē inſtitutionum literas apoſtolicas ad gymnaſia publica trāſmiſit ne amplius ſcholaſtici ea de re diſputare auderēt. Dānauit pręterea gloſulā quādā fratris Petri ordinis Minorū: qui cōuentum quendā tertiꝭ ordinis ad imitādā xp̄i pauptatē animauerat: quorū de numero multi damnati & exuſti fuere. Habita (a pręterea cōſtitutiōe) vt eorū vocabulo vtar decē cardinales creauit: inter quos Ioannis Colūnæ & fratris Matthei e gente vrſina ordinis prędicatorū ratio eſt habita. Dū hæc a pōtifice agerent̄ florētinus exercitus ingēti nō lōga a mōte catino ab vgutione fagiolano ſupatus eſt: verum Lucēſes nō diutius tyrannidē vgutiōis laturi capta occaſiōe Neriū eius filium vrbe eiꝭciūt: dū ca

Caſtruci⁹. ſtruciū virū domi nobilē & manu prōptū quē in carcerē cōiecerat ob prædā ex hoſtibus captā ad ſuppliciū ducit. Pulſus itaqꝫ luca Nerius patrem ī Lucēſes cōcitat cui quidē ex vrbe in hoſtē prodeunti Piſani ſtatim clauſere portas. Is autē cū filio ad malaſpinas confugiens tentato ſæpius at fruſtra ad tyrannidē reditu tādem ī flāminiā ſolū paternum pōtifice iubēte rediꝭt. Atqꝫ ita Caſtrucius ad extrema calamitate ad ſummā fœlicitatē pdu-

citur: carcere enim ad dominatum ciuitatis lucē-ſis traductus eſt. At vero pōtifex ītelligēs & eſtē-ſes pulſo prҿſidio eccleſiaſtico oīno ferraria & vi-cecomites adiuuāte Lodouico Bauaro Mediola-no potitos eſſe omiſſis (vt ipē dicebat) ad tempus Eſtēſibus vicecomites īterdictis notauit magis in lodouicū qui titulos īperīj ſibi vſurpabat q̄ in vi-cecomites īuectus. Eodē quoq; tēpore Gibellini genuēſes a cōciuibus ſuis guelphis pulſi adiuuāte Roberto rege cuius poteſtati ciuitatē cōmiſerant Sauonā populariter migrauere. hos poſtea etiā ex torres bello inſequens Robertus: dum in Gallias traijcit vna cum Sauonēſibus in poteſtatē ſuā re-dactis aliquādiu male habuit. Pontifex autē intel ligēs diſceſſu roberti guelphos vbiq; opprimi ka rolum valeſīj comitē franciҿ regis philippi filium in italiam mittit: qui guelphis prҿſidio eſſet & his potiſſimū qui apud verſellas cum turrianis erāt vrbis ditione potitis. Verum ſuperueniente Lo-douici īperatoris iuſſu: Galeatio vicecomite ante aduentū karoli Turriani vercellis pelluntur. eaq; vrbs in poteſtatem vicecomitum redigitur. Po-titur & caſtrucius non ita multo poſt piſtorio. vt guido petramala pauloante Typherno: florenti-nis aduerſantibus. Sed Caſtrucius Galeatīj vice-comitis auxilio fretus (nam Accium filium cum mille & quingentis militibus ei auxiliū miſerat) florentinos magna cladҿ ſupatos ad mœnia vſq; perſequitur. Tum vero pontifex videns in baua ro turbandi omnia principium ineſſe ei ſacra in-terdicit more ſolenni vt fieri conſueuit: Guido-nemq; petramalam poſt occupatum Typhernum ſacerdotio exauctorauit cortonam quoq; a dio- Guido petramala.

ceſi aretina ſeparatam in ciuitatem erexit creato Ioanne Viterbienſi Cortonienſiū epo. Interī aūt Nicolaus Eſtenſis Ferrariæ dn̄s Argētam Rauēnatis eccleſiæ oppidum vi occupat adiuuāte paſſarino Bonacoſſio Vrbis Mātuę tyranno: q ſororē Nicolai pauloante ī vxorē duxerat. Ii etiā iunctis ſimul copijs Bononienſes aggredi ſunt auſi. Sed a bertrando eccleſię copiarum duce ſuperati cum magno īcommodo abiere nō ita multo poſt a pōtifice anathemate notati. Ferrarię pręterea īterdictū a ſaracenis donec argēta redderetur: Caſtrucius vero adeo Florentinos tum vexabat capto oppido Signa vnde frequentes incurſiones ī eos faciebat: vt deſperatione rerum adducti karolū Roberti filium ī dn̄m vocauerīt. Tum vero Ioānes pōtifex Ioānem Vrſinum ī Italiā propere mittit q Florētinos & guelphos omnes ī Bauarum cōfirmaret iam alpes cum magnis exercitibus tranſeuntē. Is autē Romā iter facturus primo Mediolanū proficiſcit̃ Gibellinorū precibus motus. Verū cū accepta ferrea corona pecunijs īdigeret atq; eas a populo exigeret quē galeati⁹ tuebatur oībus vicecomitibus ī carcerē cōiectis: quatuor & vigīti ciues deligit, q rēpub. admīſtrarēt addito prefecto quē ex gente ſua Vrbi præfecit: Bauarus tn̄ poſtea Caſtrucij precibus motus vicecomites oēs īcolumes dimiſit dū Lucę eſſent vbi imperator a lucēſibus magna cū benignitate ſuſceptus eſt. Inde vero abiēs comitāte cū mile & quīgētis equitibus caſtrucio romā peruenit: vbi apd ædes laterani iuſſu Cleri populiq; Romani a Stephano Colūna coronat̃. præerant tū vrbi duo ex nobilitate romana quos romani īperatores vica-

rios appellabant. Tum vero cum Nicolaus comes alter collega abeſſet Stephano ea ſors obtigit. Coronatus imperator petrum Corbarienſem ordinis minorū ex Reatino agro oriundum pontificem ſtatim creat Ioannis viceſimo ſecundo æmulum futurum hominem quidem humili loco natum ſed doctum & ad res agēdas aptiſſimum. Habuit hic primo vxorem qua renuente ac reclamante religionem & habitum ſancti Frāciſci ſuſcepit. Creatus itaq; ſpeudo pontifex: ac Nicolaus quintus appellatus ab imperatore & his qui tum cum eo aderant vt verus chriſti vicarius conſalutaꝰ. creauit is quoq; cardīales & epiſcopos homines ſui ipſius cōſimiles. Interea vero cū equites galli in præſidio Florentinorum relicti noctu inſidijs pictorium occupaſſent, Caſtrucium Roma abire confeſtim cogunt qui primo iunctis cū vicecomitibus copijs Piſas Lucamq; peruenit. Inde vero ī piſtorium mouens ciuitatem diu obſeſſam fame ad deditionem tandem cōpulit. Subſequens autem Caſtrucium cum exercitu Bauarus viter bij antipapam reliquit Florentiam oppugnaturus quam fortaſſe occupaſſet ni Caſtrucio graui morbo ex immenſis laboribus cōtracto mori contigiſſet Bauarus tamen tanti accepti beneficij immemor eius filios Piſis ac luca expulit: dū in ciuitatibus præſidia diſponerēt: vrbibuſq; ipſe potitus eſt. Mortuo quoq; eodem tempore Galeatio vicecomite eius filij ad Bauarum confugiunt hominem rogantes vt accepta grādi pecunia quam ipſi pollicebantur ſe in patriam remittat. Tum ille pecunię admodum cupidus Accium in patriam remittens Marcum fratrem tandiu obſidenc

Petrꝰ corbarienſis.

apud ſe detinuit q̃diu ei pecuniȩ redderent. Verum Bauarus relicto Piſis Antipapa Marcoq; vicecomite Mediolanum profectus in Germaniam iturus nequaquã ab Accio in vrbẽ recipitur paternarum iniuriarum memoriæ: germani autem milites qui in hetruria marcũ vicecomitẽ obſidẽ retinebãt cognita hominis virtute in eius verba iurauere ex captiuo ducẽ creantes qui ſtatim dedentibus arcem Caſtrucianis militibus Luca potitus eſt. Verũ non ita multo poſt abſente Marco Germani milites mutata ſentẽtia Lucam vrbem cuidã genuenſi ex gente Spinola qui multũ claſſe valebat vendidere. Abeunte præterea in germaniã Bauaro re omni infecta ad ĩperium ſpectãte: Bonifacius piſanus comes rem gratã Ioãni põtifici facturus Antipapam Auinionẽ peducit vbi ĩ carcerem cõiectus vitã cum morte permutauit. Tum vero põtifex duabus maximis curis liberatus: ꝙ Antipapam e medio ſuſtulerat quodq; bauarus ĩ germaniã relicta Italia abierat inſtãte frãciæ rege expeditionẽ in ſaracenos promulgat impoſitis decimis quæ philippo ĩpi ad expeditionẽ ituro darentur. Ceperant tum Lucam Forentini vnde a militibus Boemicis ſtatĩ expellũtur quos antea Brixiani contra Bergomates in Italiã accerſierant quorumq; auxilio fretus pontificis Legatus Parmam Rhegium Mutinamq; ceperat. Is autem inita cum Ioanne rege Boemiæ amicitia omnẽ rationem factionũ Italicarũ repẽte cõmutauit. Nam quibus põtifex & Boemiȩ rex Amici ac ſocij erãt illis Robertus ac Florẽtini repẽte aduerſabanẽ nullo guelphorũ aut gibellinorũ diſcrimine habito. Maſtinus & Scala veroȩ philippinus

Gonzaga Mantuæ:Carrarienſes pataui̅j Eſtenſes ferrarię dn̄i amicitiā & ſocietatē cū Roberto ieūt cuius ēt auxilio Florētini adiuti Piſtoriū capiūt de dentibus tn̄ vrbē quibuſdā ciuibus nemineq; aduerſante. Interea vero Marchiones Eſtenſes nō prius ab interdicto eccleſiaſtico abſoluti ſunt q̄ ferrarienſiū p̄cibus fatigati argētā a ſe occupatā eccleſię Rauennati reddidere. Ii tn̄ auxilio Scalligerorum freti. Caſtellū ſancti fœlicis agri Mutinenſis obſidere incipiunt. Verū ſupueniēte Karolo Boemię regis filio:manfredoq; cognomēto pio carpi dn̄o qui ſocietatē ſimul inierāt. Eſtenſes funddtur fuganturq; ex eorū in litibus ad octingentos ceci diſſe ea pugna conſtat multoſq; ex nobilitate captos maxime vero Nicolaum Eſtenſem Rainaldi marchionis fratrē. Hac aūt opportunitate motus Legatus Bononienſis cōparato ſatis iuſto exercitu cui & Galeotus malateſta Ariminenſis:& franciſcus ordelaphus forliniēſis:& Ricardus Manfredus fauentinus & Hoſtaſius Polētanus Rauēnas p̄fuere ferrariā obſidet. Nā ij omes ſuarum ciuitatum dn̄atum paulo ante occupauerant, cū pri⁹ earūdem capitanei haberētur. Oppugnabatur tum acriter ferraria capto ſancti Anthonij ſuburbio cū auxiliares copię a Philippino Gōzaga a Maſtino Scala ab vbertino Carrariēſi miſſę animū ad erūpendū ferrariēſibus dedere. Qui & hoſtes fundunt & omes fere duces capiunt. Captus aūt Raimandiolę comes cū nicolao Eſtenſi cōmutat reliqui deīceps icolumes ad ſuos remittuntur:hac cōditione tn̄ ne arma amplius contra Eſtenſes capiant. Elatus vero tanta victoria Rainaldus Eſtēſis in agrum Bononienſē mouēs longe omnia popu

latus a capienda vrbe paululum abfuit Venturū quidem ī auxilium Legati regem Boemiæ Bononiēſes ſperabāt:& iam eſſe ī itinere dicebatur: cū ſubito ei nunciatū eſt & Maſtinum Scalam brixiam ac Bergomū ī deditionem accepiſſe:& Acium vicecomitem Papiam ingreſſum arcem oppugnare. Hanc ob rem ab inſtituto itinere diſcedens relicto parmæ filio cum aliquot cohortibus papiam ipſe profectus cum ſupare munitiones vicecomitis non poſſet vaſtato Mediolanenſium agro parmam deinceps re infecta redijt: vbi quoque intellexit Americum Caſtrucij filium Lucā amicorum opera recepiſſe. Oppugnabatur tamē arx quam etiam rex accepta grandi pecunia Lucenſibus & americo reliquit breui ī Germaniā iturus italicas factiones pertęſus. Nam vicecomites capta iā arce papienſi longe & late vires ſuas diffundebāt. Mutinę itaque & Rhegij ī poſito germanorū p̄ſidio cōmēdataque pma Marſilio & petro rubeo ī germaniā abijt celerē reditū cū maiorib9 copijs pollicitus. Abeunte aūt rege bononiēſes ipſi adiuuantibus Florentinis & Marchione Eſtenſi pulſo legato, in libertatem ſe vindicant: cæſo tum in vrbe tum in agris eccleſiaſtico p̄ſidio. Hanc ob rem legatus oī ope deſtitutus Aueniōnē proficiſcitur. Anno dn̄i Milleſimo.cccxxxiiij. Quo tēpore eodē in loco Ioannes pontifex morit̄ ętatis ſuæ Anno.xc. pontificatus vero decimo nono, menſe iiij. relicta in theſauris tanta vi auri quantum nullus ante ſe pontifex. Sepelitur aūt in eccleſia cathedrali cum magna funeris pompa. Sunt qui ſcribāt Petrum murroneum quōdam pontificem ab Ioanne in Sanctos relatum: Gentilemq; fulginatē &

Theſaur9 pontificis

diuum Florentinum medicos inſignes magnis p̄
miſs & honoribus cum ab eo affectos. Amator.n.
doctorum virorum eſt habitus.

Benedictus XII.

Declaratū fuit per hunc Benedictum ꝙ
animę ſanctę quę nihil habēt purgabile
p̄rio ſtatim vt decedunt faciem dei vi
dent. Et aliter ſentire aut dogmatiza
re eſt hęreticum.

BEnedictus duodecimus p̄ria Toloſanus
ordnis ciſterciēſis Iacob⁹ ātea vocatus
ſāctę priſcę p̄ſbyter cardinalis.xvi.die
poſt Ioānis mortē Auenione pontifex
creatus ſtatī cēſuras in Bauarum ab Ioāne factas
vt in vſurpatorē īperij cōfirmauit. Hac aūt ratio
ne vacante īperio ad arma oīa reſpiciebant cū
vnuſquiſq; quantumuis puus dn̄s rapere cū alie
no conaretur. Scaligeri eṁ non contenti Veronę
Brixiæ: Bergomi dn̄atu Parmam adimere Rube
is conabantur. Gonzaga regium Eſtenſis Mutinā
Florentini Lucam appetebant. Verum cum Sca
ligeri potiri Parma nequirēt acriter qui in p̄ſidio
erant vrbem defendentibus maxīe vero germa
nis militibus qui Scaligero infenſi habebantur in
Vincētinos exercitum mouētē: vn̄ re īfecta abe
untes cū germanos milites abijſſe Parma ītellexiſ
ſent eo p̄fecti vrbe ſtatī potiūt rubeis ip̄is eā dedē
tibus. Nicolaus quoque Eſtēſis Beatrice Guido
nis Gonziaci filia ī vxore accepta ſoceri copijs ad
iutus Mutinam capit Philippinus item Gōziga ci
uibus ipſis vltro decentibus Regium lepidi ī po
teſtatē ſuā ſtatim recipit. Tum vero creſcente Ma
ſtini Scalę potentia Qui & Parmā & Lucam& pa

tauium dedēte Vbertino carraria ī poteſtatē ſuā redegerat:ad tm̄ dominatū extinguendū omnes fere Italiæ populi & prīcipes ſimul coniurauerūt⁹ Maxie aūt veneti & Luchinus vicecomes qui actio pauloante mortuo ī dominatu ſucceſſerat. Cīxerant veronā ocſidione veneti Gonzaga Eſtenſiſq; dū luchinus alio exercitu Brixiam & bergomum in ſuā poteſtatē redigit. At vero cū veneti timerēt ne dū potētiā vni⁹ extīguere parant alterius augerent. Pacē hac cōditione cū Maſtino Saligero ineūt vt omiſſo patauio carrariēſibus dimiſſaq; Brixia & bergomo vicecomiti quas vrbes nuper occupauerat:ipſe veronā vicentiā Parmā Lucamq; retineret. Diſplicuit vehementer hæc pax florentinis ſociis & amicis qui potiri Luca admodum cupiebant. ſed reiecta in aliud tēpus querela tū quidē reticuere. Pontifex aūt miſſo ī itrliā legato ſenatui populoq; Romano perſuaſit vt Senatoriam dignitatem q̄diu regio nomine geſſerāt ſuis tandem & eccleſiæ auſpiciis adminiſtrarēt. Hāc ob rē & Stephano colūnæ Senatoria dignitas in quinquennium prorogata eſt,& collegæ annui ei dati ſunt. Verū cū pontifex Stephanū ad ſe Auenionē vocaſſēt. Vrſus Anguillarię comes Stephani collega franciſcum petrarcham virum eloquētiſſimum,maxime aūt vernacula lingua rhitimiſq; vulgaribus corona poetica in Capitolio donauit,aſtante populo omnique Romana nobilitate.

Stephan⁹ columna.

Anno ſalutis milleſimo.cccxxviii. At pontifex veritus ne vacante imperio Italia ab aliquo externo hoſte iuuaderet. Luchinū vicecomitē Ioānēq; eius fratrem archiepm̄ Mediolanenſē mediolani aliarumque vrbium quas poſſidebāt vicarios in

ſtituit:eandē quoq; poteſtatē Maſtino Scalę Veronę & vincentiæ: Philippino Gonzage Mātuę & Rheʒij: Albertina carrariæ patauij obicioni Eſtenſi Ferrarię Mutinę Argētę ſuo iure(vt ipſe dicebat)tribuit:q̄ vacante īperio omnis eius poteſtas in pōtificem recidat Ieſu chriſti ſupni regis vnicū in terris vicariū Obicioni tñ eſtenſi hoc veſtigal ī poſuit,vt quotānis.x.milia numum auri Eccleſiæ Romanæ pſolueret.Semel aūt toto ſui pontificat⁹ tēpore ſex pſbyteros Cardinales creauit viros egregios nō de ſua ſtirpe(vt nūc fit)ſed vnde quaq; ad tantā dignitatē vocatos.Non īprobo tñe os qui ob cognationē & affinitatem ad ſummos dignitatis gradus eriguntur ſi tanta conditione digni ſunt.Tantæ pterea conſtantiæ fuit:vt dimoueri a recto vel vi vel precario vel pollicitationibus nunq̄ potuerit.Bonos em̄ diligebat & viciſſim malos ac ſceleratos apte odio habebat. Compouere itē pacē inter Philippum Franciæ & Eduardum Angliæ regē ſæpe tentāit p legatos ac fruſtra.Qui maximis cladibus:q̄; ſępiſſime inter ſe concertarunt.Nam Eduardi claſſis ſupra ſcluſas non longe a portu Flandriæ tanta vi cū gallis dimicauit & vicit:vt ad.xxxiij.millia gallorū vna pugna interfecti referantur.Pontifex autem rem ſæpius tentatā omittens ædes Pontificias cum turribus & pometis inchoouit ac pfecit ſuoq; iuſſu ī penſaq; baſilicæ ſancti petri tectū reſtituit quēadmodum epigramma ad eius ſtatuā in eadē baſilica poſitam indicat.Moritur aūt pōtificatus ſui anno.vij.menſe.iij.die.xvij.Multam vim auri nō cognatis ſuis & affinibus ſed eccleſię reliquit.zotum pictorem illa ætate egregium ad pingendas mar

Notēt pōtifices.

Laus.Benedicti

zotus pictor

tyrum hiſtorias in ædibus a ſe ſtructis conducere in animo habuit. Im morte aũt optimi pontificis & doctiſſimi omes fere collacrymarunt. Idq́ in põpa funeris q aderãt fletib⁹ & gemitu p̃ ſe tulere.

Clemens VI

Clemens. vi. patria Lemouicenſis petrus antea vocatus: primo monach⁹ deinde archiep̃s Rhotomagenſis: postremo pontifex Auenione creatus eſt. Fuit autem vir multæ doctrinæ compoſiteq́ eloquentiæ: liberalis ĩ omnes comis & perhuman⁹. Electus itaq́ nonis maĳ. Milleſimo cccxlĳ. coronatur. xiiĳ. Kal. Iunĳ. Sequentibus vero ieiunĳs põtificatus ſui anno primo octo preſbyteros cardinales creat: diaconos duos. ſ. fratrem ſuum monachum Tutellenſis pfeſſionis: & Gulielmum ex ſorore nepotẽ. Ex his p̃terea quos p̃ſbyteros creauit vnus ei affinitate cõiunctus fuit. Sequenti aũt anno duos item creauit quorũ alter eius erat ex altera ſorore nepos: Petẽtibus ſiquidẽ Romanis: vt quemadmodum Bonifaci⁹ octauus olim conceſſerat: vt centeſimo quoq́ anno quod ſeculum antiqui appellabãt: vnde ludi ſeculares nominati ſunt: plenam peccatorũ oĩm remiſſionẽ viſitantibus limina Apoſtolorum Petri & pauli quinquageſimo quoq́ anno id faceret libenter annuit: cum dicerent ętatem hoĩm iubileũ illũ cẽtũ annorũ attingere non poſſe. Verum cum intelligeret totam Italiam in tumultu eſſe ſolos Luchinũ & Ioannẽ Vicecomites vicarios inſubrię confirmauit: de reliquis Italiæ prĩcipibus nulla mentiõe habita: exiſtimabat eñ ſolos Vicecomites bauaro reſiſtere poſſe ĩ Italiã (vt ip̃e p̃dicabat) deſcẽ

Annus iubilei.

ſuro.Qui viciſſim:vt par pari pontifici redderet inditiõe eccleſiaſtica multos vicarios impiali au ctoritate confirmauit. Nam Ioãnẽ de vico vrbis pfectum viterbij:Galeotũ Malateſtã & fratres Arimini pẽſauri Fani:Antoniũ Feletrariũ Vrbini: Nolphũ & Gallaſium fratres callij. Alegretũ cla uellũ Fabriani:Bulgarutiũ Matelicæ:Iſmedutiũ ſãcti ſeuerini:Gẽtilẽ Varraneũ camerini.Michaelẽ montis milonis.Põgoniũ cigoli.Nicolaũ boſca retũ eſij.Guidonẽ polẽtenſem Rauẽnę Franciſcum & Synebaldum Foroliuij & ceſennę: Ioannẽ Manfredũ Fauẽtiæ dños cõfirmauit.Licet añ quidã ex his loca ipa pti vi pti beniuolẽtia ciuiũ adepti fuerant:vti B ñdicto diximus.Interĩ vero Freſcobaldi florentini ciues admodũ potentes a ciuibus ſuis pulſi Piſanos ad arma cõcitant iniquo quidẽ tẽpore.Florẽtini.n.Parmã a Scaligeris ẽpturi tum erant & ob eã rẽ filios obſides iã Ferrariam miſerãt quĩgẽta milia numũ auri polliciti. Sequeſter.n.ad eam rẽ cõficiendam Ferrarienſis ab vtroq; elect⁹ eſt.Verũ cũ Florẽtini alia ſup aliã clade tũ a piſanis tũ ab eorũ ſocijs afflictati eſſent omittere tantam emptionẽ coacti ſunt.Ferre tñ auxilium Lucenſibus a Piſanis obſeſſis nõ obmiſere adiuuãtibus etiã ſocijs:copiarũ duce Malateſta Ariminẽſi cognomẽto Vngato.Qui piſanos a ceruicib⁹ Lucenſiũ armis qdẽ repulit.Tum vero Robertus florentinorũ amicus Sociorũ calamitatibus pmotus Gualteriũ quẽdam gallum Athenarũ ducẽ appellatũ cum paruo eqtatu ĩ hetruriam miſit:qui artibus exquiſitiſſimis deiecto Malateſta vt imperito belli duce:ita gratiam Florentini populi aucupatus eſt,vt breui copijs eorum & vrbi preficeretur

deiectis & extictis omnibus vrbis magiſtratib9. Huius quoq; fortunã iuuere Aretini Piſtorienſes & volaterrani qui homini ſeſe ſtatĩ dedidere. At cũ Acci9 corrigieſis Parmã vrbẽ quã ipẽ tueri nõ poterat: Obicioni Eſteſi dediſſet, Philippinus gonzaga bello ob ipſo Obicione laceſſitus comparato exercitu ĩ agro Rhegieſi hominem inuadẽs collatis ſignis tanto impetu fundit: vt fugientem ferrariam vſq; pſecutus ſit. Tum vero Obicio deſperatione rerũ motus Parmã ipſã quã retinere non poterat Luchino vicecomiti tuẽdam tradidit anno dñi milleſimo.ccclxvi. Cum aũt Florentini ferre Gualterij tyrannidẽ diutius non poſſent: necarenturq; quotidie multi: in eum ob libertatẽ coniurantes Angelus Acciaiolus vrbis eps. ciues armatos in epatum propere ad ſe vocat patriam in libertatẽ vindicaturus. Quare tyrannus ĩparem ſe ciuibus videns epo ipſo pacis ſequeſtre adhibito incolumis cũ militibus & rebus ſuis decimo tyrãnidis ſuę menſe abijt. Verum plebs ipã ĩgrata, vt ſemper, nobiles ciuitatis quorũ cõſilijs & armis libertatẽ conſecuta erat exules facit: õireptis eorũ bonis ędibuſq; euerſis. Et ne qud deeſſet ad pturbandam totã Italiã: In regno quoq; Neapolitano magnæ diſcordiæ exortæ ſunt. Rex eñ Robert9 ſine ſtirpe virili moriẽs Ioãnã filiã Andreæ nepotis ſui karoli regis vngarię filio vxorẽ dedit. Neapolĩ eñ illis diebus adoleſcẽs venerat: verũ Ioannam hominẽ ſocordẽ peroſa eum ĩ vrbe aduerſa per ĩſidias ĩterimit: alteriq; fatrueli nubit Lodouicco olĩ Tarẽtini prĩcipis filio: quẽ Roberti quoque fratrẽ fuiſſe conſtat. Tũ vero Lodouicus rex Vngarię primi mariti frater tm̃ ſcelus vlturus: cum

Ioãna maritnm interficit

paratiſſimo exercitu ĩ italiã veniẽs primo ſulmo-
nẽſes reſiſtere auſos oppugnare adoritur. Interim
autẽ Romæ creãdorum Senatorum ex auctorita-
te apoſtolica commutata rõne: Nicolaus rentij ci- Nicolaus
uis Romanus publicus ſcriba vir quidẽ erecti ad Rentij.
libertatem excelſiq; animi occupato armis capi-
tolio tm̃ ſibi beniuolẽtiæ & auctoritatis apud oẽs
cõparauit: vt facile quo vellet mentẽ populi Ro
mani flecteret. Is aũt quo magis aĩos hominũ cõ-
moueret: hoc titulo vſus eſt. Nicolaus ſeuerus &
clemẽs libertatis pacis iuſticię tribunus: ac ſacræ
Romanę reipub. liberator illuſtris. Hac autẽ ver
borũ põpa tãtã de ſe & admirationẽ & opinionẽ
cõcitauit vt oẽs Italici nominis ꝑ legatos pacẽ a-
micitiãq; ab eo petierint. Fuere & quędã externę
prouĩciæ quę ad romani imperij gloriã renaſcen
tem (vt ipe putabãt) reſpicerẽt. Sed parũ ĩnoleuit
fucata gloria: nã dum pti ciuiũ cõſulit parti ad-
uerſatur repente ex patrono tyrãnus eſt habitus.
Hãc ob rẽ ſeptimo magiſtratus ſui mẽſe ſpõte ſua
ignaris oĩbus mutata veſte ꝑ obſcurã noctẽ Ro-
ma abiẽs ad karolũ Ioãnis filiũ in Boemiã ꝓficiſ-
citur: quẽ Clemẽs põtifex ob multarũ lĩguarum
literarũq; peritiã in Bauari etiã cõtumeliã ab ele
ctoribus ĩ Cęſarẽ deſignari pauloãte fecerat. Ca-
ptus itaq; tribunus a karolo & auenionem miſſus
pontifici dono dať. Lodouicus aũt Sulmone poſt
lõgã oppugnationẽ potitus regnũ deĩceps facile
occupat Abeũtibus ĩ prouinciã Narbonẽſem ob
timorẽ Ioãna & adultero lodouico relicto ad re-
gni cuſtodiã duce Dyrachino Roberti regis nepo
te: quẽ karolus prẽlio ſuperatũ & captum vltimo
ſupplicio affecit. At vero cũ fere ĩ tota Italia pe-

ſte laboraretur Karolus relicto ſatis magno præſidio tertio menſe ĩ vngariã reuertit: Eo maxime tempore quo Ioãnes archiepſ magni animi cõſilique vir mortuo fratre Luchino Vicariatũ Mediolanẽſem a põtifice ſuſcepit. At clemẽs retẽto ĩ vĩculis Nicolao cardĩales quoſdã Romã miſit: q ſtatũ vrbis cõponerẽt: ad quos Frãciſcus Petrarcha perſcribẽs eis perſuadet vt promiſcue Senatores ad tollendã ſeditionẽ ex plebe ĩpa creent: cũ nõ ſatis cõſtet ĩ ĩpa vrbe roma q Senatorũ qꝫ plebei ordĩs ſint: qꝛ oẽs fere pegrini ſint & ignotis parentibus orti. Declarati itaqꝫ ſenatores ſunt, Petrus Sarra colũnẽſis & Ioãnes Vrſi filius: quo qdẽ tẽpore peſtis adeo triennio totã Italiã peruagata eſt: vt vix decimus quiſqꝫ ex mileſimo hoĩe ſupfuerit. Nec id quidẽ mirũ cũ ob iubileũ cõtagiõe hoĩm & multitudine vndique romã cõmigrãtiũ ſqualore: ſitu pedore: oĩa ĩficerẽtur. Venere autẽ tum in poteſtatem Florentinorũ collis oppidũ & Geminianũ. Venit & ĩ poteſtatem archiepĩ Mediolanenſis Bonõnia ciuibus ĩpis vltro dedentibus. Quare põtifex cõmotus miſſo in Italiam legato Florentinos & Maſtinum Scalã in Vicecomitem cõcitat. Sed mortuo Maſtino archiepſ canẽgrãdem Maſtini filium omneſque Flamminię & hetruriæ Gibellinos in fœdus amicitiamqꝫ ſui pelliciens Barnabouem nepotem Bononiam miſit qui ciues in fide cõtineret. Interim vero florentini nemine vetante Piſtorienſes ac Pratenſes aggreſſi eos tandem in poteſtatem ſuam armis redigunt. Verum poſtea ab archiepiſcopo vexati duce copiarum Ioanne Aulegio vix tum quidem ſe mœnibus tutati ſunt. Defeciſſe tum An-

Inaudita peſtis apũd Italos.

glare & Burgum ſancti Sepulchri Eccleſię oppidum ad vicecomites cõſtat. Pugnaſſe tum etiã legitur Genuenſes & Venetos inter ſe bello nauali in quo primo victi Genuẽſes ſunt:mox victores prȩfecto claſſis Philippo Auria & chium inſulã de venetis cepere & Euboiã quam Necropõtum vocãt magnis cladibus vexarunt. Clemẽs autem quieti Italię tãdem conſulturus Lodouicũ Tarentinum principem regem Neapolitanũ decreuit:pacẽ cum Vngario iſtaurat. Vrbem Auenionenſem a Ioãna regina emit: eius enim patrimoniũ habebat. Perſoluitur precium feudi permutatione:tantundem enim & eo amplius ob regnum Neapolitanum eccleſiæ Romanȩ debebat. At vero dum Anglerianus Vicecomes Scarperiam in mugello obſideret:Senenſes Aretini Peruſini ſuis rebus timẽtes nouam ſocietatem cum Florentinis cõtra vicecomites ineunt. Sentire cũ Vicecomitibus Piſani aperte non poterãt ob gãbacurtos Familiam potentem Florentinis amicã. Qui reſiſtere Vicecomiti nequeuntes Karolum imperatorem in Italiam vocant. Hãc ob rem motus pontifex veritusq; ne italia ferro ac flãma vaſtaretur:quemadmodum ſe facturum imperator minabatur & Vicecomitibus Bononiam hac lege permittit vt duodecim milia numũ auri quotannis eccleſiæ:perſoluerent:& pacem inter Vicecomites & Florentinos componit his conditionibus:vt neuter iſtorum piſanos:Lucenſes : Senenſes : Peruſinos vexaret. vtque Burgus ſancti ſepulchri eccleſiæ obtemperaret:libertatẽq; Cortonenſium vicecomites tuerentur. Pacem quoque & fœdus cõponere inter philippum regẽ franciæ

&Eduardum Angliæ annixus eſt: ſed fruſtra adeo erāt ab bellum animati in quo Eduardus victor cęſis viginti gallorum milibus caleſium vndecim menſibus obſeſſum vi tandem cepit. Eadem quoq; fortuna ſuperantur Scoti ab his qui Eduardi auſpicijs in Scotia tum militabant. Pontifex autem boni paſtoris officio functus cum foris prodeſſe chriſtianis non poſſet domi eccleſiaſtico Senatui conſuluit. Aliquot enim præſtantes viros in cardinales legit. Maxime vero Aegidiū Hiſpanum archiepm̄ Tolletanum: Nicolaum cappocium Romanum ciuem: Rainaldū vrſinum eccleſiæ Romanæ ꝓthonotarium. Nepotem quoq; ſuum huic numero aſcripſit. Qui poſtea pontificatum adeptus eſt & Gregorius vndecimus appellatus. Sunt qui ſcribāt hunc pontificē in ſanctos retuliſſe yuonem preſbyterū & cōfeſſorem Britannicum, Pōtificatus autem ſui annno decimo menſe.vi.die vigeſimooctauo.m.ccclij.mortuus Auenione ſepelitur adhibita a Cardinalibus qui tum aderant honeſta funeris pompa.

Cędes gallorū ab anglis.

B. Yuo in ſctōrū aggregatur cōſortio.

Innocentius VI.

INnocentius ſextus patria Lemouicenſis Stephanus antea vocatus pōtificij ciuiliſq; iuris vir cōſultiſſimus procurator primo: mox epiſcopus Claromontanus deinde Cardinalis pontifex tandem creatur. Anno domini milleſimo tercenteſimo quinquageſimo ſecūdo. xvi. kalend. Decembris. Fuit autem vir ītegerrimę vitę magnęq; conſtantiæ & ſeueritatis. beneficia autē eccleſiaſtica non niſi probatiſſimis ſacerdotibus tum vita tum doctrina dedit. Poſt vero corona-

Notēt pōtifices.

tionem ſuam multas reſeruationes a Clemēte factas ſuſpendit:cōſtituitq; ſtatim:vt omnes prælati omneſq; qui beneficia habebāt ad eccleſias ſuas ſub anathematis pœna proficiſcerentur. Dicebat ēm oues paſcuas a proprio paſtore non a mercennario cuſtodiri debere. Impenſam quoq; domeſticam quæ magna erat imminuit familiā ſuam ad certum & honeſtum redigens numerū. Nec domi voluit niſi viros probatiſſimos. Idem vt facerent Cardinales acerrimo edicto mādauit Dictitans ſuam ac omnium eccleſiaſticorū vitam cæteris exēplo eſſe debere ad imitationem Saluatoris noſtri cuius tota vita ad inſtitutionē humani generis reſpiciebat. Præterea vero ſacri palatij auditoribus ſalaria inſtituit ne muneribus corrumpi in decernendis litibus ob inopiam poſſent. Dicebat enim famelicos non facile etiam ab alieno cibo abſtinere: ſi ſit oblata quouis modo edendi facultas. In victu parcus eſt habitus ī ſumptu bellico largiſſimus dum bello repetit quę a tyrannis ſuperioribus temporibus occupata fuerāt. Aegidium nanq; Hiſpanum e gente Karilla Cardinalē Sabinum virū inſignem e latere ſuo in italiā miſit:qui bello tyrannos perſequeretur ditionemq; eccleſiaſticam tutiorē redderet:eo maxime tempore quo imperator conſtantinopolitanus: Aragonum rex: & veneti contra Genuenſes fœdera inter ſe iniere. Ii autē cōparata claſſe numero nauium & copia militum ſuperiores:Genuenſes inter Conſtātinopolim & calchedonem aggrediūtur loco ipſis genuēſibus iniquo vēto aduerſante. Pugnatum eſt ab aurora vſq; ad veſperam ac tandem Græcis in fugam verſis veneti ac Cate-

Bñficiatos cogit ī bñficijs reſidere.

Aegidius cardīalis.

lani magna ex parte cum præfecto claſſis cęduntur pagano auria duce. Veneti autem tantam cladem & ignominiã iniquo animo ferentes: redintegrata cum Catelanis claſſe Nicolao piſano venetę claſſis pręfecto ſequẽti anno non lõge a corſica Genuenſes fundũt eorumque triremes quadraginta viris onuſtas demergũt. hac clade perterriti Genuenſes archiepõ Mediolanenſi ciuitatem ac ſua dedũt qui venetos bello aggreſſus pa tauinum principem veronenſem: Ferrarienſem Mãtuanum & florẽtinos ĩ ſe cõcitat veritus ne ſuperatis venetis ad ſe demum iretur. Pugnabatur terra mariq; ſed genuenſes præfecto pagano auria mira fœlicitate nauali pugna vſi apud ſapientiam pelopõneſi promõtorium venetos ſuperant eorumq; pręfectum Nicolaum piſanum captum cum quinque milibus hominum Genuam perducũt anno domini mileſimo.ccclıııȷ̄. Verum ſequẽti anno mortuo archiepõ Mediolanenſi veneti ac ſocȷ̄ magna cura liberati ſunt. Bernabos & galeatius ex Luchino fratre nepotes patrui hęredes fuere. Sola genua ab his defecit inito cum venetis fœdere inchoato prius a Bernaboue & Galeatio ſua dẽte pontifice Aegidioq; eius legato. Interim vero kaloioãnes Cõſtantinopolitanus imperator in patriam redȷ̄t pulſo armis catacuſino imperȷ̄ cõtra ius faſque occupatore. Id autem factũ eſt franciſci Gataluſȷ̄ genuenſis opera viri rerum maritimarum peritiſſimi: cui Mitylenen cum Leſbo dono dedit grati animi ſignum præ ſe ferẽs. Quã certe inſulam ſuperioribus annis thurchus Gataluſȷ̄s ipſis vi abſtulit, occupata prius Conſtantinopoli totaq; thracia: nec romæ certe minor per-

Genuẽſes mediolanẽſibus ſe dedunt.

turbatio q̃ cõſtantinopoli tum fuit. Frãciſcus eñ Baroncellus Romanus ciuis admodũ potens pulſus e Senatoria dignitate Ioanne vrſino & petro columnẽſi, Tribuniciã dignitatem ſibi vſurpat cum his titulis franciſcus barõcellus Scriba Senatus dei gratia almę vrbis tribunis ſecundus ac Romanus conſul. Tum vero Innocentius põtifex re cognita ad comprimendam hominis audaciam Nicolaum Rencij qui eodem modo dominatum appetierat e Carcere Auenionenſi ductum Romã mittit ad tribunatum repetendum. Is itaq; vrbẽ ingreſſus adiuuante nobilitate ac magna plebis parte Baroncellum e capitolio deiectum interficit ac ſolus tribunatu potitur. Verum cum nõ ita diu priſtinæ conditionis immemor nobilitatem perſequeretur maxime vero columnenſes a porta exquilina in Hernicos cum cliẽtela proficiſcẽtes magno incõmodo pulſus in capitolium ſe recepit: vnde fugiens inſtantibus hoſtibus mutata veſte: cognitus ac ciuibus romanis obtrũcat. Tũ vero auctoritate apoſtolica Guido Iordanis vnicus ſenator ad annum creatur. Imperator autem regis Boemiæ filius perbenigne a carrarienſibus Gonziacis vicecomitibus ſuſceptus Mediolani coronam argenteã (vt mos eſt) accipit. Inde vero piſas abiens legatos ſenenſium volaterranorum totiuſq; fere hetruriæ obuios habuit qui dicerent ſe paratos eſſe eius mandata facere. Idem feciſſent florẽtini niſi prius data ingenti pecunia ſe ab eius manibus redemiſſent. Romã aũt ꝓficiſcẽs hac cõditiõe a duobus cardialibus ad eã rẽ miſſis coronat: vt neq; romæ neq; in Italia diutius immoraretur. Quo quidẽ in germaniã abeunte ægidius

legatus oĩa fere oppida breui recepit quæ tyrãni inſtigãte Bauaro ĩ Flãminia quã Romãdiolã vocamus in Marchia Anconitana: ĩ patrimonio ſcti Petri occupauerãt. Eos tñ vicarios in oppidis ſuis cõfirmauit: quos viderat eccleſię Romanę obſequentes Vt ẽpore galeotum malateſtã & guidonem Polentanum in Flamminia: varranenſes in piceno. Ordelaphos autem nequaquã eccleſię Romanę obtemperãtes bello biennio perſecutus eos tãdem e foroliuĳ Foroq; popilĳ ac Ceſemna deturbauit. Potuiſſent ĳ quidem aliquã partẽ dñatus retinere adiuuãte Iacobo cardinali Colũnenſi viro huic familiæ amiciſſimo: ſed maluere totũ cõſtãter amittere q̃ partẽ turpiter retinere. Aegidius autem pacata Flãminia adeo foroliuĳ delectatus eſt: vt & ærariũ eccleſię & pecuniã ab Auenione miſſam vnde arces Italiæ ædificarentur eo loci repoſuerit: & inſtitutiões: quaſdã ibi cõpoſuerit quibus adhuc prouĩcia ipſa vtit. Cũ aũt Aegidius italiam pacaſſet arceſq; in ditiõe eccleſiaſtica plures perneceſſarias ædificaſſet: oẽſq; italos principes ac populos ad officiũ redegiſſet, Ad annũ quintũ legatiõis ſuæ ſucceſſorẽ habuit Arduinũ Burgundũ abbatẽ Ciſterciẽſem hoĩem rebus agẽdis nequaq̃ idoneũ. Hãc ob rẽ abeũte ægidio oẽs italię pricipes ac populi arma capiũt. nã & Piſani Florẽtinos adeo vexauere: Vt cũ nemo ꝓdire obuiã auderet agrũ omnẽ florẽtinũ diriperent capto figino ſupioris arni caſtello incenſiſq; villis oĩbus quę paſſim ĩ agris ædificatę erãt. Dux aũt florẽtini exercit⁹ pãdulph⁹ malateſta tũ erat quẽ populus abdicate ſe magiſtratu coegit quia nunquã cõgredi cũ hoſte auſus eſt. Tum vero Piſani

clatiores facti nō tā ſpe ſpotiundæ vrbis q̄ īferē-
dę cōtumelię cauſa Leuibus aliquot p̄liis an̄ por-
tas cōmiſſis cum magna p̄da domum redeunt in
ſtante iam autūno:& Bernabos quoq; Bononiam
bello agitatam acriter eam defendēte abbate clu
niacenſi multis caſtellis ſpoliat.Erat quidem Bo-
nonia(vt antea diximus) Vicecomitū dominatui
ſubiecta:ſed aulegianus eam abbati cluniacenſi ꝓ
didit firmum ī mercedē proditionis accepturus.
Verum dum Bernabos & regiū Bononiam bel-
lo p̄mit legatus apoſtolicus accitis in ſocietatē bel
li Philippino gonzaga cane Veronenſi : Nicolao
Eſtenſi in Brixianos mouet.tum Bernabos Brixia
norum piculo motus Relicta Bononia Regio in
hoſtem ꝓficiſcens apud montem clarū tanto p̄lio
ſupatur vt ægre deiceps vrbis mœnia tutatus ſit.
Eodem fere tp̄e Florentini galeoto Malateſta du-
ce Piſanos ſuperat illectis prius ad ſe eorum mili-
tibus pecunia.Hanc ob rem piſani in gambacur-
tos ciues ſuos p̄ponentes omne crimen coniiciētes
ꝙ auare maligneq; ſtipendia militibus pſoluerēt
ioannem Agnellum exulem Bernaboui amicum
& gambacurtis aduerſantem reuocant qui ciuita
tem breui in poteſtatem ſuam redegit ſublatus e
medio aduerſę factionis amicis. Verum compoſi
ta a pontifice inter Piſanos & Florentinos pace io
annes haucut piſannorū ſtipēdiis militare ſolitus
milites om̄es paſſim ꝑ oēm italiam ſparſos colli-
gens magnum oībus terrorem iniecit tumultuan
te potiſſimum ciuitate Romana in creandis ſena-
toribus.Quam diſcordiam īnocentius optime ſe
dauit externo Senatore ad vrbem miſſo Raimū-
do Promeo ciue ſenenſi qui annum integrum ma

giſtratum geſſit. Anno dñi milleſimo.ccclix. Nõ quere aut compoſitis etiam hoc moribus Romani nam pulſo Senatore ſeptem ciues crearunt cũ ſumma poteſtate quos reformatores totius reipu. vocarunt. Hanc ob rem Innocẽtius Vgonem Luſignaneũ: Cypri regem ad bellum quod ĩ thurcos gerebatur ꝓficiſcentem Senatorem creauit mandauitq; vt magiſtratum reformatorum omnino aboleret. Erat aũt tum maxime intentus abolendo bello quod ĩter anglos & gallos gerebaẽ quo oĩbus ꝓficiſci in Thurcum liceret. Verum cũ angli pitiriẽſi agro gallos ſuperaſſent cepiſſentq; regem cum Philippino filio rẽ difficiliorẽ factu feciſſe videbantur. Cum Edoardus magnitudine animi motus captiuos oẽs hac conditiõe liberat ne amplius contra ſe bella gerant qui non ita multo poſt pacis fœdera rumpentes Edoardum capere arma & obſidere Pariſios ĩpellunt. Parare & claſſem contra hoſtes xp̃iani nominis Innocentius cõſtituerat cũ & Piſani qui rẽ nauticam optime norant cum Florentinis et veneti qui claſſe plurimũ valebant cum Lodouico Vngariæ rege bellatũ gererent. Taruiſium.n.rex magnis copĳs tum obſidebat nec ſeditionibus ĩteſtinis Veneti carebãt. nam Marinus dux affectatę tyrãnidis conuictus ſecuri percutitur. In tãntis vero aĩ ꝑturbationib⁹ afflictatus Innocentius pontificatus ſui anno nono mẽſe octauo die ſexto moritur eo potiſſimum tẽporę quo & bartholus ſaxo ferratus: vir illa ętate omnium conſultiſſimus. Ante vero põtificis mortem tanta ſolis defectio facta eſt quanta nunq; antea Viſum itaq; omnibus eſt tantæ mortis planetas etiam ſigna aliqua dediſſe.

Rex franciç ab anglis capiẽ.

Barthol⁹ iuris ciuilis lucerna

Quidam aiūt hunc toxico vitam in mortem commutaſſe.

Vrbanus V

VRbanus.v.pria Lemouicenſis Gulielmus griſa ātea vocatus ſcti victoris Maſſilieſis abbas abſēs etiā oīm cōſēſu pōtifex creat̄ Legati onē.n. tū apud vicecomites ī italia fūgebat̄.vocatus ita ꝑ Auenionē pōtificatū iiēs vir ſigularis virtutis īgētis aī:īnocētiſſiçꝗ vitæ ſtatī ad tuēdā libertatē eccl'iaſticā animū adiicit eorūꝗ opera vtitur q ad eā rē animati erāt. Aegidiū.n.hiſpanū virū pſtātē (de quo ātea diximus) ī italiā cū ſūma poteſtate mittit. Qui ita Lodouicū Gōzagā Nicolaū Eſtenſem Franciſcū Carrarium initis fœderibus in Bernabouē cōcitauit vt ꝑlio ab his ſupatus & ſaucius ęgre aufugerit amiſſo ī bello filio captiſꝗ andrea pepulo Bononienſi exule: Sinebaldo ordelapho Paulo Mirādula: Guidōe Foliano: Azone corrigieſi Gulielmo Canalcaboue egregiis copiarū ſuarū ducib⁹. Permoti aūt calamitate Vicecomitū Frāciæ Anglię:ac Cypri reges legatos ad Aegidiū miſere oratū vt vicecomitib⁹ pacē redderet nō diſceſſere reīfecta legati reddita ſiqdē pax eſt q nō diutna fuit. Ioānes em̄ haucut vicecomitib⁹ militās cū Florētinos bello laceſſeret eorū copias apud Miniate oppidū grauit̄ ꝓfligauit. Hāc ob rē Aegidi⁹ legat⁹ Thomā obicionē egregiū copiarū ducē cū trib⁹ milib⁹ eqtū & ſatis magno peditatu Floretinis auxilio mittit. Pugnatio eſt īt̄ Aretiū & Cortonā dubio marte quatuor horis. Atꝗ demū thomas ita hoſtes ſuperat adnitēte peditatu vt ex ſex milibus eqtū qui cū Anglico militabāt pauci

euaſerit:atq; ipſe dux ĩ deditionem venerit. Huius aũt tantę victorię fama pmoti qui ab eccleſia defecerãt ſtatim dedirionem fecere· At vero cum vrbanus ad quartum ſui pontificatus annum in italiam veniſſet componẽdarum rerum cauſa: ei legatus Aegidius corneti fit obuiã:rationẽq; ad miniſtratę prouinciæ reddens: dum corneto Romam proficiſcitur liberatus tantę legationis onere quieturus ob ſenium viterbiũ rediijt vbi& tertio menſe poſt moritur:vir certe ſingularis virtutis pſtantiſq; animi quiq; dignitatem eccleſiaſticã dum vixit mirifice tutatus eſt eius autem corpus Aſſiſium delatum ĩ eccleſia Beati Franciſci tumulatur ſepulchro a ſe cõdito dum viueret. At vero cum Karolus imperator ĩtellexiſſet Vrbanũ Romam pfectum eo & ipſe quoq; cum vxore et liberis ſtati aduolans ĩ itinere. Lucam in piſanis: miniate oppidum Florẽtinis adimit ſibiq; vendicat. pfectus ne ſit Romam haud ſatis conſtat cum ab innocentio. vi. pontifice Romano coronam ĩperij accepiſſe dicatur. Cardinali hoſtiẽſi Romam ob eã rem miſſo. Accepta aũt a Florentinis ingenti pecunia ne eos bello vexaret: tertio mẽſe poſteaq̃ venerat italia ceſſit. Anno milleſimo. ccclxviij. Vrbanus vero apoſtolorum capita diu quęſita tandẽ ĩuenit: deſiderant. n. ĩ honore oẽ pter deſuetudinem & ĩ hõratione hoĩm apud vero Sctã ſanctorũ repta at locellis argenteis recondita ad altare maius baſilicę lateranẽſi cum maxĩã veneratiõe & celebritate collocantur aſtante clero populoq; Romano. Idem quoq; põtifex ędes põtificias tum in vrbe veteri tum ĩ mõte flaſcone cõſtruxit: vt ei ac cęteris põtificibus eo proficiſci liceret vitandi vr

Laudes Aegidij.

Capita apoſtolorũ inuenta.

bani eſtus cauſa breui aũt ĩ Galliam reuerſurus io annẽ haucut egregiũ copiarũ ducẽ e carcere miſſum copijs illis oĩbus p̃fecit q̃ ãtea ſub Aegidio militauerant vt tãdiu ditionẽ eccleſiaſticã ab hoſte tueretur quoadipſe reuerteretur. Redire nãq; ad Italiam ei aĩo fuit. Verũ dũ in Gallias proficiſcitũ pontificatus ſui anno octauo menſe quarto Maſſiliæ moritur (velvt alij volunt) Auenione vitã finiunt: maxĩe tpe quo Brigida deuotiſſima chriſtĩ mulier Sueciæ princeps Romam voti cauſa venerat: motuſq; nonnulli in Apulia exorti ſunt mortuo Nicolao acciolo eiuſdẽ ꝓuinciæ gubernatore viro ſtrenuo ac in rebus agendis ſapientiſſimo.

Gregorius XI

Gregorius.xi. patria Lemouicenſis. Petrus belfortis antea vocatus ſãctę Marię nouę diaconus Cardinalis Auenione pontifex omnium cõſenſu creatur. Hunc em̃ adoleſcentem vix.xvij.annum attingentẽ Clemens.vi.cius patruus cardinalem creauit. Et ne videretur carni ac ſanguini magiſq; eccleſiæ conſuliſſe eundem ad exquiſitiſſimos doctores maxime vero ad baldum qui tum Peruſij legebat diſciplinæ gratia ſtatim miſit. Vbi t m̃ ĩ quouis genere doctrinæ profecit: vt idem Baldus eius auctoritate in cõfirmãdis rebus dubijs plerumq; vteretur. Fuit p̃terea tãte innocentię & placabilitatis adeoq; humanus & pius vt ab omnibus vnice diligeretur. Eo itaq; tẽpore quo pontificatum inijt Romę ſenator ſingulo ſemeſtri a pontifice datus ius populo dicebat. Vrbis aũt cuſtodiam totamq; reipu. adminiſtrationem & curam Bandereſijtum gerebant. Ban-

Huc cardinalis ĩ xvij. anno creatus.

Boaldus iuris ſubtilitas

dereſŋ em̃ appellati ſunt germanico verbo a ve-
xillis quibus in bello vtebantur. Singulę em̃ decu
rię ſigno īternoſcebantur ſuo: capita regionū nūc
vocantur qui vrbis tribubus p̄ſūt. In ciſalpina au
tem principes illi quos diximus ī vicecomites cō
iuraſſe Rhegium a vicecomitib9 poſſeſſum prodi
tione occupant. Superat arx per quam Bernabos
vrbē ingreſſus hoſtes primo impetu fundit. Regi
umq; libere recipit: lucio theutonico duce inde de
turbato. Agebantur hæc in Italia cum Perinus cy
pri rex petro genitori in regnū ſuffectus magna-
rum diſcordiarum inter Genuenſes & Venetos
cauſa fuit. Nam dum Famaguſtę coronationis ſuę
pompam duceret: adeſſetq; Genuenſis & venet9
baiulus ita em̃ appellāt mercatorum p̄tores: vel-
letq; vtriq; ac dextram regis incedere tantus re-
pente tumultus exortus eſt: vt Genuenſes cæſi ac
pulſi p ignominiam ſine rege in venetos magiſq;
in genuenſes inclinante. Hanc ob rē genuēſes pe-
tri Fregoſi auſpicŋs Dominici Fregoſi ducis fra-
tris comparata quadraginta triremium claſſe Cy
prum hoſtili animo inuadit. xiiŋ. millibus homi-
num in inſulam poſitis qui om̄ia ferro ac flamma
vaſtarent ob violatum ius gentium. Rex vero ab
omnibus auxilio deſtitutus ad miſericordiam cō
fugiens didita Famaguſta quadraginta millia nu
mum auri quotannis genuēſibus pollicetur ſi pa-
cem reddiderint. Atvero cum legatus pontificis
in italiam veniſſet reſque eccleſiaſticas recenſeret
inita cum vicecomitibus pace initium perturban
di omnia a Pratenſibus ortum eſt. ŋ enim vindica
re ſe in libertatem a populo Florentino quęrentes
exercitum eccleſiæ permittente legato in hetruri-

Perinus rex Cypri

Cyprus a genuenſibus inuiſitur.

am vocant.quem ita Florentinus populus pecunia corrupit vt eorum auxilio Pratum ingreſſus & coniurationis capita vltimo ſupplicio affecerit. & multa vexilla libertatis litteras & nomen pręſe ferentia pluribus cohortibus diſtributa ad oppida trāſmiſerint populos vt dominos cohortantes: vt libertatis memores eccleſiæ iugum reiicerent. Primi autem Typhernates quos caſtellanos vocant ab eccleſia deſciuere hos deinceps Peruſini Tudertini Spoletini Eugubini Viterbiēſes Aſculani Foroliuienſes ſecuti ſunt. Occupauerat tū etiam Aſtorgius Manfredus ſub Bauaro tyrannidis dulcedine guſtata Granariolum agri fauentini caſtellum: ad quem opprimendum e Bononia legatus Ioannem haucut cum aliquot cohortib⁹ mittit. Tutati ſunt Aſtorgium florentini & Bononienſes qui exclaſo haucut cum omni præſidio in libertatem ſe vindicauerant. Haucut vero cernens fauentininos ad rebellionem ſpectare & ciuitatem crudeliter diripit cæſis paſſim omnibus quos obuios miles habuit: & ſolum vrbis viginti milibus numum auri Nicolao & Alberto Eſtēſibus fratribus vendidit: occupatoque Bagnacauallo vbi impedimenta exercitus ſui ad tempus repoſuit. Tum vero pontifex cognita tanta rerū permutatione Cardinalem gebennenſem legatum cum ſex milibus equitum Britonum in Italiam mittit: qui per Taurinos deſcendentes ſine vllo maleficio vſque ad Bononiæ portus peruenere vrbem obſeſſuri. Sed legatus cognito florentinorū aduētu qui Rodulpho varraneo duce bononiēſibus ſuppetias ferebāt: cū copiis ſuis Ceſenā hyematū cōceſſit: ī qua vrbe ita tumultuatū ē ob

Typhernates caſtellani eiecti.

Britones.

ſuperbiam gallorũ:vt ſexcenti Britones interfe-
cti ſint reliqui vrbe eiecti. Qui poſtea ꝑ arcem in
greſſi aucti numero cædibus & rapinis oĩa cõple
uere: neq; his quidẽ parentes quorũ ętas ſupplici-
ter veniã petit. Solæ virginis & iuniores matro-
næ ad iniuriam reſeruatæ ſunt. Foroliuienſes au-
tem veriti ne a legato inopia conſilij & guberna
toris opprimerentur Synebaldũ Pinum ioannem
Theobaldũ Ordelaphos dños in vrbẽ recipiunt:
quorũ virtute ab impetu Britonum defenſi con-
ſtantiſſime ſunt. Exiſtimans aũt Gregorius ponti-
fex hæc oĩa mala qui in Italia committebãtur ſua
abſentia fieri naufragiũq; tã diu turnũ abſente gu
bernatore cõmitti de ꝓfectiõe ſua ad Italiam vir
bonus diumultumq; cogitare cœpit: ſed hoĩem ꝑ
maxime mouere cuiuſdã epi verba qui interro-
gatus a pontifice dum ſimul inambularẽt cur nõ
rediret ad eccleſiam ſuã: quã haud par erat tãdiu
ſine paſtore nudam relinqui. Cur inquit tu ſũme
pontifex cęteris exẽplum daturus tuum ẽpatum
non repetis? Eccleſiamq; Romanã? Motus his ver
bis pontifex. patiſq; ĩ rhodano vna & viginti tri
remibus alio ſe iturum ſimulans: ne a Gallis reti-
neretur ſi ſe profecturum ad vrbem intellexiſſẽt
(ipſam namq; curiam emolumenti cã in gallia vo
lebãt) Genuam itaq; prĩo ĩde cornetũ cõtẽdit: vñ
terreſtri itinere nauigationẽ prçſus hyeme ꝑſerti:
Romam ꝑuenit. Anno dñi milleſimo.ccclxxvi.i-
dibus Ianuarijs. Pontificatus ſui ſeptimo Migratio
nis vtro Romanæ curiæ in gallias anno ſeptuage
ſimo. Quo aũt appatu quãq; ĩcredibili populi ro
mani lęticia ſuſceptus ĩ Vrbẽ ſit honorato quo
q; obuium ꝓdeunte non attinet dicere: cum vul-

Gregori⁹ xi. ex auinione Romã venit.

tu geſtu acclamationibus omnẽ lætitię ſpẽm effuderit: vt filij ſolent redeunte peregre exoptato parẽte. Indigebãt oĩa aduentu põtificis. Nã & mœnia & baſilicę & publica ac primata ædificia vbique ruinã minabanẽ. Quę certe magna ex pte reſtituit: vt turris ſuo iuſſu ædificata ad ſactã Mariã Maiorẽ indicat: Labefactati etiã ita ciuitatis mores erãt: vt nihil vrbaĩtatis habere videreẽ: vtq; illi mores aliũde petẽdi eſſent: quę totũ orbẽ terrarũ quondã ad vrbanitatẽ redegerat. Collocata itaq; ĩ vrbe ſede ſua põtifex: vt bonum paſtorẽ decet oĩa circũ ſpicere cœpit de medelaq; vulneribus ĩferenda cogitare: pax igitur qua ſanari nondum obducta vulnera poterant ſibi diu multumq; cogitandi oblata eſt. Legatũ itaque primo ad florentinos mittit qui ad arma ſpectabant: eoſque adhortatur, vt æquas pacis conditiones non detrectent. Ii vero pontificis potentiam ſuſpectã habentes ne ad pacem cogerentur cum Bernabo ue hoſte paterno auitoque fœdus & amicitiam ineunt. Poſtea vero Ioannem haucut pecunia & pollicitationibus corruptum ab eccleſia in partes ſuas trahunt: quo ſucceſſu elati nullũ iniuriæ contumeliæq; genus prætermittunt quod in pontificem tranſferri poſſet: qua ex re anathemate notati hac inſolentia vſi ſunt vt etiam ſacerdotes ſuos quibus a ſacris interdictum erat, celebrare contra ius faſq; coegerint. Tum vero pontifex a precibus ad arma conuerſus conciliatis prius Bononienſibus qui ſuo nomine vrbem gubernarent. Varraneum mercede cõducit hac in re Florentinorum artibus vſus: eiq; exercitum eccleſiæ committit: paulopoſt in Florẽtinos mortuo. Id ne vt

deſtinauerat ſtatī faceret diſcordia inter genuenſes & venetos orta effecit. Veritus em̄ eſt ne aliqua externa vis Italiā inuaderet ſi ipſe quoq; cū Florentinis decertaret. Nam dum Andronicus genuēſiū auxilio fretus quibus tenedō inſulā mercedē facinoris pmiſerat patrē Ioānē conſtātinopolitanū imperatorē regno deturbaſſet: veneti eūdem ī patriā reduxerūt ac Tenedō īſulā ab eo acceperē. qua ex re indignati genuēſes ī aliud tēpus vindictā diſtulere viriti pōtificis anathema. Q uī vtriq; populo interminabatur niſi ab armis diſcederēt. cum diceret neutri eorum bellū illud cōpetere. Sed dū vir ſanctus accuratē agit oīa quæ ad pontificem pertinent intolerabili veſicæ dolore moritur pontificatus ſui anno ſeptimo, mēſe quīto. Q uinto Kalend. aprilis Mileſimo. ccclxxviii. Sepeliturq; in baſilica beatę Mariæ in via noua ſepulchro marmoreo quod adhuc viſitur: tanto omnium cum gemitu & lachrymis quāto nunquā antea quiſquā ſepultus eſt: parēte enim & vnicō genitore priuati omnes videbantur. Lugebātq; non modo pręſentem: verum etiā futurā calamitatem in quā ſublato optimo pontifice ob patrū diſcordiam incidere.

Vrbanus VI.

Huius tēporibus oritur Sciſma vigeſimum ſecundum omnium Sciſmatum peſſimum & ſubtiliſſimum. nam adeo perplexum fuit vt etiam doctiſſimi viri & conſcientioſi non valerent diſcutere cui eſſet magis adhærendum: & fuit continuatum vſque ad Martinum quintum.

MOrtuo itaque Gregorio cum de creando nouo pontifice mentio haberetur: clerus populuſque Romanus ad Cardinales concurrunt eoſque rogant vt vnum aliquem virum præſtantem deligant e natione italica qui & eccleſiam Romanã & chriſtianam rem pie integre ac ſancte gubernet. Aliter de chriſtiano nomine illo maxime tempore actum eſſe: niſi optimus paſtor tum deligeretur. Italum autẽ requirebant ne ſi gallus deligeretur Romanæ curiæ iterum migrare vltra montes neceſſe eſſet: cum maximo vrbis Romæ totiuſque Italiæ detrimento & damno: qui dicerent abſente pontifice omnem prouinciam vrbemque Romam tyrannicis ſeditionibus continuo vexari: eccleſiaſque Romanas neglectas & incultas ſitu ſqualore iam magna ex parte prolabi: tolliq; ob eam rem populorum pietatem Romam continue proficiſcentium cum videāt & ſedẽ põtificiã & titulos Cardinaliũ & monaſteria: ac ſacratiſſima martyrũ loca ſine tecto corruẽtibus iã parietibus pecoribus & brutis animalibus patere: æquũ eſſe vt eo loci pontifex reſideat vbi petrus ſedẽ põtificiam relicta patria ſua relicta natiõe volẽte deo collocauerit. Auxeritq; martyrum confeſſorũ ſanctiſſimorum pontificũ cineribus ac ſanguine: vnde paſtores eccleſiæ vñ quaq; circũſpicientes mãdatorum xp̃i memores: incitatiq; maiorũ exẽplis quorũ martyria & res geſtas ante oculos haberent ſaluti hominum conſulerent: patrimoniumque beati Petri recuperarent: quod pontificum abſentia, in hetruria, in ſabinis, in hernicis, in vmbris, in piceno, in flãminia a tyrannis quibuſdam occupatũ fuerat. Reti-

cere ſe impræſentiarum ꝙ imminuta ſit hominū pietas & peregrīatio ad vrbem Romā: īmmo ad ſanctorum corpora & reliquias viſendas ob pōtificum abſentiā: quæ adhuc redintegrari poſſet ſi pontifex Italicus creatur. Reſpōdere tum Cardinales ſibi curę fore vt virum optimum deligerēt qui eccleſiæ dei pręeſſet nulla ꝑſonarū aut nationum acceptiōe habita: ad imitationem ſaluatoris qui ad apoſtolatum viros ex omni natione delegit. Irent ipſi & bono animo eſſent. Arbitrarenturque ſe nil acturos quod non totum ad honorem dei: ad vtilitatem eccleſiæ Romanæ totiuſq; chriſtiani populi pertineret. Diſpoſito deīde apd̄ ſanctum petrum cōclaui collocatiſque ī vaticano militum ſtationibus ne tumultu aliquo tāta electio impediretur. vbi de ineūdis ſuffragijs mentionem faciūt magna cōtentio ſubito exorta eſt. Tredecim erant Cardiales Gallici ꝗ pōtificem e ſuo corpore volebāt. Quatuor erāt Italici quorum vnus ex gente vrſina ad pōtificatum maxime aſpirabat. Inclinabat autem ī gallos quippe ꝗ plures erāt res ipſa. Sed forte fortuna īter lemouiceſes & reliquos gallos orta diſcordia cum vtraque pars e ſuis aliquē creari vellet effecit vt Bartholomęum Barēſem archiepiſcopū patria Neapolitanum vel (vt alibi legitur) piſanū extra collegium Cardīalium pōtificē crearēt abſentē quāuis Vrbanumq; ſextum appellarēt. Prius tamē ꝗ in publicum prodirēr, Scitumq; ſit vrbanum pōtificē creatum eſſe, calumniari galli electionē illā fraudibus & metu exortam inſtātibus Romanis vi & armis vt Italus aliquis crearetur. Cardiales aūt e cōclaui ꝓdeūtes partim in Adriani molem

partim vero ad montana loca cõfugere imperiũ populi furẽtis vitaturi. Seceſſit & ad vicouarum cardialis vrſinus ĩ tãta diſcordia magnã ſpẽ conſequẽdi põtificatus collocãs. Verum nõ ita multo poſt cardinales pœnitẽtia ducti ad vrbem venere, vrbanumque ante electum cõfirmarũt con ſalutaruntque, vt verum pontificẽ decebat. Poſt menſem vero tertium ĩ calores vrbanos galli cul pam reijcientes a põtifice petiũt: vt ſibi proficiſci Agnaniã cum bona eius venia liceat aerem mutaturi peſtilentem æſtate præſertim maxime vero gallis. Sed re vera ſeueritatem vrbani veriti abiere. Nam ſemel atque iterum eos ad ſe vocatos admonuit vt manus abſtinentes haberent: nõ dona aliqua non munera acciperent: dum cauſas agunt dum patrocinium ſuum beneficia petenti prẹſtant. Interminatuſque eſt ſe acerrime puniturum in ſimonia deprehẽſos aut iniuſtas cauſas fouẽtes. Prẹterea vero oñdit ſibi placere: & ita velle vt pompã dimitterẽt tantãq; familiarium turbam & equorum. Cum id quod in tales ſumptus conſumerẽt eccleſiæ Romanẹ pernicioſos pauperibus & reſtituendis corruentibus baſilicis deberetur. Sed deinceps bonorum delectum habiturum dicebat affirmans malos ſuorũ flagitiorum pœnas laturos niſi ſententiam mutarent. Et quia ſentiebat cardinales gallicos de reditu curiẹ Romanẹ in prouinciam ſuam aliquando mẽtionem facere. Aperte oſtẽdit ſe romẹ mãſurũ: neq; cuiq̃ ſuadẽti vt inde abiret obtemperaturum: q̄ diceret fundamẽtum vniuerſalis eccleſiẹ fideiq; chriſtianæ romæ iactum & auctum ad culmen eſſe. His itaque rationibus moti cardinales Gallici &

hi maxime qui theſauros eccleſiæ In morte pontificum expilauerant:quique pro arbitrio animi ſui omnia prius agebant: Anagniam primo mox fundos confugere:vbi primo in vrbanum vt falſum pontificē inuecti ſunt: qui dicerent hominē vi creatum vi etiam coronā pontificatus accepiſſe,cum electio illa & coronatio ī loco minime tuto ſit habita in qua liberę deberēt eſſe hominum volūtates libera ſuffragia:cum cōtra ipſi a po.ro. coacti ſīt italicū potiuſquā gallicum eligere. Has autē ob cauſas ſede vacante vt ipſi dicebāt octo nāq; erant ioāna regina fauente:gebēnenſem cardinalem qui ante legatus in Italia fuerat pontificem deligunt: eiq; Clementi ſeptimo indicta appellatio eſt. Hinc magna diſcordia in eccleſia dei orta & diuturna quā ſciſma vocant.cū pars chriſtianorum principum vrbano pars Gebenenſi faueret.Neq; hoc malo contenti ſeditioſi cardiales Britones qui multa eccleſię caſtella multas vrbis villas iam diripuerant arceſque occupauerāt in pontificem &romanos mittunt. Ad pontē Salarū Romanus populus hoſti incompoſito agmine obuiam factus ſuperatur & cæditur: verum cū poſtea apud Marinum pugnam magna animorum concitatione iniſſent adeo Britōes cædūt vt vix nūcius tāte cladis ſuperfuerit:Q ui ī arcibus erāt ſe aliquandiu ac ſuos tutati ſunt.Maxime vero arcis Surianę prefectus qui poſt multos annos Martino pontifici deditionem fecit. Interim vero Genuenſes odium quod in venetos mente conceperant oſtendunt accito in ſocietatem belli Lodouico vngariæ rege Franciſco carrarianſi patauino domino: Auſtrię duce Patriarcha Aquileiēſi.

Fūdos cur runt.

Clementem.vij. Pontificē diligunt. ſciſma.britones.

Sentiebāt tum cum venetis perinus Luſignaneus Cypri rex & bernabos vicecomes. In primo autē cōgreſſu nauali prę lio ſuperiores veneti fuere: in littore Antiatum victore Piſano claſſis prępfecto: ex decē nāq; genuenſium triremibus quinq; amiſſę ſunt. Tum vero marchiones Carreti adiuuāte Bernaboue albinga vnum quod nūc arbnigam vocant Naulum & caſtrum francum de genuenſibus occupant. Verū non ita diu in gratiā cū genuenſibus redeūtes oīa reddidere. Genuēſes prętere coiecto ī carcerē Dñico Fregoſo duce eiuſque fratre petro & nicolaū Gualchum ducatui & Lucianum Auriam claſſi maritimę prępficiūt. Bernabos vero qui filiam regi Cyprio ī matrimoniū collocauerat: eam cum duodecim triremibus ſex catelanis & totidem venetis honorifice ad maritum in cyprum miſit quibus triremibus Perinus deinceps terra marique Famauguſtā oppugnat: ſed fruſtra acriter qui in præſidio erant vrbē defendentibus diſiectaq; etiā ventis & procellis claſſe. Nō ceſſabāt hinc veneti hinc genuenſes maria ipſa tum inferum tum ſuperum vexare. Nam dñs Karolus Zenus claſſis venetę prępfectus tyrenum mare Genuenſibus infeſtū reddit: Lucianus auria hadriacum cum magno venetorū detrimento diſcurrit ab Iadera vbi ſtatiōes habebat in venetos mouēs. Iadera nāque regis vngarię erat. Ob hāc autem iniuriā cōmoti veneti cum allicere ad certamen Lucianum non poſſent Gatarum & Sibinicum ipſius regis oppida incēdunt. Interim vero mortuo galeatio vicecomite anno dñi Mileſimo. ccclxxix. tota fere īſubria ad bernabouem īclinatura videbatur: qua ex re maximā volupta-

tem cepere veneti ſed fruſtra. Nā & dimidia pars regionis primo deinde tota Ioanni Galeatio nepoti obtigit. lucanus autem genuēſium prefectus Polam mouens claſſem venetorum in portu ipſo ſuperat & capit. verū dum incaute nimiū in hoſtē fugientē ruit lancea tranſfixus moritur. Vtraque claſſis & victrix & victa Iaderā perducitur: quo ſtatim genuenſes Petrū auriā in demortui fratris locū miſere cum triremibus nouē alijſq; nauigijs cōpluribus: qui victoriam fratris receſens ad duo milia captiuorum inuenit deprehēditq; multos in prelio & in vndis perijſſe. Oppugnabātur & terra veneti a carrariēſi eiuſq; ſocijs quos ātea commemoraui. Quibus veneti albricū Barbianū cunij comitē egregiū copiarū ducē oppoſuere. At Petrus auria Genuenſiū præfectus ſexaginta triremium totidemq; nauigiorum cōparata claſſe venetias contendēs Gradū comaclum caprulas vi captas incendit. Inde vero clugiam mouens a preſidio veneto aliquādiu egregie defenſam tandem eam vi capit Patauino tyranno cōmeatum ſubminiſtrante. Cecidiſſe ea oppugnatiōe ad ſex milia hominū conſtat: & ad noningētos & quinquaginta ex venetis captos Iaderāq; miſſos. Muliebri tamē pudicitiæ in tanta clade ignotum eſt. Fracti autem tanta calamitate veneti cum nec terra nec mari auxilia ſperarent Captiuis genuēſium e carcere liberatis eiſq; clugiam ad prefectum genuenſium impetrandę veniæ cauſa miſſis pacem petiuere: eas accepturi leges quas victor impoſuiſſet. Genuenſes vero ſuperbia elati vt victores facere conſueuerunt venetos reijciūt niſi ſe ac ſua omnia dedentes: Qui ad tuendam

patriam conuerſi deductis ante portus fauces cathenis ferreis diſpoſitiſq; in littore portus tricētis equitibus totidēq; peditibus ad vnum aliquē ex ciuibus ſuis reſpiciunt quē bello pficerēt. At vero dū fluctuarent ī tanta ꝑturbatione quē potiſſimū deligerēt īcerto auctore vox audita eſt vnicū victorē Piſanum. Qui Genuenſes optime noſſet idoneū eſſe qui tantæ rei pficeret. Non eſt audita temere ea vox quaſi auſpicato emiſſa ad carcerē cōcurrunt omes(eo em̄ deductusfuerat ob rē male ad polam geſtam)eductūq; bello maritimo ſolum pficiunt. Inſtabant Genuenſes & captis circū quaq; caſtellis īgredi vrbē parabant quos poſt lōgam pugnā Ioannes Barbadicus armatus lembis quibuſdam perfacile repulit cū ꝓgredi vlterius ī æſtuariis illis triremes Genuenſium non poſſent. Hac etiam arte Barbadicus vſus eſt īuentatum primum a quodam theutonico bombarda fuit a ſono & tonitru ſit dicta. nulla erat ſcapha ventorū nullus lembus qui nō duas bombardas & eo amplius haberet: quibus multi Genuenſes vt a re inſolita nec ad pcauendum ſcita opprimebantur. Sīgulæ.n. bōbardę vno ictu binos ternos ve plerūq; necabant cum pſertim in triremibus declinare ictus vt in terra non liceat. Adhortabātur autem Veneti bernabouem Vicecomitē ſociū & amicū ita genuenſes bello pmere vt obſidione tam graui liberarentur: iam.n. comeatibus carebant. De venetis tū quidē actum fuiſſet ſi vt carrariēſis admonebat genuenſes cauiſſent ne comeatus mari venetis īportari poſſent. bernabos autē venetis aliqua ex parte ſatiſfacturus exercitum ſuum in genuenſes mittit: q vallē Pulcepheræ depdatus: ac

ceptiſq; decē & nouē milibus numum auri omiſſis Genuēſibus auro cum Bernaboue nō ferro decernētibus Onuſtus p̄da īſubriā redijt. Nō ē vſus ea fœlicitate aſtorgius Fauentinus eo cū equitatu a Bernaboue miſſus: Vbi.n. appropinquat abe rumpente populo genuenſi funditur fugatq; ægre quidē Aſtorgius euaſit ruſtico cucullo indutus. At callo Ioannes imperator grçcorum cū venetis ſentiens peram genuenſium conſtantinopoli vicinam oppugnare adoritur. Videbat em̄ Genuenſes pluribus bellis & quidem grauiſſimis implicitos. Sed Andronicus eius filius patri ac Veneto æque hoſtis: Thurcorum Burgatorumq; p̄ſidijs & ſocietate fretus eam acerrime defēdit: eo q; terroris partem deduxit vt in partes genuenſium ſtatim tranſiret. Interim vero Vrbanus non intentus componēdç paci inter chriſtianos vt par erat ſed iniurias a Ioanna regina acceptas vlciſci cupiens Lodouicum Vngatiæ regem impulit vt andreaſq fratris mortem ſe adiuuante vlciſceret. Qui Karolum filium in Taruiſinis contra venetos dimicantem in ioannā concitans res venetorū prope afflictas meliuſculas fecit. Supuenit & Karolus zenus venetus vir bello nauali egregi⁹: qui dep̄ſſis duabus honorarijs nauibus añ portū clugienſem eo neceſſitatis genuenſes pduxit: cū educere naues ſuas non poſſent Clauſis reliquis hoſtis vt ipſi obſidentes q̄ obſeſſi maiore rerum oīm penuria laborarent. Sed nihil æque genuenſes afflixit q̄ Petri auriç mors ictu bombardç interfecti cū munimenta Clugiç acriter defendit ī cuius locū Mattheus ruffus ſtatī ſuffectus dū clugiā peteret cū nouis triremibus apud Mãfredoniã Tha-

deum Iuſtinianū cum ſex triremibus annona Honuſtis capit. His vero cladibus Agapitus Cardinalis colūna & genuēſes & venetos ſępe ac fruſtra ad pacē adhortaus eſt. Sed ij de vita & ſāgnine nō de iperio īter ſe dimicātes ſanis bñ admonēſiū cōſilijs nuſq̧ obtẽperarunt. Poſtremo itaq̧ Genuenſes clugię obſeſſi cū erūpere non poſſent pmente, veneto habere ve comeatus nequirent a Mattheo ruffo patauinoq̧ dño qui id ſe facturos breui pollicebātur: deditionē fecere kalendis Iulij Milleſimo.ccclxxx. Capti ſunt ea deditione ex hoſtibus ad quatuor millia tricenti & quadraginta plures aūt fame & ferro in oppugnatiōe perijſſe conſtat. Non quieuere tñ tanta clade Genuēſes q cum triremibus octo & triginta Tergeſtinos deficere a Venetis ad patriarcham Aquileienſem compulere: cepere & Iuſtinopolim excepta dūtaxat arce. Aucta deinde claſſe venetias iterum contendunt: ſed cum nemo ad certamen prodiret ī Iſtriam redeuntes polam vrbem vi captam incendūt. Multę vtrinq̧ cædes inuicem acceptę datęq̧ ſunt veneti tñ bello terreſtri carrario opprimebātur. Licet Iacobus caballus egregius copiarū dux eos acerrime tutaretur: dum Taruiſium oppugnatur quod fame in hoſtiū poteſtatē fere venerat. Verū cum feſſus & defatigatus iam vterque populus tā diutino & atroci bello eſſet Dux Sabaudiæ pacem inter eos hac formula componit octauo Kalendas ſeptēbris. Milleſimo: ccclxxxi. Vt regi vngariæ decimo quoq̧ āno Veneti ſeptem milia nummum aureorum perſoluerent. Si nullum piratam in ſuis Dalmatiæ locis tutū eſſe pateretur: ſiq̧ nulibi ſalem fieri ſineret vtq̧ patriarchæ Aquileien

ſi in foroiulio eadem maneret conditio quę ante bellum fuerat. Venetis aũt & Genuenſibus ĩpera tum ut captiuos alterutrum ĩcolumes dimitterẽt de p̃da vtrĩque capta nulla mentio. Mandatũ Pa-tauino vt ab obſidione Taruiſiȷ recederet: vtque arces & turres ĩ ſtagnis & ad fluuiorum hoſtia ex-citatas ſtatim demoliretur. Termini inter venetũ & Patauinum poſiti. Interea vero Karolus quẽ di ximus a pontifice ex vngaria contra ioannem ac-citum cum octo milibus equitum in Italiam veni ens Aretium primo ĩ poteſtatẽ ſuã redegit Guel phorum & Gibellinorum ſeditionibus diu agita tum. Inde vero in Florentinos mouens a ioanne haucut qui tum ſtagiæ erat ꝓpellitur. Sed floren tini veriti ne ſuſtinere tanti regis ĩpetum nõ poſ-ſent pacẽ a rege datis quadragĩta milibus numũ auri redimunt qui Bagnacaualũ Nicolao Alber toq̨ Eſtenſibus vendidit: quo facilius retinere Fa uentiã ĩ poteſtatee ſua poſſẽt: quã tñ haud ita mul to poſt amiſere Aſtorgio Manfredo eã quidẽ pro ditione adepto. Carolus vero ſalutato Romæ vr-bano regnum ingreſſus ſuperatis etiam ioãne du cibus Neapolĩ dedentibus ciuibus capit. Obſide-batur ĩ caſtello nono regina cũ aretini guelphi tu multu excitato iacobũ carazolũ Neapolitanũ ci-uẽ eo a rege miſſum fugere in arcẽ cõpellũt. con-fugere eo gibellini quibus & vir æquus nõ certe magis quã guelphis conſulebat. Volebat em̃ om nia pari iure in ciuitate agi. Accito itaq̨ ob acce-ptam ĩiuriã alberico barbianoe tudertinorũ fi-nibus vrbem ingreſſus dum guelphos ad officiũ redigere conatur gibellinorum quoq̨ bona diri-pit. Ferrabac aũt alter copiarum dux Albricõ ſe-

cutus quod reliquum ſupſuerat ī Aretio abraſit. Dum hæc neapoli & Aretio :agerentur noua belli nubes Italiā inumbrauit. Nā Lodouicus Andegauēſis a regibus Francorum originē ducēs italiā ingreſſus cum trigīta milibus equitum nō lōge a Bononia cōſederat: a Clemēte ātipapa īpulſus nō tam vt reginam Ioannā obſeſſam liberaret: ꝗ vt Vrbanum armis pōtificatu deījceret. Hanc ob rē karolus omiſſo Aretio Albricum & Ferrabac ad ſe vocat. Florentini quoq; ioannē haucut rogatu Vrbani ad Karolum miſere. Lodouicus autem ꝑ marſos iter faciens ad caſinenſem ſaltum iam peruenerat Adhuc.n. ad duodecī milia equitum expectabat: qui italiam ingreſſi duce Andegranīj ꝑ placētinum Lucenſem Florentinum Senenſem agrum iter facientes: Aretium iam ꝑuenerant vrbemque a guelphis introducti poſt illatam ab albrico cladem diripuere. Defendebatur arx guelphorum pręſidio que diebus quadraginta oppugnata in gallorum poteſtatē propediem ventura erat: niſi Lodouici Andegauenſis mors īteruenifſet. Tum Adegranius re cognita hortantibus Aretinis in arce obſeſſis vrbē Florentinis vendidit: in galliaſq; redījt: Andegauenſes aūt milites morte ducis conſilio carentes bini ternive mēdicantēs etiam in patriam rediere. Tum vero vrbanus terrore gallico liberatus Neapolim ſe conferēs a rege petit vt ſibi liceat creare nepotē ſuū cāpanum prīcipē: ꝙ cū īpetrare nequiſſet hō ſub ſpecie iuſti & honeſti minus vrbanus re nulli gratus ac miſericordias conuerſus eo iracundiæ regem compulit vt cuſtodījs adhibitis per aliquot dies prodire in publicum nequiuerit. Verum diſſimulata ad

Lodouic⁹ andegauēſisa clemēte antipapa īpulſus

tēpus iniuria Nuceriam ad vitandos ęſtus(vt ipē dicebat)cū bona regis venia ꝓfectus communita ꝗ firmis pſidijs vrbe & nouos Cardinales creat& ſeptē ex veteribus ī carcerē cōiicit: quod diceret eos cum rege & antipapa contra ſe cōiuraſſe. Preterea vero & ꝓceſſū(vt iſtorum more loquar) cō tra regē inchoauit:miſſa de more citatione:q breui ſe venturum nuceriam reſpondit diluiturūqꝫ obiecta crimina nō verbis mō verumetiā armis. Nuceriā itaqꝫ cū ſatis magno exercitu veniēs vrbem obſidet.motus aūt hac ī dignitate Raimundus balcianus e gente vrſina cōitis Nolai filius q poſtea tarentinus princeps eſt habitus ſuis copijs fretus quas ſub rege ductauerat vrbanum cū tota curia proximum litus deductum Genuenſium triremibus ad id inſtructis paratiſqꝫ impoſuit:qbus dum genuam pontifex defertur ex ſeptē cardinalibus nucerię captis quiqꝫ ſaccis inuolutos in mare demerſit. At vero mortuo Lodouico vngariæ rege proceres vngari karolum ſtatim per legatos accerſunt;qui eo profectus dum cōuētū ad res componendas celebrat curante regina que odium diſſimulauerat obtrūcat̄. Anno milleſimo. ccclxxxv:Quo tpe ioānes galeatius bernabouē vicecomitē cui erat ex fratre galeatio nepos captū ī carcere modoecię cōiicit ac cōiectū vſqꝫ ad mortē detinet:eiuſqꝫ ditione potit̄:prius.n.dū patrimoniū diuidūt papia verſellę nouaria:dertona alexādria &c.& ad appēninū alpeſqꝫ ptinētia Galeatio placētia vero Cremōa pma lauda Brixia & bergomū Bernaboui ſorte obtigerāt Mediolanū aūt vtriqꝫ commune erat.at vrban⁹ circūacto anno quo ſe genuam contulerat intelligens eccleſia

Vrbanū cum tota curia ī mare demerſit.

ſticas ciuitates a florētinis ad libertatem vt antea incitari. Lucam primo mox ſenas & peruſiū puenit. confirmatis deinde aduentu in ciuitatibus deſiderio (vt ipē dicebat) videndi neapolim ferentinum vſque proficiſcitur. Ea mente re vera vt Ladiſlaum admodum puerum & Ioānē Karoli filios hęreditate paterna deturbaret. Multi eṁ ꝓceres Lodouico Andegauenſi ſtudere ſoliti potiūdi regni ſpē ei p̄ſtabant. Sed magnā vſi fide Caietani pueris ī vita recētis regnum quoque cū ſūma laude ſeruauerunt. Pontifex itaque re infecta Romā rediēs cū magno apparatu honoreſque pluſq̄ dici poteſt a po. Ro. in vrbē ſuſcipitur licet haud ita multo poſt a Bādereſiȷs inſidias ꝑpeſſus ſit quas certe omnino deuitauit & ſuſtulit creatis vna die xxix. Cardinalibus quorum de numero Romani tres ſunt habiti. Reliqui vero fere omnes Neapolitani fuere. interea vero Antonius Scala veronenſis & Franciſcus ſenior patauinus domin⁹ grauiſſimo inter ſe bello contendere. Ioanne Vbaldino carrīj & Ioanne ordelapho ſcaligeri copias ducentibus. Verum galeatius vicecomes inſtigante carrario ſuperatis ſcaligeris verōa vicētiaque potitur. Neque hic quidem contentus Galeatius paucorum menſium obſidione Patauiū capit. ac franciſcum Carrarium ī carcerem modcecianum cōiicit. Eius vero fili⁹ Franciſcus iunior fuga ſalutem ſibi quęſiuit: florentini quoque augendę ditionis cupidi polidianum Lucinianum oppida ex veteri Senenſium dominatu arte magis q̄ virib⁹ ī poteſtatē ſuā redegere. p̄terea vero Karolum bernabonis filiū & Antoniū ſcalā cū quinque milibus equitum in agrū ſenēſē hoſtili aīo immittunt. Hāc

Vna die nouē & viginti cardiales creat.

Patauium capitur

ob rē galeatius motus legatos ad Florētinos mittit qui ſuo nomine cōquerantur Carolum vicecomitē & Antonium ſcalā hoſtes ſuos a populo florentino quo cum ipſe pacē antea inerat & fœdus, mercede cōductos eſſe vexariq́ ab eis bello Senēſes amicos & ſocios cōtra ius faſq́ legatis itē mandatum eſt vt niſi ab iniuria ſenēſium diſcederent exauctorarētq́ ſuos belli duces Florētino populo bellum īdicerēt: quo minus vero id ſtatī galeatiꝰ feceret petri gābacurtę Piſanorum tyranno ꝓcibus factum eſt qui galeatio & Florētinis amicꝰ rē inter vtrūq́ cōpoſiturum ſe ꝓdicabat. interī vero vrbanus pontifex pōtificatus ſui infœliciter actī anno. xi. menſe. viij. Romę moritur. Sepeliturq́ ī beati Petri baſilica paucis admodum eius mortē vt pote hominis ruſtici & inexorabilis flentibus. Huius autem ſepulchrum adhuc viſitur cum epitaphio ſatis ruſtico & inepto.

Bonifacius IX

Bonifacius Nonus patria Neapolitanꝰ Petrus cognomento Tomacellus antē a vocatus Romæ cardinalium omniū conſenſu pontifex creatur. Anno dn̄i Milleſimo. ccclxxxix. Hic & ſi ānorum circiter triginta eſſet dum pontificatum iniȷt. ita tn̄ deīceps vixit in tam Florida ætate & tanta petendi licentia vt nulla ei libido nulla voluptas impigi velo bȷci poſſet: iuuentē certe cū ipā ſenectute commutaſſe videbatur. Fuit ꝑterea tanti animi conſilȷq́ vt prius populi Romani vim omnē ī pontificē trāſtulerit: creatis ſuo nutu magiſtratibus oībus munitaq́ ſancti Angeli arce ī mole Hadriani ſita ad tyberis pontē quo ab vrbe ī vaticanum itur, Mu-

Hic annorum circiter triginta pontifex ordinatur.

nitiſq; itē pōtibus quibus in trāſtyberim Romani cōmeāt. Verum dum Bonifacius.ix. adhuc ī pontificatu eſſet galeatius Florētinos & Bononienſes bello aggreditur: Ioāne vbaldino & Iantedeſco petramala copiarū ſuarū ducibus qui vallem arni ſuperioris īgreſſi oīa lōge ac late populabātur. Iacobuſq; vermes Bononienſem agrum ſuo nomine īgreſſus ciuitati quoq; multa dāda ītulit. Tū vero Florētini ad pręcauēda mala ſoliciti: & Ioannem haucut & Karolū Bernabouis filium & Antoniū Scalā cū quatuor equitū peditū duobus milibus Bononiēſibus ſocijs & amicis auxilio miſere. Solicitare pręterea literis & nuncijs Stephanū Bauariæ ducē ad quē frāciſcus Iunior cōfugerat: & Iacobū Armeniaci comitē magna mercede cōductum: vt ī Italiā cōtra vicecomitē deſcēderēt: eumq; a ceruicibus ſuis ad propria tuēda auerterent. His cohortationibus motus Frāciſcus iunior mutata veſte fauētibus venetis ſecreto tū Pataui num īgredit̄ vrbeque potit̄: ſubſecutus vero Bauarię dux vrbē ingreſſus oppugnare arcē non deſtitit. Veronēſes autē harū rerū permutatiōe moti pulſo vicecomitis pręſidio Antoniū ſcalā ad ſe vocāt qui fere his diebus ī hetruria mortuus erat relicto vnico filio in prima pueritia adhuc ſuperſtite: Qua qdē re cognita pœnitētia ducti īprimis Vgolotum blācardum qui in Cremonenſi agro cū exercitu galeatij erat ad ſe vocāt īpetrata pri⁹ erratι venia: perſolutiſque aliquot milibus numū auri ad redimēdā tāti erroris culpā ingreſſus vrbem blācardus retinere milites a direptione tam opulētę vrbis nequaquā potuit. Vxor vero galeatij tātę ciuitatis ciuitatem miſerata triduo poſt

militibus direptionē inhibuit. At dux Bauariæ cōqueſtus ſe mercede a Florētinis defraudatum ab oppugnatiōe Patauinæ arcis in germaniā diſceſſit. Tum florentini præbēte aditum Alberto Eſtenſi qui iā pridē ab amicitia galeatīj diſceſſerat Ioānem haucut carrarienſi ſocio auxilio miſere cuius fortitudine & aſtu arx patauina in deditionē breui recepta eſt. Vnde galeatīj copiæ quæ eo recuperādę vrbis cauſa venerāt ī vicētinos ſeceſſere. Deſcēderat iā tum etiā comes Armeniaci a florētinis mercede cōductus p Taurinos ī italiā cum viginti milibus equitū cāſtellatiūque ī Alexādrinis vi captum diripuerat: Quare galeatio neceſſe fuit copias ſuas e vicētinis reuocare: quas hoſti opponeret: In ſuburbio alexādrino cōſederant Mediolanenſes: in quos delati Armeniaci ſine vllo ordīe excidium ipſis militibus & ciuibus minabantur: pugnatum eſt pro portis aliquādiu: & ab Italis tandiu: protracta pugna eſt donec ſui quos circūacto itinere ad carpēdum extremū hoſtium agmen miſerāt nil tale opinātes aggrederentur. Dum pugnatur ſuperuenere illi: atq; ita a tergo, a lateribus, a frōte cæſi prius pene oppreſſi ſunt ingēti cęde. oppidanis etiā ſuperuenientibus q̄ diſcrimen in quod delati fuerāt cognouerint.

Comes armeniaci moritur.

Comes ipſe armeniaci tāti exercitus dux captus ex vulnere ī pręlio accepto ſtatim moritur. capti & Rainaldus Ianfigliatius & Ioannes ricius florētini equites qui armeniacum ī italiā duxerāt. Tū vero galeatius tanta victoria fretus: partē copiarum in hacutum mittit qui ea mēte Aresim & minutum traiecerat vt ſecū armeniacos cōiūgerēt: verum haucutus re cognita quanta maxime ce-

leritate potuit in patauinos mouit nō paucis ſuorum in itinere amiſſis ob deriuatas paſſim a ruſticis aquas ne redire hoſti impune liceret. at florentini bello preſſi a Iacobo verme qui eo a galeatio cum duodecim milibus equitum peditum quatuor miſſus fuerat haucutum reuocant: qui hoſtes florentinorum quibus par eſſe aperto marte non poterat miris artibus ludificatus eſt. Interim vero hortante Bonifacio pontifice & antonioto adurno genuenſium duce: pax æquis conditionibus inter galeatium & florentinos genuę compoſita eſt. Sed dum vnum incendium extinguitur alterum exardeſcit. Nam & frāciſcus cognomēto vicus vrbis præfectus viterbium pōtifici ꝓditione abſtulit: & petrus gambacurta piſarum dominus a Iacobo appiano publico ſcriba: & oīm cō ſiliorum ſuorum participe cū filijs occiditur: ipſeque Appianus dominatu potitur. Mortuo autem Alberto Eſtēſi Accius & ipſe Eſtenſi familia ortus iā pridem patria pulſus adiuuātibus cunij comitibus redire in patriā inſtituerat. Sed tutores Nicolai pueri Alberti filij ſumptis armis accium Ferraria ſummouentes Lucam & conſilicē oppida Ioanni cunio promiſere ſi accium interficeret. tum ioannes compoſita fallacia virum accio perſimilem interficit, & acceptis oppidis verum accium in publicum producit. Non commiſiſſet tātum facinus Albricus ex eadem familia ortus cui plus Itali dicunt qui omnibus ducibus qui tū fuere. Primus enim docuit Italos bella gerere iam pridem arma ferre deſuetos: quibus ſe deinceps ab inteſtino externoque hoſte tutati ſunt. Prius enim ſi quid gerere Itali vellet ſe velī barbaros

Itali ab albrico bella deſueta ediſcunt.

voluiſſent accire externũ militem opus erat: Sed tãta militũ copia hoc duce breui ſuborta eſt: ſub vexillo ſancti gregorij vt & Britones qui prouinciam noſtrã & eccleſiæ caſtella euerterãt: theutonicos anglicos poſtremo õnia vaſtãtes Italia expulerit: hinc Brachiani & Sfortiani milites originem habuere: quorum armis italia apud exteros tantum nominis cõſecuta eſt: vt aut exteri timore perculſi quieuerint: aut aditum ad nos tentantes magnis cladibus ſupati ſint. Interea vero mortuo clemente. vij. adulterino pontifice in eius locum a cardinalibus tãti ſciſmatis auctoribus Petrus luna. Bñdictus. xiij. appellatus Auenione ſufficitur. Succeſſit tum etiã Karolo imperatori Romano Venceſlaus filius a quo ioãnes galeatius vicecomes Mediolanenſis ducatus titulum accepit miſſo oratore Petro Philargi Mediolanenſi archiepiſcopo qui poſtea Romanum pontificatum adeptus quintus Alexander appellatus eſt: galeatius autem mortuo Ioãne haucut Florẽtiçque ſepulto quo vno duce in rebus bellicis tum mãxime Florentini vtebãtur: mittere Albricum cum ſuis copijs in hetruriã cõſtituit qui florẽtinos appianum piſanorum tyrannum bello laceſſentes in officio cõtineret. Erãt in eo exercitu Paulus vrſinus: Cecolus: Brolía, Brãdolinus, Paulus ſabellus, Lucas canalis: cohortiũ prefecti inſignes: qui ſimul coniunctis copijs animiſque oppugnare Florẽtiã adhorti ad monaſterium cãtuſienſe caſtra poſuerãt: vnde crebris incurſionibus tum agros tum ciuitatem Florẽtiã continuo vexabãt cædibus rapinis incẽdijs oĩa cõplentes. anno domini mileſimo cccxcvij. Quo quidẽ tẽpore & Bonifacius Peru-

ſium ſe contulit nobilitaaem plebis raſpantibus cõciliaturus:Sed plebs pręſente pontifice præter datã fidem arma capiens interfectis ab oꝛtuagin ta ex optimatibus Biordum & Michelottum ple biarum partiũ principes in vrbẽ intromiſſos do minos cõſtituunt.Indignatus autẽ ob eã rem Põti fex Aſiſſium Petens inde ad ducẽ galeatium ora tores miſit qui eum adhortarentur:vt oppugna re Mantuã deſineret quã tum aqua & terra obſi dione premebat accito in ciſalpinam galliã ad id bellum Albrico barbiano.Hãc autem ob rem ex fœdere florẽtinis licuit & venetis belli ſocijs Man tuano auxilium mittere. Karolo malateſta Man tuani ſororio tãtarum copiarum duce: qui ingen ti clade galeatij exercitum apud gouernolũ pro fligauit.erat tum quoq; in animo Forentinis Piſa nos bello perſequi:ſed eos a tanta re auertebant pupij balneiq; comites & vbertini rebelles: Qui Florentinę ciuitati exitium minabantur:ſi in piſa nos mouerent. Verũ mortuo non ita multo poſt iacobo Appiano:filius gerardus patri ſuccedens: cum retinere piſas in poteſtate ſua non poſſet.:ob ſeditiones a fiorẽtinis excitatas vrbem ipſam ga leatio vicecomiti vendidit:plũbino oppido tan tummodo ſibi ac ſuis retento Mileſimo..cccci. In terfecto autem Biordo lanthedeſchi inſidijs peru ſini vindicare ſe in libertatem conati ſunt. Verũ cum vgolinus tricius Fulginas põtificis vicarius eius nomine peruſium in ditionem eccleſiæ trahe re conaretur Indignati ciues galeatio ſeſe dedũt: qui poſt menſes duos Bononia quoque luca fal ſoque potitur.Hinc maior timor florẽtinos inceſ ſit paſſim de ſe ac libertate ſua actum dicẽtes niſi

Monopo liũ piſano rum.

Galeatius morte e medio auferretur. appropinquante vero iubilei anno legati pontificem Romanorum adeunt rogantes vt Aſiſſio Romam proficiſceretur. Qui & ſi ad magnopere cuperet, tum diſſimulato deſiderio facturum ſe quod petebãt negauit: ꝙ diceret eos noluiſſe recipere ſenatores ex nobilitate extrema ſecundum conſuetudinem & inſtituta pontificum: ꝙq; camere cõſeruatores ſuopte ĩgenio elegiſſent homines quidem parum idoneos & quorum licentia Bandereſijs omnia licerent. tum vero Romani vt rem gratam pontifici facerent: & Bandereſios tollunt & Malateſtam pandulphi filium Piſaurienſem virum doctum pontificis nomine in Senatorem recipiunt: pecuniaſque inſuper Bonifacio dant quo ei proficiſci ad vrbem liceret. vrbem itaq; ingreſſus munita mole Hadriani vt antea diximus mœnib' & turribus dñatu vrbis ſenſim potitus eſt. ce-
1400. lebrato deinde Iubilei anno mileſimo.cccc. quo ĩnumera fere hominũ multitudo ad vrbem religionis cauſa venerat. Florentini galeatium a ceruicibus ſuis auertere cupientes Robertum Bauariæ ducem quem imperij electores abrogato ob ignauiam veceſlao Boemo delegerant ac conditione in Italiã vocãt: vt nõ prius promiſſam mercedẽ accipiat: quã vicecomitis ducatũ attigiſſet. qui Brixianum agrum ad benaciũ ingreſſus parte pecuniarũ accepta cũ galeatij copijs cõgrediẽs ſuperatur: ac tridentũ fuga petit. retinere hominẽ veneti & Florentini multa polliciti quo minus ĩ germaniã rediret nequaquã potuere: tũ vero bonifacius ſiue vicecomitũ potentiã veritus: ſiue augẽdę ditiõis eccleſiaſticę cupidus: annatarũ vſum

Vſus annatarum.

beneficijs eccleſiaſticis primus impoſuit hac conditione vt qui beneficium conſequeretur dimidium anni prouētus fiſco apoſtolico perſolueret. ſunt tñ qui hoc inuentū Ioāni.xxij.aſcribant. Hāc autē cōſuetudinem oēs admiſere pręter anglos q̄ id de ſolis ep̄atibus cōceſſere ī cæteris bñficijs nō adeo confirmata hoc modo pecunijs arce magiſtratibus ſuo nutu in vrbe delectis ditiōe eccleſiaſtica pōtifex: Ladiſlaum adoleſcentē Karoli Neapolitani regis filiū in regnum paternum reſtituit a tyrannis & populis occupatum: qui Lodouici Andegauēſis partes ſecuti fuerant: quo autē facilius & honeſtius id fieret priuationē Karoli ab vrbano.vi. Nuceriæ factā abrogauit: Cardinalemq́ȝ Florentinū caietā miſit quę ſola in fide remanſerat: vt eo loci adoleſcentē coronaret: vbi ſumma cum fide ſeruatus fuerat. vicecomes autē redeunte in germaniā imperatore Roberto: copias ſuas Albrico duce ad opprimendum Ioannē bentiuolum miſit: qui bononienſem vrbem in ſuam redegerat poteſtatē pulſo vicecomitum pręſidio: militabāt tū in exercitu galeatij frāciſcus gōzaga cōpoſita īter eos pace: militabat pādulphus malateſta karoli frater aderat. & Ottobonus rubeus parmēſis ciuis quorū nominibus perterriti Florentini Bernardonē copiarū ſuarū pręfectū bononienſibus ſocijs auxilio mittūt: cuius aduētu bononienſes aīs aucti hoſti mœnibus appropinquāti occurrere audēt; quo prelio ſuperati omnē equitatum cū bernardone ī ip̄a pugna interēpto amiſere. Captus etiā eo prælio Iacobus carraria frāciſci gonzage precibus cōſeruat̄. Aufugerat tū cū paucis Bētiuolus in vrbē quā dū acriter nimiū tutatur

Annatas angli non admiſerūt.

in globum incidēs cum viuus capi non poſſet ob truncatur:potitus itaque deiceps nullo reſiſtēte bononia galeatius magnum terrorem florētinis iniecit.eo enim ſe belli moturum omnē belli īpetum oſtēdebat. Verū morte adiuti: vt ipſi optabāt nō ita multo poſt tāto metu liberati ſunt.mortuo autē ex febre Ioāne galeatio apud meregnanū cū anī cometes tātę mortis indiciū apparuiſſet anno.M.cccc̄ij.multi repēte tyrāni oborti ſūt: aut ciuitatū ſuarū prīcipes:aut cohortiū pręfecti a militibus ducis ob largitionē ad occupādas ciuitates adiuti. Oborta tū quidē infinita mala ſunt cū nemo vnus pręeſſet q̄ vitia hominū impio & auctoritate cōpeſceret. Innouata eſt etiā guelphorū & gibellinorū pniciosa ſeditio. quæ ducētis & eo amplius annis per Italiā vagata oēs ciuitates ita ad arma ciuilia cōcitauit:vt ferme ad īternecionē certatū ſit.Nā vgolinus caualcobos oppreſſis gibellinis Cremonę īperitabat. Parmā Otto tertius interfectis ac pulſis Rubeis obtinebat Soardi bergomum:Ruſconij comum, Vignatæ laudam, Vercellas, Alexandriam plurimaſque per eam regionem oppida Fazinus canis dux copiarū egregius vi occupauerat.omitto reliquos tyrānos a galeatio pulſos qui tum quidem redeūdi ad tyrannidem & dominatum ſpem aliquā ſumpſere: maxime vero gulielmus ſcala & Karolus vicecomes bernabouis filius qui prīcipes oēs & populos ad defectionē ſollicitabāt:hinc etiā pinus ordelaphus patria pulſus Foroliuio potiť albricus quoque cūij comes fauētiā bello preſſam ī ſui poteſtatem redegiſſet niſi a ladiſlao adhortāte etiā pontifice ī regnū accitus ꝑpere fuiſſet: magnuſq; co-

Mors galeatii.

neſtabilis (vt eorũ vocabulo vtar) creat⁹ miſerat & eo cũ ſatis iuſto exercitu fratrẽ ſuũ pontifex vt regi auxilio eſſet neapolitanis repulſus Peruſium mouẽs ciuitatẽ ipã ĩ poteſtatẽ põtificis breui redegit. At Baldeſar coſſa Neapolitan⁹ ciuis ſãcti Euſtachij cardinalis Bononiẽſes aliquãdiu obſeſſos redire tandẽ ad eccleſiã cõpulit: Brachio mõtono copias eccleſiaſticas ducẽte: quẽ vt virũ ĩ re militari pſtãtẽ Albricus ĩ flãminea reliquerat ſub eo.n.ab ineũte ætate militauerat ordineſq; duxerat. Idẽ etiã cõtigerat Sfortiæ e Cotignola Flãminiæ oppido originẽ ducẽte quorũ virtute militia Italica ita breui creuit vt qui duce in re bellica deinceps indigerẽt altero iſtorũ vterẽt. Hinc illę factiones militares exortę ſunt ſexagita iã annis nil ppe geſtũ ĩ Italia ſit quod non alteri iſtarũ aſcribi poſſit. Qui.n.a Brachianis opprimebãt viciſſiq; a Fortianis alterã factionẽ pcio cõducebat. Albricus aũt vñ tanq̃ ex equo troiano innumerabiles belli principes emanarũt Neapolim diu oppugnatam tandẽ in ptatẽ Ladiſlai recepit. Qui victoria moti oẽs regni prĩcipes ciuitateſq; ſtatĩ ĩ deditionem regis puenere. At vero Ladiſlaus regnandi cupidus priuſq̃ fundamẽta regni Neapolitãi confirmaſſet accit⁹ ab vngaris ad illud q̃ regnũ iure hęreditario ſuſcipiẽdũ cũ copias traieciſſet Iaderaniq; obſideret: Certior ab amicis fit Neapolitanos & aliquot regni proceres ad defectionẽ ſpectare: Iadera itaquę potitus eademque venetis diuendita Neapolim redijt: reuocatoque e Flãminia Albericoo (eo namque ad ſuos viſẽdos profectus erat) omnes proceres dominatu priuauit recuſãtes aũt parere e patria deiecit. In Seuermatũ vero fami-

liam crudeliter animaduertit primatibus ipſis vl timo ſupplicio affectis. Bonifacius aūt ī tanta rerum ꝑturbatiōe diu afflictatus dolore laterū tandē morit̄ pōtificat⁹ ſui āno.xiiij.mēſe.ix. M.cccc v ſepeliturq̧ in baſilica petri ſepulchro marmoreo vermiculato opere diſtīcto quod adhuc cernitur cum gentilicijs inſignibus. Quę itē indicant multa ædificia tum ī mole Hadriani tūi capitolio tū ī palatio Vaticani huius iuſſu & īpenſa edificata,tū fuiſſe. Huic autē pontifici ad ſummā gloriam nil certe defuiſſet niſi,affinium & cognatorum affinitatibus obtēperans aliquā notam cōtraxiſſet. Multa eñ crimina ꝑ ſimoniacam prauitatē cōmittebantur petentibus contra ius faſq̧ omīa tum fratribus tum cognatis quorū magna ml'titudo quęſtus gratia Romam venerat. Indulgētiæ vero & quidē plenariæ ita paſſim vēdebantur vt iam vileſceret clauium & litterarum apoſtolicarum auctoritas. Reuocare hæc omnia Bonifacius conatus cognatorum ꝓcib⁹ eoidētidē redire cogebatur. Vñ melius actum cum eccl'ia dei cenſerē ſi pontifices reiectis affinibus & cognatus vl' ſaltē in mediocri fortuna collocatis pōtificię dignitati potius quā carni & ſanguini cōſulerēt. Maxime vero hoc tpe quo mortuo Tamburlano qui thurcos ſuperauerat eorumq̧ regā cathenis victum ſecū trahebat Armenios ꝑſas egyptios. Aſſirios ſine gubernatorib⁹ reliquerat qua ex re facile xp̄ianis tū fuiſſet hieruſalem ac ſctm̄ dñi ſepulchrum recuperare. In noſtros eñ conuerſus Albos ſuo pontificatu nouam ſuperſtitionem introducentes perſecutus eſt. Ex alpibus namque deſcendiſſe in italiā anno ante iubileum preſbyterum quendam cum

Margin: 405. (handwritten) — Mors bonifacij. — Indulgentiarum vēditio — Nota — tāburlan⁹ — Superſtitio alborū

magna hominum multitudine ex patre meo qui hominem viderat intellexi. Is quidem albo indutus pannotã tam modeſtiam vultus ac verbi prę ſeferebat: vt ab omnibus ſanctus haberetur in. Italiam itaque deſcendens magnum hominum ac mulierum multitudinem in ſententiiam ſui ipſius breui deduxerat lintheis albis circundati omnes ſine diſcrimine mares ac fœminæ ruſtici an ciues ſerui an liberi eſſent paſſim veluti pecora vbi nox oppreſſiſſet dormiebant. Publice in vicis epulabantur perlatis vndique certatim quaſi ad ſacrum epulis. Crucifixum ſacerdos ipſe prę ſeferebat: quem lachrymari ob hominum errata dictitabat. Id quotiens accidiſſet ſubclamabant omnes veniam a deo petentes. Laudes beatæ virginis canebant euntes & ſtantes hymnis ad id apte compoſitis. ex Ciſalpinis autem in Flamminiam hetruriam Picentes aucta opinione ſanctitatis veniens non plebem: modo rudem & credulam ſed & principes & epiſcopos ciuitatum in ſententiam ſuam facile pertraxit. Subſtitit Viterbij cum magna multitudine labore itineris feſſus Romam inde (vt ipſe dicebat) adviſenda loca ſancta ſanctorumque corpora venturus. Sed Bonifacius fraudem ſubeſſe veritus qui diceret hominem ſuperſtitioſum pontificatum appetere adiuuante illa multitudine milites aliquot pręmittit qui hominem comprehenſum ad ſe perducant: ſunt q ſcribãt huius fraudem quęſtione detectam fuiſſe: hominemque in tanto facinore deprehenſum meritas pœnas luiſſe igne. ſ. quo exuſtum ferunt. Sũt etiam qui dicant nil faudis in homine deprehenſium fuiſſe. Sed id factum a Pontifice abolendo

rumori quo hominē p̄ inuidiā captū & necatū af-
firmabant: Vtrū verius ſit deus nouit. Hoc tn̄ cō
ſtat poſt tātā colluuionē q̄ ptim hac ſupſtitiōe pti
frequētia Iubilei obuenerat magnā hoīm multitu
dinē peſtilētia cōſūptā fuiſſe, In tantis aūt malis q
bus prouincia noſtra affligabat̄ vnū tn̄ bonum ī
Italiam auectum eſt. Ad nos Chryſolora Biſan-
tius litteras græcas attulit q̄ annis iā quingentis ī
italia cōtinuerāt. hic grecę latineque linguę ſcho
lę exortę ſunt Guarino victorino Philelpho Am
broſio monacho Leonardo Aretino Karoloque
ac pleriſque alijs tāq̄ ex equo troiano in lucē pro
deuntibus quorum æmulatione multa īgenia de
inceps ad laudem excitata ſunt.

Floret roma literis

Innocentius VII

INnocentius. vij. Patria Sulmonen-
ſis coſmatus antea vocatus ſācte cru
cis preſbyter cardinalis Romæ pon
tifex creatur. Tumultuante tota ita
lia. mortuo eñ ioāne Galeatio duo
bus filijs ſuperſtitibus ſed adoleſcētibus adhuc to
ta italia ad arma reſpiciebat. Ioānes maria maior
natu (id ei ei nomē erat) ducatū Mediolani ſibi vi-
dicat. Philipp⁹ vero maria minor natu Papiæ do
minatū cuius comes iure habebatur facile obtinu
it. Reliquę ciuitates (vt antea dixi) ad quīq; enī &
viginti fuiſſe cōſtat ab īperio Vicecomitū defice
re. Nā & Paulus Guiniſius ciuis Lucēſis patriæ do
minatū ſibi vſurpauit: & Franciſcus carrarius ſu-
blato e medio tanto duce cuius arma mirum in
modum timuerat augendæ ditionis in magnam
ſpē veniēs veronā Brixiā Bergomū Cremonam
legatos ad ſolicitādos ī ptes ſuas guelphos miſit.

Verū vbivbi videt Gulielmū ſcalam & karolū vicecomitē qui īperia ciuitatū ſuarū deſiderabāt poſſe conatibus ſuis obſtare,Gulielmo veronę karolo Mediolani acceptis ab eo mutuo triginta milibus aureis dn̄atū pollicitus eſt.Reducto itaq; ī patriam Gulielmo eodē q; nō ita multo poſt veneno ſublato verona ip̄e potitur.Eadē quoq; fraude Karolum aggreſſus eſt:cū is īſtaret vt non apparentibus ꝓmiſſis pecuniam ſaltē mutuo datā ſoluerer.Litteris quoq; Franciſcū Gōzagā admonet vt deſcēdere ī ptes ſuas ſpōte velit amplectiq; eius amicitiam & ſocietatē:ſin ſecus eſſet aīatus habiturum ſe eū ꝓ hoſte facturumq; vt breui eius ptinaciæ peniteat fieri pfacile id poſſe dicebat cum veronam Mantuanis finitimā adeptus Brixiam quoque ī poteſtatē ſuam breui ſit redacturus:vnde ꝑ commode Mātuanos bello p̄mat.Nil rn̄dere Frāciſcus īſtituit priuſq; venetorum legatos audiret: quos ī via ad ſe euntes intellexerat. Veneti eī carrariorum potētiam ſuſpectam hābētes Vicētiam dedentibus vltro ciuibus ī deditionē & tutelam recipiunt q; Frāciſci arma vererēt: q; que ſub quouis alio q̄ ſub Patauino dn̄o eē mallebant:quippe cum inter patauinos & vicētinos īmortale odium intercedebat.Admonet tum Franciſcum Carrariam venetus ne vicentinos vectigales ſuos bello attingat vtque ab expugnāda colonia quam ſuæ ditionis eſſe rebantur abſtineat. Aliter venetos bello perſecuturos illatas īiurias:Reſpondet Franciſcus mirari ſe venetorum impotētiam qui cum nullū ius in cōtinēti habeant leges tn̄ merito imperantibus velint p̄ſcribere irent & ęſtuarijs ſe ac paludibus cōtinerēt;eoſque p̄eſſe ciuitatibus fini

rent qui eam facultatem a maioribus ſuis accepiſſent. Indignati mirum in modum veneti legatos ſuos qui in via erant admonent: vt fœdus & ſocietatem cum Franciſco Gonzaga ineant eūq́ primum copiarum ſuarum ducē deligāt addita pecuniarum ſumma que ei ſtipendij nomine quotannis daretur cum vero Franciſcus icto fœdere maturandum ratus ꝙ iam hoſtes potitos colonia intellexererat conſcripto magno militum numero veronenſes ad eam partem adoritur qua ad Mātuanos vergūt: Idem faciunt veneti ex vicentinis eo mouentes quo impetu veronenſes perterriti cum nulla ſpes auxilij ſubeſſet deditionem fecere. Oderant etiam ciues Franciſcum Carrarienſem ꝙ Guilielmum ſcalam veneno necaſſet eiuſq́ filios occupata fraude verona in carcerem conieciſſet. Dum vrbem vero iuſtructis aciebus ingrediuntur ne qua fraus ab hoſte ſubeſſet: Iacobꝰ carraria qui ibi cum prȩſidio erat repente cum militibus aliquot hoſtiliam ꝓfugit. Sed dum padum traijcit captus venetias mittitur. Munita autem firmiſſimo pſidio verona. inde cum oībus copijs veneti patauiū mouentes vrbem prȩaltis muris ac ꝓfunda foſſa munitam defenſamq́ firmo pſidio obſident & tandem poſt aliquot menſes intercluſis vndique comeatibus in deditionem accipiūt: confugerat in arcem Franciſcus cum filijs ac nepotibus quam tamen veneti non ita multo poſt cepere vrgente eos qui in pſidio erant: ad deditionem fame: Franciſcus autem captus ac venetias miſſus vna cū fratre necatur. hunc exitum & finē habuit qui humanā cupiditate ſecutus ſpēta pace oīa bello occupaturus videbať. Neq́ in hoc ꝗ-

Frāciſcus carrariæ vna cū fratre necať.

dem malorũ oĩm finis fuit. Nam vel ignauia põtificum quiinterdictis antea minis: armis poſtremo tollere diſcordias conſueuerant vel ſciſmate potius quo tum eccl'ia dei multum laborabat eo ventum erat vt viliſſimus quiſq; tyrannus poſt mortem Ioannis galeatij vnũquoq; facinus quantumuis magnum aggrederet. Innocẽtius.n. dum cardinalis adhuc eſſet: carpere negligentiam & timiditatem priorum põtificum conſueuerat: q; diceret eorum ſocordia factum ne ſciſma eccleſię romane totiuſq; reipu. xp̄iane pernicies hactenus extinctum & ſublatum eſſet. verum ipſe pontificatum adeptus ſecutiſq; in quibuſdam vrbani & bonifacij veſtigia quos priuatus carpebat non modo quod tantopere laudabat effecit verumetiam iiquo aĩo ferrebat ſi quis apud ſe ea de re verbum vllũ feciſſet. p̄terea vero adeo tumultuoſe oĩa gubernabat: vt cũ ſemel romam reſtituit in libertatẽ reddiq; ſibi capitoliũ põtẽ miluium & arcẽ hadriani peterẽt: iſtarẽtq; itẽ vt Sciſma rẽ p̄nicioſi exempli de eccleſia tolleret bella extĩgueret & ſeditiones rege gallorũ ad eã rẽ cõficiẽdã operã ſuam pollicente ac petro luna Antipapa nequaq; tã tam concordiam obnuente. Romanos ipſos põtifex ad Lodouicum nepotẽ diuertentẽ apud hoſpitale ſctĩ ſpiritus via ſaxia tanquã ad certum carnificem miſerit. Vñ cum ei ciues reipu. ſuę labẽti negligẽtia põtificis cõſulturi ſtati necant̃ e feneſtriſq; deijciunt̃: q; diceret eo modo tolli ſeditiones & ſciſma non alio quidem poſſe. Hac autem ſęuitia motus pp̄ls Romanus accito Ladiſlao Apulię rege arma capit ſupplicium de Lodouico ſumpturus. Verũ põtifex declinaturus populi Furorẽ vi

Petrus luna antipapa.

Sceuitia innocentij.

terbium cũ Lodouico citato greſſu ꝓficiſcit. Tũ vero populus cum ſequire ĩ auctorẽ tanti facinoris non poſſet ĩ Aulicos iram cõuertit quorũ bona magna ex pte direpta ſunt Seruati tñ quidam dñi in ędibus Cardinalium Romanorum q adiuuantibus clientibus ęgre tñ ad ſe cõfugientes tuti ſunt. Capto deinde capitolio occupatoq; ponte miluio arcẽ hadriani oppugnare fruſtra conati ſũt adiuuantibus etiam Romanos Ioanne cõlũna comite Troiæ Gẽtile Monterano comite Carrarię e gregiis tum copiarũ ducib⁹ & Ladiſlai regis auſpiciis militantibus. Verum ſupueniente paulo vrſino mandato põtificis cum moſtarda e Ceccholino turmarum pfectis ĩ pratis Neronianis Ioãnẽ colũnã & reliquã Ladiſlai militiam fundunt. Hanc ob rem Romani multis qdẽ incommodis circunuenti cũ & hoĩes & eorũ pecora abigerẽt reſidẽte etiam ira iam antea cõcepta põtificẽ ĩ gratiam recipiunt rogantque vt ad vrbẽ redeat. Erat em̃ natura comis & blandus adeoque pontificii ciuiliſque iuris peritus vt facile homines tum rationib⁹ tum ſuauitate dicendi in ſui ipſius ſnĩam alliceret rebus. itaque hoc modo cõpoſitis Romam veniẽs plures cardiales delegit quorum de numero fuit Angelus carrarius patria venetus tituli ſacti marci prẽſbyter Cardinalis ĩ pontificatu Gregorius. xii. appellatus. Fuit & petrus Philardi natiõe Crētenſis baſilicę duodecim apoſtolorũ pſbyter Cardinalis alexander quintus deinde creatus. Terti⁹ habitus eſt Oddo colũna natus e principibus romanis: ad vellus aureum ſancti Gregorii diaconus cardinalis martinus quintus poſtea vocatus. cõfirmato aũt hoc modo pontificatu ſuo Lodouicũ

Romaĩ põtificẽ ĩ gratiã recipiunt.

Angelus carrarius Gregori⁹

Alexãder quintus.

Martinus quintus.

nepotē agri Piceni marchionē creat:eundemque firmanū prĩcipem cōſtituit. ipſe vero nō diu poſt Romæ moritur pōtificatus ſui anno.ij. Sepeliturque in baſilica Petri ī ſacello quod olim pōtificibus dedicatū creat quodꝗ vetuſtate & ſitu corruēs Nicolaus quĩtus poſtea reſtituit Notato etiã in hoc epitaphio hominis ſepulchro.Innocẽtio ſeptimo pōtifici maximo:cū neglecti eius ſepulchri memoria ĩterijſſet nicolaus quĩtus pōtifex maxi. reſtitui curauit. interĩ autē cū & vero pōtifice & optimo imperatore carerent Itali vnicuiꝗ ſcelerato peccãdi licentia data eſt.Nam cabrinus fundulus cuius opera Karolus caualcabos multū & belli & pacis artibus vtebatur ſpe occupandæ tyrãnidis elatus:ꝗ ei non ſecus ac karolo magiſtratus omnes atque artium pręfecti parerent:Redeuntem Lauda Pompeiana karolū ad Machaſturmam ab vrbe cremona decē milia paſſuum cum fratribus & cognatis obtruncat. Inde vero propere antequã res in vrbe ſciretur:cū aliquot militibus Cremonã properãs occupata arce ac portis omnibus forum armato ĩgreſſus milite:quos videt conatibus ſuis obſtare poſſe,aut obtrūcat,aut pellit.Obtinendę autē tyrãnidis cauſa nullum genus crudelitatis omittit.erat tu quoꝗ ī armis Mediolanēſes principes ne dicas eorū opera tyrãnos opprimi potuiſſe:inſtãte prę ſertim gucecaldo genuę præfecto regis gallorum nomine q̃ tum redigere Mediolanū ĩ poteſtatē regis conabatur. Contra vero Fazino cane egregio tum copia tum duce retinere Ioãnē Mariã in dñatu paterno conãte. Otto quoꝗ tertius pmenſis dñs ad colloquiū ſpe cōponēdę pacis cū Nicolao eſtēſij pellect⁹ ad Ru-

Epitaphiū Innocẽtij.

beram(id caſtelli nomen eſt)obtruncatur. Cuius quidē cædis Sfortia Cotignola iubēte nicolao au ctor habitus eſt. Mortuo autē Ottone regio ſtatim & parma dedētibus ſpōte ciuibus qui oderāt Ottonis nomē Nicolaus potitur. Ladiſlaus vero occupata Roma (vt antea dixi) acceptaq; ī deditionē Peruſia quā tum armis Bracchius vexabat in hetruriā hoſtili animo mouet: quæ certe induſtria & auſpicijs Malateſtæ Piſaurieſis egregie defenſa eſt. Repulſus enim inde Ladiſlaus in regnū trepidus ſeſe recepit maiore prope accepto q̄ illato hoſtibus incōmodo. Liberati autem tanto hoſte florentini in piſanos cōuerſi poſt lōgā oppugnationem piſas tādem capiunt Tarralia & Sfortia ducibus. Anno domini Mileſimo.ccccvi.

Gregorius XII.

At vero dū ſciſma in eccleſia dei longius protraheretur: cū pernicie xp̄iani nominis altero pontifice Romæ creato: altero Aueniōe pricipes Galliæ duces, ſcilicet Bituricēſis Burgūdus Aurelianus qui tū ob valitudinē regis: gallias gubernabāt: calamitatē eccleſiæ tādē miſerati auenionē ad petrū lunā Bñdictū.xiij. appellatum perueniūt hominēq; rogāt, vt collabenti eccleſiæ tādē cōſulat: etiā ſi abdicare ſe pōtificatu neceſſe eſſet quēadmodū in conclaui ſe facturū ꝓmiſerat iureiurādo īterpoſito dum pōtifex creat. Spōdēt præterea alterū pōtificē qui tū Romæ crearetur: poſt mortē Innocētij idē facturū. Ita em̄ hic inter prīcipes & qui in Italia erāt reip. xp̄ianæ amātiſſimi cōuenerat vt abrogatis duobus de pōtificatu cōtēdētibus quorū alter gallicæ: alter Italicæ

factonis haberetur vnus aliquis poſtea deligeret: ōim nationū pater & pōtifex. Rñdet Bñdictus ſe quidē grauiter deū offenſurū: ſi eccleſiā dei deſeceret cui patronus & publicus pater cōſenſu bonorū nō furti ſed publice aſcriptus eſſet. Nolle ſe in dubiū ponere qđ iuſtis ſuffragijs ſibi demādatū fuerat. qui diceret ſublato ſciſmate de cōcordia agēdū eſſet ſibi ad modū placere modo id ī loco fieret libero ne coactus quiſpiā potius ꝙ ſpōte facere aliquid videret: Vnū tñ ſe polliceri: idqꝫ iureiurādo affirmare: ſi aliter tolli Sciſma nō poſſet: depoſiturū omnē pontificiā dignitatē mō idē eodē tpe ab altero antipapa ſtatī fieret. Pprīcipes itaqꝫ cognita hominis volūtate: cōſultare inter ſe cœperūt quonā modo Bñdictū in ſentētiā ſuā pducerēt: Quorū colloquia & cōſultatiōes bñdictus veritus pōtificias ædes armis & commeatu optime muniuit: in quibus aliquot mēſes obſeſſus tandē paratis ad fugā triremibus per Rhodanum in Catheloniā vnde oriūdus erat adnauigauit. Sūt autē qui ſcribāt prīcipes gallos: id molitos ī Bñdictum eſſe inſtātibus cardīalibus gallicis qui eum oderāt ꝙ alterius natiōis eſſet & nō gallicę. nā cū poſt mortē Clemētis de creādo pōtifice gallico inter eos nō cōueniret: hūc poſt lōgā altercationē crearūt: vt virū bonū & reipub. chriſtianæ amantiſſimū qui eos ſæpe admonuit: vt honeſte ac ſancte viuerent: vtque a ſimoniaca prauitate cauerent: aliter ſeſe ī eos grauiter animaduerſurū: huius itaqꝫ mores ferre nequeuntes principes gallos in virum optimum & conſtantis vitæ concitaſſe. At vero Cardinales qui poſt mortē Innocentij Romæ tum erāt: cognita trium priorum pon-

Bñdictus a Catelo nia oriundus.

tificum in tollendo ſciſmate negligētia cognitoq̃ etiā diſcrimine in quo reſpub.chriſtiana vbiq̃ ter rarum maxime vero ī gallia verſabatur:in vnū cōuenientes cōclaui ad ſanctum petrum in vaticano habito:iurarūt ſinguli maximis execrationibus īterpoſitis abdicaturos ſe ſtatim pōtificatu: ſi ei deligi ad tātū magiſtratū cōtigiſſet:hac cōditione tamen vt id quoq; ab antipapa fieret. Venere autem in hanc ſententiā vt & gallicę nationi ſatiſfacerent: quę ob impotentiā creandi antipapę conſuetudinem introduxerat:a qua remoueri nō ſine ignominia videbatur: niſi id quoq; ab Italis fieret:vtq; in ſententiam Benedicti venirent qui hac vna ratione non alia ſanari eccleſiam poſſe dicebat.qui ſi eis cōtigiſſet vtrūque abrogari vnū verum pontificem omnium qui tum erant cardinalium conſenſu creandum eſſe:cui omnes reges & principes obtemperarent.Creatus itaque Romę anno domini mileſimo.ccccvi.pridie kalend. Nouēbris angelus corarius venetus tituli ſancti

Gregorius.xij. Marci preſbyter cardinalis:q (vt dixi)gregorius xij.appellatus eſt.ſtatim quod ante pontificatum promiſerat ſe facturum ſcripto adhibitis etiā notarijs & teſtibus cōfirmauit:ſuaq; manu ſcripta tabellionū notauit. cum vero de eligēdo loco quo ſine diſcrimine vterq; venire poſſet mētio haberetur neque ea de re ſatis inter eos cōueniret:colluſores & fidefragi ab vtroque cardinalium conuentu ſunt habiti:qui piſas hinc Roma hinc Aue-

Gregoriū & Bdictū priuarūt. nione adnauigātes vno cōſenſu gregoriū & Benedictum dignitate pōtificia priuarunt: cōſentientibus in tam grauem ſentētiā oībus nationibus pręter hiſpaniā citeriorē:regē Scotię: & comitem

armeniaci qui B ñdicto faucbãt. Inita deĩde creandi noui põtificis ratiõe: qui bñ ac ſancte ſine vlla ſeditiõe eccleſiã dei gubernaret: venere in hãc ſententiã vt Alexãdrum. v. crearẽt. Dum autem gregorius abeſſet creandique Alexãdri ratio haberetur armis oĩa Romæ circũſonabãt. Ladiſlaus enim rex occupata Hoſtia pedeſtribus naualibuſque copijs adeo romanos incurſionibus vexauit: vt inita pace honorifice poſtea in vrbẽ receptus tanquã dñs: & magiſtratus mutauerit: & portas ac mœnia pro arbitrio animi ſui operibus & cuſtodijs firmauerit. verum ſuperueniẽte Paulo vrſino eccleſiaſtico duce apud ſanctũ Iacobũ ĩ ſeptimiano acertime pugnatũ eſt multis vtrĩq; deſideratis. In trãſtyberi nãq; rex ſuos cũ continebat: arbitratus ſe illo ĩ loco tutiorẽ eſſe ob nauales copias quas hoſtia Romã ſubuexerat. Is vero deinceps cedẽs poti⁹ q̃ fugiẽs vt ſine factiõi quę ĩ dies magis magiſq; augebatur Neapolim proficiſcit. Debilitata pręſertim factiõe ſua ob ſuperatos añ ingreſſum ſuum colũnẽſes: Ioãne colũna: Baptiſta Sabello, Iacobo vrſino, Nicolao colũna ducibus: qui occupata ſancti Laurẽtij porta vrbẽ iã ingreſſi erãt. Verũ ſupueniente Paulo vrſino ſuperati (vt dixi) & capti magna ex parte fuerãt. Ex his capitali ſupplicio duo affecti ſnnt quorum alter galeotus Normanus eques inſignis: alter vero Ricardus ſanguineus eſt habitus e familia nobili ac vetuſta originẽ ducẽs. Reliqui vero ĩcolumes dimiſſi fuerant hac tamẽ conditione ne amplius Ladiſlai auſpicius militarẽt. his autẽ perturbatiõib⁹ adeo romæ annonę caritas inualuit vt menſura tritici quã rubium vocant florentinis. xviij. ven-

Ladiſlaus rex.

Florenis

decem & octo.

deretur propter abacta pecora & ruſticos partim
captos partim necatos vt in bello fieri conſueuit.

Alexander V.

ALexander. v. natione Cretenſis
petrus antea vocatus: ordins mi
norum frater archieps̄ Mediola
nenſis vir doctrina & ſctitate vi
tæ prçclarus oīm Cardinaliū cō
ſenſu qui tum in cōcilio piſano
erāt pōtifex creatur. hāc ob rem gregorius ī au-
ſtri ciuitatē profectus quaſi ꝓfugus de cōcilio ge
nerali mentionē fecit. Verū cum eo ī loco nequā-
quā ſe tutum arbitraretur Ariminum profectus
a Karolo malateſta perbenigne & ſplendide eſt
habitus. Benedictus autem poſt habitum ī Perpi-
niano conciliū quo tutior eſſet: ad caſtellum Pa-
niſcholæ locum munitiſſimū cōfugit vbi diutius
immoratus eſt. Vterq; autē licet in Piſano cōcilio
exauctorati eſſent tāquā veri pōtifices cardīales
crearunt: maxime vero gregorius qui dū Lucæ
eſſet de cōſenſu cardinalium qui nōdum ab eo di
ſceſſerāt gabrielem cōdelmarium cardinalē cre-
at: qui poſtea ī pōtificē electus Eugenius. iiij. ap-
pellatus eſt. Ad Alexādrum redeo virum in o-
mni vita & ætate prçſtātem. Hic em̄ ab adoleſcē-
tia ordinē minorū ingreſſus adeo Pariſius libera
libus ſtudijs thæologicæq; diſciplinæ vacauit: vt
breui & publicā ſcholā habuerit: & in libros ſen-
tentiarum docte & acutç ſcripſerit. Magnus quo-
que Orator: magnus prædicator eſt habitus: hāc
ob rem a Ioāne galeatio duce mediolanenſi acci-
tus primum locum in conſultationibus ſuis ha-
buit. Creatur deinde rogatu galeatij vincentius

epiſcopus: poſtea Nauarienſis mutato loco: poſtremo preſul Mediolanẽſis factus ab Innocentio ſeptimo Cardinalis baſilicę.xiȷ̈.apoſtolorũ creat. quo quidem gradu pontificiã dignitatẽ adeptus merito Alexãdri nomen cõſecutus eſt cũ & liberalitatẽ & magnitudine animi: cũ quouis optimo prĩcipe cõferri poſſet. Adeo enim munificus erat in pauperes & viros ſua benignitate dignos: vt breui nil ſibi reliquerit. Vnde per iocum dicere interdum ſolebat ſe diuitem epm fuiſſe pauperẽ cardinalem mẽdicũ põtificẽ. In eo em̃ defluit illa habẽdi cupiditas quæ vna cũ re & ætate accreſcit ſimul. Sed hoc vitiũ cadere ĩ viros bonos & rerũ humanarũ contẽptores nõ poteſt: qui quo magis cõſeneſcũt: eo minus viatici ĩdigere ſe cognoſcũt & ob hãc rem cupiditates ſedãt refrenãt auaritiã ac cæteras animi labes expellunt. Tãti præterea animi Alexãder fuit vt Ladiſlaum regẽ tũ potẽtiſſimũ qui ditionẽ eccleſię põtificibus abſentibus diu multũq; vexauerat: oppidaq; aliquot vi occupauerat in cõcilio Piſano approbãtibus qui tũ aderãt regno priuauerit iuſq; illud lodouico andegauiæ: duci cõpetere declararit. Soluto aũt cõcilio Piſano põtifex Bononiã proficiſcitur: cui ciuitati tum preerat Baldeſar coſſa ſancti Euſtachiȷ̈ Cardinalis quẽ Alexãder in legatione cõfirmauit: q; eius induſtria ac præſidȷ̈s Piſanum conſiliũ habitum fuiſſet quodq; etiam vir erat qui percõmode tyrannis rem eccleſiaſticã occupare conantibus obȷ̈ci quouis tempore poſſet: in homine tamen plus ferociæ pluſquã audaciæ & ſecularitatis (vt ita dicã) erat q̃ eius pfeſſio reqrebat: militaris prope habebat eius vita: militares mores

adeo vt multa etiã quę loqui fas non eſt ſibi lice-re arbitraret̃ cũ vero Alexãder grauiter ægrota re cœpiſſet:noſcetq; mortẽ propere ĩſtare Cardi-nales ad ſe venientes ad cõcordiã & pacẽ ad tuẽ-dã eccleſiæ dignitatẽ adhortat̃. Teſtatus pręterea eſt per eã mortẽ quã añ oculos ſe cõtinuo cernere dicebat: nec reformidat̃ cõſciencia bñ actę vitæ motus ſe exſtimare & credere quę ĩ cõcilio piſa-no decreta fuiſſent recte atq; ĩtegre facta eſſe oĩa ſine dolo malo fraude ve. Cũ hęc dixiſſet lachry mãtibus oĩbus qui aderãt illud ſaluatoris verbũ ægre proferẽs pacẽ meã do vobis, pacẽ meã relin quo vobis: ſtatim moritur põtificatus ſui menſe octauo. Sepeliturq; Bononiæ ĩ eccleſia fratrũ mi-norũ. Laboratũ eſt autẽ hoc anno fame ac peſte.

Ioannes XXIIII.

Baldiſar coſſa.

IOannes.xxiiij. patria Neapolitanus & nobilis baldiſar cognomẽto coſ-ſa antea vocatus Bononiæ omniũ cõſenſu pontifex creatur. ſunt autẽ qui ſcribũt id factum violẽter eſſe, q̃ & legatus Bononienſis eſſe & armatos milites tum in vrbe, tum in agris pro ſtationę habuerat vt ſi precario id obtinere non poſſet minis & ar-mis tandem conſequeretur. Vtcũq; eſt cõſtat eũ pontificem creatum fuiſſe ad eamq; dignitatem ſemper aſpiraſſe. Nam cũ adoleſcens eſſet ac Bo-noniæ aliquot annis iuri ciuili operam dediſſet, aſſumpto & nũc fit doctrinæ gradu Romam iter inſtituit. Interrogatus autem ab amicis quo pro-ficiſceretur ad pontificatum reſpondit. Romã ita-que veniens a Bonifacio nono in cubiculum ſe-cretum recipitur. Creatus deinde ſancti Euſtachij

cardinalis legatus e latere Bononiã mittitur quã breui cõducto milite vna cũ magna flãminię pte ĩ ptãtem ecc̃liæ redegit. Pulſis qquſdã tyrãnis: aliſ qꝫ extremo ſupplicio affectis. Verũ poſt nouẽ annos cũ lõga pace ciuitatẽ bononienſem mirũ ĩmodum auxiſſet grandẽqꝫ pecuniam ſibi cõparaſſet: mortuo alexandro largitione vſus maxime vero erga cardinales a Gregorio creatos pauperes adhuc pontifex creatur. Quo facto oratores ſtati ad electores ĩperij miſit eos oratum vt Sigiſmundũ Luciburgum vnguarię & boemię regẽ imperatorem crearent virum ſtrenuũ (vt ipe dicebat) & ad oĩa forciter agenda prõptiſſimũ. Hac eṁ ratione hominis gratiã aucupabatur. vbi vero hoc ei ex ſnĩa accidit: tũ ĩ conuentu piſano conſtitutum eſſet vt ad certum tp̃s concilium haberet: ne alibi trãſferretur celebraturũ ſe Romę predixit: & quo liberius eo ꝓficiſci omnibus liceret placare Italiam conatus eſt maxime vero Ciſalpinam in qua bellum in dies magis magiſqꝫ creſcebat Fazino cane diſcorpias ſuſcitante qui mercennarios milites retinere ſine bello apud ſe nequaquã poterat. Eos. n rapinis direptionibus vrbium paſcere conſueuerat. Forte tum accidit vt Papienſes quos Philippus ob tenellam adhuc ętatem retinere in officio non poterat ſtudio partium concitati ad arma cõcurrerent hinc Gibellini beccaria familia duce Fazinum cum exercitu in vrbẽ ĩtroduxere pacti fortunas guelphorum. verũ his cũ armato milite ingreſſus neutri in diripendis fortunis pepcit. Querentibus aũt gibellinis ſua quoqꝫ bona contra datam fidẽ diripi r̃ndit ac egregie quidẽ Gibellĩos ſaluos fore eorum vero bona qꝫ guelpha eſſẽt mi

litibus ſe ĩ p̃dam conceſſurum deridẽs vtriuſq; fa ctionis ſtultitiam & cupiditatẽ. Inde vero abiens relicto in portis & ĩ arce firmo p̃ſidio tutelam phi lippi donec adoleuiſſet p̃ ſe ferẽs contra pandul phum Malateſtam duces Brixianos & Bergoma tes incurſionibus rapinis vexat nec a Cremonen ſibus quidem abſtinuit: quibus tum Cabrinus Fũ dulus imperabat. Dum hæc autem in brixano a gerentur vngariæ rex iturus (vt ipẽ p̃dicabat) Ro mam libero itinere ad accipiendam imperij coro nam. xij. milia equitũ peditũ octo ĩ venetos mit tens capto prĩo impetu foriulio Taruiſium oppu gnat. Huic vero tanto exercitu veneti Karolum malateſtã obiiciunt qui cõtando magiſq; dimicã do exultantem victoria hoſtem remoraretur. Pa rum etiã abfuit quin veneti eodẽ anno veronam quorumdam proditione ciuiũ amitterẽt ad rapi nã magis quã libertatẽ ſpectantiũ. De nocentib9 pœna ſũpta ac ſtatim ſedata ſunt omnia. Mortuo autẽ eodẽ anno Fazino cane coniurati quidam Io annem mariam Mediolani ducem interficientes Bernabouis filios & nepotes in vrbem recipiunt. Tum vero philippus perſuadentibus amicis bea tricẽ viduã ob Fazini mortẽ ditiſſimam & cuius auctoritate q ſub marito militauerant admodũ mouebantur duxit vxorẽ q̃ ex re & ciuitates om nes que Fazino paruerant ſtatim in deditionẽ ac cepit & carmignolam ſiccũq; Montagnanãque le gionem mortuo Fazino per ſeditionem diuiſe rant in ſuam militiam perſuadente Beatrice per traxit: quibus ducibus Philippus poſtea vſus A ſtorgium Bernabouis filium Mediolano pellens in expugnatione Modoeciæ interfecit. Ageban-

tur hęc ĩ inſubria cum ioannes Franciſcus Gonza gaFranciſci iam mortui filius cum ſatis iuſto equi tum peditumq; numero Bononiam pręſidĳ cauſa proficiſcitur mandato ioannis pontificis cuius auſpicĳs tum militabat. Nam malateſta Arimineſis Ladiſlai regis mercenarius vrbem ipſam graui bello tum premebat. Is itaque adiuuãtibus bononienſibus grauia aliquot pręlia cum hoſtibus fecit: quibus ſuperior factus vrbem acerrime tutatus eſt. Sequenti vero hieme Ioannes pontifex a Ladiſlao bello vexatus Roma Florentiam atq; inde Bononiam veniens haud ita multo poſt Mãtuam proficiſcitur vbi ſplendide ac magnifce a ioanneFranciſco Gonzaga ſuſceptus eſt. Quem ĩde abiens cum magna parte copiarum Laudam pompeianam: quo venturũ vngariæ regem ſciebat ſecum ducit. Multum eñ huic prĩcipi fidebat cuius fidem & integritatem Bononienſi bello optime norat quamuis pollicitationibus & donis in partes regias a malateſta ſolicitaretur. Cum itaque pontifex ac rex haud quaq; ſecuros Laudę arbitrarentur: Ioannem Franciſcum Mantuam quo ſe velle ire dicebant ad parandos comeatus diſponendamque vrbem quam recipi commode tãta multitudo poſſet propere mittunt: q breui patis rebus oĩbus cremonam quo iam peruenisse pontificẽ ac regẽ intellexerat redĳt. Hos autẽ indeMãtuam abducens pp̃lo omni fere obuiã effuſo opinionẽ omnium benignitate & gratia ſuperauit.

His vero conuentibus qui Laudæ Cremonæ Mãtuæ ſunt habiti: depellendo ex Latio vmbria hetruria Ladiſlao qui Romam et multa eccleſię oppida occupauerat eſt actum. Videbant. n. Italiam

Ioãnes ad concilium citatus

incendijs bellorũ aliter liberari non poſſe. De im penſa bellica nõ Mantuæ ſed Bononiæ cũ eo ve- niſſent agendũ cenſuere. Verum maior eos cura inceſſit ad conciliũ:nãq; Ioannes omnium nationũ cõſcenſu citatus ad tollendũ ſciſma:duos Cardi- nales ſtatim in germaniam miſit:qui vna cũ prin cipibus gallicæ & germanicę nationis locũ conci lio idoneum deligerent Conſtantia Maguntinę ꝓ uinciæ ciuitas ad id potiſſimum idonea eſt viſa:eo itaq; ad certum diem ex inſtituto ꝓficiſcunt̃ om- nes & ꝓficiſcitur & Ioannes pontifex admonenti bus tñ quibuſdã ne id faceret:ꝙ vererētur ne cũ pontifex accederet priuatus reuerteretur quod etiem contingit. Eo nãq; ꝓficiſcēs cũ viris quibuſ dam ĩ omni genere doctrine p̄ſtantibus diu mul- tumq; Germanos diſputationibus ĩcertos & ãbi- guos tenuit quod potiſſimũ decernerēt. Verũ ſu ꝑueniēte Sigiſmũdo: factaq; oĩb⁹ dicēdi quod libe ret poteſtate multa crimina:& quidē grauiſſima põtifici obiecta ſunt:quorũ cauſa mutato habitu familiaq; cõſtantia clãculũ ſcaphuſa ſe cõdidit ve ritus ne quid grauius ĩ ſe cõſuleret. Erat Scaphu- ſa federici Auſtrię ducis ciuitas quo etiã plerique

Scaphuſã aufugit

cardinales a ſe creati fuga ꝑuenere. verũ is poſtea concilij auctoritate reuocatis Ioannes ſcaphuſa fri burgũ confugit iturus inde ſi tuto fieri poſſet ad Burgundie ducē ſed curante concilio Ioannes ca pitur & ĩ inſula ſc̃tĩ Marci ꝓpe cõſtantiam in car- cerē cõiicit̃ põtificatus ſui anno.iiij.mēſe.x. Cãm fugę diſquirere cõciliũ cum cœpit certoſq; iudices viros grauiſſimos & doctiſſimos delegit q̄ crimi na Ioanni obiecta diſcuterēt eãdēq; cõcilio ex or- dine referrent. Ad.xl.capitula & eo amplius con

tra hominē ꝓbata ſunt quorū aliqua cū in eo nomine īmutari poſſēt (adeo erant īueterata) contra fidē iudicata ſunt aliqua vero xp̄ianis oībus ſi nō dānarenť ſcādalū paritura. Venientibus itaq₃ omnibus in eādē ſnīam Ioānes merito e pōtificatu deiectus ſentētiam in ſe latā cōprobat. Quo facto ſtatim ad Lodouicū Bauarū q cū Gregorio.xiꝗ.ſentiebat cuſtodiēdus mittitur: donec aliud decerneretur. In haldeberga caſtello munitiſſimo triēnio ſine vllo cubiculario famulove italico diligenter aſſeruatus eſt Theutonici erant cuſtodes oēs quibus cū ioannes nutu & ſignis loqbať: cū nec ip̄e linguam theutonicā necilli viciſſī italicā ſcirēt. Abrogatū ioāni pōtificatū ab his tm̄mō q cū eo antea ſēſerant ferunt. Nōdū.n.q cū Gregorio & Bn̄dicto ſentiebant cōuenerāt ꝗ igr̄ vt abrogationē a ſe factā veram & integram iudicarēt oēs Synodicum decretum ꝓmulgarunt quo affirmabant cōciliū gn̄ale legitie cōgregatū hr̄e ſtatī a xp̄o poteſtatē hoc qdē fūdamēto cōcelſo ip̄m etiā pontificē cōcilio ſubꝗciebāt quare grego.necēe fuit ſuadente etiā imperatore Sigiſmundo vnum aliquē ad concilium mittere cū ip̄e proficiſci recuſaret q̄ ſuo nomine conciliꝗ ſentētiam approbaret. Miſſus itaq₃ karolus malateſta vir certe inſignis cum videret omēs in hāc ſnīam venire vt gregori9 quoque pōtificatu ſe abdicaret: in publicū ꝓdiēs ac ī ſede Gregoriꝗ nō aliter extructa ac ſi ip̄ſe adeſſet collocatus plecta renunciandi facultate: Gregorium pontificatu abdicat. quē ſtatī cōuentus omnis ꝓ tam libera abdicatione agri:piceni legatū creat. Is itaq₃ nō multo poſt recaneti moritur dolore animi (vt aiunt) propter ſubitam abrogationem:

Ioannes ſētentiam ī ſe latā cō probat

Gregoriū pōtificatu abdicat.

ante conſtitutum tps a Karolo factā. In longū.n
rē protrahi volebat ī mora ſpē aliquā ponēs. Mor
tuus igitur aū Martini pontificatū in Recanetenſi
eccl'ie. ſepelitur. ſublatis duobus pontificibus ter
tius ī quo abrogando maior difficultas inerat: re-
ſtabat Petr⁹ luna Bn̄dictus. xiij (vt antea dixi) vo
catus. Vt aūt is etiā nolens abdicare ſe magiſtra-
tu cogeret: Sigiſmundus īperator vna cū Orato
ribus concilij ad Franciæ & Angliç reges puenit:
eoſq; adhortatus eſt vt ꝓ ſalute xp̄iani noīs iam
obſciſma piclitantis in abrogādo Bn̄dicto ſubla
tis alijs duobus eius ſequeretur ſn̄iam. grato autē
rn̄ſo accepto īdē Narbonā ꝑperat ad ferdinādū
Aagonū regē: cuius ppl'i magna ex parte Benedi
cto obtemperabant quo cum inter alia capitula
hoc pactus eſt vt Bn̄dictum rōnibus moueret ea
facere que Gregorius & Ioannes in concilio con-
ſtantię legiſſēt. Id vero ſi facere recuſaret populos
cogeret ab eo ad concilium conſtantienſe deſiſte-
re. Bn̄dictus aūt in caſtello Paniſcholę loco muni
tiſſimo ſe cōtinens moueri pſuaſionibus e ſn̄ia ſua
non poterat ꝙ diceret & ſe verum xp̄i vicariū eſ
ſe & Conſtantiam non eſſe locum libertati eccle-
ſiaſticę conuenientē cum ioannes. xxiij. ab his etiā
abdicare ſe pontificatu coactus fuerat qui partes
ſuas antea ſequebantur. Tum vero principes hiſ-
panię cernentes pertinaciam. Bn̄dicti concilij opi
nionem ſecuti in reliquorum ſententiam venere.
Gerebantur res in concilio quinq; nationū ſuffra
gijs Italica. Galica: Germaīca: Hiſpanica & Angli
ca. Quicquid vero harum nationum ſuffragijs de
cernebatur idita ratum erat atque per pręconem
aut per notarium publicum pro curia enūciabat:

Reſtabat Bn̄dictus xiij.

Sigiſmundus.

ſi oĩm cõſenſu:poſtea cõfirmatum fuiſſet qua qui dem auctoritate Benedictus diſcuſſa aliquandiu re pontificatu tandem priuatur, abſentibus reiectiſq; nationibus quę cum eo ſentiebant maxime vero Scotis & comite Armeniaci. In eodem quoq; concilio condemnata eſt ioannis vigilis hęreſis & duo ex ſectatoribus eius cõbuſti ſunt ioannes hus & Hieronymus eius diſcipulus tanquan hęreſiarchę ꝙ ĩter ceteros errores dicerent eccleſiaſticos ad imitationem chriſti pauperes eſſe debere cum ex tanta rerum copia et luxu populi omnes ſcandalizarentur. Rebus autem hoc modo compoſitis cum deſtituenda eccleſia emendandiſque moribus Clericorum mentio haberetur:fieri id non poſſe exiſtimatum vacante ſede. Vnde de eligendo nouo pontifice ſermo eſt habitus:quo decreta concilij maiorem deĩceps auctoritatem haberẽt. Cũ igitur hac de re verbum haberẽt. Placuit ex vnaquaq; natione viros ſex deligi & quidem ꝓbatos qui vna cum Cardinalibus conclaue ingreſſi pontificem deligerent. Anno igitur milleſimo ccccxvij. vi. Idus Nouẽbris cõclaueĩgreſſi cõſentientibus Cardinalibus duobus & triginta: nationibuſq; omnibus ꝑter oĩm ſpem & opinionẽ cũ iã quadriennio vero pontifice caruiſſet eccleſia mľtiq; ſciſmatici tum intereſſent iij. Idus Nouembris in celebritate beati Martini hora tertia Oddo columna Romanus princeps ſancti Gregorij ad velus aureum diaconus cardinalis pontifex creatur, tanta omnium lætitia:vt ꝑ gaudio loqui vix homines poſſent. Effuſus nimio gaudio ĩperator nullo habito dignitatis ſuę diſcrimĩe cõclaue ĩgreſſ⁹: & gratias omibus egit qui tm̃ virũ & tã neceſſariũ

Bñdictus tandẽ priuatur.

1417.

reip.xpianę ꝓpe excīnctę delegiſſent & ante pon
tificē proſtratus cum ſumma veneratione eius pé
des exoſculatus eſt.quē contra pōtifex amplexus
non ſecus ac fratrē in ꝑcio habuit eiq; gratias egit
ꝙ ſua opera & īduſtria pax tandē eccleſię dei red
dita eſſet. Vocari aūt Martin9 voluit ꝙ ea electio
in Martini celebritate habita fuiſſet.Interim vero
dum hęc Conſtantiæ agerentur mortuo etiā La-
diſlao cōtra Florētinos ꝓficiſcente Romæ ad ar-
ma & libertatē conclamatum eſt: cogitur a popu
lo Petrus Matheu dietiam nolens gubernacula re
ip.ſuſcipere qui poſtea magiſtratu ſe abdicauit:
cum intellexiſſet legatum a ioanne pontifice iam
antea deſignatum paulo poſt affuturum cum Se
natore ciue Bononienſi:Qui vrbē ingreſſi & pau
lum palonium & ioannē Cicium ſeditioſos ciues
capitali ſupplicio affecere.Sequēti vero anno Bra
chius Montonius Romam cū exercitu veniens vr
be potitus opugnare arcem ſancti Angeli ador-
tus eſt q̄ firmo ioannę regię ꝓſidio defendebat:
Nam ioanna Ladiſlao fratri ī regnum ſucceſſerat
verū ſupueniēte Sfortia militum regię duce nō
ſolum brachium ab oppugnānda arce dimouit:
ſed etiam hoīem pugnantē cōtinuo ad vrbe ex-
pulit Romanis in neutram ptem inclinantibus.In
ea pugna occiditur ioannes colūna a milite qui o
lim cum paulo vrſino militauerat quem Lodoui
cus colūna cum brachio militans in agro Fulgina
ti interfecerat.Erat autem militi in animo Lodo-
uicum obtruncare vlciſcendę pauli necis cā. Sed
ioannes Lodouicum defenſurus innocens mori-
tur.Dum aūt Roma hoc modo fluctuaret ī varias
partes declinans treato Martino aliquam exopta

tæ quietis tandem concepit.

Martinus V.

Martinus. v. patria Romanus Oddo cognomento columna prius vocatus non magis ſuc q̃. eccleſię iã labētis tpe pōtifex in cōcilio creatur: nationum omnium & cardinalium cōſenſu. Is enim a teneris annis cura parentum moribus & literis imbutus vbi adoleuiſſet iuri pōtificio Peruſij operam dedit: vnde ad vrbem rediens ob integritatem & doctrinam vrbani. vi. Referendarius factus eſt: quod munus tāta cum humanitate iuſtitia & manſuetudine geſſit: vt diaconus Cardinalis ab Innocētio. vij. creatus ſit. Nec ob eã quidem rem a natura ſua diſceſſit. Humanior enim q̃ antea factus patrocinium ſuum omnibus pręſtabat ita tñ vt in rebus publicis nō multum ſe īmiſceret. nam cum ī cōuentu cōſtanciēſi multæ ī vtrāq; partem altercatiōes haberentur propter diuerſa factionum ſtudia ipſe medium quoddam tenuit quod in alterutrã partem inclinare nullo modo videbatur cōi vtilitati ſemper cōſulēs. Hanc ob rem & imperatori & cardinalibus ac deniq; oībus gratus pōtifex creatur. quo in magiſtratu nō ſomno & ocio ſed negotio & ſolicitudini deditus audire refellere approbare ſuadere diſſuadere hortari deterrere accedentes ad ſedē apoſtolicã cōſueuerat cognita petentum honeſtate vel ſecus. mira enī vtebat̃ facilitate & honeſta petētes ea ſe voti cōpotes dimittebat in cōſultatiōibus autē mirę prudentię vir eſt habitus. Nã & q̄ agēdum & q̄ vitãdum eſſet ſtatim re ꝓpoſita acutiſſime dijudicabat. Breuis in dicēdo cautior ī agēdo adeo vt prius rē factam

cernerēt hoīes q̄ ab eo excogitatam putarēt eius autē ſermo plenus ſentētijs erat:ex ore eius nullū verbū tā crebro q̄ iuſtitiæ nomen prodibat. Ad ſuos pſæpe cōuerſus maxime ad eos qui ꝓuincias & ciuitates gubernabāt His verbis vtebatur. Dirigite iuſtitiā q iudicatis terrā. Indigebat tū profecto tali pontifice eccleſia dei:qui nauiculā Petri ſciſmatis & ſeditionū omniū fluctibus quaſſam redigere ī portū ſalutis gubernaculo admotus ſciret & poſſet. Adeptus itaq; tm̄ magiſtratū cū reſtare adhuc caput renaſcētis hydræ cerneret: Būctū lunā cū aliquot Cardialibus & prelatis peninſulæ tāquā ī arce ſciſmatis ſe cōtinentē: quibuſdā Aragonię populis ī vtrāq; partē īclinarēt adhuc titubātibus approbāte cōcilio Alamānū Ademarium virū doctiſſimū & cuius ſepulchrū in ſancta maria noua adhuc cernimus patria Florētinum ſancti Euſebij preſbyterū Cardīalē legatum e latere ſuo in Aragoniā mitit:qui ſub pœnis & cenſura eccleſiaſtica petrū admoneret vt ſe pōtificatu abdicaret. Cardīales autē qui cū petro ſentiebāt intelligētes vltimā cōcilij & pōtificis ſententiā:petrū ipſum adeunt rogātq; vt de eccleſia dei tandē omne ſciſma tollat quo iā multis ānis xp̄iana reſpub. magnis calamitatibus afflictata erat. Id autē ob ſalutē labētis eccleſiæ a gregorio & Ioanne factū eſſe. Reſpōdet Petrus cauillationibus quibuſdā id ſibi nequaquā ītegrū eſſe:ſibi autem cū Martino cōuētum:ſi vera eſſent quæ de hominis ītegritate & humanitate dicerent. Sinerēt ſibi id negocij nec ea de re amplius ſoliciti eſſent. Ex quatuor vero Cardinalibus duo pertinaciā hominis īſpiciētes: ab eo ad Martinū ſtati defece-

re. Qui autem ī fide mãſere Anticardinales ſunt habiti: quorũ alter Carthuſienſis fuit, alter vero Iulianus dobla appellatus eſt. Martini quoq; auctoritate hiſpania oĩs ſtatī ſecuta eſt. Idē fecere nõ multo poſt & Scoti & Armeniaci atq; ita omnis reſpub. xp̃iana vna dũtaxat Peninſula excepta Martini auctoritatē ſecuta eſt. Cõpoſita autem ex ſentētia tãta re principũ omniũ eccleſiaſticorũ & ſeculariũ maxime vero Sigiſmundi imperatoris labore & īduſtria: de cõponēdis moribus nimia licētia iã labefactatis tam laicorum q̃ clericorum mētio haberi cœpta eſt. Verũ qr quadriēnio Cõſtantienſe cõciliũ iã durauerat cum magno prælatorum & eccleſiarũ incõmodo Martino placuit approbãte cõcilio rem tãtã in aliud tp̃s magis idoneũ trãſferre. Dicebat em̃ rē ipſam maturitate & cõſilio indigere: quia ex hieronymi ſententia vnaquęq; prouincia ſuos habet mores, ſuos ſenſus qui tolli ſine perturbatione rerum ſubito non poſſunt. Verũ quia ſciſma ex p̃ua re ãtea ortum fuerat: diutiuſq; cũ magna calamitate xp̃ianæ reipu. durauerat: de celebrãdis concilijs talem ſententiã promulgauit maxime vero vbi intellexit Ioãnē xxiij. e cuſtodia lapſum aufugiſſe. Verebat̃ enim ne rurſum aliud conciliũ inchoaretur. Eius autē ſentētia & decretũ tale fuit: vt a fine cõcilij Cõſtãtienſis nõ niſi ad quinquenniũ vſq; cõciliũ denuo celebraret̃: vtq; a quīquēnali ī ſeptēniũ aliud trãſferretur: Ab hoc vero in decēniũ res protracta legis haberet locũ vt ſingulis quibuſq; decennijs generale cõcilium idoneo haberetur in loco: vbi de rebus oĩbus ad fidem & rempub. xp̃ianã pertinentibus mentio fieret. Ad hanc autem

Cõcilium quotãnis celebrandum ſit.

inſtitutionem approbādā patentibus literis quas bullas vocant cōprobari Martinus rem voluit in eius ſententiam cōcilio veniente. Oīa autem decreta ante pōtificatum ſuum in ſciſmate facta niſi ad fidem & bonos mores pertinerent omnino ſuſtulit. vt vero omnes intelligerent ſibi in animo eſſe cōcilium habere: locum ad id aptum publico cōcilio diſquirit, ac tandem approbātibus omnibus Papiam ꝙ idoneū habendi cōcilij locum decernit: literaſq; apoſtolicas in hanc fere ſententiā ſuper ea re edidit: Martinus epſ ſeruus ſeruorum dei ad futuram rei memoriam. Cupientes ac etiā volentes huiuſce generalis cōcilij decreto ſatiſfacere cōcilio approbante & cōſentiente cum de loco ambigeretur vrbem papiam auctoritate noſtrarum literarum deſignamus: Nulli ergo hominum liceat huius noſtri decreti paginam infringere. Si quis autē hoc attentare præſumpſerit omnipotentis dei irā beatorumq; Petri & Pauli apoſtolorum eius ſe noſcat incurſurum. Datum & actum cōſtantiæ in loco publicæ ſeſſionis tanti concilij. xiij. kalend. maij pōtificatus noſtri anno primo. præterea vero diſſoluēdi cōcilij cupidus anno dñi. M. cccc. xviij. conuentum habuit publica ſeſſione quo ſublato cōſenſu omniū maxime vero imperatoris Hæc verba mandante pōtifice ab Ibaldo ſancti viti in macello diacono Cardinali audientibus omnibus enunciata ſunt. Domini ite in pace. Abeūdi itaq; oībus poteſtas facta eſt. Cū autē pōtifex hinc ab imperatore & Germanis rogaretur: vt ī germania aliquādiu remaneret: hic a principibus gallicis vt in galliam proficiſceretur oſtendit ſibi id nequaquā integrum eſſe: ꝙ dice-

ret patrimoniũ eccleſiæ abſente põtifice a tyrannis quibuſdam in Italia occupatum diſtrahi & lacerari: vrbemq́ romã religionis xp̃ianę caput cũ rectore ſuo careret, pene ad interitum redactum eſſe peſte fame ferro igne ſeditionibus: de Baſilicis vero ac ſanctorum martyrum ſacellis nolle dicere quæ abſente põtifice aut iam corruerant aut paulo poſt collapſuræ viderẽtur: proĩde ſibi abeundũ eſſe dicebat: Ferrẽt æquo animo quod vellent ratio neceſſitas, paterenturq́ eum ſedere in ſolio petri quem põtificem omnium cõſenſu decreuerant: Eccleſiam Romanam caput eſſe & matrem omnium eccleſiarum proinde in ea immorandum põtifici eſſe ne verus gubernator a puppi ad proram tranſferatur: cum magno nauigantium hoc eſt in chriſtiana repub. viuentum periculo & detrimẽto. Abiens itaq́ Cõſtantia ac per ſabaudiam iter faciens dum Italiam petit Mediolanum peruenit: vbi a philippo duce populoque Mediolanenſi nullo nõ genere honoris adhibito perbenigne ſuſcipitur. Erat tum quidẽ Philippus in armis ditionem paternam repetens defendentibus ſe acriter tyrannis qui guſtata ſemel imperandi voluptate non ita facile de poſſeſſione pellebantur. Vrgebat tum Carmignola primus Philippi copiarum dux Pandulphũ Malateſtam: qui capto Bergomo prodente arcem præfecto pecunia & pollicitationibus corrupto ĩ Brixianos mouens eum omnido minatu breui ſpoliaſſet niſi a Venetis ingenti pecunia ac firmiſſimo equitatu eſſet adiutus: & a Martino pontifice qui auctoritate & gratia philippũ ad pacem cum Pandulpho malateſta in eundem perpulit: quæ poſtea Mãtuæ

Martino eo accedente Ioãne Franciſco ſequeſtro adhibito his legibus cõpoſita eſt: vt Pãdulphus perſoluto quotannis tributo tandiu Brixia potiretur quoad ei viuere liceret: nulla inteſtando de ciuitate quę merito ad Philippum deuolueretur relicta poteſtate. Hanc vero pacẽ ſequenti ãno pandulphus diſturbauit annixus pecuniis & milite retinere Cabrinum Fundulum ĩ vrbe cremona quẽ armis Philippus continuo vexabat: ciuitatẽ paternę ditionis tot annis a tyranno poſſeſſam repetens. Erat tñ fama Pandulphum vrbem ipſam a cabrino emiſſe: Salodij riperiam (ita ripã Benacij vocãt) in precium pollicitus. Ab hoc autem bello Ioannes franciſcus deterrere hominem ob affinitatem conatus eſt miſſis legatis qui eum admonerent cõtra ius faſq; agere: ꝙ fœdera ſperneret: ꝙ tyrannum tutaretur ꝙ cõtra eum arma ſumeret a quo dominatu Brixiano donatus fuerat. Non eſſe contemnendam auctoritatẽ Martini de ſua nolle ducere cuius auctoritate pax erat compoſita. Si hominum auctoritatem contemneret deum ſaltem inſpiceret: quem teſtẽ ab eo violati fœderis dum pax fieret inuocauerant. Abiẽs autem Mantua põtifex quarto poſt acceſſum mẽſe Ferraria ac per Flãminiam iter faciens Florentiã puenit vitata de ĩduſtria Bononia. quæ poſtea ꝗ intellexerat Baldeſarem coſſam coactum eſſe abdicare ſe pontificatu pulſis eccleſiæ magiſtratibus in libertatem ſe vindicauerat. Inſtat tũ acriter Carmignola iubẽte philippo qui ſuo iure ducere exercitum in pandulphum poſſet: atq; breui capta magna Brixiani agri parte ad mõtem clarũ caſtra locat: cũ Ludouico Meliorato innocen-

tij ſeptimi nepote certaturus qui aduentare cum magno equitatu ĩ auxilium pãdulphi dicebatur. affines namq́ erant:& id Lodouicus neceſſitudini tribuebat. Cõſerto itaq́ prælio ac lodouico turpiẽ fugato Carmignola haud ita multo poſt brixiã in poteſtatẽ philippi redigit, potitur & breui Cremona philippus. ac Cabrinũ tyrãnum ad Caſtellionem captum capitali ſupplicio afficit. Hoc tãto philippi ſucceſſu Nicolaus Eſtẽſis motus ſpõte facturus id ad quod armis cogi potuiſſet Mediolanum profectus parmam quam mortuo Octone tertio occupauerat philippo reddidit; retento Regio Martini põtificis rogatu Feudi nomine. profectus & eo Ioannes frãciſcus Mantuanus princeps philippo gratulatum pro re bene geſta cum minus comi fronte inſpiceretur cũq́ intelligeret philippo ĩ animo eſſe quicquid de cremonẽſibus & brixianis teneret iure ſuo repetere ꝓpere Mediolano abiẽs:venetorũ deinceps & florẽtinorũ amicitiã ac ſocietatẽ ſecutus eſt. Ii eñ duo populi ſibi timẽtes vnũ quẽq́ in ptes ſuas blãditijs & pollicitatiõibus alliciebãt:ꝗ philippus regnãdi cupidus ruptis legib⁹ initi fœderis & vltra Macrã ſarzanã oppidũ lunẽſis agri Thomæ Fregoſio dediſſet:quem e prĩcipatu vi & armis deiecerat. ne cũ genuenſibus exulibus quicquã aduerſus ſe moliretur. & Bononienſes Florentini populi ſocios ad defectionẽ cõcitaſſet:eorũq́ milites ſtipẽdio cõduxiſſet:& forũliuij nũc hoc rebaldi pueri tenellã ætatẽ:nũc ob ferrarienſis prĩcipis gratiã (vt crebro dicebat) occupaſſet: cũ fœderibus cautũ eſſet: ne philippus Bononiã & flãminiã armis atringeret. verebãtur item ne triũ ſimul potẽtiſſimorũ prin-

cipum Philippi Martini pontificis Alouiſŋ regis: quos ſocietatē inŋſſe cōſtabat vi & armis oia occuparentur. Cum cōtra Philippus oīm malorum crimina in Venetos & Florentinos reŋceret, qui veneti retinere pādulphum in dn̄atu Brixiano ſint annixi: ꝙꝗ Florētini: & Genuenſes quoſdam hoſtes ſuos comeatu pecunia iuuiſſent: ꝙ Liburnum ditionis genuēſis quā cum in poteſtatē ſuam redegerat cētum milibus numis aureis emiſſent. ſatis cum quidem ad cōcitādum bellum hęc diſcordiarū ſemina videri poterāt, ſed nihil eſt qđ æque Venetorū aīos ab bellū impulerit: quā auctoritas frāciſci Carmignolę viri bellica laude īſignis atq; ea ętate clariſſimi: qui (vt ipe dicere ſolebat) ægreferēs Philippi īſolētiā ad venetos cū cōfugerat: eoſq; ad bellū animauerat operā ſuam in ea re pollicitus. Quare ŋ duo populi aſcito ī ſocietatē belli pricipe Mātuano & Ferrarieſi: parti taq; bellicā īpēſa cū exercitu equitū duodecī peditū octo milibus cui Carmignola pręficitur cūq; fluuiali & maritima claſſe philippū eodē tpe multis a lateribus oppugnare adorti, a guelphis Brixianis qui Philippo aduerſabātur ī vrbē vocant: qua quidē ex parte occupata veneti tādē ſeptem mēſiū oppugnatione totā deniq; ī ptātē ſuā redegere. Ducēte deīde Carmignola ad capiēda Brixianorū caſtella: Martinus pōtifex philippi ducis calamitate motus Cardinalē ſanctę crucis ad venetos mittit qui pacē īter philippū & Venetos cōponeret: qua īfecta ꝙ veneti & Florentini iniqua poſtulare viderētur: rurſum magnis viribus bellū vtriq; parari cœptū eſt. Pugnatū eſt ter eo āno collatis ſignis ad Gotolēgū Brixianorum caſtel-

lum ad ſummum Cremonenſem vicum qbus in locis ęquo marte vtrinq; diſceſſũ eſt.ad Machlodiũ tertia pugna eſt habita:quo ĩ p̃lio ſupant̃ philippi copiæ capiturq; Karolus Malateſta totius exercitus dux.Cõſtat aũt hãc tantã fuiſſe cladẽ:vt ſi milites captos retinere Carmignola voluiſſet:ſigna q̃ ocius pterritis inferre eijcere prĩcipatu philippũ cõſternatũ tanto accepto incõmodo haud magno negocio potuiſſe.Captus(vt dixi)eo p̃lio Karolus a Mantuano principe ob affinitatẽ ĩcolumis dimittitur.Interim vero dum Carmignola ad oppugnanda Brixianorum oppida quæ ĩ philippi fide pmanſerant copias ducit:eidem philippo reſpirandi ſpacium dat.Nã & pacẽ cũ Amedeo Sabaudiæ duce a quo bello p̃mebat̃ datis ob id vercellis cõponit:& Sigiſmundum ac Brunorũ Scalam in venetos concitat.Martinus aũt põtifex philippi rẽ in maximo diſcrimine vidẽs cardinalẽ ſãctę crucis ſecundo ad cõponendam inter Philippum & Venetos pacẽ mittit:qui Ferrariæ ſubſiſtens eo ꝓficiſcẽtibus cum mandatis principum ac ciuitatũ Legatis ita pacem cõpoſuit: vt Brixiã veneti & oppida Brixianorum Cremonenſiũ vequę ãtea ceperãt retinerẽt.p̃terea vt philipp⁹ bergomum Bergomatẽve agrũ Venetis ex fœdere dederet:hac conditione ne ſocios Venetorũ Florentinorũq; bello laceſſeret:aut ad defectionem concitaret. Approbauit hanc pacem Martinus veritus ne Philippus oĩno ducatu pelleret̃.Hoĩ enim amiciſſimo:cũ ob religionẽ auxilio eſſe non poterat tum vel maxime q̃ ſuperioribus annis ærarium pontificiũ exhauſtum omnino fuerat:eo bello quod contra brachium geſſerat. Nam eo tempo-

re quo florentiam profectus eſt offendit Brachium Montonium virum in re militari pręſtantem Peruſiam ducatum Spoletinum & magnam patrimonij partem ita occupaſſe conductis mercede quibuſdam tyrannis circumquaqꝫ poſitis vt ipſe tuto proficiſci Romā non poſſet. Cum vero admonitus Brachius redire ad ſanitatem nollet: armis ſpiritualibus hoc eſt cenſuris primo in eum pontifex vſus eſt:īterdictum enim a ſacris his om nibus eſt qui Brachio parerent: Vetitique Sacer dotes decreto pōtificis eiſdem in locis celebrare. Hanc ob rem Florentini moti amici Brachij īcōmodo de pace cum Martino agunt hac conditione vt Brachius ad pedes martini prouolutus veniam peteret quod etiā fecit.oppidaqꝫ aliquot eccleſiæ redderet. Vtqꝫ etiā ſtipendijs pontificis militās Bononiā rebellem in Martini poteſtatem redigeret.Cuiquidem bello Gabrel condelmerius tituli ſancti Clementis præſbyter Cardinalis & legatus præfuit:cuius induſtria & Brachij virtute Bononia in poteſtatem eccleſiæ breui redacta eſt. Interim vero Dum hęc bononiæ agerentur Quatuor illi cardinales qui olim cum Petro luna adulternio pōtifice ſenſerant.Florentiam ad martinum venientes:cum magno & honorificentiſſimo comitatu publico cōſiſtorio ſuſcepti dignitagnitatum ſuarum titulos retinuere:tres eñ dyaconi Cardinales erant.Quartus vero q antea canonicus regularis fuerat p̄ſbyter Cardinalis eſt habitus Dum autem Baldeſar Coſſa adhuc ī vīculis apud Heldeberg ī Germania comite palatino detineret:quidā Florentini ciues quorū de nu mero Coſmus habit⁹ eſt rogare pōtificē Martinū

Cardinales petri lunę ī gratiam recipiuntur.

omnino nõ deſiſtebãt:vt tandẽ e carcere Baldeſa rem liberaret.facturum ſe id pontifex pollicitus eſt. Verum dnm eo legatum ob eam rem mittit: Baldeſar morę impatiens trigĩta millibus numũ aureorum Palatino comiti perſolutis ſe e vinculis redimens in Italiam veniens vt recta florentiam proficiſceretur apud Petrum rubeũ agri par menſis Baronem veterem amicum diuertens pa rari ſibi inſidias intelligit.Hanc ob rem noctu cũ legato pontificis qui eum in via conuenerat ad Thomã fregoſum veterem amicum cõfugiẽs ma gnam iniecit omnibus ſuſpitionẽ ne rurſum ſciſma innouaretur.Erat enim vir magni animi ſaga ciſſimiq; ingenij:& qui priuatam vitam nequaq̃ pateretur.Non deerant prętereaqui hominis audaciam ad res nouas moliendas concitarent adeo cum rebus nouis ſtudebatur.Sed deus omnipotens eccleſiæ ſue conſulturus baldeſarem impulit nullis pactionibus interpoſitis nulla requiſita cau tione florẽtiam ad martinum proficiſci quo cum veniſſet admirantibus omnibus ex oſculato pon tificis pede eundem audientibus omnibus omnibus vt verum pontificem & chriſti vicarium canonice electum ſalutauit.Mira ꝑfecto hec res om nibus viſa eſt & dei potius quã hoĩm ĩduſtria eo deducta:q̃ homo regnandi cupidus in ſummo re rum faſtigio ante collocatus ĩ loco libero vbi plu rimum ab omnibus diligebatur amabaturq; tan ta vteretur manſuetudine.Quę certe omnibus ꝑ gaudio lachrymas excuſſit:maxĩe vero his cardi nalib⁹:q eũ prius vt põtificẽ ſecuti fuerãt.Martinus aũt viciſſitudĩe rerũ humanarũ motus poſt a liquot dies hoĩem innumerum cardinalium aſci-

Pontificẽ ſalutat baldeſar.

ſcens ep̄m tuſculanum creat:atq; deinceps eo ha-
buit in honore quo reliquos Cardinales tam pu-
bliee q̄ priuatim. Verum baldeſar dolore animi
vt putatur(ferre enim vitam priuatam non pote
rat)aliquot poſt menſes Florentię moritur:ſepeli
turq; honorificentiſſimo ſepulchro ī tēplo ſācti io
annis non longe ab eccleſia cathedrali magna ad
hibita funeris pompa eam rē Coſmo medice ꝓcu
rante:quē homines exiſtimant pecunia Baldeſa-
ris opes ſuas ī tm̄ auxiſſe vt & primarius apud flo
rētinos ciues& ditiſſimus omnium apud Italos ac
fortaſſe apud exteras quoq; nationes deinceps ſit
habitus.Sepulchro hominis hęc verba fere inſcri
pta ſunt Baldeſaris coſſę ioannis.xxiij. quondam
papæ corpus hoc tumulo conditū: Interim vero
dum hec Florentię agerentur oratores imperato
ris Cōſtantinopolitani ad pontificem venere pol
licentes gręcos quoad fidē ptineret velle ī ſnīam
latinorum venire ſi ęquę cōditiones ꝓponerētur:
hos &perbenigne ac ſplendide pōtifex ſuſcepit&
legatum e latere creauit Petrum fonte ſiccum ſā-
cti Angeli Cardinalē hominē hiſpanū in quauis
facultate doctum qui conſtantinopolim ad res cō
ponendas proficiſceretur. Verum prius q̄ virum
integerrimum a ſe dimitteret eo pręmiſit fratrē
Antonium Maſſanū ordinis minorū generalē gu
bernatorē q īperatoris ac gręcorū explorata ſnīa
quid ea in re poſtea ſperandum eſſet pontificē ad
moneret.Inſtantibus aūt Romanis vt demum pō
tifex Romam proficiſceretur, Martinus cum bo-
na Florentinorum gratia diſceſſurus ciuitatē ho-
nore metropolitico exornauit.Nam cum ātea ab
ipſa pene vrbis origine ep̄atum tm̄ modo habuiſ

Mors baldeſaris

De Coſma medice.

Epitaphium baldeſaris.

ſet ĩ archiepatũ eorũ cathedralẽ eccleſiã trãſtulit: eiq; ſubiecit:vt matri Volaterranã. Piſtorienſem Feſulanã eccleſiam. Dedicauit pterea ipſemet ma ius altare ſanctę Marię nouellę ordinis pdicatorũ apud quã baſilicam iandiu diuertit q̃diu Floren tiæ fuit.eſt.n.cõuentus ille ad recipiẽdos pontifi ces pmaxime cõmodus. Abiens itaq; Florẽtia Ro mam tandẽ puenit effuſa obuiam oĩ vrbana mul titudine effuſis principibus tantæ vrbis q hoiem nõ ſecus ac quoddam ſalutare ſidus vel vnicũ pa triæ pentẽ expectabant. Diẽ illum ĩ Faſtis anota uere Romani.x.Kaľ.octobris. Anno dñi.M.cccc. xxi. Vrbẽ Romã adeo diruptã & vaſtatã ĩuenit: vt nulla ciuitatis facies in ea videretur.collabentes vidiſſes domos Collapſa templa. Deſertos vicos cœnoſam & oblitam vrbẽ laborantẽ rerũ omniũ caritate & inopia Quid plura?nulla vrbis facies: nullum vrbanitatis indicium in ea videbatur. Di xiſſes oẽs ciues aut inquilinos eſſe aut ex extrema omnium hominum fęce eo cõmigraſſe:ciuiũ ita q; ſuorum calamitate pmotus pontifex optim9 a nimum ad exornãdã ciuitatẽ cõponendoſq; ciuiũ mores ita adiecit:vt breui cõualeſcẽs meliorẽ fa ciẽ pſe tulerit. Hanc ob rẽ ciuitas ipa eũ nõ mõ ſũ mũ põtificẽ verumetiam patrię parentẽ appella uit. Sed ne tã publica lętitia diuturna eſſet ſine ali qua moleſtia ſequenti anno mẽſe nouẽbri in vi gilia beati Andreæ adeo in immẽſum tyberis cre uit vt per portam Flãminiã ingreſſus totam ĩ pla no ſitam inũdauerit rẽplũq; panteon vſq; ad alta re maius repleuerit. Decreſcẽs aũt biduo poſt mľ ta animalia paſſim ſecum traxit:multaq; ciuibus damna intulit:qui non ſecus per vicos nauigabãt

Florentia metropolis efficit.

Patrię parens Martinus appellatur.

Tyberis ĩundatio.

ac p̄ alueũ tyberis facere conſueuerunt. Alouiſi⁹ aũt rex Lodouici regis filius eodẽ fere tẽpore Romam ad pontificem veniens regni Neapolitani titulum a Martino conſecutus eſt cardinalium omnium conſenſu. In regnum namq́ per adoptionẽ a regina Ioanna Ladiſlai ſorore vocatus ſine vllo marte hoc modo conſecuturum ſe regnum putabat, verum ſtudio partium ab vrbe Neapoli ſubmotus in calabriam ſeceſſit. Cum autem conciliĵ tempus inſtaret: vt ex decreto conſtantienſi inſtitutum erat: martino placuit ſentientibus ita etiam Cardinalibus omnibus permittere quoſdam prę-

Conciliĵ ĩchoatio. latos qui Papiæ illud inchoarent. Is enim locus ad eam rem omnibus permaxime commodus videbatur. Miſſi itaq́ eo ſtatim Petrus donatus archiep̄s cretenſis: Iacobus camplo epiſcopus Spoletinus: petrus roſatius Aqleiẽſis dioceſis abbas frater Leonardus Florentinus fratrum p̄dicatorum gñalis concilium ĩchoarunt: Ad quod nemo quidem adhuc venerat p̄ter duos abbates Burgundos. Differre itaq́ rẽ ĩ aliquot dies placuit donec ex oĩ natione vnus aliquis ſupueniret ex Gallica eñ & germana natione nondũ quis venerat. Parui nãq́ mom̄eti fore putabãt quod ſine iſtorũ auctoritate & ſuffragiĵs eſſet inchoa tũ. Sed ecce dũ hos expectãt tãta rep̄ete peſtis Papiã ĩuaſit vt p̄ſidẽtes cõciliĵ mutare locum & tẽpus ſint coacti. placuit itaq́ oĩb⁹ ex ſnĩa põtificis Senas migrare quo maior ex omni natione multitudo q̃ Papiam peruenit. Alphonſus autem Aragonum rex Martino infẽſus qui titulum regni Siciliæ & Neapolis habere nequiuerat datum (vt ãtea dixi) Alouiſio regis Lodouici filio oratorem ad concilium mit-

tit q̃ & cõciliũ in lõgum duceret & cauſã Petri lu nę adhuc ĩ Panſichola ſuperſtitis reſtitueret largi tione pollicitationib9 ambiẽdo vnũquẽq; ex his q̃ in concilio auctoritatẽ haberet. Hanc ob rem martinus non ignarus quantam calamitatem ea res eccleſię Romanę allatura eſſet: q̃uãtũ q; periculi in mora haberetur. Mandauit concilium ſtatim diſſolui approbatis decretis in concilio habitis quę ad fidem pertinebant. Et ne ſubterfugere conuentum xp̃ianorum videretur inſequens ſeptẽnium concilio adiudicauit quod in Baſiliea cele braretur. Atq; hoc modo ſciſmatis & diſcordiarum ſemina a quibuſdam in concilio Senẽſi iacta & aſperſa ſublata hominis prudentia & aſtu ſunt. Tum vero Alphonſus palam de Martino conque ſtus q; diceret eius opera & ſe a regina ioanna ab rogatum regno eſſe quem prius hęredem inſtituerat: & Alouiſiũ regis Sicilię filium nouum hęredem inſtitutum. Refellebat quidem hęc crimina perfacile Martinus q; diceret, Alouiſium hæredem ioannę ab Alexandro.v. & ioanne.xxiĳ. in regno prius confirmatum fuiſſe reĳceret eam omnem culpam in reginã non autem in ſe ad quẽ pertineret feudatarios eccleſiæ confirmare non autem tollere niſi aliquot grande facinus in ſedẽ Romanam commiſiſſent. Se non videre cur Alo uiſius ioannæ ſuo iuſſu coronatę legitimus hæres eſſe non poſſit. At vero Brachius cum videret põ tificem multiplici cura implicitum ob ſimultatem cum Alphonſo contractam: multis oppidis eccleſię per vim potitus Aquilam vrbem regni Neapolitani graui obſidione premit. Hanc ob rem motus pontifex comparato ſatis iuſto exerci

tu liberare. Aquilā annixus adiuuātibus his q cū regina & Alouiſio militabant nō longe ab aquila patenti campo brachium ſuperat & interficit. aderant in eo p̄lio Sfortiani Franciſco duce Sfortiæ filio qui ſuperioribus annis dū piſcariā flumē traijcit quod Aternū veteres appellāt in vndis perierat. Delatum itaq; Romam Brachij cadauer in loco prophano extra portam ſctī Laurētij ſepelitur. Hac aūt victoria tanta deinceps tranquilitas

Pax ſūma exorta eſt redactis ad ditionem eccleſiæ puſio tuderto aſſiſſio alijſq; oppidis q̄ Brachius occupauerat: vt Octauij Auguſti fœlicitas & pax rediſſe ſua ætate videretur. Licebat tū frui ocio & libere p ſiluas noctu etiā ac tuto cōmeare. Nulli latrones tum extabant: nulli ſiccarij & fures adeo hoc hominū genus pſequebatur. Sublato e medio Tartalia lauello alijſq; tyrannis qui latrociniis potiuſ q̄ militia vitam traducebant. Huic aūt fœlicitati obſtare Boemi hęretici videbantur: qui hæreſi &

Boemi hęretici. armis Germanos catholicos cōtinuo vexabant. Vt igitur ij quoq; rationi & eccleſiæ obtēperarēt: cum bene monēti parere noluiſſēt legatos in Germaniā miſit: qui Catholicos ad arma cōcitarēt. ac primo quidē ſeorſum cū hēricū ſctī Euſebij Cardinalē, Deinde Bartholomeū Placētinum poſtremo vero his reuocatis iulianum Cęſarinum ſctī angeli Cardinalē eo miſit: qui certe non ſua culpa ſed ignauia militum magnum ī cōmodū ab hoſtibus accepit. Martinus aūt ob eam rē haud aīo cōcidēs maiora ī hęreticos parabat. Verum priuſq; tantā rē aggrederetur ſedare Italorum diſcordias inſtituerat. Nā pace (vt diximus) a Martino compoſita inter Philippum & venetos. Florētini ægre fe-

rentes Ladiſlaum Pauli Guiniſij tyrãni Lucẽſis filium ſuperiore bello ſub philippo militaſſe occaſionem opprimẽdã lucæ nacti: ꝙ ſuperiore pace nil ſcriptis de Guiniſio cautum fieret ĩ agrum copias mouẽt Nicolao forte brachio copiarum duce. Captis itaq; nõ ita multo poſt quibuſdã caſtellis circũq; poſitis vrbẽ obſidiõe cingunt. Tũ Philippus ſolicitatus Pauli precibus verituſque ne ſi luca in florẽtinorũ ptãtem deueniret acriores eos vt pote propinquiores haberet hoſtes: Frãciſcum Sfortiã cum magno equitatu primo in parmẽſem agrum mittit vnde pedeſtres copias cõſcriberet. Qui quidem vere iã appetente Apẽninum trãgreſſus tãtum terroris Florentinis iniecit: vt priuſquã in vallem nebularũ (ita enĩ accolę vocãt) deſcẽderet hoſtes mouere caſtra ac Lucã obſidiõe liberare prę metu coegerit. Eius autẽ aduẽtus eo gratior Lucẽſibus fuit: quod pulſis hoſtib9 ac capto tyrãno liberi õnino frãciſci auxilio futuri videbãtur. Verum frãciſcus acceptis quinquaginta milibus numum aureorũ ex ærario Florẽtino depromptis Lucẽſes maiore in diſcrimine ꝙ vnquã antea fuerãt reliquit pactus ob datã pecuniã ſe eo toto ſemeſtri Philippi ĩperio nõ obtẽperaturum. Obſideri deinde Lucenſes acrius ſunt cœpti. Quare Philippus inſtãte Martino põtifice: qui Lucenſium quoq; vices dolebat Nicolaum Picẽnium cum maximo equitatu eo ſtatim mittit: qui fuſis ac fugatis hoſtibus nõ ſolum Lucã obſidiõe liberauit verum etiã inde mouens ex Piſanis ac Volaterranis multa caſtella vi cepit Senenſibus etiã rem gratã facturus qui tum Florentinos bello inuaſerant. Martinus autem ab externo hoſte

quietus ad exornãdã patriã baſilicaſq; romanas animũ adijciens porticũ ſcti Petri collabẽtem reſtituit & pauimẽtũ lateranẽſis baſilicæ opere vermiculato perfecit & teſtudinẽ ligneã eidẽ templo ſuperinduxit picturamque gẽtilis opus pictoris egregij inchoauit. Aedes preterea vetuſtate collabentes ad duodecĩ apoſtolos reſtituit, vbi annos aliquot habitauit. Huius autẽ ſtudia cardĩales ſecuti titulos ſuos ita certatĩ reſtituunt: vt iã aliqua facies rediſſe vrbi Romæ videretur. Creauit & cardiales quorũ de numero Fuit nepos ſuus proſper Colũna ſcti Georgij ad vellus aureũ diaconus Cardinalis. Interea vero mortuo petro luna in panichola ne aliquid mali deeſſet quod eccleſiã vexaret duo illi Anticardĩales de quibus mẽtionẽ fecimus Alphõſo Martini hoſte adhortãte Aegidiũ cognomẽto muniõis canonicũ Barchinonẽſem genere nobilẽ põtificẽ deligunt clemẽteq; Octauũ appellãt. Qui ſtatĩ & Cardĩales creauit & fecit quę a põtificibus fieri cõſueuerũt. Verum cũ Martinus ĩ gratiã cum Alphõſo rediſſet eo ſtatim petrũ de Fuſo Cardinalẽ miſit apoſtolicæ ſedis legatũ ĩ cuius manus iubẽte Alphõſo paniſcholę domino ægidius oĩa põtificatus iura depoſuit: erga quẽ hac benignitate Martinus poſtea vſus eſt vt eũ Maiorẽſem epm declarauerit. Cardinales autẽ ab Aegidio creati ſpõte Cardinalatu ſe abdicarunt. Illi autẽ duo quos a petro luna creatos diximus ĩ ſuaque ptinacia manſiſſe cum pontifici romano parere nollẽt ĩ carcerẽ a legato coniciuntur. Atque hoc modo Martini pontificis ſapientia & induſtria omne ſciſma vndiq; ſublatum eſt. Pacata hoc modo vndique eccleſia dei in

Clemens viij. antipapa.

dādis bn̄ficijs mira prudentia vſus eſt. Non enim vnicuique petenti ea cōferebat. Sed ſtatim mente agitabat quis potiſſimum eſſet idoneus cui talis cura demādaretur: Quod ſi homines prouinciarū non noſſet in quibus vacare beneficia contigiſſet ſtatī peritos regionū cōſulebat: quis aut ī curia aut in Gymnaſijs publicis eſſet doctrina nobilitate moribus tāta prouīcia dignus. Atq; hac quidē ratiōe & eccleſijs & hominibus honore dignis pariter cōſulebat cum maxima celebritate nominis ſui. Tātæ præterea cōſtantiæ fuit cū duos haberet fratres quorū: alter Iordanus prīceps Salernitanus maior natu peſte moritur alter vero minor natu (Laurētium appellabāt) in turri igne caſu iniecto exuſtus eſt, vt nil ex eo ſit auditū nil viſum quod impatientiæ aut abiecti animi ſignū aliquod præſe ferret. Hic aūt vir ī omni vita integer demū pōtificatus ſui āno quartodecimo mēſe tertio Romæ apoplexia morit̄ ætatis ſuæ anno ſexageſimo tertio. Sepeliturq; eius mādato ī baſilica Cōſtātiniana an̄ capita apoſtolorū ſepulchro æneo comitāte popu. Ro. comitāte clero: nō aliter flēte q̄ eccleſia dei ſi vrbs roma vnico atq; optio parēte orbata fuiſſet. Vacat tū ſedes diebus. xij.

Bn̄ficiorū diſtributio.

Eugenius IIII

EVgenius quartus patria venetus familia Condelmeria populari quidem ſed antiqua patre Angelo natus pontificatum hac ratione adeptus eſt. Creato em̄ pontifice Ggegorio duodecimo e gente coraria patria veneto antonius corarius Gregorij nepos celeſtini habitus canonicus congregationis ſancti Georgij ī Alga Romā iturus Gabrielē cōdelma-

rium qui eiuſdem profeſſionis erat:quo cũ ab ineũte ætate familiariter vixerat ſecum aliquãdiu recuſantem duxit:cuius ingenio & ſolertia delectatus Gregorius eum primo theſaurarium fecit: deinceps vero epm Senẽſem creauit prefecto Bo nonienſibus in eadem dignitate Antonio nepote. Recuſarunt aliquãdiu Senenſes Gabrielẽ in epm: ꝙ dicerent hominem aliunde natum nequaquã in tãta re ciuibus Senenſibus preficiẽdum:eã curã debere ciuis alicuius eſſe qui mores hominum & ritus ciuitatis noſſet. Verũ cum poſtea gregorius rebus ſuis diffidens Roma Lucã profectus fuiſſet: aucturus Cardinalium numerum Antonium nepotem & Gabrielem Condelmarium in Cardinales retulit. Gabrielis autẽ opera in magnis rebus poſtea Gregorius & martinus abrogato Gregorio vſus eſt. Maxime vero in legatione Picentina qua & picentes in fide eccleſiæ confirmauit ſumpta de quibuſdã ſeditioſis & coniuratis pœna ad templum ſanctæ Agnetis Ancone diruptum portumꝗ eiuſdem ciuitatis ad imitationem diui Traiani magna impenſa reſtituit, fluctibus quaſſum & vetuſtate conſumptũ. At vero cum martinus intellexiſſet Bononiẽſes rebus nouis ſtudere eo e Piceno Gabrielẽ legatũ miſit, qui ſuo aduentu ſeditionẽ omnem ſtatim ſuſtulit. Cum autẽ inde Romã veniſſet:mortuo haud ita multo poſt Martino, Solus e duobus de viginti Cardĩalibus qui tum in conclaui apud mineruã aderãt pontifex creatur anno. M.ccccxxxi. Quĩto nonas Martij. Eugeniuſꝗ mutato nomine (vt fit) appellatus ad ſanctum Petrum comitante populo & clero ſtatim perducitur. Accepta deinde corona pon-

Eugenius pontifex creatur.

tificia de more inuiſaq; baſilica ſancti Ioānis Lateranēſis in Vaticanum rediens conſiſtorium generale propoſuit in dicta die: qua certe tāta multitudo affuit vt cū trabes deficerēt eius loci vbi nunc conſiſtorium publicum fit: trepidatum adeo tumultuoſe ſit vt in ipſa fuga Senegaliæ eps ciuis Romanus e gente melina obtritus perierit. Nondum enim ędes ipſę pōtificię hāc formā quā nunc habent acceperāt. Dimiſſo conſiſtorio Eugenius tumultus deinceps ex induſtria vitauit. Inſtantibus deīde quibuſdā delatoribus qui dicerent martinum congregādi auri cupidum maximos theſauros reliquiſſe idq; ſciturum Eugeniū ex martini familiaribus nepotibuſque: eo veſanię hominē perpulere vt Oddū poccių Martini Vicecamerariū cōprehendi iuſſerit: idque negotium Stephano columnæ dederit quē copijs ſuis prępfecerat. Ab alijs enim colūnēſibus is ſolus diſſentiebat Cardinali vrſino & Cardinali comitū inſaniā hominis adiuātibus quorū artibus hęc omnia contra colūnenſes geſta putātur ob inueterata factionū odia. Mādauerat eugenius vt oddo ad ſe ſine vllo tumultu ſine ignominia perduceretur, qꝫ cōtra a Stephano factū eſt. nā & eius bona a militibus direpta ſunt & ipſe vi tāquā latro per ora hominū ad pōtificē tractus eſt. Hac indignitate motus Eugenius Stephano admodū ſuccenſuit eiq; interminatus eſt, qꝫ & Oddonē & epiſcopū Tyburtinū olim Martini cubiculariū ira īdecēter ad ſe pertraxiſſet. Veritus itaque ſtephanus eugenij irā Præneſte ad principē columnam confugit eumq; adhortatus eſt ſuas opes pollicitus vt eugenium ab vrbe pelleret: qꝫ diceret ei in

animo eſſe nomen Colūnenſium extinguere: id ſe optime ſcire eiuſq; conſiliorum participem fuiſſe & ob eam rem aufugiſſe: q ſciret partem illius calamitatis ad ſe quoque niſi tantum mali ſimul declinarent omnes peruenturam: Motus his verbis princeps & eorū calamitatibus qui martini pontificis familiares fuerant: ſumptis propere armis pontificem agredi inſtituit. Subſtituit tamen aliquandiu donec Proſper diaconus Cardinalis frater quem quidem præmonuerat ab vrbe diſcederet. Viſo autem fratre e prēneſte marinum atque deinceps Romam tanquam ex arce belli in Eugenium mouens occupata per Ioannem bapti ſtam porta Appia vrbem armato milite ſine vllo maleficio primo ingreditur. Iam peruenerant ad ſanctum Marcum in vicum columnam cum ſubito eis obuiam facti ſunt pontificis milites magna populi parte adiuuante. Pugnatum eſt in Vrbe aliquandiu atque acriter qua in pugna multi vtrinque cecidere: capti ſunt: qua re Columnenſes cum viderent populum Romanum longe aliter ſentire quam arbitrarentur cedere ex vrbe inſtituentes omnia paſſim rapiunt pecora abigūt homines abducunt. Talionem tamen his reddidere pontificis milites Romano populo mixti. Nam & proſperi Cardinalis & Columnenſium omnium ac eorum qui cum Martino familiariter vixerant domos hoſtium in modum diripiūt & vaſtant. Irritatis hoc modo vtrinque animis: non ſolum aperto marte verum etiam proditionibus res agi cœpta eſt. Capitur nanque archiepiſcopus Beneuentanus Antonij columnæ filius ac quidem Maſius frater: qui faſſus eſt quæſtione

adhibita ſibi in animo fuiſſe arcem ſancti Angeli dolo capere interfecto ipſius arcis pręfecto:eamque Colũnenſibus prodere:qua occupata & pontificem & vrſinos ab vrbe pellerent.de Maſio ſacardotio abrogato quod degradare appellãt ſũptum ſupplicium eſt in campo florę eiuſque corpus quadrifariã ſub furca diuiſum a dquatuor vrbis celeberrimas vias ſuſpenſum eſt.de archiepiſcopo Beneuentano nulla mẽtione habita. At vero cum Eugenius in ægritudinem quandam incidiſſet vel dolore animi quo in tantis perturbatiõibus affligebatur vel veneno quo appetitum a Soldano ſuo quidã dicebant agere de pace cum Columnenſibus cœpit curante eam rem Angelotto foſco ciue romano quem nõ ita multo poſt vna cum Franciſco Condelmario nepote ſuo cardinãlem creauit. Diuulgata itaque pace quanta maxima celeritate potuit ꝙ iam ingreſſum Italiam Sigiſmundum intellexerat Romam venturum nepotem Frãciſcum Camerarium inſtituit: huicꝗ viros quoſdã præſtantes addidit quorum cõciliis vteretur ĩ gubernãda eccleſiaſtica ditione. Dum hæc autẽ Romę agerentur Florentini & Veneti elatiores facti ꝙ & Philippum Genuę dominum claſſe in littore genuenſi ſuperaſſent:ꝙꝗ Eugenium ciuem ſuum pontificẽ haberent: Philippũ ipſum bello terreſtri aggrediuntur: qui accito propere ex hetruria Nicolao Picẽnio & claſſem venetã ad Cremonã diſiecit:& carmignolæ impetus facillime retardauit quem veneti haud ita multo poſt quęſtionibus literis teſtibus conuictum (vt ipſi dicunt) capite multarunt: ꝙ per eũ ſtetiſſet quo minus cremona potirẽtur capta a

Maſi⁹ degradatur.

Eugenius toxicatꝰ.

Caualcoboe ipſius vrbis porta, quo etiã claſſis ſub ipſius oculis diſiecta ab hoſtib⁹ fuiſſet cũ ex propinquo loco a tãto exercitu id fieri perfacile potuiſſet. Tum vero Florentini aduentum imperatoris in Italiã veriti: quod Philippi rebus faueret videretur Nerio capponio ciui ſuo negociũ dãt. vt quibus rationibus maxime põt Eugenio oſtẽdat & perſuadeat: aduentum imperatoris ad vrbem non minus apoſtolicæ ſedi quam Florentinis exitium ac perniciem minari detineri hoſtẽ facillime poſſe quo minus arnum ad Senenſes tranſeat qui florentinos iam pridem bello laceſſierant ſi Nicolaus Tollentinas qui cum pontificis nomine ſtipendia faciebat coniunctis copijs & animis cũ Micheletto Cotignola Florentinarum copiarum duce ac arnum Sigiſmundum coerceat ne flumen cum Germano equitatu traijciat. Venerat in eandem ſententiã perfacile Eugenius & cum de impenſa bellica aliquãtulũ addubitaretur. ,rẽ Nerius ita ſtatim ptitus eſt: vt duobus milibus equitum Eugenij populus Florẽtinus tam diu ſtipendia prębere quoad bellũ illud protraheretur. Tũ vero Nicolaus Tollentinas iuſſu pontificis ex hibernis mouẽs dũ Senẽſes incurſionibus & rapinis vexat Sigiſmũdo traijciendi arnũ tẽpus & facultatẽ dat adiuuãte Antonio Põtadera egregio tum copiarum duce & acerrimo Florẽtinorũ hoſte, qui deinde per volaterranũ iter faciẽs pacato magis quam hoſtili agmine ab omnibus expectatus proficiſcitur. At imperator cum iam ſex menſibus Senis ſubſtitiſſet cum magna populi Senenſis impenſa tentatam fruſtra cum Florentinis pacem omittẽs ad eugenium conuerſus inito cum eo fœdere ro-

mam ꝓfectus & ꝑbenigne a pōtifice populoq́ꝫ ro
mano ſuſceptus corona imperij donatur. Verū
dum e Vaticano vbi coronā acceperat ad latera
num vbi diuertebat proficiſcitur ī pōte Hadriani
(vt īperatorū mos eſt) multos tū Italos tū Germa
nos ī equeſtrē ordinē aſciuit: ſunt qui ſcribant Eu
genium hoīem vſq́ꝫ ad pōtē comitatū ad ſc̄tm̄ Pe
trum rediſſe. Abiēs deīde cū bona Eugenij gra-
tia imperator ꝑ Picentes & Flāminiā iter faciens
Ferrariā atq́ꝫ Mātuā peruenit: vbi aliquot dies im
moratus: & Ioannē Frāciſcū Mantuæ dominū mar
chionali dignitate additis imperijſignis ornauit:
& Barbarā Ioannis marchionis brādilburgēſis fi
liam. Lodouico ioannis frāciſci filio ſpopōdit ī v-
xorem: quę nuptiæ honeſtare familiā Gōziacā ſūt
viſæ: & ꝙ Sigiſmundo īperatori puella affinitate
cōiuncta erat: & ꝙ pater Ioānes ꝑtātē ineundi ſuf
fragia ad creandum imperatorē habebat. Abeū
te aūt ab Italia īperatore cum iā oīa bello ferue-
rent. Nicolaus Eſtēſis Ferrarienſis Marchio hortā
te Philippo Venetias ꝓfectus Venetos ad pacem
multis rationibus adhortatus eſt: qui & hominis
auctoritate permoti: & ꝙ etiā nimia belli impen-
ſa exhauſti priuatim ac publice eſſent: legatos fer
rariā cū Nicolao mittunt vbi Kal. aprilis anno tri
geſimo tertio ſupra quadrigēteſimum & milleſi
mū veniēte in eādē ſententiā Eugenio pax his cō
ditionib9 cōpoſita eſt: vt Philippus glarea abdua
(id ei loco nomen eſt) decederet. Vtq́ꝫ marchioni
mōtiſferrati & Orlando pallauicino dn̄atum red
deret: vtrūq́ꝫ em̄ ditione paterna ſpoliauerat: Flo
rentinorum Lucenſiū Senēſiū veq́ꝫ bello capta
fuiſſent ad priſtinos dominos reciderent: commu

ni omnium hoſte habito qui infra trigeſimum di-
em capta non reddidiſſet. Pace autem hoc modo
vbiq; parta quietura aliquandiu omnia videbā-
tur cum ſubito omnis belli vis in Eugenium con
uerſa eſt. Nam philippus nouarum rerum cupi-
dus: & franciſcum Sforciam cum magnis copijs ī
Flamminiam miſit hominem iturum in Appuli
am ſimulans quam Alphonſus bello vexabat de
fenſurum ea oppida quę pater Sforcia eò loci ade
ptus erat: qui quidem paratiſſimis copijs per Pi-
centes & vmbros iter faciēs oppida illa ex impro
uiſo adortus breui ī poteſtatē ſuam redegit. Non
hoc contentus Philippus: Nicolaum fortebrachi-
um virum ingenio & manu promptū cum dele-
cto equitatu adeo celeriter ī Eugenium miſit vt
prius prope & pontem miluium & portam flam-
miniā occupauerit q̄; aduētare hoſtē eēt cognitū.
militauerat prius ſuo Eugenio Nicolaus & eius
nomine præfectum vici Vetralla & ciuitate vete
riſpoliauerat adiuuantibus Venetorum triremi-
bus quę mari arcem continuo oppugnabant. Ve
rum cum poſtea Nicolaus ſtipendia ſua peteret.
reſpondit Eugenius tantum prædæ ex caſtellis p̄
fectum auexiſſe, maxime vero ex direpto vico
vt ei pro ſtipendio ſat eſſe poſſent: Quam ob rem
indignatus Nicolaus agrum Romanum ingreſſ⁹
tantum tumultus concitauit ingenti pręda tum
hominum tum pecorum abacta: vt Eugenius ali-
quandiu incertus remanſerit quorſum iret cōcur
rebant Romani ciues ad Eugenium queſtum de
illatis iniurijs: quos pontifex eo potiſſimum tem
pore concilij expers & bonæ valitudinis ad fran-
ciſcum camerarium remittebat: qui ocio & volu

ptatibus deditus nil aliud reſpondebat cũ crebrę de ablatis pecoribus querelę fierent eos nimium ſpem ĩ pecoribus collocaſſe Venetos quidem ſine gregibus & iumentis longe vrbaniorem vitã ducere. Indignati huiuſcemodi reſponſis Romani cũ iam Nicolaus & Tybur pulſo inde comite Taliacocij & Sublacenſe oppidum cepiſſet traxiſſetq; in partes ſuas Columnenſes omnes interfecto a principe Stephano colũna: qui ſemper diuerſa ſentiebat ad libertatem reſpicientes ſublato clamore ad arma & libertatem conclamatũ pulſis omnibus Eugenij magiſtratibus ac capto franciſco Camerario: nouos ipſis magiſtratus creant. Septẽ fuere e ciuibus Romanis quos ipſi gubernatores appellabant penes quos vitæ ac necis hominum ſumma poteſtas erat. At vero Eugenius in tanta rerum perturbatione incertus quid potiſſimum faceret de fuga cogitare cœpit. Mutato itaque habitu ſumptoque monaſtico cucullo vna cum Arſenio monacho nauiculam ingreſſus tyberi Hoſtiam vehebatur. cum ſubito Romani quidam cognita hominis fuga eum lapidibus ſagittis inceſſunt. Detinere enim hominem tãdiu cupiebant: quoad arce ſancti angeli potirentur. Abeunte autem Eugenio nonas Iulij eodemq; Piſas ac deinde florentiam trireimibus ad id paratis delato Romani ad oppugnandam arcem ſeſe accingũt. Vallo & aggeribus omnia loca muniẽtes quę dare accessum hoſtibus poſſent. Contra autem qui in arce erant prodire in certamen non nunquam conſueuerant. At vero prefectus artib9 agendum cũ Romanis ratus adiuuante Baldeſare auſida viro ſagaciſſimo q inferiorem arcis ptẽ tuebatur: vni

Eugenius mutato habitu fugã arripit.

Cautela proditoris.

ex militibus ſuis ĩ certamẽ ꝓdeũtibus negocium dat vt captus de ĩduſtria ab hoſte caſtellani ſæuitiã & auaritiã criminetꝫ:polliceaturq; eis ſi velint pactã mercedẽ pſtare & mortẽ pfecti & arcis ꝓditionẽ.Fecit ille mãdata diligẽter. Captis nullo nõ genere maleficij in Antoniũ Ridiũ cõiecto(ita eũ arcis pfect⁹ vocabatur)fidẽ dat ſe cũ ſocijs omnia trãſacturũ.Dimiſſus itaq; arcẽ ĩgrediẽ veſtes Antonij ac caligas addita etiã capitis forma ſuſpendit:a lõge idẽ videbatur clamabat Baldeſar de ſcelerato ſumptũ eſſe ſupplicium ingrederẽtur aliquot ex optimatibus & enũerata pecunia iam pacta arcẽ reciperẽt.Credidere miſeri nullam ſubeſſe fraudẽ.Ingreſſi aliquot ſtatim capiuntur.Fit clamor exultantiũ in arce cõijciũtur in populum romanum miſſilia bõbardęq;Deriſi aũt hoc mõ romani de redimẽdis captiuis cogitãtes:& Camerariũ eugenij nepotẽ quẽ ĩ vinculis habebant dimitunt ſuos q in arce erant recepturi:& demũ in Eugenij poteſtatẽ veniunt quinto poſt libertatem adeptam mẽſe ·creati itaq; magiſtratus eccleſię noĩe ſtatim Capitoliũ firmo pſidio & comeatib⁹ muniunt.Supueniẽte deinde Ioanne Viteleſcho quẽ patriarchã vocabant abeunte ad Eugenium Franciſco nepote tantus repẽte terror Romanis ĩcuſſus eſt vt hiſcere pręmetu nõ auderẽt.Erat ei Viteleſcus hõ ĩperioſus & ſęuus & tyrannicam magiſq; religioſam vitam pręſe ferẽs.agebantur hæc Romę cum alphonſus interim Neapolim & Caietam oppugnat a mercatoribus Genuenſibus acriter defenſam.Succurrendũ itaq; ſuis Genuenſes rati claſſem quanta maxime celeritate poſſũt inſtruunt.Philippo vicecomite eorũ duce annuẽ

te ac pedites aliquot pbente. Facti non longe a caieta hoſti Alphōſo obuiā cū eo cōfligunt. Poſt lōgam & acrē pugnam ſuperatur Alphonſus rex & capitur vna cum ſuis omib9 quorū de numero aliquot principes fuere. Perducitur Mediolanū ad Philippum alphonſus ſuſcipiturq; non vt captiuus & Genuēſium hoſtis: ſed vt rex & amic9. Habitus autem honorificētiſſime p aliquot dies multiſq; & magnis munerbus a philippo donatus in regnū abiens Caieta ſtatī potitur. Tum vero Genuenſes indignabundi q alphonſum hoſtē quē tāto cum periculo captum tam leniter dimiſiſſet. Romani Fregoſo auctore a Philippo deſciuere. eūdemq; Thomam ducē crearunt. Tumvero Picennius ī genuenſes miſſus cum ciuium pertinaciam cognouiſſet cognouiſſet capta Sarzana ī Piſanos mouens ſimulata ī regnū profectione iuuandi Alphōſi gratia multa ex piſanis caſtella diripuit. Hominis tū īpetus retardarunt Florentini accerſito Eugenij nutu Franciſco Sfortia qui iam Picenum occupauerat quęrebatq; adiuuantibus Florētinis & Venetis vt Marchię domin9 decerneretur. Facturum ſe id recuſabat Eugenius q diceret pontificis eſſe redimere etiā bello ſi oporteret eccleſiaſticas res nō alienare. Dilatum rex in aliud tēpus eſt: atq; hac ſpe ductus Franciſcus & Piſēnium ab obſidione Bargę repulit capto Lodouico Gonzaga qui cum picēnino militabat & Lucam Florētinorum nomine acri obſidione cinxit. Sed picennius Lucenſibus auxilio futurus a tranſitu apenini phibitus liberaturum ſe alia ratione lucenſes prędicans per bononienſē agrum ſine vllo maleficio iter faciens vbi oriolum Florentinorum oppidū

expugnaſſet Lucenſium memor cum exercitu vi ctore eo ꝓfectus ſuperatis Florentinis abſente Frãciſco Sforcia lucam obſidione liberat. Tum vero pontifex ancipiti cura diſtractus & ꝙ bellis vndiqꝫ premeretur & ꝙ baſilienſe concilium iam ante inchoatum. Martini decreto augeri in dies cerneret currentibus eo Hiſpaniæ Galliæ Germaniæ Pãnoniæqꝫ principibus qui communem reipu. chriſtianę cauſam in arbitrio concilij reponebant: ad tollendum concilium verſus illud primo quidẽ ex Baſilea bononiam trãſtulit Cardinalium omnium qui ſecum aderãt conſenſu ſed imperatora lijque principes & prȩlati qui tum Baſileæ erant non modo pontifici non obtemperarunt: verum etiam eum bis terqꝫ mouerunt vt Baſileam Idoneum a Martino celebrandi concilij locum delectum vnà cum cardinalibus proficiſceretur aliter ſe in eum acturos vt in preuaricatorem & contumacem. Motus iſtorum verbis Eugenius Baſilienſe concilium litteris etiam apoſtolicis confirmauit facta vnicuiqꝫ eundi ad concilium poteſtate. Adeo enim bellis vndequaque vexabatᷣ vt vix ei reſpirandi facultas daretur. Verum recuperata vrbe roma (vt diximus) eo ſtatim Ioannes Viteleſcus ab Eugenio mittitur homo quidem ad res agendas aptiſſimus ſed natura ſæuiſſimus & immitis: Qui ĩ Colũnenſes & Sabellos totamque gibellinam factionẽ ducens & Caſtellum Gandulphum ad lacum Albanum poſitum & Sabellum & borgetum in latio de ſabellis dirupuit & euertit. Albam: ciuitatem lannuiniam. prȩneſte: & zagarolum cepit ĩcolis omnibus qui ſuperſtites fuere romam migrare iuſſis, In hernicos deinde con

Conciliũ baſilienſe.

Monetur pontifex vt baſileã adeat.

uerſus quã nunc cãpaniã vocant:oẽs ĩ ditionẽ ec=
cleſię redegit.Captũ Antoniũ Põtaderam hoſtẽ
eccleſię apud Fruſimonem ad oliuã turpi laqueo
ſuſpendit.Reuerſus deinde Romam trepidantib⁹
omnibus & domos quorumdam coniuratorum
qui portam Neuiam(quam maiorem vocant)cõ
citato in Vrbe tumultu ceperant diruit: eoſq; ho
ſtes eccleſiæ dijudicat.ex his autem captum pul=
cellum:& forcipibus ignitis in curru excruciatũ
in campo Florę ſuſpendit. Verum conquerente
populo Romano q̃ diuitum quorũdam auaritia
caritate annonę laboraretur tantum repente tri=
tici ſuo iuſſu in forum delatum eſt vt a magna ca
ritate ad ſummum copiam breui ſit vẽtum adeo
omnes eius imperia obſeruabant.Pacatis hoc mõ
do rebus ĩ regnum Neapolitanũ cõuerſus quod
paulo ante Alphonſus occupauerat quodq; ipẽ di
cebat ad eccleſiam& pont:ficem pertinere princi
pem Tarentinum cum duobus millibus equitum
cepit comitis Nolani ditionem occupauit. Pau=
lum etiam abfuit quin Alphonſum caperet frau=
de potius(vt aiunt)quam vi cum ĩduciæ ĩter eos
eſſent:& pax prope certa Acceptis que ad eccleſi
am ptinebant oppidis principem dimiſit. Rediẽs
ad vrbem Pręneſte ad rebellionem ſpectans Lau
rentio columna inſtante funditus euertit Pręne=
ſtinis populariter migrare iuſſis. Anno domini.
M:ccccxxxv.Quoquidem anno Eugenius floren
tia abiens conſecrata prius vel dedicata florẽtino
rum cathedrali eccleſia.Bononiam profectus &
arcem ædificat ad eã portam qua ferrariã itur &
edes ĩ foro poſitas vbi legatus nunc reſidet muro
p̃alto & lato a tergo potiſſimũ& turribus firmat.

Campani nunc dicũtur.

Anno vero ſequenti publico cõſiſtorio Baſilienſe cõcilium quod ante approbauerat Ferrariã trãſfert. q̃ diceret grecos cũ eccleſia Romana in fide conuenturos eundẽ locum ſibi delegiſſe. Inſtabãt tum Concilij Baſilienſis p̃ſides & p̃cibus ac pollicitationibus Grecos adhortabãtur vt omiſſo Eugenio ad ſe proficiſcerentur. Neq̃ hoc conteti abrogaturos ſe Eugenium p̃dicabant niſi ipſe quoq̃ eo proficiſceretur. Subſtitit aliquãdiu Eugeni⁹ animi dubius quid potiſſimum decerneret. Miſſo tñ eo legato Ioanne franciſco capitelіſta iure conſulto patauinoq̃ equite qui eius cauſam tueretur. Verum mortuo Sigiſmundo ĩperatore a quo Baſilienſe conciliũ incrementũ habuerat Creatoq̃ ab electoribus ĩperij Alberto auſtrie duce cõciliũ ferrarienſe Eugenij nomine Cardinalis ſancte crucis inchoauit. Eo proficiſcitur & eugenius qđ aduentare imperatorẽ Cõſtantinopolitanum Ioannem paleologum intellexerat cum pleriſq̃ triremibus tum ſui tum venetorum Eugenij gratia obuiam: miſſis ne qua vis imperatori fieret: q̃ intellexerat concilij nomine triremes gallicas in Ioniũ miſſas que aut imperatorẽ ad ſe adducerẽt: aut ſi id fieri non poſſet ſaltẽ hominem remorarentur: quominus Ferrariã ꝓficiſceretur. Harũ vero triremium p̃fectum ita largitionibus corrupuit Eugenius vt relicto concilio partes ſuas deinceps ſecutus ſit. Imperator autem Ferrariam ingrediẽs non alter ſuſceptus ab Eugenio eſt ac Romani imperatores ſuſcipi conſueuere. Viteleſchus vero ſe data eccleſiæ ditione ſumptoq̃ ſupplicio de preſbiteris quibuſdã qui lapides p̃cioſos e capitib⁹ petri & pauli apoſtolorum furtim ſubtraxerãt in

Mors Sigiſmundi

Conciliũ Ferrarienſe.

baſilica lateranēſi in qua quidē ſacerdotes erant. Interfectoq; cum ſocijs Iacobo galeſio qui res nouas moliebantur Ferrariam proficiſcitur publico conſiſtorio cum magna laude in numerū Cardinaliū recipitur. Cardinalis nāq; ſex menſes antea Bononiæ creatus fuerat qui poſtea maiore cū auctoritate rediens & prefectum vici vetrallæ & dnm fulgitatem tyranni de pulſum in arce Suriana capitali ſupplicio affecit. Eugenius aūt duas eccleſias iā pridem diſſidentes in vnum corpus redigere cupiēs. M. ccccxxxviij. habita ingenti ſupplicatiōe celebrataque ſpiritusſancti miſſa cōciliū vna cum īperatore græcorum & patriarcha Cōſtātinopolitano īgreſſus ſedēte īperatore condigna ſede alijſq; grecis e regione pōtificis. Primo quæſitū eſt vellent ne tam Latini q̄ greci ex duabus eccleſijs iā pridem diſſidētibus vnā fieri? Ad quā vocē oēs ſubclamarunt placere & velle modo rationibus illa prius cōfutarētur quæ tātæ diſcordiæ cauſa fuerāt. Diſputabatur quotidie ea de re ab his qui tum a græcis, tum a latinis delecti ad tātam rem fuerāt. Verum cum peſtis Ferrariæ inoleuiſſet: eodemq; in loco nō ſine magna incōmoditate ſtaretur: Florētiā transferre cōciliū placuit. Eoitaq; vbi vētum eſt ſtatim Picēnius Forumliuium: Imolam Rauēnam: Bononiā occupat mādato philippi cogitata Eugenij qui venetis & Florentinis hoſtibus fauebat diſturbare conatus. Præterea vero in parmēſem agrū reuerſus cōparato īgenti equitatu padū ratibus traijciēs & Caſale maius & Platynā meū natale ſolū quicquid veneti in Cremonenſi agro tenebant breui recipit. Pulſo deinde ad Caluatonum Gatamelata

Cōcilium Florentiā transfert.

Veneti exercitus duce aſcitoque ĩ ſocietatẽ belli principe Mantuano Brixiam aliquot menſibus oppugnat eam & ciuibus & frãciſco barbaro viro doctiſſimo atque vrbis prętore acriter defendentibus: qua quidem omiſſa cum magno ſuorũ incommodo iniquo hyemis tempore ad occupãda caſtella circumquaque poſita cõuerſus ne comeatus ſubmitti in vrbem poſſent Veronã vſq; & vincentiam lõge ac late omnia populatus venetis nil reliqui fecit. Occupato & magna ex parte Mintio Atheſi Benaco Sebumoq; lacu ne ſubuehi quicquam nauibus poſſet pœnuria laborantibus: ex atheſi tamẽ remulco naues quædã attractæ vſq; ad lacũ quẽ ſancti Andreæ Accolæ vocant. ſenſim in Benacũ a peneda ad torbolim demiſſa & refectæ quia attractu & illiſione quaſſatę erant rem Venetam meliorem aliquantulum fecere. verum cum nihilominus Nicolaus picenninus veronenſes & vincentinos vrgeret, Veneti de ſe actum putãtes niſi vnum aliquem egregiũ bello ducem mercede cõducerent Iacobum donatum ad florentinos ſocios mittunt oratum vt ſi reipub. Venetæ ſi ſaluti & libertati Italiæ conſultum velĩt franciſcũ Sfortiam propere cum omnibus copĳs in venetiã mittãt philippi ac mãtuani armis pene oppreſſam. Tam vero florẽtini ſuo ac ſociorum periculo moti: Franciſcum adhortantur vt arma pro venetis ſumat publica fide polliciti ſe ei qui de Romana eccleſia tenebat oppida: id enim maxime petebat: conſtanter defenſuros: extorſere præterea ab Eugenio literas apoſtolicas quibus declarabat franciſcum agri piceni Marchionem & dominum: his tamen verbis

accipiat quod Petrus & Paulus ei male vertant. Frãciſcus autẽ cum ſuo equitatu ſecus Adriæ litus in agrum ferrarienſem deſcendẽs traiecto ratibus pado auctoq; in patauinis exercitu: Nã ad duodecim equitum peditum quinq; milia habuiſſe ſub ſignis dicitur. Hoſti primo ad Suaue ĩ agro veronenſi fit obuiã vbi aliquandiu & acriter pugnatum eſt: neutro ĩclinãte victoria. Cedẽte deinde picennio ob ægritudinẽ & paucitatẽ copiarũ: cum franciſcus omnia de vincẽtinis & veronenſibus caſtella recepiſſet: Brixiam obſidione liberaturus interclusos alios aditus cernens Atheſim traiecit ac in Tridentinũ agrum mouens ad Archum oppidum oppugnaturus peruenit: Nã comes archi philippi partes ſequebatur. Venit & eo picẽninus comitẽ loci defenſurus: verũ dũ cupidius (vt eius mos erat) q̃ cautius pugnata a reliquo exercitu ſecluſus magno accepto incõmodo fuga ſalutẽ ĩ ſubiectis valles petẽs ab hoſte captus fuiſſet niſi Karolus Gõzaga Ioãnis frãciſcus filius ſeſe hoſtibus obijciẽs hominẽ e tãto periculo liberaſſet qui quidẽ abundãte poſtea multitudine captus illico eſt & veronam in carcerẽ ductus. Sũt qui ſcribant picẽninum debilitatum altero latere propter accepta in prælijs vulnera cum equo ad ſuos redire nõ poſſet a Todeſchino ingẽtis magnitudinis ac roboris famulo humeris tãq̃ cadauer ſacco inuolutũ ad ſuos etiã per caſtra hoſtium delatum. Dum hæc in venetia agerentur philippus ægreferens florẽtinos adiuuãte Eugenio atque adhortante frãciſcum Sfortiam venetis auxilio miſiſſe: cum his agit q in Bãſilienſi concilio erant vt Eugenium citarent fecere illi id quidem

Famuli in dñm amor.

bis ter ve. Verum cum id ex ſentētia ei nō cederet eo demētiæ eos perpulit vt ab rogato Eugenio Amedeū Sabaudię ducē ſocerū ſuū qui heremitanā vitā ad Ripaliā cū quibuſdā nobilibus ducebat pōtificē crearēt. Fœlicē q; appellāt. Hic magnę ſeditiōes ī eccleſia dei exortę ſunt cū chriſtiana reſpub. trifariā diuiſa aut Fœlicē, aut Eugeniū ſequeretur eſſentque qui neutrales vocarētur q neutri obtēperarēt. Eugenius tamen haud animo cōcidit. nā habito ſępius cōuentu diſcuſſaque gręcorū & latinorū cōtentione tādē eo vētum eſt vt Græci rationibus victi faterētur & ſpiritum ſanctū a patre filioque procedere homuſionque eſſe nō a patre tātū vt ipſi credebāt prouenire vtq; ī azimo ſine fermēto triticeo pane corpus Xpi cōſecrarēt: ac purgatorij locū eſſe crederēt. Poſtremo vero vt faterētur Romā pōtificē verū Chriſti vicariū Petrique legitimū ſucceſſorē primū in orbe locū tenere cui & Oriētalis, & Occidentalis eccleſia merito pareret. Abeūtibus autē græcis re hoc modo cōpoſita: Armenij etiā cum fide noſtra cōuenire ſublatis crebris diſputatiōibus eorū erroribus promulgatiſque Eugenij literis ſuper hac re quæ rationē cōcordiæ oſtēderēt cū inſcriptione. Datum ī ſacroſancta œconomica ſeſſione concilij florentini quod ī cathedrali eccleſia habitum eſt anno dñi. M.ccccxxxix. vigeſima ſecūda Nouēbris die. Præterea vero vt partes ſuas augēdo baſilienſe cōciliū infirmaret: eodem tēpore conſiſtorio publico decem & octo Cardinales creauit, quorum de numero fuere duo Græci Nicenus & Rutenus vt eorum auctoritate Græcorū natio in fide cōtineretur, quæ haud ita multo poſt in an-

Amede⁹ pontifex creatus.

Græci errorem de ſpiritu ſancto cōfitētur.

tiquos mores recidit. Habere tamen ſe alios dixit quorum nomina deiceps nunciaturus eſſet, ij autem fuere Petrus Barbo ex ſorore nepos & Alouiſius Patauinus quē deinceps patriarchā Aquileienſem & camerarium fecit. Tranſlato ad vicecācellarium Frāciſco Condelmerio. Interea vero dum illi quæſcripſimus ad ripam Tridenti agerentur, exiſtimarentq; homines Picēninum & Mantuanum principē accepto tacto incommodo ceſſurus, inde celeriter abeuntes Veronam vrbem capiunt. Per Citadellam īgreſſi admotis ad muros ſcalis nemine vigilum ſentiente ſtridente maxime ea nocte Aquilone vento, ad quē vitandum ob immenſum frigus relictis magna ex parte ſtationibus cuſtodes ſeſe intra tabernacula receperant. Franciſcus autē Sfortia captā ab hoſtibus Veronā intelligens eo propere omnes copias mouens recuperādæ Vrbis ſpem mēte concepit vbi vidit & caſtrum vetus & arcem ſancti Fœlicis in monte Sitam adhuc in poteſtate Venetorū eſſe, qua quidem ſtructis aciebus vrbem ingreſſus hoſtes magno clamore inuadit. Fuerūt obuiā Philippi duces cum paucis equitibus nondum enim omnes eius copiæ ſuperuenerant: Pugnatur acriter in ea parte vrbis quā inſulam vocant. Tandem vero cum pauci a pluribus pellerentur in pontem quem Accolę nouum appellāt picennini ac mantuani principis milites ſeſe recipientes vim hoſtiū aliquandiu ſuſtinent. Ibi dum ab equitibus (vt fit) manus conſeruntur dumque plures paruo in loco conglobati reſiſtūt pons ligneus quo lapideus coniungi ac diſiungi pro arbitrio ſolet nimio pondere preſſus concidit. Sub-

merſi ferme omnes qui e ponte in flumen ceciderant feſſi diutina pugna & pōdere armorū preſſi. Accurrēs deinde ad pontē nauiū traductis franciſcus copijs picenninū & Mātuanum fidē ciuium ſuſpectā habētes penitus vrbe quatriduo poſt captā eādē expulit. Tum vero philippus animo cōcipiēs diſtrahi Franciſcū a venetis poſſe ſi florētinos bello vexaret qui paribus auſpicijs atq; impenſa Franciſcū mercede cōduxerant: picenninū media heyme in Hetruriā cum ſex milibus equitum mittit. Tum florētini accerſito petro iā paulo egregio copiarū duce rogatoq; Eugenio vt milites ex fœdere ad defendēdā hetruriā acciret ire obuiā picennino inſtituerāt. Verū cognita Ioannis viteleſchi. cū philippo cōiuratiōe qui tum exercitui eccleſiaſtico legatus prȩerat: cū nō amicus vt præſe ferebat ſed hoſtis in hetruriā cū ſex milibus equitū vēturus eſt: iunctiſq; cū picēnino copijs florētinos inimico & hoſtili animo perſecuturus: dāt operā qui tū florētiæ in magiſtratu erāt ſiue veris, ſiue fictis Eugenij literis: vt dum copias per pontem Hadriani trajcit ab Antonio Ridio arcis præfecto interficeretur quod etiā factū eſt. Neq; enim iuuari a ſuis potuit qui iā pontem traiecerāt ipſe nāque extremū agmen ſubſequebatur. Comes auerſus qui ſub patriarcha militabat amiſſo duce eius impedimenta Roncilionem ſecum detulit. Liberati autem tanto timore florentini cum eugenio callide agunt vt lodouicus patauinus in demortui viteleſchi locū ſuffectus copijs eccleſiæ in vnum coactis reipub. Florentiæ iret auxilio. A louiſij enim vafri & aſtuti opera ſublatum e medio Viteleſchum crediderim. Pi-

cenninus autem in Mugellanam vallem deſcendens longe ac late feſulas vſque cædibus & rapinis omnia complebat in caſſentinum deinde conuerſus comite popij adiuuante multa oppida ad defectionem compulit. Inde vero peruſium proficiſcens Vrbem pacato agmine ingreſſus legatum qui tum ibi cum imperio erat ad pontificem Eugenium cum mandatis quibuſdam mittit. Interim vero capto erarij magiſtro quē vulgo theſaurarium vocant totum ciuitatis ſtatum repente mutauit. Delegit enim ciues decem qui vitę ac necis in reliquos omnis poteſtatem haberēt: Veriti autem peruſini ne tyrannidem occuparet cū homine pepigere vt acceptis quinquaginta milibus numum aureorum ab vrbe abſcederet. qui accepta pecunia Cortonam mouens vrbem (vt ipſe arbitrabatur) proditione occupaturus patefacto coniuratione ac proditoribus partim interfectis, partim ab vrbe pulſis Tifernum quod ciuitatem Caſtelli vocant adijt. Mouent & Florentini Anglare ſuæ ditionis oppidum ſuis auxilio futuri ſi quid per vim moliri Picenninus conaretur. Agebātur hæc in Hetruria cum franciſcus Sfortia ſuperata ad Benacum philippi claſſe cui Italianus Furlanus præerat non ſolum Brixiam ac Bergomum obſidione liberat: verum ea eſtate ſuperatis ad Soncinum philippi ducibus captiſque eiuſdem mile & quingentis equitibus & Brixiana caſtella & partem Cremonenſis Mantuanique agri ac totam Gerram abduxe in Venetorum poteſtatem breui redigit. Amiſit tum Mantuanus princeps Aſolam Lonatum piſcheriā tria oppida ſatis magna ac munita ne-

mine defendente:nam abſente picennino cõgredi cum hoſte aperto marte nuſquã auſus eſt. tum vero picenninus commutata in Venetia fortunam intelligens: ob eamque rem frequentibus nuntijs & literis accitus tũ a Philippo tũ a Mantuano principe fatigatuſque militũ precibus qui magna ex parte Ciſalpini erant:motis a tiferno caſtris ad Burgum ſuæ ditionis oppidum quod e regione Anglarij poſitum eſt peruenit: ea mente vt vel vi, vel aſtu cum florentinorum pontificiſq; exercitu decerneret: qui(vt diximus)ad anglare conſiderant. Ad tertium itaque Kalendas Iulias(dies is Petri ac Pauli celebris erat) Picẽninus ſtructis aciebus emenſus planiciem quatuor milium paſſuum prælium iniquo loco commiſit: ratus occaſionem bene gerendæ rei ſibi oblatam eſſe: ꝙ gregorias hoſtium pabulatum profectos intellexerat.Subeundum erat ei in aduerſum cliuum quẽ facile e ſuperiore loco hoſtes ꝓcellabãt. Dimicatũ eſt tamen ad quinq; horas conſtanter: tandẽ vero Picenninus a multitudine hoſtium & ſtultitia Franciſci filij qui e ſtatione diſceſſerat ſuperatus Burgum repetit:magno accepto incommodo amiſſiſque ſignis militaribus.Sequenti autem die relicto Burgo in poteſtate oppidanorũ cũ his tantũ qui ex prælio ſuperãt iter per flãminiã faciens ad Philippũ redijt. Oppidani Burgẽſes veriti ne in eos aſperius aĩaduerteretur ꝙ a põtifice deſciuiſſent ĩpetrata per oratores venia & corporũ ac rerũ oĩm incolumitate ſeſe legato dedidere.Gratiſſima ea victoria tũ Eugenio,tum Florentinis fuit. Ferũt Alouiſium Patauinũ ob eã victoriã in numerũ Cardinaliũ tũ relatũ fuiſſe.

Alouiſius Patauinus

tadē quoq; eſtate Florētini comitē Poppij q cū pi cennino ſēſerat hetruria pellunt. Philippus autē tot cladibus circūuētus ad externa auxilia reſpiciens Alphonſū Neapolitano regno tū potitum rogat vt quę Sfortiani in regno oppida tenerēt bello vexaret quo Frācíſcus Sfortia a venetis diſtraheretur. Hac itaq; ī re Philippo morē gerēs alphōſus franciſcū tñ a bello inito reuocare nunq; potuit. Is em̄ vbi primū pabuli copia eſſe cœpit cū equitum quindecim millibus peditum ſex Piſcheria Brixiā mouēs apud cignanū vicū Picēnino fit obuiā hoc animo vt hoſti pugnādi copiā faceret: non detrectauit certamē Picenninus & ſi numero copiarum inferior erat ſuorum virtute fretus. Pugnatum eſt aliquādiu atq; acriter: incerta tñ victoria vtrinq; diſceſſum eſt. Tumvero Franciſcus ſatis ſibi factum ad belli famam exiſtimans q vltro hoſtem ad certamen prouocaſſet: exercitū circunferens quędā oppida p hyemē a picēnino capta in poteſtatē venetorū redigit. Martinēgū deinde profectus quod picēninus firmo pſidio munierat: oppidū obſidione cingit & oppugnat. Verū picēninus aucto exercitu aduētu franciſci filij & principis Mantuani eo proficiſcens: mille paſſibus longe ab hoſte caſtra locās eum frequētibus pliis ad vniuerſæ rei dimicationē prouocat qui remiſſo priore manū cū hoſte cōferendi ardore ad expugnādum oppidū totus ferebatur. At vero cum picenninus caſtra ſua hoſtiū caſtris magis in dies conferens: eo diſcriminis franciſcum redegiſſet vt neq; eius gregarius miles ire pabulatum ſine periculo: neq; comeatus ſubmitti tuto: neq; inde exercitus abduci ſine magno diſcrimine poſſet: pter omniū

Galero decorat.

ſpem pax ſubito enunciata eſt:iam antea occulte agitata inter Philippum & Franciſcum Euſebiolo quodam cognomento Chaim vltro citroque co meante:ignaro Picennino. Qui tanta re precepta deos homineſque accuſabat precipue vero Philippi inconſtantiam qui victor pro victo pacem peteret digredientibus autē inde exercitibus:ad caprianam pax hoc modo compoſita eſt. Milleſimo. ccccxlij. vt Franciſcus Blancha Philippi ducis filia in vxorem ducta. Pontremolum & Cremonam in dotem cum agro Cremonenſi acciperet prȩter picigitonum & ea caſtella quȩ Mantuanus & pallauicinus de Cremonenſibus poſſideret:vt que illa preterea que philippus & qui cum philippo ſentiebant bello cepiſſent: quȩque item Veneti eorumque ſocij prȩter Aſolam Lonotam Piſcheriam quæ Mantuani principis ante id bellum fuerant redderentur vtq; qui huic ſnīȩ ſtare noluiſſet communis oīm hoſtis haberetur. Hanc vero pacis conditionē ægre admodum Eugenius ferēs ꝙ frāciſcus cæteris ſocijs poſt ſe habito de amiſſis reſtituendis cauiſſet:exiſtimationē ſuā non reddita Bononia quā picentinus occupauerat cōtempſiſſet. Abire Florentia Romam inſtituit: eoq; in loco vtpote liberiore de recuperanda eccleſiæ ditione cogitare. Verum vt omnia pacata inueniret Alouiſium patauinum ſancti Laurētij in Damaſo preſbyterum Cardinalem p̄miſit: qui & canonicos regulares pulſis ſecularibus in eccleſiam lateranenſem remiſit. pulſi em̄ a p̄ſbyteris ſecularibus fuerant dū contenditur vtri chriſti corpus ferrent in celebritate eiuſdem: dum Litaniæ fiunt ac ſupplicationes. Et de Gino Albaneſio vi-

Franciſc9 Blanchā In vxorē duxit.

Canonici ſeculares e latera-no pelliūt

roĩ re militari p̃ſtanti ſumptũ ſuppliciũ:quia p eũ non ſtetiſſet quo minus pax inter Alphonſum & Eugenium inita turbaretur. Afficitur & capitali pœna Paulus Lamolata vir preſtantis inuictiq́ꝫ ro boris:cuius virt⁹ homini magis aſtuto q̃ꝫ forti ſuſ pecta erat. Rebus autem hoc modo compoſitis Eugenius Florentinis quouismodo fruſtra eum reti nere annixis Romã veniẽs ãno. M.ccccxliiĳ.xxviĳ Septembris effuſa obuiam vrbana multitudine nullo non genere honoris adhibito ad portã flã- niam noctu diuertit. Sequenti vero die ad ſãctũ Petrum iturus paratis de more ſupplicationibus pontificio habitu per vrbem incedens tumultuã tem populum intelligit ob duplicatum tributum Vectigalq́ꝫ nouum vino impoſitum. Hanc ob rẽ facto ſilentio audientibus omnibus exactionẽ illã vt minus liberalem ſuſtulit:quo facto ſtatim ſub clamatum ab oĩbus eſt viuat Eugenius cũ antea clamaſſent moriantur noua vectigalia eorumq́ꝫ inuentores. Poſt dies vero decem & nouem ad la teranum proficiſcens. Cõcilium generale eo loci ſe habiturum omnibus denuntiat miſſis ad prin- cipes litteris & nũcĳs quibus ea de re certiores fie rent. Hac enim oratione infirmari ac tolli omnino cõcilium Baſiliẽſe volebat. Rebus autem hoc mo do Romę compoſitis iniuriarum memor picenni nũ belli ducem in picentes quos franciſcus bellõ ſubegerat acciuit:qui Bononia abiens dum peru ſium proficiſcitur Tifernates florentini populi ſo- cios ad defectionem compulit. Eugenio rem gra- tã factur⁹ florẽtinis infẽſo ꝙ frãciſcũ pecuĩa ad op pugnandum retinendumq́ꝫ picennum ſemper iu uiſſent. Alphonſus item ſupiore anno Neapolĩ iã

Paulus la molata de capitatus.

Eugenĳ li beralitas.

diu obſeſſam p cloacā ingreſſus pulſo inde enato ceperat picennini virtute ac fama pmotus homi nem nō ducē ſolum quē exercitui ſuo pficeret deligit:verum etiam honoris gratia eū in adoptio- nē familiæ argonenſis recipit:quī ſtatim acceptis ab Eugenio & Alphonſo ī ſumptis belli pecuniis picētes ingreſſus multa oppida fruſtra renitēte frā ciſco Sfortia qui relicta Cremona cum firmo pſi- dio pfectus fuerat in deditionē eccleſiæ redigit. Eodē fere tēpore mortuo Ioanne frāciſco Gonza ga Veneti & florentini de futuro ſolliciti Lodoui cum ioannis franciſci hæredē & filiū quē Philippo ſi oporteret abiicient mercede conducunt. Quieſ centibus aūt in Ciſalpina rebus. Hannibal benti

Hannibal bentiuol9

uolus in arce pelegrini oppidi iubente picennino ob ſuſpitionē cōiurationis aliquandiu aſſeruatus deceptis cuſtodibus Bononiā rediēs cōuocato ad libertatē populo franciſcum picēniū vrbis pfectū cū pſidio cōphēdit:quo facto exules oēs tū ſuę tū aduerſæ factiōis maxīe vero baptiſtā canedolū ī patriā reuocat. Miſſi deīde ſūt a Bononiēſibus ad venetos ad florētinos legati ſocietatē & amicitiā petētes:qua qdem impetrata domū redeūtes arcē quæ adhuc ī poteſtate hoſtiū erat cū ſociorum co piis ad id miſſis capiunt:ac captā ſtatī diripiūt A louiſiūq; vermē ex agro Bononiēſi fugant. Tum vero philippus ęgreferēs Bononiēſes cū venetis & florentinis ſentire:amicos quoſdā baptiſtæ ſub ornat auxiliū eis pollicitus vt Hānibalē e medio tollēt:quo principes ipi cum ſua factione ī ciuita- te remaneant. Tum Bertotius canedolus fraudi ac ſceleri intentus Bononienſem quemdam ſub- ornat cui tum caſu fili9 natus erat vt Hannibalem

in baptiſmate pueri cōpatrē ſibi deligat:quo exo
rato dat opam vt ſequēti die infans ad ſacerdotē
deferat. Baptizato puero Hānibalē pater ad ædē
ſancti ioānis Baptiſtæ cuius cū ſolēne erat inuitat.
Obtempat etiam ī re ꝓditori Hannibal nullam
fraudem ſubeſſe ratus:qui dum in via eſſet a con
iuratis circunuentus occiditur reſiſtētibus aliquā
diu duobus famulis caritate dñi vim propulſare
conantibus. At bononienſis populus indignitate
rei motus ſumptis propere armis cānedolę factio
nis principes obtruncat maxime vero baptiſtam
cuius cadauer & p vrbē tractum & cum magna
ignominia ſepultum eſt. Accidit & tū Romę ſce-
lus ingens:a ſuo eñ cubiculario Angelottus ſcti
Marci pſbyter Cardinalis & vita & fortunis quas
tanta cum auiditate aggregauerat priuatur. Ca-
ptus ſceleratus ille ac varijs cruciatibus necatus
quadrifariam diuidit ad quatuorq vrbis portas
ſuſpēdit. Veneti aūt & Florētini veriti ne Bono
nia vtriq ciuitati ī rebus bellicis ꝑopportuna in
manus philippi veniret eo ſtatī cohortes aliquot
mittunt q̄ ſocios Bononienſes iuuarent: Nō fefel
lerat hęc oppinio venetos.eo eñ philippus rogā-
tibus exulibus mittere piceninū cū exercitu inſti-
tuerat ni hoīem mors ꝑ̄repuiſſet. Mortuū ferūt do
lore animi cū ītellexiſſet Frāciſcū filiū quē ī pice-
no cū exercitu reliquerat Cardinali Firmano le-
gato:a frāciſco Sfortia ſuperatū. Sequēti tñ anno
philippus haud aīo cōcidēs Eugeniū ad repeten-
dā bello Bononiā adhortatur militē ac īpēſę par
tē pollicitus:Quare pmotus pontifex inito etiam
cū Alphonſo fœdere Sigiſmūdū malateſtā cū ma
gno equitatu ī Picētes cōtra Frāciſcū mittit:quo

Hānibal ꝓditorie occiditur

Retributio ꝓditorum.

Cardinalis a cubiculario occiditur

mittunt ni oppugnare Cremonam deſtiterit. Oratoribus p inter nuntios reſponſum (Neq; em̄ allo qui hoīem fas erat) eos alibi q̄ Mediolani tutiores fore. Quo reſpōſo cōmoti Veneti Michelleto cotignolæ copiarū ſuarū duci imperant qui tum Brixiæ erat vt ī agrum Cremonenſē quem Philippus magna ex parte occupauerat confeſtim moueat & cum hoſte vbicumq; eum nactus fuerit decernat. Is autē mandata diligenter facturus traiecto Olio ad Caſalemaius celeriter ꝓficiſcitur: hoſtemq; haud longe in inſula padi munitiſſimo loco conſidentem vado traijciens caſtris exuit, ac magnam vim equitum cepit. Recuperatis deinde oppidis omnibus liberataq; obſidione Cremona aucto etiam Lodouici Gonzage copijs exercitu q̄ Platynam & caſtella quędam agri Cremonenſis in ditionem venetorum redegerat. In gerram abduæ mouentes nil præter cremam citra abduam philippo reliquere. Flumen deinde traijcentes Mediolanum vſq; perueniunt incēdijs & rapinis omnia paſſim complentes. Direpto autem Brianxiæ monte Breuioq; capto qua ponte abdua iungitur Lecum larij caput oppugnate adhorti acriter qui in prędidio erant locum defendentibus cum integri feſſis ac ſaucijs nauibus ſubmitti poſſent multis in ea oppugnatione deſideratis equiſq; ad extremam maciem inopia pabuli redactis tandem re infecta abiere de Franciſco ſfortia ſollicitiquem in partes philippi deſcendere clam intellexerant, interim vero alouiſius patauinus pontificis legatus qui his pręerat copijs quę in picentibus contra Frāciſcum Sfortiam dimicabāt cogni ta italia ac iacobi Gaiuani qui partī philippi partī

Eugenij ſtipēdijs militabāt ad frāciſcū trāſitione eos antequā id fieret ad Rochā cōtrariā cōphēdi iubet & captos ſupplicio capitali affici. V terqꝫ cū mille & quingentis equitibus ꝑerat. Hac aūt re ꝑ motus Frāciſcus Sfortia cū amplius ſuſtinere hoſtes nō poſſet quippe a multis ſimul oppugnatus & a nemine adiutus adhortante ad eā rē Eugenio & alphōſo qui rē venetā augeri īdignabātur omiſſo piceno philippi militiā ſecut⁹ eius copijs ꝓficitur. Interea vero Eugeni⁹ ne rē bellicā ſolū curare videretur. Nicolāū Tollētinatē ordinis ſancti Auguſtini miraculis clarū ī ſanctos referēs a ſancto petro cū omni clero ſupplicādo ad ſctm̄ Auguſtinū ꝓfectus ſolēnia ipē celebrat aſtante populo Romano Cardinaliūqꝫ omniū cœtu. ꝑterea vero pulſis omnino e ſctō Ioanne Laterano canonicis ſecularibus admiſſiſqꝫ tātūmodo regularibus & porticū illā extruxit qꝫ ab eccleſia ad ſctā ſanctorū & clauſtrum vbi ſacerdotes habitarēt reſtituit auxit & pictura tēpli a Martino antea inchoatam. Preterea vero ſancti Syluestri mitrā Romā Auenione delatā ipſemet e Vaticano ad lateranū detulit magna cum veneratione & letania ſacerdotum omnium populiqꝫ Romani. Verū cum alphonſus rex tybur tū veniſſet de ratione belli gerendi cum Eugenio colloquuturus: eius ęgritudinem intelligēs aliquantulū ſubſtitit. Eugenio aūt ī animū venerat florētinos q hoſtē iuuerāt bello ꝑſequi. exiſtimabat nāqꝫ ſi ſuis ſi regis ſi Philippi copijs eos adoriretur eā vrbē ī quas vellet ꝑtes facile aductū iri. verum interuētu mortis diſturbata ſunt omnia. moritur aūt pontificatus ſui anno decimo ſexto ſeptimo Kal. Marcij anno. M.cccc.xlvi.

Nicoadus de tollentino canonizatur.

Vir certe in vita varius. Principio enim pontificatus ſui malis conciliis ductus diuina humanaq; omnia perturbauit. Nam & populum romanum ad arma exciuit: & cõcilio Baſilienſi vnde infinita mala orta ſunt auctoritatem dedit: approbatis eorũ per literas apoſtolica decretis. Verũ poſtea ad ſeipſum rediens omnia prudenter ac conſtantiſſime egit. Vir aſpectu in ſignis & veneratione dignus grauis in dicendo potiuſquam eloquens modicę literaturę: multę cognitiõis hiſtoriæ pręſertim. Liberalis in omnes tum vel maxime in literatos quorũ familiaritate delectatus eſt. Nam Leonardum aretinum Karolum Poggium. Auriſpam trapezuntiũ Blõdum viros doctiſſimos ſecretis ſuis admiſit. ad irã non facile mouebatur ob iniurias illatas & maledicentiã hominum aut mimos & dicteria ſcribentium. Gymnaſia autem omnium q̃ diligentiſſime fouit: maxime vero romanum ad quod õne genus literaturæ adhibuit. Religioſos mirum inmodum dilexit: eoſque opibus & immunitatibus auxit. Bella autẽ ita amauit (quod mirum in pontifice videri debet) vt ad ea quæ ſcripſimus ab eo in italia geſta: & Delphinum Karoli regis Franciæ filium cõpoſita prius inter regem & ducẽ Burgũdię pace cum magno equitatu in baſilienſes concitauerit cuius impetu diſſipatus ille conuentus eſt & Ladiſlaum polonum regem cum iuliano Cæſarino diacono Cardinali ĩ Thurcos miſerit quorũ de numero ad trigĩta milia vno pręlio cæſa: inter Hadrianopolim & Danubiũ ſunt licet in tãta victoria rex ipſe cũ Cardĩali ab hoſtibus ĩterfectus ſit. Cõſtãs pręterea in pactis ſeruandis eſt habitus: niſi ꝙ pollicitus

Approbatio decretorũ cõcilij Baſilienſis ꝑ Eugeniũ.

Cõmẽdatio Eugenij.

fuiſſet quod reuocare q̄ pficere ſatius eſſet. Splēdidus ī victu familiæ, parcus ī ſuo: & a vino ita alienus vt abſtemius merito vocarēt. Familiares habuit admodū paucos: ſed viros doctos: & quorū opa ī grauib⁹ reb⁹ vti poſſet: q̄ſq; tā q̄ ſuæ modeſtię teſtes ī cubiculū cœnaturus admittebat ac ſciſcitabat̄ quid ī vrbe fieret quid de pōtificatu ſuo ſentirēt hoīes vt errata ſua, vel ſuorū ſi qd ꝑperā factū eſſet emendaret. Exornare autē eccleſiā dei ædificijs & ſacellis eſt ānixus vt ex capella pōtificia & æneis ſancti petri valuis apparet. Morit̄ autē (vt dixi) vir īgenio & reb⁹ geſtis īſignis ętatis ſuę anno ſexageſio quarto. Sepeliturq; in Baſilica S Petri ſepulchro marmoreo his verſibus notato.

Eugenius iacet hic quartus cor nobile cuius
 Teſtantur vitæ ſplendida facta ſuæ.
Iſtius ante ſacros ſe præbuit alter ab ortu:
 Alter ab occaſu cæſar vterque pedes:
Alter vt accipiat fidei documenta latinæ:
 Alter vt aurato cingat honore caput.
Quo duce & Armenij graiorum exēpla ſecuti,
 Romanam agnorunt æthiopeſque fidem:
Inde Syri ac Arabes mundique e finibus indi,
 Magna, ſed hęc animo cuncta minora ſuo.
Nam valida rurſum Theucros iā claſſe petebat,
 Dum petit, aſt illum ſuſtulit atra dies.
Qui ſemper vanos tumuli contempſit honores,
 Atque hac impreſſa condire dixit humo.
Sed non quem rubro decoraueit ille Galero.
 Non hoc franciſcus ſtirps ſua clara tulit.
Suſceptiq; memor meriti tam nobile quod nūc
 Cernis tam præſtans ſurgere iuſſit opus.
Vacat tum ſedes diebus. xij.

Notādum eſt ꝙ iſte fœlix Antea dictus Amedeus fuit dux Sabaudiæ prīceps deuotus q vidit filios filiorū ſuorū. hic cum iā celibem vitā duceret electus eſt in Papā, in Concilio Baſilieñ depoſito Eugenio. Tādem mortuo Eugenio ceſſit Nicolao ꝑpter fauorē vnionis factus Legatus & Cardinalis Sabinianus Sepultuſque eſt in monaſterio ripalenſi prope lacum Lauſanenſem ab eo conſtructo.

Nicolaus V.

NIcolaus. v. Thomas Sarzanus antea vocatꝰ a Sarzana oppido Lunēſis agri pōtifex oīm conſenſu creatus pridie Nonas Martias. M cccc xlvij. vir quidē modicis parētibus vtpote matre Andreola patre Bartholomæo phiſico natus ſed virtute doctrina, comitate, grā, liberalitate, magnificētia tāto pontificatu dignus. licet ipē adeo modeſtus erat tāto magiſtratu ſe īdignū arbitraret: rogaueritq; cardinales oēs ſupplex etiam vt eccleſiæ dei maturius cōſulerēt. Verū Tarētino cardinali eū adhortāte ne curſum ſancti ſpiritus īpediret collum tāti honori ſubiecit. Interrogatus (vt fit) Cardinalis portugalēſis e cōclaui ꝑdiēs quē pōtificē creaſſent. reſpōdit nunc, Nos Nicolaum ſed deus pōtificē deſignauit. Sūt autē qui ſcribant Thomā piſis natū Lucę educatū Bononię literas & bonas artes didiciſſe: maxime vero philoſophiā & theologiam adiutus beneficentia ſanctiſſimi viri Nicolai Albergati Cardinalis ſanctę Crucis adoleſcētis ingenio delectati. Hāc ob rem in pontificatu hominis de ſe bene meriti nomen ſumpſit cum

Cōmēdatio pōtificis.

vero magiſtri nomen in Gymnaſio cõſecutus eſ-
ſet acerrimis diſputationibus probatus Cardi-
nalẽ ſanctę crucis ſecutus familiæ tanti viri Oeco
nomus factus ĩ numero ſcriptorum pœnitẽtiariæ
primo refertur; deĩceps ſubdiaconatũ põtificium
adeptus bñ agẽdo vitãq; ſine inuidia & æmula-
tiõe ducẽdo maiora mẽte cõcepit. Iam em̃ Euge-
nius cognita hominis doctrina & ĩtegritate ĩ illis
potiſſimũ diſputatiõibus quæ cũ Grȩcis florẽtiæ
& ferrariæ ſunt habitæ eum Cardinalẽ deſtinaue
rat verum vt id honeſtius fieri poſſet. Hominẽm
cum Ioãne Caruagilla qui ſancti Angeli Cardi-
nalis eſt habitus ĩ germaniã mittit ad tollẽdũ Ba-
ſilieſe cõcilium neutralitatemq;. Neutrales enim
adeo germani ſunt dicti quod neq; Fœlicis neque
Eugenij dictis obtemperarent quas ob res eccle-
ſia dei multas & maximas calamitates incurre-
bat cum imminutiõe maieſtatis põtificię. Hac au
tem de re pluribus in cõuẽtibus apud federicum
Romanorũ regẽ eſt diſceptatũ Aenea picholomi
neo qui deinceps põtifex fuit: quique tum regis
ſecretarius erat ad tantã rem tãque neceſſariã lõ-
gis orationibus omnes adhortãte. Difficile qui-
dem erat remouere germanos ab opinione ſua
falſa prȩſertim. Difficile item videbatur perſua-
dere Eugenij oratoribus vt poſtulatis germano-
rum obtẽperarent. Tandẽ vero delinita oratio-
nibus nimia oratorũ ſeueritate: & caſtigatis ger-
manorum poſtulatis ſciſma & neutralitatẽ rem
quidem romanȩ ſedi pernicioſiſſimã ſuſtulerant
ſi ſtare ꝑmiſſis germani voluiſſent: redeũtes ita-
que ad eugenium cum hac opinione legati Sub-
clamantibus omnibus Cardinales decernuntur

eiſque eugenius ad portã flãminiã galeros obuiã mittit vt Vrbẽ inſigniores ingrederentur. Vno itaque eodẽq; anno Thomas Sarzãnus & epiſcopatum Bononienſem & Cardinalis dignitatẽ & pontificatũ adeptus eſt: cũ maxima totius cleri populique Romani lætitia. licet dũ adhuc in conclaui Cardinales eſſent tumultuatũ aliquantulũ ſit: Stephano porcario equite Romano viro in dicendo acerrimo & eleganti ciues ſuos in eccleſia Aræcœli cõgregatos ad capeſſendã libertatẽ cohortante: q̃ diceret paruum q̃q; oppidũ mortuo loci dño de libertate vel ſaltem de moderãda regentiũ cupiditate verba facere. verũ reclamante archiepõ Bñuẽtano tũ quidẽ vicecamerario: de re ipſa nil deliberatũ eſt. Veriti etiã Romani ſunt Alphõſum regẽ qui Tybure ſubſtiterat. Mortuo eugenio dubius animi retro ne cederet an florẽtinos bello pſequeretur quẽadmodũ antea cum Eugenio & Philippo ĩſtituerat. Hominẽ autẽ duo ſenẽſes qui ciuilibus diſcordijs alebãtur: ad Hetruriæ ĩperiũ adijcẽre aĩm perpulere: Quod perfacile eſſe cõſecuturus ſi Senas profectus eã ciuitatẽ ſpõte ſeſe dediturã ĩ poteſtatẽ ſuam redegiſſet. Collaudauit Senẽſes: rex eiſque ad ſollicitandos aĩos ciuiũ dimiſſis affuturũ ſe ĩ tẽpore pollicetur. At Nicolaus põtifex pacis & quietis amator celebrata de more coronatiõe ſua factiſque ĩgẽti apparatu litanijs quibus ipẽ pedes ſupplicabat: Cardinalẽ Morinẽſem Ferrariã mittit cõponẽdæ pacis cõmune domiciliũ: quo legati ĩteruẽtu & auctoritate ad pacẽ magis ĩpellerẽtur partiũ animi. Miſſi & eo propere Alphõſi philippi venetorum Florẽtinorũque legati: qui poſt longã diſcepta-

tionem hanc Philippo optionẽ dedere vt vel inducias in quinquennium a Venetis Florentiniſq; acciperet vtraq; parte poſſidẽte quæ tenebat: vel pacẽ permutata Crema cũ his oppidis quæ vltra abduã vel in ripa abduæ bello veneti cepiſſent: Caſſano tãtum in arbitrio põtificis relicto quod illi ex fœdere debebatur cui primo illatæ eſſent iniuriæ. Hoc autẽ additum eſt quo pax diuturnior haberetur Miſſus autẽ ex legatis philippi vnus qui ei optionem faceret vt vtrum mallet eligeret hominẽ pridie eius diei quo Mediolanum peruenerat apoplexia mortuum intelligit. vi. idus Augusti. M. ccccl vij. Tum Morinenſis cognita philippi morte legatos omnes ad ſe propere vocat & nihilo ſegnius q̃ antea de pace agit. Interrogati Veneti irentne in eam ſententiã quã prius approbauerãt reſpõdent philippi morte eius rei nil ſibi integrũ relinqui: ad Senatum ea de re velle perſcribere: tum demũ facturos quod a ciuitate mãdaretur. hac itaq; mora ĩterpoſita: qui aderãt legati cognita venetorũ cupiditate: ꝙ totius italiæ dñatum appeterent: ſoluto conuentu domos quique ſuas rediere: Legato põtificis fruſtra eos ad concordiã reuocãte. Veneti autẽ qui ad Soreſinã in agro Cremonẽſi ſtatiua habebãt: ꝙ Cremonã tumultuantẽ adiuuãtibus guelphis ĩ deditionẽ poſſe recipi ſperabãt cognita Philippi morte Laudã propere mouẽt. qua recepta Placẽtinos quoq; eadem qua Laudenſes cõditione in fidem ſuſcipiunt miſſis eo ac propere quidem mile & quigentis equitibus qui Placẽtinis auxilio eſſent ſi qua vis ingrueret. At vero frãciſcus ſfortia qui tum ex piceno pulſus in Bononienſi agro conſe-

derat refecturus exercitum diutino bello armis equis viris exhauſtum occupari omnia a Venetis ſoceri morte intelligens magnis itineribus Cremonam proficiſcēs a Mediolanenſibus ſtatī ſummo omnium cōſenſu exercitus ac copiarum dux contra Venetos deligitur,qui pado amne ponte coniuncto caſtelliſque ac machinis firmato quominus Veneti placentiā claſſe contenderent:abduam amnem ac Picigitonum trāſciens non longe ab hoſtibus ad camuragum cōſidentibus caſtra ponit:vbi parua quædam certamina ad tentandā credo hoſtium patientiam ſunt commiſſa. Tum vero Papienſes ſumptis ob aduentum franciſci paululum animis cū ab imperio Mediolanenſium propter vetus inter eos odiū abhorrerēt, cumque itē extrema queque pati mallent ꝙ Venetis obtēperare eorum ſocietatē aſpernati eſſent vrbem frāciſco dedunt pręfecto arcis non abnuente quo additamento Sfortia inſubrię dominatum ſtatī mente cōcepit. Agebātur hæc ī Ciſalpina gallia:cū Alphōſus eodē tēpore Nicolao pontifice fruſtra reclamāte cū exercitu in ſenenſiū maritima deſcēdēs eorū libertatē ſubuertiſſet: ni florentinus populus cognita regis calliditate legatū Senas miſiſſet:qui ciuitatē admoneret Alphōſum regnandi cupidum ſenēſes bello non minus ꝙ florentinos petere. Tum vero Senenſes cognito periculo & ſi regi comeatus non negabant nō tamen quempiam ex regijs militibus ingredi ſua mœnia deīceps ſunt paſſi. Rex itaque cognita Senēſiū diligētia in Volaterranū & Piſanū agrum deſcendens multa caſtella partim vi cepit maxime vero caſtilionum piſcariæ. Quæ oppida flo-

rentini haud ita multo poſt recepere præter Caſtellionum Sigiſmūdo malateſta duce: quē antea Alphonſi ſtipendio conductum ab eo ad ſe deficere pecuniis compulerant. Non deſiſtebat interim Nicolaus pontifex nunc regē nunc Venetos adhortari: vt pacē q̄ bellū mallēt: ſed ij ferocia exultantes bene monenti nequaquam obtēperabant. Hāc ob rē Franciſcus cōparato ingenti exercitu ī quo robur Italicorū militū inerat Brachianis & Sfortianis militibus ſimul iunctis ad Placentiam firmo præſidio Venetorum munitam medio autumno caſtra locat: partemq; murorum bombardis demolitus creſcente pado adeo vt galeones: ita enim naues fluuiales ad bellum aptas vocant: mœnibus appellerentur terreſtri ac nauali oppugnatione vrbē capit ac diripit: Magna hæc Franciſci laus eſt habita q hyeme tanta hymbriū inundatione vt ægre in tabernaculis miles retētus ſit tantam vrbem vi ceperit. Non deſtitit tamē Nicolaus pontifex de pace tum quidem mētionem facere: inſtantibus etiam apud venetos ſocios florentinis q regis potentiam vererentur qui tum cum exercitu ī herruria erat: Verum ea de re nil actum eſt. q laudam veneti Mediolanenſibus id maxime petentibus reddere grauerentur. Nicolaus autem pontifex omiſſa re toties fruſtra tentata ad rem diuinam animum applicans ingentes ſupplicationes decernit ad placandā iram dei precandumq; vt pacem populo chriſtiano præſtaret. his litaniis pōtifex ipſe cū omni clero a ſancto Petro vſq; ad ſanctum Marcum profectus eſt multam religionem & ſingularem pietatem præ ſe ferēs. Verum neq; ita quidē exigētibus id for-

taſſe hominū meritis dei ira placata eſt. Nā ſequē ti biēnio adeo vbiq̃ ferre peſte laboratū eſt: vt pauci de multis ſupfuerint: quod quidem malū & frequēs terremotus: & ecclipſis ſolis indicare videbatur. Minabantur ij quos p̄dicatores vulgo appellant futurā calamitatē: maxie robertus ordinis ſancti franciſci ꝓfeſſus p̄dicator īſignis q̄ cōcionibus ſuis adeo populū Romanū mouit. vt pueri paſſim fœmineq̃ p vrbē īcederent miſericordiā adeo expoſcentes. Et ne quid mali in Italia deeſſet, bella q̄ antea inchoata diximus adeo inualeſcebant vt ſedari nullo modo poſſe viderētur. Nā frāciſc9 Sfortia ſequenti eſtate expugnatis quibuſdā Venetorum caſtellis ī eorū claſſem qua Cremonenſes vexabant cum terreſtri naualiq̃ exercitu ꝓfectus eā cedere retro ad Caſale maius coegit quo & hoſtē inſecutus cū eius claſſem in naualia ſubductū bōbardis diſijceret ad tātam deſperationem p̄fectū Venetum redegit, vt incēſa claſſe quam tueri nō poterat: effuſa fuga ī oppidum ſeſe receperit. Inde vero Franciſcus abiens nō amplius de Cremona ſollicitus ſublata hoſtiū claſſe: in Gerram abduæ mouēs ad Carrauagiū firmo hoſtiū p̄ſidio munitū caſtra locat: mouēt & eo veneti de exiſtimatione ſua actum putantes: ſi oppidum a Mediolanēſibus occuparetur. qui poſitis e regione hoſtium circiter mille paſſus caſtris ſui tempori ſe affuturos ſi oppugnatione vexarentur oſtēdūt. Crebra quotidie cōmittebant p̄lia vt pote ex tam propīquis caſtris. Verū cum ad ſummā dimicationem ventum eſt ī qua paludibus vndiq̃ coarctata ad quā prime venetorum acies retruſe: neq̃ cedere vt ī pugna facere plerūq̃ neceſſe eſt propter ſubſequē

tes:neque pugnare in tam anguſto loco pp inſtā-
tes hoſtes. poterant, oppreſſæ penitus & obtritæ
cecidiſſent niſi a nouiſſimo agmine fugiendi īitiū
Victoria ortum fuiſſet. Tum vero Franciſcus cedentē ho-
franciſci. ſtem inſecutus & caſtris opulentiſſimis eum exuit
& equitum ac peditum circiter quinque milia ca
pit. Poſtea vero frænciſcus Brachianis eo īuito ad
expugnandam laudam mandato Mediolanenſiū
proficiſcentibus cum reliquo exercitu Brixiā mo
uens vrbem obſidione cinxit. Hac vero calami-
tate permoti Veneti de ſe actum exiſtimabant ni
ſi pacem cum franciſco componerent. orta iam in
ter frāciſcum & mediolanenſes ſimultate quæ his
legibus compoſita eſt: vt ſumptis in Mediolanen
ſes armis quicquid vltra abduam padum ve frā
ciſci: quicquid vero citra abduā caperet Veneto
rum eſſet. collatis eidē a florētinis ac Venetis ſin-
gulis menſibus ſedecim millibus numum aureo-
rum īmiſſiſque aliquot turmis auxilio donec Me
diolano potiret. Inito itaque huc modo fœdere al
lectiſque ad ſe quos potuit copiarum ducib⁹ pol
licitationibus & pmīs in mediolanenſes conuer-
ſus oēs fere eorum ciuitates in deditionē recepit.
quo quidē ſucceſſu pmoti veneti longe aliter eue
nire franciſco cernentes: ꝙ arbitrati fuerant acce-
pta ex fœdere Crema reuocatiſque militibus ſuis
fœdus cum mediolanenſibus ineunt franciſci po-
tentiam reformidantes ſi Mediolano potiret. frā-
ciſc⁹ aūt ſimulata cū venetis beniuolētia priuata-
que magiſcoſmi medices ꝙ publica florētini ppli
pecunia adiutus poſt acceptas multas illataſque
clades poſt lōgā & grauē oppugnationē: vt pote
media hyeme poſt defectionē & trāſitionē militū

ad hoſtes Aduerſante etiã Alphõſo q Mediolanũ iure hęreditario deberi ſibi dicebat: ob eãq̃ rẽ Lodouicum Gonzagã mercede cõduxerat & Bononienſes miſerat quo ſuis tutius ĩ Ciſalpinã tranſire liceret. Mediolano tandẽ potitur anno. M.cccc. xlix. Iuuabant quidem mediolanenſes Veneti immiſſo cũ exercitu ſuo Sigiſmundo Malateſta: q̃ ſe Picennino auſpicijs Mediolanẽſium militanti cõiungeret: ſed ꝑ negligẽter: vt enecti fame ciuitatẽ Venetis potiuſq̃ franciſco cõmitterent. Quare lõge aliter euenire cernentes q̃ꝫ putarent: cũ alphonſo agunt qui franciſcum inimico & hoſtili aĩo ꝑſequebatur inito prius fœdere vt homo dominandi cupidus priuſquã inualeſceret: ducatu Mediolanenſi pelleretur. Inuitant & florẽtinos ad eã rem. Verum cum ij nũquã ſe aduerſaturos frãciſco dicerent eorum mercatores ab vrbibus ſuis veneti pellunt: idẽq̃ꝫ vt Alphonſus faceret tandem etiam impetrarunt. Nicolaus autẽ pontifex totã Italiam ad arma concitari cernens auctoritatem ſuã ſępius interpoſuit quo pax componeretur: vt ſequẽti anno libere omnibus ex tota europa ad Iubileum venire liceret. Inſtabat enim quinquageſimus annus: quo iubileus de more indicebatur. Cardinales pręterea ſex creauit quorum de numero fuere Latinus Vrſinus & frater ipſius pontificis vterinus tantum Philippus tituli ſancti Laurentij in Lucina preſbyter Cardinalis & vir certe bonus ingenijque liberalis. Interim vero Federicus imperator inſtante pontifice. Fœlicem cõpulit vt ſe pontificatu abdicaret: q̃ꝫ cerneret tantam ſeditionem & tam diuturnã eccleſię Romanę ꝑniciosam eſſe. Vſus tñ hac benignitate erga Ama

Mediolano franciſcus potitur

Fœlix renunciauit papatui.

deum Nicolaus eſt:ad hominē nāq; galerū Cardinalatus miſit eūdēq; legatū Germaniæ fecit ne oīno ſine dignitate viueret. Venere & ī arbitriū pōtificis Cardinales illi quos Amadeus creauerat. Hac vero cōcordia adeo lętatus eſt nō modo clerus omnis verumetiā populusRomanus vt ī ſequenti nocte eius diei quo hæc audita fūt. M.cccc xlix. Aprilis cū faculis p vrbē ī equis inſiderēt clamantes viuat Nicolaus. pontifex autē ne ingratꝰ erga deū tāti bñficij videret, ſupplicationes admodum celebres cū populo & clero in Vaticano habuit. Idē fecere & reliqui Italiæ populi tā pniciosa ſeditione liberatā eccleſiā dei cernētes. Tanta ꝑterea fuit pontificis auctoritas & gratia: vt animos principū ad bellū iam cōcitatos aliquandiu repreſſerit. Inſtigabant nāq; Venetos ad id bellū & iacobus picēninus & Sigiſmundus Malateſta & Karolus Gōzaga accerrimi ipſius Franciſci Sforciæ hoſtes & inimici: Pellexerant etiam in ſocietatem ſuam Veneti Sabaudiæ ducē marchionē Mōtiſferrati ac corregij dños. Bononienſeſq; & Peruſinos reclamante pōtifice & minante ne id facerēt concitare ſed fruſtra conati ſunt pacti cum Alphōſo vt dū ipī Franciſcū adorirētur Florentinos bello detineret. at Franciſcus Florentinorum amicitia ac potentia fretus: aſſumptoq; in ſocietatē belli Lodouico Gonzaga principe Mantuano ad bellū ſe conſtanti animo parabat. Hinc ortæ ſunt inter karolū & Lodouicū graues inimicitię: q eius inimicitiā ſequeretur quē ipē hoſtē haberet: qq; oppida ſua occupaſſet: quę ei pater ex teſtamento reliquerat. Nam Lodouicus fratris in carcerem cōiecti vas factus cū ſpopōdiſſet octoginta millia nu

mum auri quo frater liberaretur vetuiſſetq; ſolū Karolus cū Franciſcus aut numos aut oppida peteret:maluit numos pſoluere & oppida retinere. q̃ tā vicina & ꝓpinqua loca dimittere. Hanc itaq; ob rē Karolus fratrē calūniabatur vt raptorem & alieni appetentiſſimū nō modo apud Venetos quorū ptes ſequebatur verūetiam ab imperatore ius ſuū repetere. Iam attigerat annus iubileꝰ cū ſubito tanta multitudo Romā venit quanta nunq̃ antea. Vn̄ cū ſemel e Vaticano viſa ſaluatoris imagine ad vrbē redirent facta obuiam mula quędā Petri barbi cardinalis ſancti Marci cū neq; veniētes:neq; redeuntes in obſequentē multitudinē cedere poſſent cadente vno atq; altero ſup mulā illam iā a multitudine oppreſſam ad ducēta hominum corpora & equos tres obtrita & ſuffocata in ponte Hadriani conſtat. Multi etiā a lateribus pōtis in flumen cadentes in vndis periere. Sepulta in ſancto Celſo ad centū & triginta ſex conſtat:reliqua vero ad cāpum ſanctum delata ſunt. Hāc ob rem Nicolaus pontifex vices eorū q mortui fuerant dolens caſulas quaſdam anguſtiorē viam ad pontē facientes oīno ſuſtulit:totūq; fere annū illū in celebritatibus cōſumpſit Statiōes ipſemet quotidie inuiſens cū Cardinalinm cœtu. Cauit etiā q̃ diligētiſſime ne abundante tanta multitudine commeatus & oīa ad victum neceſſaria in vrbe deeſſent. Curauit itē execrationibus & ſatellitibus ne craſſatores in pegrinos ad vrbē accedētes ſęuirēt. Sequenti vero anno q̄ venturū ad vrbē Federicum imperatorē intellexerat:tum vt coronā imperij acciperet tū vt Leonorā regis luſitanię filiā Alphōſi neptē in vxorē duceret:portas vrbis ac

Iubileus.

turres:capitoliũ:arcẽ ſcti Angeli muris firmiſſimis munire cepit:veritus credo ne aduẽtãte ĩperatore noui aliquid & ab eo & a pp'lo Romano oriret. Erat eñ natura formidoloſus:hãc ob rẽ milites oẽs ſuos cũ collecticijs coppijs Romã acciuit.

Federic9 Romam ĩgreditur.

Ad deliniẽdos vero multitudinis aĩos tredecĩ mareſchalos q tredecim regionibus vrbis pĕſſent delegit:eiſdẽq; tredecim veſtes coccineas dono dedit. Imparor itaq; pdeũtibus obuiã tredecĩ Cardinalibus oĩq; vrbis magiſtratu ac honorato quoq; p portã caſtelli ingreſſus & ad ſcalã ſcti Petri p ueniẽs obuiũ habuit põtificẽ a quo vna cũ Leonora vxore quã ſenis offẽderat iã ex Hiſpania aucctam in tẽplũ Petri itroducit. M.cccclij. die. ix. Martij. Vñ facta oratione digreſſi in ędibus illis diuertere quę ad ipſos ſãcti peti gradus adhuc viſũtur meliorẽ formã quã antea hñtes Ro. Cardinalis cõſtanſienſis impenſa. Pontifex autem ſequentibus diebus in ſancto petro miſſam celebrauit. Benedixitq; imperatori & imperatrici vt in nuptijs fieri conſueuit anteq̃ ſponſus cum noua nupta coeat. Eoſq; deinceps eodẽ in loco. xviij. eiuſdem mẽſis imperatoria corona donauit. Dum vero imperator (vt fit) ad ſctm Ioannem coronatus pficiſcitur plęroſq; auratos equites in ponte Hadriani creauit abiens deinde Neapolim cum vxore viſendi Alphonſi regis cauſa a quo ſumptuoſa ac magnifica impenſa cum tanto comitatu eſt habitus rurſum ad vrbem mari rediens iter in patriam ſtatim arripuit:q intellexerat quoſdã principes res nouas in Germania & Vngaria moliri ob regem Ladiſlaum adoleſcentem egregium quem imperator ſecum ducebat. hominem aũt abeũtem duo

Deſponſatur imperator & a põtifice ibidem coronatur.

Cardinales ad quinquaginta millia paſſuum comitati ſunt. Bononienſis ipſius pontificis frater: & Caruagialla ſancti Angeli Cardinalis. Abeunte autem imperatore Veneti comparato ingenti exercitu Cremonenſem agrum ingreſſi omnia prius longe ac late populati Sōcinum atq; oppida vicina oppugnare ſunt adhorti que ī poteſtatem eorum haud ita m℩to poſt venere: captis ibi aliquot equitum turmis q̄ ſerius quā decebat Franciſcus exercitum comparauerat. Verum poſtea ſuperueniente Lodouico Gōzaga amico & belli ſocio in agrum Brixianum mouens eo Venetos redegit vt paludes egredi nunquā ſint auſi & aperto marte collatis ſignis ſecū decernere. Protrahi rē volebant in mora ſpem omnem victorię reponētes q̄ exiſtimabant Franciſcum propter inopiam ęrarij impenſæ bellicæ haud diu ſuffecturum. Simul etiam ſperabant Mediolanenſes exortæ quōdam libertatis memores franciſco tanto bello implicito aliquid noui ad excutiendum ſeruitutis iugum molituros. At Ferdinandus patris Alphonſi iuſſu cum equitum circiter octo peditum quattuor millibus in hetruriā contra Florentinos mouens: cum Cortonam ad defectionem tentaſſet foianum Aretini agri oppidum quadraginta dierū oppugnatione multis vtrinque deſideratis capit. Inde vero abiens ac per Senenſem agrum iter faciens cum caſtellinam fruſtra oppugnare tentaſſet in maritima Senenſium hyematum deſcendit captis in itinere quibuſdam Volaterranorum caſtellis. obſeruabat hominem continuo Sigiſmundus Malateſta Florentini exercitus dux occaſionē bene gerendæ rei capturus. Florentini autē cū

pollentes Alphonſi ac venetorũ opes terra mariq́ꝫ reformidarẽt ad extrema auxilia confugere inſtituunt Frãciſco id approbante. miſſus itaqꝫ ĩ galliam Angelus acciocolus equeſtris ordinis florentinus orator ad regẽ franciȩ cõmemorata florentinorum ĩ regiam domũ beniuolẽtia hoĩem eo perpulit vt & duci Sabaudiæ & Alobrogis imperaret q iam ĩ franciſcum arma ſumpſerant: ne franciſcum florẽtini pp̃li ſociũ & amicũ dicto aut facto lȩderent affirmans ſe illi hoſtẽ futurũ qui ſecꝰ feciſſet. Et renatũ ĩpulit pecunias ei ac militẽ pollicitus regnũ Neapolitanum vnde fuerat ab Alphonſo pulſus repetere maxime vero ꝙ rex florẽtinorum bello tum deterreretur. Hac autẽ legatio ne florentinorum ac franciſci rex adeo ſecũdȩ ſũt factȩ vt Veneti pacẽ deinde haud quaq́ꝫ ſint aſpernati fuſis p̃ſertim nõ lõge a Godio eorum copijs quas ĩ Mantuanũ principẽ karolo Gonzaga duce miſerant. Ne ĩpe vna cum Tiberto Brãdolino ad Franciſcum Sforciam cuius auſpicijs militabant proficiſcerẽtur cõiunctiſq́ꝫ copijs maiorem exercitum quẽ gẽtilis ductabat adorirẽtur & funderẽt. Venerat nãq́ꝫ ſuperiore anno ad exercitus caruagialla ſancti Angeli cardinalis Nicolai noĩe pacẽ inter cõcertantes cõpoſiturus q re ĩfecta abiẽs deum hoĩeſque teſtatus eſt ꝑ nicolaum põtificẽ non ſtare quo minus pace ĩter italos compoſita bellũ cõi oĩm xp̃anorũ cõſenſu in Thurcos decerneret quos iam parare arma cõtra cõſtantinopolitanos ſenſerat & ob eam rẽ Cardinalẽ Rutenum patria Conſtantinopolitanum eo miſerat qui imperatori & ciuibus auxiliũ polliceret̃ ſi ad catholicã fidem vt ĩ florẽtino cõcilio ꝓmiſerãt redire voluiſ

ſent Interī vero Renatus recuperādi regni Neapolitani cupidus ad quam rem Franciſcus ac florentini copias & opes pollicebantur ſi alpes tranſmittens contra venetos exercitum mouiſſet fruſtra tentato cum duobus milibus equitū per Alobrogos itinere quos nunc Sabaudienſes vocant æſtateque in ea re pene conſumpta. Sauonā alio itinere atque īde ad franciſcum peruenit qui acceſſu tanti regis & non paruis copijs atque oīa auctus hoſtē pauidum & certamen detrectantē mouere caſtra ad montana Brixię coegit. Inde vero exercitum circūferens ex Brixianis & Bergomatibus ad quadraginta oppida partim vi, partim deditione cepit. Superueniente deīde hyeme: cū in hiberna vndique itum eſſet. Renatus relicto in Italia apud Florentinos filio male in eos & franciſcum animatus in Galliā redijt. Verū frigeſcētibus vna cū hyeme iā oīm animis: exhauſtiſqꝫ itē aſſidua bellorū impenſa populorum ac prīcipum ærarijs de pace iā antea a Nicolao pōtifice tentata mentio fieri cœpta eſt ad quā veneti & florētini militarē licētiā peroſi ſummo ferebātur ſtudio. Sed Nicolaus pontifex cōiuratione Stephani porcarij equitis Romani tum deprehēſa rem inchoatam omittēs ad ſedandū inteſtinū bellū animum adiecit. Stephanus enim maioris animi ꝙ potentiæ vir quidē in dicendo materna līgua eloquētiſſimus multa liberandæ patrię fiducia pręſeferens (vt in prīcipio diximus) bononiam a pontifice relegatur hac conditione vt ſingulis quibuſque diebus Niceno gubernatori vrbis ſeſe offerret: quem ſimulata ægritudine decipiens romam admonētibus cōiuratis propere redijt. Hac mēte Stephani proditio.

cum vrbem attigiſſet ſumptis armis populũ ad libertatem conuocando pontificem & Cardinales caperet. Verum dum feſſus longitudine itineris & diutina vigilia aliquãtulum quieſceret (aliquot enim noctes inſomnes duxerat) detegendę rei tempus & occaſionem dat. Cognita hominis audacia põtifex ſenatorem Iacobũ Lauagnolum Veronẽſem ciuem & Vicecamerarium cũ armato milite domum eius ſtatim mittit: vt captum in carcerem perducerent: Is autem aduentare armatos intelligens ad ſororẽ confugit relicto domi baptiſta ſarra cũ aliquot ſeruis homine quidẽ impigerrimo & audaciſſimo qui domo cũ ſocijs erũpens incolumis aufugit. Cognita deinde Stephani per ĩdices fuga hominem apud ſororem in capſa delitescentẽ capiunt, & captam ac ſeriem coniurationis faſſum a d muros arcis ſancti Angeli ſuſpendunt. Eodem quoque ſupplicio afficiũtur in capitolio Angelus maſſa cum filio ac ſocio Sauo lecta prius euidentibus omnibus cõiurationis ſerie. M.cccclij.v. Idus Ianuarij. perſecutus deinde reliquos cõiuratos omnes oppreſſit maxime vero frãciſcum cognomẽto Gabadeũ & petrũ Mõterotundũ & Baptiſtã Sarram a venetis ad ſupplicium deditũ. Eo enĩ cõfugerat poſt patefactã cõiurationẽ. Nicolaus autẽ qui hactenus Romanos omni genere officij & liberalitatis iuuerat quique liberior ꝙ nullus antea pontifex incedere per vrbem cõſueuerat: ſibi ipſi deĩceps cauẽs moroſior cũ in oẽs tum vel maxime in Romanos factus eſt. Accedentes enim alloquendi cauſa non ita facile admittebat. Acceſſit & podagra qua tũ maxime laborabat. Sed nihil fuit quod æque hominẽ cru-

ciauerit q̄ vbi audiuit Cōſtantinopoli & Peram eodem impetu a Thurco captam obtrūcatumq; cum multis omnium hominum milibus Conſtātinopolitanum imperatorē. Captum quoque arbitrabatur & necatum Cardinalē Rutenum: quē eo(vt dixi)miſerat: ſed is mutata veſte īcolumis abijt. Ipſi tn̄ pōtifici in animo fuit claſſe & milite Cōſtantinopolitanos iuuare queādmodū eius literę ad īperatorē ſcriptę indicāt quibus & Græcorū a catholica fide defectionē & ſimulatū in gratiā cū latinis reditū in calamitatibus īcrepat. Verū adeo repēte vrbs illa capta eſt vt vix de mittendo auxilio cogitare licuerit. Prætèrea vero ne quid deſſet quod hominē cruciaret: Comes Aduerſus in iuſſu ſuo Nurſinos bello aggreditur a Spoletinis mercede cōductus. Ii enim populi de finibus inter ſe certabant. Hanc ob rem Angelū cognomento Ronconem cum militibus eccleſiaſticis mittit qui comiti iter īntercluderet quo minus ad oppida ſua reuerteretur. At vero cū intellexiſſet per angelum ſtetiſſe: quo minus redeuntem comitem milites caperent hominē ad ſe vocatū ī arce Hadriani capitali ſupplicio afficit tertia noctis hora. Sunt autem qui ſcribant. Nicolaū eius rei mirifice penituiſſe ꝙ quę ira percitus mādauerat adeo accurate præfectus arcis egiſſet. at Veneti fruſtra de pace mentionem fieri cernētes: cum eam rem ſæpius tentaſſent. Veriti ne tanta res perſuaſu Lodouici Gonzagæ a Franciſco intermitteretur: Iacobum Picēninum copiarū ſuarum ducem cum magna equitatus parte ad Voltam celerrime mittunt. qua capta retruſoq; in Godiū angelo comitis nō ſine aliquo lodouici incō-

Cōſtātinopolis a thurcis capitur

modo qui tum ibi ægrotabat:hominē in hiberna reuocant:exiſtimantes iā ſatis motum ad petendam pacem Lodouicum eſſe.Interim vero Simonetus ordinis Eremitarum vltro citroque commeans:cum nunc venetos:nunc Franciſcum ad cōcordiā pluribus verbis adhortatus eſſet:eos tandem perpulit:vt pacem initis fœderibus firmarent:quæ omnium conſenſu,quinto idus Aprilis publice per pręcones enunciata eſt. M.ccccliiii. his fœderibus vt quæ cuiuſque ante id bellū fuiſſent redderentur:præter Gerram abduæ:quam frāciſcus de venetis & Caſtilionū piſchariæ quod Alphonſus de florentinis ceperat.Hoc vero quo firmius haberetur:vt ne Alphōſus dignitatis regiæ habitā fuiſſe rationē dignoſceret, ad hominē mittendos legatos principes ac ciuitas cenſuere: qui cū vndique conueniſſent:cūque Dominicus capranicus Cardinalis ſanctæ crucis ac maior penitentiarius:vir magnæ prudentiæ & auctoritatis legatus a pontifice miſſus:hortando:monendo pacis concordiæ ſequeſtrum ſe fore oſtenderet:ita ad fœdus poſt longas diſceptationes tandē ventum eſt:vt quam veneti ac franciſcus pacem compoſuiſſent eadem firma & ſtabilis ab omnibus haberetur:vtque ſi quæ pręceps diſſentio diſcordia ve inter eos orta eſſet:eius tollēdæ ius poteſtatēque pontifex haberet:vtque qui arma alteri intuliſſet:cognita a pōtifice cauſa is ſtatī cōmunis omnium hoſtis haberetur.Data itaque publica per omnes fide iureiurādoque adhibito fœdus denique Neapoli firmatur anno fere poſt ſuperiorem pacem:qua nulla memoria patrum noſtrorū maior aut firmior eſt habita.Omnes enim

præter genuenſes in eandem ſententiam venere: quibus cũ Alphonſo ex gẽte Gatelonica nequaquã conueniebat ob tributũ promiſſum nec redditum(vt alphonſus dicebat) relictum eſt etiã legatorum negligentia vel ĩduſtria(vt quidã volunt)anſa quędã ad bellum:qua Alphonſus poſtea Sigiſmundum malateſtã bello perſecutus eſt: ꝙ receptis antea a ſe mercedis nomine pecunijs trãſitione facta cũ Florentinus hoſtibus ſuis cõtra ſe militaſſet. Nicolaus autẽ põtifex ſiue tędio animi quo maxime cruciabatur poſt captã Conſtantinopolim ſiue febri & podagra qua potiſſimum vexabat:põtificatus ſui anno octauo moritur. M. ccccl v. Sepeliturque in baſilica petri honorificẽtiſſima põpa cuius in ſepulchro hoc Epitaphium merito inſcriptum eſt. Mors pontificis.

Hic ſita ſunt Quinti Nicolai antiſtitis oſſa:
  Aurea qui dederat ſecula Roma tibi.
Conſilio illuſtris: virtute illuſtrior omni
  Excoluit doctos doctior ipſe viros.
Abſtulit errorem quo ſciſma infecerat orbem.
  Reſtituit mores, mœnia, templa, domos.
Tum Barnardino ſtatuit ſua ſachra Senenſi
  Sancta iubilei tempora dum celebrat.
Cinxit honore caput Federici coniugis aureo
  Res italas icto fœdere compoſuit.
Attica Romanæ complura volumina linguæ:
  Prodidit: en tumulo fundite thura ſacro.

Laudatur quidẽ eius liberalitas qua ĩ oẽs vſus eſt maxime erga literatos: quos & pecunia & officijs curialibus: & bñficijs mirifice iuuit. Eos eñ præmijs nũc ad lectiones publicas: nũc ad cõponẽdũ de ĩtegro aliquid nunc ad vertẽdos Græcos au- Doctos in pcio habuit.

thores in latinũ ita perpulit: vt literę Gręce & Latinæ quæ ſexcentis iam antea annis in ſitu & tenebris iacuerant: tũ demũ ſplendorē aliquē adeptę ſint. Miſit & viros literatos p omnē Europã: quorum induſtria libri cõquirerentur: qui maiorum negligẽtia: & Barbarorũ rapinis iã perierãt. Nã & pogius Quintilianũ tum inuenit: & Enoch Aſculanus Marcũ celiũ apiciũ & põponiũ Porphirionē in Horatĳ opera ſcriptorē egregiũ. Aedificauit præterea magnifice & ſplẽdide: tum in vrbe tum in vaticano In vrbe ædes põtificias apud ſanctam Mariam a præſepe. Reſtituit & templum ſancti Stephani ĩ cœliomonte: a fundamentis vero erexit ſancti Theodori templum inter palatium & capitolinum montem in plano ſitum pantheon quoque in medio vrbis poſitũ tẽplum vetuſtiſſimũ. M. Agrippæ opus plũbeo tecto reſtituit. In vaticano autē & põtificias ædes ſumptuoſi operis in hanc formam quã nunc cernimus redegit: & muros Vaticani pręaltos & latos inchoauit iactis inſanis fundamentis ad turres & maiorem molem ſuper ædificandam quibus coerceri hoſtes poſſent: ne ædes põtificis & beati Petri tẽplum (vt antea ſępe factum eſt) diriperentur. Inchoauit præterea ad caput tẽpli Beati Petri amplam teſtudinē: quam vulgo tribunam vocant quo templum ipſum auguſtius & hominum magis capax eſſet. Põtem quoque Miluium reſtituit: & ædes egregias ad balnea viterbiana ædificauit. Iuuit & multos pecunia qui in vrbe ædificabant eius etiã mandato vici vrbis fere ões ſtrati ſunt. Eleemoſinas quoque multas in pauperes erogauit: maxime vero in nobiles ad inopiam ob

varios rerũ humanarum caſus rectactos. Virgines inopes ſua pecunia & munificẽtia maritis collocauit. Legatos aliunde veniẽtes munifice ſemper ſuſcepit: nullo non genere honoris & liberalitatis adhibito. Facilis ad irã fuit: ne mẽtiar quippe qui biloſus erat: facilis etiã reditu ad beniuolentiã hoc eſt quod anſam maliuolis dedit ad carpendũ hominẽ de deo & hominibus optime meritum: Auaritiæ autẽ adeo expers fuit: vt neque officium vllum vendiderit vnquã, neque beneficiũ ſimoniaca prauitate ductus vlli collocauerit. Gratus erga de ſe & eccleſia dei meritos: amator iuſtitiæ: pacis auctor & cõſeruator clemens in delinquẽtes: Cerimoniarũ diligentiſſimis obſeruator nihil quod ad diuinũ cultũ pertineret omittens. extant adhuc vaſa aurea & argẽtea, extant cruces gẽmis ornatę, extãt & ſacerdotales veſtes auro & margaritis inſignitę extant peripetaſmata & Aulea auro & argẽto intertexta, extat & mitra põtificia quę hominis munificẽtiã nobis oſtendũt. Omitto tot libros ſacros ſuo iuſſu deſcriptos auro & argento redimitos licet inſpicere bibliothecam pontificiam ſua induſtria & munificentia mirifice auctam. Religioſos (vt vernaculo vocabulo vtar) ita amauit vt eos & mira beneficentia & eccleſiaſticis bñficiijs iuuerit. Beatum quoq; Bernardinum Senenſem ordinis minorum in ſanctos retulit: ꝙ prędicando, docendo, monendo, caſtigando etiam factiones Italiæ guelpham ſcilicet & gibellinam magna ex parte extinxerit & chriſtianis hominibus bene beateque viuẽdi viã oſtenderit. Cuius corpus nunc etiam aquilæ magna cum veneratione inuiſitur.

Alixtus.iij. Alphonſus cognomēto Boria antea vocatus:natione Hiſpanus patria Satiuenſis. Valētinæ diocesis:patre Ioanne, matre franciſca generoſis parentibus natus, ac libere educatus:Cardinalium ſuffragijs pōtifex creatur.vi.idus Aprilis.M.cccclv. Is enim quartumdecimum natus annum poſt prima literarum rudimenta ad Ileridēſe gymnaſium miſſus: tantum ſtudio & diligentia profecit:vt breui doctor in vtroque iure factus. acute ipſe alijs & perdocte deinceps legerit. hanc ob rē petrus luna(quē Benedictum.xiij.appellarunt) proprio motu nemine rogante canonicatum Ileridenſis eccleſiæ ei contulit. Verum cum iam eius doctrina omnibus nota eſſet: ad Alphonſum Aragonum regē profectus:eius conſilio & ſecretis ſtatim adhibetur. Cum autem a Martino pontifice eccleſiæ Maioricēſis gubernator factus eſſet: perſuaderentq́ amici vt eccleſiā ipſam ī titulum acciperet:facturum ſe id renuit:ꝙ diceret ſe expectare epiſcopatum Valentinū:quē haud ita multo poſt ſuo merito conſecutus eſt. Cum enim mortuo Benedicto decimotertio duo illi Anticardinales de quibus in Martino mētionē fecimus: Aegidium quēdam Barchinonenſem canonicum in locum demortui Paniſcholæ pōtificē creaſſent:quem Clementem octauum appellabant: eo ſtatim miſſus ab Alphonſo rege:qui iam cum Martino pontifice in gratiam redierat Alphonſus Boria eſt non ſine magno ſui ac comitū diſcrimine: adeo locus ille Paniſcholæ tyrannice cuſtodiebat: ab his potiſſimū quorū maxime īterērat diſcordias alere.

Cōmēdatio pōtificis.

Qui Alphōſus adeo rationibus & auctoritate Aegidium ipſum ad ſanitatē deduxit: vt poſtea ſuperueniente Petro fuſo Martini legato pōtificio nomine ſe abdicauerit: in poteſtatē& pontificis deuenerit. Hanc ob rē martin⁹ & Aegidiū maiorē ſem & Alphonſum Boriā Valētinū epm creauit. Orto deinde bello inter alphōſum aragoniȩ & Ioannē caſtellæ reges ſolus Alphōſus Boria delectus eſt: qui ad pacē & concordiā reges adhortaret: quam ſeptēnio poſt inchoatū belliū tanta cum diligētia cōpoſuit contracta etiā inter eos affinitate, vt hodie quoq illius fœderis pacta ſeruētur. Verū cū poſtea inualeſcēte baſilienſi cōcilio: rex Alphōſus q tum ī regno Neapolitano bellum gerebat rogaretur: vt aliquē ex ſuis eo mitteret: Alphonſo Boriæ id negocium demādauit: qui ægre ferēs rē tam pnicioſi exēpli ſibi cōmitti: cū regina egit alphonſi vxore: vt in Italiā ad regē pficiſceret cū Ferdinando regis filio: eumq adhortaretur: vt tādem poſt multos labores: & tot pericula adita: in quibus tū etiā frequēter verſabatur in patriā rediret. Rex aūt ſe id facturum abnuēs: hoiem ad Eugenium miſit: qui tū Florentiæ erat quo cum de pace ageret. vitelleſcus eñ Eugenij nomine regnū Neapolitanum armato milite ingreſſus: longe ac late omnia populabatur, phibiturus quo minus rex Neapoli: quam tum oppugnabat potiretur. Cum autē in longum res protraheretur: Eugenioq in mentē veniſſet viginti cardinales creare valētinum epm horum in numerū retulerat. Quāquidem dignitatē conſtantiſſime renuit q diceret id ſibi nequaq integrū eſſe re pſertī ob quā venerat infecta. Redeunte deinde Romam Eugenio: cum

patriarcha aquileienſis Tarracinã ad regẽ miſſus pacẽ inter põtificẽ & regẽ cõpoſuiſſet, fœderaque iniſſet, quibus Valentinus epiſcopus ſemper interfuit auctoritatemque ſuam interpoſuit: & diligentiam adeo a põtifice diligi cœptus eſt, vt eũ breui Cardinalẽ creauerit tituli ſãctorum quatuor coronatorum, Romãq; ad ſe accerſierit. Nõ minore modeſtia in cardinalatu vtẽs q̃ antea ĩ epiſcopatu fecerat, ab oĩ põpa & inani gloria alienꝰ ſemper fuit. In dicẽdis aũt in ſenatu ſententĳs ita grauis habebatĩ: vt nihil vnq̃ ꝑ adulationem & gratiam locutus ſit. Mortuo deĩde Eugenio eiuſq; ſucceſſore Nicolao pontifice. Alphõſus boria (vt dixi) in ædibus ſancti Petri pontifex creatus Calixti nomẽ de more ſuſcipiẽs, bellũ Thurcis ſtatĩ indixit. Id ſe ante pontificatũ vouiſſe oſtẽdens ſuo chirographo his verbis ſcrpto, quod ĩ libro quodam ſuo extabat. Ego Calixtus pontifex deo omnipotenti voueo, & ſanctæ indiuiduæ trinitati me bello, maledictis, interdictis, execrationibus: & demum q̃buſcũq; rebus potero Thurcos xp̃iani nominis hoſtes ſęuiſſimos ꝑſecuturum. Admirati ſunt omes qui aderant q, põtificatus nomen ſibi deſumpſiſſet ante adeptã dignitatẽ, cpq; homo ſenex, ac fore decrepitus tantum animi haberet. Vt aũt qaod ꝓmiſerat re ipſa p̃ſtare poſſet, p̃dicatores per totam Europã ſtatĩ miſit, qui omnes chriſtianos in Thurcos animarent, quiq; facultatum aliquid & opum ſuarum ad tantam expeditionem conferrent. Ex his autem facultatibus ad ſexdecim triremes Romæ ędificatas in hoſtem miſit patriarcha Aquileienſi pręfecto: qui triennio maritima hoſtium Aſianorum vexauit: inſulas quaſdã

Votũ Calixti cõtra thurcas.

cepit: ac magnas calamitates hoſtibus intulit. Alphonſus autem rex & Burgundiæ dux crucis ſignum ſuſcipientes: ituros ſe quoque in hoſtem ꝓfitebantur: vel armatos milites eo miſſuros. Verum cum res vno impetu mota eſt ita etiam facile reſedit: principibus ipſis ob voluptatem rem tã tam & magnam gloriam parituram omittẽtib⁹. At vero dum põtifex ipſe de more in baſilica lateranenſi coronaretur: duo milites quroum alter ſub comite aduerſo: alter ſub Neapolione Vrſino diuerſarum partium ducibus militabat. de adoleſcente armigero contendentes: ita ſe mutuis vulneribus confecere: vt vterq; ſtatim perierit. Hanc ob rem Neapolio factionem Vrſinam ad arma cõuocans: ædes vbi comes aduerſus diuertere cõ ſueuerat diripuit: aberat tum Comes: Ad lateranum itaque iturus Neapolio: vt comitem adoriretur: ægre a latino fratre: & a Camerario pontificis retentus eſt. Non poterat certe ſine magna vrbis calamitate eo proficiſci Neapolio cum tota Colũnenſium factio: q̃ comiti fauebat iã in armis eſſet. Miſerat & ad vtrumq; pontifex Ioannẽ Baruncellum: & Lelum de Valle aduocatos conſiſtoriales: qui pacem inter eos componerent: atq; hoc modo auctoritate pontificis ſedata ſunt omnia non tamẽ vetus ſimultas inter eos ſublata eſt: bello enim ſæpius inter ſe concertarunt cum magno ſuorum incommodo. Pontifex autem ad trãſigenda negotia pontificia animum adijciens: beati Vincentij hiſpani ordinis prædicatorum & beati Edmundi anglici memor: eos in ſanctos retulit. Ob eamque rem ſupplicationibus deo gratias egit: ab eccleſia Mineruę vſq; ad ſanctum Petrũ cõ- Beatus Vĩcentius & Edmund⁹ canonizãt

tinuato magno cleri ac ppl̃i Romani apatu. verũ ne quid ad diſturbandã eccl̃ię quietẽ deeſſet: ruſti ci quidã Palũbarę oppidi quod ĩ Sabinis eſt extor res, antea a Iacobo ſabello loci dño facti domũ re deuntes, duobus Iacobi filĳs obtrũcatis eccl̃ię op pidũ ĩpm ſe dedituros polliciti ſunt, qđ nõ mõ Ca lixtus renuit: verum ẽt eo Cardinalẽ Colũnẽſem miſit, q̃ in gr̃am Iacobi eos redigeret. Tũ vero ne apolimveritus ne cardinalis palũbarã ſuo nomĩe occuparet, eo cum militibus ſuis profectus, locum ĩp̃m aliquot dies obſedit. verum ſuperueniente Mattheo Poiano & Franciſco ſabello ac pleriſq; a lĳs militum ductorib⁹ pontificis ac cardinalis co lũnenſis mandato ſoluta obſidione Palumbarã ĩ greſſi ad viginti ruſticos ex his potiſſimũ qui tu multum concitauerant laqueo interẽptos mem bratim diuiſere, cæteris exẽplum daturi ne in do minos ſuos tam grande facinus molirentur. Ap parente deĩde p̱ aliquot dies cometa crinito & ru beo: cũ mathematici ingentẽ peſtẽ: caritatẽ anno næ: magnam aliquam cladẽ futuram dicerẽt. Ad auertendã iram dei Calixtus aliquot dierum ſup plicationes decreuit: vt ſi quid hoĩbus immine ret totũ id ĩ Thurcos xp̃iani noĩs hoſtes conuerte ret. Mandauit p̃terea: vt aſſiduo rogatu deus fle cteretur: in meridie cãpanis ſignũ dari fidelib⁹ oĩ bus vt orationibus eos iuuarẽt: q̃ cõtra Thurcos continuo dimicabant. Crediderim tum ego p̃ci bus oĩm xp̃ianos ad Bellogradũ cõtra thurcos di micãtes duce Ioanne Vaiouada viro clariſſimo a ſtante etiã Ioanne capiſtrano ordinis minorũ: cru cẽq; pro vexillo hoſtibus inferẽte: eos Bellogra dum opugnantes ingenti clade ſuperaſſe. ad ſex

Ruſticorũ factiones puniũtur.

Cãpanę quę in meridie pulſant.

enim hominũ milia ex hoſtibus interfecta ſunt:cũ parua noſtrorũ manu.vt Caruagialla Sancti Angeli.Cardinalis ad põtificẽ & ad Dominicũ capranicũ ſãctę crucis cardinalẽ ſcripſit. Hoſtium quoq; commeatus oẽs & ad centum & ſexaginta bõbardę captæ ſunt:qua clade pterritus Thurcus cõſtantinopolim ꝑpere ſe recepit. Actum de crudeliſſimo genere tunc certe fuiſſet:ſi chriſtiani principes omiſſis inteſtinis bellis & odijs terra ac mari tantã victoriã pſecuti fuiſſent queẽadmodũ Calixtus pdicabat & monebat. Verum his reſũptis viribus & Trapezon prius ĩperatore interẽpto,& Baſſinam deinceps rege ĩpo capto atq; interfecto poſtea cepit admonentibus chriſtianos oẽs his q rerum experientia & locorũ cognitione tantã cladem a longe tanq̃ e ſpecula q̃dã puidebant. Non ceſſabat Calixtus literis & nuntijs principes xpianos adhortari:vt in tanto malo oculos aliquãdo aperirent:fruſtra remedia deinceps q̃ſituros: vbi iam hoſtis inualuiſſet. Ecce aũt dũ vir bonus hæc meditatur & cõmodat Iacobus Picenninus a Venetis diſcedens cũ magno equitatu ac peditatu in agrum Senenſem hoſtili aĩo deſcendit repetens a Senenſibus aliquot millia numũ aureorũ. quæ(vt dicebat)patri Nicolao qui eorũ auſpicijs quondã militauerat ĩpi merito debebãt. Senenſes aũt ſuæ reipu. conſulturi oẽs Italiæ principes ex fœdere in auxilium vocant. maxĩe vero pontificẽ. qui eos primo admonuit. vt ne quadrantẽ quidẽ Iacobo darent. deinceps vero & milites ſuos contra Picẽninum ipſum miſit ac principes Italiæ adhortatus eſt:vt idem ipſi facerent, ne aliquod graue incendium in Italia excitaretur:q̃d non ita facile extin

gui poſſet. Veriti oẽs id certe eueniret: qd̄ pōtifex p̄dicabat: auxilia propere Senenſibus miſere. Sol⁹ aūt Alphonſus qui Iacobo fauebat. hominēq; ad ſe vocauerat, eius beniuolentiæ memor quam antea cum patre Nicolao Piccennino contraxerat Senenſibus ex fœdere auxilio non fuit, immo vero & comitem Pitilianum in Senenſes ita concitauerat: vt tanti mali prima cā inde exorta videatur. Verum ſupuenientibus auxiliaribus copijs tum a Franciſco Sfortia, tum a Venetis eo redact⁹ eſt Picenninus aliquot p̄lijs, ſi non fuſus ac mutilatus & debilitatus: maxime vero ad orbatellum: vt cō ſcenſis Alphonſi triremibus, q̄ ad hominem miſſę ſunt, rerum omnium inopia laborantem in regnum tanta re fruſtra tentata ꝓfectus ſit. Quare & Calixti & ſociorum opera atq; auxilio Senēſes magno periculo liberati ſunt, q certe non minus inteſtino q̄ externo bello, tum laborabant, cū nō deeſſent ciues quidā, qui ſpreta libertate factionē Alphonſi ſequerentur, quorū etiā opa tm̄ bellū cōcitatū crediderī. Sed ciues bn̄ ſentiētes, aut pulſis aut cæſis male de patria merentibus libertatē quam tum magno labore & ſumptu pepere, nunc etiam & quidem diligenter tuentur. Animaduertere & tum acerrime ī militarem licentiam & trāſfugas, interfecto Giberto corrigia eiuſq; milite in p̄dam dato paululum quoq; abfuit quī idē etiā Siſgiſmundo malateſtæ acciderit. qui cū eorum ſtipēdio militabat quiq; & bellum in lōgum ducebat. & prędam ex agris eorum non aliter abigebat ac ſi hoſtis eſſet. Eodē quoq; anno tantus ī regno Neapolitano terrę motus exortus eſt nonis decembribus, vt & multa tēpla & plures ædes cum magno

Terręmot⁹ neapoli

hominū ac pecorum interitu corruerint,maxime vero neapoli,Capuę,caietę aduerſæ,cęteriſq; veteris campaniæ vrbibus,quarū ruinas ego cū maxima admiratione deinceps inſpexi dum cernendę vetuſtatis ſtudioſus eo me cōtuli repetebat tū votum alphonſus tertio quoque verbo qđ i Thurchos fecerat,& ſe quod vouerat breui facturū dicebat.verum nec ſic quoque impelli ad ſanctam militiam potuit,adeo erat illecebris Neapolitani regni irretitus.Calixtus autem ſedatis italię reb⁹ nouem cardlnales creat,quorum duo ex ſororib⁹ fuere eius nepotes Rhodoricus boria.&.L.Ioannes cognomento nulano ex ſorore nepos.Aeneā quoque Senenſem epiſcopum Cardinalem creauit,cuius opera in componenda Italiæ pace, dum Senenſes bello vexarentur vſus fuerat. Verum mortuo comite Taliocotij quem ſuperiore anno pontifex vrbis prefectum creauerat, ſtatim inter Aduerſæ comitem & Neapolionem Vrſinum orta diſſentio eſt,cum Aduerſæ comes Mōticellum non longe a Tybure poſitum occupaſſet,q dicet eam hereditatem ad nurum ſuā pertinere comitis filiam contra inſtaret Neapolio id ſuum eſſe debere iure hereditario,quippe cū comes ipſe ex gente Vrſina haberet.Ex altercatione aūt duorū de hæreditate inter ſe armis etiā cōcertantiū,maxima dāna populus Romanus cū certe ꝓpeſſus eſt. Verū cōpoſita hac etiam controuerſia.iuſſo vero q; ab armis diſcedere Calixtus Boriam nepotem ſuum & vrbis p̄fectum creauit in locū demortui comitis:& eūdē militib⁹ eccl'iaſticis p̄fecit.quo facilius Barones Vrbis Romæ in officio cōtineret. Mortuo vero nō ita mľto poſt Alphōſo hærede le

gitimo carentẽ:tãti animi Galixtus fuit:vt regnũ illud repetere ſit auſus:dictitãs id ad ſedẽ apoſtolicam Alphonſi morte iure Feudatario deuolutum eẽ.Parabantur iã vtriq; arma:nec Ferdinandus alphõſi hęres aĩos hoĩs cõtẽnebat. Norat eñ hoĩs ingeniũ & aĩeius ãplitudinẽ. Verũ eius morte diſturbata ſũt oĩa:& tãto metu Ferdinãdus liberatus eſt.Morit̃ aũt Calixtus põtificatus ſui anno tertio.mẽſe tertio:die decimoſexto: ſepelit̃q; ĩ vaticano ad ſiniſtrã baſilicæ ſcti Petri ĩ tẽplo rotũdo qđ ſanctęMarię ĩ febribus dedicatũ eſt Nicolai ĩpenſa ãtea reſtitutũ.Morit̃ etiã nõ multo poſt Borię nepos,qĩ ciuitatẽ veterẽ confugerat Vrſinę familię odia declinãs q̃ ĩpe cõtraxerat, dũ alteri factioni magis fauet.Calixtus aũt ĩ oĩ vita vir integerrimus eſt habitus,ſed eius p̃cipua laus eſt,q̓d dũ ep̃s eſſet aut Cardinalis,bñficiũ aliqđ in cõmẽdatione nũq; voluit,dicens ſe vna ſponſa & quidem virgine cõtẽtũ eẽ,hoc eſt eccl̃ia Valentina vt ius pontificium mãdat.Elemoſynas p̃terea pauperibus xp̃i& ſeruis dei frequẽter dabat,tũ publice tũ priuatĩ.Virgines paupes collata dote maritis collocabat.Nobiles ad inopiã redactos ſua ĩpenſa in vita retinebat.vtebat̃ & munificẽtia erga principes,qñ opus erat:maxime vero erga eos qui nomen xp̃ianum auctoritate & opib9 ſuis iuuare poterant.Advſum caſſanum Perſarum & armeniæ principem ad regem Tartarorum Lodouicũ Bononienſem ordinis ſcti Franciſci frẽm miſit,cum multis & magnis muneribus eos in Thurcũ excitans qui perſuaſu hominis & magnas thurcis calamitates intulere & oratores ſuos quos ad Calixtum deſtinauerant ad pium pontificẽ demum mi

Mors Calixti.

Laus Calixti.

ſit:quos certe cũ admiratiõe:tum ad ĩterualla locorũ vnde venerãt: tum vel propter habitũ noſtris oculis inſuetũ inſpeximus. Ferũt vſum caſſanum ſuperatis perſępe hoſtibus ad pontificẽ ſcripſiſſe ſe quidẽ victoriam ex hoſte reportaſſe ob preces ab eo ad deũ habitas eiuſque bñficij diuini potiuſquã humani ſe aliquãdo memorẽ futurum. Inchoata hęc amicitia a calixto eſt quẽ nunc conſtãter xpiani cũ ipſo prĩcipe retinẽt: qui Thurcũ cõtinuis pręlijs vexat. In ædificijs autem paruos ſumptus fecit ꝙ ei parum viuere licuit ꝙꝙ pecunias ĩ vſum tãti & tam periculoſi belli colligebat. Reſtituit ſolũ ſanctę Priſcę ĩ auẽtino tẽplũ & mœnia vrbis dirupta ac fere ſolo æquata Aulea tamen quędã auro ĩtexta ab eo empta cernũtur: In victu ſuo parcus eſt habitus ĩ ſermõe modeſtiſſimus. Facilis aditu quantũ ei p ætatẽ licebat:iã eñ octogeſimũ attigerat annũ nec tñ de ſtudijs ſuis quicquã remiſerat. Legebat ipẽ, aut legẽtes audiebat. ſi quid ĩ tãto rerũ faſtigio ei tẽporis ſuperat. Officiũ trãſfiguratiõis dñi noſtri Ieſu xpi ipẽ cõpoſuit, iuſſitqꝫ eo modo atqꝫ cũ his ĩdulgẽtijs celebrari quibus celebritas corporis xpi ĩ precio habetur. Oratores ad ſe veniẽtes mira beniuolẽtia cõplectebatur. Quorũ precibus aut poſtulatis ab honeſto diſcedere nũquã voluit. hãc ob rẽ cũ Alphõſo ſimultates exercuit, ꝙ is peteret epãtus interdũ his dari, quibus vel propter ætatẽ vel ignorantiã, tũ literarũ, tũ rerũ humanarũ cõmitti nequaquã debebat. Moriẽs autẽ Calixtus cẽtum & quĩdecĩ milia numũ aureorũ reliquit quos ĩ vſus bellicos cõtra Thurcos cõparauerat. Dũ autẽ calixti funus celebrarẽt, moritur & dñicus ſanctæ.

Officium trãſfigurationis.

crucis Cardinalis & ſummus pœnitentiarius: vir quidē grauis ac ſapiētiſſimus: ſepeliturq; in tēplo Mineruę bonis oībus prę dolore lachrymātibus.

Ferī F.Philelphū huic pontifici hoc diſtichon trāſmiſiſſe. Et legiī ecōuerſo ī ignominiam.

Laus tua non tua fraus: victus non copia rerum
Scandere te fecit hoc decus eximium

Cui tādem ſagaciſſimus pōtifex altero diſticho reſpondit hoc modo.

Si mihi pro numeris numeros fortuna dediſſet
Non eſſet capiti Laurea tanta meo.

Pius II.

PIus.ij. Aeneas cognomento: Picolhomineus antea vocatus natione Italus ſenis oriundus corſiniani ortus patre Syluio: matre victoria: Patrum omniū conſenſu pontifex creatur tertiodecimo Kalend. Septēbris. M.cccclviij. Nam pater eius a plębe Senenſi cum reliqua nobilitate e repu. deiectus vt ad fundum gentilitium Corſianum vallis vrciæ oppidum ſe conferens: infantē eo loci ex vxore ſuſcepit: Nato puero: Aeneas ſyluius nomen pater indidit. Puerpera autē per quietē viſa eſt ſibi īfantem cum mitra parere: quæ (vt pronę ſemper in peius mentes hominū ſunt) verita eſt ne ſomniū illud puero & familiæ ignominiā portēderet neque ātea huiuſcemodi ſuſpitiōe leuare potuit quā poſtea intellexerit filiū Tergeſtinum epm deſignatū fuiſſe quo nūcio ōni prorſus metu liberata immortali deo gratias egit: q defunctū meliore fato q̄ ipſa coniectauerat filiū ſibi videre cōtigiſſet. Prius tñ cū iā per ætatē diſcere aliquid potuiſſet: Corſiniani ſingulari memoria & ſumma do-

Viſio matris Pij.

cilitate grãmaticã didicit parce adeo ac duriter vitã ducẽs: vt omnia rurſus officia ob inopiã adire ſit coactus. Annũ vero decimũ & octauum agens Senas proficiſcitur vbi a neceſſarijs & cognatis adiutus poetas primo mox oratores audiuit quibus facultatibus tantũ ingenio & diligẽtia valuit: vt breui preclara poemata latina & hetruſca lingua ediderit ludens credo in amorẽ quo ætas illa maxime cõflictatur. Inde vero ad ius ciuile ſe cõtulit: quod pfecto nõ ita multo poſt deſerere coactus eſt. Orto nãq; iret Seneſes & Florẽtinos bello caritatẽ annonæ veritus: Et nobilitatem plæbi Senẽſi ſuſpectã cernẽs volũtarium ſibi velut exilium adſciuit: ſecutus ampliſſimũ virum dñicum capranicum qui tum Senis iter faciens ad Baſilienſe cõcilium proficiſcebatur queſtum iniurias ab Eugenio pontifice ſibi illatas propter denegatum galerum Cardinalatus inſigne quo etiã abſente Martinus ob eius virtutẽ & integritatẽ merito donauerat. Huius igit cõtubernio vſus poſt longos itineris labores ſuperatis alpibus coelo vicinis & cõgelatis niuibus opertis per inferni pontem: lucernę lacum Heluetiorum cãpos Baſileam candem peruenit. Quo in cõuentu & ſi multa negocia Aeneæ Dñici ſecretario obuenerĩt ſemper tñ eſt aliquod ocij ſuffuratus quod literis traderet. Dñicum deinceps paupertate & iopia circũuentum quippe cui beneficiorum & paternę hęreditatis prouentum omnem Eugenius denegabat relinquere non ſine lachrymis cogitur: Bartholomeum Nouarienſem epm ſecutus quo cum Florẽtiã vbi Eugenius pontifex erat peruenit: ſed hunc quoq; in iudicium ob crimẽ leſæ maieſtatis

Infortũia Pij æneæ.

ab Eugenio accerſitū æneas relīquere impellitur Nicolaū ſanctę Crucis Cardinalē ſecutus patrē certe optimū ac oīm opinione ſanctiſſimū: qui at trebatū profectus Eugenij iuſſu: vbi cōuētus Gallorū principum habebatur pacē inter ducē Burgundię (qui cū Anglis ſentiebat) & regē Frāciæ cōpoſuit. Redeūte autē in Italiā Nicolao quē veneti ac philippus Mediolani dux auctorē cōponēdę pacis requirebāt: Aeneas admodū nō eugenio gratus Baſileā proficiſcēs magno ſemper in honore apud oēs eſt habitus. Fuit em̄ ſcriba ī Synodo illa celeberrima & literarū apoſtolicarū abbreuiator Duodecī vir q̄ magiſtratus ī tāto cōuentu Cēſorius habebatur. Nihil em̄ publice per quēpiā agi poterat niſi horū grauiſſima auctoritas īteruenīſſet & ſi qui amiſſi ad cōſultādū de rebus conciliaribus minime idonei habiti ſunt: horū iuſſu ſenatu mouebātur. Erāt ī eo cōcilio quatuor cōuētus qui deputationes more aulico vocabātur apud quos de fide, de pace, de reformatione, de cōmunibus agebatur his magiſtratibus ſinguli pręſidētes ſingulis mēſibus pręficiebatur. In deputatione fidei cui Aeneas erat aſcriptus ſępe pręſedit inter collatores bñficiorū bis quoque electus in eo autē cōuentu perſępe orauit ſed illa eius oratio egregia & elegās eſt habita: qua in eligenda cōcilij ſede idonea: Auenioni Vtinę, Florētię, Papiā anteferendā oſtēdit rerū oportunitate, ſitu loci ædiū priuatarū magnificētia, cœli benignitate & clemētia, cōmoditate rerū oīm, quæ vrbi poſſunt īportari. liberalitate philippi ducis. Cū vero aliquid p̄ natiōes agēdū erat, vnus ſemper ex Italica deligebatur, qui rebus agēdis præ-

eſſet, tanta erat in homine morum facilitas, & ingenij dexteritas. Legationes vero plures concilij cauſa obiuit, Argẽtinã tertio, Tridentum ſemel, Conſtãtiã ſecundo, Frãcofordiã ſemel, in Sabaudiã iterum mittitur. Deſignato autem poſt longas conſultationes concilij in pontificem Fœlice eugenioque excluſo, cum octo viri ex vna quaque natione deligerentur, quibus ſumma poteſtas ĩ rebus cõciliaribus permitteret, Aeneas põtificis ſecretarius magiſtratũ illum vltro ablatũ renuit: orator deĩde ad Fe dericũ ĩperatorẽ a fœlice miſſus tãtum dexteritate ĩgenij apud hominẽ valuit, vt eũ corona poetica donatum in amicos & ꝓtonotariũ recepit, ita eos Germani appellãt quos prĩceps ſecretis adhibẽt. Relatus deĩde ĩ ſenatoriũ ordinẽ quẽ prĩceps ĩ rebus grauibus cõſulit. tãtum valuit doctrina & auctoritate vt facile ĩ quauis re ad ĩgeniũ ꝑtinẽte primus hẽretur: licet æmulos & obtrectatores multos habuerit. Interĩ vero cũ de abolẽdo ſciſmate iter Eugeniũ & ĩperatorẽ agi cœptũ eſſet: eiuſq; rei cauſa ad põtificẽ æneas ꝓficiſceret: Senis aliquãdiu moratus a ſuis vehemẽter rogatur ne ad Eugeniũ ꝓficiſceretur: veriti eñ ſunt ne ĩ eum põtifex grauiter animaduerteret ꝙ eius auctoritas ĩ Baſiliẽſi cõcilio ab ænea epiſtolis & oratiõibus ꝑſępe ĩpugnata diceretur. At homo cõſtãs ſua innocẽtia fretus ſpretis cognatorũ precibus Romã proficiſcẽs: ſe primũ apud Eugenium elegãti oratiõe purgat ꝙ eorum auctoritatẽ ſecutus eſſet quorum ſentẽtia Baſiliẽſe cõcilium fuerat approbatum. Deĩde vero his de rebus cum eo agere cœpit quarum gratia ab imperatore venerat. Miſſis deinde in Ger-

Aeneas poeta laureatus.

maniã duobus ab Eugenio oratoribus quorum alter Thomas Sarzanus fuit alter vero Ioannes Caruagialla tãdẽ horum virtute & Aeneę induſtria (vt in Nicolao diximus) neutralitas ſublata eſt. Vt vero etiã id rebus nõ verbis tãtum appareret: ĩperator Aeneã ipſum Romam mittit: qui eugenio publice diceret ſe ac Germanos oẽs ĩ humanis diuiniſq; ei deinceps obtẽperaturos. Mortuo autẽ eo tẽpore eugenio: dum alier põtifex in locum demortui ſuffragijs patrum deligitur æneas cõclaui pręfuit: nullus enĩ orator tum in vrbe erat tãto munere dignior. Creato autem Nicolao põtifice accepta abeundi venia: dũ ab Eugenio ſubdiaconus creatus iter in Germaniã facit epiſcopus Tergeſtinus moritur: in cuius locum æneas ſe quidem inſcio a põtifice ĩperãte ſuffectus eſt. Philippo prætereà Vicecomite ſine hærede mortuo a Cæſare ad Mediolanenſes Orator mittitur: apud quos orationem habuit de ĩperio vrbis hæreditario: deq; fide ſeruanda. cui quidem ſi populus ille obtẽperaſſet: adhuc libertate fortaſſe vteretur. ſecundo vero ad eos rediẽs: extrema queq; ob libertatem patientes obſidente Mediolanum frãciſco Sfortia vrbem ipſam cum maximo diſcrimine ĩgreditur relictis ad Nouicomiũ collegis: quos timor ab officio deterruerat. Inde autem re infecta abiens ĩperatoris mãdato ad alphõſum Arragoniæ regem proficiſcens: epiſcopus Senenſis vnde originem ducebat a Nicolao creatur: cõpoſita deinde ĩter Alphõſum & imperatorem affinitate: ad hominem in Germaniam rediens eũ ſemper adhortatus eſt: vt primo quoque tempore in Italiam ad accipiendam imperij

coronam proficiſceretur. Vnde Federicus iter in Italiam ingreſſus Aeneam præmiſit: vt Leonoræ vxori Luſitania vel Portugalia (vt nunc dicitur) ad Hetruſcum littus perueuturæ honoris gratia obuiam fieret. Qui vbi Senas peruenit: nõ diu in Vrbe moratus populo ſuſpectus eſſe cœpit: ne aduentante imperatore pulſis popularibus optimates reipub. gubernandæ pręficeret. Aeneas igitur vt populũ ſuſpitione leuaret: Thalamonem quo Leonoram peruenturam putabat proficiſcitur. Non tamen ob eius diſceſſum quieuere popularium animi. Relegata namque per agros ad tempus omnis nobilitas eſt. Cui paulo poſt (vt mutabiles ſunt popularium mẽtes) redeundi in vrbem poteſtas facta eſt: cognita imperatoris integritate & Aeneæ modeſtia. Is vero piſas contendens: quo Luſitanos applicuiſſe intellexerat puellam vni ſibi creditam ad imperatorem qui tum Senis erat perduxit. Romam deinde tum proficiſcens: & priuatim & publice dum Cæſar corona imperij donaretur egit omnia. Imperator præterea ad Alphonſum ſalutãdi hominis cauſa iturus: Ladiſlaum regium adoleſcentem quem Pannonij & Boemi furtim ab eo abducere ſæpe tentauerant. Romæ ſub tutela & cuſtodia Aeneæ cui plurimam fidem præſtabat reliquit. Imperator autem Romam iterum rediens: cum gratias pontifici egiſſet: ferrariam proficiſcitur Borſioque Eſtenſi Mutinæ duce creato: vbi Germaniam attigiſſet Aeneã ſtatim ex mandato pontificis cum ſumma poteſtate oratorem in Boemiam & omnes Auſtriæ ciuitates mittit: Orta namque erat inter eos & imperatorem cõ-

trouerſia pro Ladiſlao rege quem illi ad ſe mitti poſtulabant: ſublata autem tāta cōtrouerſia ac pace inter vtroſq; cōpoſita Aeneas haud ita multo poſt ad Conuentum Ratiſponenſem mittitur: vbi imperatorias vices gerēs pręſente Philippo Burgundiæ duce & Lodouico Baſoarię: de immanitate manifeſta Thurcorum & de calamitate reipub. xp̄ianæ tāta cōtētiōe dixit: vt ōnibus gemitus & lachrymas excuſſerit præcipue autē philippum burgundum ad eā expeditionē adeo animare viſus eſt vt bellum ſtatī oīm cōſenſu decerneretur quod poſtea omiſſum eſt: eorum ambitione & ſtultitia qui cuncta ſibi deberi putabant. Aeneas vero ingraueſcēte iā ætate tędio laborū, ac diutina inter exteras gētes peregrinatione feſſus, redire Senas ad lares patrios inſtituerat quē tamē facile imperator e ſententia mouit cum diceret ſibi in animo eſſe thurcis ipſis bellum inferre. Miſſus itaq; ob eā rem ad Frācofordiēſem cōuentum Germanos principes qui ex tota prouincia eo conuenerant grauiſſima & longa oratione ad bellum periculoſum & neceſſarium multis rationibus adhortatur: Viſus eſt quidem omnes vehementer commouere. verum hoc natura cōpertum eſt eorum aīos cito reſidere affectus perfacile mouēt. Tertius itē ea idem de re in noua ciuitate cōuētus habetur ī quo Aeneas mirifice annixus pedibus & manibus eſt (vt aiunt) rē ex ſententia pficere priuatī & publice vnumquēq; ad id bellū cohortādo quo ſalus Europæ prīcipum ac populorū libertas dignitaſq; xp̄iani nominis cōtinebat. Nec aberat a ſpe perficiēdæ rei cū ſubito nuntiatum eſt Nicolaū pontificē e vita migraſſe;

cuius in morte diſturbata ſunt oĩa nã & conuẽtus ſoluitur & germani rerũ nouarũ cupidi perſuade re ĩperatori annixi ſunt ne pontificibus amplius obtemperaret, niſi quędã ad pragmaticã tenden tia ab ipſis prius ĩpetraſſent, ꝙ dicerent Germanis longe peiorẽ conditionẽ eſſe ꝗ̃ vel gallis vel Ita lis quorum ſerui (italorum in primis) ni res immu tarentur merito eſſe dicebantur. Nec certe ꝓcul abfuit quin ĩperator tumultuantibus obſequeret̃, quominus aũt id fieret grauiſſima Aeneæ aucto ritas interceſſit. Cuius hæc fuit apud Ceſarem ſen tentia inter principes etiã de magnis rebus inter ſe diſſidẽtes pacẽ aliqñ & amicitiã componi poſſe; At inter principẽ & populum ĩmortale odiũ ſem per ĩteruenisſe, quare dicebat ſatius ſibi videri cũ pontifice ſentire ꝗ̃ eorum cupiditatibus obtẽpe- rare quorum mẽtes nõ ratione ſed appetitu & cu piditate ducuntur. Motus hac ratione imperator ſpreta populorum poſtulatione Aeneam orato- rem deligit qui ad Calixtum mitteretur. Is autem Romam profectus dum Federici iuramentũ põ tifici de more exhibet collaudato q̃tum ſatis erat vtroq; tota ei9 oratio fuit de bello thurcis ferẽdo adeo erat ad eã rẽ animat9, videbat ẽm vir ſapiẽtiſ ſimus id quod poſtea vſu accidit, Barbaros victo ria elatos occupata Græcia nõ quieturos, Inde ve ro ad pacem Italiæ conuerſus, qua ꝑfecta bellum Thurco inferri poſſe exiſtimabat pontificẽ ad eã rẽ vehemẽter adhortat̃. Premebantur tũ Senẽſes comitis Petiliani & Iacobi Picennini armis, qui al phonſi potiuſq̃; ꝓprijs auſpicijs bellum illud gere bant. Vt igitur omnis belli ius extingueretur. Ae neas iuſſu pontificis & ciuiũ ſuorum rogatu Nea Nota,

polim ad Alphonſum ꝓficiſcit̃:quo etiã totius ſer me italiæ legati de pace acturi conuenerant:quibuſcum certe vſq; ad eam diem ea de re nihil adhuc actũ erat.verũ ſupueniẽte Aenea: tum demũ ſibi de pace cõuẽturũ dixit:qñ is quidẽ:quẽ vnice diligebat ad ſe ob eam rẽ acceſſiſſet. Impetrata itaq; pace ac liberata ab hoſte patria:apud Alphõſum cuius familiaritate plurimum delectabat̃ aliquot menſes fuit:quo tempore ſeruata oportunitate hominem eleganti & copioſiſſima oratiõe ad bellum maritimum Orientalibus inferendum ꝑpulit.Inde vero Roma abiens: iter in patriam facturus:a Calixto pontifice retentus eſt a quo etiã non multo poſt patrum omnium conſenſu in numerum cardinalium refert̃. Apud Calixtum vero tantæ auctoritatis & gratiæ fuit vt hominem impulerit Oratores ad Senenſes mittere.qui tum ciuili diſcordia laborabant:vt populum tumultuantem ad pacem & concordiam adhortarent̃. At vero dum in balneis viterbianis valitudinis cauſa eſſet:hiſtoriamq; Boemicã inchoaſſet:mortuo Calixto Romam ſtatim rediiit:cuius expectatio tanta fuit vt magna pars populi Romani officij cauſa obuiam progreſſa:hominem(quaſi diuinarent)vt pontificem ſalutant. Ad hunc eñ conſenſu omnium officij cauſa deferebatur. Ingreſſus itaq; conclaue patrum omnium ſuffragiis:pontifex maximus(vt dixi)creatur. Accepta deinde pontificia corona:qua tertio nonas ſeptẽbris põtificali apparatu Baſilicam Petri ingreſſus eſt:cũ deo immortali gratias egiſſet:ſe totum confirmata prius eccleſię ditione:ad curã reipu.xp̄ianę conuertit.Nã & bellũ ante eius põtificatũ in vmbria

exortum: iacobo picennino duce rerũ nouarum cupido ſtatim eo pontifice ſublatum eſt Aſſiſium & Nuceria ab hoſte recepta. Inter ferdinandũ regem & Sigiſmundum Malateſtam qđ difficilimũ factu videbat̃ cõpoſitæ induciæ: quo Mantuã omnibus vbi cõmunẽ xp̃ianorũ conuentũ indixerat tuto ꝓficiſci liceret. Creato autẽ principe Colunnẽſi vrbis p̃fecto in locum de mortui Boriæ: relictoq; Romæ legato Nicolao cauſa ſancti petri ad vincula Cardinali media hyeme ab vrbe diſcedit: per eas ciuitates iter facit, quę ciuili diſcordia ad bellum potiuſq; ad pacem ſpectare videbantur. Populos ad concordiam & quietem adhortatur. Mantuam poſtremo vndequaq; ventum eſt. Magnus aderat principum numerus, magna legatorum vis. Ex tota enim Europa nulla natio, gens nulla fuit que nõ aut principes aut legatos eo miſerit. Actum deniq; eſt in illo celeberrimo conuẽtu pro ipſo dicente, vt bellum communi omnium decreto thurcis indiceret̃. Dictæ ſententię: qua id ratione geri poſſet. Propoſitũ periculum qđ ceruicibus xp̃ianorum immineret. Motæ ſunt omnibus lachrymę, cum eorum calamitates exponerẽtur, qui a Barbaris in grauiſſimam ſeruitutẽ quotidie adducebantur. Incenſi animi cum oſtenderet thurcos occupare græcia & illyrico interiorẽ Europam penetraturos. Nihil eſt certe ab eo prętermiſſum, qđ ad mouendos chriſtianorum animos pertineret. Magna quidẽ in dicendo Pij laus fuit, ꝙ cum ſæpius ijſdem de rebus loqueret̃ diuerſa ſemper viſus eſt dicere, tanta erat in homine elegãtia & copia. Gallorũ q̃rimonias & calũnias Renati regis ꝙ Ferdinãdũ Alphõſi filiũ in regno

Neapolitano confirmaſſet ꝙ eundē corona regia donaſſet tribus actionibus acerrime confutauit. Agebantur hęc in Mantuano conuētu: cū tota fere Europa relicto externo bello ad inteſtinū aīos atq; arma conuertit. Surgunt germani partim in ſeipſos, partim in pannonios quorū opera tantum tāq; neceſſariū bellū magna ex parte cōfici potuiſſet. Excitat̄ Britannia duplici factione quarum altera veterē in inſula regē altera nouū fugato vetere retinere conat̄. Surgūt præterea Hiſpani Barchionēſib⁹ auxilio futuri quos Aragoniæ rex gallorum armis adiutus bello p̄mebat. Et ne quid ad diſturbāda omnia deeſſet, Italia Europæ caput relicto externo bello, ad inteſtinum animos atq; arma conuertit. gerebat̄ tum bellum ī appulia quo Ioannes renati regis filius ferdinādum regno pellere conabat̄. Hinc duplex factio in tota prouincia exorta eſt cum ħ ferdinando, illi renato fauerent, Pius itaq; omiſſo mantuano conuētu ad ſedā dos motus in hetruriam rediēs, viterbium ab aduerſa factione ꝑ fraudē occupatum haud magno negocio recipit. Pcētes ob fines domeſticos acerrimis bellis exagitati, partim ratione partim metu ad pacē redigunt̄ vmbros ſimili contētione diſtractos, ac magnis cædib⁹ oblitos & fœdatos auctoritate ſua tandē ſedauit Senēſium rēpu. ſublatis ſeditionibus oībus quibus trēnio aн̄ laborauerant cōſtituit. Exules quoſdā viros certe p̄clarosī patriā reſtituit. Nobilibus reipu. adminiſtrationē reddidit. In ſabinorū vero ꝑfidiam aīaduerſū eſt ꝙ hoſtē publicum comeatu & trāſitu iuuiſſet. Romę grauiſſimos tumultus ſicariorum repreſſit capto cum aliquot ſocijs tyburtio angeli maſſia-

Italia caput Europæ.

ni filio:quē diximus a Nicolao ob coniurationē interceptum:& laqueo ad feneſtras capitolij ſuſpē ſuq̄ auſi fuiſſent teplum pantheon occupare: atq̄ inde tanq̄ ex arce in optimū queq̄ graſſati. Tyrānos quoſdā ad res nouas ſpectātes e finibus eccleſię bello ſubmouit. Neminē vnq̄ bello attigit ad quē legatos nō prius miſerit ſi quo modo ad ſanitatem rationibus adduci poſſet. Federicū vrbinatē copiarū ſuarū ducē cū alexādro ſfortia i marſos miſit q̄ Iacobū picenninū remoraret a renato mercede cōductū:ne in appuliā ad gallos ferdinādū bello vexantes trāſiret. Ferdinādo aūt ad ſarnū fugato auxilio fuit:quominus regno ſpoliaretur. veritus ne ſi galli regnū occupaſſent: victoria elati libertatē Italiæ ſubuerterēt:Legatorū a gallis venientiū minas & pollicitationes: quibus ſe a Ferdinando ad renatum traducere conabant facile contēpſit. Sigiſmundi malateſtę eccleſiæ romane vectigalis furores ac rabiem cenſuris & armis cōpreſſit. Is em̄ ſpreto fœdere:quod inter ſe & ferdinādum fuerat:a pontifice ictum caſtella oīa ob ſeruādā fidē data cōtra ius faſq̄ vi cepit. Legatum eccleſiæ romanæ ad nulaſturē fugauit:picentibus bella intulit. Huius vero rabies ſequēti anno ad ſenogalliā federico vrbinate & neapolione vrſino ducibus graui prælio cōpreſſa & caſtigata eſt:recuperata ſenogallia expugnatū fortunam ſanum Nicolao piſtorieſi cardinali ſanctæ ceciliæ legato:ac magna pars ariminēſis agri ei adēpta eſt:ne poſſet aliquando ad rebellionē ſpectare. pugnatum eſt p̄terea nō ita multo poſt a ferdinando pari fœlicitate ad troiam Apulię oppidum quo prēlio princeps Tarentinus:ac plęriq̄ alij qui

nouarum rerũ cupidi gallica ſequebãtur arma adeo ſunt perterriti: vt ſupplices a rege pacẽ petẽtes in eius amicitiam redierint fere omnes præter paucos: quos poſtea rex bello inſecutus aut regno expulit: aut ad ſanitatem redegit. Pius autẽ duobus maximis ac grauiſſimis bellis liberatus: expeditionem Aſiaticam quæ in Mantuano conuentu regum ac principum ambitione & auaritia fuerat omiſſa repetit. Socios belli Vngariæ regem: Philippum burgundiæ ducem ac Venetos, ꝙ ꝗ promptiores ad eam rem eſſe viderentur ſibi adiungit. Oratores & nuntios cum litteris apoſtolicis ad gentes & nationes chriſtianas mittit, qui prĩcipes omnes, qui populos ad tantum bellum tanque neceſſarium adhortarentur. Ipſe interim ſenas proficiſcitur: iturus vbi ei per anni tẽpus liceret ad balnea petriolana, quę potiſſimũ eius ęgritudinem lenire videbantur. Ibi autem cognoſcit philippum Burgundum, qui ſemet venturum cũ milite & claſſe vouerat, a tanta pollicitatione deſtitiſſe, Intelligit pręterea multos eſſe prĩcipes ac populos non exteros modo ſed italos quoq; qã ambitione & liuore rem tantã diſturbare conarẽtur, quia eos viderẽt nobiliſſima præmia reportaturos: qui tantã belli molẽ ſubirẽt. Hos (aũt vt põtificẽ decuit) admonitionibus ad ſanitatẽ reducere conatus eſt. Relictis vero balneis ad vrbẽ ꝓficiſcitur: vbi, vehemẽti dolore pedũ & graui febre dies aliquot laborauit, qua ex re factũ eſt vt nonis Iunij quemadmodum publico decreto enunciauerat Anconæ eſſe nequiuerit. Delinita ante aliqua ex parte ægritudine oratores a rege gallorum & burgundię duce venientes eiuſque morã

Pontificis infirmitas

excuſantes audit. Vocatis deinde ad ſe patribus cardinalibus regi Boemiæ de fide catholica male ſentienti diem dicit. Inde ab vrbe diſcedens: p Sabinos, vmbros picentes Ancona lectica iacens defertur. In itinere autem magnam vim hominum ex Germania: Gallia: Hiſpania venientium ad bellum Thurcis indictum offendit quorum magnam partem abſolutam peccatis (Germanorum potiſſimum) in patriam remiſit: q minꝰ idonei bello gerendo eſſent: quodq etiam belli impenſam: vt in litteris apoſtolicis continebatur ſecum non detuliſſent. Dum claſſem quę paſſim in portibus ſuperi inferiq maris ad tantum bellum fuerat ędificata: dumq venetorum ducem belli ſocium Anconæ expectat: diutina & lenta febri afflictatus moritur anno ſexageſimo quarto ſupra quadringentos & mille. xvii. Kal. ſeptembris horam circiter tertiam noctis. Anno vero pontificatus ſexto diebus ſex minus. Tantę autem conſtantię & fortitudinis fuit vt tota ęgritudine graui q dem & longa occupationes intelligendi cauſas diuerſarũ gẽtium audiẽdi: inhibẽdi: decernẽdi, iudicandi, ſignandi, admonẽdi, caſtigandi, intermiſerit nũquã. Eo autẽ die quo e vita migrauit, duues horas añ extremum vitæ ſpacium patres Cardinales ad ſe vocatos conſtanti animo & voce non inconcinna ad concordiam in eligendo nouo põtifice adhortatus eſt, quibus item honorem ſummi dei: dignitatem eccleſiæ Romanæ, bellum a ſe ĩ thurcos ſuſceptũ, ſalutẽ aĩæ ſuę, familiã oẽm, nepotes vero maxĩe ſi cõmẽdatiõe dignos ſe pſtiterit, cõſtanti ac graui oratiõe cõmẽdauit. Periit ſpõte ſacramẽta oĩa, & ſigna itegerrimi xpiani om-

Mors pontificis.

Pontificis conſtantia

Nota

nibus in rebus ꝑ ſe tulit. Prӕterea vero acerrime tū quidē diſputauit cū laurētio rouerella epo ferrarienſi theologo doctiſſimo: liceret ne extremā vnctionē iterare: qua ſemel inunctus fuerat: dū baſileӕ peſtilētia grauiſſim ӕgrotaret. Oratiões canonicas vt intermitteret in tanta animi anxietate: neq; domeſticorum quidem ꝓcibus exhortari potuit, Symbolum athanaſij cõſtanter ꝓnunciauit & ꝓnunciatum veriſſimū ac ſanctiſſimum eſſe dixit. Non mortē exhorruit non ꝑturbatiõis aut inconſtãtiӕ dum ſupremū ſpiritū efflaret: ſignū aliquod edidit. Extinctus ꝑfecto magis quā mortuus dici poteſt: adeo longis ӕgritudinibus maceratus erat: vt corpus ſuum Romā deferrent ſuis mandauit. Affirmant polynctores viuaciſſimū cor in hōie inuētū. Funus Ancona Romā defert: comitante familia lugubri veſte induta ac lachrymis ſqualida, Peractis aūt de more exequijs in Baſilica ſcti petri cõdit ad altare ſcti Andreӕ ſepulchro Franciſci Cardinalis ſenēſis impēſa cõdito cū hoc

Epitaphiū Pij.

epitaphio. Pius. ij. põt. max. natione Thuſcus: pria Senēſis gēte picolominea: ſedit an. vi. Breuis pontificatus ingēs gloria fuit: cõuētū xpianorū Mātuӕ ꝓ fide habuit oppugnatoribus Ro. Sedis intra atq; extra italiā reſtitit: catherinā ſeneñ. inter ſāctas xp̄i retulit: pragmaticā ī gallia abrogauit: ferdinādum Aragoñ. in regnū ſiciliӕ cisfretū reſtituit: rē

Abrogatio pragmaticӕ ſāctionis.

eccl'iӕ auxit. Fodinas inuēti tū primū Aluminis apud tolfā inſtituit: cultor iuſtitiӕ & religionis admirabilis eloquio: vadens in bellū qd thurcis indixerat Anconӕ deceſſit: ibi & claſſem paratā & ducem venetorum cum ſuo ſenatu cõmilitones xp̄i habuit. Relatus in vrbē eſt patrum decreto & hic

cõditus vbi caput Andreæ apoſtoli ad ſe ex peloponneſo aduectũ collocari iuſſerit. Vix. it ãnos lviij.mẽſes.ix. dies.xxxvij.Collegio autẽ Cardinalium quĩq̃ & quadragĩta milia numum aureorum a vectigalibus eccleſiæ penſum ob indictũ Thurcis bellũ reliquit.Has autẽ pecunias Cardinales & triremes quæ tum in portu anconitano erãt chriſtophoro mauro venetorũ duci:qui biduo añ Pij mortẽ cũ triremibus vndecim applicuerat cõmittunt his cõditionibus:vt nauigijs ꝑ eorũ arbitrio bello nauali vterẽtur,pecunias vero ſtipẽdij nomine ad matthiã Vngarorũ regem mitterẽt bellũ aſſiduo cũ Thurcis gerẽtẽ. Mortuꝰ eſt vir fortitudinis certe ac prudẽtię ſingularis:& qui non ad otiũ:ad ſegnitiẽ ſed ad res agendas & maximas quidem natus videbatur. Augere maieſtatem põtificis conatus eſt ſemper. Non reges, non duces,non populos,nõ tyrãnos,in ſe aut eccleſiaſticum quẽpiã delinquentes bello cenſuris interdictis execrationibus perſequi prius deſtitit: ꝙ eos ad ſanitatem redijſſe cognouerit:lodouico autẽ regi Gallorũ aduerſatus eſt:ꝙ libertatem eccleſiæ minuere conaretur:cũ ab eo antea pragmaticam eccleſiæ Romanæ pernicioſiſſimã peſtẽ extorſiſſet. Borſio duci Mutinẽſi minatus eſt: ꝙ ipſe Romanæ eccleſiæ cenſuarius: & ſigiſmundo malateſtę hoſti eccleſiæ & rebus Gallicis faueret. Sigiſmundum vero auſtriæ ducem grauiſſimis cenſuris perſecutus: ꝙ Nicolaum caſanũ Cardinalẽ ad vincula Petri cepiſſet: ac cõprehẽſum aliquãdiu in carcere detinuiſſet. Dieterum Hiſemburgenſem Maguntinum antiſtitem male de eccleſia Romana ſentientem ſede depulit: inque eius lo-

cum alterum ſuffecit. Bñuentanũ archiepiſcopũ cõtra eius volũtatẽ res nouas moliẽtẽ Bñuẽtũq; gallis ꝑdere conãtẽ archiepãtu mouit. Frãciſcũ Copinũ plus auctoritatis cũ magna ꝑnicie & clade hominũ in legatiõe Britãnica ſibi vindicantẽ q̃ ei a ſede apoſtolica cõceſſum fuerat epãtu Interauenſi priuauit. Tarracinũ: bñuentũ, Sorã, Arpinum, ac magnã partẽ Hernicorũ (quę nunc cãpania vocat̃) ĩ deditionẽ eccleſię redegit nil regib⁹, nil ducibus: nil populis timore & auaritia conceſſit vnquã. Quoſdã vero ſæueriſſime arguit: q̄ ea peterent, quæ ſine eccleſię detrimẽto & eius ignominia fieri nullo modo poſſent. Tãtũ terroris dominis quibuſdã Italicis præſertim iniecit vt officio & fide nil antiquius ducerent. Vt hoſtes publicos conſtanter perſecutus eſt ſic amicos humaniſſime, ac officioſiſſime fouit. Federicum Romanorũ imperatorem. Mathiã Vngarorum regem Ferdinandum Alphonſi filium philippum Burgundum Franciſcum Sfortiam, Lodouicũ Gonzagam vehementer dilexit. Duodecim Cardinales ſuo pontificatu veteribus addidit: Reatinum Spoletinum. Trãnenſem Alexandrũ Saxo ferratenſem. Bartholomeũ Rouerellam Iacobum Luſcenſem. Franciſcum Laodomiæ ſororis ſuę filiũ Franciſcum Gonzagam Lodouici principi filiũ. Hi omnes Italici ſunt habiti. Ex Tranſalpinis Salſe Burgenſem Lodouicum libretum. Atrebatenſem. Vergelẽſem. Viuẽdi autẽ rationẽ ita partiebatur: vt ocĳ & deſidię accuſari nullo modo poſſet. Surgebat mane aurora illuceſcente: & habita ratione valitudinis ac re diuina caſte & pie facta ad negocia publica ſtatim egrediebatur. Functus

De victu Pĳ.

officio ac per hortos recreandi animi gratia dela
tus prãdebat. Mediocri cibo vtebatur; nõ exqui-
ſito & lauto. Cibos raro ſibi apparari iuſſit quod
apponebatur hoc edebat. vini parciſſimus dilu-
tique ac lenis magiſquã auſteri amator. Sumpto
cibo dimidiũ horę cũ domeſticis, aut fabulabat,
aut diſputabat. Cubiculum deinde ingreſſus cũ
paululũ quieuiſſet horis canonicis de more repe-
titis tãdiu legebat aut ſcribebat donec ei per mu-
nera publica licuiſſet. Idẽ faciebat noctu quod die
poſt cœnã. nã & legebat & dictabat vſq; ad multã
noctẽ in lecto iacẽs nec amplius ꝙ horis quinque
aut ſex queſcebat homo fuit ſtaturæ breuis: caput
habuit ante annos canũ faciẽ ante dies ſenectã prę
ſe ferẽtẽ. Aſpectu ſeueritatẽ facilitate cõditã oſtẽ-
debat. Circa cultũ corporis neq; moroſus, neque
negligens laboris patiẽs habebat. Sitim ęquo aĩo
& famm etolerauit. Robuſtũ ei corpus natura de-
derat quod tamẽ lõgę peregrĩatiões: & crebri la
bores frequẽtes vigiliæ attriuerãt. accedebãt mor-
bi eius familiariſſimi, tuſſis, calculus & podagra
quibus ita perſępe cruciabatur vt pręter vnicam
vocẽ nil ei quare viuus dici poſſet relictũ vide-
retur. Aditu etiã dũ ægrotare facilis erat verbo-
rũ parcus ĩuitus petita negauit. Pecuniarũ quãtũ
collegit tãtũ erogauit quarũ neq; ſtudioſus neq;
aſpernator fuit. Dũ numerarẽtur: dũ reponeren-
tur intereſſe nunquã voluit. Fouere ingenia ſuo-
rum temporum non eſt viſus ꝙ tria grauiſſima
bella ab eo ſuſcepta ærarium pontificium ita cõ-
tinuo exhauſerant vt ęre alieno ac magno qui-
dem ſæpe premeretur. Multos tamen muneri-
bus aulicis & bñficijs eccleſiaſticis iuuit literatos

dico.Orantes aut poemata recitãtes libenter audiuit:eorumq; iudicio qui aliquid ſapere viderẽtur ſua ſcripta cõmiſit. Mendaces & delatores odio habuit.Iram facile collegit:collectã facillime repreſſit,laceſſentibus eum cõuiciis & dictis petulantioribus conſtanter ignouit ni ſedi apoſtolicæ facta eſſet iniuria:cuius dignitatem adeo acriter tutatus eſt ſemper vt eius cauſa magnorũ regum ac principum graues inimicitias frequenter ſuſceperit.Ergà domeſticos mira comitate & facilitate vtebatur. nam quos vel inſcitia vel ignauia deliquiſſe deprehendiſſet paterna charitate admonebat.Male de ſe opinãtes vel loquẽtes coercuit nunquam:libere enim in libera ciuitate loqui oẽs volebat:querenti neſcio cui apud eũ ꝙ male audiret reſpõdit de me quoq; qui male ſentiant ſi in cãpum florę proficiſceris multos audies. Si qñ cælum Romanum tanquã naturę ſuę contrarium & in ſalubre mutare conſtituiſſet æſtate præcipue aut tybur,aut ſenas patriã proficiſcebatur.Seceſſu autẽ Abbatiæ mire delectabat:quę ĩ agro Senenſi tũ amœnitate loci, tũ opacitate ſyluarũ mira refrigeratio æſtate habetur. Frequẽtauit maceratana& petriolana balnea valitudinis cauſa. Raſa veſte vtebat:& argẽto fugali magiſquã regio.Eius enĩ voluptas õnis:qñ a munere publico vocabat in lectiõe & ſcriptione frequẽti repoſita erat. Libros pluſquã ſaphyros & ſmaragdos caros habuit quib9 chryſolitarũ magnã copiã ineſſe dicebat:Mẽſam aũt artificioſam ita cõtempſit vt ad fontes ad nemora:ad loca agreſtia delatus quę ſæpe frequentabat animi cauſa nõ apparatu põficio ſed humili ac prope ruſticano ſit vſus. Hanc

Norẽt põtifices.

eius crebrã locorũ mutationẽ nõ defuere qui caperent ex aulicis maxĩe, ꝙ id nũquã ab aliꝭ põtificibus factũ eſſet niſi aut bello aut peſte vrgente. Horũ autẽ querelas cõtempſit ſemper, ꝙ diceret, nil ob eã rem a ſe prętermitti, quod ad dignitatẽ põtificatus ad vtilitatem aulicorũ pertineret. Signabat oĩbus ĩ locis, audiebat, cenſebat, reſpõdebat, affirmabat, refellebat, qbus ex rebus quouis etiã ĩ loco abũde oĩbus ſatiſfieri poterat. Non libenter ſolus comedebat. Hãc ob rem vel ſpoletinũ cardĩalem, vel Trãnenſem vel Papiẽſem ĩ cõuiuiũ adhibebat. Inter cœnãdũ de ſtudiꝭ bonarũ artiũ loquebatur memoriã veterũ repetebat: & quid quiſq; laudis, vel dicẽdo, vel ſcribẽdo cõſecutus eſſet: exquiſito iudicio oſtẽdebat. Ad virtutẽ ſuos frequenter adhortabatur a vitiꝭ deterrebat cũ eorũ res geſtas cõmemoraret. qui ĩ vita recte aut perperã egiſſent. Auguſtino patritio lectore vſus eſt a q̃ etiã dũ ipe dictitabat adeſcribebãtur oĩa ĩterdum ſales libẽter audiebat negociꝭ pręſertĩ vacuus, florentinũ quẽdã interdũ dhibebat (cui Gręco nomẽ eſt) hoĩem terrę cuiuſuis mores: naturã lĩguã cum maximo oĩm qui audiebãt riſu facile exprimentẽ. Homo fuit verus integer apertus: nil habuit ficti, nil ſimulati chriſtianã autẽ religionẽ ita coluit & obſeruauit: vt omnẽ prorſus hypocriſis ſuſpitionem a ſe remoueret. Frequẽter cõfitebatur & cõmunicabat. Rem diuinã aut ipſe faciebat, aut dũ fieret obſeruatis de more cerimoniꝭ oĩbus aſtabat. Somnia: portẽta prodigia cõtẽpſit ſemper Fulgura procurauit nunq̃. Geomãtibus & cæteris id genus nullã fidẽ adhibuit. Timiditatis & inconſtantiæ ſignum nullum

Mors põtificis.

in homine cognitum. Extolli ſecundis rebus: & perturbari aduerſis nunquã viſus eſt. Suos plęrũque vt timidos & formidoloſos reprehendit qđ acceptas clades (vt in bello contingit) aperte ei denuntiare vererentur. incõmodis enim cõſilio & manu mederi poſſe dicebat ſi id ad tẽpus quod accidiſſet ſcitum foret. Socios belli vel magnitudine impenſæ vel hoſtiũ potentia perterritus deſeruit nunquã. Bella ſuſcepit inuitus tamẽ & multum ac maximis ĩiurijs laceſſitus pro tutela eccleſiæ pro defenſione religiõis ædificãdi ſtudio vehementer delectatus eſt. Impenſa enim ſua ſcalæ tẽpli ad Vaticanum vetuſtate collapſæ inſtaurateę. Veſtibulũ ædium ad dignitatẽ & tutelam loci munitum. Aream pro templi foribus ruderibus purgatã ſternere parabat. Porticum vnde ponti fex populo benediceret inchoauerat. Tyburcę arcẽ perfeciſſe priuſquã ĩchoaſſe viſus eſt. Senis quadrato ſaxo gentilibus ſuis porticum faſtigiatam

Sabellic⁹ curſianũ legit.

& ornatiſſimã extruxit. Corſinianum ꝙ Piẽtiam a Pio nomine in pontificatu accepto appellauit ciuitatẽ fecit templũq; teſtudineũ celebre: id quidem & ornatiſſimas ædes extruxit. Sepulchrum marmoreum paternis materniſq; oſſibus Senis in templo beati Franciſci ſuo iuſſu cõditum hoc diſticho notauit.

Epitaphiũ pris & matris Pij.

Syluius hic iaceo coniux Victoria mecum eſt:
Filius hoc clauſit marmore papa Pius.

Quatuor habuit ex ſorore nepotes ex his duo minores natu eius gratia & auctoritate a rege Hiſpano equeſtri ordini ſunt additi: primus cui Ferdinandus rex filiam in matrimoniũ locauerat: dux Amalphitanus creatur. Secundus autẽ quem (vt

antea dixi)Pius ĩ numerum Cardinalium retulit tanta cum integritate & virtute adhuc viuit vt ĩ eo nil ſit requirẽdum:quod ad ampliſſimum virũ pertineat: ingenio, moribus'ſolertia' religione,modeſtia,grauitate. Ad pium redeo qui ĩ tãto rerum faſtigio collocatus: literarum ſtudium intermiſit nunquã. Adoleſcens:& nondum ſacris initiatus poemata edidit laſciuię magis & feſtiuitati accõmodata:q̃ preſſa & grauia ſurgit tamen nonnunquã & dum iocatur mordacitate non caret. Extant eius epigrammata referta ſalibus. At tria milia variorũ verſuum ſcripſiſſe dicitur quorum pars magna baſileæ perijt. Orationi ſolutæ reliqua vita ſe totum dedit magnitudine rerum inuitatus:delectatus eſt etiam mixto ſcribendi genere:& ad philoſophandũ aptiore. Libros in dialogo edidit de poteſtate concilij baſilięſis de ortu nili, de ſtudio venãdi, de fato, de pręſciẽtia dei, de hęreſi boemorũ. Reliquit dialogum imperfectum contra Thurcos inchoatum pro defenſione fidei catholicę epiſtolas digeſſit in tẽpora & quas ꝓphanus, quas ſacris initiatus, quas antiſtes, quas pontifex maximus ſcripſerit voluminibus ſeparat. His reges nationes ciuitates principes atque omne genus hominum ad religionis arma incendit. Extat eius epiſtola ad thurcũ qua hominẽ adhortatͥ vt poſt habita machometana perfidia verã Xp̄i Ieſu religionẽ ſequatur. libellũ edidit de miſeria aulicorũ. Scripſit etiã de inſtitutiõe artis grãmaticę ad ladiſlaũ adoleſcentẽ Vngarũ regẽ. Oratiões circiteͬ duas &.xxx.habuit ad pacẽ regũ, ad cõcordiã pr̃icipũ, ad trãquilitatẽ nationũ, ad defenſionẽ religiõis, ad quietem totius orbis

Libri a Pio editi.

terrarum ſpectãtes boemicã hiſtoriã perfecit auſtralẽ imperfectã reliquit. Aggreſſus eſt hiſtoriã vbiq; locorũ ſua ætate geſtorum quã negotiorũ multitudine oppreſſus imperfectã reliquit. Cõmentariũ de rebus a ſe geſtis libros duodecĩ ſcripſit: tertiumdecimũ inchoauit. Scribẽdi genus lene eſt ac tẽperatũ. Cõciones habet ſplendidas & rei accõmodatas. Mouet affectus: ac eos denique ſedat: Candorẽ & ornatum orationis nunquã intermittit deſcribit appoſite ſitus & flumĩa Varios pro tẽpore ſumit eloquẽtiæ vultus cognitionem rerũ antiquarũ non omittit. Nullius oppidi occurrit mẽtio cuius originẽ nõ repetat ſitũ non notet. qui duces qua ætate claruerint diligentiſſime pręſcribit. Mimos etiã ad voluptatẽ notauit.

Sẽtẽtię puerbiales Pij.

Sententias ĩ prouerbij modũ reliquit multas quarũ partẽ aliquã quod ad inſtitutionẽ humanæ vitæ pertinere viſę ſunt ſubiungere inſtitui. Diuinam naturã ↄredẽdo melius quã diſputãdo intelligi ac cõprehendi poſſe dicebat. Omnẽ ſectã auctoritate firmatã humana ratione carere. Chriſtianã fidem etiã ſi miraculis non eſſet approbata honeſtate ſua recipi debuiſſe. Vnius diuinitatis tris eſſe perſonas, non qua ratione probetur, ſed a quo dicatur animaduertendũ. Mortales mẽſores cœli & terræ audaces magis videri quam veros. Syderum inueſtiga[illegible] curſus pulchrius eſſe quam vtile. Amicos dei & hac & futura perfrui vita ſine virtute nulli ſolidum eſſe gaudium. Neque auarum pecunia, neque doctum cognitione rerum vnquam repleri. Cui plura noſſe datũ eſt, eum maiora ſequi dubia. Plebeis argenti nobilibus auri principibus gẽmarum loco literas eſſe debere bonos medi-

cos non pecuniā ſed bonā valitudinē ægroti q̄rere. Artificioſam orationem ſtultos non ſapientes flectere. Sanctas eſſe leges q̄ vagāti fræna licentiæ imponunt. In plebē vim habere leges in potētes mutas. Res grauiores armis non legibus diffiniri. Vrbanus ſuam domum ciuitati ciuitatē regioni regionē mundo mundū deo ſubijcit. Lubricū eſſe primū apud reges locum, Vt in mare flumina omnia: ſic vitia in magnas aulas influere. Aſſentatores maxime quo volunt reges ducere. Nulli magis principes aures q̄ delatori præſtare, peſſimam regibus peſtē adulatoris linguā. Regē qui nulli fidit inutilē eſſe nec meliorē qui oībus credit. Qui multos regit a multis regat oportet. Non eſſe regio nomine dignū: qui ſuis cōmodis publica metitur. Neq̧ qui ſacra negligit eccleſiæ prouentum neq̧ regē q iuridicundo non aſſidet vectigilia digna petere. Litigatores aues forum: aream: iudicē: rete: patronos aucupes dicebat. Dignitatibus viros dandos nō dignitates hoībus. Magiſtrat⁹ alios mereri & n̄ hr̄e alios habere & nō mereri Graue pōtificis onus ſed btm̄ ei q benefert. Indoctum epm aſino cōparandum. Corpa malos medicos animas īperitos ſacerdotes occidere. vagum monachum diaboli mācipium eſſe. Virtutes clerum diталſe vitia pauperē facere. Sacerdotib⁹ magna ratione ſublatas nuptias maiori reſtituendas videri. Fideli amico nullum theſaurum ante ferendū: vitam amico inuidiam morti comparandam. Hoſtem in ſe nutrire qui nimis filio ignoſcit. Nulla in re auarum placere hominibus niſi in morte. Vitia hominum liberalitate obtegi nudari auaritia. Mentiri ſeruile vitium eſſe. Vini vſum & labores

Nota.

& morbos auxiſſe mortalibus.vinum quod mentem excitet:non quod obruat ſumendum. Libidinem ætatem oēm fœdare ſenectutē extinguere.Quietam vitam non aurum ipſum non gemmas p̄bere.Dulce bonis durum iniquis mori. Generoſam mortē turpi vitæ oīum philoſophorum ſnīa anteferendam.Hæc ſunt fere quę de vita Pij pontificis ſcribi poſſunt ad cuius laudes hoc etiam addo ꝙ & beatam Catherinam ſenenſem in ſanctas retulit caput ſancti Andreæ e pelloponneſo a principe loci Romam auectum ſancto Petro cū maxima veneratione cūcꝗ ſupplicationibus cleri populiqꝫ Romani in ſacello ad id fabricato collocauit repurgato templo eo loci potiſſimum dimotiſqꝫ quorūdam pontificum & Cardinaliū ſepulchris quę baſilicam ipſam temere occupabant.

Beata Catherina de ſenis canonizatur.

Paulus II

PAulus Secūdus:Petrus Barbo antea vocatus patria venetus patre Nicolao matre polizenna ſancti Marci p̄ſbyter cardinalis pridie k̄l'as ſeptembris pontifex creatur.M.cccclxiiij. Is ēm Eugenij pontificis ex ſorore nepos adoleſcens adhuc iturus ī mercaturā erat:quę apud venetos in p̄cio eſt & a ſolone nō īprobat̄ & iam ſcriniū & arma in triremes detulerat cū ei nunciatū eſt Gabrielem Condelmerium auunculum ſuum pontificem creatum eſſe:Subſtitit itaqꝫ ad hortantibus amicis & fratre Paulo Barbo maiore natu: ac litteris(licet iam adultus eſſet)operam dedit pręceptore vſus Iacobo Ricione qui diligentiam hominis ea in re laudare conſueuerat. Habuit & alios p̄ceptores nec tamen ob ętatem admodū profe

cit quos oẽs pręter Ricionẽ(dum põtifex eſſet)di gnitate & facultatibus honeſtiores reddidit oſtẽ dens per eos non ſtetiſſe quo minus doctior euaderet:paulus autem Barbo magni animi ac prudentiæ vir cognita fratris natura.quę poti⁹ quietam ꝙ negocia appetebat Eugenium rogat: nam Florentiam vidẽdi hominis cauſa venerat vt petrum ad ſe vocet:initiatũmqꝫ ſacris in aliquo dignitatis gradu collocet. Vocatus itaqꝫ Petrus archidiaconatum Bononienſem:ac non ita multo poſt epiſcopatum ceruiæ commẽdatione adept⁹. Protonotarius ab auũculo creat̃:ex his potiſſimũ qui emolumentorum participes ſunt.His autẽ facultatibus aliquot annis vitam ducens:tãdẽ vna cum Alouiſio patauino Medico(quẽ poſtea Patriarcham et camerarium appellarunt)Cardinalis ab Eugenio creatur Inſtantibus quibuſdam Eugenij familiaribus vt haberent quem Alouiſij potentiæ interdum obijcerent.inter quos poſt ea tã ta ſimultas fuit vt nuſqꝫ maiore odio certatũ ſit. his etiam diſcordias alentibus:qui ſeditionibus ali & augeri conſueuerant. Dolebat enim Petrus primum locum ſibi apud Eugenium ſubripi:cum nepos eſſet:cumqꝫ etiam Patricius venetus. Hanc ob rem inimicitias non vulgares exercuit cũ Frãciſco Condelmerio Vicecancellario ex amita Eugenij nato:quo deinceps mortuo totum ſe in patriarcham vertit:licet ſępius intercedentibus amicis in gratiam redijſſent ſimulato animo.Hanc ob rem ſub diuerſis pontificibus:ita inter ſe mutuis odijs certarunt:vt alter alteri non pepcerit:ſiue facultates ſiue dignitatem ĩſpicias.Iactata & inter eos varia ꝓbra ſũt:quę cõſulto p̃tereo ne ma

ledicis fidē p̄ſtitiſſe videar. Mortuo autē Eugenio cum in eius locū. Nicolaus. v. ſuffectus eſſet: tantum apud hoīem gratia & blanditijs valuit: vt & primū ip̄e locū e natiōe ſua apud eū tenuerit: fratre Nicolao hominē adiuuāte & ita Nicolaum animaduertit, vt camerarij dignitatē Alouiſio diminueret. Erat em̄ Petrus Barbo natura Bland9 arte humanus vbi opus erat: p̄terea vero eo indignitatis plerūq; deueniebat cū p̄cando: rogando obteſtando quod vellet cōſequi nō poſſet: vt ad faciendam fidē p̄cibus lachrymas adderet. Hanc ob rē Pius pōtifex hominē Mariā pientiſſimā appellare interdū p̄ iocum ſolebat. His quoq; artibus apud Calixtum vſus eo p̄pulit hoīem: vt Alouiſium cū triremibus in thurcos mitteret, oſtēdēs hominis amplitudinē huic tantæ rei maxime conuenire, cū alias & exercitus duxaſſet, & ditionem eccleſię ab hoſtibus cōſtanter tutatus fuiſſet. Hac demum moleſtia liberatus Petrus Calixtum deīceps ita in ſnīam ſuā ſemper traxit, vt donec vixerit nullius magis q̄ huius concilio ſit vſus. Facile p̄terea quicqd volebat a pōtifice īpetrabat, ſua vel amicorum cauſa. Erat em̄ p̄penſior in amicos & quos in cliētelam ſuſceperat q̄buſcūq; rebus poterat iuuabat, ac cōſtantiſſime tuebat, cum apud vnūquēq; magiſtratū, tū vel maxime apud pontificem. Tantæ p̄terea humanitatis fuit, vt in ęgritudinibus curiales ipſos, qui aliquo in p̄cio erant inuiſeret, & quibuſdam remedijs adhibitis eos ad valetudinem adhortaretur. Semper enim domi domi habebat vnguenta Venetijs aucta oleum tyriacā &c. id genus q̄ ad curendam valitudinem faciunt. Ex his aliq̄d ad ægrotos mitte

Humanitas pontificis circa infirmos.

bat.Curabat itē vt vni ſibi magiſq̄ʒ alteri ęgrotā tium teſtamenta cōmitterent:quę poſtea ex arbitrio ſuo partiebat̄ & ſi q̄d inerat q̄d ad rē ſuā ptineret:facto t ūſub haſta p̄cio id ſibi pecunia vindicabat.Romanorū vero quorundā amicitia delectatus eſt:quos ſæpe in conuiuium adhibebat: tū ad iocum:tum ad riſum:quē & Priabiſius ſuus & Franciſcus Malacaro ſalibus:mimis:dicterijs:ſcōmatibus frequenter non ſine vrbanitate excitabant.His quidē artibus effecerat:vt tum ciuibus Romanis,tum aulicis ipſis charus eſſe putaretur. Præterea aūt ne domi tm̄ poſſe videret̄,foris etiā auctoritatē ſibi cōparare annixus eſt.Nā & in hernicos(quā nunc cāpaniā Romanā vocant)ꝓfect9 eſt ad pp̄los quoſdā ſedandos qui de finibus contēdebant,& litē cōponere iter comitē aduerſæ & Neapolionē vrſinū conatus paulū abfuit,qui turpiter captus in vincula coniceretur, adeo in eum comes Aduerſus ob quandā verborum licentiā male animatus erat.Re itaq̄ʒ infecta abiens homini ſemp aduerſatus eſt.Mortuo deinde Calixto in eiuſq̄ʒ locum Pio ſuffecto,cū pmutare ep̄atum vicentinum in patauinum inſtando acerbe nimium rogando anniteretur & Pij pōtificis & Venetorū irā adeo incurrit:vt & paulū fratrē ſenatorio munere amouerīt & ei interdixerint, quominus aliorum beneficiorum ꝓuentibus potiret̄,niſi ſnīam mutaret.Hāc ob rē indignatus hō vlciſcendi tp̄s obſeruans,interim acerbe nimium in eos inuehebat̄,per quos ſteriſſet quo minus voto potiretur. Mortuo autē pio in eius locum ip̄e ſuffectus, ſtatī vbi magiſtratum inījt,ſiue ꝙ ita pollicitus erat,ſiue ꝙ Pij decreta & acta oderat. Abbreuiatores

omnes oderat quos pius in ordinē redegerat:tanquam inutiles & indoctos(vt ipſe dicebat)exauctorauit.Eos enim bonis & dignitate indicta cauſa ſpoliauit:quos etiam propter eruditionē & doctrinam ex toto orbe terrarum conquiſitos: magnis pollicitationibus & prēmijs vocare ad ſe debuerat.Erat quidem illud collegium refertū bonis ac doctis viris:Inerant diuini atq; humani iuris viri peritiſſimi.Inerant poetę & oratores pleriq; qui certe non minus ornamenti ipſi curię afferebant:q̄ ab eadē acciperent:quos omnes Paulus tanquam inquilinos & aduenas poſſeſſiōe pepulit:licet emptoribus cautum eſſet litteris apoſtolicis cautum etiam fiſci pōtificii auctoritate:ne qui bona fide emiſſent e poſſeſſione honeſta ac legitima deijcerentur.Tentarunt tamen ij ad quos res ipſa pertinebat hominem e ſnīa dimouere:atq; ego certe qui horum de numero eram rogando etiam vt cauſa ipſa iudicibus publicis(quos rotę auditores vocant)committeretur.Tum ille toruis oculis me aſpiciens:ita nos inquit ad indices reuocas? Ac ſi neſcires omnia iura in ſcrinio pectoris noſtri collocata eſſe.Sic ſtat ſnīa inquit:loco cedant omnes:eant quo volunt:nil eos moror: pontifex ſum mihiq; licet pro arbitrio animi aliorum acta & reſcindere & approbare.Hac vero tam immiti ſnīa accepta: vt lapidem immobilem voluemus obuerſamur:& fruſtra quidē die ac noctu ī forib⁹ aulæ viliſſimū etiā quēq; ſeruū rogantes: vt nobis alloqui pōtificē liceret.Reijciebamur nō ſine cōtumelia tanq̄ aqua & igni interdicti ac ꝓphani.Hac autē diligētia viginti continuis noctibus vſi ſum⁹:nil enim fere niſi noctu agebat.Ego

vero tāta ignominia excitus: quod mihi ac socijs meis coram non licebat:id agere per litteras inſtitui: ſcripſi itaq; epiſtolam his ferme verbis: Si tibi licuit indicta cauſa ſpoliare nos emptione noſtra iuſta ac legitima:debet & nobis licere conqueri illatam iniuriam iniuſtamq; ignominiam.Reiectia te ac tam inſigni contumelia affecti dilabemur paſſim ad reges:ad principes:eos adhortabimur:vt tibi concilium indicant:in quo potiſſimū rationem reddere cogaris:cur nos legitima poſſeſſiōe ſpoliaueris.Lectis litteris Platynam reum maieſtatis accerſit:in carcerem trahit:compedib⁹ reuincit.Mittit Theodorum Taruiſinum epiſcopum:qui quęſtionem habeat.Is ſtatim me reū facit:φ & libellos famoſos in Paulum ſparſiſſem: & concilij mentionem feciſſem. Primum crimen ita confutaui:eos quidem dici libellos famoſos in quibus ſcribentis nomen reticetur:at meum nomen in calce litterarum extare:non igitur libelli famoſi ſunt.Qui vero de concilio mentionem fecerim: me non adeo graue crimen id putaſſe: cum in ſynodis a ſanctis patribus ſtabilita ſint fundamenta orthodoxæ fidei:prius ſparſim iacta a ſaluatore noſtro eiuſque diſcipulis:vt maiores cum minoribus æquo iure viuerent:ne cuiquam fieret iniuria. Vnde etiam apud Romanos inſtituta eſt cenſura:qua & qui priuati et qui in magiſtratu fuerunt rationem habiti magiſtratus:& vitæ anteactæ reddere cogebantur. Cum vero his rationibus nihil profeciſſem:reuinctus compedibus & q dem grauiſſimis media hyeme ſine foco: celſa in turri ac Ventis omnibus expoſita coerceor menſibus quattuor. Tandem vero Paulus Fran-

Epiſtola Platinę ad pontificē.

Platina carceratur.

ciſci Gonzagæ cardinalis Mantuani precibus fati gatus,ægre pedibus ſtantē moleſtia carceris me liberat,admonet ne ab vrbe diſcedā,in Indiā inquit ſi ꝓficiſcere inde te retrahet Paulus. Feci mādata trienio in vrbe cōmoratus ſum, arbitratus hominem aliquā medelam meis incommodis interim allaturum.Coronatus paulus de more, memor a Calixto quondā pulſos eſſe e ſancto Ioanne laterano canonicos regulares,quos eodem in loco Eugenius pontifex ante collocauerat, eoſdē reuocauit,vt ſeorſum a canonicis ſecularibus diuina officia celebrarēt.Prętera vero canonicorum ſecularium eo in loco nomē aboliturus.ſi qs moriebat̃ in demortui locum neminē ſufficiebat: aut ſi quod bñficium vacabat coactos ſe canonicatibus illis abdicare ad alias eccl'ias trāſferebat,vt tandem beneficia illa in vnum corpus redacta,canonicis regularibus ſatiſfacerent ſine vllo ſuo diſpendio,cum eos tum paſcere ob inopiam oporteret.Hanc autē ob rē paulus multum ad ſe alienauit ciuium animos,ꝙ dicerent illa beneficia a maioribus ſuis inſtituta,pulſis ciuibus inquilinis dari.Neqꝫ hoc cōtentus paulus ſeorſum canonicos quoſdam allocutus eos minis etiam adhibitis abdicare ſe illis cononicatibus impellebat.Nonnulli tñ eius minas contemnentes,tempus vindicandę libertatis expectabāt,quod poſtea eo mortuo eluxit:At vero cum nunciatum eſſet Thurcos capta iam fere tota Epyro in Illyricum iter parare oratores ſtatim ad reges & principes miſit eos oratum,vt compoſitis rebus ſuis de bello thurcis inferendo ad propulſandam iniuriam cogitarent. Qua de re nil certe actum eſt,cum inter ſeſe gra-

uiſſimis bellis decertarẽt hinc germani: hic Anglici nunc veterem regem:interdum vero nouũ expectantes. Hinc Hiſpani:hinc galli pricipes veriti regis potentiã.qui regio nomini oẽs obtemperare volebat:iactabatq; ſe breui facturum:vt eos pœniteret:qui ſecus feciſſent. Præterea vero Paulum vrgebat regis Boemiæ perfidia qui ſe paulatim a toto corpore xpiani noĩs ſubtrahebat. In hunc itaq; mittere Vngariæ regẽ cũ exercitu inſtituerat:ſi ei per bellũ in Thurcos ſuſceptũ licuiſſet:ſic rem inter regẽ & ĩperatorẽ cõponere potuiſſet. Nã mortuo Ladiſlao rege Vngariæ eius nepote:qui hęrede carebat: imperator ipẽ regnũ illud quod Mathias Vaiouadę filius occupauerat:ſibi deberi prædicabat. Differendã itaq; rem Paulus ĩ aliud tẽpus cenſens:ac cõponẽdas quaſdam ſimultates ciuium Romanorum ĩter ſe diſſidentium animum adiecit. Orta nãq; rixa erat inter Iacobum Ioãnis Alberini filiũ & Fœlicẽ nepotem Antonij Capharelli:hãc ob rem accitis ad ſe patribus familias:eos aliquãdiu renitẽtes ad cõcordiã datis vadibus cõpulit. Verum nõ ita multo poſt Iacobus Alberini filius nuſquã laturus iniuriã patri illatã Antonium Capharellum ĩterficere conatus:confoſſum aliquot grauibus vulneribus tanquã mortuũ reliquit. Hãc ob rem indignatus Paulus: q̃ cõtra atq; Alberinus iurauerat filius egiſſet: euerſis eorum ædibus: redactiſq; in fiſcum omnibus bonis:eos ab vrbe exules demũ facit. Hos tamẽ poſtea ſuo iuſſu ad vrbẽ redeuntes in gratiã recepit: reſtitutis rebus oĩbus:paceq; inter diſſidentes cõpoſita:cum tñ ambo aliquandiu in carcere ſtetiſſent Anno vero. M.cccc. lxv.

Alouiſius patauinus pōtificis camerarius & titu-
liſancti Laurētij in Damaſo preſbyter Cardialis
vir quidem ditiſſimus & ī rebus agendis ſagax:
ſed vltimo ſuæ vitæ tempore parū prudēs: quip-
pe qui ex teſtamēto maxima ex parte hęredes re-
liquerat duos fratres cognomento Scarampos:a-
lioquin bonos & liberalis īgenij:ſed nequaquam
tantis fortunis & prouentibus eccleſiæ patris di-
gnos quid homines ſuſpicarētur ſcimus. Has au-
tem facultates paulus licet ei teſtandi facultatem
vltro permiſiſſet:ſibi vindicauit. Scarampos ce-
pit:& tam diu honeſto tamē loco retinuit: quoad
quę florentiam delata fuerant ad ſe deferrētur. Fu
gientes Scarampi:dum hac de re ageretur: capti ī
carcerem conijciuntur. Verum cum bona patri-
archę Florentia Romā delata fuiſſent:Scarampos
cū bona parte īcolumes dimittēs, in reliquos pa-
triarchæ familiares maiore benignitate vſus eſt:
ꝙ̄ ipſe teſtator īſtituiſſet. Atq; hoc modo bona ho
minis tāta diligētia:parta maiore retētata: cū ma
gna opum iactatiōe:ac ſi annos Matuſalem victu-
rus eſſet:ab eo ſunt partim poſſeſſa, partim diſtri
buta,quocum diutius ſimultatibus,cōdijs, maledi
centia certauerat,cum maluiſſet ad thurcos ipſos
q̄ ad paulum bona ſua recidere. Sed neq; hoc con
tenta diuina prouidentia voluit eius quoque cor
pus iam ſepultum in prędam dari. Ab ipſis enim
quibus ipſe beneficia ſancti Laurentij in Damaſo
dederat noctu aperto ſepulchro annulo & veſti-
bus ſpoliatus eſt. In hos autem paulus re cognita
grauiter animaduertit. Eodem fere tempore fe-
dericus adoleſcens egregius ferdinādi filius Me-
diolanum iturus ad ducendam Franciſci Sforciæ

filiam fratris vxorem in regnum Romam veniēs prodeunte obuiam honorato quoque & Rhodorico vicecancellario perbenigne a paulo ſuſcipitur: ac Roſa donatur quam pontifices quotannis donare alicui ex principibus chriſtianis conſueuere. Interim vero cū ferdinando in animo eſſet eos bello perſequi: & potiſſimum ī regno ſuo exiſtētes qui dum a Gallis premeretur a ſe defecerant: miſiſſetq; copias quaſdam ea mente vt ducem Soranum adoriretur, pontifex diuertere id bellum cupiens archiepiſcopum Mediolanenſem eo propere miſit oratum: vt copias illas quēadmodum ratione Feudi tenebatur ad ſe mitteret: q̄ diceret ſibi in animo eſſe Comitis Auerſæ filios eccleſiæ nequaquam obtemperantes e medio tollere. Nā eo fere tempore auerſæ Comes moritur: quo paulus pontifex creatur corpuſque eius Romam delatum in baſilica ſanctæ Mariæ maioris ſepelit. Rex itaque acerrimus Deiphœbi hoſtis quippe qui ab eo ſuperiore bello inſidijs veneno & armis petitus fuerat copiarum ſuarum prefectis mandat: vt primo quoque profiſciſcantur tempore quo pontifex ire iuſſerit. Antea enim deiphœbum & franciſcum ad ſe vocatos mouerat: vt & iter tutum a latronibus ſeruarent: ne Romam aliunde venientes in ipſis prope vrbis Romę portis ſpoliarentur: vtque ſecurantiæ prefecti viæ quondam filio Caprarolam quod oppidulum eſt redderent: cum omnia fere ipſius prefecti bona poſſiderent. Vtrumq; vero non modo facere recuſarunt verum etiā minas addidere iactitātes ſępius ſe comitis aduerſę filios eſſe nec laceſſentibus percituros: Tum vero paulus clanculū paratis rebus oībus

ad bellum neceſſarĳs ſuperuenientibus etiam regĳs copĳs quītodecimo die poſtea ꝙ̃ inchoatum eſt bello eos īcautos & nil tale opinātes oppreſſit redactis ī poteſtatem eccleſię nouē caſtellis: quorum de numero aliqua ita munita natura & arte erant: vt vix opera hominū expugnari poſſe crederentur. Deiphebus autē veritus ne captus ad regē mitteretur ſalutem ſibi fuga quęſiuit. Capitur autē Franciſcus frater cū filio & quīquennio ī arce hadriani retentus demū creato Sixto liberatur. Hinc poſtea īter paulū & regē ipſum ortę graues inimīcitiæ ſunt cū Ferdinādus hoc tāto merito peteret ſuperiorum annorum tributum quod eccleſiæ pendebat ſibi relaxari: & quod deinceps ſoluturus eſſet diminui cum regnum Siciliæ patruus ſuus poſſideret cuius ipē vna cū regno Neapolitano vectigal penderet. Inſpiciēda dicens & ſua merita & cōſiderādum quid poſſet ī contrarium accidere cum diceret ſe cōtinuo acies quaſdā in armis habere nō magis ſua ꝙ̃ pontificis Romani gratia vt ī bello cōtra auerſanos paulo ante nouerat. Cōmemorabat viciſſim paulus merita eccleſiæ erga Ferdinandum atq̀ hoc modo altercationibus in longum res ipſa ſemper protracta eſt: cum vterq̀ repetendi ius ſuum tēpus quęreret Moliri res nouas interim rex cauebat Iacobi picennini qui ſulmonē in Marſis & alia oppida tenebat potentiam veritus quē poſtea franciſcus Sfortia ſocer ad regē miſit data fide ſe quotiēs libuiſſet incolumē redi turū. Verum aliter Iacobo ꝙ̄ putarat accidit. captus enim Neapoli a Ferdinando cum filio & in carcerem coniectus non ita multo poſt vita priuatur figmēto adhibito ꝙ in

carcere ipſo decidẽs crus fregiſſet: dum redeuntes ab Iſchia quam enariam antiqui vocabant triremes regis de gallis victrices ſtudioſius ꝙ cautius per feneſtrã inſpicit. Sunt qui arbitrãtur hominem adhuc viuere quod ego nullo modo credo cum nullus eſſet in Italia aptior ſi auctoritatẽ hominis in militia reſpicis ad euertendum Ferdinãdi regis ĩperium. Subſtiterat in via hac recognita (Senis nãqꝫ erat) ducis Mediolani filia Neapolim ad maritum itura vt fidẽ faceret nulla patris ſui culpa Ferdinãdum ĩ Iacobi Picennini necem cõſpiraſſe. Quid autẽ ea de re ſuſpicati ſint homines optime nouimus: fuere etiã qui dicerent id prius a Paulo pontifice ſcitũ fore cum illis diebus archieps̃ Mediolanenſis a pontifice ad regẽ & a rege ad pontificẽ frequenter cõmeauerit. Cumque paulus ipſe dixerit audita hoĩs captiuitate appellationum iudicẽ e medio ſublatũ eſſe. Sed verum eſt illud Vergilianum Neſcia mens hominum fati ſortiſque futuræ. Nullius enim magis ꝙ Iacobi picennini opera reprimere Ferdinãdi cõtumaciã paulus potuiſſet ſi tum in vita fuiſſet qñ inter eos de ſoluendo tributo cõtentio eſt orta ac bellum prope certum. Nã celebratis nurus ac filiȷ̃ nuptȷ̃s hac vna re & iacobi morte ſtabilito regno Ferdinandus cũ pontifice inſtat: vt & tributum ei diminuatur & quędã oppida quę de regno poſſidebat eccleſia ei redderẽtur. Miſit eo paulus Bartholomęum Rouerellã legatũ tituli ſc̃ti Clementis preſbyterũ Cardĩalẽ qui regis mentẽ aliqua ex parte leniuit. Verebatur tum credo vterque ne ſolis ac lunę eclypſes quæ tum fuere cum maxima hominum admiratione regnorum mu-

Vergilius.

tationē portēderent. moritur tn̄ (ne corpora cę-
leſtia fruſtra pati exiſtimes) ſequēti āno frāciſcus
Sfortia inſubrię & lygurię dux. Nā Genuę dn̄atū
Biēnio ante adeptus fuerat, dedētibus ſeſe ciuib⁹
diutino bello partī inteſtino & graui partī exter-
no agitatis. Gallorū em̄ dn̄atū quē ſpōte petierāt
reijciētes ad ſex milia gallici nomnis ante oculos
Renati regis interfecere qui tum triremibus ali-
quot bene armatis aderat recuperādę vrbis cau-
ſa quæ iā a Gallis defecerat. Mortuo itaq; franciſco
Sfortia Mediolanēſium duce cardinales ſtatī pau
lus ad ſe vocat quid eſſet agēdum cōſulit. Cēſue-
re oēs mittēdas eſſe literas & nuntios ad princi-
pes italiæ ad populos qui eos adhortarētur nil no
ui moliri ſed pacē antea initā ſeruare: maxīe vero
tam iniquo tēpore quo a Thurco cōi xp̄ianorum
hoſte vexaremur. prętere a vero ep̄m cōchenſem
Mediolanum mittit oratum populum illū vt nil
antiquius fide putaret quā Galeatio franciſci filio
prętiterat. Aberat tum Galeatius iuſſu patris in
Galliam cū exercitu miſſus dū rex Alouiſius cū
principibus regni dicto ſuo haud quaquam ob-
teperantibus bellū gerit. Ex fœdere em̄ dum Ge-
nuam in feudū accipit pręſidia regi franciſcus ſub
miniſtrabat. Requirebat & hoc affinitas inter eos
cōtracta cū Galeā regine ac ducis Sabaudiæ ſoro
rem in vxorē accepiſſet. Qui cognita patris mor
te relicto bello: quod regio nomine contra Bur-
gundiæ ducem inchoauerat, Lugduno abiens ac
cum paucis permutata veſte in patriā rediens di-
tione paterna auxilio matris quæ populos in fide
continuerat ſine vlla contentione potitur: paulus
vero cōpoſitis hoc modo italiæ rebus cum intel-

ligeret militiam Rhodiorũ militum ob inopiam ad nihilum redigi eorum magiſtrum ac primates religionis ad ſe vocat corrigẽdi erroris cauſa qui poſt frequentes conuentus apud.S. petrum habitos tędio animi & ſenio cõfectus morit:ſepeliturq̧ in Baſilica ſancti petri non longe a ſacello ſancti Andreæ.in cuius locum Carolus Vrſinus ſuffectus Rhodum ad tuendam inſulam propere mittitur.Interim vero cum nunciatum paulo eſſet in poli oppido in equicolis poſito multos hęreticos in eſſe dominũ loci cum viris octo & fœminis ſex cõprehenſos & ad ſe perductos cognito hominũ errore ignominia notauit: & quidem grauiſſima eos potiſſimum qui pertinaciores fuere nã mitius cum his eſt actum qui errorẽ confeſſi veniam petiere .Erant enim eius ſectæ quã a peruerſa mente opinionis eſſe dicimus ꝙ dicerent nullum verum xp̃i vicarium eſſe eorũ qui poſt petrum fuere niſi qui paupertatem chriſti imitati ſunt. Aucto deĩde Cardinalium numero ad.x.eñ eodẽ tẽpore creauit:quorum de numero.ij.fuere franciſcus fauonẽſis ordinis Minorum generalis. M. Barbo. pręſul Vicentinus cuius opera & cõſilio magnis ĩ rebus ſemper eſt vſus: Oliuerius Archieps̃ Neapolitanus. Amicus Epiſcopus Aquilanus. Theodorus Monferratus: reliqui partim Galli: partim Vngari & angli ſunt habiti.Senatu itaq̧ ĩ hũc modum aucto ad cõponendã Italię pacem totus cõuertit.Nã cum florẽtini quidã a factiõe petri medices ciuili diſcordia pulſi . Vt Deteſaluus Neronius & Angelus Accioiolus ac Nicolaus Sudorinus. Bartholomęũ Bergomatẽ concitaſſent:qui magnã vim equitũ ac peditũ hẽbat vt in hetruriã

cum exercitu mouẽs ſe ac extorres oẽs ĩ patriã re-
duceret adiuuãtibus iam Venetis occulte tamen
primo quidẽ impetu poſſe & velle ſubuertere to-
tã Italiã viſus eſt. Verum cum ĩ flãminia galeatiũ
ducẽ Mediolanenſem obuium habuiſſet cum re-
gis ac florentini populi copijs habenas inhibuit: &
cunctãdo potius q̃ pugnãdo vincere annixus eſt
pugnatum eſt tñ ſemel atq; acriter comitis Vrbi-
natis auſpicijs in agro Bononienſi ad ricardinam
(id ei loco nomẽ eſt) dum caſtrametat̃: quo quidẽ
tẽpore de Bergomate actum certe erat ſi tum ga
leatius affuiſſet qui florentiam cõponẽdæ rei bel
licæ cauſa profectus paulo ante fuerat. Ferunt qui
tãto prçlio interfuere nuſquã ætate noſtra maio-
re cõtentiõe certatum eſſe prelium antea fuiſſe in
quo plures deſiderati fuerint. Tum autẽ Veneti
ſibi potius quã homini cauẽtes: cohortib⁹ aliquot
& turmis ei ĩ auxilium miſſis pacẽ enixus quçre-
re eius conficiendæ arbitrium omne in pontificẽ
deferentes. Qui rei ſuæ quoq; admodum retinẽs:
ſi victoria ad regẽ & ducem recideret: vt pax cõ-
ficeretur inſtabat. Erat enim opinio quorundam
hominum non vulgarium Bartholomçum con-
niuente pontifice padum traieciſſe: quo mutato
Florentinorum ſtatu inferre bellum ferdinando
regi cõmodius poſſet: cui ita infenſus erat vt acci
re cõtra eum nouos quoq; in italiã hoſtes cogita-
uerit. vocatis itaq; ad ſe omnium principum lega
tis: pacem his rationibus cõpoſuit: vt vtraq; pars
quæ bello ceperat redderet: vtq; bartholomæus
copias ſuas in Ciſalpinã Galliam reduceret: Ser-
uareturque pax illa quæ antea inter franciſcum
Sforciã & Venetos apud Laudam pompeianam

compoſita fuerat. In vna re tãtum addubitatum excluderet ne a pace Italię ſabaudię dux vel Philippus frater qui eo anno venetorũ ſtipendĳs militauerat prouinciamq; Galeatĳ bello vexauerat. Petebant veneti vt inter fœderatos is quoque cẽſeretur. Negabat id fieri poſſe Galeatius cum diceret eum ſe nunquã pro amico & ſocio habiturũ quẽ Rex Francię hoſtẽ haberet. Verum tm̃ valuit Paulus blandicĳs & pollicitationibus vt legatum Galeatĳ contra principis ſui decretum in ſententiã ſui ipſius traxerit. Hãc ob rem irat9 Galeatius & Laurentium. Piſaurienſem legatum ſuũ exilio mulctauit & ſabaudiẽſes ita bello vexauit vt eos pacẽ expoſcere coegerit, quæ quidem ex arbitrio regis francię poſtea cõpoſita eſt interuenientibus & reginę vxoris Galeatĳ precibus quæ ducis Sabaudiæ ſorores ſunt. Compoſitis autẽ hoc modo rebus Paulus ad ocium conuerſus populo Romano ad imitationem veterum ludos q; magnificentiſſimos & epulum lautiſſimũ inſtituit, procurãte eã rem Vianeſio Bononienſi pontificis vicecamerario. Ludi autẽ erãt pallia octo quę curſu certantibus in carniſpriuio proponebãt ſingulis diebus. Currebant ſenes, adoleſcentes, Iuuenes, Iudęi, ac ſeorſum paſtilis prĩo quidẽ pleni quo tardiores in curſu eſſent. Currebãt & eq equæ Aſini bubali tãta cũ oĩm voluptate, vt hoĩes pręriſu pedib9 vix ſtare poſſẽt. Curſus aũt & ſtadiũ erat ab arcu Domitiãi vſq; ad ędes ſcti Marci, vñ põtifex ipẽ ſolidã voluptatẽ pcipiebat. hac ẽt ĩ pueros cœno oblitos poſt curſũ mũificẽtia vſus vt ſingulis carlenũ (nuſmi argẽtei id genus eſt) cõdonaret. Sed ecce ĩ tã publica oĩm lętitia ſubitus terror paulũ occu-

pat. Nunc iaturei quoſdã adoleſcẽtes, duce Calimacho in eũ cõſpiraſſet cui p̃ timore vix reſpiranti, neſcio quo fato nouus ẽt terror addit. Aduolat ei quidã cognomẽto philoſophus hõ facinoroſus & exul: qui vitã primo & reditũ in p̃riam dep̃cat⁹ nũciat, ac falſo quidẽ Lucã Tociũ Rõanũ ciuẽ Neapoli exulãtẽ, cũ multis exulibus in nemoribus Veliterinis a ſe viſum, ac paulopoſt affuturũ. Timere Paulus ac magis trepidare tũ cœpit, veritus ne domi & foris opprimeret. Capiũt p̃multi in vrbe tũ ex Aulicis cum ex rõanis. Augebat hoĩs timorẽ Vianeſius augebãt & alij eius familiares, qui ex tãta p̃turbatiõe aditũ ad maiorẽ dignitatẽ & vberiorẽ fortunã ſibi q̃rebãt. Irrũpebãt cuiuſuis domũ ſine diſcrimine. Trahebãt ĩ carcerẽ q̃s ſuſpectos cõiuratiõis habuiſſent. Et ne ego tãtę calamitatis expers eſſem, domũ vbi habitabã multis ſatellitibus noctu circũdãt, fractis foribus ac feneſtris vi irrũpũt. Demetriũ Ducẽſem familiarẽ meũ cõp̃hẽdũt a quo vbi ſciuere me apd̃ cardinalẽ Mãtuanũ cœnare, ſtatĩ accurrũt & me in cubiculo hoĩs captum ad paulũ cõfeſtĩ trahunt. Qui vbi me vidit. Ita inquit duce Calimacho in nos coniurabas. Tũ ergo fretus innocentia ita cõſtanti aĩo r̃ndi vt nullũ cõſciẽtię ſignũ in me dep̃hẽdi poſſet. Inſtabat ille diſcinctus & pallidus, & niſi verũ faterer, nũc tormẽta mihi nũc mortẽ ꝑponebat. Tum ergo cũ viderent oĩa armis & tumultu circũſonare veritus ne quid graui⁹ ob formidinẽ & irã in nos ĩcõſuleret, ratiões attuli, quã ob rẽ crederẽ calimachũ nil tale aliquid vnq̃ moliturũ ne dũ meditatum fuiſſe qd̃ cum cõſilio: lingua manu, ſolicitudine opibus copijs, cliẽtelis, armis pecunijs, oculis, poſtremo

Platina capitur.

careret.Cæculus.n.erat &.P.Lētulo ſōniculoſior, ac.L.Craſſo ob adipē tardior.Omitto q nec ciuis qdē rōanus erat qui patriā liberaret,nec pſul qui pōtificatū ſibi paulo interēpto deſumeret. Quid poterat Calimach⁹? Quid auderet? Erat ne līgua & manu pmpt⁹? Habebat ne ad tātā rē cōficiendā certos hoīes delectos & deſcriptos quoꝝ opa vteretur.niſi forte vellēt Glaucū & petreiū fugę ſuę coītes alteros gabinios ac Statilios eſſe? Tū paulus ad vianeſiū cōuerſ⁹,hic īquit (me toruis ocl'is aſpiciēs)tormēto cogēdus eſt veꝝ fateri,nā cōiurandi artē optīe nouit. Vtinā cōſiderati⁹ mecum egiſſet Paulus,nō eī me ſtatī tormēto ſubiecisset.Nā cum veꝝ cōiectura qrit̄ nec de fcō cōſtet ī cōiuratiōe potiſſimū & q an̄ ſuſceptū negociū & poſt ſint geſta qrit̄.Cōſideraт̄ vita cōiurātis cōſiderāt̄ mores ābitio cupiditas tū facultatū tū bonorū & ſi quid antea dictū,ſcriptū aut factū ſit qd̄ eo tēdat.Horū nihil cōſiderauit Paul⁹ ī carcerē nos cōijcit. Verū cū admonet̄ ab his q bn̄ ſentiebāt quibuſq explo ratū erat Lucā Toriū nuſquā pedē Neapoli mouiſſe,ne tm̄ tumultū cum ſuo diſcrimine cōcitaret,reuocat edictū tertio die q pmia illis pponebat,qui lucā reum maieſtatis vel viuum vel mortuum in poteſtatē ſuam redegiſſet. Non tamē quadrarios fratres quos ob eam ſuſpitionem ceperat & torſerat,dimiſit,Subeſſe aliquam latentem cauſam videri volebat, ne leuitatis argueretur. Liberatus hoc metu Paulus, ad nos ſtatim animum adijcit. Mittit in arcem Hadriani Vianeſium cum Ioanne Franciſco clugienſi ſanga & ſatellite qui nos quouis genere tormentorum adigat ea etiā fateri quę nuſquam ſciebamus. Toquentur prima &

ſequēti die multi quorū ꝑs magna p̄ dolore ī ipſis cruciatibus cōcidit, bouem Phalaridis ſepulcrum Hadriani putaſſes, adeo reſonabat fornix ille Cōcauus vocibus miſerorū adoleſcentiū. Torq̄batur Lucidus hō oīm innocētiſſimus. Torq̄bat̄ Marſus Demetrius Auguſtinus Cāpanus Optimus Adoleſcēs & vnicū Seculi noſtri decus, Si ingeniū & Literatura īſpicis. Quibus cruciatibus & dolore animi mortuū poſtea crediderī. Feſſi Tortores nō tñ ſatiati: Nā ad vigīti fere eo biduo q̄ſtioni ſubiecerāt, me quoq; ad penā vocat. Accīgūt ſe opi carnifices. Parātur tormēta, ſpolior, laceror trudor tanquā craſſator & latro. Sedet Vianeſius tanq̄ alter Minos ſtratis tapetibus, ac ſi in nuptijs eſſet, vl̄ potius in cœna Atrei & Tātali. Hō inquā ſacris initiatus, & quē ſacri canones vetāt de laicis q̄ſtionē habere, ne ſi mors ſubſequat̄, q̄d in tormētis interdū accidere ſolet irregularis (vt eorū verbo vtar) & impius habeat̄. Neq; hoc q̄dē cōtētus, dū penderē miſer in ipſis cruciatibus monilia ſangę clugienſis attrectās hoīem rogabat, a qua puella donū amoris habuiſſet. De amoribus locutus, ad me cōuerſus inſtabat, vt ſeriē cōiurationis, vl̄ fabulę potius a calimacho cōfectę explicarē dicerēq; q̄d cāę eſſet: cur Pōponius, q̄ tū Venetijs erat ad me ſcribēs patrē ſāctiſſimū in ſuis literis appellaret, te īquit pōtificē creauerāt cōiurati oēs. Flagitat item dederī ne literas Pōponio adīꝑatorē, aut ad aliquē xp̄ianū prīcipē ſuſcitādi ſciſmatis aut concilij cā. Reſpōdeo me nūq̄ cōſiliorū Calimachi pticipē fuiſſe q̄ppe cū iter nos ſimultas eſſet haud parua. Neſcire itē cur Pōponius me patrē ſanctiſſimū appellaret, ſciturū ab eo, nā paulo poſt vinctū affu-

Torquet̄ Platina.

turũ dicebat. De põtificatu vero nõ eſſe cur ſolici ti eſſent, ꝙ vita priuata ſemp cõtẽtus fuiſſem ad ĩ peratorẽ verò me nũq̃ literas miſiſſe nec Põponij opa in ea in re vſum eſſe, id etiã ab eo ſciturũ Tan dẽ vero delinitus aliquãtulũ tot meis cruciatibus nõ tñ ſatiatus, deponi me iubet, veſperi maiores ſubiturũ. Deferor in cubiculũ ſemimortuus. Nec ita multo poſt reuocor a q̃ſtoribus bñ potis & prã ſis, aderat & Laurẽtius archiepſ Spalatrẽſis, petũt qd mihi colloquij fuerit cũ Sigiſmũdo Malateſta, q tũ ĩ vrbe erat. de literis inquã de armis, de pſtãti b' igenij, tũ veterũ, tũ nrm hoĩm loq̃bamur. Deq; his rebus, quæ in hoĩm colloquia cadere poſſunt. Minari tũ Vianeſius ac maiores cruciatus ꝑpone re niſi verũ faterer. Rediturũ ſe die ſequẽti medi tarer interĩ vbi eſſem, & qbuſcũ mihi eſſet agẽdũ. Reducor iterũ ad cubiculũ, vbi me tãtus repente dolor inuaſit vt vitã cũ morte cuperẽ cõmutare recrudeſcẽtibus doloribus ob refrigerata mẽbra quaſſa vehementer ac lęſa. Recreabat me tñ nõ pa rũ Angeli Buffali Romani equitis humãitas, quẽ anno añ paulus in carcerẽ cõiecerat, ob interfectũ a Marcello filio Frãciſcũ Cappociũ. Id eĩ factũ An geli ſuaſu Paulus dicebat. Angelus itaq; ac frãci ſc' nepos qbuſcũ in eodẽ cubiculo diuertebã quo minus doloribus & inedia morerer, ſuis manibus & medelas & cibũ mihi afferebãt, Poſt biduũ ve ro chriſtophorus Veronẽſis pauli medicus ad me veniẽs, bono inquit aĩo re eſſe iubet paulus, ac de ſe bene ſperare breuiq; liberũ futurũ, ſciſcitor quã do id fore ſperaret. Reſpõdet hõ liber audiẽtibus oĩbusq tũ aderant, nõ ita cito fieri poſſe ne leuita tis & ſeuitię argueretur põtifex ꝙ illos quos tãto

Reuocat platina ad torturã.

tumultu concitato cepiſſet ac torſiſſet, ſtatī velu-
ti innoxios dimitteret. Neq; hoc quidem cōtētus
paulus quos paulo an̄ coniurationis & maieſtatis
accerſierat, eoſdē mutata ſnīa ob diuulgatā fabu-
lā hęreſeos accuſat. Trahiť ad vrbē pōponius Ve-
netīȷs captus ꝑ totā Italiā tāquā alter Iugurta, du-
ciť in iudiciū pōponius vir ſimplicis ingenīȷ, neq;
cōiurationis neq; alicuius ſceleris cōſcius. Rogat⁹
cur noīa adoleſcētib⁹ īmutaret. Vt hō liber erat.
Quid ad vos inquit & paulū ſi mihi fœniculi no-
mē indo? Modo id ſine dolo ac fraude fiat. Amo-
re namq; vetuſtatis antiquorū ꝓclara noīa repete
bat, quaſi quędā calcaria, q̄ nr̄am iuuentutē ęmu-
latione ad virtutē incitarēt. Trahiť & Lucillus ad
vrbē tāquā reus maieſtatis: qui in ſabinis terricā
illā vitā ducebat: ꝙ ad cāpanū ſcribēs: q̄ literę po-
ſtea dep̄henſę ſunt, Heliogabali cuiuſdam amores
rep̄hēdebat. ita occulte, tn̄, vt niſi a cōſcio digno-
ſci res ipſa nō poſſet. Vianeſius autē diligēs paſtor
ad nos cum tormētis ſępius rediens, torto etiā pe-
treio calimachi comite in fuga cōp̄henſo, ac nihil
cōfeſſo, ꝙ diceret ebrioſam illā Calimachi collo-
cutionē nullius momēti exiſtimādam fuiſſe, oīa
oculis colluſtrās, ne refractis parietib⁹ tāquā Dę-
dali ex alta arce volaremus, carcerē ſub terraneū
meditať, ac fabris ſtatī locat eoq; cōīcit Franciſcū
Anguilarē Gartaluſium, Franciſcum Aluianū: Ia-
cobū ptolomęum quadriēnio an̄ moleſtia carce-
ris maceratos, De libertate nr̄a interī nullū verbū
fiebat, erat tum imꝑator in vrbe. Voti eñ gratia
venerat cum magno comitatu, quē paul⁹ magna
cum impenſa honorificentiſſime ſuſcepit; expen-
ſis decē & octo milibus nūmum aureorum. An-

Imꝑator romā adit

bos ex mole Hadriani ſub eodē pallio a laterano redeuntes comitāte honorato quoq; inſpexi. Subſtitit paulus in ponte, donec imperator equites ali quot crearet. Abeūte deinde imperatore cum iā metu omni liberatus eſſet, nam & equitum & peditum ſuorū magnā partē in vrbe vocauerat, veritus ne quid tumultus a populo Romano excitaretur p̄ſente impatore, x. mēſe poſt captiuitatem noſtram in arcem veniēs, ne tm̄ tumultus fruſtra concitaſſe videretur, multa nobis obijcit, ſed illud potiſſimū, q͂ de immortalitate animorum diſputaremus, teneremuſq; opinionē platonis, quā diuus Auguſtinus chriſtianę religioni ſimilimā eſſe cenſet. Merito inquit Aurelius, Cicero de ū inter philoſophos vocat platonem, qui cunctos īgenio & ſapiētia ſupauit, hunc mihi delegi quo cū diſputarē, qui de vltimo hoīs fine, & de diua natura melius quā cęteri philoſophat̄. Indubiū īquit paulus diſputādo deū vocabatis. Q đ quidē oībus philoſophis & Theologis nr̄orū tp̄orū obijci pōt, qui & aīos & deū & oēs intelligētias ſepatas diſputandi: ac veri inueniēdi cā in dubium plęrumq; vocant. præterea vero hæretici ſunt, vt ait Auguſtinus, qui quid praue ſapiūt ptinaciter: defendunt. Sanā diſciplinam nunquā aſpnati ſumus, quod facere conſueuerunt (vt ait Leo) erroris magiſtri qui ſeorſum ab eccleſia ſentientes hęretici merito (Hieronymo teſte) ſunt appellati. Rationē vitæ meę poſteaquā ſapere per ætatem ſæpiuſq; ad hæc tēpora reddere vobis poſſum. Nullum mihi facinus īpingi poteſt, nō furtum, non latrociniū, non ſacrilegium, non depeculatus non patricidiū, non rapina non ſymonia, Vixi vt Chriſtianum decebat

Innocētia platinę.

confeſſionē & cōmunionē in anno ſemel pſertim intermiſi nunq̃. Nil ex ore meo excidit, qđ cōtra ſymbolū eſſe, aut hęreſim ſaperet, nō ſum imitat⁹ Simoniacos carpocratianos. Ophitas, Seuerianos, Alogios, Paulinos, Manicheos Macedonios, aliãve Hęreticorū ſectã. pręterea vero paulus crimini nobis dabat, q͵ nimiū gētilitatis amatores eſſemus, cū nemo eo huius rei ſtudioſior eſſet, quippe qui & ſtatuas veterū vndiq; ex tota vrbe cōquiſitas in ſuas illas ædes quas ſub capitolio extruebat cōgereret, etiã auecto ex ſancta Agnete beatę cōſtãtiæ ſepulchro: fruſtra reclamantibus monachis loci, qui poſtea mortuo paulo ſepulchrū illud porphyreticū a Sixto pōtifice repetiere pręterea vero numiſmata ꝑpe īfinita ex auro argēto æreue ſua imagine ſignatata ſine vllo ſenatus cōſulto in fundamētis ędificiorū ſuorū ſuorū more veterū collocabat. Vertere potius hac in re q̃ petrū q̃ Anacletū, & Linū imitatus. Cum vero nr̃a de re inter palatinos epos & duos fratres eſſet aliqñ diſceptatū, quorū alter erat ordinis frãciſci, alter dñici, venerūtq; fere oēs in hãc ſnĩam, nihil eſſe in nobis qđ hęreſim ſaperet. Verꝝ cū paulus ī arcē veniſſet, excluderetq; de induſtria frãciſcus patronus nr̃ veritatis aſſertor, quo liberius leonardo loqui liceret: eadē dicit q̃ pridie Rogati ſnĩãm q tū aderant & ſi ad nutū pōtificis aliqua ex pte loq̃bant̄, noſtrã tñ cãm leuiorē faciebãt, ac pōtificē mitiorem reddere conant̄. Solus autē īter oēs lęlius valle romanus ciuis & aduocatus conſiſtorialis noſtrã cãm libere tutatus eſt. cōfutat oĩa quę a leonardo dicta erant, quęq; pri affirmauerat alter aduocatus Andreas ſanctę crucis. Fit autē interdicendū de academia

mentio inclamat tum.M.Barbus ſancti marci car dinalis nos non academicos eſſe ſed fœdatores a-cademiæ.Quid turpitudinis autem á nobis in a-cademiam prodierit certe non video cum nec fu-res,nec latrones, nec incendiarij, nec decoctores eſſemus. Veteres academicos ſequebamur nouos contẽnentes:qui in rebus ipſis nil certi ponebant. Paulus tamen hæreticos eos pronuntiauit:qui no men academiæ vel ſerio vel ioco deinceps com-memorarẽt.Iuncta eſt hæc ignominia platoni ipſe ſe tueatur. Volebat paulus rebus in omnibus vi-deri acutus & doctus:volebat itẽ videri facetus: deridebat fere omnes cõtemnebat. Interrogat tũ pomponium hominem irridens quod ei a teneris annis nomen impoſuerant parentes. Reſpondet pomponius ſe binomium fuiſſe. Confuſus nouita te rei paulus ſubſtitit amplius de nomine quære-re. Ad me autem conuerſus in omnem contume liam prorupit omitto ꝙ mihi coniurationem hæ reſim maieſtatis crimẽ obijceret quæ omnia iam purgata erant obijciebat etiam ingratitudinem: ꝙ in me licet ingratum officioſus fuiſſet ſi ſpolia-re homines emptione ſua ĩcognita cauſa,ſi carce-re,ſi tormentis,ſi ignomina,ſi calũnia afficere be-neficium eſt certe erga me beneficus & liberalis dici põt paulus & ego ĩgratus:qui tantorum ma-leficiorũ immemor ab vrbe non diſceſſerim.ſuis mandatis obtemperans ſuis pollicitationibus to-tiens fruſtratus.Abijt ĩde minabundus:& ob irã quam tum cõceperat nos vſqꝫ ad integrũ annum retinuit. Ita eum credo iuraſſe quando nos cepit vt ĩ carcerẽ cõiecit noluit periurus videri. Dimiſ ſos tandem in ædibus ſuis viginti diebus ita nos

retinet:vt efferre pedē domo non liceret. Vagari deide per vaticanum ſinit. Fatigatus poſtremo cardinaliū precibus liberos tandē nos facit. Vocor non ita multo poſt literis a lodouico gōzaga pricipe mātuano ad Balnea petriolana valitudinis cauſa quā in carcere dextro humero debilitatus cōtraxerā:eo vt ꝓficiſcerer primo vetuit Paulus:ꝙ diceret ſe breui rei meę bñ cōſulturū. Eo tñ ac redeo ſpōdēte reditū meū beſſarione cardiali niceo viro pręſtātis īgenĳ & ſingularis literaturę. Fidē meā cōmendat paulus ac crebro iactat optimā eius erga me volūtatē. Poſt diſceſſum Borſĳ eſtēſis:quē ad vrbē cū magno equitatu venientē magnificētiſſime & laute ſuſceperat: ducemq; ferrariæ creauerat: me breui viſurum quo ī me aīo eſſet. Idq; etiā oratoribus tum Venetorū tum ducis Mediolanēſis qui me ei cōmēdauerāt ſępe pollicitus fuerat. Biēnio hac ſpe ductus vel fruſtratus potius ire bononiā inſtituerā cum cardīali mātuano eiuſdem ciuitatis legato: quo minus id facerē vetat paulus:dicitq;(ita erat vrbanus & facetus) me ſatis ſapere & facultatibus potius ꝗ̄ literatura indigere. Sed ecce dū expecto vt mei tādē tot calamitatibus tot malis circūuēti miſereat̄ pontifex ipſe appoplexia moritur ſecūda hora noctis:ſolus in cubiculo nemine vidēte cū eo die lætus etiam cōſiſtoriū habuiſſet pōtificatus ſui anno ſexto mēſe decimo. Quinto Kalēd. auguſti. Mileſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo primo. Fuit autem in homine quātū ad corpus pertinet maieſtas pōtifice digna:erat eñ magni ac vaſti corpis. adeo: vt dū ad rē diuinā proficiſceretur ſolus emineret. Circa cultū corporis & ſi moroſus nō erat:nequa-

quã tamẽ negligẽs habebatur. Fuere etiã qui dicerẽt eũ dum in publicũ prodiret faciẽ ſibi fucis cõcinare. De apparatu põtificio non eſt cur ambigas: maiores ab hoc vno ſuperatos regno præſertim: ſiue mitrã velis appellare: in quã multas opes contulit: coemptis vndiq; ac magnis preciĳ adamantibus ſaphiris: ſmaragdis: chriſolitis: iaſpidibus vnionibus: & quicquid gemmarum ĩ precio eſt: quibus ornatus tãquã alter Aron in publicũ forma humana auguſtiore prodibat. Inſpici tum ab oĩbus volebat & admirari. Hãc ob rẽ nõnunquã peregrinos ĩ vrbe retinuit: intermiſſa oſtendendi ſudariĳ cõſuetudine. quo a pluribus eodem tẽpore cerneretur. Præterea vero ne ſolus differre a cæteris videretur: publico decreto mãdauit propoſita pœna: ne quiſpiã bireta coccinea (ita appellant capitis tegmen) præter cardinales ferret: quibus etiam primo pontificatus ſui anno pannũ eiuſdem coloris dono dedit quo equos vel mulas ſternerẽt dum equitãt. Voluit præterea in decretum referre. vt Galeri cardinaliũ ex ſerico coccineo fierent ſed id quo minus decerneretur vetuere illi: qui bene ſentientes diminuendã eſſe eccleſiæ pompam non augendã cũ detrimento chriſtianæ religionis prædicabant. Ante pontificatũ vero prędicare ſolebat: ſi ſors vnquã ei cõtigiſſet: ſingulis cardinalibus ſingula caſtella ſe donaturum quo vitandi æſtus vrbani cauſa ſecedere percommode poſſent. Sed pontificatum adeptus nil minus cogitauit. Pontificatus tamen maieſtatem tũ auctoritate tum armis augere conatus eſt. Nam Tricaricenſem epm in gallias miſit qui cognita leodenſium & ducis burgundiæ contentione: eos

ad concordiam reuocaret:ſublato interdicto quo leodiēſes notati erant ob pulſum iniuria epiſcopū ſuū. Verum dum tricarienſis quàm accurate agit vt id ad ſolum pontificem pertinere oſtenderet: a Leodienſibus cum eorū epiſcopo capitur. Hanc ob rem dux Burgundiæ inita pace cum lodouico franciæ rege (tum enim belluminter ſe gerebat) adiuuante ipſo rege Leodienſes grauiſſimis cædibus peſecutus: eorum vrbē tandē euertit: & captos epos liberauit. Præterea vero paulus cognita regis Boemię perfidia: in hominē laurentio rouerella epo ferrariēſi legato ita vngaros & germanos concitauit: vt breui & ſtirpem georgij funditus ſuſtulerit: & nomen hæreticorum fuerit deleturus: ni Poloni id regnum ad ſe pertinere dicētes: Matthiam Vngariæ regem tenuiſſent bello laceſſitum: quo minus regno Boemiæ potiret. Duo tamē bella & quidē parua ī Italia ſuſcepit. quę nulla re prius repetita bello ſed īſidijs primo īchoata poſtea deſeruit. Cum igitur Tolphæ veteris dominos inſidijs primo mox armis cū id nō ceſſiſſet duce Vianeſio aggreſſus eſſet obſideretq; locū & oppugnaret ſuperuenientibus regijs copijs quę a bello quod in flaminia contra Bartholomæū bergomatem geſtū eſſe diximus: quo in exercitu vrſini militabāt repēte effuſa fuga obſidionē deſerit cum amplius ſexaginta milibus paſſuū hoſtes abeſſent. Atq; ita Tolphā poſt lōgā cōtētionē quā etiā Vrſinos ſibi inimicos ac prope hoſtes fecerat decē & ſeptē milibus numū auri emit familię vrſinæ potentiā veritus quę dominis loci affinitate coniuncta erat. Iiſdē quoq; artibus Robertū Malateſtā Sigiſmundi mortui filiū aggreſſus cū etiā

d olo ſuburbiũ ariminẽſe cepiſſet. Vrbẽq; aliquã-
diu oppugnaſſet Laurẽtio Spalatrẽſi archiepõ tã-
tũ negotium ꝑcurante ſupueniẽte poſtea Fede-
rico comite Vrbinati cũ regio ac florẽtini populi
exercitu & obſidionẽ reliquere coactus eſt & fu-
ſo turpiter ac fugato eius exercitu pacẽ turpi etiã
cõditiõe initam nõ renuit. Affirmat Laurentius
potiundi Arimini opportunitatẽ amiſſam eſſe dũ
auare nimium ſtipendia militibus perſoluit dũq;
ignoratiõe rerũ & tarditate ĩgenij rem ipſam quę
momento tẽporis colligitur: in bello potiſſimum
in lõgũ ducit. Natura enim ĩ rebus agẽdis ita ꝑ-
poſterus paulus erat vt niſi fatigatus rẽ quãtũ-
uis clarã & apertã inchoaret aut ĩchoatã perfice-
ret. Quãquam ipſe iactare ſolebat vt ſibi ĩ multis
vſui fuiſſe cũ in pluribꝰ ſi verũ fateri volumus ſi-
bi ac Romanæ eccleſię id ad modum nocuiſſet. in
colligẽdis aũt pecunijs ita diligẽs fuit: vt fere ſem
per bñficia & epãtus his cõmitteret qui officiũ a-
liquod venale haberẽt vnde elici munus poſſet.
Oĩa em̃ officia ſuo tẽpore venalia erãt quã ob rẽ
factũ eſt vt qui epãtũ aut bñficiũ vellet officiũ a-
liquod emeret quo lenocinio quod vellet conſe-
queret ſuperatis cõpetitoribus oĩbus doctrina &
probitate vitæ quouis magiſtratu & honore di-
gnis. prętere a vero cũ epãtus vacaret quo plures
annatę eodẽ tẽpore ſoluerẽtur digniores vt ipſe
prædicabat ad vberiores epãtus mouẽs magnã
pecunię vĩ vndiq; colligebat. Redimẽdarũ quoq;
penſionũ vſum nõ improbauit. His autẽ pecunijs
interdum etiã ad liberalitatẽ vtebatur. nã & car-
dinales pauperes maxime & epõs & principes ac
nobiles domo extorres virgines viduas ægrotos

frequenter iuuabat.Curauit itē vt Romæ annona
cæteraq̃ ad victū pertinentia vilius q̃ antea ven
derentur ædificauit etiā ſplendide ac magnifice
tum apud ſanctū Marcū tū vero ī vaticano quod
ad munificentiam pertinet. Venationem quoq̃
miro apparatu edidit duci ferrarieſi in cāpo me-
rulæ huic autē præfuit eius ex ſorore nepos. S. Lu-
ciæ cardinalis: quem vna cum Baptiſta zeno al-
tero nepotes cardīales ante creauerat. Adire ho-
minē die dormientem: ac noctu vigilātem attre-
ctantemq̃ gēmas & margaritas difficile erat nec
niſi poſt multas vigilias q̃ ſi tibi patuiſſent fores
audire hominē nō audiri ab homine neceſſe erat
adeo copioſus in dicendo habebatꝰ. Moroſus erat
& difficilis tū domeſticis tū externis & ſępe quod
promiſerat mutata ſententia īuertebat. Volebat
videri aſtutus rebus in omnibus hanc ob rē per-
plexe nimium interdū loquebatur. Quare ami-
citias prīcipum ac populorum nō diu ſeruauit q̃
variarum partium haberetur. Varia ciborū gñā
ſibi apponi volebat: & peiora quęq̃ ſemp̄ degu
ſtabat. Clamabat interdū niſi quæ expetebat ex
ſententia ei appoſita fuiſſent. Bibaciſſimus quidē
erat ſed vina admodū p̄ua & diluta bibebat. Pe-
ponū eſu cācrorū paſtillorū piſciū: ſuccidię admo
dum delectabatur: quibus ex rebus ortam credi-
derī Apoplexiā illā qua e vita ſublatus eſt. nā du
os pepones & quidē pręgrādes comederat eo die
quo ſequētī nocte mortuus eſt. Iuſtus tñ eſt hirus
& clemens. Pleroſq̃ autē latrones pœna carceris
ad ſanitatem redigere conatꝰ eſt fures parricidas
perfidos periuros: humanitatis aūt ſtudia ita ode-
rat & cōtēnebat vt eius ſtudioſos vno nomine hę

reticos appellaret. Hāc ob rem Romanos adhortabatur ne filios diutius in ſtudijs literarum verſari paterentur ſatis eſſe ſi legere & ſcribere didiciſſent. Durus interdum & īexorabilis ſiquid ab eo peteres habebatur: neque hoc contentus cōuitia & probra in te conciebat. Plura tamen præſtabat ꝙ vultu facturum prę ſe ferret vno tamen poſtremo laudari poteſt: ꝙ domi monſtra non aluerit quodque domeſticos ſuos & familiares in officio continuerit ne ob factum & inſolentiam populo Romano & Aulicis ſtomachum facerent.

Huc vſque deſcripſit Platina.

Sixtus IIII.

Sixtus quartus, Frāciſcus arruere antea dictus: genere ligur: vrbe ſauona oriundus: ordinis fratrum minorum miniſter accuratiſſimus. Cum lethali apoplexię aculeo occubuiſſet Paulus pontifex cardinalium conſenſu eidem ſurrogatur. Vir certe non minus arte ꝙ ingenio clarus fuit politioribus literis a teneris annis apprime imbutus labore incredibili ad diuinarum humanarumqꝫ artium apicem cōſcendit: vt omnes Italos literis laceſſere & vincere facile potuerit quod facile ꝓdūt ex eius carthaceo ſcrinio nōnulla eius opera nō minus cōcinne ꝙ eleganter ſcripta quæ iā in lucē prodiderūt, ſcilicet de potētia dei, de ſanguine xp̄i, de cōceptiōe. B. Marię, & aliorū innumera ꝓpe ſupellex quæ fortaſſe puluerulento ſitu ſqualida iacent. Et vt ante pōtificatū adeptum clemēs pius & ī oēs māſuetus extitit ita magiſtratu pōtificio inſignitus omni virtute cœpit ceteros pręcellere ad vitia teſtudineus: ad virtutis & bo-

narum artiũ ſtudia equis veliſq; ocius anhelabat in pauperes pius in religioſos munificus & ad ius cuiq; reddendũ vigilãtiſſimus erat. Principes cla de militari patria extorres & proprio regno pulſos præſertim palleologorũ filios: Boſſinæ reginã alioſq; cõplures thurco infeſtato ſumma opera iuuare curauit. vrbẽ Romam cœnoſam & ſtrati pene expertem carioſa vetuſtate deſolatam necnon debilioribus fulcris nutantẽ omni ope ĩſtaurare ſategit: necnon oĩa eius cõpoſita cultiſſime ſtrauit. Põtẽ ſuper tyberim (quẽ ab ipſo Sixti põtem vocant) miro artificio maxima impẽſa extruxit: aliiſque bñficiis Romã ſibi adeo aſtrinxit vt non iniuria ipſius alter Romulus vocandus ſit. Apud ſanctũ petrũ tẽplũ cultiſſimũ extrui iuſſit ĩ eo ſacerdotes inſtituẽs quos annuis ꝓuentibus liberaliter dotauit. Hoſpitale ſcti ſpũs in vaticano vetuſtate collabens magnifice ad pauperum profugiũ inſtaurauit ibiq; ſuę vitę ſeriẽ manu appellea cęlari voluit. Et cum ſumma religione virginẽ Mariam acri vredine de ſuo more excoleret eius tẽplum quod ſanctam Mariam dicunt, excidio & carie ferme obrutum magnis ſumptibus denuo extruerę fecit, quod munificentiſſime annuo munere donauit. Hic a quarto ſui pontificatus anno iubileum per totum xp̃ianitatis orbem honorifice celebrauit: vt q̃ diu vitia dilituerãt recõdita: ſtatĩ corde cõtrito confeſſa xp̃i fidelibus abluerentur.

B. Bonauẽtura ſanctorũ cathalogo aſcribit.

Beatũ Bonauẽturã theologũ in ſanctorum albo inſcribi & haberi voluit. Hoc tamen ei dant vitio quod ſuos ſupra modũ amauerit humana diuiaq; præter iuſtitiam eis tribuens. Multorum iudicio iniuſte tumultu bellico totam Italiam vexauit.

Laurentium enim medicem qui tunc florentinis p̄erat maledica cenſura ĩprimis ꝓſcribens florenti nis bellum ĩdixit: ꝙ Raphaelem cardinalē ex ſo rore violētina nepotem,necnō Franciſcū ſaluiatū piſanum archip̄ſulem cum plęriſ꜒ eos comitāti bus ſuſpendio affigunt qm̄ Iulianū medicem Lau rentĳ fratrem egregium adoleſcentem in templo ſanctæ liberatę a ſuis ſicarĳs obtruncari fecerant. Hac ei tēpeſtate inſigni iiuria (vt credebat Sixt⁹) ꝓuocatus ſuaſu Hieronymi comitis atq꜒ Ferdinā di appulię regis in hetruriam caſtrametatus florē tinos magnis dānis opp̄ſſit, donec re diligentiori examinatione cognita Franciſcum ſaluiatum reū eſſe cognouerit pōtifex, qui Laurentium medicē a cenſura eccleſiaſtica abſoluit. Nec italicę calami tati defuit ſenatus venetus,qui Herculem eſtēſem ferrarię ducem obſeſſum circumuallans in ferra rię agros ſęuiſſime debacchatus eſt. Hīc Sixt⁹ Fer dinando bellū indixit ꝙ nollet Herculi eſtenſi cō tra venetos eum longa obſidione p̄mētes auxilia ri.Sed cū Ferdinando rebus cōpoſitis, venetos ar mis apppulię fretus ꝓ virili fatigat, & quoſ꜒ ita lię potentatus ĩ eos cōcitat,eos interdixit excōmu nicauit & oībus dignitatibus orbari voluit nec ip ſo ſupſtite abſolutiōis munus ei ĩpenſum eſt.Tan dē febrili calore correptus naturę exoluit delatū. Et ſi inter italię prīcipatus cōpoſitis rebus tā ĩma nis ſedaī tumultus. Hic toto ſui pōtificatus tēpo re.xx.cardinales ordinauit ĩter quos iulianus ſan cti petri ad vincula ex fratre nepos p̄cipuus fuit, qui Sixti funus celebri pōpa magnifico ſumptu in tēplo ſancti petri ad vaticanū ſepeliri fecit.Mul tas feſtiuitates veteribus iunxit & cōceptiōis p̄ſen

rationis beatę Marię ſanctę annę eius matris ſan-
ctiſſimi Ioſeph ſeraphici Franciſci feſta in chriſti
eccleſia celebrari iuſſit. Obijt igitur turbulentiſſi
ma bellorum fluctuatione inquietatus anno chri-
ſti. Mileſimo quadringẽteſimo octuageſimoquar
menſe Auguſti pontificatus vero ſui anno deci-
motertio.

Innocentius VIII.

INnocentius octauus Iohannes bapti
ſta antea dictus patria genuenſis ex
mediocri genere honorato tamẽ, pa-
tre Aaron viro ſane probo ortus pri-
mo ſanctæ eccſiæ presbyter cardina-
lis creatus & cum virtutis atq; diſciplinarum om
nium ſpecimẽ foret cardinalium auſpicijs Sixto e
medio ſublato ſummus pontifex creat̃ anno xp̃i.
Mileſimo quadringenteſimo octuageſimoquarto
idibus Auguſti. Hic autẽ affabilis manſuetus elo-
qo facundus & comis quẽ maturus inceſſus morũ
non moroſa grauitas necnon gemina indoles ex-
ornabant. Perſpicacis ingenij fuit vt altiora rimã
ti faciliter ĩnoteſcerẽt. Nec defuit ipſi verborũ le-
pos nõ iniucundus multis ſalibus cultus cũ tẽpeſti
uũ erat. Pacem principibus chriſtianis cõmendãs
eos abiectis mutuis odijs fœdus percutere horta-
batur, ne thurcarũ inſidias moliantiũ viribus chri
ſtianitas detrimentum ſubiret. Nõ iniuria igiť In-
nocentius dictus eſt cũ vitæ innocentia manſueta
indole clarius. Nõ iracũdus ĩexorabilis aut moro
ſus inter cęteros velut ſydus emicuerit. Et cũ con
ſideratius cõſilio maturo animaduerteret ꝓ eccle
ſię dignitate & ſubditorũ tutela ea armis q̃rẽda
eſſe quæ raptu Aut temerarijs aliorum põtificum

donis ablata fuerãt, dicebat arma ſumenda nõ ꝓpter victoriã aut gloriã, ſed vt pax inde ſequatur. Singulos principũ chriſtianorũ oratores cũ in ſui pontificatus principio cũ de more ſalutatũ venirẽt, ad pacẽ admonebat ſuadẽs armis tẽpla profanari, funditus demoliri, dei cultũ intermitti, puellas inceſtari, fruges & bonorũ quodcũq; genus populari, quod teſtatur Lucanus dicens, Nulla fides pietaſq; viris qui caſtra ſequũt. Vrſini tñ & colũnenſes romani proceres eius pios hortatus aſpernati, inteſtinis bellis vrbẽ infeſtantes, ſe inuicẽ lacerabant, & incredibili damno inuito põtifice vrbem affecerunt. Hac etiã tẽpeſtate cõtra Ferdinãdum appulię regem tributa annua quibus aſtrict⁹ erat, eccleſię pẽdere negantem bello tumultuatũ eſt, hoc ęgreferente optimo pontifice. Copiarum ſuarũ Robertum ſanſeueritatẽ virum militari diſciplina clarũ ducẽ habuit innocẽtius qui in appulia caſtrametatus longe lateq; eã depopulatus eſt, atq; Ferdinandum aperto marte & collatis ſignis expugnãdo eccleſię morigerũ deuinxit. Pace itaq; cũ ferdinando hac lege inita iuramento pollicitus eſt põtificiæ dignitati in poſterum non aduerſari, & annuum prouẽtum, quo eccleſię neapolitani regni cauſa tenebatur eidem perſoluere. His rebus ex ſententia compoſitis inter vrſinos & colũnenſes ſumma diligentia pacem compoſuit. vrbe ab inteſtinis bellis libera in bucalinum oſimi tyrãnum chriſtianos multa clade peſſumdantem, qui paulo añ ab eccleſia defecerat copias mouit, quẽ poſt longam vtriuſque ſtragem expugnauit & captiuum ad Lodouicum Sfortiã inſubrię ducem tranſmiſit. Quibus rebus ſtrenue geſtis non mo-

dicam ſuæ virtutis laudem optimus pontifex retulit.ipſe tum quia valitudinarius erat.tum propter crebros bellorum & peſtis īſultus quibus tota italia laborabat:complura quæ ſanctius conſultiuſque animo conceperat īexpleta reliquit. Cōſanguineis paruum amoris iudicium moſtrans opibus.Extollere non curauit dempto quod filiū franciſcum nomine & Theodorinā filiam nothos ex ſcelesto concubitu ſatos prętet rationem multo munere cumulatiſſimos reddidit. Franciſcum enim formoſę puellę Laurentij medices filię connubio iunxit:atque eum cum lætali morbo decubaret magnis theſauris ex conſenſu Cardinalium donauit. Theodorinam vero ſtrēuo ac illuſtri viro cum dote maxima deſponſauit. Heliopoldum Auſtrię ducem aſſiduis prodigijs innitentem ſanctorum cathalogo aggregauit. Venetos cenſura maledica a Sixto fulminatos abſolutionis Munere donauit. Quamplurima Italiæ templa crebris donis cumulatiſſima reddidit. Cœnobio fratrum heremitarū Bergomenſium eccleſiā argenteam miro artificio cęlatam & ſubtiliter ſculptam dono dedit. Fuit itaque hic pontifex morum probitate vitę ſanctimonia atque omni diſciplinarum genere ornatus:qui proceribus plæbeiſque dilectiſſimus cum omniū non paruo mœrore vitam exhalauit anno ſui pontificatus octauo,die vigeſimo ſexto.Iulij,anno Chriſti,Mileſimo quadringenteſimo nonageſimo ſecundo, cuius gratia hoc excudi diſtichon:Hūc deus abſoluat:infenſis abluat ipſum :Culpis ſit ſuperis poſt pia fata plagis.

Alexander VI.

A Lexander huius nominis. v. patria hiſpanus theodoricus antea appellatus ex borgia gente nobiliſſima originem duxit. Hũc calixtusquõdam papa eius patruus a primęua ętate(q̃ facile mores q̃ bꝰ ĩbuit diutius ſeruat)manſuete inter doctos q iuueniles aĩos regendi artem apprime callebãt,educari voluit primitus cultiori literatura adeo eruditus vt ſuorum cõclaſſicorum facile nauarchus eſſet. Nec philoſophię ac diuinarum literarũ expers abiuit. Nã in eis adeo ꝓfecit vt quoſcꝫ etiam nexus difficiles elimatius diſcutere potuiſſet. Aſſentatores a ſe remotos vt boni prĩcipis officium eſt:eſſe volebat hos ĩimicos cenſens: inter quos & amicos diſcrimen eſſe volebat ariſtõ. Nam ſuorũ verborum tendiculis aliq̃n prĩcipibus adeo pſuadent vt creduli nefanda aggredi nõ vereantur. Fœlix igit̃ tanto põtifice Roma,q̃m vt teſtat̃ plato lib. v. de rep. beata ciuitas vbi philoſophi ĩpant Q đ ab homero eleganter ſcriptum eſt. Calliope regũ comes ioue nata parente. Hic monendo dulcis arguẽdo acer erat, literatorũ alter mœcenas. quem oſcitantẽ raro cõperit quiſq̃ quin aut libris legendis,aut diuino cultui,aut rei xp̃ianę ſemp attẽtus eſſet: tpis iactura nihil pniciosius exiſtimãs. Ob ſingularem ipſius virtutem iuuenili ęuo cardinalis efficit̃,& vicecãcellariatus magiſtratu donatur. cuius ꝓuĩciã ad ſui ſuorumcꝫ decus ac gloriam exactius pagens. Tantam oĩm beniuolentiã nactus eſt, vt oĩm applauſu pontificatus munere inſignitus fuerit poſtq̃. xl. annos nõ pua cum laude vicecancellariatus molẽ ſuſtulit. Sui pontifica-

tus exordio chriſtianorum principum legatos ro mam ipſius ſalutandi cauſa venientes perbenigne ſuſcipit comiter alloquit̃,ſuadens mutuis chriſtia norum bellis dilabi remp. xp̃ianã & affatim mi nui, eaſq; ſuorum principũ vice hortat̃ opibus ac corpori non parcẽdũ eſſe vt thurcorum faſtus im manis adnihiletur, & chriſti lex paſſim p̃dicetur. Itidem ex more põtificũ ĩprimis duos ex ſuis car dinales efficit ioannem borgiam & valentinum. Ioannem autem ex patrum ſenatuſconſulto lega tum neapolim miſit Alphonſi noui regis coronã di gratia, qui non vituperanda curialiũ & famu latus turba ſtipatus neapolim conceſſit, vbi dia demate regio Alphonſum inſigniuit accepto iu ramento de fide eccleſię ſeruanda & annuis tribu tis ſoluendis. Ea tempeſtate Karolus frãcorũ Rex octauus virtute bellica clariſſimus neapolim, quę iure hereditario ei ſuccedebat, expeditionem obi ter parabat cuius potentiam veritus pontifex ne quid incõmodi italię moliret̃ cum Alphonſo per Ioannem nepotẽ in gallos fœdus percutit: & mi lites ad Romę p̃ſidia acciuit, ne gallus marte fe rox eam inuaderet. Id eñ italis innatũ eſt, vt frã corum gloriæ inuidẽtes gallicum nomen ſemper exoſum habeant. Ita vt cũ eis inita fœdera fide cũ gallis firmata contra deum & iuſtitiã violare nul latenus vereantur Eis tñ inuitis inſubriam & he truriam Romam vſq; traduxit, vbi commeatum facilem inuenit, cum timore nimio concuſſi roma ni ratum tenebant Karolum animi magnitudi ne ſtrenuum manſuetudine eximium, clementia cumulatiſſimum nil detrimenti eis moliri ſi faci lis ei tendẽti Romam pateret aditus ſin amore du

retur commeatus armis nãciſci. Karolo igitur romę phumaniter ſuſcepto militẽ a tumultu tẽperare iubet,in eos qui iuſſis non ꝑuerant ſuſpẽdio ani maduertens. Nec tñ timoris immunis pontifex ſumpto milite in caſtellũ ſancti angeli meticuloſus aufugit.Cęterum nullo audito militati tumultu Alexander ſecurior ſui factus fœdus cum Karolo inijt,milites quos ab Alphonſo ad vrbis pręſidium habuerat Remittens, Tandẽ Roma Rerum domina a Karolo ſubacta ne via Karolo intercipe retur,ac pontifex inſidias moliret̃, valentinũ borgiã cũ quibuſdã caſtellis a põtifice obſidem accepit atq; zizimũ thurci fratrẽ ſecũ eduxit vt dũ regnũ appulię potiret̃ eius ope finitimos thurcos expugnaret.Cęterũ appulia ſubiugata reditũ in galliam Karolus pat cui põtifex fœderis initi immemor cœpit cũ venetis Maximiliano ĩperatore ferdinãdo aragonũ rege ac Ludouico ſfortia noua fœdera inire quibus iuramento firmatis pontifex cõiuratorũ copijs apud fornouiũ non longe a parua ciuitate viã qua Karolus tranſiturus erat incidit vbi quantum militari diſciplina & bellica virtute valeant galli,hoſti karolus mõſtrauit.coniuratis enim quadraginta milia armatorũ erant karelo autem ſeptem milia electiſſimorũ pugilum lõgo itinere & pœnuria viatici fatigatorum. Diu anceps & ferox ꝓlium cum non modica hoſtium cęde fuit.Tandem Karolus modico accepto detrimento ad Aſtẽſes victor ſe recipit,& Ludouicum aurelianenſium ducem graui obſidione nouariæ preſſum(vbi tanta pœnuria eſculentorum aderat vt plærique gregarij miliites fame perirent) liberauit.Hic autem Karolus nulla laude ſatis extol-

Bellũ fornouienſe.

Laus karoli

lendus, armis & conſilio clarus, eloquio affabilis, religione & manſuetudine nulli cedens, corpore paruus, animo tamen ſtrenuus, breui tẽporis curriculo tota Italia ſubacta europam, aſiam tãto terrore oppleuit vt audita ei⁹ fama formidabili thurchus de bello cogitare cœperit. Sed ad Alexandrum pontificem redeo qui Karolo paulopoſt ambaſię defuncto cum Ludouico duodecimo frãcorum rege fœdus nouum percutit validumque exercitum (cui valentinum eius filium rei militaris non imperitum præfecit) in Katherinam vicecomitem mouet quæ paruo milite diu in multa rerum pœnuria valentini inſultibus animoſe reſiſtens tandem virago mœnibus dirutis capiua ad Alexandum ducitur hac victoria multis laudibus valentinus commendatur & dux auctoritate apoſtolica creatus Lucretiam herculis eſtenſis venuſtam filiam cum maxima dote vxorem accipit.

Pius III.

PIus natione hetruſcus ſenis oriũdus, pij̃ ſecundi ex laodemia ſorore nepos alexandro in conclaui patrum ſuffragijs ſuffectus eſt. Vir certe ingenio clarus nec minus literis valens laboris & inedię præterquam credibile ſit patiens erat Sed pij̃ anunculi exemplo inito pontificatu cœpit in Gallos conſpirare tædio habens gallorũ dominio apuliam & italię non modicam partem ſubigi. Sperabat enim diem affuturum quo inſidiarum pedicis circunductum gallum damnis affligeret, & tandem coniuratorum ope italia exploderet ſed

morte præuẽtus tã inſigni iniuria obducere Frã-
cum non potuit:breui enim dierũ curriculo, quo
pontificium magiſtratum rexit,non modicã lau-
dem nactus eſt.Obijt autem Romanis id ægre fe-
rentibus decimoſexto ſui pontificatus die.

Iulius II.

IVulius ſecundus natione Ligur,pa-
tria Genuẽſis, patrum conſenſu Pio
tertio ſuccedit,ãno M.D.III.Dictus
fuit Iulianus antea, cardĩalis preſby
ter titulo S.petri ad Vincula.Is cum
parentibus natus eſſet obſcuris,fortunę beneficio
ſuaque induſtria per gradus honorum conſcen-
dens ad ſummum peruenit. Vir acri & verſuto
ingenio,animoq; minime abiecto, plurima & va-
ria toto vitæ curriculo expertus.Cui fortuna nũc
nouerca,nunc indulgentiſſima mater videri po-
tuit.Patrimonium petri nemo animoſius tutatus
eſt pontificum:neque callidius quiſquam multo-
rum iudicio amplificare inſtituit.Rauennã a Ve-
netis occupatam grauiſſima cinxit obſidione:quã
tandem expugnatam fortiter,ſedi Romanæ reſti-
tuit.Simili virtute Seruiam,Imolam,Fauentiam,
Foroliuium,& alia non nulla iiſdem e manibus e-
ripuit.Præterea alia non pauca ab alijs cum tene-
rentur recepit: ſubinde noua parta victoria, ſed
non ſine multo ſudore & ſanguine. Vt enim labo
rum patientiſſimus,ita iniuriarum erat impatiẽs:
eratque ingenio non ſolum ardenti, ſed & iracũ-
do. Quod vitium generoſos animos frequenter
acrius quàm ſatis eſt incitat, & vltra terminum
rapit.Bononiam eiectis Bentiuolis inſigni trium-
pho inuectus eſt. Res Gallorum rege Lodouico

duodecimo grauiter affecit, plura daturus non Gallo tantum ſi per mortem licuiſſet. Moritur au-tem bellica gloria clarus, anno pōtificatus ſui de-cimo, die menſis Februarij viceſimo primo: du-rante adhuc cōcilio, quod Romæ in Laterano ce lebrandum indixerat, ea potiſſimum de cauſa, vt concilium Piſanum hac via, vel deſtrueret vi, vel arte eluderet. Nam hoc contra ipſum inſtitutum & agi videbatur, opera Maximiliani Cæſaris, re gis Franciæ Lodouici & cardinalium quorūdam, quos rebelles cardinalitio honore priuauit, & ab eccleſiæ corpore, vt putrida mēbra reſecuit. Va-cat ſedes apoſtolica diebus. XVI.

Leo. X.

Hic beatum Franciſcum de paula ordinis mi-nimorum īſtitutorem (quem quidā in eccle-ſiam baubantes Robertū le roy appellitant) ſanctorū Cathalogo annumerauit, cuius ſan-ctiōes aurea A. Bo. Me. Sixto. iiij. Innoc. viij. Alexandro. vi. Pio. iij. & Iulio. ij approbatæ multiſque priuilegijs decoratæ fuerant. Tā-ta ſiquidem fuit illius morum probitas, vt ab Illuſtriſſimo Ludouico. xi. ī galliam acci-tus & honorifice receptus fuerit.

LEo decimus in demortui Iulij locum ſuf ficitur, in hunc conferentibus ſuffragia cardinalibus præter omnem expecta-tionē. Quæ ſcilicet res plauſibiliorem etiam eius electionem reddidit: euentum rei in-expectatę ita interpretantibus multis, quaſi ſingu lari quodā diuino non humano conſilio, neq; for-tuito ita accidiſſet. Creatur autē pōtifex anno M. D. XIII. quarto menſis Martij die. Huic antea no-

men erat Ioannes: titulus, cardinalis, diaconus S. Mariæ in dominica. Natus fuit non obſcuro loco, nimirũ ex clariſſima apud Florentinos Medicum domo educatus liberaliter. Bonis literis a prima ætate diligẽter inſtitutus. præceptoribus vſus do ctiſſimis, cum aliis, tum maxime Angelo Politiano viro vtriuſq; linguę callẽtiſſimo, quem medicum familia amanter complexa indulgentiſſime fouit: ſicut & alios cõplures eruditos colens, omni beneuolentia honore & liberalitate proſequuta eſt. Fuit igitur Leo vt natura, ita & diſciplina con ſuetudineq; vir manſueti animi. Deliciis magis q̃ militiæ deditus. Muſicos in magno pretio habuit. Doctos etiam amauit, nimirũ ipſe eleganter doctus. Multa aliorum arbitratu agi paſſus eſt, ipſe quietis & otii amantior. Ducem Vrbinatẽ quandã ob cauſam ducatus poſſeſſione priuauit, in eius locum ſubſtituẽs nepotem, quem habebat ex fratre. In ducem Ferrarienſem idem tentatum fuit, ſed fruſtra. Hoc pontificatum gerente, electus imperator fuit felici ſidere diuus Carolus regum po tentiſſimus, atque idem optimus, Franciſco Francorum rege competitore repulſam patiente: quãuis pro hoc non parum laboris ſumpſerit præter alios pontificia dignitas. In qua electione potiſſimum eluxit integritas, in hac quidem parte Friderici ducis Saxoniæ, & fides eiuſdem erga vita functum Maximilianum: qui optimi prĩcipis imperio ſubeſſe maluit, q̃ ipſe tãtam in humeros recipere molem. Cæterum Leo mortuus eſt pontificatus ſui anno. VI.

Hadrianus. VI.

Hadrianus VI.

HAdrianus ſextus natione Theutho Leoni ſubſtituit magno cardinalium conſenſu Carolo Cæſari ſtudentium gratificari, anno M.D.XXII. Menſe Ianuario. Idem nomen quod antea habuerat, ſeruauit. Cardinalis erat titulo ſanctorum Ioannis & pauli. Patria illi fuit inſignis ciuitas Germaniæ inferioris Traiectum inferius. Patrem habuit (vt ille ait) Ingenua de plębe virum. Iuuenis Louanium profectus literas didicit, quales tum illic tradebantur: idque, quantum tempus & locus patiebātur feliciſſime. Nam paucis annis eminere cœpit. Et tandem eo progreſſus eſt, vt eius academię facile princeps haberetur. Et cum non modo doctrinam, ſed & grauitatem haberet blanda quadam morum comitate conditam, vocatur in aulam: & fit Caroli cæſaris tum pueri præceptor. Aliquot poſtea annis in Hiſpanias mittitur functurus illic vice Caroli, cuius aduētum tot regna expectabant. Cumque teneret adhuc gubernacula regnorum in Hiſpaniis, iam grandæuus Romæ pōtifex maximus creatur abſens: octauo poſt menſe q̄ creatus eſt Romam veniens, coronam accipit pridie Calendas Septembris. Huius vita cum eſſet frugalis & temperans, parū placuit non paucis Romæ agentibus. Fuerunt etiam, qui virum prudentiſſimum prorſus damnarēt, vt inutilem ad rerū adminiſtrationē. Quod eo mortuo mox palam teſtari non dubitauit paulus iouius vir varia eruditione, præſertim autē cognitione rei medicæ celebris. Is in initio ſtatim libelli quē elegantem de piſcibus edidit demonſtrans ſola iudicia

principum ſæpe piſcium æſtimationē auxiſſe, his vtitur verbis: Vti modo (inquit) Merluçeiæ plæbeio admodum piſci, Hadrianus pontifex, ſicuti in adminiſtrāda republica hebetis ingenij vel deprauati iudicij, ita in eſculētis inſulſiſſimi guſtus ſupra mediocre pretium ridente toto foro piſcario iam fecerat. Quod iudicium cuiuſmodi videri debeat de viro tali, viderint alij. Equidem tempora noſtra qualiacumque cenſenda ſint, non eo peruerſitatis & nequitiæ veniſſe arbitror, vt parem laudem ſibi vendicare poſſit ſapiētia palati, res non magni pretij, cum animi ſapientia theſauro incomparabili. Deceſſit Hadrianus ingreſſus modo ſecundum pontificatus ſui annum quartodecimo die Septembris.

Clemens VII.

CLemens ſeptimus Hadriano ſexto ſuccedit. Huic antea erāt nomen Iulius, quod etiam ſeruare decreuerat, & iam vſurpare idem cœperat. Sed cardinalium quorundam rogatu Clementis, quo nomen moribus couueniret, accepit. Cardinalis erat titulo ſancti Laurentij in Damaſo. Priori ætate vſus eſt fortuna minus propitia, quam poſtea clementiorē experiri cœpit. Primo quidem aſcriptus fuit ordini Hieroſolymitano, deinde prior creatus eſt Capuenſis: poſt cardinalis. Cumq; rerum potiretur Leo decimus ipſius patruelis, qui otio gaudens curis ſe quantum potuit expediuit, magnam negotiorum partem ſolus ſuſtinuit. Vnde authoritas & opes illi inſignes acceſſerunt. Quibus cum iā cumulatus eſſet & plurimū valeret, videretur que ad res gerendas animi ſatis & virium habere,

magno plauſu pontifex creatur. Cæterũ vt Mars fortiſſimos quoſque in bello, ſecundum vetus verbum, oppignorare ſolet, ita fortuna viris maxime ſtrenuis non raro plurimum gaudet exhibere negotij. Quale exemplum in hoc viro maniſeſte cernere licet. Nam quamuis omnes artes adminiſtrandæ & augendæ reipublicę probe tenere ſit viſus, neque defuerit ei magnanimitas & fortitudo, grauiſſimam tamen cladem hoc pontifice, proh dolor, accepit ſedes Romana. Quod malum initium traxit ex bello, quod Franciſcus rex Franciæ ſuſcepit cum Carolo Cæſare. Nam Clemẽs, licet capto rege & exhauſto regno, Francis res eſſent deploratæ, contra cęſarem varia molitus eſſe dicitur. Quod iniquo animo ferentes administratores belli, quos habebat in Italia Cæſar, præter expectationem ducto exercitu Romã vrbem vi occupant. ſed non ſine graui iactura, comparata victoria. Nã cecidit Carolus Borbonius exercitus Cæſariani primarius dux, cuius interitus militum animos, quibus erat chariſſimus, grauiſſime irritauit. Quare militaris inſolentia, quã cæterorum ducum authoritas compeſcere non ſatis poterat, plurima petulantiſſime deſignauit acerba auditu ijs qui Apoſtolicæ ſedi ſynceriter adhærent. Pontifex qui confugerat in caſtrum S. Angeli aliquot poſt diebus, cum arctius premeretur Cæſarianis ſe dedidit. Quæ tamen omnia geſta ſunt Cæſare neſciente: & vt res ipſa declarauit, talia minime volente: vt cuius ingenio nihil inueniri poteſt clementius, aut religioni Chriſtianæ addictum magis. Pontificem enim non multo poſt priori dignitati reſtituit, & facta turbarum

omnium obliuione in amicitiam recepit: quã perpetuam eſſe velit omnis veræ concordiæ & pacis author deus: vtaturque Clemens tanta proſperitate in propaganda pietate, & reuocandis in lucem donis veri pontificis, quàm Cæſar magnus & felix eſt: ſitque ſemper, inſtaurando & gubernando moderatiſſime orbis imperium.

FINIS.

IMPENSA NOMINATISSIMI bibliopolæ Ioannis Parui, typis vero ſolertiſſimi viri. M. Petri Vidouæi excuſa eſt hæc põtificum maximorum hiſtoria, anno trigeſimo ſupra ſeſquimileſimum.

PAR SIT FORTVNA LABORI.

Tabula ſiue nomenclatura Pontificum maximorū ordine alphabetico digeſta.

A	
Anacletus.i.	xv.
Alexander.i.	xvij.
Anicetus.i.	xxij.
Anterus.i.	xxxi.
Anaſtaſius.i.	lvij.
Anaſtaſius.ij.	lxxij.
Agapitus.i.	lxxviij.
Adeodatus.i.	xcix
Agatho.i.	ci.
Adrianus.i.	cxxv.
Adrianus.ij.	cxlv.
Adrianus.iij.	cxlviij.
Anaſtaſius.iij.	liiij..
Agapitus.ij.	clviij.
Alexander.ij.	clxxvij
Anaſtaſius.iiij.	ccvij.
Adrianus.iiij.	ccviij.
Alexander.iij.	ccx.
Alexander.iiij.	ccxxij.
Adrianus.v.	ccxlij.
Alexander.v.	ccxcviij.
Alexander. vi.	ccclxiij.
Adrianus.vi.	ccclxvi.
B	
Bonifacius.i.	lxij.
Bonifacius.ij.	lxxvij.
Benedictus.i.	lxxxiij.
Bonifacius.iij.	lxxxviij.
Bonifacius.iiij.	lxxxix.
Bonifacius.v.	xci.

Benedictus.ij.	ciij.
Benedictus.iij.	cxliij.
Bonifacius.vi.	cl.
Benedictus.iiij.	clij.
Benedictus.v.	clx.
Benedictus.vi.	lxij.
Bonifacius.vij.	clxiiij.
Benedictus.vij.	clxiij.
Benedictus.viij.	clxix.
Benedictus.ix.	clxxi.
Benedictus.x.	clxxv.
Bonifacius.viij.	ccliiij.
Benedictus.xi.	cclviij.
Benedictus.xij.	cclxix.
Bonifacius.ix.	cclxxxvij.

C

Chriſtus.	iiij.
Cletus.i.	xij.
Clemens.i.	xiiij.
Calixtus.i.	xxvij.
Cornelius.i.	xxxiij.
Caius.i.	xxxv.
Celeſtinus.i.	lxiij.
Conon.i.	cv.
Conſtantinus.i.	cx.
Chriſtophorus.i.	cliij.
Clemens.ij.	clxxij.
Calixtus.ij.	cxcix.
Celeſtinus.ij.	ccv.
Clemens.iij.	ccxvij.
Celeſtinus.iij.	ccxix.
Celeſtinus.iiij.	ccxxix.
Clemens.iiij.	ccxxxvij.

Celeſtinus.v.	ccliij.
Clemens.v.	cclix.
Clemens.vi.	cclxx.
Calixtus.iij.	cccxxviij.
Clemens.vij.	ccclxvi.
D	
Dionyſius.i.	xxxvi.
Damaſus.i.	liiij.
Deuſdedit.i.	xc.
Donus.i.	c.
Donus.ij.	clxii.
Damaſus.ii.	clxxiii.
E	
Euariſtius.i.	xvi.
Eleutherius.i.	xxiiii.
Eutichianus.i.	xxxvii.
Euſebius.i.	xlii.
Eugenius.i.	xcvii.
Eugenius.ii.	cxxxiiii.
Eugenius.iii.	ccvi.
Eugenius.iiii.	cccxiii.
F	
Fabianus.i.	xxxii.
Fœlix.i.	xxxvii.
Fœlix.ii.	lii.
Fœlix.iii.	lxx.
Fœlix.iiii.	lxxvi.
Formoſus.i.	cxlix.
G	
Gelaſius.i.	lxxi
Gregorius.i.	lxxv
Gregorius.ii.	cxii
Gregorius.iii.	cxv.

Gregorius.iiij. cxxxvi.
Gregorius.v. clxv.
Gregorius.vi. clxxij.
Gregorius.vij. clxxviij.
Gelaſius.ij. cxcvij.
Gregorius.viij. ccxvij.
Gregorius.ix. ccxxv.
Gregorius.x. ccxl.
Gregorius.xi. cclxxviij.
Gregorius.xij. ccxcvi.

H

Higinus.i. xxix.
Hilarius.i. lxviij.
Hormiſda.i. lxxiiij.
Honorius.i. xcij.
Honorius.ij. cci.
Honorius.iij. ccxxiiij.
Honorius.iiij. ccxlix.

I

Iulius.i. xlix.
Innocentius.i. lix.
Ioannes.i. lxxv.
Ioannes.ij. lxxviij.
Ioannes.iij. lxxxij.
Ioannes.iiij. xciiij.
Ioannes.v. ciij.
Ioannes.vi. cviij.
Ioannes.vij. cix.
Ioannes.viij. cxlij.
Ioannes.ix. cxlvij.
Ioañes.x. clij
Ioannes.xi. clv.
Ioannes.xij. clvij.

Ioannes.xiij.	clix.
Ioannes.xiiij.	clxi.
Ioannes.xv.	clxi.
Ioannes.xvi.	clxiiij.
Ioannes.xvij.	clxv.
Ioannnes.xviij.	clxvi.
Ioannes.xix.	clxvij
Ioannes.xx.	clxviij.
Ioannes.xxi.	clxx.
Innocentius.ij.	cciij.
Innocentius.iij.	ccxxi.
Innocentius.iiij.	ccxxx.
Innocentius.v.	ccxlij
Ioannes.xxij.	ccxliij.
Ioannes.xxiij.	cclxiiij.
Innocentius.vi.	cclxiij.
Ioannes.xxiiij.	ccxcix.
Innocentius.vij.	ccxciij.
Innocentius.viij.	ccclxi.
Iulius.ij.	ccclxv.

L

Linus.i.	xi.
Licius.i.	xxxiiij.
Liberius.i.	li.
Leo.i.	lxvi.
Leo.ij.	cij.
Leo.iij.	cxxix.
Leo.iiij.	cxxxix.
Leo.v.	cliij.
Lando.i.	clv.
Leo.vi.	clv.
Leo.vij.	clvij.
Leo.viij.	clx.

Leo.ix.	clxxiii.
Leo.x.	ccclxxv.
Lucius.ii.	ccv.
Lucius.iii.	ccxiiii.
Marcellinus.i.	xxxix.
Marcellus.i.	xli.
Melciades.	xliii
Marcus.i.	xlviii.
Martinus.i.	xcvi.
Martinus.ii.	cxlviii.
Martinus.ii.	clviii.
Martinus.iiii.	ccxlvi.
Martinus.v.	ccciiii.

N

Nicolaus.i.	cxliiii.
Nicolaus.ii.	clxxvi.
Nicolaus.iii.	ccxliiii.
Nicolaus.iiii.	ccli.
Nicolaus.v.	cccxviii.

P

Petrus.i.	vii.
Pius.i.	xxi.
Pontianus.i.	xxx.
Pellagius.i.	lxxxi.
Pellagius.ii.	lxxxiiii.
Paulus.i.	cxxi.
Paſchalis.i.	cxxxiii.
Paſchalis.ii.	clxxxix.
Paulus.ii.	cccxlv.
Pius.ii.	cccxxxiii.
Pius.iii.	ccclxiiii.

R

Romanus.i. cli.

S

Sixtus.i. xviii.
Soter.i. xxii.
Stephanus.i. xxxiiii.
Sixtus.ii. xxxv.
Silueſter.i. xliiii.
Siricius.i. lvi.
Sixtus.iii. lxiiii.
Simplicius.i. lxix.
Symmachus.i. lxxiii.
Siluerius.i. lxxix.
Sabinianus.i. lxxxviii.
Seuerinus.i xciii.
Sergius.i. cv.
Siſinnius.i. cx.
Stephanus.ii. cxix.
Stephanus iii. cxxiii.
Stephanus.iiii. cxxxii.
Sergius.ii. cxxxviii.
Stephanus.v. cxlix.
Stephanus.vi. cl.
Sergius.iii. cliiii.
Stephanus.vii. clv.
Stephanus.viii. clvii.
Silueſter.ii. clxvii.
Sergius.iiii. clxviii.
Silueſter.iii. clxxi.
Stephanus.ix. clxxv.
Sixtus.iiii. ccclx.

T

Teleſphorus.i. xix.
Theodorus.i. xcv.

Theodorus.ij. cli.

V

Victor.i. xxv.
Vrbanus.i. xxviij.
Vigilius.i. lxxx.
Vitalianus.i. xcviij.
Valentinus.i. cxxxv.
Victor.ij. clxxiiij.
Victor.iij. clxxxvi.
Vrbanus.ij. clxxxvi.
Vrbanus.iij. ccxv.
Vrbanus.iiij. ccxxxvi.
Vrbanus.v. cclxxvij.
Vrbanus.vi. cclxxxi.

Z

Zepherinus.i. xxvi.
Zozimus.i. lx.
Zacharias.i. cxvij.

FINIS TABVLAE.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

Vita Nova
di M. Sillitti
Latina - (B. Piave)
1970